

New Testament

Dii Language

Dii - Bible - New Testament

Matío	3	
Márkus	69	
Lúg	110	
Yoohána	180	
Debtere ba'ad waa ba'ad voo no	231	
Nán Róma V#	296	
1 Nán Korínti V#	324	
2 Nán Korínti V#	351	
Nán Galád V#	368	
Nán Eféez V#	378	
Nán Filíb V#	388	
Nán Kolosíi V#	395	
1 Nán Tesaloníi V#	401	
2 Nán Tesaloníi V#	407	
1 Timótée	410	
2 Timótée	418	
Tíd	424	
Filmón	428	
Nán Eebərəə V#	430	
Yaakúbu	451	
1 Piér	459	
2 Piér	467	
1 Yoohána	472	
2 Yoohána	479	
3 Yoohána	480	
Yúúda	481	
Debtere Hẹn Họlé,	483	

Dii - Bible - New Testament

Matío

Matío 1

Yesu aa yée gbọọ vuu-ye nɔ (Lúg 3:23-38)

- 1 Yesu Krístu aa yée gbọọ woo máa, yée voo vuu-ye nɔ. Daavíd máa, ká Yesu aa yéei, Ibrahíjima máa, ká Daavíd aa yéei.
- 2 Ibrahíjima haɣ lizág, lizág haɣ Yaakúbu, Yaakúbu haɣ Yúúda kan daa sáɣ vu.
- 3 Yúúda vu-kan kéé, Tamár vu-haɣ Falée kan Zará, Falée haɣ Eslóm, Eslóm haɣ Arám,
- 4 Arám haɣ Aminadáb, Aminadáb haɣ Naásɔŋ, Naásɔŋ haɣ Salmónɣ.
- 5 Salmónɣ vu-kan kéé, Raháb vu-haɣ Bowáa, Bowáa vu-kan kéé, Rúd vu-haɣ Yubéd, Yubéd haɣ Izáy.
- 6 Izáy haɣ gbanii Daavíd. Daavíd vu-kan kéé, gaga woo vu-haɣ Súlemáánu (ká kéé Uuríi woo nɔ),
- 7 Súlemáánu haɣ Robowám, Robowám haɣ Abía, Abía haɣ Asáb,
- 8 Asáb haɣ Yuusafád, Yuusafád haɣ Yorám, Yorám haɣ Ozía,
- 9 Ozía haɣ Yuatám, Yuatám haɣ Akáaz, Akáaz haɣ Ezekía,
- 10 Ezekía haɣ Manasée, Manasée haɣ Amós, Amós haɣ Yoosía.
- 11 Yoosía haɣ Yekonía kan daa sáɣ vu. Sey woo sii fáá, waa Izraél vu- laan hág Baabilónné.
- 12 Sey ku- yá hág Baabilónné máa, Yekonía haɣ Salatiél, Salatiél haɣ Zorobábel,
- 13 Zorobábel haɣ Abíyu, Abíyu haɣ Eliakím, Eliakím haɣ Azór,
- 14 Azór haɣ Sadóg, Sadóg haɣ Akírín, Akírín haɣ Elúud,
- 15 Elúud haɣ Eliazár, Eliazár haɣ Mátan, Mátan haɣ Yaakúbu.
- 16 Yaakúbu haɣ Yuuséfu Maaríi wəə, Maaríi haɣ Yesu í-kuu-beewu-í-nán sənné máa.
- 17 Í ki súm, waa haɣalé, ka dɛŋ ya Ibrahíjima woolí-ka dúinna dúinna háá, yá Daavíd woolí máa, vu- di wənbó' zuu- ndaddú. Duu dɛŋ Daavíd woolí háá, yá sey waa Izraél ku- laa hág Baabilónné máa, di wənbó' zuu- ndaddú. Duu dɛŋ sey laalí-hág Baabilónné háá, yá sey í-nán sənné woolí-máa, di wənbó' zuu-ndaddú-ám.

Hɔ́lɛ́ Yesu Krístu woo nɔ

(Lúg 2:1-7)

18Hɛn ka yɔ́ɔ sey hɔ́lɛ́ Yesu Krístu woolí-máa, wu-ye nɔ. Sey woo, nán tóó yéé woo Yuuséfu, sáá́ Yesu na' woo Maaríi, máa kónnɔ lá wɔ́ɔ né, Maaríi nuɲ hɔ́ɔ kan yigid Tayíi woo.

19Wɔ́ɔ sáá́lɛ́ woo Yuuséfu ká kó hɛn híjílí Tayíi woo, híjílí bi gbɔn Maaríi sé́m né, híjílí bi yɔ́ɔ gbɔgɔ simná.

20Sey ka di moo yɛ taalí máa, maleeka í 'yéíí Tayíi woo yaa nɛɛgí, ɔ́ddu: “Yuuséfu Daavíd waa, ɔ́m ndɔg kéé, móó Maaríi ééíí-sá, moo hɔ́ɔ máa ka nuɲ yɛ yaa kan yigid Tayíi woo nɔ.

21Wúh hɔ́ɔ wayée waa, món 'yéddu-yéé, Yesu, moo wúhɔ́ sɛd zig woo vu-yúú hɛn bíd kólí-voo vulí.”

22í 'yéíí Tayíi ká moo moo yɛ yɔ́ɔ anábi tóó woolí, ma hɛn yɛ kóy í-yɔ́ɔgɔ, ká ɔ́:

23“I ki bɔ, náá gíb waa tóó wúh nuɲ hɔ́ɔ, wúh hɔ́ɔ wayée waa. Wúh 'yéddu-yéé Emanuél.” (Yéé woo tú' “Tayíi di kan ba ví ú.”)

24Yuuséfu ka nírn nɛmmé máa, kó kó í maleeka í 'yéíí Tayíi woo ka ɔ́ddu-wɔ́gɔ, éé kéé woo.

25Ámáa vu-un á́m né, háá́ sey waa hɔ́lɛ́ woo yɔ́ wulí. Hɔ́ɔ wayée waa, Yuuséfu 'yéddu-yéé, Yesu.

Matío 2

Nán hɛn gaalí-tóó vu-yaa Yesu hɔ́lɛ́

1Sey gbanaa Heeród woolí-máa, vu-hɔ́ɔ Yesu kaa Bétɛlɛhemmé hág Yúúdalí. Pig hɔ́lɛ́ woolí-máa, nán hɛn gaalí-tóó vu-vúd ya ka' mam na'alé, vu-yɔ́ Yerúsalemmé,

2vu-vi: “Gbanaa nán Yúúda voo ku-hɔ́ɔwɔ́ máa di télá? Vó hɔ́ zoo waa woo ka' mam na'alé, máa vó yaa bi na"ɔ́ ó.”

3Sey gbanaa Heeród ka ki moo yɛ máa, zóó, tó"ɔ́. Zóó, tó' nán kaa Yerúsalem tóó vu-buulí-na'a á́m.

4Gbanaa bee gbanaa hɛn ha"í-vu-kan nán moo Tayíi tú"í hág woolí-vu-'waapád, vi yee ba vun hɔ́ɔ í-nán sɛnné máa télá?

5Vu-híjídu: “Hɛn anábi ka bínda máa, tú' ban di kaa Bétɛlɛhemmé hág Yúúdalí, bínda ɔ́:

6í móó Bétɛlɛhem hág Yúúdalí, mó kaa sááj sɔ́ɔm kaa gban vulí hág Yúúdalí péí, moo gbanaa tóó wúh vúd móólé, wúh tu-Izraél zig Tayíi woo.’ ”

7 Heeród duu bee nán hɛn gaalí-pee vu, yug laan, zú' vu-yɔ́ɔ, vi vu-duulí-na'a, zoo waa yɛ ba túd vu-bá' woo née yɛlá?

⁸Ma ba' vu-la kaa Bételhemmé, ɔd vu: “I laa bo, ví la vi hɛn 'waapád yúú waa yɛ woolí. Sey kíí nunɔ́ tée, ví fíí ya ɔn, moo mí hǐí bi la na"ɔ áǎm.”

⁹Sey ku-u ki moo gbanaa woo máa, vu-duu daa lúú laa. Ma zoo waa ba vun hɔ ka' mam na'alé, pee bééd vu-tíj, háǎ yǎ la ya waa péǎd ka ud máalé, máa dii.

¹⁰Sey ku-u hɔ zoo waa máa, zóó, voo dɛ' mbaa ná'.

¹¹Vu-dó ligí, vu-hɔ waa péǎd kan na' woo Maaríi. Vu-gu doo núug tíj waa pee woolí, vu-na"ɔ, vu-buu hɛn gané voo vu, vu-vud hɛn naa voo vu, siide vu-kan zug-u ulí vu-kan duusǎn, vu-púgu.

¹²Tayii ɔd nán hɛn gaalí-pee vu-nəəgí-ba u-duu vé' duu Heeród woolí-sá, ma vu-daa duu hijnaa too kéd, vu-daa vé' laa hág voolí.

Yuuséfu vu-lúú dɔg laa hág Mísiralí

¹³Sey nán hɛn gaalí-pee ku-u lúú laa sú'ú-máa, maleeka í'yélí-Tayii woo too ya nəd Yuuséfu, ɔddu: “ǎm lúú yúba, mó bɛ waa péǎd kan na' woo, mó lúú dɔg laa hág Mísiralí. Mó la mbaa wulí, háǎ a yǎ sey ɔn fíí ya ɔm, moo Heeród wún di waa yɛ soolí-moo bi nɔwɔ ó.”

¹⁴Yuuséfu níím lúú dɔg, bɛ waa kan na' woo Maaríi, vu-lúú dɔg viddí, vu-daa laa hág Mísiralí.

¹⁵Vu-la mbaa wulí háǎ yǎ sey nɔm Heeród woo. í'yélí-Tayii ká moo moo yɛ yǎg anábi too woolí, ma hɛn yɛ kóy í-yɔgɔ, ká ɔ: “Ká mí bee waa míí vud ya hág Mísiralí.”

Heeród nɔw wayée waa vu-buulí-na'a

¹⁶Heeród ka hɔ nán hɛn gaalí-pee ku-u sóowu-gbo té' máa, kó zóó, yéé, duun déń né. Ba' sóóze vu-la nɔw wayée waa vu-Bételhemmé kan hág woolí-waapád, dɛn kan waa péǎd vu-háǎ la yǎ waa ve' idú vu-áǎm, kó í-sey nán hɛn gaalí-pee ku-u ɔddu-máa wɔgɔ.

¹⁷Tayii ká moo moo yɛ yǎg anábi Zeremíi woolí, ma hɛn yɛ kóy í-yɔgɔ, ká ɔ:

¹⁸“Ká vu-ki wǎyǎg kaa Ráámalé, kǎj kan wǎyǎg vu. Rásel kǎj waa woo vu-yu, sɛn gənné né sǎj, moo vu-nɔw 'waa sú'ú.”

Yuuséfu vu-lúú hág Mísiralí, vu-vé' ya hág voolí

¹⁹Sey Heeród ka nɔw sú'ú-máa, maleeka í'yélí-Tayii woo ya nəd Yuuséfu hág Mísiralí,

²⁰ɔddu: “ǎm lúú dɔg, mó bɛ wasǎj waa yɛ kan na' woo Maaríi áǎm, ví vé' laa hág Izraéllí. í ku-u hǐí bi nɔw waa yɛ ú-pee, vu-nɔw 'waa sú'ú.”

²¹Sey Yuuséfu ka níím dɔg máa, bɛ wasǎj waa kan na' woo Maaríi, vu-vé' ya hág Izraéllí.

²²Amáa sey ka ki Akiláyus ba wu- waa gbanaa hág Yúúdalí- kii ba' woo Heeród woolí-máa, Yuuséfu ndog laalí-wulí. Tayii ɔddu-nəəgi-ba a laa hág Gáliléeelí.

²³Máa la mbaa kaa Naazaréddí. Tayii ká moo moo ye yag anábi voolí, ma hen ye kóy í-yoggo, kúu-ɔ: “Vúh beewu-nán Naazaréddi.”

Matío 3

Yoohána í mam Tayii wooné pa moo Tayii woo

(Márkus 1:1-8; Lúg 3:1-18; Yoohána 1:19-28)

¹Sey woolí-máa, Yoohána í mam Tayii wooné gbɔ vúd pa moo Tayii woo hóg kɛɛɛhí-hág Yúúdalí,

²baa ɔ: “I gbɔ mbaalí-see víi vu-la ú, gbanj waalí-Tayii woo di bé'.”

³Anábi Esáya ká moo moo yúú Yoohána woolí, ɔ: “Yég nánán tóo woo kiy hóg kɛɛɛhí, ɔ: ‘I mbóg hɛnaa í-yéelí-woo ú; i zɛɛ hɛnaa waa woo vu, uu-man kííd.’ ”

⁴Yoohána ká dó sɛɛm gud ηgelobai, ta kandá kóó yuuné gánséɛhí, hen lálí-woo ká sig vu-kan naame.

⁵Nán kaa Yerúsalem vu-kan nán hág Yúúdalí-vu-buulí-na'a kan nán hág tóo vu-buulí-na'a kuu-gbɔ kan zɛɛ Yurden máa, vu-laa Yoohána woolí.

⁶Vu-vud hen bíd kólí-woo vu-ɔ. Yoohána woo vu-mam Tayii zɛɛ Yurdené.

⁷Amáa Yoohána hɔ nán farísa vu-kan nán sadukée vu-yaa woolí-buulí-na'a, moo a woo bi mam Tayii áɛm. Yoohána ɔd vu: “Í víi, í kɛb, dukéj waa vu, nóo ɔd ví i kɛ dɛg séd hen sɛɛɛnɛ Tayii woo ka di yaalí-yelélá?”

⁸I gbɔ mbaalí-see víi vu, tée i kó hen hɛɛɛɛ Tayii woo nɔ.

⁹I ɔ zóó víilí: ‘Aga vó vóo Ibrahɛɛma aa yée vu-yu’ sá. Mí ɔd ví, Tayii a hɛɛ tée, wún tii 'yege ye vu-waa Ibrahɛɛma woo.

¹⁰Bég mbaa di bé' moo la' dulí. Moo kóo la' woo ɛna, a liin duu-na'a né tée, wún du-gbɔgo velí.

¹¹Í míi, mí woo ví mam Tayii kan mam moo zóó tiiníi, amáa nán tóo wún yaa pig míilí, wu-mban néelée. Mí maan míi zaɛ tégé woo buuní ní áɛm. Í woo wún woo ví kan yigid Tayii woo kan veei.

¹²Di kan dag yeeg nagá. Wún mbóg kɔɔg woo, wún sug túd woo aa ɛɛɛɛ. Amáa túd guug máa, wún anno kan vee í-a ním né má nɔ.”

Yesu woo mam Tayii

(Márkus 1:9-11; Lúg 3:21-22)

¹³Yesu lúú ya hág Gáliléeelí, laa Yoohána woolí zɛɛ Yurdené, moo a woo bi mam Tayii.

14 ʔmáa Yooháña sén né, ɔɔdu: “Maa ba móńno woon mam Tayii, ma mó la yaa mííláá!”

15 ʔmáa Yesu híjdu-ɔ: “Yé mó ó, ba kó ví hɛn Tayii ka híj máa 'waapád péń.’”
Ma Yooháña duu ɔn moo tóó né.

16 Woowu-mam Tayii. Yesu vúd dɔg mammé, vaɔná be' tú'ú, hɔ yigid Tayii woo sí zuu-yúú woolí-kó ígbókii wɔgɔ.

17 Ma yéɔg tóó kiy zuu-be"í, ɔ: “Í ye waa híjílí míí nu, zóó, míí de' yúú woolí.”

Matío 4

Seedán zo' Yesu

(Márkus 1:12-13; Lúg 4:1-13)

1 Pig woolí-máa yigid Tayii woo paɔ Yesu kéɔn daa hóg kɛɔhí, moo Seedán ba a zo"u-ú.

2 Yesu kɛɛ hɛn lálí-bá' vo' ndaddú-vid kan zágá áń, pig woolí-máa gɔɔm yaɔa.

3 Ma í hɛn zo"í-séé ya woolí-ɔɔdu: “ʔm Waa Tayii woo no téé, ʔm ɔɔ 'yeɛ ye vu, uu-tii nanne.”

4 Yesu híjdu: “Debtere ɔ: ‘Nánán mbaan kan vágád moo nan aga ye no né, ʔmáa kan moo 'waapád ka vúd yaɔ Tayii woolí-má no.’ ”

5 Seedán duu paɔhɔ laan kaa Tayii woo Yerúsalemmé, diiwu-ɔɔg yúú lig hɛn ha"íí,

6 ɔɔdu: “ʔm Waa Tayii woo no téé, ʔm waɔ zuu-hágá, moo debtere ɔ: ‘Tayii wún ɔɔ maleeka woo vu-moo yúú móólé.’ ” “Debtere duu ɔ: ‘Vún kam nagá, moo doo móó a zuguy 'yeɛí-sá.’ ”

7 Yesu duu híjdu: “Debtere duu ɔ: ‘ʔm zo' í'yéíí-Tayii móó moo sá.’ ”

8 Seedán duu ɔaawu-ɔɔg guu-gbɔɔ tóólí, tú'udu-hág vu-'waapád, kan hɛn na"é, voo vu-áń,

9 ɔɔdu: “ʔm gun doo núug tíh téé, míń púm hɛn ye vu-'waapád.”

10 Sey woo Yesu duu híjdu: “Seedán, ʔm lúú la zulí, moo debtere ɔ: ‘ʔm gud í 'yéíí-Tayii móó wu-doo núug, ʔm kóɔ wu-yu-ba'ad dágá 'néh.’ ”

11 Pig woolí-Seedán kéé gbɔgɔ, ma maleeka vu-yaa Yesu woolí, vu-baa kóɔdu-ba'ad.

Yesu dɔh ba'ad woo kólí-hág Gáliléelí

(Márkus 1:14-15; Lúg 4:14-15)

12 Yesu ka ki ba vun ma' Yooháña í-mam Tayii wooné sú'ú-máa, daa lúú laa hág Gáliléelí.

13 Gbo kaa Naazaréd, la mbaa kaa Kapernáhummé. Kaa ye ká waa di yag mammé, hág Zabalónji-kan hág Nɛbtalii.

14 Anábi Esáya ká moo moo ye, moo woo no ma hen ye kóy í-yoggo, ká o:

15 “Hág Zabalón kan hág Nɛbtalii, ka' mammé, zih Yuǝden dən, hág Gálilée, ya nán gaa Tayi sá voolí,

16 zig í-kuu-mbaa ya dimmí ye, vu-ho ya túlí gboggo Tayi woo sú'ú. Nán í-kuu-mbaa dáñ kaa no mmé hág ye vulí-máa, ya túlí Tayi woo túd vu-sú'ú.”

17 Sey woo Yesu dən moo Tayi palí-wulí, baa o: “I gbo mbaalí-see víí vu-la ú, gbanj waalí-Tayi woo di bé'.”

Yesu bee nán ze' ma"é, vu-ndaddú-

(Márkus 1:16-20; Lúg 5:1-11)

18 Yesu ka di daa 'yé mné yag mam Gáliléelí-máa, ho Simón í-kuu-beewu-Piér máa, kan daa sáñ Anderée vu-di kẹgẹ túwí-mammé, ká waa sii dágá ye vu-yu, ká vu-nán ze' ma"é.

19 Yesu od vu: “I duunó, mín 'yé ví í-nánán vu-beelí.”

20 Sey woo vanjá vu-kée kẹgẹ voo vu-gbo, vu-dugu.

21 Yesu lúú wulí, ka duu laa tíj máa, ho waa na'á dágá too vu-idú, Yaakúbu vu-kan daa sáñ Yoohána (Zebedée waa vu-yu), ká vu-mbaa néñji-kan ba' voo Zebedée áñ, vu-di kẹgẹ voo mbóggí. Yesu bee vu.

22 Sey woo vanjá vu-kée ba' voo gbo kan néj, vu-dugu.

23 Yesu 'yéj kéj daa hág Gálilée 'waapád, baa tú' moo lig súggí nán Yúúda voo vulí. Pa moo togo 'manj, moo gbanj waalí-Tayi woo wulí, ząą nán hoq vu-kan nán kóggí-vu-sąąm nán hág ye voolí.

24 Yég woo kii hág Siirí 'waapád, vu-pąj nán hoq vu-yaan kan nán í-kuu-di kan hen ndógone kédkéd máa vu-'waapád, kan nán yigid bíd ka kó vu, kan nán gbohoo vu, kan nán kpee vu. Yesu ząą vu.

25 Dúú vu-bwulí na'a vu-dugu. Vu-yaa hág Gáliléelí-kan hág Dekapóllí-kan Yerúsalemme kan hág Yúúdalí-kan zih Yuǝden dən 'waapád.

Matío 5

Yesu tú' moo yúú gwulí

1 Yesu ka ho dúú ye vu-ná' máa, dáá dog gwu-tóólí, mbaa daa hágá. Waa duulí woo vu-sée ya woolí,

2 ma Yesu tú'ud vu-moo o:

Mbaalí-duu

(Lúg 6:20-23)

- 3“Duud nán í kuu-gaa ba bin kan hen yéñ tóó tíj Tayii woolí-péíí-máa vu-yu, moo vu-dó gbanj waalí-Tayii woolí-sú-ú.
- 4Duud nán kuu-di kan zóó, vjíní máa vu-yu, moo vún nunj zóó, ká'adú.
- 5Duud nán kuu-di kan zóó, ká'ad máa vu-yu, moo vún nunj hág Tayii ka tad vu-yag yúú woolí-máa ú.
- 6Duud nán í kuu-di kan gɔɔm hen híjílí Tayii woo kólí-máa vu-yu, moo vún nunj haggú.
- 7Duud nán í kuu-ho gím gaad daga vu-máa vu-yu, moo Tayii wún ho gím gaad vu-ám.
- 8Duud nán kuu-duu Tayii kan zóó, voo 'waapád máa vu-yu, moo vún ho Tayii ú.
- 9Duud nán í kuu-soo toɔɔ máa vu-yu, moo Tayii wún bee vu-waa woo vu-yu.
- 10Duud nán í kuu-duun vu-kan zóó, bíd moo hen híjílí Tayii woo kólí-máa vu-yu, moo vu-dó gbanj waalí-Tayii woolí-sú-ú.
- 11“Sey nán uu-haa ví, uu-duun ví kan zóó, bíd, uu-moo moo bíd vu-kédkéd yúú víílí vbádná, moo míílí téé, duud víw.
- 12Zóó a de' ví, ví fóo, moo hen súúlí-ví vu-di be"í gbɔɔ ba'a, moo ká vu-duun anábi tíj máa vu-kan hen bíd í-yoɔɔ ám.

Waa duulí Yesu woo vu-man kan tam zúg, kan ya túlí

(Márkus 9:50; Lúg 14:34-35)

- 13“Vii mbaa hágá yelí-kó í tam zúg wɔɔɔ. Amáa tam zúg ka san sí-né téé, ba duu kóɔɔ nénná? Duu maan sí hen tóó kólí-né, ba yeddu-yennée, nán vún 'ná'awu-kan dooi.
- 14Vii mbaa hágá yelí-kó í-ya túlí wɔɔɔ. Kaa tóó ka waa yúú guwí-tée, yúgu-né.
- 15Nán tóó ba ma' vee lámme moo sú"í kan dɛg máa péíí. Amáa baa ha"u-táabeléí, moo a túd nán 'waapád kuu-di lig tíj máa vu-yu.
- 16Túlí víí a mbaa í-yoɔɔ nóó nánán voolí, uu-ho ba'ad duu-víí vu, uu-na'an Ba' víí í-ka di be"í-yé wulí.

Yesu tú' moo yúú debtere Múúsa woolí-

- 17“I taa ba mín yaa debtere Múúsa woo áléɛ sá, kan moo anábi voo ám. Mí yaan moo voo áléɛ né, amáa moo uu-mbaa yéñná.
- 18Mí ɔd ví moo yéñne. Be' kan hág vún 'wáa ú, amáa hen waa ségéd kan hen deɛlé, waa dímbilíid yúú moo Tayii woolí, ba tii moo lee máa péíí, háá hen 'waapád wún kóy péñ.
- 19Nánán tóó a bée moo Tayii ka pa ye vu, kóó 'méñ waa woo dágá péñ, a tú'ud nán tóó ba uu-kó í-bi wɔɔɔ téé, gbanj waalí-Tayii woolí-máa vún 'yéɛ náásáj

waa aga nɔ. ʌmáa nánán a kó kó í-Tayɪ ka pa moo wɔgɔ, a tú'ud nán tóó wu-kó ám̄n téé, gban waalí-Tayɪ woolí-máa wún 'yége nánán gbɔɔɔ.

²⁰Moo woo nɔ mí ɔd ví, i kó hɛn híjǐjǐ Tayɪ woo a mban nán moo Tayɪ tú'í vu-kan nán farísa voo né téé, wín dón gban waalí-Tayɪ woolí-né sáǎm̄.

Yesu tú' moo yúú zóó yéé kólíí

²¹“Ví ki Tayɪ ká ɔd í-nii tíj vu: ‘ʌm nɔɔ nɔm sá, nán a nɔɔ nɔm téé, í-moo sɛ"é, wún faawu-moo.’

²²ʌmáa í-míí, mí ɔd ví, kóó nónná a kó daga tóó zóó yéé téé, í-moo sɛ"é, wún faawu-moo ám̄. Nán tóó a ɔd daga tóó: ‘Mó ɔɔɔɔ’ téé, í-nii moo sɛ"é, wún sǐjǐdu. Kan nán a ɔd daga tóó: ‘Zóó pélí’ téé, maa ba vun gbɔgɔ la vee gɛɔjé, ó.

²³Moo woo nɔ sey kám laa hɛn ha"í-ya hɛn ha"íí-péj, kám taa moo víí kan dam tóó téé,

²⁴ʌm gbɔ hɛn ha"í-móó dáj ya hɛn ha"íí, mó la mbóg moo víí kan dam tóó pee téé, mó ya ha'ad Tayɪ hɛn.

²⁵ʌm mbóg moo kan dam í-maag háj, sey kíí dǐ laalí-hinaa lig moo sɛ"éjé, té nɔ, moo kan doom nán moo sɛ"é woolí, nán moo sɛ"é kan 'yé m̄ nag pulúd woolí, pulúd kan tú'um.

²⁶Mí ɔm moo yéjhe, món wún púúsina woolí-né sáǎm̄, séy món súú-dála kéelí-woo 'waa péj.

Yesu tú' moo yúú báa kólíí

²⁷“Ví ki Tayɪ ká ɔ: ‘ʌm kó báa kan kéé, nánán tóó woo sá.’

²⁸ʌmáa í-míí, mí ɔd ví, kóó nónná a tég wakéé, moo báa kólí-téé, kó báa kannɔ zóójé, sú'ú.

²⁹Nóɔ nag nán móó ka wu-zo'om hɛn bí d kólí-téé, ʌm vbɛddu-gbɔ la zulí. Duu-ú, ʌm tid hɛn dágá fój, móólé, moo Tayɪ kan dɔd fój, móó 'waapád vee gɛɔjé,

³⁰Nag nán móó ka wu-zo'om hɛn bí d kólí-téé, ʌm sɛ' gbɔgɔ la zulí. Duu-ú, ʌm tid hɛn dágá fój, móólé, moo Tayɪ kan dɔd fój, móó 'waapád vee gɛɔjé.

Yesu tú' moo yúú kéé nɛnɛlí

(Matío 19:9; Márkus 10:11-12; Lúg 16:18)

³¹“Tayɪ ɔ sú'ú-ám̄: ‘Nán ka nɛj kéé, gbɔ téé, a pɔɔɔɔ kan sɔɔm laan ba' woo woolí.’

³²ʌmáa í-míí, mí ɔd ví, kóó nónná a híín kan kéé, tow a moo báa kólí pélí, ka éé wɛɔ tóó téé, tiwu-wakéé, báa kólí-sú'ú. Wakéé, tóó wɛɔ a nɛj gbɔgɔ péj, nán tóó a ééwu-téé, wayée yɛ kó báaí ám̄.

Yesu tú' moo yúú moo hɛn sɔɔjéjé

33“Ví duu ki Tayii ká ɔd í nii tíj vu: ‘Am ta yag kan hen saɔlé, téé, am buu sá, amáa am kó kó í-kám saɔ hen tíj Tayii woolí-wogo.’

34Amáa í-míí, mí ɔd ví, i saɔ hen sá sám, kóó kan nag gbólí-be"í, moo be' máa, láan Tayii woo nɔ.

35Kóó kan hág, moo hág máa, ya doo diiní Tayii woo nɔ. Kóó kan kaa Yerúsalem, moo Yerúsalem máa kaa Tayii woo nɔ, wu-Gbanii gbogo.

36Am saɔ hen kan yúú gím móó sá áǵm, moo néélé, móó maan yúú hǵ' móó dágá tiiní heená, tóó téé diiná né áǵm.

37Téé moo híííjí víí a mbaa ‘ee,’ ‘ee,’ tóó téé, ‘áá'a,’ ‘áá'a.’ Hen ku-ha' moo ye vulí-waapád máa, vúd Seedán woolí.

Yesu tú' moo yúú hen bíd súúíí

(Lúg 6:29-30)

38“Ví ki Tayii ká ɔ: ‘Nóó kan nóó, nú' kan nú.’

39Amáa í-míí, mí ɔd ví, i saɔ moo nán ku-kód ví hen bíd máa voo sá. Nán tóó ka deǵem lá'am ka' nag nán téé, am tii ka' nag kpáag, 'yédu-áǵm.

40Nán tóó ka bɛm saɔm waa ka hííí moo woo a laa ya moo fánelé, téé, am gboddu-la lugu móó áǵm.

41Nán tóó ka yúm moo am gan bi hen laan kaa tóólí-téé, am yaɔnɔ kaa idú.

42Nán ka bá'am hen téé, am púgu-ú. Nán ka vim boó téé, am tiidu-pig sá.

I hííí í-maag víí vu-ú

(Lúg 6:27-28,32-36)

43“Ví ki Tayii ká ɔ: ‘Am hííí dam tóó ú, amáa am máh nán maag móó ó.’

44Amáa í-míí, mí ɔd ví, i hííí í-maag víí vu-ú. Nán ku-duun ví kan hen bíd téé, i bá'ad vu-Tayii.

45Téé vín mbaa waa Ba' víí í-be"í-woo, moo wu-kó záǵa ye' yúú nán ku-togo né máa voolí, kan nán togo vu-áǵm. Kó mam naɲ yúú nán ku-kó hen híííí woo máa voolí, kan nán ku-kón hen woo né máa vu-áǵm.

46I hííí séy nán í-ku-hííí ví máa vu-yu-dágá téé, vín nuɲ hen súúíí-woo ɛná? Nán ndun vu-kón í-yogo áǵm náa?

47I vá' séy nán víí vu-yu-téé, deɲ née vín mba nán tóó vulá? Nán gaa Tayii sá vu-kón í-yogo áǵm náa?

48I kó hen yéǵ a kée sá kó í-Ba' víí í-be"í-ka kó hen yéǵ ka kée né máa wogo áǵm.”

Matío 6

Yesu tú' moo yúú hen púííí

¹Yesu duu ɔd dúú vu: “I gággú. Kíí kóɔ Tayii ba'ad tée, i kó moo nóó nánán voo no sá. Tow a í-yogɔ tée, vín nugun hɛn súwí-Ba' víí Tayii í-be"í-woolí-né.

²“Sey kám di nán gím vu-hɛn púí-tée, ɔm pa moo kó í-nán zóó vjig vu-wogɔ sá. Vu-pa moo woo lig súggí-nán Yúúda voolí-kan hɛnaa vulí, moo nán uu-na' bi ú. Mí ɔd ví moo yéñne, vu-nun hɛn súwí-woo sú'ú.

³Amáa í-móó, kám di hɛn púí-tée, nán tóó a gaa sá,

⁴moo hɛn púí-móó a mbaa yúggíná. Tée Ba' móó Tayii í-ka hɔ hɛn yúggíná máa, wún duu súum.

Yesu tú'ud waa duulí woo vu-hɛn uu-ɔd Tayii máa

(Lúg 11:2-4)

⁵“Sey kíí did Tayii moo ɔlé tée, i kó kó í-nán zóó vjig vu-wogɔ sá, moo vu-hjii bi bá' Tayii lig súggí-nán Yúúda voolí-kan ya nduguyní témmé vulí-moo nán uu-hɔ bi ú. Mí ɔd ví moo yéñne, vu-nun hɛn súwí-woo sú'ú.

⁶Amáa kám did Tayii moo ɔlé tée, ɔm dó lig tíj, mó tú' yagníim, mó bá' Tayii Ba' móó í-ka di ya yúggíí-yɛ, tée Ba' móó í-ka hɔ hɛn yúggíná máa, wúnno súum.

⁷“Kíí did Tayii moo ɔlé tée, i dáb moo lee vu-kó í-nán gaa Tayii sá ku-kó wogɔ sá, moo vu-taa ba bín nun hɛn Tayii woolí-moo moo dámné biilí.

⁸I kó í-vu-wogɔ sá, moo Ba' víí Tayii dɛn gaa hɛn ka maa ví nuní máa tíj péñ, ví bá"u-hɛn woo pigim.

⁹I ɔd Tayii moo tée, i ɔ ná': ‘Ba' vóó í-be"í, yég móó a mbaa hɛn gbogɔ.

¹⁰ Gban waalí-móó a yaa ú. Híjii móó a kóy hágá yelí-kó í-be"í-wogɔ.

¹¹Am pú-vó hɛn oo lá bæ má no.

¹²Am kée hɛn bíd vóó vu-gbo la, kó í-nán ku-kóɔ vó hɛn bíd kóó kée gbo máa wogɔ.

¹³Am pañ vó dɔd ya hɛn zo"íí-sá. Amáa ɔm sɛd vó nag Seedán woolí.’

¹⁴“I kée hɛn kólí-sonné nán voo gbo la tée, Ba' víí í-be"í-wún kée hɛn kólí-sonné í-víí gbo ám.

¹⁵Amáa i kée hɛn kólí-sonné nán voo gbon né tée, Ba' víí Tayii wún kée í-víí vu-gbon né ám.

Yesu tú' moo yúú hɛn lálí-kɛlélí

¹⁶“Sey kíí di hɛn lálí-kɛlélí tée, i kó kó í-nán zóó vjig vu-wogɔ sá, moo vu-sáa tún kɛé daa kan zóó vjini, moo bi tú'ud nán vu-ba bin di hɛn lálí-kɛlélí. Mí ɔd ví moo yéñne, vu-nun hɛn súwí-woo sú'ú.

¹⁷Amáa í-móó sey kám di hɛn lálí-kɛlélí tée, ɔm úd nóó, mó sɔ' kúm nólé,

18 mó tú'ud nán tóo vu-ba bin di hɛn lálí-kɛɛléɛ sá. ʌ́máa ʌm tú'ud Ba' móo Tayii í-ka di ya yúggíí-yɛ nɔ. Tée Ba' móo í-ka hɔ hɛn yúggíná máa, wúhɔ súum.

Yesu tú' moo, moo hɛn naa í-be"í

(Lúg 12:33-34)

19 "I sug hɛn naa víí vu-hágá yelí-sá, moo ya woo bebɛɛm vu-nɛ'ed hɛn vu, hɛn vu-mbúg, líw vu-kɛ dɔ, vu-fáá 'waa.

20 ʌ́máa i sug hɛn naa víí vu-be"í-ya bebɛɛm ku-dón né máalɛ, ya woo hɛn vu-mbúgun wulí-né, nán ba duu bɛ líw máa pélí-ám.

21 Moo ya hɛn naa móo ku-duulí-máa, zóó móo duulí-ám.

Nánán hɔlé kan nɔ́ duu, tóo tée kan nɔ́ bíd

(Lúg 11:34-36)

22 "Nɔ́ mbaa móólɛ, fólɛ kɔ́ í-lám wɔgɔ. Nɔ́ móo ka mbaa duu-na'a tée, fólɔ́ móo 'waapád mbaa duu-na'a ám.

23 ʌ́máa nɔ́ móo ka mbaan duu-na'a né tée, fólɔ́ móo 'waapád mbaa vidná ám. Ya túlí máa ka di móólɛ yɛ a tii dim tée, dim woo wúh sá' mba hɛnne.

Tayii duulí kan hɛn naa vu-yu-

(Lúg 16:13)

24 "Nánán dágá duun gbanaa ya idú né sáám, moo tóo tée wúh máh nán dágá, ʌ́máa wúh híí í-tóo. Tóo tée wúh ka nán tóo duu, wúh bée tóo. Vín di kan néélɛ, duun Tayii kan hɛn naa ám né.

Ba 'yé ví zóó Tayii woolí

(Lúg 12:22-31)

25 "Moo woo nɔ mí ɔd ví, i gbó dam moo fólɔ́ víí sá, kan hɛn lálí-víí vu, kan hɛn zólí-víí vu, kan sɔ́am dólí-víí vu-sá ám. Moo vágád wu-mba hɛn lálí, fólɔ́ wu-mba sɔ́am. Í yɔgɔ péláa?

26 I hɔ lá ví nóg waa vu-be"í, vu-ban hɛn né, vu-sugun hɛn bab vu-né, vu-aan hɛn vu-ʌ́alɛ né. ʌ́máa Ba' víí í-be"í-di vu-hɛn lálí-púlí-ám. Máa víí mban vu-náa?

27 Nóo vííí sɔ́amé, dam gbólí-woo ka há"u-nɔm waaná' agalá?

28 Moo ɛn ví tó' zóó, moo sɔ́am vulíá? I hɔ yəyɛəné vu-hógó. Vu-kón ba'ad né, vu-paan sugud né. Kóo í-yɔgɔ sɪ', vu-di na"é, vu-kɔ' ám.

29 ʌ́máa mí ɔd ví, kóo Súlemáanu kan hɛn naa woo vu-'waapád ká dɔ sɔ́am duu-man kan yəyɛəné né, kóo dágá aga.

30 Bəə máa, hód dii hóg tíh, yógó vúh saawu-gbɔ. ʌ́máa Tayii did vu-sɔ́am dólí í-yɔgɔ, ma dan tóo víaa? Nán moo fɛɛlé, waaná' yɛ víw.

31 I gbó dam: 'Vón lá ɛná?', 'Vón zɔ ɛná?', 'Vón dón sɔ́am kan ɛná?' sá.

32 Moo hɛn yɛ vu-'waapád nán gaa Tayii sá vu-baa soo. ʌ́máa Ba' víí í-be"í-gaa ba vín maa hɛn yɛ vu-nunii máa 'waapád.

33Séy i dɛŋ soo gbaŋ waalí Tayii woo nɔ tíŋ kan hɛn híííí Tayii woo téé, síh ha'ad ví hɛn í-yɛ vu-'waapád té'.

34I gbó dam moo hɛn í-yógó máa vu-sá, moo hɛn yógó máa, wún yaa kan fógó woo nɔ. Zágá 'waapád mbaa kan hɛn fógó hɔólé, woo nɔ."

Matío 7

I sɛ' da ví vu-moo sá

(Lúg 6:37-38,41-42)

- 1Yesu duu ɔd dúú vu: "I sɛ' moo yúú dey voolí-sá, moo Tayii a sɛ' ví moo sá,
- 2moo moo kii sɛ' yɛ, Tayii wún sɛ'ɛn ví moo wu-yu-ám. Tayii wún kó d ví hɛn kó íkii kó d dey vu-wɔgɔ.
- 3Moo ɛn mó hɔ hód waa nóó dam tóó woolí, ɔmáa mó hɔn la' gbɔɔ ka di nóó móólé,yɛ nélá?
- 4Dɛn néé mó ɔd dam tóó: 'Am yaa mí bɛ hód waa móólé,nólé,' lá? Mó hɔn la' gbɔɔ ka di nóó móólé,yɛ náa?
- 5Nán zóó,víjg, ɔm vud la' gbɔɔ nóó móólé,yɛ péh, téé mún hɔ nóó túlí na'a moo hód waa bɛí-nóó dam woolí.
- 6I pú-yá'ad vu-hɛn Tayii woo sá, moo ka vun duu fii ya nóh ví fá'á áh; i gbɔd ngurya vu-zan vɛg víí vu-tíŋ sá, moo ka vun 'ná'a vu-kan dooi.

I bá', ví soo, ví vá' yagníimí

(Lúg 11:9-13)

- 7"I bá' Tayii hɛn téé, wún pú ví ú. I soo hɛn téé, vín nuŋhó. I vá' yagníimí téé, wún tú'ud ví ú.
- 8Moo kóó nónná a bá' Tayii hɛn téé, wún nuŋhó. Nán a soo hɛn téé, wún nuŋ áh. Nán a vá' yagníimí téé, wún tú'udu-ú-ám.
- 9Nán woo nóó sɔam vííí, waa ka bá"u-nan téé, ka púgu-'yɛgelá?
- 10Tóó téé ka bá"u-ze' téé, ka púgu-bíigá?
- 11Í víí, nán hɛn bí d kólí-vu, vín gaa waa víí vu-hɛn duu-púlí-guy dan tóó Ba' víí í-ka di bɛ"í-má naa? Nán a bá"u-hɛn duu-téé, wún púgu-ú.
- 12Moo Múúsa woo ka pa, kan moo anábi voo máa wu-ye nɔ: Hɛn 'waapád kii híí nán uu-kó d bi máa, ví áh, i kó d vu-í-yɔgɔ áh.

Yag dóm béəné

(Lúg 13:24)

- 13"I dó yag dóm béəné yɛlé, moo yag dóm neelé, kan tɛm gbɔɔ vu-laa di ya vágád tinníí. Nán uu-dó wulí-máa, vu-buu-ú.
- 14Amáa yag dóm béəné kan tɛm tɛəlí-máa vuu-laa ya vágádí. Nán uu-nuŋ máa, vu-buu-né.

Ba gaan nánán kan ba'ad woo nɔ

(Lúg 6:43-44)

15“I gág kan anábi vbád vu-ú, moo vún tii fój, yaan vílí kó í-mbee vu-wɔgɔ, ɔmáa zóó voolí-máa, vu-mbaa kó í-zág yá'ad vu-wɔgɔ.

16Vín gaa vu-kan ba'ad yéñ voo nɔ. Vu-tɔ'ɔn kabɔg ngagamé né náa? Vu-tɔ'ɔn bo' ganhuwí-né náa?

17La' duu-'waapád vu-lii líid duu, ɔmáa la' bíd 'waapád vu-lii voo líid bíd vu-yu.

18La' duu-liin líid bíd né, kóó la' bíd liin líid duu-né ám.

19La' 'waapád ku-liin líid duu-né máa, vún du-vu-gbo velí.

20Moo woo nɔ vín gaa anábi vbád vu-kan ba'ad voo vu-í-yɔgɔ.

Moo ɔlé kan hɛn kólí

(Lúg 13:25-27)

21“Nán í-ku-baa been: ‘í 'yéí, í 'yéí-míí’ máa, vúnɔ dón gbanj waalí-Tayɛ woolí-'waapád né. ɔmáa nán í-ku-baa kó hɛn híjí Ba' míí í-be"í-woo máa, vúnɔ dó.

22Zágá moo sɛ'élé téé, nán buwí-na'a vún baa ɔn: ‘í 'yéí-vóó, í 'yéí-vóó, vóo baa moo moo anábi kan yég móó má nɔ náa! Vóo baa nɛy yigid bíd vu-kan yég móó má nɔ náa! Vóo baa kó hɛn sɔgá vu-na'a kan yég móó má nɔ náa!’

23Tée mín ɔd vu-la had: ‘Vii nán míí péí-sám. Vii baa kó hɛn bíd, i lúú la zulí.’

Lig vu-idú

(Lúg 6:47-49)

24“Moo woo nɔ, kóó nónná a ki moo míí ye vu, a duu vu-tée, man kan nán 'wólí-tóó ka yɔgɔ lig woo ya kpi'idí má nɔ.

25Sápéém pɛ, mam nan, líg yɔgɔy ligí, ɔmáa lig túm ní, moo ká vu-pɛddu-di yúú kpi'idí.

26ɔmáa kóó nónná a ki moo míí ye vu, a duun vu-né téé, man kan nán yɔgɔ tóó ka yɔgɔ lig woo hád sagadí-má nɔ.

27Sápéém pɛ, mam nan, líg yɔgɔy ligí, lig túm 'woy 'waapád.”

Moo Yesu woo yágá pijí dúú vu-

28Sey Yesu ka 'waa moo woo ye vu-máa, moo tú"í woo la' dúú vu-la keb fid,

29moo Yesu baa tú'ud vu-moo kó í-nán gbɔgɔ tóó wɔgɔ. Moo tú"í woo man kan í-nán moo Tayɛ tú"í voo vu-né.

Matío 8

Yesu kó nán hɔgɔ naa tóó fój woo yud

(Márkus 1:40-45; Lúg 5:12-16)

1Yesu ka sí zuu-guu-tóólí-máa, dúú buwí-na'a vu-dugu.

²Nán họọ naa too séé ya gu doo núug tíh woolí-ọddu: “Ba' naa, tow i híj ỳ téé, vín kó fọ́ọ míí ye wún yud.”

³Yesu yọọ nag, za"u, ọ: “Mí híj sù'ú, a yudda ú.” Vanhá fọ́ọ woo yud zuu-yağ woolí.

⁴Pig woolí-máa, Yesu ọddu: “Tée ọm ọd nán too moo ye sá. Ọmáa ọm la tú' fọ́ọ, móo nán hẹn ha"í-woolí, mó la ha'ad Tayi hẹn anábi Múúsa ká ọ máa, moo nán uu-gaa fọ́ọ, móo ba yud sù'ú.”

Yesu ząą nán ba'ad í-nii sóóze too woo

(Lúg 7:1-10)

⁵Sey Yesu ka di dólí-kaa Kapernáhummé máa, í-nii sóóze nán Róma voo too ká di kan sóóze temere máa, yaa woolí,

⁶ọddu: “Ba' naa, nán ba'ad míí ud họọ léy mbaa di míílí kíílí, fọ́ọ ndógwu-duun dón né.”

⁷Yesu híjdu: “Mín laa ú, mín ząąwo ó.”

⁸í-nii sóóze pee híjdu-ọ: “Ba' naa, mí maan ba vín dón kii míílí ní. Ọmáa i ọ moo yẹh dágá s'j', nán ba'ad míí wún ząą ó,

⁹moo mí ọm, mí kid í-nii míí vu-tóggú. Mí di kan sóóze míí kuu-kin tóg máa vu-ọm. Tow ọn ọd dágá: ‘Ọm laa ú’ téé, wún laa. Ọn ọd too: ‘Ọm yaa ú’ téé, wún yaa. Ọn ọd nán ba'ad míí: ‘Ọm kó hẹn ye no,’ téé wún kó ú.”

¹⁰Sey Yesu ka ki moo ye máa, mbaa dii. Ọd nán kuu-dugu máa vu: “Mí ọd ví moo yéhne, kóó sọam nán Izraél voolí-s'j', mí nugun nán zóó 'yéí-tóó gbọọ ba'a í-yọọ né.

¹¹Mí ọd ví, nán buulí-na'a wún yaa ka' mam na'alé, kan ka' mam waalí, wún súg lá hẹn kan Ibrahííma kan lizág kan Yaakúbu, ya gbañ waalí-Tayi woolí.

¹²Ọmáa nán í-Tayi ka dẹh bee vu-moo dólí-ya gbañ waalí-woolí-máa, wún kée vu-gbo góh ya dimmí. Ya woo wún káh, wún séh nú' wulí-ọm.”

¹³Yesu duu ọd í-nii sóóze pee: “Ọm laa la ú. Hẹn woo a kóy kó í-kám fẹẹ moo ye wọgọ.” Ma nán ba'ad woo pee họọ kẹ"ọ zuu-yağ woolí.

Yesu ząą nán họọ vu-buulí-na'a

(Márkus 1:29-34; Lúg 4:38-41)

¹⁴Yesu daa la dó kii Piér woolí, họ Piér ọą ọą ud họọ fọ́ọ píími.

¹⁵Yesu za"u-nagá. Vanhá họọ daa kẹ"ọ. Wakéé, pee lúú dọg, kóddu-ba'ad.

¹⁶Menné máa vu-panno ya nán yigid bíd ká kó vu-máa buulí-na'a. Yesu ney yigid bíd pee vu-vud kan moo woolí-yağá, ząą nán họọ vu-'waapád.

¹⁷Anábi Esáya ká moo moo ye, moo woo no ma hẹn ye kóy í-yọọ, ká ọ: “Ká be kóggí-baa ví, gan họọ baa ví vu-luu.”

Nán kuu-híí bi duu Yesu máa vu-yu-
(Lúg 9:57-62)

- 18 Sey Yesu ka hɔ dúú kuu-gbo kannɔ máa, ɔd waa duulí woo vu: “Ba dáá ví la mam dən.”
- 19 Nán moo Tayií tú"í dágá séé ya ɔddu: “Akaw, ya 'waapád i di laalí-máa, míń duu ví wulí.”
- 20 Yesu híídu: “Díid vu-di voo kan dæé ú. Nóg waa vu-di kan waa waa voo vu-ám, amáa í-míí Tayií ka ba'an ya ye, mí kan ya úud pélí.”
- 21 Waa duulí Yesu woo too dágá ɔddu: “Ba'á, ba' míí nɔɔ ó, i gbon hɔnaa mí la dɔddu-péń.”
- 22 Amáa Yesu duu híídu: “Am duun ya ú, am gbo nán nɔm uu-dɔd nɔm voo vu-la ú.”

Yesu séé sápeém kan mam vu-géd mbaa simm
(Márkus 4:35-41; Lúg 8:22-25)

- 23 Sey Yesu ka dáá néńńí-máa, waa duulí woo vu-dáá dugu.
- 24 Sápeém gbɔɔ too yaa vańńá, baa gan mam yeɔ feɔ néń 'waapád. Yesu di woo nɔmme.
- 25 Waa duulí woo vu-séé la woolí, vu-nimmɔ, vu-ɔddu: “Ba'á! Am sɛd vó ú, ba di ví nɔmme!”
- 26 Yesu ɔd vu: “Moo ɛn ví kó dúulá? Nán moo feɔlé, waaná' ye víw.” Yesu níń dɔg séé hɛn, sápeém kan mam vu-géd mbaa simm.
- 27 Nán pee vu-mbaa dii, vu-ɔ: “Nán woo nóo yełá! Sápeém kan mam kuu-kiddu-tóg ám yełá!”

Yesu neɔ yigid bíd vu-vud fóó nán idú too voolí-
(Márkus 5:1-20; Lúg 8:26-39)

- 28 Sey Yesu ka ya mam Gálilée dən, hág Gadaríalí-máa, nán too idú yigid bíd ká fígi vu-do' buulí-na'a, vu-vúd ya béégí, vu-yaa Yesu woolí. Ká vu-di kan zóó, yeé daga pélí; nán vu-ndɔg hɔnaa duulí dáń béég yełé.
- 29 Vu-moo dɔg moo yúba, vu-ɔd Yesu: “Waa Tayií woo, mó híí ɛn kan vólá? Mó bi ya dɛn sɔjɔd vó péńńá? Sey ka yań ná né máalá!”
- 30 Hú' ngurya gbɔɔ too ká vu-di lálí-bé' wulí.
- 31 Yigid bíd vu-bá' Yesu, vu-ɔ: “Am neɔ vó téé, am ba' vó la hú' ngurya máa zu voolí.”
- 32 Yesu ɔd vu: “I laa síí!” Vu-vúd, vu-la dó ngurya voolí, ma ngurya vu-'waapád vu-zə'əy zuu-haag bíd toołí-wɔɔd, vu-ay zuu-mammé, vu-nɔɔ wulí.
- 33 Nán ngurya tulí-vu-lúú dɔg, vu-laa kaalí, vu-ɔd nán vu-hɛn ka kóy 'waapád ye, kan hɛn ka yaɔ yúú nán yigid bíd ka kó vu-ye voolí-ám.

³⁴Ma nán 'waapád vu-vúd kaalí, vu-kan kan Yesu. Sey kuu-hogó la ná' máa, vu-bá"u-moo ba a lúú hág bii yeíí.

Matío 9

Yesu kó nán kpee tóó 'yem

(Márkus 2:1-12; Lúg 5:17-26)

¹Yesu dáá néj duu fíí yá ya mam dən, laa woolí-kaalí.

²Vu-pənnə ya nán kpee tóó ud mbaa píggí. Yesu ka hɔ zóó 'yéíí-voó máa, ɔd nán kpee pee: “Waa míí, ɔm zj̄ zóó la ú, hən bíd móó vu-kéé gboy sú'ú.”

³Nán moo Tayī tú"í tóó vu-taa zóó, voolí: “Nán yə haa Tayīī.”

⁴Amáa Yesu ka gaa moo taalí-voó máa, vi vu: “Moo ɛn ví taa moo bíd í-yogó zóó, víííííá?”

⁵Kaa ɔd nán: ‘Hən bíd móó vu-kéé gboy sú'ú,’ tóó tée, kaa ɔ: ‘Am lúú yúba, mó 'yemma ó' tée, ɛn təə mbalá?’

⁶Amáa í-míí Tayī ka ba'an ya ye, mí híj̄ i gaa ba mín di kan néélé, kéé hən bíd nán voó vu-gbɔ hágá yeíí-ú.” Ma ɔd nán kpee pee: “Am lúú dɔg yúba! Mó be píg móó, mó laa móólé, kííí.”

⁷Nán kpee pee lúú, daa laa woolí-kííí.

⁸Dúú kuu-hɔ hən yə máa, dúú kó vu, vu-na' Tayī í-ka pú-nán vu-néélé, í-yogó yə.

Yesu bee Matío

(Márkus 2:13-17; Lúg 5:27-32)

⁹Yesu ka lúú wulí, ka yəɔ daa máa, nuɲ nán tóó, yéé woo Matío, di mbaalí-bilów lám̄ba suggíí. Yesu ɔddu: “Am duun ya ú.” Nán pee lúú dɔg, dugu.

¹⁰Pig woolí-Yesu ka di hən lálí-lígí máa, nán lám̄ba suggí-tóó vu-duulí-buulí-na'a, kan nán hən bíd kólí-vu, vu-súg ya mbaa kannɔ kan waa duulí woo vu-ya hən lálí-ám̄.

¹¹Nán farísa kuu-hɔ hən yə máa, vu-vi waa duulí Yesu woo vu: “Moo ɛn akaw víí ka súg lá hən kan nán lám̄ba suggí-vu-kan nán hən bíd kólí-vu-dágálá?”

¹²Yesu ka ki máa, ɔ: “Nán kuu-mbaa nánná máa, vu-soon gbaɲ gam né. Amáa nán hɔg vu-baa soo.

¹³I la kúgú moo Tayī ka ɔ: ‘Mí híj̄ míí gím hɔlé, gaalí; mí híj̄n míí hən memmo ha"í né' má nɔ. Moo mí yaan nán kuu-taa ba bin kó hən híj̄íí Tayī woo nɔ máa vu-yu-beelí-né, amáa mí ya bee nán í-kuu-gaa ba bin kó hən bíddi máa vu-yu.”

Yesu ɔ moo yúú hən lálí-keɛléj̄

(Márkus 2:18-22; Lúg 5:33-39)

14 ʔmáa waa duulí Yoohána í-mam Tayi wooné woo vu-yaa Yesu woolí, vu-vigi: “Moo ɛn vó kɛɛ vóo hɛn lálí-kan nán farísa vu, ʔmáa waa duulí móo vu-kɛɛn voo nélé?”

15 Yesu híjd vu-ɔ: “Nán ku-bee vu-hɛn lálí-lig púlílí-máa, vu-vij zóó sey í-kéé, aga ka dí lá kan vu-áa? ʔmáa zága tóo wún yaa díí, wún luu í-kéé, aga voolí-saamé, téé wún kɛɛ hɛn lálí-wulí.

16 “Nán tóo de saam dɛ'ə, 'man la ní'in saam dólí-seelí-né, moo saam dɛ'ə, 'man kan de saam dólí-tée, deyné woo kan duu mba hɛnne.

17 Vu-tɔɔn doo gbág seelí-né. Nán a kó í-yogɔ téé, gbág wún 'woy líd, doo wún yéd ám. ʔmáa ba tɔɔ doo gbág 'manɛ, téé wún mbaa duu-na'a.”

Yesu zaɔ wakéé tóo ka za' saam woo máa, nim wakéé waa í-nii tóo woo nommé ám

(Márkus 5:21-43; Lúg 8:40-56)

18 Sey Yesu ka díd vu-moo yɛ ɔlé, máa, í-nii Yúúda tóo yaa ya kɛɛdu-la tíh, ɔddu: “Waa kéé míí háá nɔ la yɔ. ʔm ya ha'adu-nag yúlí téé, wún zaɔ.”

19 Ma Yesu lúú dugu kan waa duulí woo vu-ám.

20 ʔmáa wakéé tóo ká duulí, hɛn kɛɛlé, kógo háá ve' wɛnbó' zuu-idú. Séé ya pig Yesu woolí, za' yag saam woo,

21 moo ká taa zóó woolí: “Kóo ʔn za' saam woo nɔ sɪ', hɔɔ wún kɛ'ʔnɔ.”

22 Yesu tii daa, hɔɔɔ, ɔ: “Waa kéé míí, ʔm zij zóó la ú, kám 'yé zóó míílí yɛ, mó séd sú'ú.” Hɔɔ kɛ' wakéé pee zuu-yag woolí.

23 Sey Yesu ka yɔ kii í-nii pee woolí-máa, hɔ nán lítíid úlílí vu, kan dúú ku-dɔb káñ máa vu,

24 ɔd vu: “I lúú la ú, moo waa yɛ nɔ né, ʔmáa nɛ nɛmme.” ʔmáa nán vu-hí'wu.

25 Sey Yesu ka nɛɛ dúú vu-'waa sú'ú-máa, dɔ la, ma' waa pee dɔg nagá; wakéé waa pee níím dɔg nommé.

26 Moo yɛ kiy ya 'waapád hág yɛlé.

Yesu zaɔ nán yɛm tóo vu-idú

27 Sey Yesu ka lúú wulí-máa, nán yɛm tóo vu-idú, vu-dugu, vu-moo dɔg moo yúba, vu-ɔ: “Daavíd waa, i hɔ gírím gaad vó ú!”

28 Ka yɔ kíílí máa, nán yɛm pee vu-séé ya woolí. Yesu vi vu: “Ví 'yé víí zóó ba míín kó hɛn yɛ áá?” Vu-híjdu: “Í yɔɔɔ, ba' naa.”

29 Yesu za' nóo voo, ɔd vu: “Hɛn woo a kóyya kó í-kíí 'yé zóó víí wulí-yɛ wɔɔɔ.”

30 Ma nóo voo tá'á. Yesu duu tíj vu-zaɔná, ɔ: “I gágad nán tóo ɔléɛ.”

31 ʔmáa ku-vúd wulí-máa, vu-bé' yéɛ tɔɔ woo palí-ya 'waapád hág yɛlé.

Yesu ząą nán kpọọg tóó

- ³²Kuu-daa lúú máa, vu-pąnno ya nán tóó hẹn hóg ka tiwu-kpọọg máa.
- ³³Yesu ka neη hẹn hóg vud máa, nán kpọọg pee moo moo. Dúú vu-mbaa dīi, vu-ọ: “Hẹn í-yọgọ máa, ba họn ví lá daga woo hág Izraéllí-yelí-né sájí.”
- ³⁴Amáa nán farísa vu-ọ: “Yesu neη hẹn hóg vud kan néélé, gbanii yigid bíd voo nọ.”

Yesu họ gím gaad nán vu-

- ³⁵Yesu 'yéń kẹ́é daa kaa gbọọ vu'fí 'waapád, kan kaa waa vu, baa tú' moo lig súggí-nán Yúúda voo vu'fí, pa moo tọọ 'maη, moo gbaη waalí-Tayíi woo nọ. Baa ząą nán họ vu-'waapád, kan nán kóggí-vu.
- ³⁶Sey ka họ dúú vu-máa, kógọ la gímna, moo vu-tąą sú'ú, vu-mbaa la gímna. Vu-mbaa kó í-mbee tóó kuu-kan nán tu'fí-pé'fí-máa wọgọ.
- ³⁷Yesu ọd waa duulí woo vu: “Túd sẹ"é, dí'fí-gbọọ ba'a, amáa nán ba'ad vu-dí waaná'.
- ³⁸Moo woo nọ i ví í-túd aga a duu ba' nán ba'ad tóó vu-ya túd sẹ"é woolí.”

Matío 10

Yesu yee waa ba'ad woo vu-wąnbó' zuu-idú

(Márkus 3:13-19; Lúg 6:12-16)

- ¹Pig woolí-máa, Yesu bee waa duulí woo vu-wąnbó' zuu-idú sug, pú-vu-néélé, uu-neη yigid bíd vu-vud, uu-ząą kan nán họ vu-'waapád, kan nán kóggí-vu-'waapád.
- ²Yéé waa ba'ad Yesu woo wąnbó' zuu-idú súu-vuu-ye nọ. Dẹη kan Simón í-kuu-beewu-Piér máa, kan daa sájí Anderee, kan Yaakúbu Zebedée waa, kan daa sájí Yoohána,
- ³kan Filíb, kan Baatelemii, kan Tomás, kan Matío nán lámba suggí, kan Yaakúbu Alfa waa, kan Taadée,
- ⁴kan Simón nán zọọ pilí, kan Yúúdas Iskarió, í-ka dọd Yesu nag nánán voolí-pee.

Yesu ba' waa duulí woo vu-wąnbó' zuu-idú

(Márkus 6:7-13; Lúg 9:1-6)

- ⁵Nán wąnbó' zuu-idú ye Yesu ba' vu, ma tiη vu, ọ: “I laa nán gaa Tayíi sá voolí-sá, i dó kaa nán Samaríi voolí-sá.
- ⁶Amáa i laa ya nán Izraél kuu-ti máa voolí.
- ⁷I la pad vu-moo, ví ọd vu: ‘Gbaη waalí-Tayíi woo dí bé'.’
- ⁸I ząą nán họ vu, ví nim nọm vu-nọmmé, ví kó nán họ naa fọọ voo a yud, ví neη yigid bíd vu-vud áń. Ví nuη hẹn ye vu-leená, i duu pú-vu-leená áń.

- 9I be kóó siide ha'ad vu, kóó siide yéñ vu-kéə siide vílíl sá,
- 10kan kéə gáá, kóó sɔ́ɔm idú, kóó tégé, kóó vbéé. Moo maa nán ba'ad ba nuɲ hɛn lálí-woo ú.
- 11Kóó kaa gbɔɔ vu-kan kaa waa vu-kíí dɔ́ wulí-tée, ví vi nán í-a maa ba vín dɔ́ woolí-ú-tée, ví mbaa wulí-háá a yá sey lúúlí víí.
- 12Kíí di dólí-kíi nán tóó woolí-tée, ví vá' ví ɔ: 'Tayɪ a gbɔ ví ká'adi.'
- 13Tow nán moo fɛɛlé a di kíi yɛlé tée, wún mbaa kan zóó ká'ad, ɔ́máa a pélí tée, vá"í-víí wún fíí ya maa ví.
- 14Kuɔ-fɛɛn ví ní, kuɔ-fɛɛn moo víí ní tée, ví ta'ad nag víí, ví vúd kíi woolí, tóó tée, kaa woolí.
- 15Mí ɔd ví moo yéñne, zágɔ́ moo sɔ́"é a yá tée, moo sɔ́"é nán kaa yɛ voo wún ziji mba í hág Súúduma kan hág Gomór árn.

Vún duun ví kan moo ó
(Márkus 13:9-13; Lúg 21:12-17)

- 16"I ki súm, í-míí mí ba' ví la kó í-mbee vu-wɔɔ sɔ́ɔm zág yá'ad voolí. Moo woo nɔ́ i ke kó í-kuɔ-vu-wɔɔ, i mbaa kan zóó ká'ad kó í-gbókii vu-wɔɔ.
- 17I gág nán vu-ú, moo vún dɔd ví nán moo sɔ́"é voolí-nagá, vún gbó ví kan loo lig súggí-nán Yúúda voo voolí.
- 18Vún pɔɲ ví laan tíɲ ngórnna voolí-kan tíɲ gbanaa voolí-moo míí nu, moo i dun yággí, kan nán gaa Tayɪ sá voolí-árn.
- 19Amáa sey kuɔ-dɔd ví voolí-nagá tée, i gbó dam: 'Yee vón la ɔ́ nénná?' sá, moo vín nuɲ moo i la ɔ́ máa yáɔ woolí-ú.
- 20Aga víñnɔ́ moo né, ɔ́máa yigid Ba' víí Tayɪ woo wúnñnɔ́ moo.
- 21Dag nii vún dɔd daa sáɲ vu-ya nɔ́mmé, waa ba'a vún dɔd waa vu-árn. Waa vún lúú moo kan í-háálé voo vu, vún nɔɔ vu.
- 22Nán 'waapád vún mán ví moo míí nu, ɔ́máa nán a mbí nɔ́ háá bá' sí'ídí tée, wún séddú.
- 23Kuɔ-duun ví kan hɛn bíd kaa tóólí-tée, i lúú laa kaa tóólí. Mí ɔd ví moo yéñne, vín 'yéñ kaa gbɔɔ hág Izraéllí-'waan pád né, í-míí Tayɪ ka ba'an ya yɛ, mín yá péñ.
- 24"Waa zaɲde tóó mban í-hɛn tú"í woo né; gba'a mban í-buulí woo né.
- 25Waa zaɲde tóó a kó hɛn akaw woo ka kó má nɔ́ tée, 'wáa yɛ. Gba'a tóó a kó hɛn í-buulí woo ka kó má nɔ́ tée, maa sú-ú. Tow u-bee baa lig víí Belzabúl tée, vún been víw mban naa?"

Yesu duu ɔ́ nóo ka maa ndɔ́ggíá?
(Lúg 12:2-7)

26 Yesu duu ɔd vu: “Moo woo nɔ, i ndɔg nán vu-sá, moo hɛn tóo ba wáy ban kúu ní máa wúh pélí. Kóó hɛn tóo ba yúg, nán ban gaa né máa pélí.

27 Moo kán ɔd ví ya dimmí yɛ, i moo víí ya túlíí. Moo kán lágad ví tóggí-yɛ, i dáá dii ɔ́ɔ́lé, ma ví pa.

28 I ndɔg nán u-nɔɔ fɔ́ɔ́, víí máa vu-sá; wúh nɔɔn yigid víí ní. ʌmáa i ndɔg Tayii í-a tud fɔ́ɔ́, víí kan yigid víí vee gɛɔ́lé, má nɔ.

29 Dɛ' naag idú péh vu-gín vu-dála dágá náa? Kóó í-yɔgɔ sɪ', Ba' víí Tayii a sɛn né tée, kóó dágá aga wúh pen hágá né.

30 Í víí máa, Tayii wá' yúú hú' víí vu-'waa sú'ú-ám.

31 I kó dúú-sá; Tayii híí ví mba dɛ' naag vu-buulí-na'a.

Í ka tú' Yesu Krístu, kan í-ka suuwu-má nɔ

(Lúg 12:8-9)

32 “Moo woo nɔ, kóó nónná a tú' ba bin nán míí nu tíj nánán voolí-tée, mín tú'udu-kan Ba' míí í-be"í-ám.

33 ʌmáa nán a suun tíj nánán voolí-tée, mín suuwu-tíj Ba' míí í-be"í-woolí-ám.

Yesu ɔ: “Mí yaan kan moo zóó ká'ɔdi né, ʌmáa siih”

(Lúg 12:51-53; 14:26-27)

34 “I taa ba mín yaan kan moo zóó ká'ɔdu hágá yelí-sá, mí yaan kan ká'ɔdi né, ʌmáa kan siih,

35 moo mí yaa nán vu-hi'inée. Wayée waa wúh hí'in kan ba' voo vu, wakéé, waa wúh hí'in kan na' voo vu, wakéé, wúh hí'in kan wɛɔ, na' voo vu.

36 Nán wúh nuɲ maag kíí voolí.

37 Nán a híí ba' woo kan na' woo mban tée, maan mbaalí-nán míí ní. Nán a híí waa yée kan waa kéé, woo vu-mban tée, maan mbaalí-nán míí ní.

38 Nán a ndɔg nɔm, a duun mí ní tée, maan mbaalí-nán míí ní.

39 Nán a moo aga bi sɛd fɔ́ɔ́ bii nu tée, wúh tid vágád woo ú, ʌmáa nán a tid vágád woo moo mííí tée, wúh duu nuɲɔ ú.

Hɛn sú'úí-nán voo nɔ

(Márkus 9:41)

40 “ʌmáa nán a fɛɛ ví tée, fɛɛn sú'ú. Nán a fɛɛn tée, fɛɛ í-ka ba'an ya máa sú'ú.

41 Nán ka fɛɛ anábi Tayii woo, moo ka anábii má nɔ tée, wúh nuɲ hɛn sú'úí-woo kó í-anábi wɔgɔ ám. Nán ka fɛɛ nán ka kó hɛn híííí Tayii woo, moo ka nán Tayii woo nɔ má nɔ tée, wúh nuɲ hɛn sú'úí-woo kó í-nán hɛn híííí Tayii woo kólí-wɔgɔ ám.

42Kóó nónná a pú-waa duulí míí waaná' ye vu-mam ká'ad dag koom dagá, moo ku-waa duulí míí vu-yu-má no téé, mí ɔd ví moo yé'ne, hen súwí-woo wúh tin ní."

Matío 11

Yoohána ba' waa duulí woo vu-la Yesu woolí-

(Lúg 7:18-35)

1Yesu ka tú'ud waa duulí woo í-wanbó' zuu-idú vu-moo 'waa sú-ú-máa, lúú wulí, laa moo Tayii tú"í, pa moo Tayii woo kaa gbɔɔ vulí-hág yelé.

2Amáa Yoohána í-mam Tayii wooné ka di lig púúsinalé, máa, ki moo yúú ba'ad Yesu woolí, ma ba' waa duulí woo tóó vu-

3ba wu-la vi Yesu: "Móo í-ka di yaalí-má naa? Kóó oo laa nán tóó naa?"

4Yesu híjd vu: "I la ɔd Yoohána hen kii ki, kan hen kii họ máa vu-ám;

5nán yem vu họ nóó, nán kpee vu-'yem, nán họọ naa vu-yúd, nán kpɔɔg vu-ki tóg, nom vu-ním, mí did nán gím vu-moo tɔɔ 'man tú"í.

6Nán a faan moo míí ní téé, zóó, wúh de"ɔ ó."

7Amáa sey waa duulí Yoohána woo ku-lúú laa máa, Yesu bé'ed dúú vu-moo moolé, yúú Yoohána woolí, ɔ: "Ví vúd laa en họlé, hóg tíhjá? De' sápeém ka di namné ye naa? Pélí-sám.

8Ví vúd laa en họléjá? Ví la họ nán ka dó sɔam duu-na'a ye naa? Amáa nán ku dó sɔam duu vu-máa, vu di kii gbani voolí. Amáa ví vúd laa en họléjá? Anábíaa?

9Ee, amáa mí ɔd ví, Yoohána wu-mba anábi.

10Ká vu-bínda moo yúú Yoohána woolí-debterelí-sú-ú. Tayii ɔ: 'Míhno ba' waa ba'ad míí la tíh moolé. Wúhno mbógom hínaa.'

11"Mí ɔd ví moo yé'ne, sɔam nán ku-hɔɔ vu-hágá yelí-máa, nán tóó mban Yoohána í-mam Tayii wooné na"é, né. Amáa í-ka mbaa somlógodná gban waalí Tayii woolí-máa, wu-mbaga na"é.

12Amáa deɔ sey Yoohána í-mam Tayii wooné woolí-háj, ya ya zága bəə, nán vu-di gban waalí-Tayii woo soolí-kan néélé, moo bi nuhjó.

13Moo anábi voo 'waapád kan debtere Múúsa woo vu-tú' moo gban waalí-Tayii woo háj, ya sey Yoohána woolí.

14Anábi vu ɔ Elía ban yaa dilí; tow i híj bi feɔ moo míí ú téé, Elía súu wu Yoohána wu.

15Nán a di kan tógú-tée, a ki duulí-na'a."

16 Yesu duu ɔ: “Mín gúgún nán bæə ye vu-kan nónná? Vu-man kan náásáǰ waa ku-mbaa saalí-máa vu-yu. Vu-béén,

17 vu-ón: ‘Vó úud ví litid, ví naa né. Vó beed ví yéé káǰ nóm, ví káǰa né.’

18 “Yoohána ká yaa, kẹẹ hẹn lálí, zɔn doo né, ma ví ɔ hẹn hóg ba kógo ú.

19 Amáa í-míí Tayi ka ba'an ya ye, mí yaa, mí kẹẹn hẹn lálí-né, mí zɔ hẹn, amáa vu-duu ɔ: ‘I họ nán lálí-gbọọ kan nán hẹn zólí-tóó nɔ! Dag gboo nán lám̄ba suggí-vo, kan nán hẹn bíd kólí-vo nɔ.’ Amáa ba gaan í-yúú duu-kan ba'ad woo nɔ.”

Nán kaa í-kuu-tiin zóó né máa vu-yu

(Lúg 10:13-15)

20 Kaa tóó woolí-máa, Yesu kó hẹn sạǰa vu-wulí-buulí-na'a, amáa nán kaa yẹ vu-tiin zóó né. Moo woo nɔ Yesu bé' nán yẹ vu-sééné.

21 ɔ: “Zóó wún vǰ nán Koorazín vu, kan nán Bɛdsáyda vu, moo hẹn sạǰa máa káǰ kó vílí sạǰmé ye, ka mín kó di kaa Tír kan Sidónhí-tée, nán ka vun tii zóó gbóǰ na'a. Ka vun gud kúú, ka vun gbód hụm.

22 Moo woo nɔ mí ɔd ví, záǰa moo sẹ"éjé, tée, vín nuh hẹn sǰǰnǰ mba nán Tír vu-kan nán Sidón vu-ám.

23 Í víí, nán Kapernahum vu, ví ɔ bin mba hẹna? Pélí-sám! Vún sid ví zuu háǰ kaa nómme. “Moo hẹn sạǰa káǰ kó na'a vílí kaalí ye, ká ka mín kó di kaa Súúdumalé, tée, kaa woo kan di lá mbaalí-háǰ záǰa bæə ám.

24 Moo woo nɔ mí ɔd ví, záǰa moo sẹ"éjé, tée, vín nuh hẹn sǰǰnǰ mba nán Súúduma vu-ám.”

Yesu ɔ: “I yaa mílí, mín pú-ví nǎlé ó”

(Lúg 10:21-22)

25 Sey woolí-máa, Yesu ka moo ɔ: “Ba'á, í kám 'yé be' kan hág, mí dẹm nag, moo mó yug nán hẹn gaalí-vu-hẹn ye, kan nán 'wólí-vu-ám, amáa mó tú'ud nán í-kuu-man kan náásáǰ waa vu-má nɔ.

26 Í yọgọ Ba'á. Mí dẹm nag, moo móo híǰ a kóy í-yọgọ.

27 “Ba' míí gbɔn hẹn 'waapád sú'ú. Amáa nán tóó gaa Waa Tayi woo 'waa né, séy Ba'á Tayi aga wu-gaa. Nán tóó gaa Ba'á Tayi 'waa né ám, séy Waa wu-gaa, kan nán í-Waa Tayi woo ka híǰ bi tú'udu-máa, wún gaawu-ám.

28 Í víí kǰ táǰ kan moo palí-nán moo Tayi tú"í voo, ka zǰ ví kó í-hẹn gané wọgọ yẹ, ya víí 'waapád, i yaa mílí, mín pú-ví nǎlé ó.

29 Mí di kan zóó ká'adǰ, mí tiin nán vu-né. Moo woo nɔ i kó ba'ad káǰ pú-ví máa ó, i kúgú hẹn mílí tée, vín nuh ya nǎlé víí.

30 Ba'ad an pú-ví máa tǎ né, hẹn gané an pú-ví máa, zǰ ní ám.”

Matío 12

Yesu wu-gban asawə

(Márkus 2:23-28; Lúg 6:1-5)

- ¹Sey woolí-máa, Yesu yaa bab tooíí, záḡḡ asawəí. Goom ya waa duulí woo vu. Vu-bé' túd heñéné sọ' séh.
- ²Nán farisa vu-họ hẹn yẹ, vu-ọd Yesu: “I họ súm, waa duulí móó vu-kó hẹn moo palí-baa ví kuu-há' ba ví kólí-záḡḡ asawəí-má nɔ.”
- ³Amáa Yesu hííd vu, ọ: “Ví záḡḡ lá hẹn Daavíd ka kón máa náa? Goom ká ya vu-kan nán kuu-mbaa kanno áḡn máa vu.
- ⁴Ká dó lig Tayíí, be beréd kuu-ha'ad Tayíí máa, lá. Beréd woo, maa Daavíd kan nán woo vu-áḡn vun lán né, séy nán hẹn ha"í vu-yu-dágá.
- ⁵Tóó téé ví záḡḡ lá debtere Múúsa woolí- náa? Nán hẹn ha"í vu- kó ba'ad lig hẹn ha"íí-záḡḡ asawəí, amáa moo tooó pélí.
- ⁶Amáa mí ọd ví, hẹn í-tóó ka mba lig hẹn ha"í-máa, di yelí.
- ⁷Tayíí ọ: ‘Mí híí míí gím hólé, gaalí; mí híín míí hẹn memmo ha"í-né.’ Ka vín ki moo yẹ vu-duu-na'a ó-tée, ka vín sẹ'ẹn nán í-kuu-kan moo pélí-máa vu-moo né.
- ⁸Moo í-míí Tayíí ka ba'an ya yẹ, míí gban asawə.”

Yesu zaḡḡ nán nag nom too

(Márkus 3:1-6; Lúg 6:6-11)

- ⁹Yesu ka lúú wuíf-máa, dó lig súḡḡí-nán Yúúda voolí.
- ¹⁰Nán too ká duulí, nag woo nɔwọ ó. Vu- vi Yesu moo, bi doowu- ú, vu- ọ: “Debtere Múúsa woo ọ nénná? Nánán zaḡḡné záḡḡ asawəí-máa, duu-áa?”
- ¹¹Yesu hííd vu, ọ: “Nóó vííí sọamé ka di kan mbee woo dágá, ka wáá, dẹ gbọlẹ, téé, ka ma' woo vunno záḡḡ asawəí-nelá?”
- ¹²Nánán wu- mban mbee náa? Debtere Múúsa woo há'an hẹn duu- kólí-záḡḡ asawəí-né.”
- ¹³Ma Yesu ọd nán nag nom pee: “Am yọọ nag móó la ú.” Nán pee yọọ nag, nag woo daa néé dọg duu-na'a kó í-daga wọgọ.
- ¹⁴Nán farisa vu-vúd góh, vu-yáḡn Yesu moo bi nɔwọ ó.

Nán ba'ad Tayíí ka yeewu-má nɔ

- ¹⁵Amáa Yesu ka gaa máa, daa lúú yaga gbɔ. Nán buulí-na'a vu-dugu, zaḡḡ nán họọ vu-'waapád.
- ¹⁶Tiḡ vu-zaḡḡn, ọd vu-uu-moo moo yúú biilí sá.
- ¹⁷Anábi Esáya ká moo moo yẹ, moo woo nɔ ma hẹn yẹ kóy í-yọgọ, ká ọ:
- ¹⁸“Nán ba'ad míí kán yeewu-máa, wu-ye nɔ. Mí hííwọ kan zóó, míí 'waapád. Yigid míí sín dó woolí. Wúh tú'ud zig tooó vu-hẹn hííí míí.

19 Wúh fágan moo né, wúh dám moo yúba né. Nán tóó wúh kin yég woo ya moo mbalíí-né.

20 Wúh gə túd ka 'nɔgɔy máa gbɔn né. Wúh nim vee ka tún lámme né yɛ gbɔn né. Wúh kó hɛn yɛ vu 'waapád háá, hɛn kán ta yɛg vu wulí-yɛ a dó sé' woolí-péń.

21 Zig nán tóó vu 'waapád wúh 'yé zóó, woolí."

Yesu neɲ yigid bíd vu-kan néélé, nóo woolá?

(Márkus 3:20-30; Lúg 11:14-23)

22 Ma vu-pɛn ya Yesu nán yigid bíd ka kógo máa; nán yɛ yəə, ó, kpɔɔgi áń, Yesu zɔɔwɔ. Moo woo nɔ nán kpɔɔg pee moo moo, hɔ nóó áń.

23 Dúú 'waapád ku-hɔ hɛn yɛ máa, kó vu-la hígigi, vu-ɔ: "A di Daavíd waaí ló?"

24 Nán farísa ku-kí moo yɛ máa, vu-ɔ: "Nán yɛ neɲen yigid bíd yɛ vu-kan néélé, tóó né, ámáa kan néélé, Belzabúl, gbanii yigid bíd voo woo nɔ."

25 Yesu ka gaa moo taalí-voo máa, ɔd vu: "Kóó hág woo télá, nán woo ku-hí'ín yɛg téé, hág woo wúh tii gbáá. Nán kaa tóó uu-hí'ín yɛg téé, kaa woo wúh dii ní. Nán kii tóó uu-fáj moo téé, kii woo wúh waa né áń.

26 Tow Seedán a neɲ Seedánne téé, hí'ín sí-kan fɔ́, woo ú, gbanj waalí-woo wúh dɛn née diilá?

27 Í míí, ɛn neɲ yigid bíd vu-kan néélé, Belzabúl woo nɔ téé, waa duulí víí vu-neɲ voo kan néélé, nóo woolá? Moo woo nɔ, aga wúh ɔ moo víí ba kəə, ó.

28 Ámáa ɛn neɲ vu-kan yigid Tayii woo nɔ téé, gbanj waalí-Tayii woo yá sí-vííí ú.

29 Dɛn née nán tóó ka dó kii nán néélé, tóó woolí-ka vbiddu-hɛn naa woolá? Wúh dɛn ma"ɔ ta péń, wúh vbid hɛn naa woo 'waapád kii woolí.

30 Nánán a mbaan kan mí ní téé, sɛn moo míí ní. Nán a sugun hɛn kan mí ní téé, á hɛnne.

31 Moo woo nɔ, mí ɔd ví, kóó hɛn bíd woo ɛná, kan yɛg vé'ɛd 'waapád, Tayii wúh kée moo woo gbɔ ú, ámáa nán a haa yigid Tayii woo téé, Tayii wúh kée moo woo gbɔn né.

32 Í míí Tayii ka ba'an ya ye, nán a moo moo maag yúú mííí ú-sí', moo woo wúh 'wáa ú. Ámáa nán a moo moo maag yúú yigid Tayii woo woolí-tée, Tayii wúh gbɔn moo woo né, kóó hág yeí, kóó hág a di yaalí-yelé, áń."

Ba gaan nánán kan ba'ad woo nɔ

(Lúg 6:43-45)

33 Yesu duu ɔd vu: "Tow i híí la' líid a duu-ú-tée, la' woo a duu-áń. La' bíd lii líid bíd áń, moo vu-gaan la' kan líid woo nɔ.

34 Í víí, í-keb, dukáń waa vu, dɛn née víń moo moo duu-vulá? Nán hɛn bíd kólí ye víw, moo hɛn ka hí' zóólé, máa, yɛg ɔ wu-yu.

35 Nán tɔɔ ɓe hɛn tɔɔ woo vud ya ka 'yé hɛn tɔɔ woo máalé, Nán hɛn bíd kólí-ɓe hɛn bíd woo vud ya hɛn bíd woo máalé,

36 Mí ɔɔ vi, záɔɔ moo sɛ́'ɛ́lé, téé, Tayii wúh sɪ'ɪd nánán vu- yúú moo lee vuú- 'waapád.

37 Món nuɲ moo tɔɔ yúú moo móólé, tóó téé món nuɲ moo sɛ́'ɛ́ yúú moo móólé.”

Nán vu-vi Yesu a kóɔ bi hɛn sɔɔ tóó nɔ

(Márkus 8:11-12; Lúg 11:29-32)

38 Nán moo Tayii tú"í tóó vu- kan nán farísa vu- ka moo ɔɔ Yesu: “Akaw, vó hɪ́ bi hɔ ɔm kó hɛn sɔɔ gbɔɔ tóó nɔ.”

39 Ma Yesu hɪ́d vu- ɔ: “Nán hɛn bíd kólí 'yá'á ye vu, kan nán ku- 'yé n zóó, Tayii woolí- dágá né ye, vu- vi hɛn sɔɔ ka tú' ba mín yaa Tayii woolí- má nɔ. ʌmáa wúh nugun hɛn sɔɔ tóó né, séy hɛn sɔɔ í- anábi Zonád woo nɔ.

40 Í míí Tayii ka ba'an ya ye, mín mbaa bá' tɔɔnó hág tíh, kó í Zonád ká mbaa ze' gbɔɔ woolí- silí bá' tɔɔnó máa wɔɔ.

41 Nán Niníiv wúh lúú yúba záɔɔ moo sɛ́'ɛ́lé, wúh faa nán 'yá'á ye vu- moo, moo nán Niníiv ká vu- gbɔ mbaalí- bíd voo yúú moo palí- Zonád woolí. ʌmáa í- ka mba Zonád máa, di yeí- ám.

42 Gbanii wakéé, ka' mam wázammé wúh lúú yúba záɔɔ moo sɛ́'ɛ́lé, wúh faa nán 'yá'á ye vu- moo, moo ká lúú ya hág sɪ'ɪdí, moo bi ki moo gaalí- Súlemáanu woo nɔ. ʌmáa í- ka mba Súlemáanu máa, di yeí- ám.”

Yigid bíd ka duu fíí ya té nɔ

(Lúg 11:24-26)

43 Yesu ɔ: “Sey yigid bíd ka vúd fóó, nán tóó woolí- téé, la soo ya nɛélé, kéé, daa hóg kɛɲí. Ka nugu ní téé,

44 ɔ: ‘Mín fíí la lig míí ba mín vúd ya wuú- peelí.’ Sey ka fíí yá ya téé, nuɲ lig mbaa leená, vu- kɛə 'waa, vu- mbóg 'waapád.

45 Téé daa lúú la béé yigid bíd tóó ku- lín mbaga máa vu- gúndɛm, vu- súg dó mbaa woolí. Téé mbaalí- nán yɛ woo duu lín mba sí- í- ká tíh pee ú. Hɛn wúh kóy í- yɔɔ ám, nán bíd 'yá'á ye voolí.”

Yesu daa sáj vu- kan na' woo

(Márkus 3:31-35; Lúg 8:19-21)

46 Yesu ka did dúú vu- moo moolé, máa, na' woo kan daa sáj vu- dii góh, vu- soowu, moo bi ɔɔdu- mooí.

47 Ma nán tóó ɔɔ Yesu: “Na' móó kan dam sáj vu, vu- dii di góh, vu- hɪ́ bi ɔm mooí.”

48 ʌmáa Yesu hɪ́d nán ba ɔɔdu- moo pee: “Nóo na' míílá? Dan sáj wu- nóo vu- lá?”

⁴⁹Pig woolí-máa, tii daa nag waa duulí woo voolí, ɔ: “Na' míí kan dan sáj kuu yɔ,

⁵⁰moo kóó nónná a kó hɛn híjíjí Ba' míí í-be"í-woo téé, wu-dan sáj kan dan kéé, wu-na' míí ám.”

Matío 13

Yag zílí yúú huudí- (Márkus 4:1-9; Lúg 8:4-8)

¹Záɣa woo máa Yesu vúd kíilí la mbaa yag mam Gáliléelí-moo bi tú' hɛnne.

²Dúú kuu-súg ya buwí-na'a, kuu-gbo daa kanno máa, Yesu la dáá mbaa néh tóólí. Dúú vu-dii mbaa voo yag ne'emé.

³Ma Yesu zíd vu-yag fáá fáá fáá, ɔd vu: “I ki súm! Nán huud huwí-tóó vúd laa huud woo huwí.

⁴Sey ka di huwí-máa, huud tóó vu-pee hjinaalé, Nóg waa vu-ya bee lá.

⁵Ka' tóó vu-pee ya kpi'idí, ya hád ka buw-né máalé, Vu-tá' vanhá, moo hád buw yagalí-né.

⁶Amáa záɣa ka ye' máa, vu-mbé, vu-'wó, moo vu-hɔn ya záɣád ndaggí-né.

⁷Ka' tóó vu-pee sɔam sɔ'ad voolí. Sɔ'ad vu-na', vu-pe vu.

⁸Huud tóó vu-pee hág duwí, tóó kó yéh tɛmɛre, tóó vo' gúú, tóó vo' tɔanó.

⁹Nán a di kan tóggú-tée, a ki duwí-na'a.”

Moo ɛn Yesu ka tú' moo kan yag zílílá? (Márkus 4:10-12; Lúg 8:9-10)

¹⁰Waa duulí Yesu woo vu-sée ya, vu-vigi: “Moo ɛn mó ɔd dúú vu-moo kan yag zílílá?”

¹¹Yesu híjd vu, ɔ: “Í víí máa, Tayii tú'ud ví moo, ví gaa hɛn yúggí-gbanj waalí woolí-sú'ú. Amáa nán tóó voo máa, ká tú'un vu-lá né.

¹²Nán ka di kan hɛn téé, Tayii wún duu púgu-tóó moo a nuɛ hɛn buw-ú. Amáa nán í-ka 'yén hɛn né téé, hɛn í-ka di kanno máa, Tayii wún be luu.

¹³Moo woo no mí mood vu-moo kan yag zílí, moo vu-tégə, vu-hɔ gaa né. Vu-ki moo yɛ, amáa vu-kin ní, dón vu-tóg né ám.

¹⁴Anábi Esáya ká moo moo yɛ, moo woo no ma hɛn yɛ kóy í-yogɔ yúú voolí, ká ɔ: ‘Vín ki kan tóg víí ú, amáa wún dón ví tóg né; vín tég kan nóó víí ú, amáa vín hɔn né,

¹⁵moo zig ye zóó, voo néé ó, vu-kan tóg pélí. Vu-sɛɛ nóó voo, moo ba ka bin hɔ kan nóó, ba ka bin ki kan tóg bii, ba kan dód bi tóg, ba ka bin tii zóó, ba ka mín zɔa bi ú.’

16“Amáa í-víí máa, duud víw, moo nóó víí vu-họ hẹn, tóg víí vu-ki moo sú'ú.

17Mí ọd ví moo yéhne, anábi vu-kan nán ku-kó hẹn híjíí Tayii woo máa vu-buulí na'a ká vu-híí bi họ hẹn kíí họ ye vu-ám, amáa vu-họn né. Ká vu-híí bi ki moo kíí ki ye vu-ám, amáa vu-kin ní.

Yesu tú'ud vu-moo yúú yag zílí huudí

(Márkus 4:13-20; Lúg 8:11-15)

18“I ki sí-yag zílí nán huud huulí-ye woo ka tú' má nọ.

19Hẹn áá í-ku-pee hįnaalé máa, wu-nán 'waapád ka ki moo gban waalí Tayii woo, ka dónnọ tóg né tée, Seedán ya vud moo ba ki pee woolí-zóólé,

20Hẹn áá í-ku-pee ya kpi'idí máa, wu-nán í-ka ki moo Tayii, ka fẹẹ vanhá kan zóó dẹ"é má nọ,

21fẹẹ moo waaná', amáa kan ya doo ndalí-péíí. Sey ku-sijid nán vu, ku-duun vu-kan hẹn bíd yúú moo Tayii-tée, kée moo Tayii gbo háhá.

22Hẹn áá í-ku-pee saam sa'adi-máa, wu-nán í-ka ki moo Tayii, amáa zóó tuulí yúú hẹn góó vulí, kan hẹn zo"í-yúú hẹn naa vulí, vu-ííd moo Tayii zóó woolí, moo Tayii kón yéń woolí-né.

23Hẹn áá í-ku-pee hág duulí-máa, wu-nán í-ka ki moo Tayii, ka dóddu-tóggí-má nọ. Nán ye lii yéń, tóó kó temere, tóó kó vo' guú, tóó kó vo' tẹnó.”

Yesu tú'ud vu-moo yúú yag zílí hód bídí

24Yesu duu zíd vu-yag tóó, ọ: “Gban waalí Tayii woo man kan nán tóó ka ba túd hód duu-bab woolí-má nọ.

25Amáa sey nán ku-nə máa, í maag woo tóó ya huudu-hód bíd bab tíj, daa lúú.

26Sey túd hód ka tá', ka na', ka le máa, hód bíd vu-súg le ám.

27Nán ba'ad baa pee woo vu-ya vigi: ‘Ba'á, ká ví ban túd hód duu-wu-bab víííí náa? Hód bíd ye vu-vúd télá?’

28Baa pee hííd vu: ‘Í maag míí tóó wu-kó hẹn ye nọ.’ Nán ba'ad vu-duu vigi: ‘Ví híí oo la naa vu-gbo áa?’

29Baa pee duu hííd vu: ‘Áá'a. I naa vu-'yá'á ye tée, ka vín sug naa vu-kan túd hód ám.

30I gbo wu-súg na' ám, háá a ya sey túd hód fạ"é. Sey woo a ya tée, míń ọd nán túd hód fạ"é vu-wu-dẹn naa hód bíd vu-vad moo ọnné velí, amáa wu-sug túd yéń aa ọọ mííí.' ”

Yag zílí yúú yéń sambim hóggi

(Márkus 4:30-32; Lúg 13:18-19)

31 Yesu duu zíd vu-yag tóó, ɔ: “Gban waalí-Tayii woo man kan yéñ sambiiim hóg nán tóó ka be huu-bab woolí-má nɔ.

32 Wu-mba hen áǎ tóó vu-kan yéñ 'méné 'waapád, amáa sey ka na' tée, na' mba wi' kpag vu-'waapád. Maa nóg waa vu-waa waa vu-sé"í-wulí.”

Yag zílí yúú wággí

(Lúg 13:20-21)

33 Yesu duu ɔd vu-yag zílí tóó: “Gban waalí-Tayii woo man kan wág wakéé, tóó ka be, ka duu be zum ááwa gbeg zuu-nónó, ka du' wág ye wulí, ka don tée, ka fúh na'a má nɔ.”

Yesu tú' hen kan yag zílí

(Márkus 4:33-34)

34 Moo 'waapád ye Yesu ɔd dúú vu-kan yag zílí. On vu-moo té' né, séy kan yag zílí.

35 Anábi tóó ká moo moo ye, moo woo nɔ ma hen ye kóy í-yogɔ, ká ɔ: “Mín moo moo míi kan yag zílí; mín vud hen kuu-yúg diga sey hág ka dɛgə ná né máa vu-tú'.”

Yesu duu tú'ud vu-moo yúú hód bíddí

36 Sey woo Yesu kée dúú vu-gbo, daa dó kíilí, waa duulí woo vu-laa woolí, vu-vigi: “Am tú'ud vó moo yúú hód bíd babbí-ye nɔ.”

37 Yesu híjd vu, ɔ: “Í míi Tayii ka ba'an ya ye, mí í-ka ba túd hód duu-má nɔ.

38 Bab wu-hággí. Túd hód áǎ duu-wu nán í-kuu-'yé zóó, Tayii woolí-máa vu-yu. Hód bíd wu-nán Seedán woo vu-yu.

39 Í maag ka huu-hód bíd máa, wu-Seedánne. Sey túd hód fə"é, wu-hág a 'wáa té nɔ. Nán túd hód fə"é, wu-maleeka vu-yu.

40 Hág a 'wáa tée, vún kó í-yogɔ áh, kó í-kuu-naa hód bíd vu-gbo velí-máa wogɔ.

41 Mín ba' maleeka míi vu. Nán kuu-dod daga vu-ya hen bíddí-kan í-kuu-ɲgógɔd Tayii tóg máa vu, maleeka vún neɲ vu-luu tíh míilí,

42 vún gbo vu-vee gəǎǎ. Ya woo nán ye vún káh, vún séh nú' wulí-áh.

43 Tée nán kuu-kó hen híilí Tayii woo máa, vún de' zóó, vún tú kó í-záǎ wogɔ ya gban waalí-Ba' voo woolí. Nán a di kan tóggu-tée, a ki duulí-na'a.”

Yag zílí yúú hen naa kuu-yuggu-babbí-má nɔ

44 Yesu duu ɔ: “Gban waalí-Tayii woo man kan hen naa kuu-yuggu-babbí-má nɔ. Nán ka nuɲ tée, duu yug la tíh kan zóó de"é, la gí hen ka 'yé 'waapád ya hin bab ye wulí.

Yag zílí yúú zaɲ vəggí

45“Gbanj waalí-Tayii woo duu man kan nán sóg kólí-tóó ka soo zaŋ vɛg duu-má nɔ.

46Ka nuŋ tóó sóg woo ka néé na'a máa, la gí hɛn ka 'yé 'waapád la fɛɛn wulí.

Yag zilí yúú keɛɛlé

47“Gbanj waalí-Tayii woo man kan keɛɛ tóó kuu-túú-mammé má nɔ. Yéé ze' kédkéd vuu-ma'ay wulí.

48Sey keɛɛ ka hi' sùú-tée, nán keɛɛ túúú-vu-woo laan yag ne'emé, vu-yee ze' duu-vu 'yé baalí, amáa vu-kéé ze' bíd vu-gbóo.

49Zágá hág 'wáanélé, tée, wúh di kóyné í-yogɔ ám. Maleeka wúh yaa, wúh sɛgɛn nán hɛn bíd kólí-vu-kan í-kuu-kó hɛn híííí Tayii woo máa vu.

50Wúh gbóo nán í-kuu-kó hɛn bíd máa vu-vee gɛɛɛ. Ya woo nán yɛ wúh káj, wúh séh nú' wulí-ám.”

Hɛn naa see vu-kan í'maŋ vu-yu

51Yesu vi vu: “Ví ki moo yɛ vu-'waapád sá'áa?” Vu-híídu: “Ee.”

52Duu ɔd vu: “Di í-yogɔ ám, nán moo Tayii tú"í kuu-duu moo gbanj waalí-Tayii woo máa, vu-man kan baa lig tóó ka vud hɛn 'maŋ woo kan hɛn see woo vu-ya hɛn naa woolí-má nɔ.”

Nán Naazaréd vu-'yén zóó Yesu woolí-né

(Márkus 6:1-6; Lúg 4:16-30)

53Sey Yesu ka 'waa yag zilí yɛ vu-sùú-máa, lúú wulí.

54Daa laa kaa haɛɛ, woolí, tú' moo lig súggí-nán Yúúda voolí. Nán kuu-ki moo tú"í woo máa, kó vu-la bá', vu-ɔ: “Nuŋ hɛn gaalí-yɛ kan néélé, hɛn saɛɛ kólí-yɛ vu-téla?”

55Waa nán lig ga'ané yɛ woo nɔ pélaa? Maaríi waaí náa? Daa sáj vuu-Yaakúbu kan Yuuséfu kan Simón kan Yúúda vu-yu-pélaa?

56Daa kéé, vuu-saam baa víl 'waapád yɛ nɔ náa? Nuŋ hɛn 'waapád yɛ vu-téla?”

57Hɛn woo ká há' vu-zóó, 'yéí Yesu woolí-ám. Amáa Yesu ɔd vu: “Vu-béen anábi ya tóólí-né, séy kaa haɛɛ, woolí-kan kii woolí.”

58Yesu duu kón sí-hɛn saɛɛ vu-wulí-bwulí-na'a né, moo moo faalí-voó yɛ nɔ.

Matío 14

Nɔm Yoohána í-mam Tayii wooné woo nɔ

(Márkus 6:14-29; Lúg 9:7-9)

1Sey woolí-máa, gbanaa Heeród ki vu-moo moo yúú Yesu woolí,

2máa ɔd nán ba'ad woo vu: “Yoohána í-mam Tayii wooné wu- yɛ nɔ. Wu-nírín nɔmmé, moo woo nɔ ma nuŋ néélé, hɛn saɛɛ kólí-yɛ nɔ.”

3-4 Wakéé, tóó ká duulí, yéé woo Herodía, ká kéé, Filíb Heeród daa sáń woo nɔ. Pig woo Heeród ka éé Herodía máa, Yoohána la ɔd Heeród: “Maa ba mɔn éeno móó né.” Moo woo nɔ ma Heeród ma' Yoohána ga"u-paŋa dɔd lig púúsinalé.

5 Heeród híí bi nɔ Yoohána ú, amáa ndɔg nán vu-yu, moo nán vu-taa vu-ɔ Yoohána ba anábii.

6 Zágá haálé, Heeród woo ka yá máa, wakéé, waa Herodía woo naa náb sɔam nán voolí. Náb woo tɔɔd Heeród mbaa ná',

7 háá, taddu-yag, sɔa hɛn, ɔ: “Mín púm hɛn am vin má nɔ.”

8 Wakéé, waa pee ka ki moo na' woo ka ɔddu-máa, ɔ: “I pún yúú Yoohána í-mam Tayii wooné woo dag zag yeí.”

9 Zóó, gbanaa woo víí, amáa moo ká sɔa hɛn sú'ú-kan moo nán ka béé vu-hɛn lálí-yɛ voo ám, ma ɔd vu-u-la paŋnɔ ya ú.

10 Ba' la du-yúú Yoohána woo sɛ' lig púúsinalé.

11 Vu-paŋ yúú woo yaan dag zaggi, vu-pú-wakéé, waa pee gan paŋ na' woo.

12 Waa duulí Yoohána woo vu-ya gan fóó, woo la dɔd; vu-la ɔd Yesu moo yɛ.

Yesu pú-nán uzinɛere nónó vu-hɛn lálí

(Márkus 6:30-44; Lúg 9:10-17; Yoohána 6:1-14)

13 Yesu ka ki moo yɛ máa, lúú wulí-kan néń moo laalí-ya tutugu tóólí-wu-dága méń. Amáa dúú vu-ki, vu-lúú kaa voo vulí, vu-'yem dugu kan doo.

14 Sey Yesu ka vúd dɔg néńńí-máa, hɔ dúú vu-duu dǎń né, kógo la gímná. Zaa nán hɔɔ vu.

15 Yag men ka kó máa, waa duulí Yesu woo vu-yaa woolí, vu-ɔddu: “Ya ye hóggi, zágá ka dó 'waa máalá! Am gbɔ dúú ye vu-u-laa kaa waa vulí, moo hɛn lálí-hilí.”

16 Amáa Yesu híid vu: “U-lúú sá, aga a víi pú-vu-hɛn lálí.”

17 Amáa vu-duu ɔddu: “Vó di kan beréd kígi nónó kan ze' idú aga nɔ.”

18 Yesu ɔd vu: “I paŋ ya yeí.”

19 ɔd dúú vu-u-mbaa hágá yúú hóddí. Bee dɔg beréd nónó pee, kan ze' idú pee vu-ám, 'yé dɔg nóó be"í, dɛn Tayii nag, ma yi zuu pú-waa duulí woo vu, moo uu-yɛ'ɛ dúú pee vu-ú.

20 Ya voo 'waapád vu-lá, vu-há', ma vu-duu sug kéelí-woo hí' baa wɔnbó' zuu idú.

21 Wayée ku-lá hɛn yɛ, zaa ka vun di fóó, uzinɛere nónó; vu-wá'an wakéé, vu-kan náásáń waa vu-né.

Yesu 'yem yúú mammé

(Márkus 6:45-52; Yoohána 6:15-21)

- 22 Pig woolí-máa Yesu dɔd waa duulí woo vu-néńńí, moo wu-dáá béé laa bi la mam dən, bi ba' dúú vu-péń.
- 23 Sey Yesu ka ba' vu-sú'ú-máa, daa dáá dɔg guwí-moo Tayii bá"í-wu-dágá. Men ka kó máa, mbaa wulí-wu-dágá.
- 24 Néń laa sí-díilí na'a kan hággú, mam nam vu, moo sápeém yaad vu-di tíń.
- 25 Damnaalé, máa, Yesu yaa voolí, 'yem ya yúú mammé.
- 26 Sey waa duulí woo kuu-hoɔɔ la 'yéem yúú mammé máa, zóó tó' vu, vu-ɔ ba yigid bíd tóo nɔ. Dúú-kó vu, vu-waɔ waɔɔ.
- 27 Yesu háń ɔd vu: "I ndag zóó la ú! Míw náa? I kó dúú-sá."
- 28 Piér híjdu, ɔ: "Ba'á, tow a mó yɔ téé, am pún néelé, mí 'yem laa móólé, yúú mammé."
- 29 Yesu híjdu: "Am yaa sí." Piér vúd ya néńńí 'yem yúú mammé, moo bi laa Yesu woolí.
- 30 Amáa ka ho sápeém ka pe na'a máa, dúú-kóɔ, bé' déəmné mammé, moo dɔg moo yúba, ɔ: "Ba'á, am sənnó."
- 31 Yesu yɔɔ nag ma"ɔ vaná, ɔddu: "Nán moo feɛlé, waaná', moo en mó 'yé zóó, i'idúlá?"
- 32 Sey kuu-dó néń tíń máa, sápeém géd.
- 33 Nán í-kuu mbaa néń tíń máa, vu-ya gu doo núug Yesu woolí-tíń, vu-ɔ: "Mó Waa Tayii woo nɔ, gínú."

Yesu zaɔ nán hoɔ vu-hág Genezarédí

(Márkus 6:53-56)

- 34 Kuu-dáá yaɔ mam 'waa sú'ú-máa, vu-ya hág Genezarédí.
- 35 Nán hág ye vu-gaa Yesu, vu-ba' laan ya 'waapád vu-gáń nán hoɔ vu-yaan Yesu woolí-waapád.
- 36 Nán hoɔ vu-dənnɔ nag, vu-ɔ: "Am gbɔ vó, vó za' yaɔ saɔm móo nɔ sɪ." Ma nán kuu-za"u-máa, hoɔ ká' vu-waapád.

Matío 15

Moo tú"í í-nii dikab voo nɔ

(Márkus 7:1-13)

- 1 Nán farísa vu-kan nán moo Tayii tú"í tóo vu-lúú ya Yerúsalemme, vu-yaa Yesu woolí, vu-vigi:
- 2 "Moo en waa duulí móo vu-duun hen dikab a ba ví yée voo vu-néla? Moo en vu-ne'en nag né, vu-lá henná?"

³Yesu híjd vu, ɔ: “Í víí máalá? Moo ɛn ví duu hɛn dikab víí vu, ví duun dooká Tayii woo nélá?”

⁴Tayii ká ɔ ná: ‘Am na' ba' móó kan na' móó ó.’ Tayii duu ɔ: ‘Nán a haa ba' woo kan na' woo téé, maa nɔmme.’

⁵Amáa ví ɔ víí: ‘Nán tóó 'yé hɛn, maa ba a pú-ba' woo kan na' woo nɔ. Amáa tow a híj bi ɛe pú-Tayii téé,

⁶a duu pú-ba' woo sá.’ Ví áɗ moo Tayii woo gbɔ, moo hɛn dikab víí wulí.

⁷Nán zóó, víjg ye víw, anábi Esáya ká moo moo yéñ yúú vílí sù'ú. Tayii ká ɔddu:

⁸‘Zig ye vu-na'ana yagá té'. Amáa zóó, voo díi kan mí ú.

⁹Vu-kó ba'ad kan yéɗ míí leená té', vu-tú' moo palí-nánán voo vu-kó í-moo Tayii wɔgɔ.’ ”

Hɛn ka vii nánán má nɔ

(Márkus 7:14-23)

¹⁰Yesu bee dúú vu, ɔd vu: “I ki ú, i ki duulí-na'a!

¹¹Hɛn nán ku-dɔd yagá máa, wu-vijn nánán vu-né, amáa hɛn ka vúd yag volí máa, wu-vij vu.”

¹²Ma waa duulí Yesu woo vu-séé ya ɔddu: “Mó gaa náa? Nán farisa ku-ki moo kám ɔ ye máa, sa vu-zóóɛ.”

¹³Yesu híjd vu, ɔ: “La' 'waapád Ba' míí í-be"í-ka wu-ban né máa, vún naa vu-gbo ú.

¹⁴'Yé vu-ví ú. Vu-man kan nán yɛm ku-tee daga vu-má nɔ. Nán yɛm a tee daga téé, vún wáɗan dælí-ya voo idú áñ náa?”

¹⁵Piér ka moo vigi: “Am tú'ud vó moo yúú gɛɗ zílí yɛlé ó.”

¹⁶Yesu híjdu, ɔ: “Ví áñ, ví gaa ná hɛn náa?”

¹⁷Ví gaa hɛn 'waapád ka dó yagá ka zuu-silí máa, di vúní ya yúggíí, í-yogɔ péláa?

¹⁸Amáa hɛn ka vúd yag nánán volí máa, dɛɗ di zóólé. Hɛn ka vii nánán máa wu-yɛ nɔ,

¹⁹moo moo bíd taalí-vu-dɛɗ zóólé, ma vu-nɔɔ nɔm, vu-kó báa, vu-tá kan wakéé, vu, vu-kó líw, vu-du-yag vbád, vu-haa dug.

²⁰Hɛn ku-vij nánán vu-máa wu-yɛ nɔ. Amáa hɛn lálí-nag víjg máa, vijn nánán né.”

Wakéé gáá tóó 'yé zóó Yesu woolí-

(Márkus 7:24-30)

²¹Yesu lúú wulí, máa laa hág Tírlí, kan Sidónhí.

22Wakéé, Kanán tóó hág yelé, yaa woolí, móó dɔg moo yúba, ɔ: “Ba'á, Daavíd waa, i hɔ gírín gaanó. Hɛn hóg kó waa míí duun déh né.”

23Yesu híjɔnɔ moo kóó yɛɔ dágá aga né. Waa duulí Yesu woo vu-ya ɔddu: “Am ɔd wakéé, yɛ moo a laa la ú, moo ka baa móó moo duu ba ví yɛ nɔ.”

24Yesu híjɔd vu, ɔ: “Tayii ba'an míí zig Izraél ku-ti móo mbeeí máa voolí-dágá.”

25Amáa wakéé, pee ya gu doo núug Yesu woolí, ɔddu: “Ba'á, i maanó.”

26Yesu híjɔdu: “Kaa bɛ beréd náásájí voo pú-yá'ad waa vu-tée, duu-né.”

27Wakéé, pee híjɔdu: “Gínú, ba' naa. Amáa yá'ad waa vu-lá beréd púpúd ku-pee hágá ba' buulí voo voolí-máa ó.”

28Ma Yesu híjɔdu: “Wakéé, yɛ mó, zóó 'yelí-móó bu-ú. Hɛn woo a kóm kó í-kám híj wɔgɔ.” Hɔɔ ká' zuu-waa woo yag woolí.

Yesu zaa nán hɔɔ vu-buulí-na'a

29Yesu lúú wulí-laa yag mam Gáliléelí, dáá dɔg mbaa guu-waa tóólí.

30Dúú vu-yaa woolí-buulí-na'a, vu-paɔ nán kpee vu-kan nán yɛm vu-kan nán kóggí-vu-kan nán kpɔɔg vu-kan nán hɔɔ tóó vu-buulí-na'a. Vu-'yé vu-tíh Yesu woolí, zaa vu.

31Nán ku-hɔ nán kpɔɔg ku-moo moo, nán kóggí-ku-zaa, nán kpee ku-'yɛm, nán yɛm ku-hɔ nóó máa, kó vu-la bá'. Vu-na' Tayii Izraél woo.

Yesu pú-wayée uzinɛɛre ndaddú-vu-hɛn lálí-

(Márkus 8:1-10)

32Yesu bee waa duulí woo vu, ɔd vu: “Mí hɔ gírín gaad nán yɛ vu-ú, moo vu-mbaa míílí yelí-bá' tɛɔnó wu-yɛ nɔ, vu-kan hɛn lálí-pélí. Mí híj bí gbɔn vu-la ɔɔmná né, moo ka vun taa hɔnaalé.”

33 Waa duulí woo vu-híjɔdu: “Bán nuɔ ví hɛn lálí-tée hóg tíh yelí-wúh maa dúú yɛ vu-lá?”

34Yesu vi vu: “Ví di kan beréd kígí nénná?” Vu-híjɔdu: “Di kígí gúndɛm kan ze' waa tóó vu.”

35Yesu ɔd dúú pee vu-uu-mbaa hágá.

36Bee dɔg beréd kígí gúndɛm pee kan ze' vu, dɛn Tayii nag, yii zuu-pú-waa duulí woo vu, vu-yɛ'ɛ dúú pee vu.

37Ya voo 'waapád vu-lá, vu-há', ma waa duulí woo vu-duu sug kéelí-woo hí' baa gbɔɔ gúndɛm.

38Amáa wayée ku-lá hɛn yɛ, vu-di uzinɛɛre ndaddú; vu-wá'an wakéé, vu-kan náásájí waa vu-né.

39Yesu ka ba' dúú vu-sú-ú-máa, dó néhɔjí-dáá laa hág Magadáné.

Matío 16

Nán farísa kan nán sadukée vu-vi hẹn sạgạ

(Márkus 8:11-13; Lúg 12:54-56)

- 1 Nán farísa vu-kan nán sadukée vu, vu-yaa Yesu woolí, vu-zo"u, vu-vigi: “Àm kód vó hẹn sạgạ kám yaan Tayi woolí-má nọ.”
- 2 Yesu híjd vu, ọ: “Yạg mennen be' ka yẹẹ tée, ví ọ: ‘Ya wún tú ú.’
- 3 Yạg kạ'ámé be' ka yẹẹ, ya ka fii tée, ví ọ: ‘Bəə mam wún yaa kan sápeém gbọọ.’ Ví gaa hẹn be"í-vu-səgən, ụmáa ví họ hẹn í-míí vu-səgə né.
- 4 Nán hẹn bíd kólí 'yạ'ạ ye vu, kan nán kuu 'yén zọj, Tayi woolí-dágá né ye, vu-vi hẹn sạgạ ka tú' ba mín yaa Tayi woolí-má nọ. Ụmáa wún nugun hẹn sạgạ tóo né, séy hẹn sạgạ í-Zonád woo nọ.” Pig woolí-máa Yesu daa lúú ka la.

Yesu gúgún yạg nán farísa vu-kan wággi

(Márkus 8:14-21)

- 5 Waa duulí woo kuu-dáá la mam dən máa, vu-zán beréd pạné.
- 6 Ma Yesu ọd vu: “I gág kan nán farísa vu-kan nán sadukée vu-ú, moo voolí-yạgá, man kan wággi.”
- 7 Waa duulí woo vu-fan moo ya voolí, vu-ọ: “Yesu ọ í-yọgọ moo kaa zán ví beréd pạné ye nọ.”
- 8 Yesu ka ki máa, ọ: “Nán moo fẹlẹ, waaná' vu, moo ẹn ví fan moo víílí sạmémé, ví ọ: ‘Moo kaa 'yén ví beréd né ye nọ' lá?
- 9 Ví kin ná moo né yey? Ví duu taan beréd kígi nónó nán uzinere nónó kuu-lá máa náa? Kuu-lá, kuu-hạ' máa, ví duu sug kéélí-woo di baa nénná?
- 10 Kan beréd kígi gúndem nán uzinere ndaddú-kuu-lá máa, ví duu sug kéélí-woo di baa gbọọ nénná?
- 11 Moo ẹn ví taa ba mín ọd bi moo berédilá? Ụmáa i gág kan moo tú"í nán farísa voo kan nán sadukée voo ú, moo moo tú"í voo man kan wággi.”
- 12 Ma waa duulí woo vu-gaa ba ẹn bi moo wág beréddi né, ụmáa moo yạg nán farísa voo kan nán sadukée voo nọ.

Piér ọ Yesu ba wu-ínán senné

(Márkus 8:27-30; Lúg 9:18-21)

- 13 Yesu ka yạ hág Sezarée í-Filíb woolí-máa, vi waa duulí woo vu: “Yee nán vu-ọ ba mín nónná?”
- 14 Vu híjdu: “Tóo vu-ọ ba món Yoohána í-mam Tayi wooné wu, tóo vu-ọ ba món Elía wu, tóo vu-ọ ba món Zeremíi wu, tóo tée ba món anábi tóo nọ.”
- 15 Ma Yesu duu vi vu: “Ví ọ víí nénná?”
- 16 Simón Piér híjdu, ọ: “Mó í-nán senné, waa Tayi í-záğd woo nọ.”

17Ma Yesu ɔɔdu: “Simón Yoohána waa, duud mó yɔ. Nánán tóó wu-tú'un mó moo yéñ yé né, ɔ́máa Ba' míí í-be"í-wu-tú'um.

18Í míí, mí ɔm, móo Piér. Món mbaa kó í-seɛm wɔɔɔ, mín yɔɔ lig míí yúú woolí. Kóó a hɛn nɔmme sɪ', wún nugun néélé, wulí-né.

19Mín púm makúblí waa yaɣniim gbanj waalí-Tayii woo ú. Hɛn ɔm há' hágá yelí-máa, Tayii síh há"u-be"í-ám. Hɛn ɔm híí hágá yelí-máa, Tayii wún hííwɔ ám.”

20Ma Yesu tiɲ waa duulí woo vu-záaná, moo ba wu-ɔd nán tóó ba binno í-nán sɛnné sá.

Yesu ɔ moo nɔm woo, kan nímní woo nɔmmé

(Márkus 8:31—9:1; Lúg 9:22-27)

21Yesu dɛɲ tú'ud waa duulí woo vu-moo, ɔ: “Séy mín dɔɔ Yerúsalemmé, mín nuɲ hɛn ndɔgɔné wulí-gbɔɔ ba'a péh. Í nii Yúúda vu-kan gbanaa hɛn ha"í-vu, kan nán moo Tayii tú"í wún nɔɔn, ɔ́máa bá' idú, tɔ́anó woo téé, mín nímní nɔmmé.”

22Ámáa Piér paɲɲɔ laan ka'adí-wu-dágá, séewu, ɔ: “Ba'á, Tayii a gbɔ hɛn í-yɔɔɔ máa a kóm sá.”

23Ámáa Yesu tii daa ɔd Piér: “Seedán, ɔm lúú la zulí! Mó híí ɔn kid Tayii tóg sá. Moo taalí-móó yé, moo taalí-Tayii woo nɔ pélí, ɔ́máa moo taalí-nánán voo nɔ.”

24Pig woolí-máa, Yesu ɔd waa duulí woo vu: “Nán tóó a híí bi duunó téé, a gbɔ moo taalí-fóó woolí-péh, a ndɔg nɔm sá, a duunó.

25Nán tóó a híí bi sɛd fóó bii nu téé, wún tiddu-ú. Ámáa nán a tid fóó woo moo mííí téé, wún séddú.

26Nán tóó a nuɲ hɛn góó 'waapád péh, a tid vágád woo téé, ɛn wún yagadulá? Tóó téé nán vu-pín vágád kan ɛná?

27Í míí Tayii ka ba'an ya ye, mín yaa yaalí-gbɔɔ kan na"é. Ba' míí woo kan maleeka woo vu. Téé mín súú-kóó nónná yúú ba'ad woolí.

28Mí ɔd ví moo yéñne, nán kii dii yelí-ye, tóó wún nɔɔ né, wún hɔ míí yaa yaalí-gbanaa gbɔɔ péh.”

Matío 17

Fóó tiiní Yesu woo nɔ

(Márkus 9:2-13; Lúg 9:28-36)

1Bá' gúú ka yaɣ máa, Yesu bɛ Piér kan Yaakúbu kan Yoohána Yaakúbu daa sáɲ, paɲ vu-dáá dɔgɔn guu-gbɔɔ tóólí, vu-mbaa wulí-vu-mén.

2Yesu tiid vu-fóó, yaɣ túh woo gáá kó í-zágá wɔɔɔ, sɔ́am woo bú mbaa kéhékéh kó í-seɛ wɔɔɔ.

3Vaɲná anábi Múúsa vu-kan Elía vu-vúd voolí-nólé, vu-mba moo kannɔ.

- ⁴Piér ka moo ɔd Yesu: “Ba'á, kaa súg mbaa ví ye, duu-ú. Am híj ỳ téé, míh kəb waa t̄ānó yelí, í-móó a dágá, Múúsa woo a dágá, Elía woo a dágá.”
- ⁵Sey Piér ka di moo yę moolé, máa, mam hijg hee vúd fii vu-ya, sú' vu-zuu-bilim. Vaná yég tóo kiy zuu-mam hijg peelí, ɔ: “Í ye waa míí nu, mí híjwɔ ɔ. Zóó, míí dę' yúú woolí. I kiddu-tóggú.”
- ⁶Sey waa duulí woo kuu-ki moo yę máa, vu-buu hágá, dúú-kó vu-duun déh né.
- ⁷Amáa Yesu séé ya za' vu, ɔ: “I lúú dɔggú, i kó dúú-sá.”
- ⁸Kuu-luu dɔg nóó máa, vu-hɔn sí-nán tóó né, séy Yesu wu-dágá.
- ⁹Kuu-di zuu-guu-sílí máa, Yesu tiŋ waa duulí woo vu, ɔ: “I ɔd nán tóó moo yúú hɛn kíí hɔ yelí-sá, háá a yá sey nímní míí nɔmmé péh.”
- ¹⁰Pig woo máa, waa duulí woo vu-vigi: “Moo ɛn nán moo Tayii tú”í vu-ɔ Elía ban yaa péhna?”
- ¹¹Yesu híjd vu: “Elía wún yaa péh, wún mbóg hɛn 'waapád duu-na'a.
- ¹²Amáa mí ɔd ví, Elía yaa sú'ú, ma nán vu-gaano né, vu-kógó kó í kuu híj wɔgɔ. Í míí Tayii ka ba'an ya ye, míh nuŋ hɛn ndógɔné voolí-í-yɔgɔ áh.”
- ¹³Sey woo waa duulí woo vu-gaa ba moo moo yę yúú Yoohána í mam Tayii wooné woolí.

Yesu zaa waa tóó gbohoo ká kógó ú
(Márkus 9:14-29; Lúg 9:37-43a)

- ¹⁴Sey kuu-vé' zuu-yá dáŋ dúú voolí-máa, nán tóó ya nə'əy tíŋ Yesu woolí,
- ¹⁵ɔddu: “Ba'á, i hɔ gím gaad waa míí ỳ, moo gbohoo gbɔgɔ ú. Hɔɔ woo buuwu-duun déh né, baa gbɔgɔ velí-kan mammé áh.
- ¹⁶Mí p̄aŋɔ laan waa duulí víí voolí, amáa vu-zaaɔ mban né.”
- ¹⁷Yesu híjdu-ɔ: “Nán moo faalí-kan hɛn k̄əg kólí-ye ví, míh ma' zóó mbaa kan ví nénná? I p̄aŋ waa yę ya yelí.”
- ¹⁸Yesu séé yigid bíd yę, yigid bíd pee vúd wayée waa pee woolí, zaaɔ zuu-yag woolí.
- ¹⁹Waa duulí Yesu woo vu-séé ya woolí-vu-mén, vu-vigi: “Moo ɛn ba vón neŋ vóo yigid bíd yę mban nélá?”
- ²⁰Yesu híjd vu: “Moo ví 'yén zóó víí Tayii woolí-né. Mí ɔd ví moo yéŋne, zóó 'yelí-víí a di waaná' kó í-yéŋ sambim wɔgɔ s̄i', ka vín ɔd guu-ye: ‘Am lúú yelí, mó laa zulí,’ kan laa ú. Hɛn tóo kan t̄əŋ ví ní.
- [²¹Amáa áá yigid bíd ye vún woo té' né, séy ba bá' Tayii, ba k̄ə hɛn lálí-péh.]”

Yesu duu ɔ moo nɔm woo, kan nímní woo nɔmmé
(Márkus 9:30-32; Lúg 9:43b-45)

²²Sey tóólí-waa duulí Yesu woo vu-'waapád kuu-súg di hág Gáliléelí-máa, Yesu ɔd vu: “Í míí Tayii ka ba'an ya ye, wúh don nag nánán voolí.

²³Vúh nɔɔn, ʒamáa bá' idú, tʒʒánó woo tée, míh níh nɔmmé.” Waa duulí woo kuu-ki moo ye máa, zóó, voo víí duun déh né.

Yesu súu-lámba í lig hɛn ha"í

²⁴Sey Yesu kan waa duulí woo vu-kuu-ya Kapernáhummé máa, nán lámba suggí-í lig hɛn ha"í-í-vu-laa Piér woolí, vu-vigi: “Akaw víí súun lámba lig hɛn ha"í náa?”

²⁵Piér hjiid vu: “Ee, wúh súu-ú.” Piér ka dó ligí máa, Yesu dɛh ka moo vigi: “Mó taa móo nénná, Simón? Dgómna vu-be lámba, kóó hɛn hág nóo voolíá? Waa hág vooláa? Tóó tée gáá vooláa?”

²⁶Simón hjiidu: “Gáá vuu-súu.” Ma Yesu duu ɔ: “Í yɔɔɔ. Tée waa hág vu-súun voo né.

²⁷ʒamáa moo a sa vu-zóó sá, ʒam laa mam tɛmmé, mó la gbɔ kabuy. Ze' í-kám dɛh vud máa, mó da' yag woo, món nun siide 'méh tóó, tée mó pɛh ya súu-lámba í míí kan í-móó ʒm.”

Matío 18

Nóo mba daga vu-na"éjá?

(Márkus 9:33-37; Lúg 9:46-48)

¹Sey woo, waa duulí Yesu woo vu-sée ya woolí, vu-vigi: “Nóo mba daga vu-na"é, gban waalí-Tayii woolíá?”

²Yesu bee náásáj waa tóó díid vu-tíh,

³ɔ: “Mí ɔd ví moo yéhne, i tiin zóó, víí ní, i mbaan kó í-náásáj waa vu-wɔɔ né tée, vín dón gban waalí-Tayii woolí-né sárm.

⁴Nán a vɛ' fóó woo kó í náásáj waa ye wɔɔ tée, wu- mba daga vu-na"é, gban waalí-Tayii woolí.

⁵Nán a fɛɛ náásáj waa tóó kó í-waa ye wɔɔ, kan yég míí tée, fɛɛ míw.

Hɛn bíd waaná' woo pélí

(Márkus 9:42-48; Lúg 17:1-2)

⁶“Kóó nónná a zo' náásáj waa kuu-'yé zóó, mííí ye dágá a faa moo míí tée, duudu-ka vun taddu-naag hɛn nané gbɔɔ ba'a vɛgí, ka vun ndaa gbɔɔɔ zuu-mam gbɔɔlé, kan nɔɔ wulí.

⁷Zóó wúh víí nán vu-moo hɛn zo"í. Hɛn zo"í wúh di yaalí, ʒamáa zóó, wúh víí nán hɛn zo"í.

⁸Tóó tée nag móó, tóó tée doo móó kuu-wu-zo'om hɛn bíd kólí-tée, ʒam sɛ' vu-gbɔ la dííí na'a. ʒam dó ya vágadí-kan nag dágá, tóó tée kan doo dágá máa, wu-

duu-mba ɔm mbaa kan nag idú, tóó téé kan doo idú, ma Tayi a gbom vee í káákáálí-tée, duu-né.

⁹Nóó móó ka wu-zo'om hɛn bíd kólí-tée, ɔm vbəddu-gbo la diilí na'a. ɔm dó ya vágádí-kan nóó dágá máa, wu-duu-mba ɔm mbaa kan nóó idú péh, ma Tayi a gbom vee gəɛlé-tée, duu-né.

Yag zilí yúú mbee dágá ka ti, ka duu nuguy máalé,

(Lúg 15:3-7)

¹⁰“I gág náásáj waa tóó béelí sɔm náásáj waa ye voolí, moo mí ɔd ví, maleeka voo vu-dii di tíj Ba' míí í-be"í-woolí-sey 'waapád.

[¹¹Í míí Tayi ka ba'an ya ye, mí yaa bi sɛd í-kuu-ti máa vu-yu.]

¹²Ví taa víí nénná? Nán tóó ka di kan mbee tɛmɛre, dágá ka ti téé, wún kée í vo' kégdágá zuu-kégdágá vu-gbo guwí, wún la soo í-ka ti ye nɔ. í yɔgɔ péláa?

¹³Mí ɔd ví moo yéñne, tow ka nuɲɲɔ sú'ú-tée, zóó woo dɛ' yúú woolí-mba zóó dɛ"é, woo yúú mbee í-vo' kégdágá zuu-kégdágá kuu-tin ní ye voo ú.

¹⁴Ba' víí í-be"í-híjɲ nán dágá a tin sɔm náásáj waa ye voolí-né.

Dam tóó a kóm hɛn bíd téé, món kógo nénná?

¹⁵“Dam tóó a kóm hɛn bíd téé, ɔm la tú'udu-hɛn bíd woo ví idú. Ka kim tóg téé, moo woo 'wáa sú'ú.

¹⁶ɔmáa ka kin mó tóg né téé, mó duu bɛ nán dágá, tóó téé nán idú súg kan mó, moo moo Tayi ɔ: ‘Hɛn 'waapád a mbógoy kó í-nán yag duí-idú, tóó téé nán tɔɔnɔ kuu-ɔ wɔgɔ.’

¹⁷A kin vu-tóg né téé, mó ɔd nán kirtɛn kuu-súg máa vu. A duu kin vu-tóg né téé, mó 'yéɛ kó í-nán gaa Tayi sá wɔgɔ, tóó téé, kó í-nán ndun wɔgɔ.

Hɛn há"í-kan hɛn mbóggí

¹⁸“Mí ɔd ví moo yéñne, hɛn 'waapád i há' hágá yelí-máa, Tayi wún há"u-be"í ám. Hɛn 'waapád kíí mbóg hágá yelí-máa, wún mbógoy be"í-ám.

¹⁹Mí duu faa ɔd ví, nán idú uu-sug yag dágá hágá yelí-moo bi bá' Tayi hɛnne téé, wún nuɲɲɔ Ba' míí í-be"í-woolí-ú,

²⁰moo ya nán idú, tóó téé tɔɔnɔ uu-súg kan yég míí téé, mí di voolí-sɔmɛ.”

Yag zilí yúú nán ba'ad ka gbɔn daga hɛn bíd né máalé,

²¹Piér sée ya Yesu woolí-vigi: “Ba'á, dan tóó a kón hɛn bíd téé, ɔn kée moo woo gbo do' nénná? Háá do' gúndɛmaa?”

²²Yesu híjɲ: “Mí ɔn mó do' gúndɛm né, ɔmáa do' vo' gúndɛm háá, a ya do' gúndɛm.

²³Moo woo nɔ, gbaɲ waalí-Tayi woo man kan gbanaa gbɔɔ tóó ka híjɲ nán ba'ad bii uu-súú-bi boo bii nu má nɔ.

- 24 Sey ka dɛŋ boo woo vu- vilí máa, vu- pɔ̀nɔ ya nán tóó ká dɛ kan boo woo booro uzinɛere wɔ̀nbó'.
- 25 ʌ́máa kan hɛn a súun wulí- máa pélí. Baa lig woo ɔ̀ wu- gígí kan kéé, kan waa vu- kan hɛn woo vu- 'waapád tée, ba wu- súú- boo woo wulí.
- 26 Nán ba'ad pee ya kɛ̀ɔ̀da baa lig woo pee tíj, ɔ̀: 'I ma' zóó, kan mí ú, mín súú- ví hɛn 'waapáddú.'
- 27 Kó la baa lig woo pee gímná, kéé boo woo pee gbɔ, daa gbɔgbɔ la.
- 28 "Sey nán ba'ad pee ka dɛ la vúní máa, vu- kan kan daga ba'ad kólí- tóó ká lága boo dála gbɛg. Ma"ɔ̀, ló"u- vɛgí, ɔ̀ddu: 'ʌ́m súun boo míí péj.'
- 29 Daga ba'ad kólí- pee kɛ̀ɔ̀du- la tíj, káhnɔ ɔ̀: 'I ma' zóó, kan mí ú, mín súú- ví ú.'
- 30 ʌ́máa sɛn woo né, ma"ɔ̀ la dɔd lig púúsinalé, háj, yá sey a súú- boo woo 'waa péj.
- 31 Daga ba'ad kólí- tóó ku- hɔ hɛn yɛ máa, dɔ vu- zóó, duun dɛn né, vu- la ɔ̀d baa lig voo moo yɛ 'waapád.
- 32 Ma baa lig woo beewu- ya, ɔ̀ddu: 'Mó nán ba'ad bíddi. Mí kéé boo móó 'waapád gbɔ súú, moo kárn bá'an má nɔ.
- 33 'f' móó máa, moo ɛn mó hɔ gím gaan dam ba'ad yɛ kó í- kán hɔ gaan mó wɔgbɔ nélá?'
- 34 Baa lig woo kó zóó, yéé, kad, ma"ɔ̀ pú- nán vu- wu- gbógbɔ háj, a yá sey a súú- boo woo 'waa péj."
- 35 Yesu duu ɔ̀: "Tow ya víí 'waapád, i kéé hɛn bíd vu- gbóón kan da ví vu- kan zóó, víí 'waapád né tée, Ba' míí í- be" í- síh kó ví í- yɔgbɔ áj."

Matío 19

Yesu tú' moo yúú hí'íné kéé kan wɛ̀ɛ́lé,

(Márkus 10:1-12)

- 1 Sey Yesu ka 'waa moo yɛ máa, daa lúú hág Gáliléelí, yá hág Yúúdalí, zin Yúrɛn dɛn.
- 2 Dúú buwí- na'a vu- dugu, zɛɛ nán hɔ ɔ̀ vu- wulí.
- 3 Nán farísa tóó vu- yaa woolí- moo bi guggu- ú, vu- vigi: "Debtere Múúsa woo ɔ̀ nán wu- hí'ín kan kéé, kóó yúú moo ɛnání, áj?"
- 4 Yesu híjɔ vu- ɔ̀: "Ká ví zájga debtere Múúsa woo náa? 'f' ka yib hɛn vu- ya dɛné woolí- máa, ká mbóg wayée vu- kan wakéé.'
- 5 Pig woo máa, ɔ̀: 'Moo woo nɔ wayée wún hí'ín kan ba' woo kan na' woo, wún má'an kan kéé, ya voo idú áj wún tii fój, dágái.'

⁶Vu-duu mbaan fóó, idúi né, ɔ́máa fóó, dágáí. Hɛn Tayii ka sugun máa, nán a hí'in sá.”

⁷Vu-duu vigi: “Tow a di í-yoggo téé, moo ɛn Múúsa ká ɔ: ‘Nán ka bi hí'in kan kééé téé, a pɔ̀nɔ̀ kan sɔ̀m laan ba' woo woolí' lá?”

⁸Yesu duu híid vu, ɔ: “Moo tóg ngóólé, ví yɛ nɔ péh Múúsa gbɔd ví hí'naa moo hí'iné kan kéé, ví vu. ɔ́máa sey dɛné woolí-máa, ká í-yoggo pélí.

⁹ɔ́máa mí ɔd ví, wakéé, a kón báai né, tow wɛɔ, a nɛnɔ gbɔ, moo bi éé kéé, tóo nɔ téé, wayée yɛ kó báai.”

¹⁰Waa duulí Yesu woo vu-ɔddu: “Yee moo kéé, kan wɛɔ, a di í-yoggo téé, duu-ú ka vun één sá má nɔ.”

¹¹ɔ́máa Yesu híid vu: “Nán 'waapád vu-duun moo tú"í yɛ né, séy nán í-Tayii ka pú-vu-néélé, woo má nɔ,

¹²moo nán sɔɔ tóo vu-hɔɔ vu-voo í-yoggo, ɔ́máa nán sɔɔ tóo vu-máa, nán vu-sɔɔ vu, tóo vu-mbaa kó í-sɔɔ wɔgɔ moo gbanj waalí-Tayii woo nɔ. Nán ka nuɲ néélé, moo yɛ duulí woo ú-tée, a duu.”

Yesu bag náásáj waa vu-hɛn

(Márkus 10:13-16; Lúg 18:15-17)

¹³Pig woolí-máa, nán vu-pɔ̀nɔ̀ náásáj waa vu-yaan Yesu woolí, moo a ha'ad vu-nag yúlí, a bá'ad vu-Tayii. ɔ́máa waa duulí woo ku-hɔ vu-máa, vu-sée vu.

¹⁴ɔ́máa Yesu ɔd vu: “I gbɔ náásáj waa vu-u-yaa míílí la ú, i há' vu-sá, moo gbanj waalí-Tayii woo mbaad nán ku-man kan vu-má nɔ.”

¹⁵Yesu ha'ad vu-nag yúlí, ma daa lúú wulí.

Náásaa naa tóo nɔ

(Márkus 10:17-31; Lúg 18:18-30)

¹⁶Nán tóo yaa Yesu woolí, vigi: “Akaw, mín kó hɛn duu-woo ɛn péh mín nuɲ vágád í-káákáálá?”

¹⁷Yesu híidu: “Moo ɛn mó vin moo yúú hɛn duu-kóílíhá? Í hɛn duu-kóílí-di dágá 'néh. Tow ɔ́m híí bi dó ya vágádí-tée, ɔ́m duu dooká Tayii woo vu-yu.”

¹⁸Nán pee híidu: “Moo í-tée vulá?” Yesu duu híidu: “ɔ́m nɔɔ nɔm sá. ɔ́m kó báa sá. ɔ́m kó líw sá. ɔ́m gɛd dam vu-moo sá.

¹⁹ɔ́m na' ba' móo kan na' móo ɔ. ɔ́m híí dam vu-kó í-kám híí fóó, móo wɔgɔ áh.”

²⁰Náásaa pee duu híid Yesu: “Mí duu hɛn yɛ vu 'waapád sú-ú. ɛn duu kée míílí?”

²¹Yesu duu ɔddu: “Tow ɔ́m híí bi kó hɛn 'waapád a kée sá téé, ɔ́m la gí hɛn kám 'yé máa vu, mó yɛ'ɛ nán gím vu, téé món nuɲ hɛn naa tóo Tayii woolí, pig woo téé mó ya duun.”

- 22**Náásaa pee ka ki moo yẹ máa, daa lúú kan zóó, vjini, moo ká nán naai.
- 23**Pig woolí-máa, Yesu ọd waa duulí woo vu: “Mí ọd ví moo yéñe, tēē ú, nán naa a dó gbanj waalí-Tayii woolí-té nɔ.
- 24**Mí faa ọd ví, hẹn tēalí-tóó dilí; wu-bal a puyú nóó ba'taalí-má nɔ. Amáa hẹn ka tēē mba máa dilí; wu-nán naa a híj bi dó gbanj waalí-Tayii woolí-té nɔ.”
- 25**Sey waa duulí woo kuu-ki moo yẹ máa, kó vu-la bá', vu-vi: “A í-yogọ tée, nóo wúh séddá?”
- 26**Yesu tég vu, híjd vu: “Hẹn yẹ mba woo nánán vu-yu-keb, amáa kóó ẹná mban woo Tayii né.”
- 27**Piér ka moo ọddu: “Í vóó, vó gbo hẹn 'waapád vó duum sú'ú. Yee vón nuṅ vóó ẹná?”
- 28**Yesu híjd vu: “Mí ọd ví moo yéñe, sey hẹn a tii 'man, ẹn ya kám láan gbanj míílí tée, í-wanbó' zuu-idú kíí duun ye, vín mbaa láané ám, vín 'yé zig waa Izraél í-wanbó' zuu-idú yẹ vu.
- 29**Kóó nónná a gbo kíí woo kan daa nii kan daa sáj vu, tóó tée daa kéé, kan ba' woo kan na' woo, tóó tée waa woo vu-kan bab, moo míílí tée, wúh duu nuṅ vu-do' temere. Wúh duu nuṅ vágád káákáá ám.
- 30**Amáa nán buulí-na'a sşam nán kuu-mbaa nán gbọọ vu-hágá yelí-máa, wúh tii hẹn lee; í-kuu-họ vu-hẹn leená hágá yelí-máa, tóó wúh tii nán gbọọ vu.”

Matío 20

Yag zilí nán ba'ad kuu-nuṅ vu-sey kédkéd má nɔ

- 1**Yesu duu ọd vu: “Moo gbanj waalí-Tayii woo man kan baa lig tóó, ka vúd yag kẹ'ám híím moo nán ba'ad vu-paané, moo bab baalí-má nɔ.
- 2**Sey kuu-ta yag kan nán ba'ad vu-zágá dágá dála gbeg máa, baa lig pee ba' vu-la bab woolí.
- 3**Sey zamndi kégdágá ka yá máa, duu vúd, nuṅ nán tóó vu-dii mbaa lummí leená,
- 4**ọd vu: ‘Ví ám, i laa bab míílí, míh pú-ví hẹn a maa nag ba'ad víílí má nɔ.’
- 5**Nán pee vu-daa laa bab woolí. Sey zágá ka yá sşam máa, baa lig pee duu vúd kó í-yogọ. Zamndi tşanó duu kó í-yogọ ám.
- 6**Zamndi nóó ka yá máa, duu vúd nuṅ nán tóó vu-dii mbaa di lummí, duu ọd vu: ‘Moo ẹn ví dii mbaa yelí-zágá tée"á?’
- 7**Vu-híjdu: ‘Nán tóó paan vó ba'ad né.’ Ma ọd vu: ‘I laa míílí babbí-ám.’

8“Men ka kó máa, í bab aga ɔd í ba'ad diilí: ‘Am bee nán ba'ad vu, mó súú-vu sɛide, mó dɛɲ súú-nán vun yaa pigim máa vu-yu-tíj, téé mɔ́n súú-í-vun yaa tíj máa vu.’

9Nán í-vun dɛɲ ba'ad zamndi nɔ́nɔ́ menné pee vu-yaa, vu-nun dála gbeg gbeg.

10Nán í-ba vun dɛɲ ba'ad yag kɔ́amé pee, vu-taa ba bíɲnɔ́ nun mba, amáa vu-nun hɛn dágá yɛ nɔ́.

11Ku-u hɔ́ ná' máa, vu-ɲguu moo yúú baa lig woolí,

12vu-ɔ́: ‘Nán í-yɛ vu-yaa ná voo pigim yɛ nɔ́ náa? Vu-kó ba'ad zamndi dágá aga nɔ́, amáa mó súú-vó man kííd. Í vóó, vó tɔ́a kan ba'ad zágá máa na'aa yelí-zágáa máalá!’

13Amáa í-bab aga hííd nán dágá moo, ɔ́: ‘Dan gboo, mí zo'on mó té' né. Aga ba mɔ́n híí bi kó ba'ad moo dála gbeg zágá dágá náa?’

14Am bɛ sɛide móó, mó lúú la ú. Mí híí bi pú-dam í-ka yaa pigim yɛ í-yɔ́ɔ́ áɲ.

15Mín kón hɛn hííí míí kan sɛide míí náa? Tóó téé mó moo sig, moo kán kódam vu-hɛn du-u má naa?’ ”

16Yesu duu moo moo yɛ, ɔ́: “Dí í-yɔ́ɔ́. Nán í-ku-u hɔ́ vu-hɛn leená hágá yelí-máa, tóó vún tii nán gbɔ́ɔ́. Nán í-ku-u mbaa nán gbɔ́ɔ́ hágá yelí-máa, tóó vún tii hɛn lee.”

Yesu tú' moo nɔ́m woo, kan moo nímní nɔ́mmé woo, do' tɔ́aɲó woo wu-yɛ nɔ́

(Márkus 10:32-34; Lúg 18:31-34)

17Sey ku-u dí dɔ́gí-Yerúsalemmé máa, Yesu bɛ waa duulí woo wɔ́nbó' zu-u idú vu-vud ya dúú voolí-sɔ́amé laan ka'adí; ku-u dí 'yémmé máa, ɔ́d vu:

18“Ba dí ví dɔ́gí-Yerúsalemmé yɔ́. Í míí Tayíi ka ba'an ya yɛ, vún dɔ́n nag gbanaa hɛn ha"í voolí, kan nán moo Tayíi tú"í voolí áɲ. Vún sɛ' moo, moo nɔ́né míí nu.

19Vún dɔ́n nag nán gaa Tayíi sá voolí, moo u-kón bɔ́ame, u-gbón kan loo, u-ga'an la' vbagadí. Amáa bá' idú, tɔ́aɲó woo téé, mín nímní nɔ́mmé.”

Zebedée kéé bá'ad waa vu-ya mbaalí-Yesu woolí

(Márkus 10:35-45)

20Ma Zebedée kéé yaa kan waa woo vu-Yesu woolí. Na' voo gu doo núug Yesu woolí-tíj, bi bá"u-hɛnne.

21Yesu vigi: “Mó ɔ́ énná?” Naa pee híídu: “Sey gban waalí-móólé, téé, am ta yag ba bíɲ 'yé waa míí idú yɛ vu, dágá a mbaa nag nán móólé, tóó a mbaa nag kpáag móólé.”

22Yesu híí yag ɔ́: “Ví gaan hɛn kíí bá'an yɛ né. Vín ma' zóó kan hɛn ndógoné kó í-kán dí nuní yɛ wɔ́ɔ́ áa?” Vu-híídu: “Vón ma' zóó ɔ́.”

²³Yesu duu ɔd vu: “Vín nuɲ hɛn ndógɔné ú-gínú, ʒmáa moo mbaalí-nag nán míílí kan nag kpáagí-máa, míńno pún né. Séy nán í-Ba' míí ka 'yéɗ vu-máa, vúńno nuɲ.”

²⁴Sey waa duulí í-wańbó' kuɔ-ki moo yɛ máa, vu-kód dag sáɲ idú yɛ vu-zóó,yéé.

²⁵ʒmáa Yesu bee vu-ya, ɔd vu: “Ví gaa gbanii nán gaa Tayɪ sá voo, vu-na' yúú nán voo vuí. Gbanaa voo vu-yú vu-kɔɔgná.

²⁶ʒmáa í-víílí máa, ví kón hɛn í-yogɔ né. Nán tóó víílí sʒamé a híí bi mbaa nán gbɔɔɔ téé, a mbaa nán ba'ad víí nu.

²⁷Nán tóó víílí sʒamé a híí bi mba daga vu-'waapáddú-tée, a mbaa gba'a víí nu,

²⁸moo í-míí Tayɪ ka ba'an ya yɛ áɲ, mí yaan moo nán uu-kón mí ba'adi né, ʒmáa moo ba'ad kóllí. Míń pú-fóó,míí, moo nán buulí-na'a uu-séddú.”

Yesu ʒaɲ nán yɛm vu-idú

(Márkus 10:46-52; Lúg 18:35-43)

²⁹Sey Yesu kan waa duulí woo vu, kuɔ-vúd Yeríkolí-máa, dúú zo' vu-duu Yesu.

³⁰Nán yɛm tóó vu-idú vu-mbaa yɔg hínaalé. Kuɔ-ki Yesu ba uu-yɔɔ máa, vu-moo dɔg moo yúba, vu-ɔ: “Ba'á vu, Daavíd waa, i họ gím gaad vó ú.”

³¹Dúú vu-sée vu, vu-ɔd vu-ba uu-mbaa simná, ʒmáa vu-duu moo moo gbɔɔ méń, vu-ɔ: “Ba'á vu, Daavíd waa, i họ gím gaad vó ú.”

³²Yesu dii, bee vu, vi vu: “Ví híí ʒn kód bi ɛná?”

³³Vu-híídu: “Í 'yéílí-vóó, vó híí nóó vóó a tú'ú-ú.”

³⁴Yesu họ gím gaad vu, za' vu-nólé. Vu-háɲ họ nóó, vu-duu Yesu.

Matío 21

Yesu dɔ kaa Yerúsalemmé

(Márkus 11:1-11; Lúg 19:28-40; Yoohána 12:12-19)

¹Sey Yesu kan waa duulí woo kuɔ-yá bé' dáɲ Yerúsalemmé máa, vu-di kaa Bɛɗfáázalí-dáɲ guɔ-la' kúrímí. Yesu ba' waa duulí woo tóó vu-idú,

²ɔd vu: “I laa kaa tíɲ víílí yelé. Vín háɲ nuɲ wamnde na'a tóó kan waa, tay mbaa duulí. I buu vu-paɲ ya ú.

³Nán tóó ka vi ví moo tóó téé, i híídu: ‘Í 'yéílí-hííwɔ ó,’ téé wún gbɔd ví ya kan vu-hána.”

⁴Tayɪ ká moo moo yɛ yɔg anábi tóó woolí, moo woo no ma hɛn yɛ kóy í-yogɔ, ká ɔ:

⁵“I ɔd nán kaa Sióɲ vu: ‘I họ ó, gbanaa gbɔɔ víí di yaalí-víílí, di kan zóó ká'ɲadi, dáá wamnde na'a kan waa dólí.’ ”

⁶Waa duulí Yesu woo vu-lúú laa, vu-kó kó í-ká ɔd vu-wogɔ.

⁷Vu-paŋ wamnde na'a yaan kan waa, vu-wáá sɔ́ɔm voo vu-kúsúgum voolí. Yesu dáá mbaa yúú voolí.

⁸Dúú buwí na'a vu húú sɔ́ɔm voo vu hɔ́naalé, nán tóó vu hɔ́ ha'ad vu húú hɔ́naalé.

⁹Dúú íkuu-béé tíj kan íkuu-duu pigim máa, vu-lég, vu-ɔ: “Daavíd waa, Tayi a gbom nánne!

Í 'yéí-Tayi a bagam hɛnne, í-kám yaa kan yég woo yɛ nɔ. Ba na' ví Tayi í-be"í zu ám.”

¹⁰Sey Yesu ka dó Yerúsalemmé máa, kaa nam 'waapád. Nán kaa vu-vi: “Nán yɛ nónná?”

¹¹Nán tóó vu-híj yag ɔ: “Yesu anábi nán Naazaréd wu-yaa hág Gáliléelí.”

Yesu néj nán hɛn gílí vu-lig hɛn ha"íí
(Márkus 11:15-19; Lúg 19:45-48; Yoohána 2:13-22)

¹²Yesu dó la na'am gbɔɔ lig hɛn ha"íí, néj nán hɛn gílí vu-vud 'waapád, kan nán hɛn híí vu-ám. Ndaa táabələ í nán sɔ́ide píí voo vu-yed, kan káám nán gbokii gílí voo vu-ám,

¹³ɔd vu: “Tayi ɔ debtere woolí: ‘Vúh bee lig míí yɛ lig uu-ɔd Tayi moo wulí-má nɔ,’ Ámáa í-víí ví tiwu-víí lig líw voo nɔ!”

¹⁴Nán yɛm vu-kan nán kpee vu-yaa Yesu woolí, lig hɛn ha"íí. Yesu zɔ́a vu.

¹⁵Náásáj waa vu-lég na'am lig hɛn ha"íí, vu-ɔ: “Daavíd waa, Tayi a gbom nánne.” Ámáa gbanaa hɛn ha"íí vu-kan nán moo Tayi tú"í kuu-ki waa vu, kuu-hɔ́ hɛn sɔ́gɔ́ Yesu ka kó yɛ máa, vu-kó zóó,yéé,

¹⁶ma vu-ɔd Yesu: “Mó ki moo kuu-di ɔlé,yɛ áá?” Yesu híj vu: “Ee, mí ki ú. Ká ví zájga lá moo yɛ né kəddaa? Moo Tayi ɔ: ‘Mó mbóg náásáj waa vu-kan waa péɔd vu-uu-na' bi ú.’ ”

¹⁷Yesu daa lúú vúd kéé gbɔ vu, daa ka la kaa Betaníí, ud wulí.

Yesu fáá la' zɔ́gb tóó
(Márkus 11:12-14,20-24)

¹⁸Yag ká'ámé Yesu ka di vé"é,ya kaalí-máa, gɔ́ɔm yagɔ́.

¹⁹Hɔ́ la' zɔ́gb tóó dáj hɔ́naalé, séé la dɔ́ɔ woolí, ámáa hɔ́ déh ha'ad kpag vu-mén. Yesu ɔd la' pee: “Món duu liin sí-né háá,káákáá.” La' zɔ́gb pee háá,wó.

²⁰Waa duulí woo vu-hɔ́, la' vu-keb. Vu-vi: “Dəh néé la' zɔ́gb yɛ ka háá,wó vanhá yelá?”

²¹Yesu híj vu, ɔ: “Mí ɔd ví moo yéhne, i 'yé zóó,víí 'waapád Tayi woolí, i faan moo zóólé,né tée, vín kó hɛn mba í-ka kóy la' zɔ́gbí-yɛ ú-ám. Kóó i ɔd guu-yɛ: ‘Ám lúú yelí, mó la wájá mammé' sɔ́', hɛn woo wúh kóyyú.

22 Tow i 'yé zóó, wulí, hɛn 'waapád i bá' Tayii téé, vín nuɲɔ.”

Néélé Yesu woo yaa télá?

(Márkus 11:27-33; Lúg 20:1-8)

23 Sey Yesu ka yá na'am gbɔɔ lig hɛn ha"ííí máa, tú'ud nán vu- moo. Gbanaa hɛn ha"í-vu-kan í-nii Yúúda vu-ya vigi: “Mó kó hɛn yɛ vu-kan néélé, woo ɛná? Mó nuɲɔ nóo woolíá?”

24 Yesu hííd vu-ɔ: “Mí áǎm, mí híí bi vi ví moo tóo nɔ. I ɔnnó téé, néélé, kán kón hɛn wulí-yɛ, mín tú'ud ví nán woo.

25 Nóo ba' Yoohána a woo nánán vu-mam Tayiiíá? Tayiiá? Tóo téé nánán vu-yaa?” Ámáa vu-fan moo ya voolí, vu-ɔ: “Aa híí ví: ‘Tayii wu-ba"u' téé, wún vi ba ví: ‘Moo ɛn ví fɛɛn moo Yoohána woo nélá?’

26 Ámáa aa híí ví: ‘Nánán vuu-ba"u' téé, ba ndɔg ví dúú vu-áǎm máalá! Moo nán 'waapád vu-taa Yoohána ba anábii.’

27 Ma vu-hííd Yesu ɔ: “Vó gaa né.” Yesu duu ɔd vu: “Ɛɛhéɛ, mí áǎm, mín tú'un ví nán kán nugun néélé, woolí-yɛ né.”

Yag zílí yúú waa tóo idú voolí

28 Yesu duu vi vu: “Ví taa víí nénná? Nán tóo ká di kan waa idú, dɛɲ ɔd waa dágá: ‘Waa míí, ɔm la kó ba'ad bɛɛ bab mííí.’

29 Waa pee híídu: ‘Mí sɛn né.’ Ámáa pig woolí-máa taa moo, ma daa laa.

30 Ma baa pee duu ɔd waa tóo kó í-ba ɔd í-tíɲ pee wɔgɔ. Ámáa í-yɛ híí: ‘Ee.’ Ma laa né.

31 Sɔɔm waa idú yɛ voolí-máa, nóo kó hɛn hííí ba' voo woolá?” Vu-híídu: “Í ka kó ba'ad yɛ nɔ.” Ma Yesu ɔd vu: “Mí ɔd ví moo yéǎne, nán ndun vu-kan wakéɛ, báa kólí-vu, vúnɔ dɛɲ dó bɛɛd ví tíɲ ya gbaɲ waalí-Tayii woolí.

32 Moo Yoohána ká yaa bi tú'ud ví hínaa yéǎ Tayii woo nɔ, ma ví fɛɛn moo woo né. Ámáa nán ndun vu-kan wakéɛ, báa kólí-vuu-fɛɛn moo woo. Í víí, kii hɔ hɛn yɛ vu-sú'ú, ɔmáa ví kée hɛn bíd víí vu-gbɔn né. Ví fɛɛn moo woo né áǎm.

Yag zílí yúú nán disɔn ku-tu-bab máa voolí

(Márkus 12:1-12; Lúg 20:9-19)

33 “I ki yag zílí tóo nɔ. Baa tóo baa bab la' lálí-woo, hɛn hɛn daa kan, læ 'wá' doo kɔɔlé, læ kó', vu-tán yag kan í-tulí-woo vu, ma daa laa gáá.

34 Sey la' líid tɔ"é, ka yá bé' máa, ba' la nán ba'ad woo vu-nán bab tulí-pee voolí, moo uu-la bɛd bi la' líid ka' í-bii nu.

35 Ma nán bab tulí-pee vu-ma' nán ba'ad pee vu, vu-gbó tóo, vu-nɔ tóo, vu-gbóo tóo kan 'yɛɛ nɔ.

36 Baa pee duu ba' nán ba'ad tóo vu-buulí-na'a, vu-duu kó vu-hɛn dágá yɛ nɔ.

37 Pig woolí-máa, ba'ad vu-waa woo, ɔ: 'Wúh gug kiddu-tóggú.'

38 ʌmáa nán bab tulí-pee ku-kuu nóó hɔ waa la ná' máa, vu-ón ya voolí: 'Wu-í hɛn gaga belí-súu, yaa ba nɔwɔ ví téé, bán be ví hɛn gaga woo.'

39 Vu-nɛɛɛ vud babbí, vu-ma' nɔwɔ.

40 Sey í-bab aga a yaa téé, wúh kó née kan nán bab tulí-yɛ vulá?"

41 Vu-hjɛdu: "Wúh hɔ gím gaan vu-né áh, wúh tud nán bab tulí-bíd yɛ vu, wúh be bab pú-nán hɛn tulí-tóó í-u-baa púgu-la' líid woo sey 'waapád máa vu."

42 Yesu duu vi vu: "Ká ví záhga lá hɛn ku-bínda debterelí-yɛ vu-né kəddaa? "Yɛge nán hɛn yɔɔlé, ku-ma gbɔ máa, wu-duu tii 'yɛge ndam. Hɛn í'yélí-Tayii ka kó máa, wu-yɛ nɔ. ʌmáa kaa hɔ ví baa ví máa, hɛn sɔgɔɔ.'

43 "Moo woo nɔ, mí ɔd ví Tayii wúh kée gbɔ ví. Wúh laa zig tóó í-u-kó hɛn yéh, moo gbanj waalí-Tayii woo máa voolí.

[44 Nán a wáá yúú 'yɛge yɛlé, téé, wúh sóɔɔ lúlúúlúg kəd. A pɛd nán tóó daggí-téé, wúh nagayó.]"

45 Sey gbanaa hɛn ha"í-vu-kan nán farísa ku-ki moo yɛ máa, vu-gaa ba zíd biw yɔg.

46 Vu-soo hɛnaa moo bi ma"ɔ ó, ʌmáa vu-ndɔg dúú vu-yu, moo dúú vu-hɔ Yesu kó í-anábi wɔgɔ.

Matío 22

Yɔg zílí yúú lig púlí-

(Lúg 14:15-24)

1 Yesu duu ka moo ɔd vu-kan yɔg zílí, ɔ:

2 "Gbanj waalí-Tayii woo man kan gbanaa gbɔɔ tóó ká kód waa hɛn lálí-lig púlí-má nɔ.

3 Ba' nán ba'ad woo vu, moo u-bée nán ba ɔd vu-moo hɛn lálí-pee vu-yu. ʌmáa vu-sén yaalí-né.

4 Duu ba' nán ba'ad tóó vu, ɔ: 'I ɔd nán mín ɔd vu-moo hɛn lálí-pee, ba mín mbóg hɛn lálí-'waa sú-ú, ba mín sɔ' ndaa kan hɛn buulí míí ku-kiɛ la wulí-máa vu-sú-ú, hɛn 'waapád ba dí bé', ba u-ya lá hɛn lig púlí.'

5 ʌmáa hɛn tóó kɔɔn vu-yúú hɛn lálí-ka been vu-yɛlé, né, vu-daa lúú. Tóó daa laa bab woolí, tóó gí hɛn sóg woo vu.

6 Í tóó vu-ma' nán ba'ad pee vu-gbɔ vu, vu-nɔ vu.

7 Gbanaa gbɔɔ pee kó zóó,yéé, ba' sóóze woo vu, vu-tud nánán nɔm nɔné yɛ vu, vu-ɔn kaa voo áh.

⁸Ma duu ɔd nán ba'ad woo vu: 'Hɛn lálí-lig púlí-mbógɔy 'waa sú-ú, ɔmáa nán ba mín bee vu-pee, vu-maan hɛn míí yɛ lálí-né.

⁹Moo woo nɔ, i laa tɔ́m gbɔɔ vulí, ví bee nán 'waapád kíí nuɲ vu-máa vu, uu yaa ya hɛn lálí-lig púlíí.'

¹⁰Nán ba'ad vu-laa, vu-sug nán 'waapád kuu-nuɲ vu-máa, nán hɛn bíd kólí-vu-kan nán duu-vu, vu-hí' lig hɛn lálíí.

¹¹"Gbanaa pee dó la moo bi hɔ nán vu-yu, ɔmáa hɔ nán tóó wulí, dón sɔ́am lig púlí-né.

¹²Ma vigi: 'Dan gboo, kó née mó dó ya yelí-mó dón sɔ́am lig púlí-né?' ɔmáa nán pee kuun yɔg né.

¹³Gbanaa pee ɔd nán ba'ad woo vu: 'I taga doo kan nag áń, ví gbɔɔ la ya dímíí góh. Ya woo wún káj, wún sɛ́h nú' mbaa wulí-ń.' "

¹⁴Yesu duu ɔ: "Vu-bee nán vu-buulí-na'a, ɔmáa í Tayi ka yee vu-máa, vu-di waaná'."

Lámba gbanii nán Róma voo nɔ

(Márkus 12:13-17; Lúg 20:20-26)

¹⁵Nán farísa vu-mbóg moo, bi yáń Yesu bi ma"ɔ kan moo a vúd yɔg woolí-má nɔ.

¹⁶Vu-ba' waa duulí voo vu-kan nán Heeród woo tóó vu-laan Yesu woolí, vu-ɔddu: "Akaw, vó gaa mó nán yéńne, mó di hɛnaa Tayi woo tú"í yéńná, mó sɛ́gɛn nán vu-né, moo mó kón hɛn moo nóó nánán voo nɔ né.

¹⁷Máa, ɔm ɔd vó hɛn káń taa má nɔ. Aa sú-ú-ví lámba pú-gbanii nán Róma voo áa? Tée duu-áa, kóó duu-náa?"

¹⁸ɔmáa Yesu ka gaa moo taalí-bíd voo máa, hííd vu: "Nán zóó, vííg vu, moo ɛn ví zo'oná?"

¹⁹I tú'un ya siide lámba súulí-sú-nɔ." Ma vu-pɔnɔ ya dála gbɛg.

²⁰Yesu vi vu: "Fóto yɛ, fóto nóo woolá? Nóo bínda hɛn yelá?"

²¹Vu-híidu: "Gbanii woo nɔ." Duu hííd vu: "Eɛhéɛ. Hɛn í-ka gbanii woo tée, i vɛ' púgu; ɔmáa hɛn í-ka Tayi woo tée, i pú-sí-Tayi née!"

²²Sey kuu-ki moo híílí woo yɛ máa, la' vu-la fid. Vu-gbɔɔ, vu-daa lúú ka la.

Moo vilí yúú nímní nɔmmélé

(Márkus 12:18-27; Lúg 20:27-40)

²³Nán sadukée vu-ɔ nímní nɔmmé ban pélí, ma zágá dagá yelé, vu-yaa Yesu woolí, vu-vigi moo yɛ,

²⁴vu-ɔ: "Akaw, Múúsa ká ɔ: 'Nán tóó ka nɔ, waa ka pélí-tée, daa sáj a éé kéé, woo, moo a haɔd daa nii wai.'

25 Ma waa tóó ká vu-di gúndem voolí-saamé, na' voo dágá, í-nii voo éé kéé, haɔ waa gbɔn né, nɔɔ. Gbɔd daa sáɔ

26 Í-ka dugu máa kéé. Ma duu kó í-yɔɔɔ áɔ. Í taɔnó woo duu kó í-yɔɔɔ, háɔ, ya í-gúndem woo woolí.

27 Pig voolí-máa, wakéé, pee nɔɔ áɔ.

28 Ma zágá nímní nɔmmélé, tée, saam nán gúndem ye voolí-máa, wakéé, ye wún mbaa kéé, nóo woo dágála? Moo ya voo 'waapád ká vu-éewu-súú.'"

29 Yesu hííd vu-ɔ: "Ví báɔ ó, moo ví gaan moo Tayii né, kan néélé, Tayii woo áɔ.

30 Sey nán uu-nír nɔmmé tée, wayée vún éen kéé, né, wakéé, vún éen wəɔ, né áɔ. Ámáa vún mbaa kó í-maleeka í-be"í-vu-wɔɔ.

31 Ká ví zágá lá moo Tayii ka ɔd ví yúú nán nɔm uu-nír nɔmmé máa voo náa? Ká ɔ:

32 'Mii Tayii Ibrahííma woo, kan lizág woo, kan Yaakúbu voo nɔ' náa?' Yesu duu ɔ tóó: "Tayii máa, Tayii í-nɔm voo nɔ pélí, amáa í-nán zágá voo nɔ."

33 Dúú ku-kí moo tú"í Yesu woo máa, la' vu-la fid.

Dooká Tayii woo ka mba hɛn má nɔ

(Márkus 12:28-34; Lúg 10:25-28)

34 Nán farísa ku-kí ba sə' nán sadukée vu-moo yaɔá máa, vu-súg yaa woolí.

35 Nán debtere gaalí-tóó híí bi gug Yesu wu, vigi:

36 "Akaw, dooká Tayii woo í-ka mba daga vu-máa, wu-í-téla?"

37 Yesu híídu, ɔ: " 'Am híí í 'yéí-Tayii móó kan zóó, móó, kan moo taalí móó 'waapád.'

38 Dooká Tayii woo í-ka mba hɛn máa, wu-ye nɔ.

39 Ámáa í-idú woo ku-man kííd máa, wu-ye nɔ: 'Am híí dam vu-kó í-kám híí fóó, móó máa wɔɔ.'

40 Debtere Múúsa woo vu-'waapád kan moo anábi voo vu-vúd dooká Tayii woo idú ye woolí."

Í nán sɛnné wu-í 'yéí-Daavíd woo

(Márkus 12:35-37; Lúg 20:41-44)

41 Sey nán farísa ku-di la súggí-máa, Yesu vi vu-moo ye,

42 ɔ: "Ví taa née yúú í-nán sɛnné woolíá? Ag yée nóo woolá?" Vu-híídu: "Ag yée Daavíd woo nɔ."

43 Yesu ɔd vu: "Daavíd aga ká hɔ kan yigid Tayii woo máa, beewu-'í 'yéí-míí,' ɔ:

44 'Tayii í 'yéí-ɔd í 'yéí-míí: Am ya mbaa nag nán mííí, háɔ, mí 'yé í-maag móó vu-uu-mbaa hɛn doo 'ná'ané móó vu-péń.'

45“Daavíd ká beewu-ba í'yéíí-bii, ma dɛŋ née í-nán sɛnné duu mbaa aa yéelá?”

46Nán vu-gaan moo uu-híjɔ né. Dɛŋ zágá woolí, nán tóo duu vinnɔ sí-moo né áŋ.

Matío 23

Yesu sée nán moo Tayii tú"í vu-kan nán farísa vu-

(Márkus 12:38-40; Lúg 11:43,46; 20:45-46)

1Ma Yesu ɔd dúú vu-kan waa duulí woo vu-moo,

2ɔ: “Nán moo Tayii tú"í vu-kan nán farísa vu, vu-fɛɛ moo Múúsa woo tú'.

3Moo woo nɔ, i kó hɛn ku-ɔd ví máa vu-ú, á máa i duu ba'ad voo máa vu-sá, moo vu-tú' moo, á máa vu-kón hɛn woo né.

4Moo vu-'yéɛd nán vu-dooká ziií na'a, vu-ha'ad nán vu-yúli, á máa í-voov, vu-híí nag vbaŋ waa bii a za' sá.

5Vu-kó déŋ ba'ad moo nán uu-hɔ bi ú. Di í-yɔɔɔ; vu-bínda moo Tayii tóo vu, vu-gɔɔ vu-ta yag túŋ voolí. Vu-đu' sugud vu, vu-ta yag sɔɔm voo vulí lúggí-na'a áŋ.

6Vu-híí ya mbaalí-í-nii voo ya hɛn lálíí, kan ya mbaalí-í-nii voo lig súggíí-áŋ.

7Vu-híí nán uu-baa vá' bi lummí duulí-na'a, uu-bee bi 'akaw.'

8Á máa í-víí, i híí nán tóo a bee bi 'akaw' sá, moo Akaw víí di dágá; ya víí 'waapád, ví dag sáŋ vu-yu.

9I bee nán tóo hágá yéíí 'ba'á' sá, moo Ba' víí di dágá, wu-í-ka di be"í-má nɔ.

10I híí uu-bee bi 'akaw gbɔɔ' sá, moo Akaw gbɔɔ víí di dágá. Wu-í-nán sɛnné.

11Nán gbɔɔ vííí sɔɔmé máa, a mbaa nán ba'ad víí nu.

12Nán a na' yúú woo téé, wúŋ tii hɛn lee, á máa a nə' yúú woo téé, Tayii wúŋ na"ɔ ó.

Yesu sɛ' moo yúú nán moo Tayii tú"í voolí-kan nán farísa vu-

(Márkus 12:40; Lúg 11:39-42,44,52; 20:47)

13“Zóó, wúŋ víí, nán moo Tayii tú"í vu-kan nán farísa vu, í-zóó, víígg yé ví, moo ví tú'ud nán vu-hinaa ya gbaŋ waalí-Tayii woo; ví áŋ, kii dónna víí ní, ví gbɔn nán ku-híí bi dó ú-máa vu-hinaa dólí-né áŋ.

[14Zóó, wúŋ víí, nán moo Tayii tú"í vu-kan nán farísa vu, í-zóó, víígg vu, moo ví vbid hɛn kii wakéé, yed voolí 'waapád. Ví ɔd Tayii moo gɛn vaŋ né, moo nán uu-hɔ bi ú. Moo woo nɔ, víŋ nuŋ hɛn s'i'íní gbɔɔɔ.]

15“Zóó, wúŋ víí, nán moo Tayii tú"í vu-kan nán farísa vu, í-zóó, víígg vu, moo ví yag mam gbɔɔ vu-kan hág vu, moo bi soo nán dágá a duu bi ú. Sey ka duu ví téé, ví tiwu-nán vee dólí-ka lín mba ví do' idú máa.

16“Zóó, wúh vǐj ví, nán hǐnaa yə̀m tú"í vu! Kíí ọ: ‘Nán a sạạ hẹ̀n kan yéé lig hẹ̀n ha"í-tée, kóó a kón hẹ̀n woo né sǐ', moo tóó ba pélí, ụ́máa nán a sạạ hẹ̀n kan kanjẹ̀rẹ̀ lig hẹ̀n ha"í-tée, a kó hẹ̀n woo ú.’

17Nán yạ̀n, í yə̀m vu! Ẹ̀n mba na"éjá? Kanjẹ̀rẹ̀ạạ? Kóó lig hẹ̀n ha"áa? Ụ́máa lig hẹ̀n ha"í-wu-tii kanjẹ̀rẹ̀ hẹ̀n gbọ̀ọ.

18Ví duu ọ: ‘Nán tóó a sạạ hẹ̀n kan ya hẹ̀n ha"í-tée, kóó a kón hẹ̀n woo né sǐ', moo tóó ba pélí, ụ́máa nán a sạạ hẹ̀n kan hẹ̀n ha"í-yúú woolí-tée, a kó hẹ̀n woo ú.’

19Í yə̀m vu, ẹ̀n mba na"éjá? Hẹ̀n ha"áa? Tóó téé ya hẹ̀n ha"áa? Ụ́máa ya hẹ̀n ha"í-wu-tii hẹ̀n ha"í-hẹ̀n gbọ̀ọ.

20Nán a sạạ hẹ̀n kan ya hẹ̀n ha"í-tée, sạạ ya hẹ̀n ha"í-kan hẹ̀n 'waapád yúú woolí-ám.

21Nán a sạạ hẹ̀n kan lig Tayii téé, sạạ Tayii í-ka di tíj woolí-yẹ́ ám.

22Nán a sạạ hẹ̀n gbọ̀ nag be"í-tée, sạạ Tayii kan láan woo ám.

23“Zóó, wúh vǐj ví, nán moo Tayii tú"í vu-kan nán farísa vu, í-zóó, vǐjg vu, moo kíí nunj timbuṅ gǐj wạ̀nbó' téé, ví gẹ́ dágá moo hẹ̀n ha"í-pú-Tayii, kan wi' lig, kan kúm naag, ụ́máa ví yạạ hẹ̀n gbọ̀ moo Tayii woo ka ọ́ máa vu-gbọ̀. Wu-hẹ̀n hǐlǐlǐ Tayii woo kólí, kan zóó, nán kan zóó, 'yéí-Tayii woolí. Hẹ̀n yẹ́ ka vín kó wu-yu, ka vín gbọ̀ tóó vu-sá.

24Nán hǐnaa yə̀m tú"í vu, ví tẹ́j, vam vu-kan hẹ̀n zum dá"í, ụ́máa ví yó'o bal vu.

25“Zóó, wúh vǐj ví, nán moo Tayii tú"í vu-kan nán farísa vu, í-zóó, vǐjg vu, moo ví hẹ̀d ẹ̀dag pig vu-kan pig tasaw vu, ụ́máa zóó, víí vu-man kan hẹ̀n yẹ́ vu-'má', vu-hǐ' kan líw kólí-kan hẹ̀n bíd tóó vu-kólí.

26Nán farísa í-yə̀m, ụ́m hẹ̀d ẹ̀dag tíj péh téé, pig woo síh ẹ̀' duu-na'a ám.

27“Zóó, wúh vǐj ví, nán moo Tayii tú"í vu-kan nán farísa vu, í-zóó, vǐjg vu, moo ví man kan béég tóó kuu-sọ' vu-heená, pig woo vu-duu-la wulí, ụ́máa tíj woo vu-hǐ' kan néh nán nọm voo vu, kan hẹ̀n vǐjg 'waapád.

28Ví ám, ví kó hẹ̀n, moo nán uu-taa ba bin kó hẹ̀n hǐlǐlǐ Tayii woo nọ, ụ́máa zóó, víí vu-hǐ' kan vǐjg, kan hẹ̀n bíd vu-kólí-ám.

Yesu ọ hẹ̀n sǐ'íní ban yaa díí-

(Lúg 11:47-51)

29“Zóó, wúh vǐj ví, nán moo Tayii tú"í vu-kan nán farísa vu, í-zóó, vǐjg vu, moo ví di béég anábi voo vu-yọ̀lẹ́, duulí-na'a, ví mbóg béég í-nán kuu-kó hẹ̀n hǐlǐlǐ Tayii woo máa vu.

30Ví ọ: ‘Ká ka vón di sey a ba ví yéé gbọ̀ voolí-ám téé, ka vón sugun yạg kan vu-moo bi nọon anábi vu-yu-né.’

31Ví du-yạg yúú vílǐ, ví ọ́ í-yọ̀gọ. Ví waa í-kuu-nọ anábi máa voo vu-yu-ám.

32Í víí, i kó súm! Hẹn a ví yée voo a sí' péh.

33Í víí, í keb, biig vu, dukéj waa vu, dẹn née vín séd moo sə"é, vee gəə, dólíííá?

34Moo woo nɔ, í míí, míń ba'ad ví anábi vu-kan nán hẹn gaalí-vu-kan nán moo tú"í vu-ám. Vín nɔ tóo vu, vín ga' tóo vu-la' vbagadí, vín gbó tóo vu-kan loo lig súggí-víí vulí. Vín duun tóo vu-kan hẹn bíd ya 'waapád kaa kan kaa.

35Nán ku- kó hẹn híjílí Tayii woo máa vu 'waapád kúu- nɔ vu- hágá yelí- máa, Tayii wún pí hẹn ndógɔné voo pú-ví, dẹn kan mem Abél nán tɔɔg Tayii woo, háj yə mem Zakaríi Baráki waa woo ká ví nɔwɔ sɔɔm lig hẹn ha"í-kan ya hẹn ha"íí- máa.

36Mí ɔd ví moo yéjne, hẹn sí'jní yə vu 'waapád Tayii wún pí pú-nán bəə ye vu- yu.

Yesu gbód Yerúsalem dam

(Lúg 13:34-35)

37“Nán Yerúsalem vu, nán Yerúsalem vu, ví nɔ anábi vu, ví gbóo nán Tayii ka ba' vu-vííí máa vu-nɔ kan 'yegɛ. Do' née mí híj bi sug ví kó í-nóg na'a ka sug waa vu-búggí máa wɔgɔlá? Amáa ví sɛn né.

38Kaa víí wún tii gbáá,

39moo mí ɔd ví, vín duu hɔn mí sí 'yá'á ye né, háj vín ɔ: 'Tayii í 'yelí-a bag í-ka yaa kan yég woo ye ú' péh.”

Matío 24

Yesu moo ba vún líd lig hẹn ha"í-ú

(Márkus 13:1-2; Lúg 21:5-6)

1Sey Yesu ka lúú lig hẹn ha"íí, ka vúdɔa góh máa, waa duulí woo vu-sée ya woolí, moo bi tú'udu-hẹn yɔɔlé, ku-yɔɔ lig hẹn ha"íí-yɛ nɔ.

2Ma Yesu híjd vu, ɔ: “Ví hɔ hẹn 'waapád ku-yɔɔ yɛ naa? Mí ɔd ví moo yéjne, 'yegɛ tóo wún mbaan yúú daga woolí-né sáj, vún ndaa vu-tum 'waapád.”

Hẹn ndógɔné tóo vún yaa tíj hág 'wáanéé

(Márkus 13:3-13; Lúg 21:7-19)

3Yesu ka la mbaa gu-la' kúnmí máa, waa duulí woo vu-yaa woolí-vu-mén, vu-vigi: “Am ɔd vó ú, hẹn yɛ vún yá zag ndenná? Hẹn a tú' sey yaalí-móo kan sey hág 'wáanéé máa, wu-ɛná?”

4Yesu híjd vu, ɔ: “I gággu, nán tóo a zo' ví moo sá,

5moo nán buulí-na'a vún yaa kan yég míí, vún ɔ: ‘Mii í-nán sənné!’ Vún zo' nán tóo vu-moo buulí-na'a.

6Vín ki moo sih vu-dáj vííí, kan ya diilíí ám. Tée i ndɔg sá, moo hẹn yɛ vún yaa dií, amáa wún ná hág 'wáanéé pélí.

⁷Zig nán wún lúún sɪ kan daga vu. Gbanii wún lúún sɪ kan daga vu. Gɔɔm gbɔɔ wún kóy, hág wún nam ya too wulí.

⁸Hɛn ndógɔné máa kuu-dɛn yɛ, wún man kan wakéɛ, too ka di waa haɛlé, má nɔ.

⁹“Pig woo téé, nánán wún dɔd ví ya hɛn ndógɔnélé, wún nɔɔ ví, zig nán 'waapád wún máh ví moo mílɪ́.

¹⁰Pig woo téé, hɛn yɛ wún kó nán buwí-na'a wún kée gbɔn, wún dóón ya voolí, wún máh ya voolí.

¹¹Anábi vbád wún vúd ya, wún zo' nán vu-moo buwí-na'a.

¹²Hɛn bíd wún di laalí-tíh tíh háɛ hɪnní wún 'wáa zóɔ, nán buwí-na'a voolí.

¹³Amáa nán í-a ma' zóɔ háɛ a yá bá' sí'ɔdí téé, wún séddú.

¹⁴Wún pa moo tɔɔ 'man moo gban waalí-Tayii woo yɛ ya 'waapád hágá yelí. Zig nán vu 'waapád uu-ki sú'ú-téé, hág wún 'wáa wulí.

Hɛn a líd ba'ad Tayii woo má nɔ

(Márkus 13:14-23; Lúg 21:20-24)

¹⁵“Vín hɔ í-ba'ad Tayii woo linné, wún mbaa lig hɛn ha"lí-kó í-anábi Danél ká ɔ máa wɔɔɔ. (Nán a záhga moo yɛ téé, a ki gaa ú!)

¹⁶Téé nán í-kuu-di hág Yúúdali-máa, uu-ke dɔg dɔg guwí.

¹⁷Nán í-ka di dómmé téé, a dó la hɛn woo belí-kii tíh sá.

¹⁸Nán í-ka di babbí-téé, a fíi la moo sɔɔm woo belí-kii woolí-sá.

¹⁹Bá' yɛ wulí-zóɔ, síh víj wakéɛ, hɔ silí vu, kan í-kuu-di waa ɔɔné máa vu-yu.

²⁰I bá' Tayii moo hɛn woo a kóy sey hɔɔmé, too téé asawelí-sá,

²¹moo sey woo hɛn ndógɔné gbɔɔ ba'a wúnɔ yaa. Hɛn ndógɔné woo sey Tayii ka yib hɛn vu-máa, daga woo kóy ná né háɛ yá záɔɔ bæ yɔ. Pig woo too wún duu kóy né sáɔm.

²²Tayii kan du-bá' woo too gbɔn bá' yɛ wulí-né téé, nán dágá aga kan sén né. Amáa Tayii wún du-bá' too vu-gbɔ, moo nán í-ka yee vu-máa voo nɔ.

²³“Sey woo nán too ka ɔd ví: ‘Í nán sɛnné uu-yɛ nɔ,’ too téé: ‘Di zulí’ téé, i fɛɛ moo woo sá.

²⁴Moo í-nán sɛnné vbád kan anábi vbád wún di yaalí, wún soo keb moo bi kón hɛn sɔɔɔ gbɔɔ too vu-kan hɛn záli-too vu-wulí, moo bi zo'on nán í-Tayii ka yee vu-máa uu-ti áɔm.

²⁵Ba mín ɔd ví tíh sú'ú.

²⁶Kuu-ɔd ví: ‘Í nán sɛnné di hógó zulí’ téé, i laa sá, too téé: ‘Di gbunɔɔn pigim’ téé, i fɛɛ moo woo sá.

27 ƒ míí Tayii ka ba'an ya ye, mííń fíí ya kó í mam ka yéđ nọ́ máa wọ́gọ. Ya túlí míí wúń dẹ̀n mam na'alé, háǎ́ yá ka' mam waa, wúń tú ya 'waapád.

28 Ya hẹ̀n nọ́m kuu-duulí-máa, gbuuḡ vu-súḡ wulí.”

Yesu a fíí ya té nọ

(Márkus 13:24-27; Lúḡ 21:25-28)

29 Yesu duu ọ́d vu: “Vanǎ́ bá' yẹ wulí, pig hẹ̀n ndóḡoné yẹlé, tée, zǎḡa wúń fii, sẹ́ḡ wúń tún ní, zoo waa be"í-vúń pee zuu-hágá yelí, hẹ̀n néélé, kuu-di be"í-máa, wúń nam áń.

30 “Hẹ̀n a tú' ba míw máa, wúń vúd be"í, tée zig nán vu-'waapád wúń kǎń. Vúń họ̀n, míń yaa kan mam hijḡ be"í, kan néélé, gbọ́ọ́ tóó kan na"é.

31 Míń ba' maleeka míí vu-kan ḡa' naa tọ́lẹ́ na'a, wúń sug nán Tayii ka yee vu-máa vu-ka' ya ndaddulí-áń, dẹ̀n háḡ s'í'íd tóólí-hǎǎ́ yá ka' tóó.

Yag zílí yúú zọ́gbí

(Márkus 13:28-31; Lúḡ 21:29-33)

32 “I kúḡú yag zílí yúú zọ́gbí. Sey kíí họ́ ka pọ́'ó, ka sa kpag tée, ví gaa mam hijḡ ba di bé'.

33 ƒ yọḡọ́ áń, kíí họ́ hẹ̀n yẹ 'waapád kuu-yá sú'ú-tée, i gaa gban waalí-Tayii woo ba di bé' dǎń yagníimí.

34 Mí ọ́d ví moo yéńne, nán 'yá'á ye wúń nọ́ 'waa né, hẹ̀n yẹ 'waapád wúń yá péń.

35 Be' kan háḡ wúń 'wáa ú, ǎmáa moo míí wúń 'wáa né sǎń.”

Tayii wu-dágá, wu-gaa sey háḡ 'wáané

(Márkus 13:32-37; Lúḡ 17:26-30,34-36)

36 Yesu duu ọ́d vu: “Moo bá' yaalí míí kan sey woo máa, nán tóó gaa né, kóó maleeka vu-be"í-áń, kóó fọ́ọ́ míí áń. Séy Ba'á Tayii wu-gaa dágá.

37 Bá' ǎn yaa tée, hẹ̀n woo wúń mbaa kó í-sey Núúhọ́ woolí-máa wọ́gọ.

38 Mam gbọ́ọ́ ka naga ná né máa, nán vu-lá hẹ̀n, vu-zọ́ hẹ̀n vu, vu-éé kéé, vu-pú-waa vu-lig, háǎ́ yá zǎḡa Núúhọ́ ka dó néńńí-máa.

39 Vu-taan voo hẹ̀n tóó né, háǎ́ mam gbọ́ọ́ nan tud nán vu-'waapád. ƒ míí Tayii ka ba'an ya ye, yaalí-míí wúń di kóyné í-yọḡọ́ áń.

40 Wayée idú wúń di babbí, maleeka míí wúń be dágá lúun, wúń kée í-tóó gbo.

41 Wakéé idú wúń súḡ nan hẹ̀n ya dágá, maleeka míí wúń be dágá lúun, wúń kée í-tóó gbo.

42 I nə sá, moo ví gaan zǎḡa í'yélí-víí a yān né.

43 ǎmáa i gaa duu-na'a. Baa lig kan gaa ba bín nə tii nag née péń, líw ban yaa lá tée, kan nən né, kan gbọ́n líw kan kenno lig né.

44 Moo woo no, ví ám, i mbaa bé', moo í-míí Tayii ka ba'an ya ye, sey an fíí ya téé, vín gaa né.

Nán ba'ad yéñ kan nán ba'ad bíddi

(Lúg 12:41-48)

45 “Nóo nán ba'ad yéñ kan zóó diiníla? Wu í-nán baa lig woo ka 'yége yúú nán woo voolí, moo a ye' vu-hen lálí-sey hen lálí-má no.

46 Nán baa lig woo a yaa, a maawo a di kólí-í-yogo téé, duudu-ú.

47 Mí oð ví moo yéñne, wún 'yége yúú hen woo wulí-waapád.

48 Amáa nán ba'ad ye a kó hen bíd, a moo woolí-zóólé: ‘Baa lig míí wún yaan háhá né,’

49 téé wún bé' daga vu-gbólí, wún lá hen, wún zo hen kan nán doo kíílí vu.

50 Baa lig woo a yaa téé, zága woo nán ba'ad ye wún laano né, wún gaan sey woo né ám.

51 Baa lig wún sɛ'ɛno sɛamé, wún sug súú-vu-hen kan nán zóó vjig vu-dágá. Ya woo wún káj, wún séh nú' wulí-ám.”

Matío 25

Yag zilí yúú náá gíb waa wənbó' voolí

1 Yesu zíd vu-yag too o: “Amáa gban waalí-Tayii woo wún man kan náá gíb waa too wənbó' ku-be lám voo, moo bi la laa í-kéé, aga no má no.

2 Í nónó máa vu-yəñi, í-tóó nónó máa, vu-dii zóó.

3 Í yəñ pee vu-be lám voo vu, vu-pəgəñ kúm too né.

4 Amáa í-zóó diiní pee vu-be lám voo kan kúm kólbálí.

5 Í kéé, aga ka yaa háa né máa, vu-dəgə nəm, vu-nə 'waapád.

6 Vid sɛamé máa, vu-ki nán too lég, o: ‘Í kéé, aga ka yelá, i vúd ya fəwə sinned!’

7 Ma náá gíb waa pee vu-lúú dɔg 'waapád, vu-mbóg lám voo vu.

8 Í yəñ pee vu-oð í-zóó diiní pee vu: ‘Í pú-vó kúm víí ye ám, moo lám voo vu-di nímní.’

9 Í zóó diiní vu-o: ‘Áá'a, too téé wún maan í-vóo kan í-víí ám né. I laa í-hen gílí voolí-bo, ví la fəfə í-víí wulí.’

10 Sey ku-di laalí-hinaalé, máa, í-kéé, aga ya woo ma. Í ku-mbóg hen 'waa súú-máa, vu-dó ya hen lálí-lig púlíí, ma vu-tú' yagníim.

11 Pig woo máa, náá gíb waa í-tóo pee vu-la yaa, vu-o: ‘Ba'á, ba'á, am tú'ud vó yagníimi.’

12 Amáa í-kéé, aga híid vu: ‘Mí oð ví moo yéñne, mí gaan ví ní.’ ”

13 Yesu duu ɔd vu: “I nə sá, moo ví gaan zágá woo kan sey woo né áǵ.”

Yag zilí yúú nán ba'ad tǵanó woolí

(Lúg 19:11-27)

14 Yesu ɔ: “Sey yaalí-míí wún kóy kó í nán tóo ka di gáa laalí-péǵ, ka béé nán ba'ad woo vu, ka ye' vu-hen naa woo vu, moo uu-kód bi fii wulí-máa wɔgɔ.

15 Pú nán dágá booro tǵɛɛre nónó. Pú tóo booro tǵɛɛre idú. Pú tóo booro tǵɛɛre dágá. Kóo nónná nuǵ hen ka maawɔ ba'ad kólí-má nɔ. Ma baa lig pee daa laa gáa.

16 Nán í ba nuǵ booro tǵɛɛre nónó pee, la kón fii vaǵná, duu nuǵ tóo tǵɛɛre nónó ha' wulí.

17 Í ba nuǵ booro tǵɛɛre idú pee áǵ, la nuǵ tóo tǵɛɛre idú ha' wulí.

18 Í ba nuǵ woo booro tǵɛɛre dágá pee, la ke dǵə yug siide baa lig woo ba púgu-pee 'yé wulí.

19 “Bá' ka dii máa, baa lig nán ba'ad ye' voo pee vé' ya siide woo wá"í.

20 Í ba nuǵ booro tǵɛɛre nónó pee, paǵ ya booro tóo tǵɛɛre nónó yúú woolí, ɔd baa lig woo: ‘Í 'yéíí-míí, ká ví pún booro tǵɛɛre nónó, ma mí duu nuǵ tóo tǵɛɛre nónó yɔ.’

21 Baa lig woo ɔddu: ‘Duu-ú, mó nán ba'ad duu. Mó tu-hen míí gaa ú. Mó kó hen yéǵ yúú hen waaná"é, mín 'yéǵ yúú hen gbɔɔlé.ó. Am dó ya, ya zóó dɛ"é, míííí.’

22 Nán í ba nuǵ woo booro tǵɛɛre idú pee, séé ya áǵ, ɔd baa lig woo: ‘Í 'yéíí-míí, ká ví pún booro tǵɛɛre idú, ma mí duu nuǵ tóo tǵɛɛre idú yɔ.’

23 Baa lig woo ɔddu: ‘Duu-ú, mó nán ba'ad duu. Mó tu-hen míí gaa ú. Mó kó hen yéǵ yúú hen waaná"é, mín 'yéǵ yúú hen gbɔɔlé.ó. Am dó ya, ya zóó dɛ"é, míííí.’

24 Pig woo máa, nán í ba nuǵ booro tǵɛɛre dágá pee, séé ya ɔd baa lig woo: ‘Í 'yéíí-míí, mí gaa moo víí tǵə ú. Ví sug hen ya kii ban hen wulí-né máalé. Ya kii 'yéǵ hen wulí-né máa, ví kǵǵ fáǵǵé.

25 Mí ndɔg ví ú, mí la yug siide víí hág tíǵ. I be hen víí yɔ.’

26 Baa lig woo ɔddu: ‘Nán ba'ad bíd, mó kó zub. Mó gaa ba mín sug hen ya kán ban hen wulí-né máalé, ba mín fáǵǵ hen ya kán 'yéǵ hen wulí-né máalé,

27 Ka món la 'yé siide míí ye' nán siide tulí-woolí, ka mín fii ya tée, ka mín la be siide míí kan mam woo áǵ.

28 I be booro tǵɛɛre woolí-ye, pú-nán í-ka di kan booro uzinɛere ye nɔ,

29 moo kóo nónná ka di kan hen tée, wún ha'adu-tóo wulí, tée wún 'yé hen buwulí-na'a. Amáa nán í-a 'yéǵ hen né tée, wún vbiddu-hen í-a 'yé máa áǵ.

30 I ma' gba'a bíd ye' gbɔ la góǵ ya dimmí, ya woo wún kǵǵ, wún séǵ nú' wulí áǵ.’

Moo sə"é yúú nán voolí

- 31“Í míí Tayii ka ba'an ya ye, sey ʒn yaa kan na"é, míí, kan maleeka míí vu-
'waapád téé, mín kám lán na"é, míííí.
- 32Zig nán 'waapád vún súg tíj míííí, mín h'i'in tóó vu-kan daga vu, kó í
nán mbee tulí-ka h'i'in mbee vu-kan bee vu-máa wɔgɔ.
- 33Mín 'yé mbee vu-nag nán míííí, mín 'yé bee vu-nag kpáagí.
- 34Tée mín ɔd í-nag nánne vu: 'I yaa ú, í-Ba' míí ka kóó ví zóó, nán yɛ víw. I dó
ya gbaŋ waalí-Tayii woo ka mbógɔd ví ya hág ka dɛŋŋí-máalé,
- 35moo gɔɔm ká ʒan, ví pún hɛn lálí. Mam ká 'wɔn, ví pún mam zólí. Ká mí laa
gáá, ví dɔn ligí.
- 36Ká mí mbaa fóó, leená, ví dón sɔɔm. Hɛn ká hɔɔn, ví ya tun. Ká mí dó púúsina,
ví ya hɔn.'
- 37Tée nán í-kuu-kó hɛn híííí Tayii woo máa, vún híí moo, vún ɔ: 'Ba'á, gɔɔm ká
ʒam yaga téé kóó púm hɛn lálíhá? Mam ká 'wɔm yaga téé kóó púm mam zólíhá?
- 38Ká wó hɔm téé kám yaa gáá ma kóó fɛɛmá? Tóó téé kám mbaa fóó, leená,
ma kóó dóm sɔɔm,
- 39hɛn ká hɔm, tóó téé ká mó dó púúsina, kóó la hɔmmá?'
- 40Mín híííí vu: 'Mí ɔd ví moo yéŋne, hɛn 'waapád ká ví kóó dan sáŋ í-kuu-bée
vu-máa, ví kóó míw.'
- 41“Pig woolí-mín ɔd í-nag kpáagí-vu: 'Í Tayii ka ga'ad ví nag ye, i lúú la dáŋ míí
yeíí, i laa vee í-káákáá í-Tayii ka mbógɔd Seedán kan maleeka woo vu-yeíé,
- 42moo gɔɔm ká ʒan, ví pún mí hɛn lálí-né. Mam 'wɔn, ví pún mí mam zólí-né.
- 43Ká mí laa gáá, ví dɔn mí ligí ní. Ká mí mbaa fóó, leená, ví dón mí sɔɔm né.
Hɛn ká hɔn, ví ya tun mí ní. Ká mí dó púúsina, ví ya hɔn mí ní áŋ.'
- 44Tée vún híííí: 'Ba'á, ká wó hɔm yaga téé gɔɔmná, tóó téé mam ká 'wɔm, kám
laa gáá, kám mbaa fóó, leená, hɛn ká hɔm, kám dó púúsina péŋ, kóó kón mó
ba'ad nélé?'
- 45Tée mín híííí vu: 'Mí ɔd ví moo yéŋne, dan sáŋ kuu-bée vu-máa, hɛn 'waapád
kíí kón vu-né ye, ví kón míw né áŋ.'
- 46Tée vún laa ya hɛn sí'jní í-káákáálí. Ámáa nán í-kuu-kó hɛn hííííí Tayii woo
máa, vún laa ya vágád í-káákáálí.”

Matío 26

Nán gbɔɔ vu-ʒám Yesu bi ma"ɔ ó
(Márkus 14:1-2; Lúg 22:1-2; Yoohána 11:45-53)

- 1Sey Yesu ka 'waa moo ye vu- 'waapád sú'ú-máa, ɔd waa duulí woo vu:

²“Ví gaa mam vúnní páska ba kéé di bá' idú. Í míí Tayii ka ba'an ya ye, vúh don nag kúrn nánánné, moo u-ga'an la' vbagadí.”

³Ma gbanaa hèn ha"í vu-kan í-nii Yúúda vu- súg kíí í-nii hèn ha"í ku- beewu- Káyfa máa woolí.

⁴Vu-lágáno, moo bi yám Yesu bi ma"o noo ó.

⁵Vu- o: “Amáa súggí-ka 'wáa ná né ye, ba ma"o ví sá, moo moo kan dób sşam nán voolí.”

Wakéé, tóo túud Yesu duusán yúli

(Márkus 14:3-9; Yoohána 12:1-8)

⁶Yesu ka di lá Betaniilí lig Simón nán họq naa tóo woolí-máa,

⁷wakéé, tóo séé ya woolí. Pəŋ toq kúrn albatée, duusán sóg woo ka néé na'a máa, hí' toq ye ság. Wakéé, ye túud Yesu yúli. Sey woo Yesu mbaa di ya hèn lálíí.

⁸Waa duulí woo ku- họ máa, vu- kó zóó, yéé, vu- o: “Hèn línné í-yoggo máa, du- di télá?”

⁹Ka ban gí ví duusán ye siide buulí-na'a, pú-ví nán gím vu-yu!”

¹⁰Yesu ka ki máa, o vu: “Moo ɛn ví 'máa wakéé, ye lálá? Kó ba'ad du- yúú míilí súú.

¹¹Ví di víí kan nán gím vu-sey 'waapád, amáa í-míí máa, míh mbaan kan ví sey 'waapád né.

¹²Ka túun duusán fólé, ye, kó moo donné míí béégí-ám.

¹³Mí o vu ví moo yéŋne, kóo ya woo télá u-di moo toq 'man ye palí 'waapád, vúh pa'a moo yúú hèn wakéé, ye ka kó ye lí-ám, moo bi duu taawu-wulí.”

Yúúdas bi doo Yesu nag gbanaa hèn ha"í-voolí

(Márkus 14:10-11; Lúg 22:3-6)

¹⁴Sey woolí-nán dágá í-wənbó' zu- idú voolí-sşamé, yéé woo Yúúdas Iskarió, laa gbanaa hèn ha"í-voolí,

¹⁵o vu: “An pú-ví kanno téé, vín pún míí ɛná?” Ma vu-púgu-siide 'méné tóo vu- vo' tşanó.

¹⁶Dəŋ sey woolí, Yúúdas soo keb duulí-na'a moo bi doo Yesu voolí-nagá.

Yesu lá hèn lálí-páska kan waa duulí woo vu-

(Márkus 14:12-21; Lúg 22:7-14,21-23; Yoohána 13:21-30)

¹⁷Zágə mam vúnní 'yé wág sá ka dəŋ máa, waa duulí Yesu woo vu-yaa woolí, vu-vigi: “Mó híí oo la mbógom hèn lálí-páska ya woo télá?”

¹⁸Yesu o vu: “I laa kaalí-nán pee woolí, ví odu: ‘Akaw o sey bii zaa ban ya súú, ba bíh lá hèn lálí-páska kan waa duulí bii vu-móólé.’ ”

- 19 Waa duulí woo vu-la kó kó í-ba ɔd vu-máa wɔɔ. Ma vu-mbóg hɛn lálí-páska.
- 20 Men ka kó máa, Yesu ya mbaa ya hɛn lálíí, kan waa duulí woo vu-wɔnbó' zuu idú áǹ.
- 21 Kuu-di hɛn lálí-máa, Yesu ɔd vu: “Mí ɔd ví moo yéǹne, nán dágá vílí sɔǹmé wún don nag kúm nánánné ó.”
- 22 Zóó waa duulí woo voo víj duun déh né. Ya voo 'waapád, kóó nónná ɔ: “Mii pélí-náa, ba'á!” “Mii pélí-náa!”
- 23 Ma Yesu híjdu: “Nán í-a dɔd nag kan mí ɔag dágá máa, wu-din donné nag kúm nánánné.
- 24 Í míí Tayii ka ba'an ya ye, míh di nɔm kó í-ká vu-bínda moo Tayii-í-yúú mííí máa wɔɔ. Ámáa zóó, wún víj nánán í-a don nag nánán voolí-máa ó. Duu ka vun hɔwɔ sá.”
- 25 Yúúdas í-ka diɣi donné nag nánán voolí-pee ka moo ɔ: “Akaw, mii pélí-náa!” Yesu híjdu: “Aga móo ɔ.”

Yesu lá hɛn lálí-Tayii kan waa duulí woo vu-yu-
(Márkus 14:22-26; Lúg 22:15-20; 1 Nán Korínti vu-11:23-25)

- 26 Sey kuu-di hɛn lálí-máa, Yesu be beréd, dɛn Tayii nag, yi zuu, pú-waa duulí woo vu, ɔ: “I fɛɛ lá ví la ú, hɛn ye fóó, míí nu.”
- 27 Duu be ɔag waa hɛn zólí, dɛn Tayii nag, pú-vu, ɔ: “Ya víí 'waapád, zo ví la ú,
- 28 moo hɛn ye mem míí nu, mem yag talí-ka di yénné moo nán voo buulí-na'a uu nun hɛn bíd kéelí-gbolí.
- 29 Mí ɔd ví, míh duu zon sí-doo ye né háǹ, wún yá bá' aa duu súg zo ví hɛn zólí 'man ya gbaŋ waalí-Ba' míí woolí.”
- 30 Kuu-bee yéé na' Tayii máa, vu-daa laa guu-la' kúhímí.

Yesu ɔ Piér ban suu-bi ú
(Márkus 14:27-31; Lúg 22:31-34; Yoohána 13:36-38)

- 31 Sey woolí Yesu ɔd vu: “Vid bæe ye ya víí 'waapád vín kéé gbɔn, moo ká vu-bínda debterelí, ɔ: ‘Míh nɔɔ waa tu-mbee, téé hú' mbee wún híí 'waapád.’ ”
- 32 Yesu duu ɔ: “Ámáa an nírn nɔmmé téé, míh béé laa ví la hág Gáliléelí.”
- 33 Ámáa Piér ka moo ɔddu: “Kóó nán 'waapád uu-kéé gbɔmmó sǹ', í míí máa, míh gbɔn mó né sáǹ.”
- 34 Ma Yesu híjdu: “Mí ɔm moo yéǹne, vid bæe ye nóg vɔɔ wún héɛ ná né, món suun do' tɔǹó.”
- 35 Piér duu híjdu: “Kóó an bi súg nɔɔ kan mó áǹ sǹ', míh suun mó né sáǹ!” Waa duulí woo vu-'waapád vu-moo yag dágá ye nɔ.

Yesu bá' Tayii bab Gedsémanéelé,

(Márkus 14:32-42; Lúg 22:39-46)

36Pig woolí máa, Yesu vu- lúú laa kan waa duulí woo vu- ya tóó ku- bee Gedsémanée máalé. Ma ɔd waa duulí woo vu: “I mbaa yeí, mí di laalí-tíj moo bi la bá' Tayii.”

37Yesu be Piér vu-kan Zebedée waa vu-idú, zóó dəŋŋə vjɛni, fɔ́ɔ́ kə"ɔ,

38ɔd vu: “Zóó vjɛn háá, maa nɔmme. I mbaa yeí, i maan mbaalí-nóó tɔɔɔ.”

39Pig woolí máa, séé la waaná', bú' zuu-tún hágá, bá' Tayii: “Ba'á, tow keb tóó a dilí-tée, hɛn ndóɔɔné nɔm ye a yaŋ sá. Ámáa ám duu hɛn híllí míí sá, séy híllí móó a wu-kóy.”

40Duu vé' ya waa duulí woo voolí, vu-di nɛmme. ɔd Piér: “Ví mbaan kan nóó tɔɔ kan mí zamndi dágá aga né sáŋma?”

41I mbaa tɔɔ, i bá' Tayii, moo ka vín dó hɛn zo"íí. Zóó, víí híllí Tayii bá'í-ú, ámáa fɔ́ɔ́ wu-təə.”

42Yesu duu vé' la do' idú woo, bá' Tayii, ɔ: “Ba' míí, hɛn ndóɔɔné nɔm ye a maa ba yaŋ mí ní tée, ám kó hɛn híllí móó la ú.”

43Pig woolí máa, duu vé' ya nuŋ vu, vu-di nɛmme, moo nóó voo zij mbaa dər kan nɛm.

44Daa lúú kéé gbɔ vu, daa la duu bá' Tayii do' tɔɔnó woo, duu moo moo dágá pee kó í-ba moo tíj wɔɔ.

45Pig woolí máa, duu vé' ya waa duulí woo voolí ɔd vu: “Ví nɛə, ví di lá nɛmmaá? Sey míí di bé'. Í míí Tayii ka ba'an ya ye, vu-dɔn nag nánán hɛn bíd kólí-voolí-sú'ú.

46I lúú dɔg, ba lúú ví ú. I hɔ́ súm, nán a dɔn nag nánán voolí-máa, di bé'.”

Vu-ma' Yesu

(Márkus 14:43-50; Lúg 22:47-53; Yoohána 18:3-12)

47Sey Yesu ka di moo ye ɔlé máa, Yúúdas sɔɔm waa duulí í wənbó' zuu-idú voolí pee, ya ya kan dúú vu-buulí na'a. Vu-pəŋ pag naa vu-kan yé'en vu. Gbanaa hɛn ha"í-vu-kan í-nii Yúúda, vu-ba' vu-ya.

48Yúúdas í-ba di Yesu dɔnné nag nánán voolí-pee, ká tú'ud vu-hɛn a kó péŋ uu-gaa Yesu wulí-máa sú'ú, ɔ: “Nán ən vá"u-kan hɛn huylí tée, wu-yu, i ma"ɔ ó.”

49Yúúdas séé la Yesu woolí-vaŋná vá"u: “Akaw,” huɔɔwɔ.

50Ma Yesu híidu: “Dan gboo, hɛn kám yaa kólí-máa, ám kó sínná!” Ma nán pee vu-séé la, vu-yɔɔ nag ma' Yesu.

51Nán ku-mbaa kan Yesu máa, dágá woo pag naa, du-nán ba'ad í-nii hɛn ha"í woo pee tóg sə'.

52 ʔmáa Yesu ɔddu: “ʔm doo pag naa móó la féé woolí, moo nán 'waapád ku-woo pag naa máa, pag naa wúhɔ nɔɔ vu.

53 Mó gaa náa? Ka mín vi Ba' míí, kan ba'an maleeka kan mban uzinɛere wɔnbó' zu-idú 'yɔ'ɔ ye náa?

54 Tée hɛn ku- bínda debterelí-máa wúh dɛɣ née kóyyá? Ká vu- ɔ hɛn yɛ ban kóy péh.”

55 Sey woo Yesu ɔd dúú vu: “Ví yaa bi ma'an kan pag naa vu-kan yé'en vu-kó í kífí laa di kem tóó woolí wɔɔɔ máalá! Ká mí baa tú' moo lig hɛn ha"í- zágá 'waapád, ví ma'an mí ní.

56 Anábi kúu- bínda hɛn yɛ, ma hɛn yɛ 'waapád kóy í-yɔɔɔ.” Ma waa duulí woo vu-'waapád vu-lúú dɔg, vu-kéé gbɔɔ.

Í nii moo sɛ'ɛ, vu-sɛ' moo yúú Yesu woolí

(Márkus 14:53-65; Lúg 22:54-55,63-71; Yoohána 18:13-14,19-24)

57 Nán ku- ma' Yesu máa, vu- pɔɣɣo laan tíh í-nii hɛn ha"í Káyfa woolí, ya nán moo Tayií tú"í ku-súg kan í-nii Yúúda vu-wulí-má nɔ.

58 Piér duuwu pigim díilí na'a, la yɔ yɔg na'am í-nii hɛn ha"í woolí, dɔ la mbaa kan sóóze ílig hɛn ha"í-vu, moo bi hɔ hɛn yɛ sí'íd woo nɔ.

59 Gbanaa hɛn ha"í-vu-kan í-nii moo sɛ'ɛ, tóó vu-'waapád, vu-soo moo vbád yúú Yesu woolí, moo bi nɔwɔ ó.

60 ʔmáa kóó nán vbád buulí-na'a vu- yaa sí', vu- nugun moo tóó né. Pig woolí máa, nán tóó vu-yaa idú,

61 vu- ɔ: “Nán yɛ ká ɔ: ‘ʔn híí tée, mín 'wɔ lig hɛn ha"í-yɛ tée, mín duu yɔɔ bá' tɔɔnó.’ ”

62 Í nii hɛn ha"í-lúú dii yúba vi Yesu: “Mó híin yɔg né sáɣmmaa? Nán yɛ vu-moo moo ɛn yúú móólé,yelá?”

63 ʔmáa Yesu mbaa simná. Í nii hɛn ha"í-duu ɔddu: “Mí sɔɔm hɛn kan yéɣ Tayií í-záɔd woo nɔ, ɔm ɔd wó ɔm í-nán sɛnné, Waa Tayií woo nɔ té nɔ.”

64 Yesu híidu: “Aga móó ɔ. ʔmáa mí ɔd ví, diga 'yɔ'ɔ ye, vín hɔn, í-míí Tayií ka ba'an ya ye, mín mbaa nag nán Tayií í-néélé, na'a zu woolí, mín yaa kan mam híig be"í-áɣm.”

65 Ma í-nii hɛn ha"í-dee sɔɔm woo, tii píɣ, ɔ: “Nán ye haa Tayií! Moo ɛn ba duu soo ví nán yɔg duulí-vulá? Ví ki Tayií haalí-woo sú-ú-náa?”

66 Ví taa víí nénná?” Vu-híidu: “Maa nɔmme.”

67 Pig woo máa nán tóó vu-tú-udu-sud nólé, tóó vu-zúhɣ, tóó vu-déhɣ,

68 vu-vigi: “Í nán sɛnné, ɔm moo moo anábií, ɔm ɔd wó ú, nóo ku-déɣemá?”

Piér suu-Yesu

(Márkus 14:66-72; Lúg 22:56-62; Yoohána 18:15-18,25-27)

- 69** Sey Piér ka di mbaali-góh yag na'amé máa, wakéé, ba'ad too séé ya woolí, odu: “Mó áh, mó mbaa kan Yesu nán Gálilée ye áh.”
- 70** Amáa Piér suu-tíh nánán woolí-'waapád, o: “Mí gaan hen kám on ye né.”
- 71** Sey Piér ka daa laa dómmé máa, wakéé, too hogó, od nán kuu-mbaa wulí-máa vu: “Nán ye ká mbaa kan Yesu nán Naazaréd ye áh.”
- 72** Duu suu-Yesu kan hen saalé, o: “Mí gaan nán ye né.”
- 73** Zaa máa nán kuu-mbaa wulí-ye, vu-séé ya Piér woolí, vu-odu: “Moo yéhne, mó áh, mó di saam nán ye woolí, moo yag móo wu-vum fóó.”
- 74** Vaná Piér dèh hen saalé, o: “Tayh a sè'èhó! Mí gaan nán ye né.” Nóg vaa háá héé,
- 75** Ma Piér dé' moo Yesu ba odu: “Nóg vaa wúh héé ná né, món suu do' tãhó pee. Piér daa vúd laa góh, káh kan zóó vjini.”

Matío 27

Vu-pah Yesu laan Pilád woolí

(Márkus 15:1; Lúg 23:1-2; Yoohána 18:28-32)

- 1** Yag kah'am ka tú máa, gbanaa hen ha"í-vu-kan ínii Yúúda vu-'waapád, vu-súg, vu-yám Yesu, moo bi noowó ó.
- 2** Vu-taga, vu-pah la doodu-nag guvernéer Pilád woolí.

Yúúdas noo fóó woo

(Debtore ba'ad waa ba'ad voo no 1:18-19)

- 3** Ma Yúúdas ba doo Yesu nag nánán woolí-pee, ka ho kuu-sè' moo yúú Yesu woolí bi noowó ó máa, tii zóó, ve' siide 'méh vo' tãhó voo pee pí gbanaa hen ha"í-vu-kan ínii Yúúda pee vu,
- 4** od vu: “Mí kó hen bíd, mí doo nán í-ka kón hen bíd né máa nag nánán woolí-té'.” Amáa vu-hjdu: “Ka vó vóó télá? Aga moo móo no.”
- 5** Ma Yúúdas gan siide du' gbod vu-lig hen ha"íí, ma daa lúú la gay zan dab.
- 6** Gbanaa hen ha"í vu-fáá siide pee, vu o: “Moo Tayh o ba aa 'yége ví báh siide lig hen ha"íí-sá, moo siide woo siide yúú noonée.”
- 7** Pig woolí-kuu-mbóg moo 'waa sú-ú máa, vu-be siide pee hin bab nán gbág yoolé, too woo, moo nom gáá vu-donné wulí.
- 8** Moo woo no vu-bee bab ye “bab memme” háá ya zága bæe yo.
- 9** Anábi Zeremíi ká moo moo ye, moo woo no ma hen ye kóy í-yogó, ká o: “Vu-be siide 'méh vu-vo' tãhó, kó í-waa Izraél kuu-mbóg moo yúú woolí-máa wogó,
- 10** vu-hin bab nán gbág yoolé, too woo wulí, kó í-í'yélí-Tayh ká o máa wogó.”

Pilád ví Yesu moo vu-

(Márkus 15:2-5; Lúg 23:3-5; Yoohána 18:33-38)

11 Yesu dii tíh guvernéer woolí. Guvernéer vigi moo ye, ɔ: “Mó gbanaa nán Yúúda voo naa?” Ma Yesu híjdu: “Aga móo ɔ!”

12 Ámáa sey gbanaa hɛn ha"í-vu-kan í-nii Yúúda ku-doowu-máa, Yesu híjn yag né sám.

13 Ma Pilád duu vigi: “Mó kin hɛn máa nán ye ku-doon mó na'a ye náa?”

14 Yesu híjɔ moo yɛɔ dágá aga né. Moo woo nɔ guvernéer mbaa díi.

Pilád sɛ' moo u-nɔ Yesu ú-

(Márkus 15:6-15; Lúg 23:13-25; Yoohána 18:39—19:16)

15 Mam vúní páska 'waapád dúú vu-baa vi nán dágá lig púúsinalé, téé guvernéer vud pú-vu.

16 Nán tóó ká duwí, vu-gaɔhɔ yéɔ mbaa ná', yéé woo Barábas.

17-18 Pilád gaa dúú ba vun dɔd Yesu biilí nagá kan sig mooléɛ. Moo woo nɔ ma, dúú ku-súg 'waa ya máa, Pilád vi vu: “Ví híj ɔn vud nóo pú-bilá? Barábasdaa? Tóó téé Yesu í-ku-beewu-Krístu ye naa?”

19 Sey Pilád ka di mbaalí-láan moo sɛ' woolí-máa, kéɛ woo ba' ya ɔddu: “Ám dɔd móo yag yúú moo nán hɛn du-kólí-yɛ woolí-sá, moo mí ki hɛn ndóɔné vid bæ ya nɛɛg míilí daga pélí, yúú woolí.”

20 Gbanaa hɛn ha"í-vu-kan í-nii Yúúda vu-ɔd dúú vu-ba u-vi Barábaddu, téé u-nɔ Yesu.

21 Guvernéer duu vi vu: “Sɔɔm nán idú ye, ví híj ɔn gbɔd bi nónná?” Vu híj: “Barábaddu.”

22 Pilád duu vi vu: “Mín kó née kan Yesu í-ku-beewu-Krístu yelá?” Nán 'waapád vu-híj: “Ám ga"u-la' vbagadí!”

23 Duu vi vu: “Kó hɛn bíd woo ɛná?” Ámáa vu-duu moo moo dɔg yúba vu-ɔ: “Ám ga"u-la' vbagadí!”

24 Pilád ka hɔ ná' máa, gaa ba bín kón hɛn tóó né, ámáa moo fáɔné di laalí-tíh tíh. Pilád bæ mam, ne' nag woo wulí-tíh dúú ye voolí, ɔ: “Mí vud nag mí wulí-súú. Mɛm nán ye woo a má'an sá. Aga moo ví nu.”

25 Dúú 'waapád vu-híj ɔ: “Lugud woo a yaa vóólí, kan waa vóo vu-áɔ.”

26 Ma Pilád gbɔd vu-Barábas. Pig woolí-máa, ɔd sóóze u-gbó Yesu kan looi. Bɛ Yesu pú-vu-u-ga"u-la' vbagadí.

Sóóze vu-kód Yesu bɔm

(Márkus 15:16-20; Yoohána 19:2-3)

27 Pig woolí-máa, sóóze guvernéer woo vu-paɔ Yesu laan ke'em tíh, vu-súg gbo kannɔ 'waapád.

- 28 Vu-siddu-saam, vu-dóddu-saam gbogó tóó yééná,
 29 vu-zan mæstawel sa'ad gbo'odu, vu-púgu-dé' nag nánne. Vu-nə'əy tíh woolí, vu-kóddu-baam, vu-ɔ: "Kəə zee, gbanaa nán Yúúda voo!"
 30 Ma vu-tú'udu-sud fólé, vu-duu be dé' pee, vu-vəənc yúli.
 31 Kuu-kóddu-baam 'waa sú'ú-máa, vu-sid saam gbogó woo pee, vu-dóddu-saam í woo vu, ma vu-pəŋŋɔ laan moo ga"í-la' vbagadí.

Vu-ga' Yesu la' vbagadí

(Márkus 15:21-32; Lúg 23:26-43; Yoohána 19:17-27)

- 32 Sey kuu-vúd la máa, vu-kan kan nán kaa Siirén tóó, yéé woo Simón. Vu-yúgu moo a gan la' vbagad Yesu woo nɔ.
 33 Vu-yə ya tóolí, yéé woo Golgáta. Yéé woo tú' "guu-dag gbágadi."
 34 Vu-pú-Yesu doo kuu-yəŋ kan hée máa, moo a zo ú, əmáa sey ka bé' hɔ máa, sən zolí-né.
 35 Kuu-ga"u-sú'ú-máa, vu-gbo sáásáá, vu-yə'əŋ saam woo voolí-saamé.
 36 Vu-tugu-mbaa wulí.
 37 Vu-tú' moo ɛn vu-nɔwɔ lá máa, vu-bínda hən yúú la' vbagad Yesu woolí, ɔ: "f ye Yesu gbanaa nán Yúúda voo nɔ."
 38 Vu-sug ga' vu-kan kem tóó vu-idú, dágá nag nánne, tóó nag kpáagí.
 39 Nán hɪnaa yəalé, vu-haa dug, vu-tigi yúú,
 40 vu-ɔ: "Móo di lig hən ha"í-wolí, món duu yɔɔ bá' təŋnó má nɔ née! Am Waa Tayi woo nɔ téé, aga əm səd fóó, móó, mó sí zuu-la' vbagadí-sínná!"
 41 Gbanaa hən ha"í vu-kan nán moo Tayi tú"í vu-kan í-nii Yúúda vu, vu-kóddu-baam áh, vu-ɔ:
 42 "Baa səd nán tóó vu, əmáa səd fóó, woo mban né. A gbanaa nán Izraél voo nɔ, a sí zuu-la' vbagadí-yə'ə ye téé, bán 'yé ví zóó, baa ví yúú woolí.
 43 Baa 'yé zóó, woo Tayi woolí, ɔ ba bin Waa Tayi woo nɔ. Tayi a híjwɔ sú'ú-péŋ téé, a səddu-yə'ə ye bo!"
 44 Kem vun sug ga' vu-áh pee vu-haa Yesu í-yɔɔ áh.

Nɔm Yesu woo nɔ

(Márkus 15:33-41; Lúg 23:44-49; Yoohána 19:28-30)

- 45 Dəŋ zága saamé, vid sa' hág 'waapád háá zága 'yig wulí.
 46 Zamndi təŋnó yəg mɛnné ka yə sú'ú-máa, Yesu moo dɔg moo háá, yúba, ɔ: "Elíi, Elíi, lemá sabagtaní?" (Moo woo tú' "Tayi míi, Tayi míi, moo ɛn mó gbɔnná?")
 47 Nán tóó kuu-mbaa wulí, kuu-ki máa, vu-ɔ: "Nán ye di Elía béélí."

- 48 Nán dágá ke dɔg la yoo sugud zum doo wóɔdí, hɛ dɛ"é, púgu-dɔg moo a ɔɔ ó,
- 49 ʌmáa nán tóo vu-ɔ: “Gbɔ la ba hɔ ví Elía a ya sɛddu-ú-té nɔ.”
- 50 Yesu duu wɔɔ wɔɔyɔg gbɔɔ ba'a, ma sɛ' wɛm.
- 51 Sey woolí-máa, sɔɔm ku-yeɛ dun zuu-lig hɛn ha"ílí-máa, dey zuu-sɔɔmé yúba pi háɔ, yɔ zuu-hágá sag. Hág nam, isɛɛm vu-ye'e,
- 52 béég vu-kúú, nán Tayii woo kúu-nɔɔ máa, tóo vu-ním nɔmmé.
- 53 Vu-vúd béégí, vu-mbaa laa, pig Yesu ka ním nɔmmé máa, vu-dó kaa Tayii woolí-Yerúsalemmé. Nán buwí-na'a vu-hɔ vu.
- 54 ɪ nii sóɔze kan nán í-kuu-súg tu-Yesu kannɔ máa, ku-hɔ hág ka nam kan hɛn ka kóy yɛ máa, dúú-kó vu, vu-ɔ: “Nán yɛ Waa Tayii woo nɔ gínú.”
- 55 Wakéé, tóo ká vu-duwí-buwí-na'a, vu-dii ya díilíí, vu-hɔ hɛn yɛ vu. Ká vu-duu ya Yesu diga hág Gáliléelí-pi, moo bi kóddu-ba'adi.
- 56 Sɔɔm voolí-máa, Maaríi Magdaláa duwí. Yaakúbu na' voo Maaríi kan Yuuséfu duwí, kan Zebedée kéé ám.

Vu-dɔd Yesu béégí

(Márkus 15:42-47; Lúg 23:50-56; Yoohána 19:38-42)

- 57 Nán naa tóo ká nán kaa Arimatéi, yéé woo Yuuséfu. Ká waa duulí Yesu woo nɔ ám. Men ka kó máa,
- 58 nán yɛ laa Pilád woolí, bá"u-fóɔ, Yesu woo. Pilád ɔd vu-ba uu-gbɔddu-la ú.
- 59 Yuuséfu gan fóɔ, Yesu woo, gɔɔwɔ kan sɔɔm tóo vu-tɛɛwɔ mbaa mé'é'é.
- 60 Ma dɔddu-béég 'man dán woo ká ke isɛɛmé máalé, Vbii 'yɛge gbɔɔ tóo tú' yɔgníim béégí, máa daa lúú.
- 61 Maaríi Magdaláa kan Maaríi tóo vu-duwí, vu-gbɛə mbaa yɔg béégí.

Nán béég tulí-vu-yu

- 62 Yɔg kɔ'ɔm asawəlí-máa gbanaa hɛn ha"í vu kan nán farísa vu-laa Pilád woolí,
- 63 vu-ɔddu: “Ba' naa, vó duu taa moo nán nánán zo"í-yɛ ká nɔɔ ná né máa, ɔ bá' tɔɔnɔ woo téé, ba bíń ním nɔmmé.
- 64 Máa, i ɔd sóɔze vu-uu-tu-béég duu-na'a bá' tɔɔnɔ, moo waa duulí woo ka vun ya ganɔ líwná téé, ka vun ɔd dúú vu-ba ním sí-nɔmmé ú. Pig woolí-tée hɛn zo"í-kan duu mba hɛnne.”
- 65 Pilád ɔd vu: “Nán hɛn tulí-vuu-ye nɔ. I la tu-kó í-kíí híj wɔgɔ.”
- 66 Vu-la sɛɛ yúú béég 'waapád. Vu-mbóg moo duu-na'a, vu-'yé nán hɛn tulí-vu-wulí.

Matío 28

Yesu níń nɔmmé sú'ú-

(Márkus 16:1-10; Lúg 24:1-12; Yoohána 20:1-10)

- 1 Asawə ka yąą sú'ú-máa, Maaríi Magdaláa kan Maaríi tóó vu-laa béég hólé, yąą kə'ám híim, zágą aladdí.
- 2 Vanhá hág nam gbọọ ba'a, moo maleeka Tayii woo sí zuu-be"í, ya vbii 'yegé luu yúú béégí-dáá mbaa wulí.
- 3 Vu-họgọ nọó woo vu-gáá mbaa kó í-mam ka nim máa wọgọ. Sąąm woo bú kó í-sẹẹ wọgọ.
- 4 Dúú-kó nán béég tulí-vu, vu-tuu, vu-mbaa baa vun nọó ó.
- 5 Amáa maleeka ka moo ọd wakéé, pee vu: "Í víi máa, i kó dúú-sá. Mí gaa ú, ví soo Yesu í-kúu-ga"u-la' vbagadí-má nọ.
- 6 Yelí-péí, níń sí-nɔmmé ó, kó í-ká ọd ví máa wọgọ. I ya họ ya úud woo nọ.
- 7 Tée ví laa vanhá, ví la ọd waa duulí woo vu-ba níń sí-nɔmmé ú. Mí ọd ví sí-yọ, wún béé laa ví la hág Gáliléelí, vín họgọ wulí."
- 8 Vu-lúú béégí-vanhá, kan dúú-kan zọ́ọ, de"é, gbọọ ba'a, vu-ke dug la ọd waa duulí woo vu.
- 9 Ma Yesu ya kan kan vu, ọd vu: "Mí vá' ví ú." Vu-sée ya bi ma"ọ dólí, vu-gu doo núug woolí-tíj.
- 10 Ma Yesu ọd vu: "I kó dúú-sá, i la ọd dan sáj ụ-laa hág Gáliléelí, vún họn wulí."

Nán béég tulí-vu-ọd gbanaa hẹn ha"í-vu-moo yẹ

- 11 Wakéé, kuu di lá hįnaalé, máa, nán béég tulí tóó vu-yą kaalí ma. Vu-ọd gbanaa hẹn ha"í-vu-hẹn ka kóy yẹ 'waapád.
- 12 Í voo kuu-súg kan í-nii Yúúda vu-máa, vu-mbóg moo, vu-pú-sóóze vu-siide buulí-na'a,
- 13 vu-ọd vu: "I ọ: 'Waa duulí woo vu-ya gańhọ líwná viddí, vó di nɔmmé.'
- 14 Gubernéər a ki moo woo ú-sj', vón kə"ọ zọ́ọ, vón vud ví gbọ daa."
- 15 Sóóze vu-be siide, vu-ọ kó í-vun ọd vu-pee wọgọ. Moo yẹ kiy ya 'waapád nán Yúúda voolí, háą yą zágą bæə yọ.

Yesu duu tú'ud waa duulí woo vu-fóó

(Márkus 16:14-18; Lúg 24:36-49; Yoohána 20:19-23; Debtere ba'ad waa ba'ad voo nọ 1:6-8)

- 16 Waa duulí Yesu woo í wənbó' zuu-dágá vu-laa hág Gáliléelí, yúú guu Yesu ká ọd vu-máalé,
- 17 Kuu-họgọ máa, vu-sú'u nọó hágá. Amáa nán tóó vu-voolí-sąąmé vu-faa moo.

¹⁸Ma Yesu séé ya ɔd vu-moo ye: “Mí nuɲ néélé, 'waapád be"i-kan hág áɲ.

¹⁹Moo woo no i la kó zig nán vu-'waapád uu-duunó. I woo vu-mam Tayii woo kan yég Ba'á kan Waa kan yigid Tayii woo no.

²⁰I tú'ud vu-uu-duu hɛn kán ɔd ví ye 'waapád. I gaa ú, mín di mbaalí-kan ví záɣa 'waapád háɣ hág wún 'wáa wulí.”

Márkus

Márkus 1

Yoohána í-mam Tayii wooné pa moo Tayii

(Matío 3:1-12; Lúg 3:1-18; Yoohána 1:19-28)

- 1 Moo tɔɔ 'man yúú Yesu Krístu Waa Tayii woolí-dəŋ yelí.
- 2 Vu-bínda moo Tayii woo debtere anábi Esáya woolí, ɔ ná: “Mín ba' waa ba'ad míí la tíŋ móólé, Wúhno mbógom hɔnaa.
- 3 Yég nánán tóo woo kiy hóg kɛŋŋí, ɔ: ‘I mbóg hɔnaa í 'yelí-woo ú; i zɛɛ hɔnaa waa woo vu-u-man kííd.’ ”
- 4 Anábi tóo ká duwí, yéé woo Yoohána. Díd nán vu-mam Tayii wooné hóg kɛŋŋí, baa pa moo, ɔ: “I gbo mbaalí-see víí vu, i woo mam Tayii téé, Tayii wúh kée hɛn bíd kólí-víí vu-gbo la.”
- 5 Nán hág Yúúdálí-vu, kan nán kaa Yerúsalemmé vu-buwí-na'a, vu-laa woolí, vu-vud hɛn bíd kólí-woo vu-ɔ. Yoohána woo vu-mam Tayii zɛŋ Yuřdenné.
- 6 Yoohána ká dó sɛɛm gud ŋgelobai, ta kandá kóó, yuuné gánséŋŋí, baa lá sig vu-kan naam.
- 7 Baa pa moo, ɔ: “Nán tóo wúh yaa pig míílí díí, wu-mban néélé. Mí maan bin nə'əyn buun zaŋ tégé woo né áŋ.”
- 8 Í míí, mí woo ví mam Tayii kan mamme, ɛmáa í-woo, wúh woo ví kan yigid Tayii woo nɔ.”

Yesu woo mam Tayii; Seedán zo"u-áŋ

(Matío 3:13—4:11; Lúg 3:21-22; 4:1-13)

- 9 Sey woo Yesu lúú ya kaa Naazaréddí, hág Gáliléelí. Yoohána woowu-mam Tayii zɛŋ Yuřdenné.
- 10 Sey Yesu ka dí dɔg vúnńí mammé máa, hɔ be' tú'ú, yigid Tayii woo sí zuu-yúú woolí-kó í-gbókii wɔgɔ.
- 11 Yég tóo kiy zuu-be"í, ɔ: “Móo Waa híílí míí, zóó, míí dɛ' yúú móólé.”
- 12 Pig Yesu ka woo mam Tayii máa, yigid Tayii woo ndaawu-laan hóg kɛŋŋí-hána,
- 13 sɛə wulí bá' vo' ndaddú, Seedán baa zo"u. Yesu mbaa kan púg vu-wulí, maleeka vu-baa kóddu-ba'ad.

Yesu bee nán ze' ma"é, vu-ndaddú

(Matío 4:12-22; Lúg 4:14-15; 5:1-11)

- 14 Kuu-ma' Yoohána í-mam Tayii wooné máa, Yesu daa lúú laa hág Gáliléelí, pa moo tɔɔ 'man Tayii woo wulí.

15Baa ɔ: “Bá' yá sú'ú, gbanj waalí-Tayii woo di bé'. I gbo mbaalí-see víi vu-la ú, ví fẹẹ moo tọọ 'manji.”

16Yesu ka di daa 'yénné yag mam Gáliléelí-máa, họ Simónj vu-kan daa sáńj Ànderée, vu-di kẹgẹ túwíí-mammé, moo ká vu-nán ze' ma"ẹẹ.

17Yesu ọd vu: “I duunó, mín 'yé ví í-nánán vu-beelí.”

18Sey woo vanjá vu-kée kẹgẹ voo vu-gbo, vu-dugu.

19Yesu ka duu laa tíj waaná' máa, họ Zebedée waa Yaakúbu vu-kan daa sáńj Yoohána, vu-di kẹgẹ voo mbóggí-néńjí.

20Ma Yesu bee vu, vu-gbo ba' voo Zebedée néńjí-kan nán ba'ad vu, vu-dugu.

Nán tóó yigid bíd ká kógo ú

(Lúg 4:31-37)

21Yesu daa laa kaa Kapernáhummé, kan waa duulí woo vu. Zágá asawelí-máa, Yesu dó la lig súggí-nán Yúúda voolí, bé' moo Tayii tú"í wulí.

22Moo tú"í woo la' nán vu-la fid, moo baa tú'ud vu-moo kó í-nán gbọọ tóó wọgo. Moo tú"í woo man kan í-nán moo Tayii tú"í voo vu-né.

23Nán tóó yigid bíd ká kógo máa, dó lig súggí-voolí, moo dọg moo yúba,

24ɔ: “Yesu nán Naazaréd, moo móó kan vó máa ẹná? Mó yaa vó tunnáa? Mí gaamó, mó nán gbọọ Tayii ka ba' ya má nọ.”

25Ma Yesu sée yigid bíd yẹ, ọddu: “Mbaa simná, vúd la nán yẹ woolí.”

26Ma yigid bíd kógo, tuu, vúd nán pee woolí-kan wọyag gbọọ ba'a.

27Nán súggí-kuu-ki máa, vu-mbaa dii ya voo 'waapád, háj, vu-vín ya voolí, vu-ɔ: “Hẹn í-yọgọ máa, ẹná? Moo tú"í 'manj tóó í-ka mba hẹn má nọ. Nán ye pij yigid bíd vu, vu-kiddu-tóg áń.”

28Yég Yesu woo kiy vanjá ya 'waapád hág Gáliléelí.

Yesu ząą nán họ vu-bwulí-na'a

(Matío 8:14-17; Lúg 4:38-41)

29Sey Yesu kuu vúd lig súggí-nán Yúúda voolí-máa, vanjá vu-daa dó la kii Simónj pee woolí-kan Ànderée. Vu-laa kan Yaakúbu kan Yoohána pee vu-áń.

30Simónj ąą fąą ká ud họ fọ́, píim, vanjá vu-ọd Yesu moo woo.

31Yesu ka ki máa, sée la ma"ɔ nagá, luu dọg. Họ ọkọ, daa kóđ vu-ba'ad.

32Menné, zágá ka dó sú'ú máa, nán vu-pąj nán họ vu-'waapád yaan Yesu woolí, kan nán yigid bíd ká kó vu-máa áń.

33Nán kaa vu-súg yągníimí bwulí-na'a.

34Yesu ząą nán họ vu-wulí-bwulí-na'a, yée họ kédkéd ká wu-họ vu; neń yigid bíd ká kó nán vu-bwulí-na'a, gbọn vu-hinaa moo moolé, né, moo vu-gaawu-ú.

Yesu kǎ́ hág Gálilée 'waapád

(Lúg 4:42-44)

35 Damnaalé, máa, Yesu níím vúd lúú laa ya tutugu tóólí, la ọd Tayi̯i moo wulí.

36 Simón ọ v-u-kan daga vu, vu-bé"u-soolí.

37 Ku-u-nuṅṅo máa, vu-ọddu: “Nán 'waapád vu-soomó.”

38 Ọmáa Yesu híjíd vu: “Ba laa ví kaa tóo wulí, moo mí la pad vu-moo tọọ 'man wulí-áṁ. Mí yaa déń moo woo no.”

39 Yesu kǎ́ hág Gálilée 'waapád, pa moo tọọ 'man lig súggí-nán Yúúda voo wulí, neṅ yigid bíd vu-áṁ.

Yesu kó nán họọ naa tóo fọ́ọ woo yud

(Matío 8:1-4; Lúg 5:12-16)

40 Nán họọ naa tóo ya nǎ'əy tíṅ Yesu woolí, káṅno, ọ: “Tow i híj ọ́ tée, vín kó fọ́ọ, míí ye wúń yud.”

41 Yesu họ gím gaadu, yọọ nag, za"u, ọ: “Mí híj sú'ú, fọ́ọ móo a yudda ú.”

42 Vanhá họọ woo 'wáawu, fọ́ọ woo yud zu-u-yag woolí.

43 Yesu ba"u-la, tiṅṅo,

44 Ọ: “Tée ọm ọd nán tóo moo ye sá. Ọmáa ọm la tú' fọ́ọ móo nán hẹn ha"í-woolí, mó la ha'ad Tayi̯i hẹn anábi Múúsa ká ọ máa, moo nán 'waapád a gaa fọ́ọ móo ba yud sú'ú.”

45 Ọmáa nán pee ka laa sú'ú-máa, bé' moo pee moolé, buwí-na'a. Moo woo no ma Yesu duu dón kaa tóólí-nóó na'alé, né, ọmáa mbaa ya tutugulí. Ma nán vu-baa yaa woolí-ya 'waapád.

Márkus 2

Yesu kó nán kpee tóo 'yem

(Matío 9:1-8; Lúg 5:17-26)

1 Bá' tóo pig woolí-máa, Yesu duu fíí ya kaa Kapernáhýmme. Nán vu-ki Yesu ba di ligí,

2 vu-súg ya dúú buwí-na'a, vu-nugun ya mbaalí-né, kóo na'amé áṁ. Yesu baa tú'ud vu-moo.

3 Ka di moo tú"í máa, nán ndaddú-vu-gaṅ nán kpee tóo yaan woolí.

4 Vu-nugun ya dólí-dáṅ Yesu woolí-né, moo dúú ká vu-buu-wulí-ú. Vu-dog ke yúú lig ka' í-Yesu ka mbaa wulí-maalé, vu-sid nán kpee pee zu-u-kan píḡ woo ya vun ke peelí.

5 Yesu ka họ zọ́ọ 'yéíí-voo máa, ọd nán kpee pee: “Waa míí, hẹn bíd móo vu-kéé gboy sú'ú.”

6 Nán moo Tayii tú"í tóó vu-mbaa duulí, vu-taa moo woolí-zóólé;

7“Moo ɛn nán yɛ ka ɔ moo í-yogólá? Haa Tayiii! Nán tóó di kan néélé, kée hɛn bíd nán voo gbɔn né, séy Tayiii.”

8Yesu gaa moo taalí-voo zóó, woolí-vaɲná, ma vi vu: “Ví taa moo ɛn í-yogó zóó, víílílá?

9Kaa ɔd nán kpee: ‘Hɛn bíd móó vu-kée gboy sú'ú,’ tóó tée kaa ɔ: ‘Am lúú yúba, mó gaɲ píg móó, mó 'yemma ó' tée ɛn tæ mbalá?

10Amáa í-míí Tayii ka ba'an ya yɛ, mí híí i gaa ba mín di kan néélé, kée hɛn bíd nán voo vu-gbɔ hágá yelí-ú.” Ma ɔd nán kpee pee:

11“Míi ɔm am lúú dɔg yúba, mó bɛ píg móó, mó laa móólé, kíílí.”

12Nán hɔɔ pee ka ki máa, lúú dɔg yag woolí, bɛ píg woo, vúd la nóó nán woolí 'waapád. Hɛn yɛ kó nán 'waapád vu-la bá'. Vu-na' Tayii, vu-ɔ: “Hɛn í-yogó yɛ, ba hɛn ví lá see né.”

Yesu bee Levíd

(Matío 9:9-13; Lúg 5:27-32)

13Yesu duu daa vúd laa yag mam Gáliléelí. Nán 'waapád vu-yaa woolí, baa tú'ud vu-moo.

14Ka di daa yagálé, máa, hɔ Levíd, Álfa waa, di mbaalí-bilów lámba suggí-woolí. Yesu ɔddu: “Am duun ya ú.” Levíd lúú dɔg, dugu.

15Pig woolí, Yesu ka di mbaalí-ya hɛn lálíí-Levíd woolí-kíílí máa, waa duulí woo vu-buulí-na'a, kan nán lámba suggí-vu, kan nán hɛn bíd kólí-vu-buulí-na'a, vu-súg lá hɛn kanno áɲ.

16 Nán moo Tayii tú"í tóó vu-duulí-áɲ, vu-nán farísa vu-yu. Vu-hɔ Yesu lá hɛn kan nán hɛn bíd kólí-vu-kan nán lámba suggí-vu, vu-vi waa duulí Yesu woo vu: “Moo ɛn Yesu súg lá hɛn kan nán lámba suggí-vu kan nán hɛn bíd kólí-vu-dágálá?”

17Yesu ka ki máa, hííd vu: “Nán ku-mbaa nánná máa, vu-soon gban gam né. Amáa nán hɔɔ vu-baa soo. Mí yaan nán ku-taa ba bin kó hɛn híííí Tayii woo no máa vu-yu-beelí-né, amáa mí ya bee nán í-ku-gaa ba bin kó hɛn bíddi máa vu-yu.”

Yesu ɔ moo tóó yúú hɛn lálí-keɛléí

(Matío 9:14-17; Lúg 5:33-39)

18Sey tóólí-máa, waa duulí Yoohána í-mam Tayii wooné woo vu, kan nán farísa vu, vu-di hɛn lálí-keɛlé. Nán tóó vu-yaa Yesu woolí, vu-vigi: “Moo ɛn waa duulí Yoohána woo vu, kan waa duulí nán farísa voo vu, vu-di voo hɛn lálí-keɛlé, amáa waa duulí í-móó, vu-keɛn voo nélá?”

19 Yesu híjd vu-ɔ: “Nán kuu-bee vu-hen lálí-lig púlílí, ma í-kéé, aga ka di lá kan vu-tée, vín híj wu-kẹẹ hen lálí-ámma? Ka di lá mbaalí-kan vu-tée, vu-kẹẹ né sám.

20 Amáa zágá tóó wún yaa dilí, wún luu í-kéé, aga voolí-sşamé, téé wún kẹẹ hen lálí-sey yelé.

21 “Nán tóó de sşam də'ə, 'man la ní'in sşam dólí-seelí-né, moo sşam də'ə, 'man kan de sşam dólí-see téé, deyné woo kan duu mba henne.

22 Vu-tɔɔn doo gbág seelí-né. Nán a kó í-yɔɔɔ téé, doo wún 'wo gbág líd, téé doo wún yéd áń. Amáa ba tɔɔ doo gbág 'manjé.”

Yesu wu-gbaŋ asawə

(Matío 12:1-8; Lúg 6:1-5)

23 Zágá asawə tóólí-máa, Yesu yąą bab tóólí. Waa duulí woo vu-yąą daa áń, vu-bé' túd hẹẹné.

24 Nán farísa kuu-họ máa, vu-vi Yesu: “I họ súm, moo ẹn vu-kó hen moo palí-baa ví kuu-há' kólí-zágá asawəlí-máalá?”

25 Yesu ka ki máa, híjd vu: “Ví záńga hen Daavíd ka kón máa né kəddaa? Sey ká kan hen tóó pélí, gɔɔm ka yą vu-kan nán kuu-mbaa kanno áń máa,

26 dólí lig Tayíí, sey í-nii hen ha"í-Abiatáa woolí, be beréd kuu-ha'ad Tayíí máa, lá. Pú-nán kuu-mbaa kanno áń máa vu. Beréd woo, nán té' vuu-lán né, séy nán hen ha"í-vu-yu-dágá.”

27 Yesu duu ɔd vu: “Ká vu-mbóg asawə moo nánán voo nɔ, amáa vu-mbógɔn nánán moo asawəi né.

28 Moo woo nɔ, í-míí Tayíí ka ba'an ya ye, míí gbaŋ asawə áń.”

Márkus 3

Yesu ząą nán nag nɔm tóó

(Matío 12:9-14; Lúg 6:6-11)

1 Yesu duu dólí lig súggí-nán Yúúda voolí. Nán tóó ká duulí, nag woo nɔwɔ ɔ,

2 Nán tóó vu-píj Yesu, tóó téé ba a ząą nán ye zágá asawəlí-ú-tée, bi doowu-ú.

3 Ma Yesu ɔd nán nag nɔm pee: “Am lúú dii dɔg yúba sşam nán ye voolí.”

4 Ma Yesu vi nán vu, ɔ: “Debtere Múúsa woo ɔ nénná? Zágá asawə máa, zágá hen duu-kóláa? Tóó téé zágá hen bíd wu-kóláa? Tóó téé, moo nán sənnáa? Tóó téé moo nán nɔnńa?” Amáa vu-mbaa simná.

5 Yesu tégə vu-kéé daa kan zóó, yéé. Zóó, víjwɔ moo tóg ngóólé, voo ye nɔ, ɔd nán pee: “Am yɔɔ nag móó la ú.” Nán pee yɔɔ nag, nag woo daa néé dɔg.

6 Nán farísa kuu-họ ná' máa, vu-vúd háńá, vu-súg kan nán Heeród woo vu, vu-yám Yesu moo bi nɔwɔ ɔ,

Dúú vu-yaa Yesu woolí

⁷Yesu daa laa kan waa duulí woo vu-yag mammé. Nán Gálilée vu-buulí-na'a vu-dugu, kan nán tóó vu-hág Yúúdalí,

⁸kan nán tóó kaa Yerúsalemmé vu, kan nán hág Iduméelé, vu, kan nán Yuúden dən vu, kan nán kaa Tír vu, kan Sidónhí-ám. Nán buulí-na'a vu-ki hən Yesu ka baa kó yə, vu-yaa woolí.

⁹Dúú ku-súg na'a máa, Yesu ɔd waa duulí woo vu, u- mbógod bi néh wai, moo dúú u-bəə bi sá.

¹⁰Ka baa zəzə nán vu-buulí-na'a máa, nán ku-di kan hɔɔ 'waapád vu-kəɔdu-la fólé, moo bi za"u-ú.

¹¹Nán yigid bíd ka kó vu, ku-hɔ Yesu máa, vu-baa kəɔdu-la tíh, vu-lég, vu-ɔ: “Mó Waa Tayi woo nɔ.”

¹²Amáa Yesu tiŋ vu-zəɣná, ɔd vu-u-moo moo yúú biilí sá.

Yesu yee waa ba'ad vu-wənbó' zuu-idú

(Matío 10:1-4; Lúg 6:12-16)

¹³Pig woolí-máa, Yesu dáá dɔg gu-tóólí, bee í-ka híj vu-máa yaan woolí,

¹⁴yee fólé wənbó' zuu-idú, 'yé vu-waa ba'ad, moo u- mbaa kan bi, bi ba' vu-u- pa moo Tayi,

¹⁵pú-vu-néelé, yigid bíd vu-néné ám.

¹⁶Yéé í wənbó' zuu-idú súu- voo, u- ye nɔ. Yesu yee Simón, 'yéddu- yéé tóó, Piér.

¹⁷Yee Zebedée waa Yaakúbu vu-kan daa sáj Yoohána, 'yé d vu-yéé Bowanérge, yéé woo tú' “Bóɔ waa vu-yu.”

¹⁸Yee Anderee, kan Filíb, kan Baatelemi, kan Matío kan Tomás, kan Yaakúbu Áfa waa, kan Taadée, kan Simón nán zóɔ pilí,

¹⁹kan Yúúdas Iskarió, í-ka dɔd Yesu nag nánán voolí-pee.

Yesu mem woo vu-híj bi pəŋɔ luu ú

²⁰Yesu duu vé' ya kiilí. Dúú vu-duu faa súg, súggí-woo há' vu-hən lálí-ám.

²¹Yesu mem woo ku-ki máa, vu-yaa bi ma"ɔ luu ú, moo vu-ɔ ba yəŋi.

Yesu neŋ yigid bíd vu-kan néelé, nóo woolá?

(Matío 12:22-32; Lúg 11:14-23; 12:10)

²² Nán moo Tayi tú"í ku-sí zuu Yerúsalemmé máa, tóó vu-ɔ: “Gbanii yigid bíd voo Belzabúl wu-kó Yesu;” tóó vu-ɔ: “Yesu neŋ yigid bíd vu-kan yég gbanii yigid bíd voo nɔ.”

²³Yesu ka ki máa, bee vu, ɔd vu-moo kan geŋ: “Seedán dən née neŋ fólé, dán woolá?”

- 24 Nán hág tóo ku-hi'in yag téé, hág woo wún tii gbááɛ.
- 25 Nán kii tóo w-fáj moo téé, kii woo wún dii ní ám.
- 26 Yee Seedán a wu-hi'in ya idú téé, wún duu mbaan sí-né, wún 'wáa ú.
- 27 “Amáa nán tóo ba dó kii nán néélé tóo woolí, ba vbidu-hen naa woo máa péli. Wún dɛn ma"o ta péh, wún vbid hen naa woo 'waapád kii woolí.
- 28 “Mí oɔd ví moo yéne, kóo hen bíd woo ɛná, kan yag vé'ed 'waapád, Tayi wún kéé moo woo gbo ú.
- 29 “Amáa nán a haa yigid Tayi woo téé, Tayi wún gbɔn moo woo né sám, moo hen bíd í-a mbaa káákáá máa, wu-yɛ nɔ.”
- 30 Yesu o moo yɛ, moo vu-baa o: “Yigid bíd kó Yesu sú'ú.”

Yesu daa sáj vu-kan na' woo

(Matío 12:46-50; Lúg 8:19-21)

- 31 Yesu na' woo kan daa sáj vu, vu-ya dii góh, vu-ba' la beewu.
- 32 Dúú vu-mbaa daa kannɔ; vu-ɔddu: “Na' móo vu-kan dam sáj vu-dim laalí-góh.”
- 33 Yesu híid vu, o: “Nóo na' míi kan dan sáj vulá?”
- 34 Duu tégə nán vun mbaa daa kannɔ pee vu-kéɛ daa, ma o: “Na' míi kan dan sáj ku-yɔ,
- 35 moo kóo nónná a kó hen híli Tayi woo téé, wu-dan sáj kan dan kéé, wu-na' míi ám.”

Márkus 4

Yag zili yúu huudi-

(Matío 13:1-9; Lúg 8:4-8)

- 1 Yesu duu bé' moo tú"i yag mam Gáliléelí. Dúú vu-súg ya buwí-na'a. Moo woo nɔ Yesu dáa mbaa néh tóolí-mammé. Dúú vu-mbaa voo ya 'wóggí-'waapád, dáh mammé.
- 2 Yesu tú'ud vu-moo buwí-na'a kan yag zili. Ka di hen tú"i máa, oɔd vu:
- 3 “I ki ú. Nán huud huwí-tóo vúd laa huud woo huwí.
- 4 Sey ka di huwí-máa, huud tóo vu-pee hijnaalé, Nóg waa vu-ya bee lá.
- 5 Ka' tóo vu-pee ya kpi'idí, ya hád ka buw-né máalé. Vu-tá' vanhá, moo hád buw yagalí-né.
- 6 Amáa zágá ka ye' máa, vu-mbé, vu-'wó, moo vu-hɔn ya zágád ndaggí-né.
- 7 Ka' tóo vu-pee sɔɔm sɔɔd voolí. Sɔɔd vu-na', vu-pe vu, vu-kón yéh né.
- 8 Huud tóo vu-pee hág duwí, vu-na', vu-ɛ, vu-kó yéh, tóo vo' tɔɔnɔ, tóo vo' gúú, tóo tɛmɛre.”

⁹Yesu duu ɔd vu: “Nán a di kan tóg moo kilí ú téé, a ki duulí-na'a.”

Moo ɛn Yesu ka tú' moo kan yag zílíá?

(Matío 13:10-17; Lúg 8:9-10)

¹⁰Sey Yesu ka hí'ín kan dúú vu-máa, nán í-kuu-gbo kanno, kan waa duulí woo vu-ám máa, vu-vigi moo yúú yag zílí yẹ vulí.

¹¹Yesu hí'jd vu: “Í víí máa, Tayii tú'ud ví hẹn yúggí-gbanj waalí-woolí-sú'ú. Amáa nán tóó voo máa, vu-ki voo kan yag zílí,

¹²moo uu-baa tégə, uu-họ gaa sá, uu-baa ki moo yẹ, amáa a dó vu-tóg sá, moo ka vun tii zóó téé, kan kée hẹn bíd voo gbo ú.”

Yesu tú'ud vu-moo yúú yag zílí huudí-

(Matío 13:18-23; Lúg 8:11-15)

¹³Yesu duu ɔd waa duulí woo vu: “I kin yag zílí í ye né téé, vín dẹn née ki yag zílí tóó vulá?”

¹⁴Nán huud huulí-máa, wu-nán í-ka pa moo Tayii má no.

¹⁵Nán tóó vu-mbaa kó í-hẹn áá í-kuu-pee yag hínaalé, máa vu-wogo. Kuu-ki moo Tayii téé, Seedán yaa vanjá, vud moo kuu-ki pee.

¹⁶Nán tóó vu-mbaa voo kó í-hẹn áá í-kuu-pee ya kpi'idí máa vu-wogo. Kuu-ki moo Tayii téé, vu-fẹẹ vanjá kan zóó dẹ"é.

¹⁷Vu-fẹẹ moo waaná', amáa vu-kan ya doo ndalí-pélí. Sey kuu-sí'jd nán vu, kuu-duun vu-kan hẹn bíd yúú moo Tayii-í-tée, í-voo vu-kée moo Tayii gbo hájá.

¹⁸Í tóó kuu-pee sạm sạ'adí-máa, vu-nán í-kuu-ki moo Tayii woo,

¹⁹amáa zóó tuulí-yúú hẹn góó vulí, kan hẹn zo"í-yúú hẹn naa vulí, kan zóó súlí-vu-yaa, vu-líd moo Tayii zóó voolí, moo Tayii kón yén woo voolí-né.

²⁰Í tóó kuu-pee hág duulí-máa, vu-nán í-kuu-ki moo Tayii, kuu-'yé zóó wulí-máa, vuu-lii yén, tóó vo' tạnó, tóó vo' gúú, tóó temere.”

Yag zílí yúú lámme

(Lúg 8:16-18)

²¹Yesu duu ɔd vu: “Vu-baa ma' lám moo sú"í kan dẹgga? Tóó téé búg leesoláa? Vu-baa ha'ano yúú táabeləlí-náa?”

²²Moo hẹn kuu-wáa vu-yug máa, vún kúú 'waapád. Hẹn tóó ba yúg, ba vún né máa pélí.

²³Nán a di kan tóg moo kilí ú téé, a ki duulí-na'a.”

²⁴Yesu duu faa ɔd vu: “Kíí ki moo Tayii téé, i gággu. Tayii wún kód ví hẹn kó í kíí kód dey vu-wogo, wún duu ha'ad ví tóó wulí-ám,

²⁵moo nán ka di kan hẹn téé, Tayii wún duu púgu-tóó. Amáa nán í-ka 'yén hẹn né téé, hẹn í-ka di kanno máa, Tayii wún ɛ luu.”

Yag zilí yúú túd ka tá' kan fóó woo má nɔ

- 26 Yesu duu faa ɔ: “Gbanj waalí-Tayɪ woo man kan nán tóó ka huɯ huɯd bab woolí-má nɔ.
- 27 Pig woolí-máa, kóó a nɔ, kan nɛn né áǹ, vid kan zágá áǹ, aga huɯd tá', na', íbab aga gaan woo né sáǹ.
- 28 Túd aga dɛŋ tá', na', téé duu ɛ, yéǹ aga mbóǵɔy kan fóó woo duu-na'a.
- 29 Ka yó téé, íbab aga sɛ', moo sey túd sɛ' é, woo yá sú'ú.”

Yag zilí yúú yéǹ sambɪm hóggí

(Matío 13:31-32; Lúg 13:18-19)

- 30 Yesu duu faa ɔ: “Ba gúgun gbanj waalí-Tayɪ woo kan ɛná? Ba tú'úno kan yag zilí woo ɛná?
- 31 Man kan yéǹ sambɪm hóg tóó ka mbaa hágá má nɔ, wu-mba hɛn áǵ tóó vu-kan yéǹ 'méǹ 'waapád.
- 32 Ámáa ka tá', ka na' sú'ú-téé, na' mba wi' kpag vu-'waapád, hɛɛ waa, nóg waa vu-sé' waa wulí, vu-mbaa yigid wulí-áǹ.”
- 33 Yesu baa ɔd vu-moo woo vu-kan yag zilí buulí-na'a, kan hjnaa, hjnaa, moo u-ki gaa ú.
- 34 Baa ɔd vu-déǹ moo kan yag zilíi. Ámáa kuɯ-mbaa kan waa duulí woo vu-méǹ téé, duu vud moo woo ɔd vu-'waapád.

Yesu sée sápeém kan mam vu-géd mbaa simmm

(Matío 8:23-27; Lúg 8:22-25)

- 35 Zágá dágá yelé, menné máa, Yesu ɔd waa duulí woo vu: “Ba dáá ví la mam dɛn.”
- 36 Sey kuɯ-gbo zuu-dúú vu-máa, vu-pɔŋ Yesu kan néǹ ba mbaa wulí-peelí. Néǹ tóó ká vu-dí bé' dáj woolí-áǹ.
- 37 Kuɯ-lúú sú'ú-máa, sápeém gbɔɔ tóó yaa mammé, mam gágán yéd hij' néǹǹí.
- 38 Yesu dí woo nɛm pigim néǹǹí, bɛg yúú hɛn yúú bɛggílí. Vu-nimmɔ, vu-vigi: “Akaw, mó taan vó náa? Ba ti ví sú'ú-náa?”
- 39 Yesu níǹ dɔg sée sápeém, ɔd mam: “Mbaa simná, nam sá.” Sápeém géd mbaa simmm.
- 40 Pig woolí-máa, Yesu vi vu: “Moo ɛn ví kó dúúlá? Ví 'yéǹ zóó mílílí ní moo ɛná?”
- 41 Kuɯ-hɔ hɛn yɛ máa, dúú-kó vu-gbɔɔ ba'a, vu-óǹ ya voolí: “Nán woo nóo yelá! Sápeém kan mam kuɯ-kiddu-tóg áǹ yelá!”

Márkus 5

Yesu nɛŋ yigid bíd vu-vud fóó nán tóó woolí

(Matío 8:28-34; Lúg 8:26-39)

- 1Vu-yə mam Gálilée dən, hág nán Gerazín woolí.
- 2-5Nán tóó ká duwí, yigid bíd ká kógo ú. Ya mbaalí-woo ká di sɔ́ɔm béég wulí. Nán vu-híj bi taga ú, vu-mban né, kóó dággi sɔ́, vu-mban né, moo ká vu-baa taga doo kan zaŋ hi, vu-ga"u-kan dág, ɔ́máa baa gəə dág, tɔ'ɔ zaŋ hi vu-ám. Nán tóó duu mbanno sí-né. Nán pee mbaa yúú béég wulí, vid kan zágə 'waapád, kan yúú guu-vu, baa wáá wəyɔg, zúh fɔ́ɔ, woo kan 'yegɛ. Sey Yesu ka sí zuu-néŋí-ná' máa, nán pee vúd ya béégí, yaa woolí.
- 6Hɔ la Yesu díilí na'a, ke dɔg la kəɔdu-la tíj.
- 7-8Yesu ɔ́ddu: “Yigid bíd, ɔ́m vúd la fɔ́ɔ, nán yɛ woolí.” Nán pee moo dɔg moo yúba, ɔ: “Yesu, Waa Tayi í-be"í-woo, mó híj ɛn kan mílá? Mí sɔ́ɔm hɛn kan yég Tayi woo nɔ, ɔ́m sɔ́jɔn sá.”
- 9Yesu duu vigi: “Yéé móó nénná?” Duu híjdu: “Yéé míí Dúú, moo vó buu-ú.”
- 10Vu-baa dɛn Yesu nag moo a nɛɛ bi gbɔ la hág tóólí-sá.
- 11Hú' ngurya tóó ká vu-duwí-gbɔɔ ba'a yúú guwí, vu-di hɛn lálí-wulí.
- 12Ma yigid bíd vu-bá' Yesu, vu-ɔ: “Am gbɔ vó, vó la dó fɔ́ɔ, ngurya yɛ woolí.”
- 13Yesu ka gbɔd vu-hɔnaa máa, yigid bíd vu-vúd la dó ngurya pee woolí, ma hú' ngurya pee vu-zə'əy zuu-haag bíd tóólí, vu-ay zuu-mammé, vu-nɔɔ wulí. Ngurya zaa ka vun yə uzinɛere idú ú.
- 14Nán ngurya tuwí-vu-lúú dɔg la pa moo yɛ kaalí, kan lumnde wulí-ám. Dúú vu-vúd laa hɔlé.
- 15Vu-yaa Yesu woolí. Vu-hɔ nán yigid bíd ba di kan Dúú pee, dó sɔ́ɔm, mbaa kɛbná. Dúú-kó vu.
- 16Nán í-kuu hɔ hɛn yɛ máa, vu-pá'ad daga vu-moo nán yigid bíd ba kuu-vúd woolí, kan moo ngurya voo ám.
- 17Nán kaa vu-ki, vu-dɛn Yesu nag ba a lúú la hág bii yelí.
- 18Sey Yesu ka di dáalí-néŋí-máa, nán yigid bíd ba kuu-vúd woolí-pee dɛnno nag, moo bi laa kannɔ ám.
- 19Ma Yesu sɛn né, ɔ́ddu: “Am fíí la kii móólé, nán móó woolí, mó pá'ad vu-hɛn í 'yelí-Tayi ka kóm, ka hɔ gím gaam yɛ nɔ.”
- 20Nán pee ka ki máa, daa laa hág Dekapóllí, bé' hɛn Yesu ka kóddu-yɛ palí-wulí. Nán 'waapád kuu-ki moo yɛ máa, kó vu-la bá'.
- Yesu zəɔ wakéé, tóó ka za' sɔ́ɔm woo máa, nim kan wakéé, waa Yaýru woo nɔmmé**
(Matío 9:18-26; Lúg 8:40-56)
- 21Yesu ka duu lúú mam dɛn fíí ya kan néŋ ná' máa, dúú gbɔɔ vu-súg ya woolí-gur yəg mammé wulí.

- 22 Í nii lig súggí-nán Yúúda voo too yaa, yéé woo Yaáru. Hò la Yesu ná', kə̀ədu la tíh,
- 23 dənno nag, ɔ: “Waa kéé, míí nɔ 'waa sú'ú. ʌm ya ha'adu nag yúlí, a séd, a zə̀ə ó.”
- 24 Yesu di laalí-kanno. Dúú buulí-na'a vu-dugu, vu-bəəwu.
- 25 Wakéé, too ká duulí, hən kə̀elé, kógo háá ve' wə̀nbó' zuu-idú.
- 26 Nun hən ndógoné buulí na'a gban gam voolí nagá, líd hən naa woo vu 'waapád. ʌmáa hɔɔ kə̀'əno né, hɔɔ woo buu-buulí-mén.
- 27 Ka ki moo Yesu woo máa, dó ya sə̀əm dúú voolí, Yesu woolí-pigim, za' sə̀əm Yesu woo,
- 28 moo taa: “ʌn za' sə̀əm woo nɔ sj', hɔɔ míí wún kə̀'əno.”
- 29 Vanhá hən kə̀elé, woo pee 'wód zuu-yəg woolí. Aga gaa hɔɔ ba kə̀' bi sú'ú-ám.
- 30 Yesu háá, gaa néelé, too ba vúd biilí fólé, sú'ú, tii daa dúú voolí-sə̀əmé, vi vu: “Nóo za'an sə̀əmélá?”
- 31 Waa duulí woo vu hɔɔdu: “Mó hɔɔ dúú vu bəəm mbaa ná', ma mó vi: ‘Nóo za'anáa?’ ”
- 32 ʌmáa Yesu tégə nóó kéé, daa, moo bi hɔɔ nán ka kó hən yə nɔ.
- 33 Wakéé, pee gaa hən ka kógo yə ám, dúú-kógo, tuu, ya kə̀əd Yesu la tíh, ɔddu hən yə 'waapád.
- 34 Ma Yesu ɔddu: “Waa kéé, míí, kám 'yé zóó, míílí yə, mó séd sú'ú. ʌm laa nánne. Hən ndógoné móo a 'wáa la ú.”
- 35 Sey ka di moo yə moolé, máa, nán too vu-yaa kii í-nii lig súggí-nán Yúúda voo pee woolí, vu-ɔddu: “Waa móo sí-péí. Moo ɛn mó duu 'máa akawwá?”
- 36 Yesu ka ki moo yə ka mbaa hən leená máa, ɔd í-nii lig súggí-pee: “ʌm kó dúú-sá. ʌm 'yé déh zóó, móo míílí.”
- 37 Yesu há' nán too uu-dó duu bi sá, séy Piér vu-kan Yaakúbu, kan daa sáɔ Yoohána vu-dugu déh.
- 38 Kuu yə la kii í-nii lig súggí-nán Yúúda voo pee woolí-ná' máa, Yesu ki hən dɔmné vu. Nán buulí-na'a vu-káɔ, vu-wáá wə̀yag.
- 39 Yesu dó la ɔd vu: “Ví dɔb hən ɛná? Ví káɔ ɛná? Waa yə nɔ né, ʌmáa nɔ nəmme.”
- 40 ʌmáa vu-híi Yesu. Yesu ka hɔ ná' máa, nɛɔ vu-vud góh 'waapád, bɛ waa ba'a, kan waa na'a, kan nán í-vun laa ám pee vu, vu-dó la ya vun huu-waa peelí.
- 41 Yesu ka ma' dɔg waa pee nagá máa, ɔddu: “Talíta kúm.” Moo yə tú’ “Waa kéé, míí, mí ɔm ʌm lúú dɔggú.”

⁴²Wakéjé, waa pee lúú dɔg vanjá, bé' 'yemné, moo ká di kan ve' wɔnbó' zuu-idú. Kuu-hɔ hɛn sɔgɔ gbɔɔ yɛ máa, kó vu-la bá'.

⁴³Yesu tiŋ vu, uu-ɔd nán tóó sá. Duu ɔd vu, uu-púgu-hɛn lálí.

Márkus 6

Nán Naazaréd vu-'yén zóó Yesu woolí-né

(Matío 13:53-58; Lúg 4:16-30)

¹Yesu ka lúú wulí-máa, daa laa kaa haɣalé, woolí. Waa duulí woo vu-dugu.

²Záɣa asawəlí-máa, bé' moo tú"í lig súggí-nán Yúúda voolí. Nán buulí-na'a vu-ki moo tú"í woo, kó vu-la bá', vu-ɔ: “Hɛn yɛ vu-yaadu-téla? Nóo tú'udu-hɛn gaalí-yelá? Dɔŋ née ka kó hɛn sɔgɔ yɛ vu-ámá?”

³Nán lig ga'ané máa, wu-yɛ no péláa? Maaríi waaí náa? Daa sáŋ vuu-Yaakúbu kan Yuuséd kan Yúúda kan Simón vu-yu-péláa? Daa kéé, vuu-saam baa vílí ye no náa?” Hɛn woo ká há' vu-zóó, 'yelí Yesu woolí-ám.

⁴Ma Yesu ɔd vu: “Vu-béen anábi ya tóólí-né, séy kaa haɣalé, woolí, kan mem woo voolí, kan kii woolí.”

⁵Yesu ká nugun néelé, hɛn sɔgɔ kólí-wulí-né, zɔɔ nán hɔɔ tóó vu, ka ha'ad vu-daa nag yúlí má no, 'wáa yɛ.

⁶Kuu-faa moo yúú woolí-máa, kógo la bá'.

Yesu ba' waa duulí woo vu-idú idú

(Matío 10:5-15; Lúg 9:1-6)

Yesu 'yém kéé, daa kaa waa tóó wulí-dáj Naazaréddí, baa tú' moo wulí.

⁷Sey woo máa, bee waa duulí woo vu-wɔnbó' zuu-idú sug, ba' vu-la idú idú. Pú-vu-néelé, yúú yigid bíd voolí.

⁸ɔd vu: “I be hɛn 'yéem vu-sá, i paŋ dán táai. I paŋ hɛn lálí-kan kéə kan siide sá.

⁹I dó saam idú sá, amáa i dɔd tégé víí la ú.”

¹⁰Duu ɔd vu: “Kíí dó kii tóólí-tée, i mbaa wulí-háj a yá sey lúúlí víí.

¹¹Ya tóó kuu-fɛŋ ví ní, kuu-fɛŋ moo víí ní, kíí di lúúlí wulí-tée, ví ta'ad nag víí, moo a mbaad vu-hɛn yaɣ dulí.”

¹²Waa ba'ad vu-laa, vu-baa pa moo, nán uu-tii mbaalí-'manŋi.

¹³Vu-nɛŋ yigid bíd vu-vud buulí-na'a fóó, nánán voolí. Vu-baa sɔ'ɔd nán hɔɔ vu-kúm, vu-zɔɔ vu.

Nɔm Yoohána í-mam Tayii wooné woo no

(Matío 14:1-12; Lúg 9:7-9)

14 Yég Yesu woo ka kiy na'a máa, gbanaa Heeród ki áǎm. Nán tóo vu- ɔ: “Yoohána í mam Tayii wooné wu-ním nɔmmé, moo woo nɔ ma nun néélé, hɛn sɔgɔ kólí-yɛ nɔ.”

15 Tóo vu-ɔ: “Anábi Elía wu.” Tóo vu-ɔ voo: “Anábi tóo kó í anábi gbɔɔ Tayii woo vu-wɔgɔ.”

16 Heeród ka ki moo yɛ máa, ɔ: “Wu-yu. Yoohána ká mí du-yúú woo sɛ' pee nɔ. Wu-ním nɔmmé.”

17-18 Moo wakéé, tóo ká duulí, yéé woo Herodía, ká kéé, Filíb Heeród daa sáɲ woo nɔ. Pig woo Heeród ka éé Herodía máa, Yoohána la ɔd Heeród: “Maa ba món éen móo kéé, dam sáɲ woo né.” Moo woo nɔ ma Heeród ba' nán vu-la ma' Yoohána ga' lig púúsinalé,

19 Herodía pee baa 'yéé Yoohána mbíim zóólé, híí bi nɔwɔ ɔ. Ámáa kan néélé, woo pélí,

20 moo Heeród há"u-ú. Heeród ndɔg Yoohána, moo gaa Yoohána ba kó hɛn híííí Tayii woo, ba nán Tayii woo nɔ áǎm. Sey Heeród ka ki moo Yoohána woo téé, zóó tó"ɔ. Kóó í-yɔgɔ sɲ', híí moo woo kilí áǎm.

21 Ma Herodía nun hɲnaa tóo. Zágɔ hɔɔlé, Heeród woo ka yɔ máa, Heeród kó hɛn lálí-béé nán gbɔɔ vu, kan kolonél vu, kan í-nii hág Gáliléelí-vu 'waapád.

22 Wakéé, waa Herodía woo dó ya naa náb. Náb woo tɔɔd Heeród mbaa ná', kan nán pee vu áǎm. Pig woo máa, gbanaa ɔd wakéé, waa pee: “Ám vin hɛn kám híí má nɔ, mín púmmó.”

23 Heeród sɔɔdu-hɛn áǎm, ɔ: “Hɛn ám vin máa, mín púm wu-yu, kóó hág míí ye ka' dágá sɲ'.”

24 Wakéé, waa pee vúd la vi na' woo: “Án vi ɛná?” Na' woo híídu: “Yúú Yoohána í mam Tayii wooné woo nɔ.”

25 Háú vé' la vaná gbanaa woolí, ɔddu: “Mí híí i pún yúú Yoohána í mam Tayii wooné woo ɔg zag tóólí 'yá'á ye nɔ.”

26 Gbanaa ka ki ná' máa, zóó, woo víí, ámáa moo ká sɔɔ hɛn sú'ú, kan moo nán ka béé vu-hɛn lálí-yɛ voo áǎm, duu sɛn moo woo pee buuní ní.

27 Ma ba' la sóóze vaná, ɔddu-a la du-yúú Yoohána woo sɛ' pɔɲ yaanɔ. Sóóze pee la sɛ' Yoohána lig púúsinalé,

28 pɔɲ yúú woo yaan ɔg zag gágí, pú-wakéé, waa pee, ma la pú-na' woo.

29 Waa duulí Yoohána woo ku-kí máa, vu-ya gan fóó, woo la dɔd béégí.

Yesu pú-nán uzinɛre nɔnɔ vu-hɛn lálí

(Matío 14:13-21; Lúg 9:10-17; Yoohána 6:1-14)

30 Waa ba'ad Yesu woo vu-fíí ya súg woolí, vu-ɔddu-hɛn ku-kó, kan hɛn ku-tú' máa 'waapád.

31 Sey woolí-nán ká vu-baa yaa woolí-gur gur. Yesu kan waa duulí woo vu-nugun sey hen lálí-né áǵm̄. Ma Yesu ɔd vu: “I yaa ú, ba laa ví ya tutugu tóólí, ví la nəə waaná'.”

32 Vu-lúú kan néh̄ moo laalí-ya tutugu tóólí-vu-mén̄.

33 Nán buwí-na'a vu-hɔ lúúlí voo, vu-gaa vu, vu-ke dɔg kan doo kaa voo vulí, vu-la laa vu-ya vun di laalí-wulí-peelí.

34 Sey Yesu ka vúd dɔg néh̄ǵí-máa, hɔ dúú vu-duun dǎn né, kóɔ la gírná, moo vu-mbaa kó í-mbee tóo ku-kan nán tulí-péíí-máa wɔɔɔ. Bé'ed vu-moo tú"í buwí-na'a.

35 Zágá ka 'yig máa, waa duulí woo vu-yaa woolí, vu-ɔddu: “Ya ye hóggí, zágá ka dó 'waa máalá!

36 Am gbɔ nán vu-u-laa bab vulí-kan kaa waa vulí-moo hen lálí-hilíí.”

37 Amáa Yesu híj̄d vu-ɔ: “Aga a víi pú-vu-hen lálí.” Ku-kí ná' máa, vu-duu ɔddu: “Oo la feɛd vu-beréd booro tɛmɛre idú pú-vu-u-lá áa?”

38 Yesu duu vi vu: “Vii di kan beréd kígi nénná? I la hɔ la léé!” Ku-la hɔ sú'ú máa, vu-híj̄du: “Di kígi nónó, kan ze' idú.”

39 Duu ɔd vu: “I mbóg nán ye vu-u-mbaa hú' kan hú' yúú hóɔd háɔɔdí.”

40 Vu-mbóg nán pee vu, tóo vu-mbaa fóó, tɛmɛre, tóo vu-vo' nónó.

41 Yesu bee dɔg beréd nónó pee kan ze' idú pee vu-áǵm̄, 'yé dɔg nó be"í, den Tayii nag, ma yii beréd zu-kán ze' idú pee áǵm̄, pú-waa duulí woo vu, moo u-ye'ɛ dúú pee vu-ú.

42 Ya voo 'waapád vu-lá, vu-há',

43 ma vu-duu sug kéelí-woo kan ze' pee áǵm̄, hí' baa wɔnbó' zu-idú.

44 Wayée ku-lá beréd ye vu-máa, vu-di fóó uzinɛere nónó.

Yesu 'yem yúú mammé

(Matío 14:22-33; Yoohána 6:15-21)

45 Pig woolí-máa Yesu dɔd waa duulí woo vu-néh̄ǵí, moo u-dáá béé laa bi la mam dɛn, kaa Bɛdsáydalí. Aga bi ba' dúú vu-péǵ.

46 Ku-vá'án 'waa máa, Yesu daa dáá dɔg guwí-moo Tayii bá"í-wulí.

47 Men ka kó máa, néh̄ di mam sɔǵm̄é. Yesu ká di lá ya bá"í-wu-dágá.

48 Hɔ néh̄ yúúlí-təə vu-duun dǎn né, moo sápeém ká yaad vu-di tíǵ. Damnaalé, máa, Yesu yaa voolí, 'yem ya yúú mammé, híj̄ bi yɔɔ vu-daa ú.

49 Sey waa duulí woo ku-hɔɔ la 'yéem yúú mammé máa, vu-taa ba yigid bíd tóo nɔ, vu-wɔɔ wɔɔɔɔ,

50 moo ya voo 'waapád vu-hogɔ ó, zóó, tó' vu. Yesu háń ɔd vu: "I ndag zóó la ú! Míw náa? I kó dúú-sá."

51 Yesu ka duu dó maa vu-dɔg néń tíń máa, sápeém géd. Waa duulí woo ku-hɔ hɛn yɛ vu-máa, vu-mbaa dii,

52 moo vu-duu kin sí-hɛn sɔgɔ yúú beréddí-yɛ né, vu-kin moo woo né sáń.

Yesu zɔg nán hɔg vu-hág Gɛnzaréddí

(Matío 14:34-36)

53 Ku-dáá yɔg mam 'waa sú-ú-máa, vu-yɔ hág Gɛnzaréddí, vu-woo néń ga'.

54 Sey ku-vúd dɔg néńńí-máa, nán vu-hájú gaa Yesu.

55 Vu-ke dɔg laa ya 'waapád, vu-bé' nán hɔg vu-gáné yaan kan píng, ya ku-ki Yesu ba duulí-máalé.

56 Ya Yesu ka dó wulí 'waapád, kaa waa, kan kaa gbɔg, kan lumnde vu-ám, vu-'yée nán hɔg vu-píngí píngí, saalí, vu-dɛnno nag moo ii za' yɔg sɔgɔm woo no sj'. Ma nán ku-za'u-máa, hɔg kɔ' vu-'waapád.

Márkus 7

Moo tú"í í-nii dikab voo no

(Matío 15:1-9)

1 Nán farísa tóo vu-kan nán moo Tayii tú"í tóo vu-lúú ya Yerúsalemmé, vu-súg gbɔ kan Yesu.

2 Ku-hɔ waa duulí woo tóo ku-nɛ'en nag né, ku-lá hɛn máa,

3-5 vu-vi Yesu: "Moo ɛn waa duulí móo vu-duun hɛn dikab a ba ví yée voo vu-nélá? Moo ɛn vu-lá hɛn nag vǐǐgnálá?" Nán farísa kan nán Yúúda vu-'waapád vu-baa nɛ' nag péń, vu-lá hɛn, vu-duu hɛn dikab aa yée voo vu-í-yogɔ. Ku-fíi ya lummi téé, vu-lán hɛn né, vu-nɛ' nag péń. Vu-duu hɛn dikab tóo vu-buulí-na'a, kó í-aa yée ku-tú'ud vu-máa wɔgɔ, moo dɔg hɔnné vu, kan gbág vu-kan gbág hii vu-kan leeso vu-ám.

6 Yesu ka ki moo vilí voo yɛ máa, híid vu, ɔ: "Anábi Esáya ká moo moo yéń yúú víilí sú-ú, nán zóó, vǐǐg yɛ víw. Tayii ká ɔd Esáya péń, Esáya bínda í-yogɔ: 'Zig máa yɛ vu-na'ana yɔgɔ té'. Ámáa zóó, voo dii kan mí ú.

7 Vu-kó ba'ad kan yég míi leená té', vu-tú' moo palí-nánán voo vu-kó í-moo Tayii wɔgɔ.' "

8 Yesu duu ɔd vu: "Ví gbɔ dooká Tayii woo, ví duu déń hɛn dikab nánán voo no."

9 Duu ɔd vu: "Ví béé dooká Tayii woo moo bi duu hɛn dikab bii nu.

10 Múúsa ká ɔ ná': 'Ám na' ba' móo kan na' móo ó.' Duu ɔ: 'Nán a haa ba' woo kan na' woo téé, maa nomme.'

11 ʌ́máa ví ɔ́ víí: ‘Nán tóó 'yé hɛn, maa ba a pú-ba' woo kan na' woo nɔ. ʌ́máa tow a ɔ́ ba kɔ́bánnɛ (“hɛn ha"íí”) téé,’

12 ví há"u-a duu pú-ba' woo kan na' woo sá sáám.

13 Ví áḍ moo Tayii woo gbɔ, kan hɛn dikab víí kíí tú'ud vu-yɛ. Ví kó hɛn tóó vu-kédkéd í-yɔḡḡ áám.”

Hɛn ka vii nánán má nɔ

(Matío 15:10-20)

14 Yesu duu bee dúú vu, ɔḡ vu: “Ya víí 'waapád, i ki ú, i ki duulí-na'a!

15 Hɛn ka yaa góh, ka dó yḡ nán woolí-zuu-silí máa, wu-viijn nánán vu-né. ʌ́máa hɛn ka vúd zóḡ, nán woolí-máa, wu-viij vu.

[16 Nán a di kan tóg moo kilí ú téé, a ki duulí-na'a.]”

17 Yesu ka gbɔ dúú vu, ka daa laa ligí máa, waa duulí woo vu-vigi moo yúú gɛn yɛlé.

18 Yesu híjɔ vu: “Vii áám, ví gaa ná hɛn náa? Vii kin hɛn ka yaa góh, ka dó yḡ nánán woolí-zuu-silí máa, ba wu-viijnɔ né máa náa?

19 Moo hɛn yɛ vu-dón zóḡlé, né, ʌ́máa vu-dó silí. Pig woo téé, vu-vúd ya ku-baa vúd máalé.” (Moo yɛ tú' hɛn 'waapád ba maa lálí-ú.)

20 Ma Yesu duu ɔ́: “ʌ́máa hɛn ka vúd zóḡ, nán woolí-máa, wu-viijwɔ.

21 Moo bíd taalí-vu-dɛn zóḡlé, ma vu-tá kan wakéé, vu, vu-kó líw, vu-nɔɔ nɔm,

22 vu-kó báa, vu-sú-zóḡ, vu-kó hɛn zóḡ salí, vu-kó hɛn kɛḡḡ, vu-ma dooká vu, vu-hɔ nɔ́ bíd, vu-haa dug, vu-na' yúú, vu-kó hɛn yḡn vu.

23 Hɛn í-yɛ vu-dɛn di zóḡ, nánán woolí, ma vu-vúd góh. Hɛn ku-viij nánán vu-máa vuu-yɛ nɔ.”

Wakéé gáa tóó 'yé zóḡ Yesu woolí

(Matío 15:21-28)

24 Yesu ka lúú wulí-máa, laa hág Tírlí. Dó kii tóólí, híj nán uu-gaa sá, ʌ́máa vu-háá gaa.

25-26 Wakéé, tóó ká duulí, hɛn hóg kó wakéé, waa woo. Wakéé, yɛ ká wakéé, Geréggi, hág Sirofeníilí. Ka ki moo Yesu woo máa, ya kɛḡḡ-du-la tíj, dɛnno nag ba a la nɛn hɛn hóg waa bii woolí.

27 ʌ́máa Yesu híjɔ: “ʌ́m gbɔ náásáh waa uu-há' péh. Kaa bɛ beréd náásáh voo pú-yḡ'ḡd waa vu-téé, duu-né.”

28 Wakéé, pee híjɔ: “Ba' míḡḡ, ʌ́máa yḡ'ḡd waa vu-lá beréd púpúd ku-pee hágá náásáh waa voolí-nagá máa ó.”

29 Ma Yesu duu híjɔ: “Yúú yḡn híjílí móg yɛlé, ʌ́m laa la ú. Hɛn hóg lúú waa móg woolí-sú'ú.”

³⁰Sey ka vé' la woolí-kiilí máa, nuη waa yóó, ud mbaa píggí. Hẹη hóg lúú sú'ú.

Yesu kó nán kpọọg tóo ki tóg, moo moo

³¹Yesu daa lúú hág Tírlí, duu vé' yąą duu Sidónhí-kan Dekapól, ma yą mam Gáliléelí.

³²Nán vu-paño ya nán kpọọg tóo, ká moon moo de"é, na'a né. Vu-denno nag moo a ha'adu-nag yúli.

³³Yesu bege laan ya nán ku-wulí-péllí-máalé, dóddu-nag vbaη waa tóggí, tu-u-sud za'ano méélé,

³⁴Iuu dọg nóo be"í, híd, ọ: “Efáta.” (Moo woo tú’ “Am tú'ú-la ú.”)

³⁵Tóg woo vu-háá tú'ú, méé woo yuu, bé' moo moolé, tọọ na'a.

³⁶Ma Yesu tiη vu-u-ọd nán tóo sá. Tiη vu, faa tiη vu, ọmáa vu-baa pa laan voo tíη tíη.

³⁷Hẹη Yesu ka kó yẹ la' vu-la fid, vu-ọ: “Kó hẹη vu-'waapád, maa duu-mén. Kó nán tóg péllí-vu-ki moo, nán kpọọg vu-moo moo áń.”

Márkus 8

Yesu pú-fóó uzinεεre ndaddú-vu-hẹη lálí

(Matío 15:32-39)

¹Sey woolí-máa, nán tóo vu-duu súg dúú buwí-na'a, vu-kan hẹη lálí-péllí. Yesu ka họ máa, bee waa duulí woo vu, ọd vu:

²“Mí họ gím gaad nán ye vu-ú, moo vu-mbaa míllí yelí-bá' tẹąnó wu-ye no, vu-kan hẹη lálí-péllí.

³An ba' vu-la ligí gọọmná í-yọgọ téé, vún tẹą hįnaalé, ó, moo nán tóo vu-yaa ya díi ú.”

⁴Waa duulí woo vu-hįjdu: “Ba dẹη née ku-lá hẹη hẹ' hóg tíη yelíhá?”

⁵Yesu vi vu: “Ví di kan beréd kígi nénná?” Vu-hįjdu: “Gúndem.”

⁶Yesu ọd dúú pee vu-u-mbaa hágá. Bee dọg beréd kígi gúndem pee vu, dẹη Tayii nag, yi zuu-pú-waa duulí woo vu-u-yẹ' vu-ú, ma vu-yẹ'ẹ dúú pee vu.

⁷Ze' waa tóo vu-kéé díli-áń; Yesu duu dẹη Tayii nag, ma ọd vu-u-duu yẹ'ẹ vu-la áń.

⁸Dúú vu-lá, vu-hẹ', ma waa duulí woo vu-duu sug kéelí-woo hí' baa gbọọ gúndem.

⁹Nán ku-lá hẹη yẹ, zaa ka vun di fóó uzinεεre ndaddú. Yesu ka ba' dúú vu-'waa máa,

¹⁰dáá dọg néńhí-kan waa duulí woo vu, vu-daa laa hág Dalmanútalí.

Nán farísa vu-vi hɛn sɔ́gɔ́ɔ

(Matío 16:1-4)

11 Nán farísa vu-yaa, vu-bé' moo fanné kan Yesu, bi zo"u-ú, vu-vigi: “Àm kó d wó hɛn sɔ́gɔ́ kám yaan Tayii woolí-má nɔ.”

12 Yesu ka ki ná' máa, nde gbo zuu-zóólé, 'mm, ɔ: “Moo ɛn nán 'yá'á ye vu-vi hɛn sɔ́gɔ́lá? Mí ɔd ví moo yéñne, nán 'yá'á ye vún hɛn hɛn sɔ́gɔ́ tóó né sáám.”

13 Yesu daa lúú gbo vu-zuu-wulí, dáá néh ka la mam dɛn.

Yesu gúgún yɔ́g nán farísa voo kan wággí

(Matío 16:5-12)

14 Kuu-dó néhñí-máa, waa duulí Yesu woo vu-zán beréd gbo, vu-pɔɔɔ beréd dágá aga nɔ.

15 Yesu tiɔ vu-moo tóó, ɔ: “I gág kan nán farísa vu, kan Heeród áám, moo voolí yággá man kan wággí.”

16 Waa duulí woo vu-fan moo ya voolí, vu-ɔ: “Yesu ɔ í yɔ́gɔ́ moo kaa 'yén ví beréd né ye nɔ.”

17 Ma Yesu vi vu: “Ví fan moo ɛn ya víílí, kí ɔ: ‘Moo kaa 'yén ví beréd né ye nɔ' lá? Ví kin ná moo né yeý? Ví gaa ná hɛn né yeý? Ví ngóó, tógga?”

18 Ví di kan nɔ́, ví hɛn né. Ví di kan tóg, ví kin ní. Ví dé'ɛ ná né áámma?

19 Sey kán yii beréd kígí nónó pú-nán uzinɛere nónó vu-máa, ví duu sug púpúd woo hɛ' baa nénná?” Vu-híjdu: “Wɔ́n bó' zuu-idú.”

20 Duu vi vu: “Sey kán yii beréd kígí gúndɛm, pú-nán uzinɛere ndaddú-vu-máa, ví duu sug kéélí-woo hɛ' baa gbɔ́ɔ nénná?” Vu-híjdu: “Gúndɛm.”

21 Ma duu vi vu: “Ví kin ná né yaa?”

Yesu kó nán yɔ́m tóó hɔ́ nɔ́ kaa Bɛdsáydalí

22 Yesu daa laa kaa Bɛdsáydalí. Vu-pɔɔɔ ya nán yɔ́m tóó, vu-dɛnɔ nag, moo a za"u-ú.

23 Yesu ka ki máa, ka nán yɔ́m pee nagá, tee laanɔ kaa pigim, tu'ud sud sɔ'ɔdu-nólé, ha'adu-nag yúlí, vigi: “Mó hɔ́ hɛn tóó sá'áa?”

24 Nán yɔ́m pee kuu nɔ́, ɔ: “Mí hɔ́ nánán vu-mbaa kó í la' wɔ́gɔ́, áamáa vu-'yɛmmó.”

25 Pig woo máa Yesu duu ha'adu-nag nólé, nán yɔ́m pee hɔ́ nɔ́, nɔ́ kɔ́"ɔ s'ú. Nɔ́ woo tú la kéléh.

26 Yesu ba"u-a líí la woolí-kiílí, ɔddu: “Àm dɔ́ la kaalí-sá.”

Piér ɔ Yesu ba wu-í-nán sɛnné

(Matío 16:13-20; Lúg 9:18-21)

²⁷Yesu daa laa kan waa duulí woo vu-kaa waa too vulí, hág Sezarée í Filíb woolí. Ku-di lá hjnaalé, máa, vi vu: “Yee nán vu-ɔ ba mín nónná?”

²⁸Vu- hjiidu: “Tóo vu-ɔ ba món Yoohána í mam Tayi wooné wu, too vu-ɔ ba món Elía wu, too vu-ɔ ba món anábi gbogoo too no.”

²⁹Ma Yesu duu vi vu: “Ví ɔ víi nénná?” Piér hjiidu, ɔ: “Mó í nán sennée.”

³⁰Yesu ka ki ná' máa, há' vu-u-ɔd nán too moo yúu biilí sá.

Yesu ɔ moo nom woo, kan nínní woo nommé

(Matío 16:21-28; Lúg 9:22-27)

³¹Pig woo máa, Yesu dɛɣ tú'ud vu-moo ɔ: “Í míi Tayi ka ba'an ya ye, séy mín nuɲ hɛn ndógóné gbogoo ba'a péh. Í nii Yúúda vu-kan gbanaa hɛn ha"í vu, kan nán moo Tayi tú"í wúh man, wúh noon, amáa bá' idú, tɛɣnó woo téé míi nínní nommé.”

³²Yesu ɔd vu-la həd. Amáa Piér paɲɲo laan ka'adí-wu-dágá, séewu.

³³Ma Yesu tii daa nóo waa duulí woo too voolí, séé Piér, ɔddu: “Seedán, am lúú la zulí! Moo taalí-móó ye, moo taalí-Tayi woo no péli, amáa moo taalí-nánán voo no.”

³⁴Pig woo máa, Yesu bee dúú vu-kan waa duulí woo vu, ɔd vu: “Nán too a hji bi duunó téé, a gbo moo taalí-fóó woolí-péh, a ndog nom sá, a duunó.

³⁵Nán too a hji bi sɛd fóó bii nu téé, wúh tiddu-ú. Amáa nán a tid fóó woo moo míilí kan yúu moo toɔ 'maɲi-tée, wúh séddú.

³⁶Nán too a nuɲ hɛn góo 'waapád péh, a tid vágád woo téé, ɛn wúh yagadulá?

³⁷Tóo téé nán vu-pín vágád kan ɛná?

³⁸Nán 'ya'á ye vu-kó hɛn bíd, vu-duun Tayi dágá né. Í míi Tayi ka ba'an ya ye, nán too a kó séy yúu míilí, kan moo míi vulí, saam nán ye voolí-tée, mí áh, sey an yaa yaalí-gbogoo kan na"é, Ba' míi woo, kan maleeka woo vu-tée, séy sín kón kanno áh.”

Márkus 9

¹Yesu duu ɔd vu: “Mí ɔd ví moo yéhne, nán kíi dii yeí-ye, too wúh noo né, wúh ho gbaɲ waalí-Tayi woo wúh ya kan néelé, woo péh.”

Fóó tiini Yesu woo no

(Matío 17:1-13; Lúg 9:28-36)

²Bá' guú ka yaá máa, Yesu bɛ Piér kan Yaakúbu kan Yoohána, paɲ vu-dáa dɔgɔn gu-gbogoo tooí, vu-mbaa wulí-vu-méh. Yesu tiid vu-fóó,

³saam woo bú mbaa kéhkeh, nán saam telí-too te saam de'ɛn í yogo hágá yeí-né sám.

⁴Anábi Elía vu-kan Múúsa vu-vúd voolí-nólé, vu-mba moo kan Yesu.

⁵Piér ka moo ɔd Yesu: “Akaw, kaa súg mbaa ví ye, duu-ú. Vón kəb waa t̩a̩nó, í móó a dágá, Múúsa woo a dágá, Elía woo a dágá.”

⁶Dúú-ka kó vu-máa, Piér gaan hən ka ɔn yə né.

⁷Ma mam hijj vúd fii vu-ya, sú' vu-zuu-bilim. Yég tóó kiy zuu-mam hijj peelí, ɔ: “f̩ ye waa míí nu, mí hííwɔ́ ó. I kiddu-tóggú.”

⁸Waa duulí woo ku-luu dɔg nóó máa, vu-hɔn sí-nán tóó né, séy Yesu wu-dágá, mbaa kan vu.

⁹Sey ku-dí zuu-guu-sílí máa, Yesu tiŋ waa duulí woo vu-u ɔd nán tóó moo yúú hən ba ku-hɔ yelé, sá sáŋ, háá a yə sey nímní woo nɔmmé péh.

¹⁰Vu-tu-moo yə voolí-zóólé, vu-vín ya voolí: “ ‘Nímní nɔmmé’ sú-ɛná?”

¹¹Pig woo máa, waa duulí woo vu-vigi: “Moo ɛn nán moo Tayi tú"í vu-ɔ Elía ban yaa péhna?”

¹²Yesu hijj vu: “Elía wún yaa péh, wún mbóg hən 'waapád du-na'a. Amáa moo Tayi ɔ née yúú míílílá? f̩ míí Tayi ka ba'an ya ye, mín nuŋ hən ndógné gbɔ ba'a, wún hən hən leená péhnaa?”

¹³Amáa mí ɔd ví, Elía yaa sú'ú, ma nán vu-kógo kó í-kuu-híí wɔgo, kó í-debtere Tayi woo ka ɔ yúú woolí-máa wɔgo áŋ.”

Yesu neŋ yigid bíd vud fód waa tóó woolí-

(Matío 17:14-21; Lúg 9:37-43a)

¹⁴Sey ku-vé' zuu-yə dáj waa duulí woo tóó voolí-máa, vu-hɔ dúú gbɔ ba'a vu-gbɔ kan vu, kan nán moo Tayi tú"í vu, vu-fan moo kan vu.

¹⁵Sey dúú ku-hɔ la Yesu ná' máa, vu-mbaa díi, vu-ke dɔg la vá"u.

¹⁶Yesu vi waa duulí woo vu: “Ví fan moo kan vu-yúú ɛnnéla?”

¹⁷Nán tóó sɔam dúú yə voolí-híidu: “Akaw, mí pəŋ waa míí yaan móólé, Yigid bíd kógo, mbaa kpɔgná.

¹⁸Yigid bíd baa ma"ɔ, gbɔgo hágá, fúg baa fúj vúd yəg woolí, séh nú', 'wóy mbaa kpur. Ma mí vi waa duulí móó u-neŋ yigid bíd yə ó, amáa vu-neŋ mban né.”

¹⁹Ma Yesu hijj vu-ɔ: “Nán moo faalí-vu, mín ma' zóó, mbaa kan ví nénná? I pəno ya ú.”

²⁰Vu-gaŋ waa pee pəno ya. Sey yigid bíd ka hɔ la Yesu ná' máa, nam waa pee, wáá kíib hágá kan fúg yəgá, 'wóy mbaa kpur.

²¹Yesu vi waa ba'a: “Hən ye dəŋɔ bá' née yelá?” Híidu: “Dəŋɔ ya náásáj woolí.

²²Baa gbɔgo velí-kan mammé áŋ, moo bi nɔwɔ ó. Amáa, am dí kan néélé, kó hən tóó ú-tée, am hɔ gím gaad vó, am maa vó ú.”

23 Yesu híjdu: “Mó ɔ: ‘Am di kan néélé, ú-té naa?’... Hɛn tóó tɛn nán ku-u 'yé zóó, Tayi woolí-máa vu-né.”

24 Vaná waa ba'a moo dɔg moo yúba ɔ: “Mí 'yé sú-ú. Am maan, mí duu faa moo sá!”

25 Yesu ka hɔ dúú ku-u yaa dɔg máa, sée yigid bíd, ɔddu: “Yigid bíd í-kpɔɔg yɛ mó yɔ, míi ɔm am vúd la fɔ́ɔ, waa yɛ woolí-dén kəd.”

26 Ma yigid bíd wɔ́ɔ wɔ́yɔg gbɔɔ ba'a, nam waa pee kan néélé, duu daa vúd. Waa pee mbaa kó í-nɔm wɔgɔ. Nán vu-ɔ: “Nɔɔ sú-ú! Nɔɔ sú-ú!”

27 Amáa Yesu ma"ɔ nagá, luu dii dɔg yúba.

28 Sey Yesu ka dó kíilí máa, waa duulí woo vu-vigi vu-mén: “Moo ɛn vó nɛɛn vóo yigid bíd yɛ mban nélé?”

29 Híjdu vu: “Áá, yigid bíd í-yɛ vu-vún voo té' né, ba bá' Tayi péh.”

Yesu duu ɔ moo nɔm woo, kan nímní woo nɔmmé

(Matío 17:22-23; Lúg 9:43b-45)

30 Ku-u lúú wulí-máa, vu-sə' yɔ́ɔ hág Gálilée. Yesu híj nán uu-gaa sá,

31 moo baa tú'ud waa duulí woo vu, ɔ: “Í míi Tayi ka ba'an ya yɛ, vún dɔn nag nánán voolí, vún nɔɔn, amáa pig nɔm míilí bá' idú tɔ́ɔnó woo téé, míh níh nɔmmé.”

32 Amáa waa duulí woo vu-kin moo yɛ né. Ma vu-duu ndɔggu-vilí áh.

Nóo mba daga vu-na"éjá?

(Matío 18:1-5; Lúg 9:46-48)

33 Yesu vu-yɔ la kaa Kapernáhummé. Ku-u dó la kíilí máa, Yesu vi waa duulí woo vu: “Vín fan moo woo ɛn hjnaaléjá?”

34 Amáa vu-mbaa simná, moo vun moo hjnaalé, vu-híj bi gaa nóo ba mba daga vu-na"éjá?

35 Ku-u híj ní máa, Yesu mbaa hágá, bee waa duulí woo vu-wanbó' zuu-idú, ɔd vu: “Nán tóó a híj bi mbaa nán gbɔɔɔ téé, a hɔ fɔ́ɔ, woo hɛn lee, a kó daga vu-ba'ad 'waapád.”

36 Ma Yesu bɛ náásáj waa tóó díid vu-tíh, gan tíddu-nagá, ɔd vu:

37 “Nán a fɛɛ náásáj waa tóó kó í-waa yɛ wɔgɔ, kan yég míi téé, fɛɛ míw. Nán a fɛɛn téé, fɛɛ í-ka ba'an ya máa áh.”

Nán ka mán ba ví ní téé, wu-nán baa ví

(Lúg 9:49-50)

38 Sey woolí Yoohána ɔd Yesu: “Akaw, vó hɔ nán tóó nɛɛn yigid bíd vu-vud kan yég móó, ma vó há"u, moo ka duun ba ví ní má nɔ.”

39 ʔmáa Yesu híjdu: “Ka vín há"u-sá, moo nán ba kó hẹn sạgạ kan yég míi péh, ba duu moo moo bíd míi máa tẹe ú.

40 Nán ka mán ba ví ní tée, wu-nán baa ví.

41 Kóo nónná a pú-ví mam zólí-dag koom dágá, moo kíi nán kirtẹn vu-yu-má no tée, mí ọd ví moo yéhne, hẹn súwí-woo wún tin ní.”

Hẹn bíd waaná' woo péli-

(Matío 18:6-9; Lúg 17:1-2)

42 Yesu duu ọ: “Kóo nónná a zo' náásáh waa ku-'yé zóó, míilí ye dágá a faa moo míi tée, duudu-ka vun taddu-naag hẹn nané gbọọ ba'a vẹgẹ, ka vun ndaa gbọọ zuu-mam gbọọlé.

43 Nag móo ka wu-zo'om hẹn bíd kólí-tée, ʔm sẹ"ọ gbọ la. ʔm dó ya vágadí-kan nag dágá máa, wu-duu-mba ʔm mbaa kan nag idú, ma Tayi a gbom vee gẹẹ í ka ním níí-tée, duu-né.

[44 Ya woo, ga'ad vu-lá fọ́, mbaan wulí, vee ním wulí-né ʔm.]

45 “Doo móo ka wu-zo'om hẹn bíd kólí-tée, ʔm sẹ"ọ gbọ la. ʔm dó ya vágadí-kan doo dágá máa, wu-duu-mba ʔm mbaa kan doo idú, ma Tayi a gbom vee gẹẹlé tée, duu-né.

[46 Ya woo, ga'ad vu-lá fọ́, mbaan wulí, vee ním wulí-né ʔm.]

47 “Nóo móo ka wu-zo'om hẹn bíd kólí-tée, ʔm vbəddu-gbọ la. ʔm dó gbanj waalí Tayi woolí-kan nóo dágá máa, wu-duu-mba ʔm mbaa kan nóo idú péh, ma Tayi a gbom vee gẹẹlé tée, duu-né.

48 Ya woo, ga'ad vu-lá fọ́, mbaan wulí, vee ním wulí-né ʔm.

49 Moo wún mbóg nán 'waapád kan vee, kó í-kuu-mbóg wi' kan tẹm wọgọ.

50 Tẹm zúg máa, hẹn tọọ, ʔmáa tẹm hụyem ka vúd sú-ú-tée, ví duu mbóggu-kan ẹná? I tọn ya víilí ú. I mbaa kó í-wi' kuu-gbọ tẹm wulí-máa wọgọ.”

Márkus 10

Yesu tú' moo yúú híiné kéé kan wẹẹlé

(Matío 19:1-12; Lúg 16:18)

1 Yesu daa lúú wulí-laa hág Yúúdálí, zih Yuřden dən. Dúú vu-duu súg yaa woolí. Yesu tú'ud vu-moo kó í-ka baa tú'ud vu-tíh máa wọgọ.

2 Nán farisa tóo vu-yaa woolí-moo bi guggu-ú, vu-vigi: “Debtere Múúsa woo ọ nán uu-híin kan kéé, ʔm?”

3 Yesu híjdu vu, ọ: “Múúsa ọd ví nénná?”

4 Vu-híjdu: “Múúsa ká gbod vó hịnaa, ọ: ‘Nán ka bi híin kan kéé tée, a pẹhọ kan sạm laan ba' woo woolí.’ ”

⁵Ma Yesu duu híjd vu: “Moo tóg ngóólé, ví yẹ no péh Múusa ká pú-ví dooká yẹ no.

⁶Amáa ya dənə woolí-máa, Tayii dən yib hən, ‘ká mbóg wayée vu-kan wakéé.’

⁷Pig woo máa, ọ: ‘Moo woo no wayée wún hí'in kan ba' woo kan na' woo, wún má'an kan kéé,

⁸ya voo idú ám wún tii fọ́, dágái.’ Vu-duu mbaan fọ́, idúi né, amáa fọ́, dágái.

⁹Hən Tayii ka sugun máa, nán a hí'in sá.”

¹⁰Kuu-laa kíilí máa, waa duulí woo vu-duu vigi moo yúú moo yelé,

¹¹Yesu ọd vu: “Nán a nən kéé, woo gbo, a duu éé tóó téé, kó náa nii woo hən bíd, kó báai.

¹²Wakéé, ka gbo wəə, ka éé wəə, tóó téé, kó báai ám.”

Yesu bag náásáj waa vu-hən

(Matío 19:13-15; Lúg 18:15-17)

¹³Sey woolí-nán vu-pəh náásáj waa vu-yaan Yesu woolí, moo a za' vu-ú, amáa waa duulí woo vu-sée vu.

¹⁴Yesu ka họ ná' máa, kó zóó, yéé, ọd vu: “I gbo náásáj waa uu-yaa míilí la ú, i há' vu-sá, moo gban waalí-Tayii woo mbaad nán kuu-man kan vu-má no.

¹⁵Mí ọd ví moo yé'ne, náásáj waa vu-fẹẹ moo gban waalí-Tayii woo vaná, amáa í-nii uu-fẹen í-yogọ né téé, wún dón wulí-né sá'm.”

¹⁶Pig woolí-máa, Yesu ka waa vu, pij vu-ya zóólé, ha'ad vu-nag yúlí, bag vu-hən.

Nán naa tóó no

(Matío 19:16-30; Lúg 18:18-30)

¹⁷Yesu ka be hínaa bi lúú sú'ú-máa, nán tóó ke dug ya sə'ọ tíh, gu doo núug tíh woolí, vigi: “Akaw tọọ, míh kó née péh míh nuh vágád í-káákáálá?”

¹⁸Ma Yesu híjdu: “Moo ẹn mó been nán tọólá? Nán tọó tóó pélí, séy wu-Tayiii dágá 'néh.

¹⁹Mó gaa dooká Tayii woo vu-ú: ‘Am nɔɔ nɔm sá. Am kó báa sá. Am kó líw sá. Am gəd dam vu-moo sá. Am sóó dam vu-sá. Am na' ba' móó kan na' móó ó.’ ”

²⁰Nán pee duu ọ: “Akaw, mí duu hən yẹ vu-'waapád diga kán dən saa kólí máalé.”

²¹Yesu ka téggú-máa, híjwọ ó, duu ọddu: “Kéem hən tóó díl; am la gí hən móó 'waapád, mó yẹ'ẹ nán gím vu, téé món nuh hən naa tóó Tayii woolí, pig woo téé mó ya duun.”

²²Sey ka ki la moo yẹ ná' máa, sáa túh, daa lúú kan zóó, vjíní, moo ká nán naai.

23 Yesu tégə nók daa kan, ɔd waa duulí woo vu: “Təə ú, nán naa wu dó gbanj waalí-Tayii woolí-té nɔ.”

24 Waa duulí woo vu-mbaa dii yúú moo ka ɔ yelé, Yesu duu ka moo, ɔd vu: “Waa míí vu, dólí-gbanj waalí-Tayii woolí-máa, təə ú.

25 Hən təəlí-tóó dilí-ám; wu-bal a puu nók ba'taalí-má nɔ. Amáa hən ka təə mba máa dilí; wu-nán naa a híí bi dó gbanj waalí-Tayii woolí-té nɔ.”

26 Moo yɛ la' waa duulí woo vu-keb, vu-vín ya voolí: “A í-yogɔ tée, nóo wún séddá?”

27 Yesu tég vu, ɔ: “Hən yɛ mba woo nánán vu-yu-keb, amáa mban woo Tayii né, moo hən tóó mban woo Tayii né.”

28 Piér dən ka moo, ɔddu: “Í vóó, vó gbo hən 'waapád, vó duum sí'ú.”

29 Yesu híídu: “Mí ɔd ví moo yéñne, kóó nónná a gbo kii woo, kan daa nii kan daa sáj vu, tóó tée daa kéé vu, kan na' woo kan ba' woo, tóó tée waa woo vu-kan bab, moo mííí kan yúú moo tɔɔ 'manɛí-tée,

30 wún duu nuɛ vu-hágá yelí-do' tɛmɛre, wún nuɛ kii kan dag nii kan dag sáj, kan dag kéé kan na'á, kan waa vu, kan bab 'waapád. Nán wún duuɔ kan hən bíd ám. Tée wún duu nuɛ vágád káákáá gbanj waalí-Tayii woolí-ú-ám.

31 Amáa nán buulí-na'a sɔam nán ku-mbaa nán gbɔɔ vu-hágá yelí-máa, wún tii hən lee; í-ku-hɔ vu-hən leená hágá yelí-máa, tóó wún tii nán gbɔɔ vu.”

Yesu tú' moo nɔm woo, kan moo nímní nɔmmé woo do' tɔamó woo wu-ye nɔ

(Matío 20:17-19; Lúg 18:31-34)

32 Ka vu-di lá hɛnaalé, moo dáálí-dɔg Yerúsalemmé máa, Yesu béəd vu-tíj. Dúú-zá waa duulí woo vu, dúú-kó nán ku-dugu máa vu-ám. Yesu duu bee waa duulí woo vu-wanbó' zu-idú yaan woolí, bé'ed vu-hən a kóɔ máa tú'í, ɔ:

33 “I ki sí! Ba di ví sí-dɔggí-Yerúsalemmé yɔ. Í míí Tayii ka ba'an ya ye, wún don nag gbanaa hən ha"í-voolí, kan nán moo Tayii tú"í voolí-ám. Wún sɛ' moo, moo nɔnɛ míí nu. Wún don nag nán gaa Tayii sá voolí.

34 Wún kón bɔam, wún tú'un sud fólé, wún gbón kan loo, wún nɔn ám. Amáa bá' idú, tɔamó woo tée, mín nímní nɔmmé.”

Yaakúbu vu-kan Yoohána vu-bá' ya mbaalí-Yesu woolí

(Matío 20:20-28)

35 Zebedée waa vu, Yaakúbu vu-kan Yoohána, vu-yaa Yesu woolí, vu-vigi: “Akaw, hən kóó dim bá"í-ye tée, vó híí am pú-vó ú.”

36 Yesu vi vu: “Ví híí ɛná?”

37 Vu-híídu: “Vó dem naggi, vó híí sey gbanj waalí-móólé tée, am 'yé vó, dágá a mbaa nag nán móólé, tóó a mbaa nag kpáag móólé.”

38 Yesu híjd vu: “Ví gaan hɛn kíf bá'an yɛ né. Vín ma' zóó kan hɛn ndógɔné kó í kán dī nuní yɛ wɔgɔ áa? Kan nɔm kán dī nuní yɛ áa?”

39 Vu híjdu: “Vón ma' zóó ó.” Yesu ka ki ná' máa, duu ɔd vu: “Vín nuɲ hɛn ndógɔné ú-gínú, kan nɔm áǎn.”

40 Ámáa moo mbaalí-nag nán míílí kan nag kpáagí-máa, míńɔ pún né. Séy nán í Tayɪ ka 'yé d vu-máa, vúnɔ nuɲ.”

41 Sey waa duulí í wǎnbó' ku-ki moo yɛ máa, vu-kód Yaakúbu kan Yoohána zóó yéé.

42 Ma Yesu bee vu-ya, ɔd vu: “Ví gaa gbani nán gaa Tayɪ sá voo, vu-na' yúú nán voo wuí. Gbanaa voo vu-yú vu-kɔgná.

43 Ámáa í-víílí máa, ví kón hɛn í-yɔgɔ né. Nán tóó víílí sǎmɛ a híj bi mbaa nán gbɔɔ tée, a mbaa nán ba'ad víí nu.

44 Nán tóó víílí sǎmɛ a híj bi mba daga vu-'waapáddú-tée, a mbaa gba'a nán voo 'waapád,

45 moo í-míí Tayɪ ka ba'an ya yɛ áǎn, mí yaan moo nán u-kón mí ba'adí né, ámáa moo ba'ad kólí. Míń pú-fóó, míí, moo nán buulí-na'a u-séddú.”

Yesu zǎ Baatimée, nán yɛm tóó

(Matío 20:29-34; Lúg 18:35-43)

46 Vu-yǎ kaa Yeríkolí. Sey Yesu ka vúd la kaalí-kan waa duulí woo vu, kan dúú gbɔɔ ba'a vu-máa, nán yɛm tóó duulí, ká baa mbaa bá'a hɛn yǎg híjnaalé. Yéé woo Baatimée, waa Timée woo nɔ.

47 Ka ki Yesu nán Naazaréd ba wu-dí yǎalé, máa, dɛɲ moo dɔg moo yúba, ɔ: “Yesu, Daavíd waa, i hɔ gím gaanó!”

48 Nán vu-séewu, vu-ɔddu ba a mbaa simná. Ámáa duu moo moo gbɔɔ méń: “Daavíd waa, i hɔ gím gaanó!”

49 Yesu dii, ɔd vu: “I beewu-ya ú.” Vu-bee nán yɛm pee, vu-ɔddu: “Ám ndag zóó la ú, lúú dɔggú, Yesu beemó!”

50 Nán yɛm pee tǎ sǎm woo gbɔ, wǎɲ dɔg laa Yesu woolí.

51 Yesu vigi: “Mó híj ɲn kód bi ɛná?” Nán yɛm pee híjdu: “Akaw, ka míń hɔ nóóe.”

52 Yesu ɔddu: “Ám laa la ú. Zóó 'yé lí-móó sɛm sú'ú.” Vaɲná daa hɔ nóó háńá, kpáy duu Yesu híjnaalé, wuí.

Márkus 11

Yesu dǎ kaa Yerúsalemmé

(Matío 21:1-11; Lúg 19:28-40; Yoohána 12:12-19)

- ¹Sey Yesu kan waa duulí woo ku-yà ya bé' dáj Yerúsalemmé, ku-di lá kaa Bédfaázeli-kan Betaniilí, dáj gu-la' kúrmí máa, Yesu ba' waa duulí woo vu-idú,
- ²Qd vu: "I laa kaa tíj vílí yelé, Kíí di dólí-la wulí-tée, vín háá nuj wamnde waa, tay mbaa duulí, nán tóo dáano lá see né. I buuwu-paṅ ya ú.
- ³Nán tóo ka vi ví: 'Ví kó ɛn yelá?' Tée i híjdu: 'Í 'yéí-híjwò ó, tée wún duu vẹ"o paṅ ví ya dilí-vaṅná.' "
- ⁴Vu-lúú, vu-la nuj wamnde waa pee tay mbaa di dáj yaḡ dómme, dáj hijnaalé, Vu-buuwu.
- ⁵Nán tóo ku-mbaa wulí-máa, vu-vi vu: "Kó née ví buu wamnde waa yelá?"
- ⁶Vu-híj kó í-Yesu ba qd vu-pee wogo, ma vu-gbod vu-la.
- ⁷Vu-paṅ wamnde waa laan Yesu woolí, vu-wáadu-saḡm kúsugumí. Yesu dáa mbaa wulí.
- ⁸Nán buulí-na'a vu-húú-saḡm voo vu-hijnaalé, tóo vu-ha ha'ad vu-hógó, vu-húú-hijnaalé, áṁ.
- ⁹Nán í-kuu-béé tíj, kan í-kuu-duu pigim máa, vu-lég, vu-ɔ: "Tayii a gbom nánne! Í 'yéí-Tayii a bagam hɛnne, í-kám yaa kan yég woo yẹ nɔ.
- ¹⁰Tayii a bag gbaṅ waalí-a ba ví yée Daavíd woo ka di yaalí-yẹ nɔ! Ba na' ví Tayii í-be"í-zu áṁ!"
- ¹¹Yesu ka dó kaa Yerúsalemmé máa, laa lig hɛn ha"íí, tégə nók hɔ hɛn 'waapád. Yaḡ menné máa, duu daa vé' laa kaa Betaniilí, kan waa duulí woo wánbó' zu-idú pee vu-áṁ.

Yesu fáa la' zɔgɔb tóo

(Matío 21:18-19)

- ¹²Yaḡ ka'ámé, ku-vúd kaa Betaniilí maa, gɔɔm ya Yesu.
- ¹³Hɔ la' zɔgɔb tóo diilí na'a, kan kpag, séé la, tóo tée ba bíñ nuj hɛn tóo wulí-ú. Ámáa, ka séé la dɔɔ woolí-máa, hɔ déñ ha'ad kpag vu-mén, moo sey hɛn líid yaḡ sù'ú.
- ¹⁴Ma Yesu fáa la' pee, ɔ: "Nán tóo wún duu lán sí líid móo né, háá káákáá." Waa duulí woo vu-ki moo yẹ áṁ.

Yesu néj nán hɛn gílí vu-lig hɛn ha"íí

(Matío 21:12-17; Lúg 19:45-48; Yoohána 2:13-22)

- ¹⁵Vu-yà la Yerúsalemmé. Yesu dó la na'am gbɔɔ lig hɛn ha"íí, néj nán hɛn gílí vu-vud wulí-kan nán hɛn híí-vu-áṁ. Ndaa táabəə í-nán siide píí voo vu-yed, kan káám nán gbókii gílí voo vu-áṁ.
- ¹⁶Gbɔn nán tóo gaṅ hɛn yaḡ daa na'am gbɔɔ lig hɛn ha"íí-né sáṁ.

17Tú'ud vu-moo, ɔ: “Tayii ɔ debtere wooli: ‘Vúh bee lig míi ye lig zig nán voo 'waapád wu-ɔd Tayii moo wuli.’ Í yɔgɔ péláa? Ámáa í víi ví tiwu-víi lig líw voo no!”

18Gbanaa hɛn ha"í vu-kan nán moo Tayii tú"í vu-ki moo ye, ma vu-soo hɛnaa moo bi nɔwɔ ó, Ámáa vu-ndɔggu, moo moo tú"í woo ye tɔɔd dúú vu-ya voo 'waapád.

19Men ka kó máa, Yesu vúd kaalí-kan waa duulí woo vu.

Yesu kan la' zɔgɔb 'wɔggi

(Matío 21:20-22)

20Yesu kan waa duulí woo ku-di daa yaalé, yaɔg kɔ'ɔm hɛm máa, waa duulí woo vu-hɔ la' zɔgɔb pee 'wó 'waapád, kan zágád woo áh.

21Piér duu ta'ad moo woo ɔd Yesu: “Akaw, ɔm hɔ la' zɔgɔb kárh fáawu-pee 'wó sú'ú.”

22Yesu híjd vu-ɔ: “I 'yé zɔɔ, víi 'waapád Tayii wooli.

23Mí ɔd ví moo yéhne, nán a faan moo zɔɔlé, né, a 'yé zɔɔ, hɛn woo ban kóyyú-tée, kóó a ɔd gu-ye: ‘Ám lúú yeí, mó la wáá mammé' sɛ', hɛn woo wúh kóyyú.

24Moo woo no mí ɔd ví, hɛn 'waapád kíi bá' Tayii, kíi 'yé zɔɔ, ba bíh nuhɔ tée, víh nuhɔ.

25Sey kíi di Tayii hɛn bá"í-péh, kíi taa moo víi kan nán tóó tée, i kée moo woo gbɔ la ú, moo Ba' víi í-be"í-a kée hɛn kólí-sɔnné víi vu-gbɔ áh.

[26Ámáa i kée hɛn kólí-sɔnné dey voo gbɔn né tée, Ba' víi í-be"í wúh kée í-víi gbɔn né áh.]”

Néélé Yesu woo yaa télá?

(Matío 21:23-27; Lúg 20:1-8)

27Yesu vu-kan waa duulí woo vu-duu vé' la Yerúsalemé. Yesu daa 'yéh na'am gbɔɔ lig hɛn ha"íí. Gbanaa hɛn ha"í vu-kan nán moo Tayii tú"í vu-kan í-nii Yúúda vu-yaa wooli,

28vu-vigi: “Mó kó hɛn ye vu-kan néélé, woo ɛná? Mó nuhɔ nóo wooli, kárh kó hɛn ye vulá?”

29Yesu híjd vu: “Mí híj bi vi víi moo tóó péh. I híjn tée, néélé, kárh kón hɛn wuli-ye, míh tú'ud víi nán woo.

30Yoohána nuh néélé, mam Tayii wooné télá? Tayii wooláa? Tóó tée nánán tóó wooláa? I híjn sínná!”

31Ku-ki moo woo máa, vu-fan moo ya vooli, vu-ɔ: “Aa híj ví: ‘Tayii wu-púgu' tée, wúh vi ba ví: ‘Moo ɛn ví fɛh moo Yoohána woo nélé?’

32Ámáa aa híj ví: ‘Nánán wu-púgu' tée, bán sɛn ví ní.” (Vu-ndɔg dúú vu, moo dúú 'waapád vu-taa Yoohána ba anábii.)

33Ma vu-híjd Yesu ɔ: “Vó gaa né.” Yesu duu ɔd vu: “Ēɛh̄é̄ɛ, mí á̄m̄, mí tú'un ví nán kán nugun néélé, woolí-ye né.”

Márkus 12

Yag zílí yúú nán disan kuu-tu-bab máa voolí

(Matío 21:33-46; Lúg 20:9-19)

1Yesu duu bé'ed nán vu-moo moolé, kan yag zílí, ɔ: “Nán tóó baa bab la' lálí-woo, h̄ɛ̄n h̄ɛ̄n daa kan, læ 'wá' doo k̄āl̄é, læ kó', vu-tán yag kan í-tulí-woo vu, ma daa laa gáá.

2Sey la' líid tɔ"é, ka yā sú'ú-máa, ba' la nán ba'ad woo dágá nán bab tulí-pee voolí, moo a la b̄ed bi la' líid ka' í-bii voolí-nagá.

3Ma nán bab tulí-pee vu-ma' gbóɔ, vu-n̄ɛ̄n̄ɔ gbɔ la nag leená.

4Nán pee duu ba' nán ba'ad í-tóó. Vu-dugu-ndóg yúlí, vu-kóddu-h̄ɛ̄n sé̄m̄.

5Duu ba' nán ba'ad í-t̄ān̄ó woo, vu-n̄ɔ̄w̄ɔ. Duu ba' í-tóó vu-buulí-na'a, vu-gbɔ tóó vu, vu-n̄ɔ̄w̄ɔ tóó vu.

6“S̄í'í̄d woo máa, waa híj̄í̄ woo dágá wu-kéé. Ba"u-la voolí, ɔ: ‘Wún gug kiddu-tóggú.’

7Amáa nán bab tulí-pee ku-kuu nóó h̄ɔ̄ɔ la ná' máa, vu-ó̄n̄ ya voolí: ‘Wu-í h̄ɛ̄n gaga b̄elí-súu. Yaa ba n̄ɔ̄w̄ɔ ví tée, h̄ɛ̄n gaga woo wún tii baa ví.’

8Vu-ma' n̄ɔ̄w̄ɔ, vu-woowu-vud babbí-gbɔ la.

9Yee tée, í-bab aga wún ya kó woo nénná? Wún yaa, wún tud nán bab tulí-yɛ vu, wún b̄ɛ bab pú-nán tóó uu-tud bi ú.”

10Yesu duu vi vu: “Ká ví z̄á̄n̄ga lá h̄ɛ̄n ku-bínda debterelí-yɛ náa? ɔ: “Yɛɛ nán h̄ɛ̄n ȳɔ̄l̄é, ku-ma gbɔ máa, wu-duu tii 'yɛɛ ndam.

11H̄ɛ̄n í'yélí-Taȳī ka kó máa, wu-yɛ n̄ɔ. Amáa kaa h̄ɔ̄ ví baa ví máa, h̄ɛ̄n s̄āḡāɛ.’”

12Í nii Yúúda ku-ki moo yɛ máa, vu-soo h̄īnaa moo bi ma"ɔ ó, moo vu-gaa ba zíd biw yag yɛ n̄ɔ. Amáa vu-nd̄ɔg dúú vu-yu. Ma vu-kéé Yesu gbɔ, vu-daa lúú ka la.

Lamba gbanii nán Róma voo nɔ

(Matío 22:15-22; Lúg 20:20-26)

13Vu-ba' nán farísa tóó vu-kan nán Heeród woo tóó vu, vu-laa Yesu woolí-moo uu-kóɔ a s̄ɔd yaḡgi.

14Vu-ya vigi: “Akaw, vó gaa mó nán yé̄n̄e, mó s̄ɛ̄ḡɛ̄n nán vu-né, moo mó kón h̄ɛ̄n moo nóó nánán voo n̄ɔ né. Amáa mó di h̄īnaa Taȳī woo tú"í yé̄n̄á. Máa aa súú ví lámba pú-gbanii nán Róma voo áa? Tée duu-áa, kóó duu-náa? Oo súú-áa? Kóó oo súú-sáa?”

15 Yesu ka gaa zóó, víg voo máa, híjd vu, ɔ: “Moo ɛn ví zo'oná? I pún ya siide lámba súwí-súw, mí hɔ ó.”

16 Ku-panno ya máa, Yesu vi vu: “Fóto ye, fóto nóo woolá? Nóo bínda hɛn yelá?” Vu-híjdu: “Gbanii woo nɔ.”

17 Ma Yesu duu ɔd vu: “Eɛhéɛ. Hɛn í-ka gbanii woo téé, i vɛ' púgu; amáa hɛn í-ka Tayii woo téé, i pú-sí-Tayii néé!” Ma moo híjli woo yɛ la' vu-la fid.

Moo vilí yúú nímní nɔmmélé

(Matío 22:23-33; Lúg 20:27-40)

18 Nán sadukée vu-ɔ nímní nɔmmé ban péli, ma vu-yaa Yesu woolí, vu-vigi moo ye, vu-ɔ:

19 “Akaw, Múusa ká bínda ba ví ɔ: ‘Nán tóó ka nɔ, ka gbo kéé, waa ka péli-tée, daa sáɲ a éé kéé woo, moo a haɲ daa nii wai.’

20 Ma waa tóó ká vu-di gúndem, na' voo dágá. Í nii voo éé kéé, haɲ waa gbɔn né, nɔ.

21 Í ka dugu máa, duu éé kéé pee, haɲ waa gbɔn né, nɔ am. Í taɲnó woo duu kó í-yogɔ.

22 Ya voo 'waapád, vu-kó í-yogɔ, vu-nɔ 'waapád. Nán dágá aga haɲ waa gbɔn né. Pig voolí-máa, wakéé pee nɔ am.

23 Ma záɲa nímní nɔmmélé téé, saɲm nán gúndem ye voolí-máa, wakéé ye wún mbaa kéé nóo woo dágála? Moo ya voo gúndem am, ká vu-éewu-súú.”

24 Ma Yesu híjd vu: “Ví báɲ ó, moo ví gaan moo Tayii né, kan néélé, Tayii woo am.

25 Sey nán wu-ním nɔmmé téé, wayée wún éen kéé né, wakéé wún éen wəɲ né am. Amáa wún mbaa kó í-maleeka í-be"í-vu-wogɔ.

26 Ká ví záɲga lá moo debtere Múusa woo ka ɔn yúú nán nɔm wu-ním nɔmmé máa voo náa? Tayii ɔddu-dáj kúdugu waalí: ‘Mii Tayii Ibrahíjma woo, kan lizág woo, kan Yaakúbu voo nɔ.’ ”

27 Yesu duu ɔ tóó: “Tayii máa, Tayii í-nɔm voo nɔ péli, amáa í-nán záɲd voo nɔ. Báɲné víí ye, báɲné gbogɔ.”

Dooká Tayii woo ka mba hɛn má nɔ

(Matío 22:34-40; Lúg 10:25-28)

28 Nán moo Tayii tú"í tóó ka ki moo fanné voo ye, Yesu ka híjd vu-moo duu-na'a máa, séé ya vi Yesu: “Dooká Tayii woo í-ka mba daga vu-máa, wu-í-télá?”

29 Yesu híjdu: “Í ka mba daga vu-máa, wu-ye nɔ: ‘Am ki ú, Izraél, í-yéli-Tayii baa ví wu-í-yéli-dágá.

30 Am híj í-yéli-Tayii móó kan zóó móó, kan moo taalí móó, kan néélé, móó 'waapád.’

31Í idú woo, wu-ye nɔ: 'Am híj dam vu-kó í-kám híj fój, móo máa wɔɔ.' Dooká Tayii woo tóo mban í-yɛ vu-né."

32Ma nán moo Tayii tú"í pee ɔddu: "Akaw, ví tú' moo tɔɔ ó, Moo yéñne, Tayii di dágá, Tayii tóo pélf, wu-yu-dágá kəd.

33Híjílí Tayii kan zój, baa 'waapád, kan néélé, baa 'waapád, híjílí da ba ví nánán vu-kó í-fój, baa wɔɔ máa, wu-mba hɛn ha"í-kwu-ɔn velí, kan í-kwu-sə' vu-máa vu-'waapád."

34Yesu ka họ ka híj moo kébná máa, ɔddu: "Mó diin kan ya gban waalí Tayii woo né." Nán tóo duu zii zój, vinnɔ sí-moo né.

Í nán sɛnné wu-í-'yélf-Daavíd woo

(Matío 22:41-46; Lúg 20:41-44)

35Yesu ka moo tú'ud vu-na'am gbɔɔ lig hɛn ha"ílf, ɔ: "Dəñ née nán moo Tayii tú"í kwu-ɔ í-nán sɛnné ba ag yée Daavíd woo nɔlá?"

36Yigid Tayii woo 'yélf Daavíd moo yɔgá, ma Daavíd ɔ: 'Tayii í-'yélf-ɔd í-'yélf-míí: Am mbaa nag nán míílf háj, mí 'yé í-maag móo wu-mbaa hɛn doo 'ná'ané móo péñ.'

37"Daavíd aga ká beewu-ba í-'yélf-bii, ma duu dəñ née í-nán sɛnné ka mbaa aa yéelá?"

Yesu ɔ: "Í gág kan nán moo Tayii tú"í vu-ú."

(Matío 23:1-36; Lúg 20:45-47)

Dúú buwí-na'a vu-baa ki moo Yesu woo kan zój, də"é.

38Yesu ka di moo tú"í máa, ɔ: "Í gág kan nán moo Tayii tú"í tóo vu-ú. Vu híj 'yémné kan sɔɔm gbɔɔ voo. Vu-híj nán wu-baa vá' bi lummi duwí-na'a.

39Vu-híj ya mbaalí-í-nii voo lig súggílf, kan ya mbaalí-í-nii voo ya hɛn lálílf-ám.

40Vu-vbid hɛn kii wakéé, yɛd voolí-vu-'waa. Vu-ɔd Tayii moo gən vané, moo nán wu-hɔ bi ú. Vúñ nuñ hɛn sɔɔnɔ gbɔɔɔ."

Hɛn ha"í-wakéé, yɛd í-gím tóo woo nɔ

(Lúg 21:1-4)

41Yesu mbaa dáj akɔti hɛn ha"ílf-na'am gbɔɔ lig hɛn ha"ílf, tég nán kwu-di hɛn ha"í-wuíf-máa, họ nán naa vu-buwí-na'a vu-pag siide buwí-na'a wuíf.

42Wakéé, gím tóo yaa ám, ká wakéé, yɛddi, pag woo siide 'méñ dála idú wuíf.

43Ma Yesu bee waa duwí woo vu, ɔd vu: "Mí ɔd ví moo yéñne, wakéé, gím yɛ wu-ha' hɛn mba nán í-tóo kwu-pag siide akɔti yelí-ye vu-'waapád.

44Í voo 'waapád vu-ha' voo hɛn, moo kwu-di kan hɛn naa má nɔ. Amáa wakéé, yɛ a gím mi sɔ, be hɛn ka 'yé déñ kəd máa, ha' wu-yu."

Márkus 13

Yesu moo ba wúh líd lig hẹn ha"í-ú

(Matío 24:1-2; Lúg 21:5-6)

¹Sey Yesu kuu-daa wúd lig hẹn ha"í-ú máa, waa duulí woo tóó ọddu: “Akaw, ẹm hẹ sị 'yege duu-gbọọ tóó vu, kan hẹn yọọlé, duu-tóó kuu-na'a yelá!”

²Ma Yesu híjdu: “Mó hẹ lig gbọọ kuu-yọọ na'a yẹ naa? 'Yege tóó wúh mbaan yúú daga woolí-né sá, wúh ndaa vu-tum 'waapád.”

Hẹn ndógwóné tóó wúh yaa tíj hág 'wáanélé

(Matío 24:3-14; Lúg 21:7-19)

³Yesu la mbaa guu-la' kúmmí, ya woo gbó'óna kan lig hẹn ha"í-ná'. Piér vu-kan Yaakúbu kan Yoohána kan Ànderée vu-yaa vu-mén, vu-vigi:

⁴“Àm ọd wó ú, hẹn yẹ wúh yá zag ndenná? Hẹn a tú' zaa ban yá sú-ú máa, wu-ẹná?”

⁵Ma Yesu bé'ed vu-moo tú"í ọ: “I gággu, nán tóó a zo' ví moo sá,

⁶moo nán buulí-na'a wúh yaa kan yég míí, wúh ọ ba bin míw. Wúh zo' nán tóó vu-moo buulí-na'a.

⁷Kíí ki moo sị vu-dáj vílí, kan ya díilíí áh tée, i ndóg sá, moo hẹn yẹ wúh yaa díí, ẹmáa wúh ná hág 'wáanée pélí.

⁸Zig nán wúh lúún sị kan daga vu. Gbanii wúh lúún sị kan daga vu. Hág wúh nam ya tóó vuí, gọom gbọọ wúh kóy. Hẹn ndógwóné máa kuu-dẹh yẹ, wúh man kan wakéé tóó ka di waa hẹlé, má nọ.

⁹“Aga i gág fọ́, víí ú! Wúh dọd ví nán moo sẹ'ẹ, voolí-nagá, wúh gbó ví lig súggí nán Yúúda voo vuí. Wúh dii ví tíj ngóńna voolí-kan tíj gbanaa voolí-moo míí nu, moo i dun yaggí.

¹⁰Vín dii tíj nán gaa Tayi sá voolí-ám, uu-ki moo tọọ 'man péń.

¹¹Kuu-pẹh ví laan moo dónné nag nán yẹ voolí-tée, i gbó dam: ‘Yee vón la ọ nénná?’ sá. Ẹmáa vín nuh moo i la ọ máa yag woolí-ú. Aga vínno moo né, ẹmáa yigid Tayi woo wúhno moo.

¹²Dag nii wúh dọd daa sáń vu-ya nómme, waa ba'a wúh dọd waa vu-ám. Waa wúh lúú moo kan í-hẹlé, voo vu, wúh nọ vu.

¹³Nán 'waapád wúh mán ví moo mílí, ẹmáa nán í-a ma' zọ́, háá a yá bá' s'í'dí tée, wúh séddú.”

Hẹn a líd ba'ad Tayi woo má nọ

(Matío 24:15-28; Lúg 21:20-24)

¹⁴Yesu duu ọ: “Vín hẹ í-ba'ad Tayi woo línne, wúh 'yege ya tóó ka maa né máalé, (Nán a záńga moo ye tée, a ki gaa ú.) Tée, nán í-kuu-di hág Yúúdali máa, uu-ke dóg dóg guulí.

¹⁵Nán í-ka di dómme tée, a dó la hẹn tóó belí-kii tíj sá.

- 16 Nán í-ka di babbí-tée, a fíí la moo s̄am woo b̄elí-kíí woolí-sá.
- 17 Bá' ȳe vulí-zóó, síh v̄ij wakéé, h̄ag silí vu, kan í-kuu-di waa ̄ané máa vu-yu.
- 18 I bá' Tayii moo h̄en woo a kóy sey h̄oomé sá,
- 19 moo sey woo h̄en ndógóné wúh̄n̄ yaa. H̄en ndógóné woo sey Tayii ka d̄eḡ yib h̄en vu-máa, daga woo kóy ná né háá, ȳa z̄aḡa b̄æ ȳo. Pig woo tóó wúh̄ duu kóy né s̄ám.
- 20 Í 'yéíí Tayii kan du-bá' woo tóó gb̄on bá' ȳe vulí-né tée, nán dágá aga kan s̄én né. ̄Amáa Tayii wúh̄ du-bá' tóó vu-gb̄o, moo nán í-ka yee vu-máa voo n̄o.
- 21 "Sey woo nán tóó ka ̄od ví: 'Ēḡhé̄e, í-nán s̄enné wu-ȳe n̄o,' tóó tée: 'Di zulí' tée, i f̄eḡ moo woo sá.
- 22 Moo í-nán s̄enné vbád kan anábi vbád wúh̄ di yaalí, wúh̄ soo keb moo bi kón h̄en s̄aḡa tóó vu-kan h̄en zálí-tóó vu-wulí, moo bi zo'on nán í-Tayii ka yee vu-máa uu-ti ám.
- 23 I gággu. Ba mín ̄od ví h̄en 'waapád tíh̄ s̄ú-ú."

Yesu a fíí ya té n̄o

(Matío 24:29-31; Lúg 21:25-28)

- 24 Yesu duu ̄od vu: "̄Amáa bá' ȳe vulí, pig h̄en ndógóné ȳelé, tée, z̄aḡa wúh̄ fii, s̄eḡ wúh̄ tún ní,
- 25 zoo waa be"í-vúh̄ pee zuu-hágá yelí, h̄en néélé, kuu-di be"í-máa, wúh̄ nam ám.
- 26 "Tée í-míí Tayii ka ba'an ya ȳe, nán 'waapád wúh̄ h̄on, míh̄ yaa kan mam h̄ij̄g kan néélé, gb̄oḡ, kan na"é.
- 27 Míh̄ ba' maleeka míí vu, wúh̄ sug nán Tayii ka yee vu-máa vu-ka' ya ndaddúí-ám, d̄eḡ h̄ag s̄í'j̄d tóólí-háá, ȳa ka' tóó.

Ȳag zílí yúú z̄ogb̄í

(Matío 24:32-35; Lúg 21:29-33)

- 28 "I kúgú ȳag zílí yúú z̄ogb̄í. Sey kíí h̄o ka p̄ó'ó, ka sa kpag tée, ví gaa mam h̄ij̄g ba di b̄é'.
- 29 Í ȳoḡo ám, kíí h̄o h̄en ȳe 'waapád kuu-ȳa s̄ú-ú-tée, i gaa gban̄ waalí-Tayii woo ba di b̄é' d̄áh̄ ȳagníimí.
- 30 Mí ̄od ví moo ȳéh̄ne, nán 'ȳa'̄a ȳe wúh̄ n̄o 'waa né, h̄en ȳe 'waapád wúh̄ ȳa péh̄.
- 31 Be' kan h̄ag wúh̄ 'wáa ú, ̄amáa moo míí wúh̄ 'wáa né s̄ám."

Tayii wu-dágá, wu-gaa sey h̄ag 'wáané

(Matío 24:36-44)

- 32 Yesu duu ̄od vu: "Moo bá' yaalí míí kan sey woo máa, nán tóó gaa né, kóó maleeka vu-be"í-ám, kóó f̄ó'ó míí ám. Séy Ba'á Tayii wu-gaa dágá.

33I gággú, i nē sá, moo ví gaan bá' woo né.

34Yaalí-míí wúh kóy kó í-nán tóo ka di gáa laalí-péñ, ka gbod nán ba'ad woo vu-kíi, ka pú-vu-ba'ad kédkéd máa wogó. Qd waa yağ dóm a nē sá áñ.

35I nē sá, moo ví gaan sey yaalí-í-kíi aga woo né. Tóo téé a di mennáa, a di tígidáa, a di damnaaláa, tóo téé dam yóggáa,

36moo kan yag ví ya, kan maa ví nēmmé.

37Moo kán qd ví ye, mí qd nán vu-'waapád, i nē sá.”

Márkus 14

Nán gbogó vu-yám Yesu bi ma"o ó (Matío 26:1-5; Lúg 22:1-2; Yoohána 11:45-53)

1 Mam vúní páska kan mam vúní 'yé wág sá, ká kée di bá' idú. Gbanaa hen ha"í-vu-kan nán moo Tayñ tú"í vu-soo hįnaa moo bi ma' Yesu kan hen yámnée, bi nōwogó.

2Ma vu-og: “Amáa súggí-ka 'wáa ná né ye, ba ma"o ví sá, moo dúú ka vun dób mooí.”

Wakéé tóo túud Yesu duusán yúli (Matío 26:6-13; Yoohána 12:1-8)

3Yesu ka di lá kaa Betaniilí lig Simón nán hogó naa tóo woolí, ku-di hen lálí-wulí máa, wakéé tóo dó ya. Pañ tog kúm albatée, duusán nárdə ku- hi siide na'a máa hi' tog ye ság. Gə vəg tog kúm pee, túud Yesu duusán yúli.

4Amáa nán tóo vu-kó zóó,yéé, vu-ón ya voolí: “Duusán linné í-yogogó máa, du-di télá?”

5Ka ban gí ví duusán ye mba booro temere tañónó áñ, pú-nán gím vu-yu!” Vu-kód wakéé,pee zóó,yéé.

6Yesu ka ki máa, qd vu: “I gbogó ú; moo en ví 'máawolá? Kó ba'ad du-yúú míilí sú'ú.

7Ví di víí kan nán gím vu-sey 'waapád. Sey i híí ú téé, vín kód vu-hen du-ú. Amáa í-míí máa, mín mbaan kan ví sey 'waapád né.

8Wakéé,ye kó hen ka maa kólí-máa yúú míilí sú'ú. Dəñ túun kúm moo dōnné míí béégí-sú'ú.

9Mí qd ví moo yéñe, kóo ya woo télá u-di moo tog 'man palí 'waapád, vún pa'a moo yúú hen wakéé,ye ka kó yelí-áñ, moo bi duu taawu-wulí.”

Yúúdas bi dōd Yesu nag gbanaa hen ha"í-voolí (Matío 26:14-16; Lúg 22:3-6)

10Yúúdas Iskarió, nán tóo saam waa duulí í wānbó' zuu idú voolí, la maa gbanaa hen ha"í-vu, moo bi dōd Yesu voolí-nagá.

11 Vu-kiddu-moo woo kan zóó, de"é, vu-taddu-yag bi púgu-siidei. Ma Yúúdas soo keb duulí-na'a, moo bi doódu-voolí-nagá.

Yesu lá hẹn lálí-páska kan waa duulí woo vu-yu-

(Matío 26:17-25; Lúg 22:7-14,21-23; Yoohána 13:21-30)

12 Zágá mam vúní 'yé wág sá ka dẹ, kuu-di mbee waa páska vu-sə'əné wulí máa, waa duulí Yesu woo vu-vigi: "Mó híj oo la mbógom hẹn lálí-páska ya woo télá?"

13 Ma Yesu ba' waa duulí woo vu-idú, ọd vu: "I laa kaalí, vín kan kan wayée tóo gan gbág mam, téé ví dugu.

14 Kii ka dó wulí téé, ví ọd í kii aga: 'Akaw ọ lig bii ba ii lá hẹn lálí-páska kan waa duulí bii vu-wulí-máa, ba di télá?'

15 Téé wún tú'ud ví lig í-yúba gbọọ ba'a, kan hẹn vu-tíh woolí-'waapád. Téé vín mbóg hẹn lálí-páska baa ví wulí."

16 Waa duulí woo pee kuu-la yá kaalí-máa, vu-nu hẹn 'waapád kó í Yesu ba ọd vu-pee wogo. Ma vu-mbóg hẹn lálí-páska wulí.

17 Men ka kó máa, Yesu yaa kan waa duulí woo í-wanbó' zuu-idú pee vu.

18 Sey kuu-mbaa di hẹn lálí-máa, Yesu ọ: "Mí ọd ví moo yéñne, nán dágá vííli sạamé, ka lá hẹn kan mí ye, wún don nag kúm nánáné ó."

19 Zóó, waa duulí woo voo víj ya voo 'waapád, kóo nónná ọ: "Mii péli-náa!", "Mii péli-náa!"

20 Ma Yesu híj vu: "Nán dágá sạam víi wanbó' zuu-idú yeí, í-a don nag kan mí dag dágá má no.

21 Í míí Tayi ka ba'an ya ye, mín di nom kó í-ká vu-bínda moo Tayi-í-yúú mííli máa wogo. Amáa zóó, wún víj nánán í-a don nag nánán volí-máa ó. Duu-ka vun hẹwọ sá."

Yesu lá hẹn lálí-Tayi kan waa duulí woo vu-

(Matío 26:26-30; Lúg 22:15-20; 1 Nán Korínti vu-11:23-25)

22 Sey kuu-di hẹn lálí-máa, Yesu be beréd, dẹn Tayi nag, yi zuu, pú-waa duulí woo vu, ọ: "I fey lá ví la ú, hẹn ye fọó míí nu."

23 Duu be dag waa hẹn zolí, dẹn Tayi nag, pú-vu, vu-zo ya voo 'waapád.

24 Ma ọd vu: "Hẹn ye mem míí nu, mem yag talí-ka di yénné moo nán voo buulí na'a má no.

25 Mí ọd ví moo yéñne, mín duu zon sí-doo ye né háj, wún yá bá' an zo hẹn zolí 'man gban waalí-Tayi woolí-péñ."

26 Kuu-bee yée na' Tayi máa, vu-daa laa guu-la' kúmmí.

Yesu ọ Piér ban suu-bi ú

(Matío 26:31-35; Lúg 22:31-34; Yoohána 13:36-38)

27 Pig woolí máa, Yesu ɔd vu: “Vín kée gbɔn 'waapád, moo ká vu bínda debterelí-ɔ: ‘Mín nɔɔ waa tu-mbee, téé mbee vún hi'i 'waapád.’ ”

28 Yesu duu ɔ: “Ámáa pig nímní míí nɔmmé téé, mín bée laa ví la hág Gáliléelí.”

29 Ámáa Piér ɔddu: “Kóó nán 'waapád wu-kée gbɔm téé, í míí máa péelí.”

30 Ma Yesu híidu: “Mí ɔm moo yéñe, vid bæə ye nóg vɔɔ wún héɛ ná hééjé do' idú woo né, món suun do' tɔɔnó.”

31 Ámáa Piér duu sɛn fɔ́ɔ, moo: “Kóó ɔn bi súg nɔɔ kan mó áñ sɪ', mín suun mó né sáñ!” Waa duulí woo vu-'waapád vu-moo yɔɔ dágá yɛ nɔ.

Yesu bá' Tayii bab Gedsémanéelé

(Matío 26:36-46; Lúg 22:39-46)

32 Pig woolí máa, Yesu vu-kan waa duulí woo vu-daa laa ya tóo ku- bee Gedsémanéé máalé, Ma Yesu ɔd waa duulí woo vu: “I mbaa yeelí, mí la bá' Tayiii.”

33 Yesu bæ Piér vu-kan Yaakúbu kan Yoohána, wu-mbaa kan bi ú. Dúú-dɛnɛ kólí, fɔ́ɔ kɔ"ɔ,

34 ɔd vu: “Zóó, vɛjɛn háá maa nɔmme. I mbaa yeelí, i mbaa nóg tɔɔɔ.”

35 Pig woolí-máa, séé la waaná', buu zuu-hágá, bá' Tayii ɔ tow keb tóo a dilí-tée, hɛn yɛ a yɔɔ bi ú,

36 ɔ: “Ábba (moo ye tú' 'Ba'á'), hɛn 'waapád tɛn mó né, hɛn ndóɔnɛ nɔm ye a yɔn sá. Ámáa ɔm duu hɛn híilí míí sá, séy híilí móo a wu-kóy.”

37 Duu vé' yaa Piér voolí, nuɛ vu, vu-di nɛmme. ɔd Piér: “Simón, mó nɛ áá? Mó mbaan kan nóg tɔɔ zamndi dágá aga né sáñma?”

38 I mbaa tɔɔ, i bá' Tayiii, moo ka vín dó hɛn zo"íí. Zóó, víí híí Tayii bá"í-ú, ɔmáa fɔ́ɔ wu-tɔɔ.”

39 Yesu duu vé' la bá' Tayii kan moo dágá pee.

40 Pig woolí-máa, duu vé' ya nuɛ vu, vu-di nɛmme, moo nóg voo zij mbaa dɛr kan nɛm. Vu-gaan moo wu-híinɔ né áñ.

41 Yesu ka duu vé' ya do' tɔɔnó woo máa, ɔd vu: “Ví nɛə, ví di lá nɛmmaá? Sey míí yɔ sú'ú. Í míí Tayii ka ba'an ya ye, vu-dɔn nag nánán hɛn bíd kólí-voolí-sú'ú.

42 I lúú dɔg, ba lúú ví ú. I hɔ súm, nán a dɔn nag nánán voolí-máa, di bé'.”

Vu-ma' Yesu

(Matío 26:47-56; Lúg 22:47-53; Yoohána 18:3-12)

43 Sey Yesu ka di moo yɛ ɔlé, máa, Yúúdas sɔɔm waa duulí í wɔnbó' zuu- idú voolí-pee, yɔ ya kan dúú vu. Vu-pɔɔ pag naa vu-kan yé'en vu. Gbanaa hɛn ha"í vu-kan nán moo Tayii tú"í vu, kan í-nii Yúúda, vuu-ba' vu-ya.

44 Yúúdas í ba di Yesu dónné nag nánán woolí-pee, ká tú'ud vu-hẹn a kó péh wu-gaa Yesu wulí-máa sú'ú, ọ: “Nán ẹn vá"u-kan hẹn hụlị́ tée, wu-yu, i ma' ẹn, ví tugu-duu-na'a.”

45 Yúúdas séé la Yesu woolí-vaṅná, vá"u: “Akaw,” hụwọ.

46 Ma nán pee vu-yọọ nag ma' Yesu.

47 Nán kuu-mbaa wulí-máa, dágá woo pag naa, du-nán ba'ad í-nii hẹn ha"í-woo pee tóg sẹ'.

48 Sey woo Yesu ka moo sọd vu, ọ: “Ví yaa bi ma'an kan pag naa vu-kan yé'en vu-kó í-kíí laa di kem tóó woolí-wọgọ máalá!

49 Ká mí baa tú' moo lig hẹn ha"í-í-záḡá 'waapád, ví ma'an mí ní. Ká vu-bínda hẹn ye debterelí, ma hẹn ye kóy í-yọgọ.” Ma waa duulí woo vu-

50 'waapád vu-lúú dḡg, vu-kéé gbọgọ.

51 Náásaa waa tóó ka duu Yesu máa, wáá sọm wáálí; vu-híj bi ma"ọ ó,

52 ọmáa yu'u-sọm gbọ, ke dḡg lúú fọ́ọ leená.

Í nii moo sẹ"é vu-sẹ' moo yúú Yesu woolí-

(Matío 26:57-68; Lúg 22:54-55,63-71; Yoohána 18:13-14,19-24)

53 Vu-ẹn Yesu laan tíj í-nii hẹn ha"í-woolí, ya gbanaa hẹn ha"í-kuu-súg kan í-nii Yúúda vu-kan nán moo Tayi tú"í vu-wulí-máa 'waapád.

54 Piér duu Yesu pigim diilí na'a, la yọ yọg na'am í-nii hẹn ha"í-woolí, daa ọọ vee mbaa kan sóọze í-lig hẹn ha"í-vu.

55 Gbanaa hẹn ha"í-vu-kan í-nii moo sẹ"é, tóó vu-'waapád, vu-soo moo yúú Yesu woolí, moo bi nọwọ ó. Ọmáa vu-nugu né.

56 Nán buulí-na'a vu-moo moo vbád yúú woolí, ọmáa nán yẹ vu-moon moo yọg dágá né.

57 Nán tóó vu-lúú dḡg, vu-kó vbád, vu-ọ:

58 “Vó ki ká ọ ba bín 'wo lig hẹn ha"í-kuu-yọọ kan nag yẹ, ba bín duu yọọ tóó í-nag nánán ba kuu-yọọ né máa, bá' tẹṅnó.”

59 Ọmáa kóó í-yọgọ sị', vu-moo yọg man né áḡn.

60 Ma í-nii hẹn ha"í-lúú dii yúba sọm woolí, vi Yesu: “Mó híj yọg né sáḡmmaa? Nán yẹ vu-moo moo ẹn yúú móólé, yẹlá?”

61 Yesu mbaa simná, híj moo né bíd. Í-nii hẹn ha"í-duu faa vigi: “Mó í-nán senné, Waa Tayi í-kuu-diḡ na"é, ye woo naa?”

62 Ma Yesu híjdu: “Mí wu-yu. Vín hẹn, í-míí Tayi ka ba'an ya ye, míń mbaa nag nán Tayi í-néélé, na'a zu woolí, míń yaa kan mam híj be"í-áḡn.”

63 Í nii hɛn ha"í-ka ki ná' máa, dee sɔ́ɔm woo, tii píḡ, ɔ: “Moo ɛn ba duu soo ví nán yag duí-vulá?”

64 Ví ki Tayii haalí-woo sú'ú. Ví taa víi nénná?” Ya voo 'waapád vu-sə' moo yúú Yesu woolí, vu-ɔ: “Maa nɔmme.”

65 Nán too vu-tú'udu-sud fólé, vu-gɔɔwɔ nɔ́ kan sɔ́ɔm, vu-zúhɔ, vu-vigi: “Am moo moo anábii! Am ɔd vó ú, nɔ́ kuu-dégemá?” Sɔ́ɔze ílig hɛn ha"í-vu-fɛwɔ, vu-déhɔ ám.

Piér suu-Yesu

(Matío 26:69-75; Lúg 22:56-62; Yoohána 18:15-18,25-27)

66 Sey Piér ka di mbaalí-zógón na'amé máa, wakéé, ba'ad í-nii hɛn ha"í-woo too yaa woolí,

67 hɔɔ ɔɔ vee mbaa, téggɔ-ɔ: “Mó ám, mó mbaa kan Yesu nán Naazaréd yɛ ám.”

68 Amáa Piér suu-yag ɔ: “Mí gaan hɛn kám ɔn yɛ né; mí kinno né ám.” Piér daa lúú laa ke'emé, ma nóg vɔ́ hɛé.

69 Wakéé, ba'ad pee duu hɔɔ, faa ɔd nán kuu-mbaa wulí-máa vu, ɔ: “Nán yɛ di sɔ́ɔm nán Yesu woo voolí-ám.”

70 Piér duu suu. Zaa máa, nán kuu-mbaa wulí-yɛ, vu-ɔd Piér: “Moo yéhne, mó di sɔ́ɔm nán yɛ voolí, moo mó nán Gáliléei.”

71 Amáa Piér dɛh hɛn sɔ́ɔlé, ɔ: “Tayii a sɛ'əhó! Mí gaan nán kíí ɔn moo woo yɛ né sáám.”

72 Ma nóg vɔ́ háá hɛé hɛéjé do' idú woo. Piér háá dé' moo Yesu ba ɔddu: “Nóg vɔ́ wúh hɛé ná do' idú woo né, món suun do' tɔ́ɔnɔ” pee, ma bé' káné.

Márkus 15

Yesu di tíh Pilád woolí

(Matío 27:1-2,11-14; Lúg 23:1-5; Yoohána 18:28-38)

1 Yag kɔ́ɔm híj m máa, gbanaa hɛn ha"í vu-kan í-nii Yúúda vu, kan nán moo Tayii tú"í vu, vu-súg kan í-nii moo sɛ'ɛ vu-'waapád, vu-yám Yesu. Vu-taga, vu-pɔ́n la dɔddu-Pilád woolí-nagá.

2 Ma Pilád vigi: “Mó gbanaa nán Yúúda voo naa?” Yesu híjdu-ɔ: “Aga móo ɔ!”

3 Gbanaa hɛn ha"í-vu-doowu-ba kó hɛn bíd buu-ú.

4 Ma Pilád duu vigi: “Kuu-dim doolí-na'a yɛ nɔ, món híj yag náa?”

5 Amáa Yesu duu híj sɛ' moo né sáám, moo woo nɔ Pilád mbaa díi.

Pilád sɛ' moo uu-nɔ Yesu ú

(Matío 27:15-26; Lúg 23:13-25; Yoohána 18:39—19:16)

- 6 Mam vún ní páska 'waapád dúú vu- baa vi nán dágá lig púúsinalé, téé guvernéər vud pú-vu.
- 7 Nán tóó ká duwí, yéé woo Barábas. Di lig púúsinalé, kan nán tóó kúu-lúú moo kaalí, vu-ɲɔɲ nɔmme áǵ.
- 8 Dúú vu- dɔg guvernéər Pilád woolí, vu- dɛnɔɲ nag, vu- vigi a kó d bi kó í- ba ka baa kó d bi daa see máa wɔgɔ.
- 9 Ma Pilád vi vu: “Ví híí ɲ gbɔd bi gbanaa nán Yúúda voo yɛ naa?”
- 10 Pilád ká gaa gbanaa hɛn ha"í- ba vun dɔd Yesu biilí nagá kan sig mooléɛ.
- 11 Ámáa gbanaa hɛn ha"í- vu- ɔd dúú vu- ba uu- vi Pilád a gbɔd bi Barábaddu.
- 12 Pilád duu vi vu: “Ví híí ɲ kó née kan í- kíí beewu- gbanaa nán Yúúda voo yɛ lá?”
- 13 Dúú ku- ki máa, vu- moo moo yúba, vu- ɔ: “Ám ga"u- la' vbagadí!”
- 14 Ma Pilád duu vi vu: “Kó hɛn bí d woo ɛn á?” Ámáa dúú vu- duu tó' kɔɔg, vu- ɔ: “Ám ga"u- la' vbagadí!”
- 15 Pilád ka híí bi kó d dúú vu- hɛn zóó, dɛ"éɛ máa, vud Barábas lig púúsinalé, gbɔd vu, duu ɔd sóóze uu- gbó Yesu kan looi. Bɛ Yesu pú- vu- uu- ga"u- la' vbagadí.

Sóóze vu- kó d Yesu bɔm

(Matío 27:27-31; Yoohána 19:2-3)

- 16 Sóóze vu- pɲ Yesu laan ke'em guvernéər woolí, vu- súg gbɔ kannɔ 'waapád.
- 17 Vu- dóddu- sɔm gbɔɔ tóó yéɛn á, vu- zaɲ mɛɛtawɛl sɔ'ɔd gbɔ'odu.
- 18 Vu- vá"u: “Kə zee, gbanaa nán Yúúda voo!”
- 19 Vu- vəəwu- kan dɛ' yú lí, vu- tú'udu- sud fólé, vu- gu doo núg tíh woolí.
- 20 Ku- kó ddu- bɔm 'waa sú'ú- máa, vu- sid sɔm gbɔɔ woo yéɛn á pee, vu- dóddu- sɔm í- woo vu, ma vu- pɲɲɔ laan moo ga"í- la' vbagadí.

Vu- ga' Yesu la' vbagadí

(Matío 27:32-44; Lúg 23:26-43; Yoohána 19:17-27)

- 21 Sey ku- vúd la máa, nán Siirén tóó vé' ya babbí, yéé woo Simón, Alegzáɲndərə ba' voo, kan Rufúu wu. Sóóze vu- yúgu moo a gaɲ la' vbagad Yesu woo nɔ.
- 22 Vu- pɲ Yesu laan ya tóó ku- bee Golgáta máalé. Yéé woo tú' “gu- dag gbágadi.”
- 23 Vu- híí bi púgu- doo ku- yɔɲ kan gam tóó ku- bee míir máa, ámáa zɔn né.
- 24 Vu- ga"u- la' vbagadí, vu- yɛ'ɛn sɔm woo voolí- sɔm é, vu- gbɔ sáásáá moo kóó nónná a lá téé, a bɛ.
- 25 Sey ku- ga' Yesu máa, zágɔ née sú'ú.

26Vu-tú' moo ɛn vu-nɔwɔ lá máa, vu-bínda hɛn yúú la' vbagad woolí, ɔ: “Í yɛ gbanaa nán Yúúda voo nɔ.”

27Vu-sug ga' vu-kan kem tóó vu-idú, dágá nag nánné, tóó nag kpáagí.

[28Vu-bínda hɛn yɛ debterelí-sú'ú; moo woo nɔ hɛn woo kóy í-yɔɔɔ; vu-bínda: “Ká vu-beewu-nán hɛn bíd kólí.”]

29Nán hɛnaa yáǎlé, vu-haa dug, vu-tigi yúú, vu-ɔ: “Héy, móo di lig hɛn ha"í'wólí, món duu yɔɔ bá' tǎǎnó má nɔ née!

30Am sɛd fɔ́ɔ, móó, mɔ́ sí zuu-la' vbagadí-sínná!”

31Gbanaa hɛn ha"í-vu-kan nán moo Tayii tú"í vu-ám, vu-kó bɔ́am ya voolí, vu-ɔ: “Baa sɛd nán tóó vu, amáa sɛd fɔ́ɔ woo mban né.

32A í-nán sɛnné, gbanaa nán Izraél voo nɔ, a sí zuu-la' vbagadí-'yá'á yɛ téé, bán hɔ́ ví, bán 'yé ví zóɔ, baa ví yúú woolí.” Nán vun sug ga' vu-ám pee vu-haa Yesu ám.

Nɔm Yesu woo nɔ

(Matío 27:45-56; Lúg 23:44-49; Yoohána 19:28-30)

33Záǎ ka yá sɔ́am máa, vid sɔ́' hág 'waapád, háǎ záǎ 'yig wulí.

34Zamndi tǎǎnó yáǎ mɛnné máa, Yesu moo dɔǎ moo háǎ yúba, ɔ: “Eloí, Eloí, lemá sabagtaní?” (Moo woo tú' “Tayii míí, Tayii míí, moo ɛn mɔ́ gbɔnná?”)

35Nán tóó kuu-mbaa wulí, kuu-ki máa, vu-ɔ: “Ki sí, di Elía béélí.”

36Nán dágá ke dɔǎ la yoo sugud zum doo vóɔdí, hɛ dɛ"é, púgu-dɔǎ moo a ɔ́ ɔ́, ɔ: “Gbo lá ví, ba hɔ́ ví Elía a ya siddu-ú-té nɔ.”

37Amáa Yesu duu wáǎ wáǎyáǎ gbɔɔ ba'a, ma wɛm sɛ'ɛy.

38Sey woolí máa, sɔ́am kuu-yɛɛ dun zuu-lig hɛn ha"íí máa, dey zuu-sɔ́amé yúba pi háǎ yá zuu-hágá sag.

39Í nii sóǔze ka dii tíj Yesu woolí, ka hɔ́ nɔm woo yɛ máa, ɔ: “Nán yɛ Waa Tayii woo nɔ gínú.”

40Wakéǎ, tóó ká vu-duulí, vu-dii ya díilíí, vu-hɔ́ hɛn yɛ vu. Sɔ́am voolí máa, Maaríi Magdaláa duulí-kan Saloméé kan Maaríi Yaakúbu í-náásáj waa na' voo kan Yuuséd vu-ám.

41Wakéǎ, yɛ ká vu-duu ya Yesu háǎ Gáliléelí-pi nu, vu-kóddu-ba'ad. Wakéǎ, tóó vu-buulí-na'a vu-duulí-ám, ká vu-lúú dáá dɔǎ kannɔ Yerúsalemmé ám.

Vu-dɔd Yesu béégí

(Matío 27:57-61; Lúg 23:50-56; Yoohána 19:38-42)

42Záǎ woo máa, záǎ hɛn mbóggí. Vu-mbóg hɛn moo asawə wulí. Yáǎ mɛnné máa,

⁴³nán tóo yaa, yéé woo Yuuséfu, ká nán kaa Arimatéei, ká í-nii moo sɛ"éɛ áǎm; nán tɔɔɔ, mbaa laa gbaŋ waalí Tayi woo no áǎm. Yuuséfu ziji zóó, laa Pilád woolí, bá"u-fóó, Yesu woo.

⁴⁴Ma Pilád ka ki moo nɔm Yesu woo máa, hɛn woo kóɔ la bá', bee í-nii sóóze pee ya, vigi Yesu ba noo dii sá'áa?

⁴⁵Ka ki ba noo sú'ú-máa, Pilád gbɔd Yuuséfu fóó, Yesu woo.

⁴⁶Yuuséfu fɛɛ sɔɔm nɔm dɔnné duu-tóo, sid fóó, Yesu woo la' vbagadí, gɔɔwɔ kan sɔɔm pee kó í-kuu-baa kó máa wɔɔɔ, dɔddu-béég tóo kuu-ke isɛɛmé máalé, vbii 'yɛɛ gbɔɔ tóo tú' yagníim béégí.

⁴⁷Maarii Magdaláa vu-kan Maarii Yuuséd na' woo vu-duulí, vu-hɔ ya kuu-'yɛɛ máa.

Márkus 16

Yesu níim nɔmmé sú'ú-

(Matío 28:1-8; Lúg 24:1-12; Yoohána 20:1-10)

¹Záɔa asawə ka yɔɔ sú'ú-máa, Maarii Magdaláa vu-kan Maarii Yaakúbu na' woo, kan Saloméé vu-fɛɛ duusáŋ tóo moo bi la sɔ' fóó, Yesu woo wulí.

²Záɔa aladdí-vu-laa béégí-yɔɔ kɔ'ɔm hím. Záɔa ye' dɔɔɔ té'.

³Vu-vín ya voolí: “Nóo wún la vbíid ba ví 'yɛɛ yúú béégí-yɛɛ?”

⁴Kuu-kuu nóó máa, vu-hɔ 'yɛɛ gbɔɔ pee vbíí lúú sú'ú.

⁵Vu-dó béég tíí, vu-hɔ náásaa tóo mbaa nag nánné, dɔ sɔɔm heená. Dúú-gbɔɔ tóo kó vu.

⁶Qd vu: “I kó dúú-sá. Ví soo Yesu nán Naazaréd í-kúu-ga"u-la' vbagadí-má no. Níim nɔmmé sú'ú, yelí-péí. I hɔ sí-ya kuu-huuu-wulí-má no.

⁷Ámáa i la ɔd waa duulí woo vu, ví ɔd Piér áǎm, wún béé laa ví la hág Gáliléelí, vín hɔɔɔ wulí-kó í-ká ɔd ví máa wɔɔɔ.”

⁸Vu-vúd béégí, vu-lúú dɔg kan dúú, fóó, tuu-vu. Ámáa vu-ɔn nán tóo hɛn woo né sáǎm, moo dúú-kó vu-ú.

Yesu tú'ud Maarii Magdaláa fóó,

(Matío 28:9-10; Yoohána 20:11-18)

[:b

⁹Yesu níim nɔmmé yɔɔ kɔ'ɔm hím aladdí. Dɔŋ tú'ud Maarii Magdaláa fóó, Maarii í-Yesu ka nɛŋ yigid bíd vu-vud fóó, woolí-gúndɛm pee no.

¹⁰Wu-pɔŋ moo woo la ɔd daga í-kúu-mbaa kan Yesu áǎm máa vu. Zóó, ká víí vu, vu-dí káŋéé.

11 ʌ́máa sey kuw-ki Yesu ba níń nɔ́mmé sú'ú, Maaríi ba hògò sú'ú-máa, vu-fẹ̀ẹ̀n moo woo né.

Yesu tú'ud waa duulí woo tóó vu-idú fọ́,

(Lúg 24:13-35)

12 Pig woolí-máa, waa duulí woo tóó vu-idú, vu-di laalí-lumndelí. Yesu tii fọ́, maa vu.

13 Vu-áń, vu-fíi ya ọ̀d daga vu, ʌ́máa vu-fẹ̀ẹ̀n moo voo né áń.

Yesu tú'ud waa duulí woo vu-wańbó' zuu-dágá fọ́,

(Matío 28:16-20; Lúg 24:36-49; Yooháńa 20:19-23; Debtère ba'ad waa ba'ad voo nɔ 1:6-8)

14 Sey tóólí-waa duulí í-wańbó' zuu-dágá kuw-di hẹ̀n lálí-máa, Yesu vúd maa vu, sée vu-moo moo faalí-voò kan tóg ngóólé, voo yẹ̀ nɔ, moo kuw-fẹ̀ẹ̀n moo nán kuw-hògò yẹ̀ voo né má nɔ.

15 Pig woolí-máa, ọ̀d vu: "I laa ya 'waapád, ví pad nán 'waapád vu-moo tọ̀ ʌ́manjì.

16 Nán a 'yé zọ́, woo míílí, uu-woowu-mam Tayii woo téé, wún séddú. ʌ́máa nán ía 'yén zọ́, woo míílí ní téé, Tayii wún sẹ̀'ədu-moo.

17 Nán kuw-'yé zọ́, voo míílí máa, wún kó hẹ̀n sạgạ í-tóó yẹ̀ vu-ú. Wún ney yigid bíd vu-kan yég míi, wún moo yạg 'manj vu.

18 Wún ma' bii g vu-kan nag. Ɖu-zo nɔnɔ sị', wún kón vu-hẹ̀n tóó né. Wún ha'ad nán hògò vu-nag yúlí, hògò wún kạ' vu."

Yesu vé' dɔg Tayii woolí-

(Lúg 24:50-53; Debtère ba'ad waa ba'ad voo nɔ 1:9-11)

19 Sey í-'yéí Yesu ka ọ̀d vu-moo yẹ̀ 'waa máa, Tayii daa bẹ̀ dɔgɔnɔ be"í, 'yége nag nán woolí.

20 Waa duulí woo vu-la pa moo yẹ̀ ya 'waapád. í-'yéí Yesu súg kó ba'ad kan vu, pú-vu-néélé, hẹ̀n sạgạ vu-kólí, moo nán uu-gaa ba moo yéńe.]

Lúg

Lúg 1

Moo dənée

¹Í hǐǐǐ mǐí Toofíl, nán buwí-na'a vu-kó ba'ad, moo bi bínda hən ka yąą sąąm baa vílí ye nɔ.

²Nán moo Tayii tú"í ká vu-họ voo hən yẹ kan nóó voo sey dənée woolí, ma vu-la pad vó moo yúú woolí.

³Moo woo nɔ, ba' naa, 'yạ'ạ ye máa, mí ámí mí vi hən duwí-na'a yúú hən ku-yąą yẹ vuwí 'waapád, dəŋ sey dənée woolí. Kán ki máa, mí bínda ví moo yẹ vu-duu kan hįnaa woo duwí-na'a,

⁴moo i gaa moo ku-tú'ud ví yẹ, ba moo yéŋne.

Maleeka ọ moo haǎlé, Yoohána í mam Tayii wooné woo

⁵Sey Heeród ká waa gbanaa hág Yúúdálí-máa, nán hən ha"í-tóó ká duwí, yéé woo Zakaríi. Ká di sąąm nán hən ha"í ku-di hú' ba'ad Abía woolí-máa voolí. Kéé woo máa, yéé woo Elísabed, ká di zig í-nii hən ha"í-Harúna woolí.

⁶Ya voo idú ámí, vu-kó hən hǐǐǐ Tayii woo tíŋ woolí, vu-duu dooká í 'yélí-woo, vu-tu-moo woo vu-'waapád.

⁷Amáa vu-kan waa pélí, moo Elísabed kan pạn waa pélí. Ya voo idú ámí, vu-gbọọ sú'ú.

⁸Ząągá tóólí-máa, Zakaríi di lig hən ha"í-tíŋ Tayii woolí, moo sey ba'ad kólí-hú' woo yą ma.

⁹Vu-gbọ sáásáá, moo bi gaa nóo voolí-sąąmé a la uu zugu-sąg tọọ, lig hən ha"í í 'yélí-woolíhá. Nán hən ha"í-ká vu-baa kó í-yọgọ, ma sáásáá lá Zakaríi.

¹⁰Sey Zakaríi ka di hən uulí máa, nán ku-'yé zọọ, Tayii woolí 'waapád máa, vu-dii voo góŋ, vu-baa ọd Tayii moo.

¹¹Vañná maleeka í 'yélí-woo vúd maa Zakaríi, dii ka' nag nán ya zugu-uulíí.

¹²Zakaríi ka họgọ máa, vágád wạŋŋọ, dúú-kógọ ámí.

¹³Amáa maleeka ọddu: "Zakaríi, ąm kó dúú-sá, moo Tayii ki hən bá"í-móó sú'ú. Kéé móó Elísabed wún haǎm waa wayée waa, món 'yédu-yéé, Yoohána.

¹⁴Zọọ, wún dẹ'em gbọọ ba'a. Nán buwí-na'a vún dẹ' zọọ, yúú haǎlé, woolí-ámí,

¹⁵moo wún mbaa nán gbọọ nóó í 'yélí-Tayii woolí. Wún zɔn doo né, kóó doo salí-tóó vu, ąmáa néélé, yigid Tayii woo wún hǐ' ya woolí-sii na' woo woolí-pi nɔ.

¹⁶Wún kó waa Izraél vu-buwí-na'a vún vé' ya duu Tayii í 'yélí-voo.

- 17 Wúh béəd Tayií tíh kó í-anábi Elía ká nuŋ yigid kan néélé, Tayií woo máa wɔɔ. Wúh tii zóó, waa ba'á voo yaan waa voolí. Wúh tii zóó, í-tóg ngóólé, voo wúh duu vé' ya kó hɛn híííí Tayií woo áh. Wúh mbóg zig yɛ 'yéé í 'yéí-bé'."
- 18 Ámáa Zakarii ka ki moo yɛ máa, vi maleeka: "Míí dɛŋ née gaa ba moo yéínelá? Moo mí gbɔɔ sú'ú, ve' kéé, míí woo yáá sú'ú-áh."
- 19 Maleeka duu híídu: "Míí Gaabiél, í-ka dii tíh Tayií woolí-má nɔ. Wu-ba'an ya, moo ɔn ya ɔm moo tɔɔ yɛ nɔ."
- 20 Ám ki ú. Kám faa moo míí yɛ, ámáa hɛn woo wúh di kóyné sey woolí. Moo woo nɔ món mbaa kpɔɔgná, món moon moo né háá, hɛn woo a kóy péh."
- 21 Nán pee vu-mbaa laa Zakarii góh. Hɛn woo kó vu-la bá', moo Zakarii ka mbaa díi na'a lig hɛn ha"íí-má nɔ.
- 22 Sey ka vúd ya máa, moon sí-moo né. Nán pee vu-gaa ba hɔ hɛn tóó di lig hɛn ha"íí. Ma bé'ed vu-nag méh gbóoné, mbaa kpɔɔgná.
- 23 Bá' hɛn ha"í-woo ka 'wáa sú'ú-máa, daa laa kii woolí.
- 24 Pig woolí-máa, kéé, woo Elísabed fɛɛ hɔ, yúg ud mbaa ligí sɛɛ nónó, ɔ:
- 25 "Í 'yéí-í míí wu-kón zóó nán. Aga ka yee záɔá woo máa, tun nóó séh sɔm nánán voolí."

Maleeka ɔ moo hɔáíé, Yesu woo

- 26 Sey hɔ Elísabed woo ka yá sɛɛ gúú máa, Tayií ba' maleeka Gaabiél kaa Naazaréddí, hág Gáliléelí,
- 27 ba"u-la náá gíb waa tóó woolí, yéé woo Maaríi, ká kéé, sááíé, Yuuséfu woo nɔ. Yuuséfu súu-ká zig Daavíd woo nɔ áh.
- 28 Maleeka dó ya Maaríi woolí-ligí, vá"u-ɔ: "Zóó, a dɛ'ɛmó. Tayií í 'yéí-í móó kóm zóó nán sú'ú, wu-di mbaalí-kan mó."
- 29 Maaríi ka ki moo yɛ máa, vágád wɔhɔ, vín zóó, woolí, hɛn vá"í-woo ɛn í yɔgólá?
- 30 Ma maleeka duu ɔddu: "Dúú-a kóm sá Maaríi. Tayií kóm zóó nán sú'ú."
- 31 Ám ki ú. Món nuŋ hɔ, món hɔ waa wayée waa, món 'yédu-yéé, Yesu.
- 32 Wúh mbaa nán gbɔɔ. Tayií be"í-wúh beewu-Waa woo nɔ. Tayií í 'yéí-í wúh 'yége gbanii pig aa yéé Daavíd woolí.
- 33 Wúh waa gbanii nán Izraél voolí-háá, káákáá. Gbanii waalí-woo wúh 'wáa né."
- 34 Ámáa Maaríi ka ki ná' máa, duu vi maleeka: "Hɛn woo wúh dɛŋ née kóyyá? Moo mí kan ná nag né."

35 Maleeka duu hĩjdu: “Yigid Tayii woo wún yaa móólé, Néélé, Tayii be"í woo wún wáá yigid woo yúú móólé, Moo woo nɔ waa ɔm di haɔlé, yɛ, Tayii wún beewu-Waa woo nɔ.

36-37 ɔm ki lá mó, mem móó Elísabed ka gbɔɔ yɛ sɪ', nuɲ haɔ wayée waa; seɛ gúú woo wu-ye nɔ, moo hɛn tóó mban Tayii né. Ká vu-beewu-wakéé, ziji.”

38 Pig woo máa Maaríi hĩjdu: “Mí gba'a í 'yéí-Tayii woo nɔ. Hɛn woo a kóy kó í kám ɔ yɛ wɔɔ.” Ma maleeka daa lúú la.

Maaríi dɔɔ Elísabed hɔlé

39 Sey woo Maaríi lúú vaná dɔɔ kaa tóólí-yúú guwí, háɔ Yúúdálí.

40 Dó kii Zakaríi woolí, vá' Elísabed.

41 Sey Elísabed ka ki hɛn vá"í-Maaríi woo máa, waa nam sii Elísabed woolí. Yigid Tayii woo dó hɪ' Elísabed woolí.

42 Ma Elísabed moo moo dɔɔ yúba, ɔ: “Tayii bagam hɛn mba wakéé, tóó vu-sú'ú. Tayii bag waa ka di sii móólé, yɛ áɲ.

43 Kó née na' í 'yéí-míi woo ka yaa míílí í-yɔɔɔlá?

44 ɔmáa sey kán ki la hɛn vá"í-móó ná' máa, waa nam sii míílí kan zóó, de"é.

45 Zóó, de'em sú'ú, moo kám 'yé zóó, yúú moo í 'yéí-woolí, hɛn woo ban kóyyú-ye nɔ!”

Yéé Tayii na"é, Maaríi woo nɔ

46 Maaríi ka ki moo yɛ máa, ɔ: “Mí na' í 'yéí-míi zóólé.

47 Zóó, míi de' moo Tayii í-sənné míi woo nɔ,

48 moo Tayii kuu nóó hɔ mbaalí-gím míi, moo kán gba'a kéé, woo ye nɔ. Diga záɔɔ bæ, zig nán 'waapád kóó sey woo télá, vún ɔn: ‘Duud mó yɔ,’

49 moo Tayii í-néélé, kón hɛn gbɔɔ sú'ú. Wu-Tayii.

50 Zóó, nán woo wún di mbaalí-ve' kan ve' yúú nán ku-kiddu-tɔɔ máa voolí.

51 Kó hɛn gbɔɔ kan nag gban woo sú'ú. Hi'i nán yúú na"é, zóólé, vu.

52 Ndaa gbani vu-fi láan voolí, luu nán ku-nə' yúú máa vu-dɔɔ yúba.

53 Nán gɔɔm ka yɔ vu-máa, Tayii pú-vu-hɛn lálí-duu, vu-hɔ'. Neɲ nán naa vu-gbo la nag leená.

54 Maa zig woo Izraél nán ba'ad woo, zán zóó, nán woo kólí-yúú woolí-né,

55 kó í-ka ɔd a ba ví yée vu-wɔɔ, ba bín kód Ibrahííma zóó, nán kan zig woo áɲ káákáá.”

56 Maaríi səə kan Elísabed zaa kan yɔ seɛ tɔɔnó ó, ma daa fíi zuu-kaa woolí.

Hą́lél, Yoohána í mam Tayii wooné woo nɔ

- 57 Zą́gą waa hą́lél, Elísabed woo ka yą́ máa, hą́ wayée waa.
- 58 Nán ka' kii woo vu-kan ọ́ọg woo vu, vu-ki í 'yélí-Tayii ba kód Elísabed zóó, nán gbọ́ ba'a sú'ú, vu-sug zóó de' kanno.
- 59 Bá' ka'andaddú-woo ka yą́ máa, vu-yaa bi dɔd waa dọ́nhi. Vu-híj bi 'yéddu-yée Zakarii kó í-ba' woo wogo.
- 60 Amáa na' woo híj yą́ ọ́: “Áá'a, yée woo síh Yoohána.”
- 61 Amáa vu-ọ́ddu: “Nán tóó yée woo í-yogo zig móólé, pélí.”
- 62 Vu-gbóod waa ba'á nag, moo bi gaa ba híj bi 'yé d waa woo yée nénná?
- 63 Zakarii vi aluwa, bínda yúú woolí-ọ́: “Yée woo Yoohána.” Ma ya voo 'waapád, kó vu-la bá'.
- 64 Sey woo yég Zakarii woo háá key dọg, méé woo yuu, moo moo, na' Tayii.
- 65 Dúú-kó nán ka' kii woo vu-'waapád. Nán Yúúda ku-mbaa yúú guwí-máa, vu-moo moo yúú hen yé vulí-'waapád.
- 66 Nán 'waapád ku-ki moo yé máa, vu-'yé moo woo voolí-zóólé, vu-ọ́: “Waa yé wún mbaa nénná?” Moo yéhná, nag Tayii í 'yélí-woo di yúú woolí.

Zakarii moo moo anábi, na' Tayii

- 67 Yigid Tayii woo dó hí ba' woo Zakarii woolí, moo moo anábi, ọ́:
- 68 “Nán 'waapád uu-na' Tayii í 'yélí-Izraél woo nɔ. Yaa zig woo giiní, sɛddu-sú'ú.
- 69 Duu pú-ba ví nán sɛnné tóó, í-ka mba hen máa sú'ú. Di zig aa yée Daavíd woolí, nán ba'ad Tayii woo nɔ,
- 70 kó í-ká 'yé d anábi woo vu-moo yą́gá gbóh na'a máa wogo.
- 71 Ọ́ ba bíh sɛd ba ví nag í-maag baa ví voolí, kan nag nán 'waapád ku-mán ba ví máa voolí-áhn.
- 72 Kód a ba ví yée vu-zóó, nán í-yogo, moo bi duu yą́ talí-gbọ́ bii yé nɔ,
- 73-74 ká są́ad a ba ví yée Ibrahíjma hen, ba bíh sɛd ba ví nag nán maag baa ví voolí. Moo aa kód bi ví ba'ad, dúú-a sá.
- 75 Moo aa mbaa ví nán bii, aa kó ví hen híj bii zą́gą 'waapád biilí tíh.
- 76 Í móó, waa míí, Tayii be"í wún beem anábi woo nɔ. Móhnɔ béed í 'yélí tíh, moo hjnaa woo vu-mbóggí.
- 77 Móhnɔ tú'ud zig ye Tayii ban kée hen bíd woo gbɔ, ban sɛddu-í-yogo.
- 78 Moo zóó, nán Tayii baa ví woo nɔ ma, túlí í-be"í-yaa ba ví giiní kó í-zą́gą wogo,

⁷⁹moo bi túd nán í-kuu-mbaa ya dimmí, kan í-kuu-mbaa bé' kan nɔm máa voolí, moo bi pɔŋ ba ví laan hɔnaa ká'adí.”

⁸⁰Waa pee na', moo taalí-woo di laalí-tíh tíh. Mbaa hóg tíh háá, yá zágá ka vúd ya tíh waa Izraél voolí-máalé.

Lúg 2

Hə́alé Yesu woo nɔ

(Matío 1:18-25)

¹Sey woo máa, Káyzar Ogús gbanii nán Róma voo pa moo ɔ ba u-bínda nán vu-'waapád hág woolí.

²Bindi woo ká dɛŋ yɛ, Kiriníyu mbaa guvɛrnəər di hág Siirííí.

³Nán 'waapád vu-lúú laa yéé voo bindigo, kóó nónná kaa aa yéé voolí.

⁴Baa tóó yéé woo Yuuséfu, lúú kaa Naazaréddí, hág Gáliléelí, dɔg hág Yúúdálí kaa aa yéé Daavíd woolí. Yéé kaa woo Bételɛhemme.

⁵Dɔg yéé woo bindigo, kan kéé, sáájé, woo Maaríi, hɔg silí.

⁶Sey kuu-di lá wulí-máa, zágá waa hə́alé Maaríi woo yá sú'ú.

⁷Hə́a waa big woo, wayée waaí. Gɔɔwɔ kan sɔɔm, huwu-néŋ ndaa zɔnnéí, moo ká vu-nugun ya úud lig gáálí-né.

Maleeka tóó gbo vúd maa waa tu-mbee vu-

⁸Hág dágá yɛlé, waa tu-mbee tóó ká vu-di mbee voo tulí-viddí wulí-hóg tíh.

⁹Vaŋná maleeka í'yéíí-Tayii woo tóó gbo vúd maa vu-wulí. Túlí í'yéíí-woo tú gbo kan vu-daa. Dúú-kó vu-duun déh né,

¹⁰amáa maleeka ɔd vu: “I kó dúú-sá. Mí did ví moo zóó, dɛ"é, ɔléé. Nán Izraél vu-'waapád vún dɛ' zóó, yúú woolí.

¹¹I ki súm, vu-hə́ad ví í-nán sənné bəə kaa Daavíd woolí-sú'ú. Wu-Krístu, wu-í'yéíí-baa ví.

¹²Hɛn i hɔ gaans wulí-máa, wu-ye nɔ. Víh nuŋ waa péɛd waa tóó, vu-gɔɔwɔ kan sɔɔm, ud di néŋ ndaa zɔnnéí.”

¹³Vaŋná, maleeka tóó vu-buulí-na'a be"í, vu-vúd maa ya maleeka pee, vu-na' Tayii, vu-ɔ:

¹⁴“Ba na' ví Tayii be"í. Nán kuu-tɔɔd Tayii hágá yelí-máa, u-mbaa ká'adí!”

Waa tu-mbee vu-laa kaa Bételɛhemmé

¹⁵Sey maleeka kuu-lúú vé' dɔg be"í-máa, waa tu-mbee vu-óh ya voolí: “Ba laa ví Bételɛhemmé bɔ, ba la hɔ ví hɛn ka yáá, hɛn í'yéíí-Tayii ka ɔd ba ví yɛ nɔ.”

16Vu-lúú laa vanhá, vu-nunj Maaríi kan Yuuséfu, kan waa péə̀d ud mbaa di néh ndaa zonnéí.

17Kuu-hoggo máa, vu-od nán vu-moo maleeka ba od vu-yúú waa ye woolí-pee.

18Nán 'waapád kuu-ki moo ye máa, kó vu-la bá'.

19Amáa Maaríi baa dé' moo ye vu-zóólé, baa taa vu.

20Waa tu-mbee vu-fíi la, vu-na' Tayii yúú hen 'waapád kuu-ki, kuu-ho yelé. Hen 'waapád yaa kó í-maleeka ká od vu-máa wogo.

Vu-'yéđ Yesu yéé

21Bá' ka'andaddú- woo ka ya máa, vu-dod Yesu dọ. Vu-'yéddu- yéé Yesu. Maleeka 'yéddu-yéé ye tíj hąg mem na"oo woolí.

Vu-tú' Yesu lig hen ha"íí

22Maaríi ka hąą Yesu máa, buu sugud kó í-Múúsa ká pad vu-moo máa wogo. Pig woo, Yuuséfu vu-kan Maaríi vu-pąj waa laan tú"í tíj Tayii woolí Yerúsalemmé

23kó í kuu-bínda debtere í 'yéí- Tayii woolí- máa wogo: "Waa big, wayée waa 'waapád, Tayii woo nọ."

24Vuu-bi ha'ad Tayii hen kan gag pe ma idú tóó téé kan gbokii idú kó í-debtere í 'yéí- Tayii woo ka o wogo.

25Amáa nán tóó ká di Yerúsalemmé, yéé woo Simiónj. Nán Tayii duulii, kó hen híííí Tayii woo, mbaa laa í-sənné zig Izraél woo ám. Yigid Tayii woo di woolí.

26Yigid ye ká oddu-ban nọ né, ban ho í-nán sənné Tayii ba ka ba"u-ya máa péh.

27Ma yigid Tayii woo pąnjọ laan lig hen ha"íí. Sey í-hąąlé, Yesu woo kuu-pąnjọ laan lig hen ha"íí, moo bi kó hen moo Tayii ka od vu-ye nọ máa,

28Simiónj feę ya Yesu nag woolí, dẹn Tayii nag, o:

29"í 'yéí-míí, 'ya'ą ye ąm gbón mí laa nọmmé kan ká'ąd kó í-kám o wogo.

30Aga nóó míí ho í-nán sənné kám ba' máa sú'ú,

31í-kám mbóggu-nóó zig nán voolí-'waapád ye nọ.

32Wu-ya túlí a tú'ud zig tóó vu-hinaa móó má nọ. Zig móó Izraél wún nun na"é, yúú woolí-ám."

Moo anábi moolé Simiónj woo nọ

33Yesu ba' woo kan na' woo kuu-ki moo ye máa, kó vu-la bá'.

34Simiónj bag vu-hen, pig woolí-máa, od Yesu na"oo Maaríi: "Am ki ú. Yúú waa ye woolí, Tayii wún sə' nán Izraél vu-moo buulí-na'a, ąmáa Tayii wún luu tóó vu-

dɔg yúba. Nánán wúh họ hẹn gbọg Tayii woo yúú waa ye woolí, amáa wúh duu sɛnno né.

35 Hẹn ye wúh kóy moo moo taalí-nán buwí-na'a voo a vúd góh. Í móo máa, hẹn woo wúh sam zóó, kó í-ka vun sam kan táai zu wɔgɔ.”

Ána, anábi wakééé

36-37 Anábi wakééé, tóo ká di Yerúsalemmé ám, yéé woo Ána, waa Fanuél woo no, zig Asér woolí. Gbọg sú'ú, di kan ve' vo' ka'andaddú-zuu-ndaddú. Ka éé wɛɛ, máa, lá náá gíb waaí. Vu-mbaa kan wɛɛ, ve' gúndem. Pig woo máa, dó yed, kẹẹ wɛɛ. Amáa gbɔn lig hẹn ha"í né, baa kód Tayii ba'ad vid kan zágá ám, kẹẹ hẹn lálí, baa bá' Tayii.

38 Zágá kuu-paŋ Yesu yaan lig hẹn ha"í máa, Ána duwí-ám, na' Tayii, baa be moo yúú Yesu woolí-ɔd nán í-kuu-laa Tayii a sɛd Yerúsalem máa vu.

Fíiní la kaa Naazaréddí

39 Í hɛɛlé, Yesu woo kuu-kó hẹn 'waapád kó í-debtere í'yéí Tayii woo ka ɔ wɔgɔ máa, vu-daa vé' la hág Gáliléelí, kaa voolí-Naazaréddí.

40 Waa ye na', nuŋ néelé, hí' kan moo gaalí. Tayii kóddu-zóó, nán ám.

Yesu ka di kan ve' wɛnbó' zuu-idú máa, dó lig hẹn ha"í

41 Ve' 'waapád í hɛɛlé, Yesu woo vu-baa dɔg kaa Yerúsalemmé mam vúní páskalí.

42 Sey Yesu ká di kan ve' wɛnbó' zuu-idú máa, í hɛɛlé, woo vu-bege dɔgɔn mam vúní Yerúsalemmé kó í-kuu-baa kó see máa wɔgɔ.

43 Kuu-vúd mam 'waa, kuu-di zuu-vé' é, máa, Yesu tii mbaa daa Yerúsalemmé. Amáa í hɛɛlé, woo vu-gaan voo né.

44 Vu-taa voo ba di sɛm nán 'yéí voolí. Vu-'yem zágá. Pig woolí-máa, vu-soowu-ɔgɔ voo voolí, kan nán gaalí-voo vu.

45 Kuu-honno né máa, vu-vé' dɔg Yerúsalemmé, vu-soowu-wulí.

46 Bá' idú, tɛnó woo máa, vu-la nuŋɔ lig hẹn ha"í. Di mbaalí-sɛm nán moo Tayii tú"í voolí, baa ki moo voo, ví vu-moo ám.

47 Nán 'waapád kuu-họ hẹn gaalí-woo kan moo hííí woo vu-kebná ye máa, la' vu-la fid.

48 Na' woo kan ba' woo kuu-hogɔ máa, kó vu-la bá'. Na' woo ɔddu: “Waa míí, mó kó vó ɛn í-yogɔlá? Vó kan ba' móó ám, zóó tó' vó mbaa ná', kóó dim soolí ye no!”

49 Yesu hííí vu: “Moo ɛn ví sooná? Ká ví gaan ba mín din hẹn Ba' míí woo vu-yu-kólí-máa náa?”

50 Amáa vu-kin moo ka ɔn vu-ye né.

⁵¹Ma daa vé' zuu-kan vu-kaa Naazaréddí, baa kid vu-tóg. Na' woo baa dé' moo ye vu-zóólé, 'waapád, zán vu-né.

⁵²Yesu na' dog nólé, nólé. Hɛn gaalí-woo di laalí-tíj tíj ám. Tɔɔd Tayii kan nánán vu-ám.

Lúg 3

Yoohána í mam Tayii wooné pa moo Tayii woo

(Matío 3:1-12; Márkus 1:1-8; Yoohána 1:19-28)

¹Káyzar Tibér ka waa gbanii ve' wɔnbó' zuu-nónó máa, Pójtí Pilád mbaa woo guvɛrnəər di hág Yúúdalí, Heeród waa woo gbanaa hág Gáliléelí, daa nii Filíb waa woo hág Ituríilí kan Taakoníi. Lizanía waa woo hág Abilénné.

²Ána vu-kan Káyfa, vu-mbaa voo í-nii hɛn ha"í. Sey woo Tayii ɔd Yoohána Zakaríi waa moo hóg kɛɲɲí,

³ma baa 'yɛm kéjé, daa hág dáj zɪɲ Yurɛnné 'waapád. Baa pa moo ɔ: "I gbo mbaalí-see víi vu, i woo mam Tayii téé, Tayii wún kée hɛn bíd kólí-víi vu-gbo la."

⁴Kó kó í-ká vu-bínda debtere anábi Esáya woolí-máa wɔɔɔ. Ká ɔ: "Yég nánán tóo woo kiy hóg kɛɲɲí, ɔ: 'I mbóg hɪnaa í'yélf-woo ú; i zɛɛ hɪnaa waa woo vu-u-man kíid.

⁵Ya mbuug 'waapád vún mbíddú. Guu-gbɔɔ vu-kan guu-waa vu 'waapád vún su'uy. Hɪnaa kɛɛg 'waapád vún líí. Hɪnaa Haag vún mbógɔy man kíid.

⁶Tée nán 'waapád vún hɔ í-nán sɛnné Tayii ka ba'ad ba ví ya máa.' "

⁷Dúú vu-yaa Yoohána woolí, moo a woo bi mam Tayii. Ma ɔd vu: "Í víí, í-kɛb, dukéj waa vu, nóo ɔd ví i kɛ dɔg séd hɛn sɪ'ɪnɪ Tayii woo ka di yaalí-yɛléjá?"

⁸I gbo mbaalí-see víi vu, téé i kó hɛn hɪllí Tayii woo nɔ. I ɔ zóó, víilí: 'Aga vó vóo Ibrahíjma aa yée vu-yu' sá. Mí ɔd ví, Tayii a hɪllí téé, wún tii 'yɛɛ ye vu-waa Ibrahíjma woo.

⁹Bég mbaa di bé' moo la' dulí. Moo kóo la' woo ɛná, a liin duu-na'a né téé, vún du-gbɔɔ vélí."

¹⁰Dúú vu-baa vígi: "Yee téé, vón kó vóo nénná?"

¹¹Hɪjɪd vu: "Nán ka di kan sɔɔm idú téé, a pú-nán í-ka 'yén né máa dágá. Nán í-ka di kan hɛn lálí-tée, a ye' í-yɔɔɔ ám."

¹²Nán lámbe suggí-tóo vu-yaa woolí-moo a woo bi mam Tayii ám, vu-vigi: "Akaw, yee téé vón kó vóo nénná?"

¹³Hɪjɪd vu: "I bɛ sɪde mba sɪde í-kuu-ɔd ví i bɛ máa sá."

14 Sójóze tóo vu-baa vígi: “Í vóo máalá? Oo kó vóo nénná?” Duu ọd vu: “I vbid nán tóo hẹn sá. I sóowu-yúu hẹn woolí-sá. Ẹmáa zójó, víí a kẹ' yúu hẹn kuu-súú ví máalé.”

15 Nán kuu-laa í-nán sènné Tayi woo máa, vu-vín zójó, vu-taa tóo tée Yoohána ba í-nán sènné pee nɔ.

16 Ẹmáa Yoohána baa ọd vu-ya voo 'waapád: “Í míí, mí woo ví mam Tayi kan mamme. Ẹmáa nán tóo wún yaa dilí. Wu-mban néélé. Mí maan míí zan tégé woo buuní ní ẹm. Í woo wún woo ví kan yigid Tayi woo kan veei.

17 Di kan dag yeeɔ nagá. Wún mbóg kɔɔg woo, wún sug túd woo aa Ẹalé. Ẹmáa túd guug máa, wún Ẹnno kan vee í-a ním ní má nɔ.”

18 Yoohána baa zigid dúú vu-zójó, yúu moo tóo vulí-buulí-na'a ẹm. Baa tú'ud vu-moo toọ 'man í-yogo.

19 Ẹmáa gbanaa Heeród ká ée daa sáɲ kéé, Herodía, ka kó hẹn bíd tóo vu-ẹm máa, Yoohána séewu.

20 Ma Heeród duu kó hẹn bíd gbog tóo. Ma' Yoohána tú' lig púúsinalé,

Yesu woo mam Tayi
(Matío 3:13-17; Márkus 1:9-11)

21 Nán 'waapád vu-woo mam Tayi. Yesu woo ẹm. Pig woolí, sey Yesu ka did Tayi moo ọlé, máa, be' tú'ú,

22 yigid Tayi woo sí zuu-yúu woolí-kó í-gbókii wogo. Yég tóo kiy zuu-be"í-ọ: “Móo Waa hííí míí, zójó míí de' yúu móólé.”

Yesu aa yée gbog vuu-ye nɔ
(Matío 1:1-17)

23 Yesu ka dẹn ba'ad máa, zaa kan yẹ ve' vo' tẹnó sú'ú. Vu-taa ba waa Yuuséfu woo nɔ. Yuuséfu máa, waa Helí woo nɔ.

24 Helí waa Mátad woo nɔ. Mátad waa Levíd woo nɔ. Levíd waa Malíki woo nɔ. Malíki waa Yaná woo nɔ. Yaná waa Yuuséfu woo nɔ.

25 Yuuséfu waa Matatía woo nɔ. Matatía waa Amós woo nɔ. Amós waa Naahým woo nɔ. Naahým waa Esilí woo nɔ. Esilí waa Naagáy woo nɔ.

26 Naagáy waa Máad woo nɔ. Máad waa Matatía woo nɔ. Matatía waa Semáy woo nɔ. Semáy waa Yuuség woo nɔ. Yuuség waa Yóóda woo nɔ.

27 Yóóda waa Yuanán woo nɔ. Yuanán waa Réeza woo nɔ. Réeza waa Zorobábel woo nɔ. Zorobábel waa Salatiél woo nɔ. Salatiél waa Nerí woo nɔ.

28 Nerí waa Malíki woo nɔ. Malíki waa Adí woo nɔ. Adí waa Kósam woo nɔ. Kósam waa Elmadám woo nɔ. Elmadám waa Ẹr woo nɔ.

29 Ẹr waa Yesu woo nɔ. Yesu waa Elizér woo nɔ. Elizér waa Yorím woo nɔ. Yorím waa Mátad woo nɔ. Mátad waa Levíd woo nɔ.

³⁰Levíd waa Simiów̄ woo nɔ. Simiów̄ waa Yúúda woo nɔ. Yúúda waa Yuuséfu woo nɔ. Yuuséfu waa Yunám woo nɔ. Yunám waa Eliakím woo nɔ.

³¹Eliakím waa Méléa woo nɔ. Méléa waa Ména woo nɔ. Ména waa Matáta woo nɔ. Matáta waa Natán woo nɔ. Natán waa Daavíd woo nɔ.

³²Daavíd waa Izáy woo nɔ. Izáy waa Yubéd woo nɔ. Yubéd waa Bowáa woo nɔ. Bowáa waa Salmón̄ woo nɔ. Salmón̄ waa Naásɔŋ woo nɔ.

³³Naásɔŋ waa Aminadáb woo nɔ. Aminadáb waa Admín woo nɔ. Admín waa Aaníi woo nɔ. Aaníi waa Eslóm woo nɔ. Eslóm waa Falée woo nɔ. Falée waa Yúúda woo nɔ.

³⁴Yúúda waa Yaakúbu woo nɔ. Yaakúbu waa lizág woo nɔ. lizág waa Ibrahíjma woo nɔ. Ibrahíjma waa Teerág woo nɔ. Teerág waa Nakór woo nɔ.

³⁵Nakór waa Serúg woo nɔ. Serúg waa Ragáw woo nɔ. Ragáw waa Falég woo nɔ. Falég waa Ebér woo nɔ. Ebér waa Salá woo nɔ.

³⁶Salá waa Káynam woo nɔ. Káynam waa Alfasád woo nɔ. Alfasád waa Sém woo nɔ. Sém waa Núúhɔ woo nɔ. Núúhɔ waa Lamés woo nɔ.

³⁷Lamés waa Matusála woo nɔ. Matusála waa Enóg woo nɔ. Enóg waa Yaréd woo nɔ. Yaréd waa Malelél woo nɔ. Malelél waa Káynan woo nɔ.

³⁸Káynan waa Enós woo nɔ. Enós waa Séd woo nɔ. Séd waa Adamú woo nɔ. Adamú waa Tayɨ woo nɔ.

Lúg 4

Seedán zo' Yesu

(Matío 4:1-11; Márkus 1:12-13)

¹Yigid Tayɨ woo hɨ' Yesu woolí. Yesu fíi ya zɨŋ Yuórdenné. Yigid Tayɨ woo paŋŋɔ kéəŋ daa hóg kəŋŋí.

²Seedán baa zo"u-wulí-bá' vo' ndaddú. Bá' vo' ndaddú-yɛ, Yesu lán hɛn tóó né sáŋ. Bá' yɛ ka yəə sú'ú-máa, gɔɔm yəə.

³Ma Seedán ɔddu: “Aŋ Waa Tayɨ woo nɔ téé, aŋ ɔd 'yεɛ yε a tii nanne.”

⁴Yesu duu hɨjdu: “Debtère ɔ: ‘Nánán mbaan kan vágád moo nan aga yε nɔ né.’”

⁵Seedán duu bε dɔɔŋɔ háǎ yúba, vaŋná tú'udu-hág vu-'waapád,

⁶ɔddu: “Mín dɔm gbanaa hág yelí, mín púm kan hɛn naa woo vu-'waapád, moo vu-míi nu. Mín pú-nán í-kán hɨj má nɔ.

⁷Aŋ gun doo núug tíŋ téé, hɛn yɛ vu-'waapád vúh mbaa móó nɔ.”

⁸Yesu duu hɨjdu: “Debtère ɔ: ‘Aŋ gud í'yélí-Tayɨ móó wu-doo núug, Aŋ kód wu-yu-ba'ad dágá 'néŋ.’”

⁹Seedán duu paŋŋo laan Yerúsalemmé, diiwu-dɔg yúú lig hɛn ha"íí, ɔddu: “Am Waa Tayii woo no téé, am wɛn zuu hágá,

¹⁰moo debtere ɔ: ‘Tayii wún ɔd maleeka woo vu-moo yúú móólé, uu-tummó.’

¹¹“Debtere duu ɔ: ‘Vún kam nagá, moo doo móó a zuguy 'yegélí-sá.’ ”

¹²Yesu duu híidu: “Debtere ɔ: ‘Am zo' í'yélí-Tayii móó moo sá.’ ”

¹³Sey Seedán ka guggu-'waa sú-ú-máa, daa lúú, duu laawu-sey tóólí.

Yesu dɛŋ ba'ad woo kólí-hág Gáliléelí

(Matío 4:12-17; Márkus 1:14-15)

¹⁴Yesu daa fíí ya kan néélé, yigid Tayii woo, daa laa hág Gáliléelí. Yég woo kiy hág 'waapád ka gbɔ daa kan vu-wulí-ám.

¹⁵Baa tú' moo lig súggí-nán Yúúda voolí. Nán 'waapád vu-dəmmó.

Nán Naazaréd vu-ma Yesu

(Matío 13:53-58; Márkus 6:1-6)

¹⁶Yesu ya Naazaréddí-kaa ka na' wulí-maalé, Dó lig súggí-nán Yúúda voolí zágá asawelí-kó í ka baa kó daa see máa wɔgɔ. Dii dɔg yúba moo bi záŋga hɛnne.

¹⁷Ma vu-púgu-debtere anábi Esáya woo. Yesu ka buuwu-zuu-máa, nuŋ ya tóo ku-bínda hɛn ye wulí-ná':

¹⁸“Yigid í'yélí-Tayii woo di míílí. Wu-yeen moo an tú'ud nán gírín vu-moo tɔɔ 'maŋŋi. Ba'an moo an ɔd gba'a vu-moo mbaalí-kan yúú voo no, nán yəm uu-hɔ nóó. Ba'an moo an sɛd nán í-kuu-igid vu-máa gbɔ la té',

¹⁹moo an ɔ moo ve' zóó, nán Tayii woo ám.”

²⁰Pig woolí-máa, Yesu ka dɔg debtere pee pú- nán ba'ad, ma tii mbaa daa káámé bi tú'ud vu-mooi. Nán ku-mbaa lig súggí-peelí-yɛ vu-sug nóó laan woolí.

²¹Ma dɛŋ ɔd vu: “Bə hɛn kílí ki ku-bínda ye dó sé' woolí-sú-ú.”

²²Nán 'waapád ku-ki moo tɔɔ ka vúd yaɔ woolí-yɛ máa, kó vu-la bá'. Ma vu-duu ɔ: “Waa Yuuséfu woo no péláa?”

²³Yesu ka ki máa, ɔd vu: “Ví híí bi zín yaɔgɔ, vín ɔn: ‘Gbaŋ gam, aga am ząą sí fóó, móó péŋ' lá? Vín duu ɔn: ‘Hɛn kám kó vu-kaa Kapernáhummé kóó ki máa, am duu kó vu-kaa móólé, yelí-ám.’ ”

²⁴Duu ɔd vu: “Mí ɔd ví moo yéŋne, vu-fɛŋen anábi tóo kaa haɔlé, woolí-né.

²⁵Moo yéŋná, sey anábi Elía woolí-máa, wakéé, yed vu-buu hág Izraéllí-ú. Sey woolí-máa, mam naga né ve' tɔŋnó kan sɛɛ gúú, gɔɔm gbɔɔ kóy hág 'waapád.

²⁶Kóó í-yɔgɔ sɛ' Tayii ba'an anábi Elía wakéé, yed tóo woolí-né, séy wakéé, yed tóo woolí-kaa Sarébtalí-hág Sidóŋŋí.

27 Sey anábi Elíza woolí áǵm, nán hōq naa ká vu-ɓuu hág Izraéllí-ú. Ámáa nán dágá aga fójó woo yun né, séy fójó Naamáń, nán Siirii woo wu-yud.”

28 Nán ku-ɓbaa lig súggí-peelí, ku-ki moo ye máa, ya voo 'waapád vu-kó zójó yéé.

29 Vu-lúú neŋŋo vud kaalí, vu-paŋŋo laan háǵ kǵ'əm gu-ku-waa kaa yúú woolí máalé, moo bi ndaawu-gbo zu-haagí.

30 Ámáa Yesu yaǵ vu-daa saǵamé, daa ka la.

Nán tóó yigid bíd ká kógo ú

(Márkus 1:21-28)

31 Yesu daa zu-kaa Kapernáhummé hág Gáliléelí, baa tú' moo Tayii wulí zágá asawəlí.

32 Moo tú"í woo pijj vu-'waapád, la' vu-la fid.

33 Nán tóó yigid bíd kógo, ɓbaa lig súggí-nán Yúúda voolí, moo dōg moo yúba, ɔ:

34 “Wí, Yesu nán Naazaréd, moo móó kan vó máa ɛná? Mó yaa vó tunnáa? Mí gaamó, mó nán gbōq Tayii ka ba' ya má nō.”

35 Ma Yesu sée yigid bíd ye, ɔddu: “Mbaa simná, vúd la nán ye woolí.” Vaná yigid bíd ndaa gbōgo la hágá voolí saǵamé, daa vúd. Nán pee ɓbaa hen woo páá.

36 Nán vu-'waapád vu-ɓbaa dii, vu-vín ya voolí: “Moo ye, moo ɛná? Nán ye pijj yigid bíd vu-kan néelé, kó í-nán gbōq wōgo, neŋ vu-vud áǵm.”

37 Yég Yesu woo kiy ya 'waapád hág yele.

Yesu zaǵ nán hōq vu-ɓuulí-na'a

(Matío 8:14-17; Márkus 1:29-34)

38 Yesu vúd lig súggí-nán Yúúda voolí, dó kii Simón woolí. Simón ǵǵ faǵ ká ud hōq fójó píim gbōq ba'a, ma vu-vi Yesu a zaǵwō ǵ.

39 Yesu ya dii yúú woolí, sée hōq. Vaná fójó kǵ"ɔ, háǵ lúú yúba, kó d vu-ba'ad.

40 Zágá ka di dólí-máa, vu-paŋ nán hōq vu-'waapád yaan Yesu woolí. Yéé hōq kédkéd ká wu-hōq vu. Ma Yesu ha'ad vu-nag 'waa daa pád, zaǵ vu.

41 Yigid bíd vu-vúd fójó nán voolí ɓuulí-na'a áǵm. Vu-moo dōg moo yúba, vu-ɔ: “Mó Waa Tayii woo nō.” Ma Yesu sée vu, sén vu-yaǵ kuuní ní. Moo vu-gaa ba wu-í-nán sǵnné.

Yesu lúú kaa Kapernáhum gbo

(Márkus 1:35-39)

42 Zágá ka ye' máa, Yesu vúd kaalí-lúú laa ya tutugu tóólí. Dúú vu-soowu-háǵ, Ku-hōgo máa, vu-há"u, vu-híj a lúú billí sá.

43 ʌmáa Yesu ɔd vu: “Séy mín pa moo tɔɔ 'man, moo gban waalí-Tayii woo kaa too wulí-ám. Moo woo nɔ Tayii ba'an ya.”

44 Baa pa moo Tayii lig súggí-nán Yúúda voo wulí-hág Yúúdalí.

Lúg 5

Yesu dɛŋ bee waa duulí woo vu-

(Matío 4:18-22; Márkus 1:16-20)

1 Zágá tooíí-máa, Yesu di diilí yag mam Gɛnezaréddí. Dúú vu-ndán laa moo Tayii kilí woolí.

2 Yesu hɔ néj too idú yag mammé. Nán ze' ma"é, vu-vúd wulí, vu-di kɛgɛ voo vu-tɛlí.

3 Ma dáá dɔg néj í Simón Piér woolí, ɔddu-a see la néj tíj waaná'. Ma Yesu mbaa zuu-néjɛ, tú'ud dúú vu-moo Tayii woo háá.

4 Ka tú' moo 'waa máa, ɔd Simón: “ʌm séé la tíj ya mam súlíí, ví la túú-kɛgɛ wulí, téé vín ma' ze'.”

5 Simón híjdu: “Ba' naa, vó kó ba'ad viviivid, vó nugun hɛn too né. ʌmáa moo kíí ɔ súú-máa, mín la túú-ú.”

6 Kuu-túú-kɛgɛ máa, ze' vu-ma'ay háá, zaa kɛgɛ kan deyyú.

7 Vu-gbóod daga vu-nag néj tooíí, moo ba uu-ya maa bi ú. Vu-yaa, vu-má'a ze' hí' néj idú ám. Zaa néj ka vun déáb mammé.

8-9 Simón Piér ka hɔ kuu-ma' ze' na'aa máa, zóó tó"ɔ. Tó' nán kuu-mbaa kannɔ ye vu-ám. Ma la gu doo núug tíj Yesu woolí, ɔ: “Í 'yéíí-míí, i lúú la dáj mííí, moo mí nán hɛn bíd kólí.”

10 Dúú-kó waa Zebedée woo vu, Yaakúbu vu-kan Yoohána ám, moo ká vu-Simón daga ba'ad vu-yu. ʌmáa Yesu ɔd Simón: “ʌm kó dúú-sá. Diga 'yá'á ye món di nánán vu-beelí.”

11 Ma vu-woo néj vu-vud bá"í, vu-gbo hɛn 'waapád, vu-lúú dugu.

Yesu kó nán hɔɔ naa too fóó woo yud

(Matío 8:1-4; Márkus 1:40-45)

12 Yesu ka di kaa tooíí-máa, nán too duulí, hɔɔ naa yéddu-fóó 'waa la pád. Ka hɔ Yesu máa, ya kɛɛdu-la tíj, bá"u-ɔ: “Ba' naa, tow i híí ú téé, vín kó fóó míí ye wún yud.”

13 Yesu yɔɔ nag, za"u, ɔ: “Mí híí súú, a yudda ú.” Vanhá hɔɔ 'wáawu-zuu-yag woolí.

14 Yesu ɔddu: “Tée ʌm ɔd nán too moo ye sá. ʌmáa ʌm la tú' fóó, móo nán hɛn ha"í woolí, mó la ha'ad Tayii hɛn kó í-anábi Múúsa ká ɔ máa wɔgɔ, moo nán 'waapád a gaa fóó, móo ba yud súú.”

15 ʔmáa yég Yesu woo duu kiy mba hɛn ya 'waapád. Dúú vu-baa súg ya moo woo kilí, moo a ząą bi hɔq bii áń.

16 ʔmáa Yesu daa laa ya tutugulí, ɔd Tayii moo wulí.

Yesu kó nán kpee tóó 'yem

(Matío 9:1-8; Márkus 2:1-12)

17 Ząą tóólí-máa, Yesu di moo Tayii tú"í. Nán farisa vu-kan nán moo Tayii tú"í vu, vu-mbaa di dáń woolí-ń. Vu yaa kaa 'waapád hág Gálilíelí, kan hág Yúudalí-kan Yerúsalemmé ń. Néelé, í 'yéí Tayii woo di Yesu woolí, ma baa ząą nán hɔq vu.

18 Nán tóó ká vu-duulí, vu-gań nán kpee tóó kan píg yaan. Vu-soo hįnaa bi dó lig tíń, bi 'yége tíń Yesu woolí.

19 ʔmáa vu-nugun ya dólí-né, moo dúú ká vu-buu-wulí-ú. Kuu-hɔ í-yɔgɔ máa, vu-gańɔ daa dɔg yúú ligí, vu-ke yúú lig, vu-ta zań píggí, vu-siddu-zuu-ya vun ke peelí, sąąm nán voolí, vu-'yége tíń Yesu woolí.

20 Yesu ka hɔ zóó, 'yéí-voó máa, ɔd nán kpee pee: “Dan gboo, hɛn bíd móó vu-kéé gboy sú'ú.”

21 Nán moo Tayii tú"í vu-kan nán farisa kuu-ki moo yɛ máa, vu-taa moo voolí-zóólé: “Nán yɛ nóo péń, ka haa Tayii yelí? Nán tóó di kan néelé, kéé hɛn bíd nán voo gbon né, séy Tayii.”

22 Yesu ka gaa moo taalí-voó máa, vi vu: “Ví taa moo ɛn í-yɔgɔ zóó, víílílá?”

23 Kaa ɔd nán: ‘Hɛn bíd móó vu-kéé gboy sú'ú,’ tóó tée kaa ɔ: ‘ʔm lúú yúba, mó 'yemma ó' tée ɛn tæ mbalá?’

24 ʔmáa í-míí Tayii ka ba'an ya ye, mí híí i gaa ba mín di kan néelé, kéé hɛn bíd nán voo vu-gbo hágá yelí-ú.” Ma ɔd nán kpee pee: “Míi ɔm ąm lúú dɔg yúba, mó be píg móó, mó laa móólé, kíílí.”

25 Vanńá nán kpee pee lúú dɔg hąd tíń voolí, be píg woo ba ud wulí-pee, daa laa woolí-kíílí, na' Tayii.

26 Hɛn yɛ kó nán 'waapád vu-la bá'. Dúú-kó vu-ń, vu-na' Tayii, vu-ɔ: “Ba hɔ ví hɛn sąą gbɔq tóó bæ sú'ú.”

Yesu bee Levíd

(Matío 9:9-13; Márkus 2:13-17)

27 Píg woo, Yesu ka vúd góń máa, hɔ nán lámba suggí-tóó, yéé woo Levíd, di mbaalí-bilów woolí. Yesu ɔddu: “ʔm duun ya ú.”

28 Levíd lúú dɔg, gbo hɛn 'waapád, dugu.

29 Píg woolí-máa, Levíd kóđ Yesu hɛn lálí-buulí-na'a woolí-kíílí. Nán lámba suggí-tóó vu-duulí-buulí-na'a, súg kan nán tóó kuu-mbaa kan vu-máa ń.

30 Nán farísa vu-kan nán moo Tayii tú"í kuu- duu moo voo máa, vu- nguu moo, vu- vi waa duulí Yesu woo vu: “Moo ɛn ví súg lá hɛn, ví zo hɛn kan nán lámba suggí- vu- kan nán hɛn bíd kólí- vu- dágálá?”

31 Yesu híjd vu: “Nán kuu- mbaa nánná máa, vuu- soon gbaɲ gam né. Amáa nán hɔɔ vuu- baa soo.

32 Mí yaan nán kuu- taa ba bin kó hɛn híjli Tayii woo nɔ máa vu- yu- beelí- né, amáa mí ya bee nán í- kuu- gaa ba bin kó hɛn bíddi máa vu- yu, moo uu- tii zóɔɔ.”

Yesu ɔ moo yúú hɛn lálí- kɛɛlɛlɛ

(Matío 9:14-17; Márkus 2:18-22)

33 Nán pee vu- duu ɔd Yesu: “Waa duulí Yoohána woo vu- kan nán farísa vu, vu- baa kɛɛ hɛn lálí- bé' bé', vu- baa ɔd Tayii moo áɲ. Amáa waa duulí móó vu- di voo hɛn lálí, vu- zo hɛn áɲ.”

34 Yesu híjd vu- ɔ: “Nán kuu- bee vu- hɛn lálí- lig púlií, ma í- kéɛ, aga ka di lá kan vu- téé, vín híj uu- kɛɛ hɛn lálí- áɲma?”

35 Amáa záɔɔ tóó wún yaa dilí, wún luu í- kéɛ, aga voolí- sɔɔmɛ, téé wún kɛɛ hɛn lálí- sey yelɛ.”

36 Duu zíd vu- yɔɔ tóó, ɔ: “Nán tóó sɔ' sɔɔm dólí- 'man la ní'in sɔɔm dólí- seelí- né, moo sɔɔm 'man wún líd, sɔɔm dɔ'ɔ' 'man yɛ wún man kan sɔɔm see né.

37 Vu- tɔɔn doo gbág seelí- né. Nán a kó í- yɔɔɔ téé, doo wún 'wɔ gbág líd, téé doo wún yéd áɲ.

38 Amáa ba tɔɔ doo gbág 'manɲí.

39 Nán ka zo doo salí- téé, duu sén doo zéɛm né. Moo ɔ doo salí- ba wu- tɔɔ.”

Lúg 6

Yesu wu- gbaɲ asawɛ

(Matío 12:1-8; Márkus 2:23-28)

1 Záɔɔ asawɛ tóólí- máa, Yesu yɔɔ bab tóólí. Waa duulí woo vu- bé' túd hɛɛné sɔ' nagá séh.

2 Nán farísa tóó vu- vi vu: “Moo ɛn ví kó hɛn moo palí- baa ví kuu- há' kólí- záɔɔ asawɛlí- máalá?”

3 Yesu híj yɔɔ ɔd vu: “Ví záɲga lá hɛn Daavíd ka kón máa náa? Gɔɔm ká yɔ vu- kan nán kuu- mbaa kannɔ áɲ máa vu.

4 Dó lig Tayiií, bɛ beréd kuu- ha' ad Tayii máa, lá. Pú- nán kuu- mbaa kannɔ áɲ máa vu. Beréd woo, nán té' vuu- lán né, séy nán hɛn ha" í- vu- yu- dágá.”

5 Duu ɔd vu: “Í míí Tayii ka ba'an ya yɛ, míí gbaɲ asawɛ.”

Yesu zɔɔ nán nag nɔm tóó

(Matío 12:9-14; Márkus 3:1-6)

⁶Záḡa asawə tóólí-kéd máa, Yesu duu dó lig súggí-nán Yúúda voolí, tú' moo Tayii wulí. Nán tóó ká duulí, nag nán woo nɔwɔ ó.

⁷Nán moo Tayii tú"í vɔ-kan nán farísa vɔ, vɔ-píí Yesu, tóó tée ba a zḡa nán zḡa asawəlí-ú-tée, bi doowu-ú.

⁸Amáa Yesu gaa moo taalí-voó sú'ú, ma ɔd nán nag nɔm pee: “Am lúú dɔḡ yúba, mó ya dii saḡamé yelí.” Nán pee lúú dɔḡ, dii.

⁹Ma Yesu vi vɔ: “Mí vi ví, debtere Múúsa woo ɔ nénná? Zḡa asawə máa, zḡa hɛn duu-kóláa? Tóó tée, zḡa hɛn bíd wu-kóláa? Tóó tée moo nán vɔ-sənnáa? Tóó tée, moo nán vɔ-tunnáa?”

¹⁰Ka tégə vɔ-kéj, daa 'waapád máa, duu ɔd nán pee: “Am yɔɔ nag móó la ú.” Yɔɔ nag, vaḡná nag woo daa néé dɔḡ.

¹¹Ma zóɔ yéé kó nán vun pííwɔ pee vɔ-duun déh né. Vɔ-fáj moo ya voolí: “Yee bán kó ví Yesu ye nénná?”

Yesu yee waa ba'ad woo vɔ-waḡbó' zɔu-idú

(Matío 10:1-4; Márkus 3:13-19)

¹²Sey woo Yesu dáá dɔḡ guulí, ɔd Tayii moo viviivid.

¹³Yḡa kḡam ka tú sú'ú máa, bee waa duulí woo vɔ. Yee fóɔ, waḡbó' zɔu-idú saḡam voolí, 'yé vɔ-waa ba'ad.

¹⁴Yéd Simón yéé tóó, Piér. Yee Anderée Simón daa sáj áḡ, kan Yaakúbu, kan Yoohána, kan Filíb, kan Baatelemíi,

¹⁵kan Matío, kan Tomás, kan Yaakúbu Álfa waa, kan Simón nán zóɔ píí,

¹⁶kan Yúúdas Yaakúbu waa, kan Yúúdas Iskarió í-ka dɔd Yesu nag nánán voolí-pee.

Yesu tú'ud dúú vɔ-moo Tayii, zḡa nán hɔɔ vɔ

(Matío 4:23-25)

¹⁷Yesu ka sí zɔu-kan vɔ-máa, dii yɔɔlé. Waa duulí woo vɔ-buulí-na'a kan dúú tóó vɔ-súg ya hág Yúúdálí 'waapád, kan kaa Yerúsalem kan hág yḡa mam gbɔɔlé, kaa Tírlí, kan Sidónhí-áḡ.

¹⁸Vɔ-yaa moo woo kilí, moo a zḡa bi hɔɔlé áḡ. Nán í-yigid bíd ka figi vɔ-máa, zḡa vɔ-áḡ.

¹⁹Nán 'waapád vɔ-soo hɔnaa moo bi za"u-ú, moo néélé, tóó baa vúd woolí, zḡa nán hɔɔ vɔ-waapád.

Yesu ɔ moo yúú mbaalí-duu-kan zóɔ vɔjini áḡ

(Matío 5:1-12)

²⁰Yesu kuu nóó tég waa duulí woo vɔ, ɔ: “Duud í-gím víw, moo ví dó gbəḡ waalí-Tayii woolí-sú'ú.

- 21 Duud í-ggõm ka yạ ví 'yạ'ạ ye víw, moo vín hạ"ó. Duud í-kíí dì káh 'yạ'ạ ye víw, moo vín híí ú.
- 22 "Nán uu-mán ví moo míí, uu-sén ví ní, uu-haa ví, uu-moo moo bíd yúú vííí moo míí téé, duud víw.
- 23 Zágạ woolí-zóó a dẹ' ví la, i wáh kan zóó dẹ"é, moo hẹn súúí-víí dì be"í-gbọọ ba'a. Dì í-yọgọ, aa yée ká vu-kó anábi vu-hẹn í-yọgọ ám.
- 24 Ạmáa zóó wún vjị nán naa ví, moo ká ví nuh hẹn zóó ká'ạd víí sú'ú.
- 25 Zóó wún vjị í-kíí hạ' 'yạ'ạ ye ví, moo ggõm wún yạ ví ú. Zóó wún vjị í-kíí híí 'yạ'ạ ye ví, moo zóó wún vjị ví, vín káh.
- 26 "Zóó wún vjị ví, í-víí nán 'waapád ku-moo moo tọọ víí yẹ nọ. Dì í-yọgọ, aa yée ká vu-kó anábi vbád vu-í-yọgọ ám.

I híí í-maag víí vu-ú
(Matío 5:38-48; 7:12a)

- 27 "Ạmáa í-kíí ke tóg yẹ, mí ọd ví, i híí í-maag víí vu-ú. † ku-mán ví máa, i kóđ vu-hẹn duu.
- 28 † ku-fáá ví téé, i bag vu-víí hẹn. Nán ku-mood ví moo bíd téé, i bá'ad vu-Tayii.
- 29 Nán ka dẹgẹm lá'am ka' dágá téé, ạm tii ka' kaa 'yéddu-ám. Nán ka bẹm sạm gbọọ téé, ạm gbọọ a bẹ sạm waa ám.
- 30 Kóó nónná ka bá'am hẹn téé, ạm púgu-ú. Nán ka bẹm hẹn té' téé, ạm duu vigi sá.
- 31 Hẹn kíí híí nán uu-kóđ bi máa, i kóđ vu-wu-yu-ám.
- 32 "I híí séy nán í-ku-híí ví máa vu-yu-dágá téé, hẹn gbọọ wu-yẹ naa? Nán hẹn bíd kóí-vu-kón í-yọgọ ám naa?
- 33 Nán ku-kóđ ví hẹn duu-máa, tow i kóđ séy vu-yu-dágá hẹn duu-téé, hẹn gbọọ wu-yẹ naa? Nán hẹn bíd kóí-vu-dì kóí-í-yọgọ ám.
- 34 Nán kíí taa ba wún súú-bi boo ú-máa, i pú-séy vu-yu-boo dágá téé, hẹn gbọọ wu-yẹ naa? Nán hẹn bíd kóí-vu-baa kó í-yọgọ, moo bi duu nuh 'waapád.
- 35 Ạmáa i híí í-maag víí vu-ú. I kóđ vu-hẹn duu. Kíí pú-boo téé, i taa ba bi duu nuh hẹn tóó wulí-sá. Téé hẹn súúí-víí wún dìí, gbọọ ba'a. Víí mbaa waa Tayii woo vu-yu. Wu-kó zóó nán yúú nán ku-dẹgẹn nag né máa woolí, kan nán línné vu-ám.
- 36 I kó zóó nán kó í-Ba' víí Tayii ka kó yẹ wọgọ.

I sạ' da ví vu-moo sá
(Matío 7:1-5)

37“I sə' moo yúú dey voolí-sá, téé Tayii wúh sə'əŋ ví moo né. I ga'ad dey vu-moo sá, téé Tayii wúh ga'an ví moo né. I kée hən bíd dey voo gbo la téé, Tayii wúh kée í-víí gbo áŋm.

38I pú-hənnó, téé Tayii wúh pú-ví hən áŋm. Hən gúggí-duu-kuu-nam, kuu-igid, ka hij' na'a máa, wúh pú-ví wu-yu. Tayii wúh kóđ ví hən man 'má' kó í-kíí kóđ dey vu-wəgə.”

39Ma Yesu duu zíd vu-yəg tóó, ɔ: “Nán yəŋm tee daga áa? Téé wúh kəŋŋ dəəlí-ya voo idú áŋm náa?

40Waa zaŋde tóó mban í-hən tú"í woo né. Ámáa ka kúgú hən gaa 'waa sú'ú-tée, mbaa kó í-nán hən tú"í woo yə wəgə.

41“Moo ɛn mó hɔ hód waa nóó dam tóó woolí, ámáa mó hən la' gbəɔ ka di nóó dáŋ móólé,yə nélá?

42Dəŋ née mó ɔd dam tóó: ‘Dan sáŋ, áŋm yaa mí be hód waa móólé,nólé’ lá? Mó hən la' gbəɔ ka di nóó móólé,yə náa? Nán zóó,víŋg, áŋm vud la' gbəɔ nóó móólé,yə péŋ, téé móŋ hɔ nóó túlí na'a moo hód waa belí-nóó dam woolí.”

Ba gaan nánán kan ba'ad woo nɔ

(Matío 7:16-20; 12:33-35)

43Ma Yesu duu ɔd vu: “La' duu-liin woo líid bíd né. La' bíd liin líid duu-né áŋm.

44Kóó la' woo ɛná, vu-gaawu-kan líid woo nɔ. Moo vu-tɔ'ɔn bo' ŋgagamé né, vu-tɔ'ɔn kabɔg gaŋhuwí-né áŋm.

45Hən tɔɔ ka di zóó,nánán tɔɔ woolí-máa, di wu-yu-vunní. Nán hən bíd kólí-di hən bíd vunní ya hən bíd woolí. Moo hən ka hij' zóólé,máa, yəg ɔ wu-yu.

Lig vu-idú

(Matío 7:24-27)

46“Moo ɛn ví been: ‘Í 'yéí, í 'yéí-míí’, ámáa ví kón hən kán ɔn ví nélá?

47Nán a yaa mííí, a ki moo míí yə vu, a duu vu-tée, míh tú'ud ví nán ka man kannó má nɔ.

48Man kan nán tóó ka yɔɔ lig woo, ka ke dəə súlí na'a, ka pɛd lig yúú kpi'idí má nɔ. Mam naŋ, líg yɔg ya ligí. Lig nam né sáŋm, moo vu-yɔɔwɔ néé ɔ.

49Ámáa nán í-ka ki moo míí, ka duu ní máa, man kan nán ka yɔɔ lig yúú háddí, ka ken dəə né má nɔ. Mam naŋ, líg yɔg ya ligí, téé háá,túrń. Téé túń túńní gbəɔɔ.”

Lúg 7

Yesu zaɔ nán ba'ad í-nii sóóze tóó woo

(Matío 8:5-13)

1Sey Yesu ka mood dúú vu- moo yə 'waa sú'ú- máa, daa dó la kaa Kapernáhummé.

- ²Ɔ́ nii sóǒze nán Róma voo tóó ká ði kan sóǒze tẽmẽre máa, duulí. ði kan nán ba'ad woo, híjwọ́ mbaa ná'. Hẹn hẹ́ọ́ nán ba'ad woo pee ði nɔ́mme.
- ³Ɔ́ nii sóǒze pee ka ki moo Yesu woo máa, ba' í-nii Yúúda tóó vu-laa woolí, moo ba-uu-la ọ́ddu-a ya záǎd bi nán ba'ad bii ye nɔ́.
- ⁴Kuu-yá la Yesu woolí-máa, vu-dẽnno nag, vu-ọ́: “Maa ba món kód í-nii sóǒze hẹn ye ó.”
- ⁵Híj zig baa ví ú. Wu-yọ́ọd vó lig súggí-vóó yéí-ám.”
- ⁶Ma Yesu súg laa kan vu. Zaa vún yá sú-ú-máa, í-nii sóǒze pee duu ba' daga gboo tóó vu, vu-ọ́d Yesu: “Ba'á, í-nii vóó ba' vó ya, moo oo ọ́d ví bin maan ba vín dón kíi biilí ní.
- ⁷Moo woo nɔ́ ma, bin yaan kan fọ́ọ́ bii ní ye nɔ́. Ámáa ba i ọ́ moo yẹ́n dágá sị', nán bii ye ban záǎ ó.”
- ⁸Moo bi ám, ba bin kid í-nii bii vu-tóggú, ba bin ði kan sóǒze bii ba kuu-kid bi tóg máa vu-ám. Ba ii ọ́d dágá: ‘Ám laa ú,’ tée, ban laa. Ba ii ọ́d tóó: ‘Ám yaa ú’ tée, ban yaa. Ba ii ọ́d nán ba'ad bii: ‘Ám kó hẹn ye nɔ́,’ tée ban kó ú.”
- ⁹Sey Yesu ka ki moo ye máa, mbaa ðii, tii daa ọ́d dúú kuu-dugu máa vu: “Mí ọ́d ví, kóó sạ́m nán Izraél voolí-sị', mí nugun nán zọ́ọ́ 'yéí- tóó gbọ́ọ́ ba'a í-yọ́gọ́ né.”
- ¹⁰Sey nán pee kuu-fíí la máa, vu-nun nán ba'ad í-họ́ọ́ pee, hẹ́ọ́ kẹ́"ọ́ sú-ú.

Yesu nim waa tóó nɔ́mmé kaa Náyyí

- ¹¹Yesu duu lúú wulí, daa laa kaa tóólí, yéé kaa woo Náyyí. Waa duulí woo vu-kan dúú tóó vu-súg laa kanno ám.
- ¹²Sey ka yá la yą́g dóm kaalí-máa, vu-gan nɔ́m vud ya. Ká waa dágái. Na' woo ká dó sí-yéddú. Dúú kaalí-vu-súg ya woolí.
- ¹³Ɔ́ 'yéí-Yesu ka hẹ́ na' woo la ná' máa, kógo la gírná, ọ́ddu: “Ám káj sá.”
- ¹⁴Ma séé la, za' píg. Nán nɔ́m gané vu-dii. Yesu ọ́d nɔ́m: “Náásaa, míi ọ́m, ọ́m lúú dọ́ggú.”
- ¹⁵Vanhá nán nɔ́m pee lúú mbaa dọ́g yúba, bé' moo moolé, ma Yesu ɓe púgu-kan na' woo.
- ¹⁶Dúú-kó vu-ya voo 'waapád, vu-na' Tayi, vu-ọ́: “Anábi gbọ́ọ́ tóó yaa baa vílí sạ́mé sú-ú. Tayi yaa nán woo vu-giiní.”
- ¹⁷Yéé Yesu woo kiy hág Yúúda 'waapád kan hág tóó kuu-gbo daa kanno máa vu-ám.

Yoohána ba' waa duulí woo vu-la Yesu woolí

(Matío 11:2-19)

- 18 Waa duulí Yooháña woo vu- ɔddu- moo ye 'waapád. Yooháña ka ki máa, yee waa duulí woo vu-idú,
- 19ba' vu-la í 'yéí-Yesu woolí, moo uu-la vigi: “Móo í-ka di yaalí-má naa? Kóo oo laa nán tóo naa?”
- 20Nán pee kuu-ya Yesu woolí-máa, vu- vigi: “Yooháña í-mam Tayii wooné wu-ba' vó ya, oo vim ba mónno í-ba ka di yaalí-má naa? Kóo oo laa nán tóo naa?”
- 21Sey woolí-Yesu zaɔ nán hoɔ vu-buulí-na'a, nán fɔɔ-ka ndógo vu, kan nán yigid bíd ka kó vu-máa. Nán yəm buulí-na'a vu-ho nóó ám.
- 22Yesu ka ki moo ye máa, híjd waa ba'ad pee vu: “I la ɔd Yooháña hən kíf ho, kan hən kíf ki máa vu-ám; nán yəm vu-ho nóó, nán kpee vu-'yem, nán hoɔ naa vu-yúd, nán kpoɔɔ vu-ki tóg, nom vu-ním, mí did nán gím vu-moo toɔ 'man tú"í.
- 23Nán a faan moo míí ní tée, zóó wún de"o ó.”
- 24Sey waa ba'ad Yooháña woo kuu-vé' la máa, Yesu bé'ed dúú vu-moo moolé, yúú Yooháña woolí, ɔ: “Ví vúd laa ɛn ho'é, hóg tíhjá? De' sápeém ka di namné ye naa? Péíí-sám.
- 25Ví vúd laa ɛn ho'é? Ví la ho nán ka dó sɔm duu-na'a ye naa? Ámáa nán kuu-dó sɔm duu, kuu-pág mbaa ya duulí-máa, vu-di kii gbani woolí.
- 26Ámáa ví vúd laa ɛn ho'é? Anábiaa? Ee, amáa mí ɔd ví, Yooháña wu-mba anábi.
- 27Ká vu-bínda moo yúú Yooháña woolí-debterelí-sú'ú. Tayii ɔ: ‘Mín ba' waa ba'ad míí la tíh moolé. Wúnno mbógom hinaa.’ ”
- 28Yesu duu ɔ: “Mí ɔd ví, sɔm nán kuu-haɔ vu-hágá yeí-máa, nán tóo mban Yooháña na"é. né. Ámáa í-ka mbaa sɔmlógodná gbanj waalí-Tayii woolí-máa, wu-mbaga na"é.”
- 29Nán vu-'waapád kan nán lámba suggí-vu, kuu-woo mam Tayii Yooháña woolí, kuu-ki moo Yesu woo ye máa, vu-ɔ Tayii ba nán yéhne.
- 30Ámáa nán farisa vu-kan nán debtere gaalí-kuu-laan mam Tayii woolí-Yooháña woolí-né máa, vu-duu kón hən híjíí Tayii woo né.
- 31Ma Yesu duu ɔ: “Mín gúgún nán bæə ye vu-kan ɛná? Vu-man kan nóo vulá?
- 32Vu-man kan náásáj waa kuu-mbaa saalí-máa vu-yu. Vu-béen ya voolí, vu-óh: ‘Vó úud ví litiid, ví naa né. Vó beed ví yéé káj nom, ví káɔ né.’
- 33“Yooháña í-mam Tayii wooné ká yaa, keɔ hən lálí, zɔn doo né, ma ví ɔ hən hóg ba kógo ú.
- 34Ámáa í-míí Tayii ka ba'an ya ye, mí yaa, mí keɔ hən lálí-né, mí zɔ hən, amáa ví duu ɔ: ‘I ho nán lálí-gboɔ kan nán hən zɔlí-tóo no! Dag gboo nán lámba suggí-vo, kan nán hən bíd kólí-vo no.’

35 ʔmáa nán 'waapád ku- duu í-yúú duu-máa, vu-gaa voo ba wu-kó hɛn yéń.”

Yesu di Simón nán farísa tóó woolí-ligí

36 Sey tóólí-máa, nán farísa tóó bee Yesu hɛn lálí. Ma Yesu dó la nán pee woolí-ligí, mbaa ya hɛn lálí.

37 Sey woo wakéé, hɛn bíd kólí tóó di kaa yɛlé. Ka ki Yesu ba di hɛn lálí-lig nán farísa pee woolí-máa, bɛ tɔg kúm albatée, duusáń hì' wulí-ság.

38 Dii pigim, dáń doo Yesu woolí, káń. Mɛmém 'yám doo Yesu woo 'waapád. Ma na'ad doo Yesu woo vu-kan yúú hù' woo, hyy doo woo, ma túudu-duusáń wulí.

39 Nán farísa ba bee Yesu hɛn lálí-pee, ka hɔ hɛn yɛ máa, taa woolí-zóólé, ɔ: “Nán yɛ kan anábii tée, kan gaa wakéé, ka za"u-yɛ, mbaalí-woo ba wakéé, hɛn bíd kólí máa ó.”

40 Ma Yesu ɔddu: “Simón, mí di kan moo tóó, bi ɔmmó.” Simón hìjdu: “Akaw, i ɔ la ú.”

41 Yesu duu ɔddu: “Nán tóó ká dilí, nán idú vu-bɛ boo woolí. Nán dáńgá bɛ booro tɛmɛre nónó, tóó bɛ woo booro vo' nónó.

42 ʔmáa ya voo idú áń, vu-nugun hɛn uu-súuwo wulí-né, ma kée gbɔd vu-la, ya voo idú áń. Yee nóo wún hìj baa yɛ mba sáam nán idú yɛ voolíá?”

43 Simón duu hìjdu: “Mí taa, nán í-ka gbɔddu-boo buulí-na'a yɛ nɔ.” Yesu duu ɔddu: “Yagalí.”

44 Ma Yesu tii daa wakéé, pee woolí, duu ɔd Simón: “Mó hɔ wakéé, yɛ áa? Mí dó ya kii móólé. Mó pún mí mam doo tɛlí-né. í woo máa, 'yám doo mí kan mɛmém woo, na'ad kan yúú hù' woo áń.

45 Mó vá'an mí kan hɛn hyyulí né, ʔmáa í-woo, sey mín dó ya pee nɔ, gbɔn doo mí hyyulí né.

46 Mó pún mí kúm wagané nagá né, ʔmáa í-woo, túun duusáń dólí.

47 Moo woo nɔ, mí ɔm, hɛn bíd woo vu-buulí-na'a yɛ, vu-kée gboy sú'ú. Moo woo nɔ, wún hìj buulí-na'a áń. ʔmáa, nán í-kuu-kée boo woo gbɔ waaná' máa, hìj woo wún di waaná' áń.”

48 Ma Yesu duu ɔd wakéé, pee: “Hɛn bíd móó vu-kée gboy sú'ú.”

49 Nán í-kuu-mbaa ya hɛn lálí-máa, vu-óń ya voolí: “Nán yɛ nóo ka kée hɛn bíd nán voo gbɔ áń yelá!”

50 Yesu duu ɔd wakéé, pee: “Zóó, 'yéí-móó sɛm sú'ú. ʔm laa náńná.”

Lúg 8

Wakéé tóó vu-ba' Yesu kée daa

1 Pig woolí-máa, Yesu 'yéǹ daa kaa gbọọ vulí-kan kaa waa vu-ám. Baa tú' moo Tayii, pa moo tọọ 'mañ, moo gbanj waalí-Tayii woo nọ. Waa duulí í wǎnbó' zuu idú vuu-ba"u.

2 Wakéé, tóo vu-ba' Yesu ám; tóo Yesu ká neñ yigid bíd vu-vud fọ́, voolí, tóo Yesu ká ząą vu-họ́lẹ́, ám. Yéé voo wu-ye nọ: Maarii Magdaláa, yigid bíd kuu vúd woolí-fọ́lẹ́, gúndem má nọ,

3 kan Suuzán, kan Záan Kúúza kéé, Kúúza sú-ká wu-tu-kii gbanaa Heeród woo má nọ. Wakéé, tóo ká vu-duulí-ám buulí-na'a, vu-be hen dán voo vu, vu-kód Yesu ba'ad wulí, kan waa duulí woo vu.

Yąg zílí yúú huudí

(Matío 13:1-9; Márkus 4:1-9)

4 Dúú buulí-na'a vu-súg ya kaa kédkéd, vu-yaa Yesu woolí, ma zíd vu-yąg ye, ọ:

5 "Nán huud huulí-tóo vúd laa huud woo huulí. Sey ka di huulí-máa, huud tóo vu-pee hįnaalé. Nán vu-'ná'a kan doo, nóg waa vu-be"í-vu-ya bee vu-lá.

6 Ka' tóo vu-pee ya kpi'idí. Sey kuu-tá' máa, vu-háą 'wó, moo ya woo sigi ní.

7 Ka' tóo vu-pee sąam są'ad voolí. Są'ad vu-súg na' kan huud, vu-pe vu.

8 Huud tóo vu-pee hág duulí, vu-na', vu-le, kóo nónná kó yéñ temere." Pig woo máa, Yesu duu moo moo dọg yúba, ọ: "Nán a di kan tóg moo kilí ú téé, a ki duulí-na'a."

Moo ẹn Yesu ka tú' moo kan yąg zílíá?

(Matío 13:10-17; Márkus 4:10-12)

9 Waa duulí Yesu woo vu-vigi: "Yąg zílí ye tú' née yełá?"

10 Yesu hįid vu: "Í víí máa, Tayii tú'ud ví moo, ví gaa hen yúggí-gbanj waalí-woolí sú'ú. Amáa nán tóo voo máa, vún ki voo kan yąg zílí, moo uu-tége, uu-họ gaa sá, uu-ki moo ye, amáa a dó vu-tóg sá kó í-kuu-bínda debterelí-wogo.

Yesu tú'ud vu-moo yúú yąg zílí huudí

(Matío 13:18-23; Márkus 4:13-20)

11 "Yąg zílí ye di ná'. Huud máa, moo Tayii.

12 Hen áą í-kuu-pee hįnaalé, máa, wu-nán í-kuu-ki moo Tayii má nọ. Pig woolí, Seedán ya vud moo voolí-zóólẹ́, moo ba uu-feẹ moo sá, ba uu-séd sá ám.

13 Hen áą í-kuu-pee ya kpi'idí máa, wu-nán í-kuu-ki moo Tayii, kuu-feẹ zuu-yąg woolí-kan zọ́, de"é, má nọ. Vu-feẹ moo waaná', amáa vu-kan ya doo ndalí-pelí. Sey hen zo"í-ka yaa téé, vu-duu ma.

14 Hen áą í-kuu-pee sąam są'adí-máa, wu-nán í-kuu-ki moo Tayii woo, amáa zọ́, tuulí-yúú hen naalé, kan hen hįlíl hágá yełí-vu-yaa, vu-líd moo Tayii zọ́, voolí. Vu-kó ba'ad sįj ná gbug ní.

15Hɛn áǎ í kuu-pee hág duulí-máa, wu-nán í kuu-ki moo Tayɪ, kuu-'yé zóó, wulí duu-na'a máa vu-yu. Vu-ma' zóó, vu-lii yéɲ duu-na'a."

Yag zilí yúú lámme

(Márkus 4:21-25)

16Yesu duu ɔ: "Nán tóó ba ma' vee lámme moo bi wáá yuggu, tóó téé, moo 'yéli búg leesolí-máa péli. Amáa baa ha"u-táabeléli, moo a túd nán kuu-dó wulí-máa vu-yu.

17Moo hɛn tóó ba yúg, ba vún ní máa péli. Hɛn kuu-wáá vu-yug máa, vuh kúú 'waapád.

18"Kíí ki moo Tayɪ téé, i gággu. Moo nán ka di kan hɛn téé, Tayɪ wuh duu púgu-tóó. Amáa nán í-ka 'yén hɛn né téé, hɛn í-ka taa bin di kanno ú-máa, Tayɪ wuh be luu."

Yesu daa sáǎ vu-kan na' woo

(Matío 12:46-50; Márkus 3:31-35)

19Yesu na' woo kan daa sáǎ vu, vu-yaa woolí. Amáa vu-nugun ya dólí-né, moo dúú ká vu-buu-wulí-ú.

20Ma nán tóó ɔd Yesu: "Na' móó kan dam sáǎ vu, vu-dii di góǎ, vu-híú bi hɔmmó."

21Amáa Yesu híú vu: "Na' míí kan dan sáǎ vu, wu-nán kuu-ki moo Tayɪ woo, kuu-duu máa vu-yu."

Yesu sée sápeém kan mam vu-géd mbaa sim

(Matío 8:23-27; Márkus 4:35-41)

22Záǎ tóólí-máa, Yesu dáá néǎǎ-kan waa duulí woo vu, ɔd vu: "Ba dáá ví la mam dɛn." Ma vu-daa laa.

23Sey kuu-di laalí-yúú mammé máa, Yesu nə. Vaná sápeém gbɔɔ tóó pɛd yúú mammé, mam yɔg ya néǎ tǎ. Vu-mbaa bé' kan nɔm.

24Vu-la nim Yesu, vu-ɔddu: "Ba'á, ba'á! Ba di ví nɔmme!" Yesu nírn dɔg sée hɛn, sápeém kan mam vu-géd mbaa sim.

25Vi vu: "Vɪ 'yé zóó, ví di télá?" Amáa dúú-kó vu, hɛn woo la' vu-la fid, vu-óǎ ya woolí: "Nán woo nóo yelá! Ka ɔd sápeém vu-kan mam kuu-kiddu-tóg áǎ yelá!"

Yesu nɛɲ yigid bíd vu-vud fúú nán tóó woolí

(Matío 8:28-34; Márkus 5:1-20)

26Vu-la yá hág Gerazínní, ka gb'óna kan hág Gálilée máalé,

27-29Nán tóó hág yelé, yigid bíd ká vu-baa figiwu-do' buulí-na'a súú. Vu-baa ga"u kan kpəə, kan dág vu. Amáa, baa gəə hɛn yɛ vu-'waapád, yigid bíd vu-baa pəŋŋo laan hógó. Dón sɔɔm né dii súú. Duu mbaan sí-ligí ní áǎ, amáa mbaa déǎ béégí. Sey Yesu ka sí zuu-hágá máa, nán yigid bíd ka kóǎ pee yaa woolí. Sey ka hɔ la Yesu ná' máa, wəɔ wəɔɔ, ya kəɔdu-la tǎ. Yesu ɔddu: "Am vúd

la fójó nán yẹ woolí.” Nán pee moo dɔg moo yúba, ɔ: “Yesu, Waa Tayi̯i í be”í woo, mó híjǐ ɛn kan mílá? Mí dɛm naggi, ɔm sǐjǐn sá.”

30Ma Yesu vigi: “Yéé móó nénná?” Duu híjǐdu: “Yéé míí Dúú,” moo yigid bíd bɔwǐ-na'a ká vu-dó woolí.

31Vu-dɛn Yesu nag moo a nɛɲ la tú' bi lig dim yigid bíd voolí-sá.

32Hú' ɲgurya tóó ká vu-dɔwǐ-gbɔɔ ba'a yúú gwǐlí, vu-di lálí-wǐlí. Ma yigid bíd vu-bá' Yesu ba a gbɔ bi, bi la dójó ɲgurya yẹ voolí. Yesu gbɔd vu-hjɛnaa.

33Yigid bíd vu-vúd fójó nán pee woolí-vu-la dójó ɲgurya voolí. ɲgurya pee vu-zə'əy zuu-haag bíd tóólí, vu-ay zuu-mammé, vu-nɔɔ zuu-wǐlí.

34Nán ɲgurya tuǐ-kuu-hɔ ɛn yẹ máa, vu-ke dɔg la ɔd nán vu-kaalí, kan lumnde vǐlí-áɲ.

35Dúú vu-vúd laa hɔlé. Vu-laa Yesu woolí. Vu-nun nán yigid bíd pee dójó sɔɔm, mbaa di dáj Yesu woolí-kebná. Dúú-kó vu.

36Nán í-kuu-hɔ ɛn yẹ máa, vu-pá'ad daga vu-hɛn Yesu ka kójó péɲ, ka sɛd nán yigid bíd yẹ máa.

37Nán hág Gerazínní pee vu-'waapád vu-vi Yesu a lúú la hág bii yelí, moo dúú-kó vu-duun déɲ né. Ma Yesu dójó néɲɲí, bi vé' la biilí.

38Nán yigid bíd ba vúd woolí-pee bá' Yesu bi laa kannɔ áɲ. Ámáa Yesu ka ki máa, ɔddu:

39“Ám fíí la kii móólé, mó pá'ad nán móó vu-hɛn Tayi̯i ka kóm ye 'waapád.” Nán pee la pá'ad nán kaa vu-'waapád ɛn Yesu ka kóddu-yẹ.

Yesu zɔɔ wakéé, tóó ka za' sɔɔm woo máa, nim kan wakéé, waa Yaýru woo nɔmmé
(Matío 9:18-26; Márkus 5:21-43)

40Yesu ka fíí ya máa, dúú vu-fɛɛwɔ, moo ba vun laawu-ú.

41Í nii lig súggí-nán Yúúda voo tóó yaa woolí, yéé woo Yaýru. Ya kɛɛɔd la Yesu tíɲ, dɛnɔ nag moo a laa biilí kíilí,

42moo ká di kan wakéé, waa dágá 'néɲ, ud hɔɔ nɔmme. Ve' woo di wɔnbó' zuu-idú. Sey Yesu ka di laalí-wǐlí-máa, dúú vu-bəəwu.

43Wakéé, tóó ká duǐlí, ɛn kɛɛlé, kóɔg hájǐ ve' wɔnbó' zuu-idú. Baa líd ɛn naa woo vu-'waa gbaɲ gam voolí, ámáa kóó nán dágá aga kójó hɔɔ woo kǎ'ɔnɔ né áɲ.

44Wakéé, pee séé la pig Yesu woolí, za' yɔg sɔɔm woo. Vanjá, ɛn kɛɛlé, woo hájǐ 'wáawu-zuu-yɔg woolí.

45Ma Yesu vi: “Nóo za'aná?” Nán 'waapád vu-suu, ma Piér vigi: “Ba'á, nán vu-gbɔ kan mó, vu-bəəmó áɲ náa?”

46Ámáa Yesu duu moo: “Nán tóó za'anó, moo mí gaa néélé, tóó vúd di míilí fójé,”

- 47 Wakéé, pee ka họ hẹn yẹ ka duu yúgun sí-né máa, tuu, ya kəəd Yesu la tíh, vud hẹn ka kógo péh, ka za' Yesu yẹ ọ la zo"í, ma duu ọ họọ ba háá kạ' bi ma áh.
- 48 Yesu ka ki máa, ọddu: “Waa kéé, míí, kám 'yé zóó, míílí yẹ, mó séd sú'ú. Ạm laa nánne.”
- 49 Sey ka di moo yẹ moolé, máa, nán tóo yaa kii í-nii lig súggí-pee woolí, ọddu: “Waa móo sí-péí. Ạm duu 'máa sí-akaw sá.”
- 50 Yesu ka ki máa, ọd í-nii lig súggí-pee: “Ạm kó dúú-sá. Ạm 'yé zóó, móo míílí téé, wún nímmó.”
- 51 Sey Yesu ka yạ la kii Yaýru woolí-máa, há' nán tóo a dó duu bi lig tíh sá. Séy Piér kan Yoohána kan Yaakúbu, kan waa ba'a kan waa na'a vu-dó kanno.
- 52 Nán 'waapád vu-di waa yẹ káhé, ọmáa Yesu ọd vu: “I gbo káhne. Waa yẹ nọ né, ọmáa nẹ nẹmme.”
- 53 Nán kuu-ki máa, vu-híi Yesu, moo vu-gaa waa yẹ ba nọ sú'ú.
- 54 Yesu ma' waa pee dọg nagá, ọ moo dọg yúba: “Waa kéé, míí, ọm lúú dọggú.”
- 55 Wakéé, waa pee vágád woo fíí ya, daa lúú dọg vaná. Yesu ọd vu-uu-púgu hẹn lálí.
- 56 Í hẹlé, woo kuu-họ hẹn yẹ máa, kó vu-la bá'. Ma Yesu tíh vu-ba uu-ọd nán tóo hẹn ka kóy yẹ sá.

Lúg 9

Yesu ba' waa duulí woo vu-wanbó' zuu-idú

(Matío 10:5-15; Márkus 6:7-13)

- 1 Yesu sug waa duulí í-wanbó' zuu-idú vu, pí-vu-néélé, yigid bíd vu-nené, kan họọ ząąné áh.
- 2 Ba' vu-moo uu-la pa moo gbanj waalí-Tayii woo nọ, uu-ząą nán họọ vu-áh.
- 3 Ọd vu: “I be hẹn 'yéem vu-sá, kóo táa, kóo kéə, kóo hẹn séné, kóo siide. Kóo nónná áh, a pọj sọam idú sá.
- 4 Kíí dó kii tóólí-tée, i mbaa wulí, háá a yạ bá' lúúlí víí.
- 5 Nán kaa tóo kuu-fẹjén ví ní, kíí di lúúlí wulí-tée, i ta'ad nag víí, moo a mbaad vu-hẹn yąg dulí.”
- 6 Waa ba'ad pee vu-laa, vu-kéé, duu kaalí-kaalí, vu-pa moo tọọ 'maj, vu-ząą nán họọ vu-ya 'waapád.

Heeród vín zóó yúú Yesu woolí

(Matío 14:1-12; Márkus 6:14-29)

⁷Sey gbanaa Heeród ka ki hẹn ka kóy 'waapád yẹ máa, la"u-keb, moo nán tóo vu-ọ: “Yoohána í mam Tayii wooné wu-nírń nǝmmé.”

⁸Tóo vu-ọ voo: “Anábi Elía wu- tú' fọ́, woo.” Tóo vu-ọ: “Anábi gbọọ tóo wu-nírń nǝmmé.”

⁹Amáa Heeród ka ki máa, ọ: “Aga ká mí du-yúú Yoohána woo sẹ' sù'ú. Amáa nán kán duu ki moo í-yọgọ yúú woolí-yẹ, nónná?” Heeród soo keb bi họ Yesu ú.

Yesu pú-nán uzinere nónó vu-hẹn lálí
(Matío 14:13-21; Márkus 6:30-44; Yoohána 6:1-14)

¹⁰Waa ba'ad ku- fíí ya máa, vu-ọd Yesu hẹn ku-kó máa 'waapád. Ma be vu-ya voolí-mén, pọn vu-lúú laan dáń kaa Bedsáydalí.

¹¹Nán buwí na'a ku- gaa máa, vu- dugu. Yesu feẹ vu- pudpud, pad vu- moo gbanj waalí-Tayii woo, ząą nán họ vu-ám.

¹²Ząą ka 'yig máa, waa duulí í-wąnbó' zu- idú pee vu-ya ọd Yesu: “Am gbo dúú ye u-laa kaalí-kan lumnde ka'adí-yẹ wulí, u-la ud, u-nun hẹn lálí-wulí-ám, moo ya ye hóggi.”

¹³Amáa Yesu híjdu vu-ọ: “Aga a víi pú-vu-hẹn lálí.” Amáa vu-duu híjdu: “Vó di kan beréd kígí nónó kan ze' idú aga nǝ. Mó híj oo la feẹd dúú ye vu- 'waapád hẹn lálá?”

¹⁴Moo zaa wayée ka vun di fọ́ uzinere nónó. Ma Yesu duu ọd waa duulí woo vu: “I mbóg 'yé vu-hágá hú' kan hú', vo' nónó nónó.”

¹⁵Waa duulí woo vu-kó í-yọgọ. Vu-mbóg vu, vu-mbaa hágá.

¹⁶Pig woo máa, Yesu bee dọg beréd nónó pee, kan ze' idú pee vu-ám, 'yé dọg nóó be"í, dẹn Tayii nag, ma yii zu, pú-waa duulí woo vu, moo u-yẹ'ẹ dúú pee vu-ú.

¹⁷Ya voo 'waapád vu-lá, vu-hą', ma vu-duu sug kéelí-woo, baa wąnbó' zu- idú.

Piér ọ Yesu ba wu-í-nán sǝnné
(Matío 16:13-19; Márkus 8:27-29)

¹⁸Ząą tóólí-máa, Yesu ọd Tayii moo, vu-kan waa duulí woo vu-mén. Ma vi vu: “Yee nán vu-ọ ba mín nónná?”

¹⁹Vu- híjdu: “Tóo vu-ọ ba món Yoohána í mam Tayii wooné wu. Tóo vu-ọ ba món Elía wu. Tóo vu-ọ voo ba món anábi gbọọ tóo ba ka nírń nǝmmé má nǝ.”

²⁰Ma Yesu duu vi vu: “Ví ọ víi nénná?” Ma Piér híjdu-ọ: “Mó í-nán sǝnné Tayii ka ba' ya má nǝ.”

Yesu ọ moo nǝm woo, kan nírńí woo nǝmmé
(Matío 16:20-28; Márkus 8:30—9:1)

²¹Yesu ka ki máa, há' vu-u-ọd nán tóo moo yẹ sá.

- 22Duu ɔ: “Í míí Tayi ka ba'an ya ye, séy mín nuɲ hɛn ndógɔné gbɔɔ ba'a péh. Í nii Yúúda vu-kan gbanaa hɛn ha"í vu-kan nán moo Tayi tú"í wúh man, wúh nɔɔn, amáa bá' idú, tɔɔnó woo téé, mín níím nɔmmé.”
- 23Yesu duu ɔd nán vu-'waapád: “Nán tóó a híí bi duunó téé, a gbɔ moo taalí-fóó, woolí-péh, a ndɔg nɔm sá, a duun zágá 'waapád.
- 24Nán tóó a híí bi sɛd fóó, bii nu téé, wúh tiddu-ú. Amáa nán a tid fóó, woo moo míílí téé, wúh séddú.
- 25Nán tóó a nuɲ hɛn góó 'waapád péh, a tid vágád woo, a líddu-tée, ɛn wúh yagadulá?
- 26Moo nán tóó a kó sém yúú míílí, kan moo míí wulí-tée, mí áh, sey an yaa yaalí gbɔɔ kan na"é. Ba' míí woo kan maleeka woo vu-tée, sém síh kón kanno áh.
- 27Mí ɔd ví moo yéhne, nán kii dii yeí-ye, tóó wúh nɔ né, wúh hɔ gbanj waalí Tayi woo péh.”

Fóó tiini Yesu woo nɔ
(Matío 17:1-8; Márkus 9:2-8)

- 28Sey Yesu ka moo moo ye máa, duu sɛə alad dágá, ma be Piér kan Yoohána kan Yaakúbu, vu-dáá dɔg guwí, moo bi ɔd Tayi mooí.
- 29Sey ka did Tayi moo ɔlé, máa, yag túh woo tii, sɔam woo bú mbaa kéhkeh.
- 30Vaná, nán tóó vu-idú vu-mba moo kanno. Ká anábi Múúsa vu-kan Elía wu.
- 31Vu-tú' fóó, voo, vu-gáá mbaa wɛɲ. Vu-mba moo kan Yesu yúú ba'ad a di kólí Yerúsalemé máa, kan nɔm woo wulí-áh.
- 32Piér vu-kan daga vu, vu-nə la sɛɲgɛlɛɲ. Kuw-ním, nóó voo ka tá'ád sú'ú-máa, vu-hɔ gáalí-Yesu woo kan nán idú vun mba moo kanno pee vu-áh.
- 33Sey nán ye kuw bi híín kan Yesu ú máa, Piér ɔd Yesu: “Ba' naa, kaa súg mbaa ví ye, duw-ú. Vón keb waa tɔɔnó, í móó a dágá, Múúsa woo a dágá, Elía woo a dágá.” Amáa Piér gaan hɛn ka ɔn ye né áh.
- 34Sey ka di moo ye moolé, máa, mam híig vúd fii vu-ya, sú' vu-zuw bilim. Sey mam híig ka fii sú' vu-zuw máa, dúú-kó vu.
- 35Yég tóó kiy zuw mam híig peelí, ɔ: “Í ye waa míí, kán yeewu má nɔ. I kiddu tóggú.”
- 36Sey yég ye ka moo moo 'waa sú'ú-máa, Yesu kée sí-wu-dágá. Waa duulí woo vu-mbaa sí-voo simná. Sey woolí-máa, vu-ɔn nán tóó moo yúú hɛn kuw hɔn yeí, né sám.

Yesu nɛɲ yigid bíd vud fóó, waa tóó woolí
(Matío 17:14-18; Márkus 9:14-27)

- 37Yag kɔam woo kuw di zuw sílí guwí máa, dúú buwí na'a vu-yaa, vu-kan kan Yesu.

38 Nán tóó ká di sɔ́am dúú yɛ voolí, moo moo dɔg yúba: “Akaw, mí dem naggi, am ya họ waa míí yɛ ú, moo waa míí 'wáa dágá yɔ.

39 Yigid bíd baa ma"ɔ, baa wájá wáyag bé' bé', waa 'wóy mbaa kpur, fúg baa vúd yag woolí. Ka ma"ɔ sú'ú-tée, gbɔnɔ van né, baa kɔgɔwɔ hágá.

40 Ba mín vi waa duulí móó wu-neɲ yigid yɛ ó, amáa wu-neɲɔ mban né.”

41 Ma Yesu híjdu-ɔ: “Nán moo faalí-kan hɛn kɛɛg kólí-yɛ ví, mín ma' zóó, mbaa kan ví nénná? Am panno ya ú.”

42 Sey waa ka di séelí-ya máa, yigid bíd gbɔgɔ hágá, nammo zɔ́aná. Amáa Yesu sée yigid bíd pee, zɔ́a waa pee ám, daa be púgu-kan ba' woo.

43 Hɛn gbɔɔ Tayi woo yɛ la' nán wu-keb fid.

Yesu duu ɔ moo nɔm woo

(Matío 17:22-23; Márkus 9:30-32)

Hɛn 'waapád Yesu ka kó yɛ la' kóó nónná keb. Ma Yesu ɔd waa duulí woo wu:

44 “Í víí, i 'yé moo yɛ zóó víííí duulí-na'a; í míí Tayi ka ba'an ya yɛ, wúh dɔn nag nánán voolí.”

45 Amáa wu-kin moo yɛ né. Hɛn woo big wu-la bíd moo wu-ki sá, ma wu-duu ndɔggu-vilí ám.

Nóo mba daga wu-na"éjá?

(Matío 18:1-5; Márkus 9:33-37)

46 Waa duulí Yesu woo wu-fan moo voolí sɔ́amé, wu-vín, nóo mba daga wu-na"éjá?

47 Yesu ka gaa moo taalí-voó máa, be náásáj waa tóó díid wu-tíj,

48 ɔd wu: “Nán a fɛɛ náásáj waa yɛ kan yég míí tée, fɛɛ míw. Nán a fɛɛn tée, fɛɛ í-ka ba'an ya máa ám, moo nán í-ka mbaa waaná' vííí sɔ́amé máa, wu-nán gbɔɔ.”

Nán ka mán ví ní tée, wu-nán víí

(Márkus 9:38-40)

49 Yoohána ka moo sɔ, ɔ: “Ba' naa, vó họ nán tóó neɲ yigid bíd wu-vud kan yég móó, ma vó há"u, moo ka duun ba ví ní má nɔ.”

50 Amáa Yesu híjdu: “Ka vín há"u-sá, moo nán ka mán ví ní tée, wu-nán víí.”

Kaa tóó hág Samaríilí fɛɛn Yesu né

51 Zaa Yesu wúh dɔg sí-be"í-ú-máa, 'yé zóó bi dɔg Yerúsalemmé.

52 Ba' waa ba'ad woo wu-laan tíj. Wu-lúú laa kaa tóólí hág Samaríilí, moo bi mbógdu-hɛn ya dólí woolí.

53 Amáa nán kaa yɛ wu-fɛɛnɔ né, moo ka di dɔggí Yerúsalemmé má nɔ.

54 Sey waa duulí woo Yaakúbu vu-kan Yoohána kuu-ho ná' máa, vu-ɔ: “Ba'á, mó híj̄ oo bee vee dɔg be”í, a zuu-ɔn vu-áa?”

55 Yesu ka ki ná' máa, tii daa sée vu.

56 Ma vu-daa laa kaa tóólí.

Nán kuu-híj̄ bi duu Yesu máa vu-yu

(Matío 8:19-22)

57 Sey kuu-di laalí-hjnaalé máa, nán tóó ɔd Yesu: “Ya 'waapád i di laalí-máa, mín duu ví wulí.”

58 Yesu híj̄du: “D̄id vu-di voo kan d̄əé ú. Nóg waa vu-di kan waa waa voo vu-ám̄, amáa í-míí Taȳi ka ba'an ya ye, mí kan ya úud pélí.”

59 Yesu ɔd nán tóó: “Am duunó.” Ma nán pee híj̄du: “Ba'á, ba' míí nɔɔ ó, i gbɔn hj̄naa mí la dɔddu-péj̄.”

60 Amáa Yesu duu híj̄du: “Am gbɔ nán nɔm uu-dɔd nɔm voo vu-la ú. Am la tú' móó moo gbɔn waalí-Taȳi woo nɔ.”

61 Nán tóó duu ɔddu: “Ba'á, mín duu ví ú. Amáa i gbɔn hj̄naa mí la vá' nán míí vu-péj̄.”

62 Amáa Yesu híj̄du: “Nán ka di hɛn baalí-péj̄, ka tii nóó 'yé la pigim tée, maano mbaalí-gbɔn waalí-Taȳi woolí-né.”

Lúg 10

Yesu ba' waa duulí woo vu-vo' gúndɛm zuu-idú

1 Pig woolí máa, í 'yéíí Yesu yee fɔ́ɔ́ tóó vu-vo' gúndɛm zuu-idú, ba' vu-la tíj̄ woolí-idú idú, kan ya kaa ka híj̄ bi laa wulí-kan fɔ́ɔ́ woo 'waapád máalé.

2 ɔd vu: “Túd s̄ə́"é, díí-í-gbɔɔ gba'a, amáa nán ba'ad vu-di waaná'. Moo woo nɔ i ví í-túd aga a duu ba' nán ba'ad tóó vu-ya túd s̄ə́"é woolí.

3 “I laa s̄úm. Mí ba' ví la kó í-mbee waa vu-wɔgɔ s̄ə́m zág ȳ'ad voolí.

4 I p̄ɔn k̄əə s̄ide sá, kóó k̄əə gáá, kóó tégé. I dii vá' nán tóó hj̄naalé sá am̄.

5 “Sey k̄íí di dólí-k̄íí tóólí-tée, i d̄ɔn bag vu-hɛn ɔ: ‘Taȳi a bag ví hɛn k̄íí yelí.’

6 Tow nán moo f̄ɛl̄é, tóó a duulí-tée, Taȳi wún baggu-hɛn. Tow a pélí-tée, hɛn baggí-Taȳi woo wún f̄íí ya vííí.

7 K̄íí dó k̄íí tóólí-tée, i mbaa wulí, ví lá, ví zɔ hɛn kuu-pú-ví má nɔ. Maa nán ba'ad ba nuɔ hɛn s̄úwí-woo ú. I lúú k̄íí tóólí, la ud k̄íí tóólí-sá.

8 “K̄íí dó kaa tóólí, kuu-f̄ɛɛ ví tée, ví lá hɛn kuu-'yéé ví tíj̄ má nɔ.

9 Ví z̄ə́ nán hɔɔ vu-wulí, ví ɔd nán kaa ye vu: ‘Gbɔn waalí-Taȳi woo ȳá vííí s̄úú.’

10 ʔmáa kíí dǎ kaa tóólí, kuu-fɛɛn ví ní tée, i vúd saa voolí, ví ɔd vu:

11 ‘Vó vud nag vóo yɔ. Hád zum ka má' doo vóólí-ye, vó ta'ad gbɔd ví áǎm yɔ. ʔmáa i gaa gbanj waalí-Tayii woo ba yǎ sú'ú-áǎm.’

12 Mí ɔd ví, zǎgǎ moo sǎ"éǎǎ tée, moo sǎ"éǎ nán kaa yɛ voo wún zii mba í nán Súúduma voo áǎm.”

Nán kaa í-kuu-tiin zóǎ né máa vu-yu-

(Matío 11:20-24)

13 Yesu duu ɔ: “Zóǎ wún vii nán Koorazín vu, kan nán Bedsáyda vu-ú, moo hɛn sǎgǎ máa kǎn kó víilí sǎǎmé ye, ka mín kó di kaa Tír kan Sidónhí-tée, nán ka vun tii zóǎ gbóǎ na'a. Ka vun gud kúú, ka vun gbóǎ hýum.

14 Moo woo nɔ zǎgǎ moo sǎ"éǎǎ tée, vín nuɲ hɛn si'ini mba nán Tír vu-kan nán Sidón vu-áǎm.

15 Í víí, nán Kapernáhým vu, ví ɔ bin mba hɛnna? Pélí-sǎǎm! Vún sid ví zuu háǎ kaa nɔmmé.”

16 Yesu duu ɔd waa duulí woo vu: “Nán a fɛɛ moo víí tée, fɛɛ moo míí nu. Nán a ma ví tée, ma míw. Nán a man tée, ma í-ka ba'an ya ye nɔ.”

Waa duulí woo vo' gúndɛm zuu-idú pee vu-fíí ya

17 Í vo' gúndɛm zuu-idú Yesu ba ba' vu-pee, vu-fíí ya kan zóǎ dɛ"éǎ, vu-ɔddu: “Ba'á, yigid bíd vu-kid vó tóg kan yég móo áǎm.”

18 ʔmáa Yesu ka ki máa, híid vu: “Ká mí hɔ Seedán wǎǎ zuu-be"í-vaɲná kó í mam nimní wɔgɔ.

19 Mí pú- ví sí nééléǎ moo bɛg vu-'ná'ané, kan nɛɛg vu-ú. Vín mba hɛn mbalí Seedán woo 'waapád; hɛn bíd tóo wún kón ví ní.

20 ʔmáa I dɛ' zóǎ moo yigid bíd kuu-kid ví tóg má nɔ sá, aga i dɛ' zóǎ moo vu-bínda yéé víí be"í-sú'ú.”

Yesu dɛ' zóǎ

(Matío 11:25-27; 13:16-17)

21 Sey woolí-máa, yigid Tayii woo dɛ'ɛd Yesu zóǎ, ma Yesu ɔ: “Ba'á, í-kám 'yé be' kan hág, mí dɛm nag, moo mó yug nán hɛn gaalí-vu-hɛn ye, kan nán 'wólí vu-áǎm, ʔmáa mó tú'ud nán í-kuu-man kan náásǎǎj waa vu-má nɔ. Í yɔgɔ, Ba'á. Mí dɛm nag, moo móo híí a kóy í-yɔgɔ.

22 “Ba' míí gbɔn hɛn 'waapád sú'ú. ʔmáa nán tóo gaa Waa Tayii woo 'waa né, séy Ba'á Tayii aga wu-gaa. Nán tóo gaa Ba'á Tayii 'waa né áǎm, séy Waa wu-gaa, kan nán í-Waa Tayii woo ka híí bi tú'udu-máa, wún gaawu-áǎm.”

23 Yesu tii daa waa duulí woo voolí, ɔd vu-ya voolí-vu-méń: “Í víí máa, duud víw, moo nóó víí vu-hɔ hɛn sú'ú.

24Mí ɔd ví, anábi vu-kan gbanii vu-buulí-na'a, ká vu-híj bi họ hẹn kíf họ ye vu-ám, ɔmáa vu-họn né. Ká vu-híj bi ki moo kíf ki ye vu-ám, ɔmáa vu-kin ní.”

Yag zílí yúú nán tóo woolí, nán Samarii

25I ki ú, nán debtere gaalí-tóo lúú yúba, bi gug Yesu wu, vigi: “Akaw, mín kó née, ma mín nuɲ vágád káákáá Tayi woolíhá?”

26Yesu híjdu: “Debtere ɔ nénná? Mó zájga ki nénná?”

27Nán pee híjdu: “Am híj í'yélí-Tayi móo kan zóó, móo, kan néélé, móo, kan moo taalí-móo 'waapád. Am híj dam vu-kó í-kám híj fóó, móo máa wɔgo ám.”

28Ma Yesu híjdu: “Yagalí. Am kó í-yogɔ tée, mórɲ nuɲ vágád.”

29Amáa nán pee híj bi nuɲ moo toɔɔ, ma duu vi Yesu: “Dan súu-nónná?”

30Ma Yesu duu ka moo ɔddu: “Nán tóo lúú Yerúsalemmé, zuu-kaa Yeríkolí. Hinaalé, máa, dód kem vu-yagá, vu-vbidu-saam, vu-gbɔgo, zaa kan nɔɔ ó, ma vu-daa lúú.

31Nán hẹn ha"í-tóo duu zuu-hinaa peelí-ám, la dunno, daa yaawo.

32Nán Levíd tóo ya duu dunno, daa yaawo hẹn woo.

33Amáa nán Samarii tóo duu hinaa dagá yelé, ám, ma la dun nán pee. Ka hogɔ máa, kógo la gímná.

34Sée la woolí, kóddu-gam ndóggí, gɔɔ kan saam, gan ha"u-wamndelí, paɲɲo laan lig gáálí, tugu.

35Yag ká'amé máa, vud booro idú, pú-í-lig aga, ɔddu: ‘Am tugu-ú. Am líd siide tóo yúú woolí-ú-sí', sey an fíí ya tée, mín súum.’ ”

36Yesu ka zíd nán ye yag 'waa máa, duu vigi: “Mó taa nán máa taanó ye vu, nóo ba ka mbaa dag gboo í-ka dód kem vu-yagá, ye woolá?”

37Nán pee duu híjdu: “Nán í-ka kóddu-zóó, nán ye nɔ.” Ma Yesu ɔddu: “Am la kó í-yogɔ ám.”

Yesu laa Márta voolí, kan Maaríi

38Sey Yesu kan waa duulí woo vu-kuu-di 'yémmé daa máa, dó kaa tóólí. Wakéé, tóo yéé woo Márta, feɔwo, dód woolí-kíilí.

39Daa sáj yéé woo Maaríi. Maaríi ya mbaa dáj í'yélí-Yesu woolí, baa ki moo woo.

40Amáa Márta di woo fóó, pinní kan ba'ad buulí-na'a ligí, ma ya ɔd Yesu: “Ba'á, dan sáj gbɔn ba'ad mí dagá. Hẹn woo gbɔn mó náa? Am ɔddu- a ya maan ba'adi.”

41Í'yélí-ka ki máa, híjdu: “Márta, Márta, mó tuu-zóó, móo, mó pin fóó, móo yúú hẹn buulí-na'a vulí.

42 ʔmáa hɛn ka maa kólí-máa, di dágá. Maaríi yee ka' í-woo duu-na'a sú-ú. Nán tóó wún vbinno né.”

Lúg 11

Yesu tú'ud waa duulí woo vu-hɛn uu-ɔd Tayii máa

(Matío 6:9-13; 7:7-11)

1 Bá' tóólí máa, Yesu did Tayii moo ɔlé, ya tóólí. Ka ɔddu- 'waa sú-ú-máa, waa duulí woo tóó vigi: “Ba'á, ʔm tú'ud vó hɛn oo ɔd Tayii máa, kó í Yoohána ká tú'ud waa duulí woo vu-máa wɔgɔ.”

2 Ma Yesu híj ɔd vu: “Kíí did Tayii moo ɔlé, tée, i ɔ: ‘Ba'á, yég móó a mbaa hɛn gbɔɔɔ. Gbaɲ waalí-móó a yaa ú.

3 ʔm baa pú-vó hɛn lálí-zágá 'waapád.

4 ʔm kée hɛn bíd vóó vu-gbɔ la, moo nán ku-kód vó hɛn bíd máa, vó baa kée gbɔ ʔm. ʔm pɔɲ vó dɔd ya hɛn zo"íí-sá.' ”

5 Yesu duu ɔd vu: “I hɔ bɔ! Tóó tée nán tóó vííí sɔɔmɛ wún laa daga gboo tóó woolí-vid sɔɔmɛ, wún ɔddu: ‘Dan gboo, ʔm pún beréd boo kígi ɲɔnɔ́.

6 Dan gboo tóó yaa mííí ya 'yéɛmɛ, ʔmáa mí kan hɛn lálí-tóó ʔn 'yéddu-tíj máa péíí.’

7 Ma tóó tée í-ba mbaa lig tíj yɛ wún híjdu: ‘ʔm 'máan sá. Yɔgníim tú'uy sú-ú. Vó ud kan waa vu-hágá sú-ú. Míí lúú dɔg pún mó beréd né.’

8 Mí ɔd ví, tóó tée wún lúun yúba bi púnno moo ka daga gbooi má no né. ʔmáa ka 'máawɔ na'aa yɛ, wún púgu-hɛn a maawɔ púíí-máa 'waapád.

9 “Í míí, mí ɔd ví, i bá' Tayii hɛn tée, wún pú-ví ú. I soo hɛn tée, vín nuɲɲɔ́. I vá' yɔgníimí tée, wún tú'ud ví ú.

10 Moo kóó nónná a bá' Tayii hɛn tée, wún nuɲɲɔ́. Nán a soo hɛn tée, wún nuɲ ʔm. Nán a vá' yɔgníimí tée, wún tú'udu-ú-ʔm.

11 “Waa ba'a woo nóo sɔɔm vííí, waa ka bá"u-ze' tée, ka púgu-biigá?

12 Tóó tée ka bá"u-nóg bɔ' tée, ka púgu-nɛɛgá?

13 “Í víí, nán hɛn bíd kólí-vu, vín gaa waa víí vu-hɛn duu-púíí-guy dan tóó Ba' víí í ka di be"í-má naa? Nán a bá"u-yigid woo tée, wún púgu-ú.”

Yesu nɛɲ yigid bíd vu-kan néélé, nóo woolá?

(Matío 12:22-30; Márkus 3:20-27)

14 Sey tóólí-máa, Yesu nɛɲ yigid bíd vud nán kpɔɔg tóó woolí, ma nán kpɔɔg pee bé' moo moolé, dúú vu-mbaa díi.

15 ʔmáa nán tóó ku-hɔ máa, vu-ɔ: “Yesu nɛɲ yigid bíd vu-kan néélé, Belzabúl, gbanii yigid bíd voo no.”

- 16 Nán tóó vu-zo"u, vu-vigi hɛn sɔgɔ í-ka yaan Tayɪ woolí-máa.
- 17 Yesu ka gaa moo taalí-woo máa, ɔd vu: “Kóó hág woo tɛlá, nán woo kuu-hi'in yag tée, hág woo wún tii gbáájɛ. Lig vún túm 'waa.
- 18 Yee Seedán a wu-hí'in ya idú tée, gbanj waalí-woo wún dɛn née diilá? Moo ví ɔ ba mín nɛn yigid bíd vud kan néélé, Belzabúl woo nɔ.
- 19 Í míí, ɔn nɛn vu-kan néélé, woo nɔ tée, waa duulí víí vu-nɛn voo kan néélé, nóo woolá? Moo woo nɔ, aga vún ɔ moo víí ba kəə, ó.
- 20 Amáa ɔn nɛn vu-kan nag Tayɪ woo nɔ tée, gbanj waalí-Tayɪ woo yɔ sí-víílí ú.
- 21 “Sey nán néélé, ka mbóg hɛn sɪ woo, ka tu-hɛn kíí woolí-tée, nán tóó za'a né.
- 22 Amáa nán í-tóó ka mbaga kan néélé, tée, ya ma' taga, fááj hɛn sɪ woo ka 'yé zóó, wulí-yɛ, yɛ' nán woo vu-hɛn ka vbid 'waapád yɛ.
- 23 “Nánán a mbaan kan mí ní tée, sɛn moo míí ní. Nán a sugun hɛn kan mí ní tée, á hɛnne.”

Yigid bíd ka duu fíí ya té nɔ

(Matío 12:43-45)

- 24 Yesu ɔ: “Sey yigid bíd ka vúd fóó, nán tóó woolí-tée, la soo ya nɛlé, kéé, daa hóg kɛnɛn. Ka nugu ní tée, ɔ: ‘Mín fíí la lig míí ba mín vúd ya wulí-peelí.’
- 25 Sey ka fíí yɔ ya tée, nuɲ lig, vu-kəə 'waa, vu-mbóg 'waapád.
- 26 Tée daa lúú la béé yigid bíd tóó kuu-lín mbaga máa vu-gúndɛm, vu-dó mbaa woolí. Tée mbaalí-nán yɛ woo duu lín mba sí-í-ká tíj pee ú.”

Zóó dɛ"é í-yéíne

- 27 Sey Yesu ka moo moo yɛ 'waa máa, wakéé, tóó sɔam dúú voolí-moo moo dɔg yúba, ɔ: “Duud wakéé, ka hɔam, ka ɔam má nɔ.”
- 28 Yesu ka ki máa, híidu: “Í yɔgɔ pélí, amáa duud nán kuu-ki moo Tayɪ woo mba, kan í-kuu-kó hɛn woo máa vu-yu.”

Nán vu-vi Yesu a kóó bi hɛn sɔgɔ tóó nɔ

(Matío 12:38-42)

- 29 Dúú kuu-súg máa, Yesu dɛn moo moolé, ɔ: “Nán hɛn bíd kólí 'yá'ɔ yɛ vu-vi hɛn sɔgɔ ka tú' ba mín yaa Tayɪ woolí-má nɔ. Amáa vún nugin hɛn sɔgɔ tóó né, séy hɛn sɔgɔ í-Zonád woo nɔ.
- 30 Í míí Tayɪ ka ba'an ya yɛ, mín mbaad nán yɛ vu-hɛn sɔgɔ kó í-Zonád ka mbaad nán Niníiv vu-hɛn sɔgɔ máa wɔgɔ.
- 31 Gbanii wakéé, ka' mam wázammé wún lúú yúba zágɔ moo sɛ"éjé, wún faa nán 'yá'ɔ yɛ vu-moo, moo ká lúú ya hág sí'ídí, moo bi ki moo gaalí-Súlemáánu woo nɔ. Amáa í-ka mba Súlemáánu máa, di yelí-áɲ.

32 Nán Niníiv wúh lúú yúba zágá moo sɛ́"éjé, wúh faa nán 'yá'á yɛ vu-moo, moo nán Niníiv ká vu-gbo mbaalí-bíd voo yúú moo palí-Zonád woolí. Amáa í-ka mba Zonád máa, di yéí-ám."

Nánán hɔlé kan nóó duu, tóó téé kan nóó bíd

(Matío 5:15; 6:22-23)

33 Yesu duu ɔ: "Nán tóó ba ma' vee lámme, ba yuggu, tóó téé ba sú"u-dəggí-máa pélí. Amáa sééwu-yé yúba, moo nán kuu-di dólí-máa, uu-hɔ nóóe.

34 Nóó mbaa móólé fólé kó í-lám wɔgɔ. Nóó móó ka mbaa duu-na'a téé, fóló móó 'waapád mbaa duu-na'a ám. Amáa nóó móó ka mbaan duu-na'a né téé, fóló móó 'waapád mbaa vidná ám.

35 Téé am gággú. Ya túlí máa ka di móólé yɛ a tii dim sá.

36 Zóló móó a mbaa de"é na'a, am yugun hɛn bíd tóó zóló né téé, món mbaa kó í-nán ka 'yé lám, ka mbaa duulí-na'a ya túlí máa wɔgɔ."

Yesu faa nán farísa vu-moo kan nán debtere gaalí-vu

(Matío 23:1-36; Márkus 12:38-40)

37 Sey Yesu ka moo moo yɛ 'waa máa, nán farísa tóó beewu-hɛn lálí. Yesu dó la, tii mbaa daa ya hɛn lálí.

38 Amáa nán farísa pee mbaa díi, moo ka hɔ Yesu ka la mbaa ya hɛn lálí, ka dɛn nɛ'en nag né má nɔ.

39 'yéí Yesu ka hɔ máa, ɔddu: "Í víí nán farísa vu, ví hɔd víí dag pig vu, kan pig tasaw vu; amáa zóló víí vu-man kan hɛn yɛ vu 'má', vu-hí' kan líw kólí-kan hɛn bíd tóó vu-kólí.

40 Yɛn víí yɛ nɔ! Tayii ka mbóg hɛn pig vu-máa, wu-mbógɔn tíj woo vu-ám náa?

41 Amáa i pú-nán gím vu-hɛn lálí-víí téé, hɛn 'waapád wúh tɔɔd Tayii.

42 "Amáa zóló wúh víí ví, nán farísa vu, moo kíí nun hɛn wɛnbó' téé, ví gɛ dágá ha' hɛn wulí, kóó timbuɛ, kan wi' lig, kan kúm naag, amáa ví yáá hɛn híjí Tayii woo gbo, ví híjɛn Tayii né ám. Amáa i kó hɛn í-yɛ vu-péh, téé i gbo hɛn tóó vu-sá ám.

43 "Zóló wúh víí ví, nán farísa vu! Ví híjí mbaalí-tíj lig súggí-nán Yúúda voolí; ví híjí nán uu-vá' bi duulí-na'a lummí ám.

44 Zóló wúh víí ví, moo ví man kan béég, nán ka gaa né, ka la 'yɛm yúú woolí-má nɔ."

45 Nán debtere gaalí-tóó ka ki moo yɛ máa, ɔddu: "Akaw, ví haa vó ám náa?"

46 Yesu híjɛdu: "Zóló wúh víí ví ám, nán debtere gaalí-vu! Ví 'yéé nán vu-dooká vu-zíjɛ na'a. Amáa í-víí, ví za'an kan nag vban waa víí dágá aga né ám.

47 Zóló wúh víí ví, moo ví di béég anábi voo vu-yɔɔlé duulí-na'a, amáa a ví yée ká vu-nɔ anábi dágá yɛ vu.

48Í yɔgɔ máa, ví du-yag ba bin híj ba'ad a bi yée voo ám. Í voo máa, ká vu-
nɔ anábi vu, ma víí ví yɔg béeɔ voo.

49“Tayii ka gaa moo woo máa, ɔ: ‘Mín ba’ anábi míí vu-kan waa ba'ad vu, nán
míí voolí, wúh nɔ tóo vu, wúh pí-tóo vu.’

50Moo woo nɔ, Tayii wúh vi moo nɔm anábi voo 'waapád nán 'yá'á ye voolí. Wúh
dɛn ya hág ka mbógɔy máalé,

51nɔm Abél woolí, háá yá nɔm Zakaríi woo, ku- nɔwɔ sɔam ya hɛn ha"í
kan lig hɛn ha"í-máalé. Mí ɔd ví, Tayii wúh s'j'jd nán 'yá'á ye vu-moo nɔm nán
yɛ voolí 'waapád.

52“Zóó, wúh víj ví, nán debtere gaalí-vu. Hɛn gaalí-víí ka man kan makúblí waa,
moo dólí-gbanj waalí-Tayii woolí, ma kíí be yug yɛ nɔ. Ámáa aga kíí dón ná né
ám, nán ku-bi dó ú-máa, kíí há' vu-ám yɛ nɔ.”

53Sey Yesu ka vúd wulí-máa, nán moo Tayii tú"í vu-kan nán farísa vu-dɛn gan
moo yúnnɔ, vu-kógɔ, vu-moo moo kédkéd.

54Vu-píj'wɔ, moo yag a sóddu-ú.

Lúg 12

Yesu ɔd vu: “I gág kan nán zóó, víjg vu-ú”

(Matío 10:26-27)

1Sey woo dúú buulí-na'a vu-súg uzinɛere háá uzinɛere háá vu-'ná'án. Yesu dɛn
ɔd waa duulí woo vu: “I gág kan nán farísa vu-ú. Nán zóó, víjg yɛ vu-yu, moo
voolí-yagá man kan wággi.

2Moo hɛn tóo ba wáy, ban kúu ní máa wúh pélí. Kóó hɛn tóo ba yúg, nán ban
gaa né máa pélí.

3Moo woo nɔ, moo 'waapád kíí di moolé, ya dimmí yɛ, wúh kiy ya 'waapád. Moo
kíí di lágané tóggi-yúggíná yɛ, wúh dáá dii aalé, ma wúh pa moo woo.

Yesu duu ɔ nóo ka maa ndɔggíá?

(Matío 10:28-31)

4“Dan gboo míí vu, i ki ú. Mí ɔd ví, i ndɔg nán u- nɔ fóó, víí máa vu-sá, moo
wúh duu kón hɛn tóo né.

5Ámáa mí tú'ud ví í-ka maa ndɔggí-má nɔ. I ndɔg Tayii, ka nɔ nán 'waa téé, ka
duu gbɔgɔ vee gəɛlé, má nɔ. Di í-yɔgɔ; mí ɔd ví, i ndɔg wu-yu-dágá.

6Dɛ' naag nónó péh vu-gín vu-dála idú náa? Kóó í-yɔgɔ s'j', Tayii zán vu-dágá
aga né.

7Wá' yúú h'í' víí vu-'waa sú-ú-ám. I kó dúú-sá; Tayii híj ví mba dɛ' naag vu-buulí-
na'a.”

Í ka tú' Yesu Krístu, kan í-ka suuwu-má nɔ

(Matío 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸Yesu duu ɔd vu: “Mí ɔd ví, kóó nónná a tú' ba bin nán míí nu tíj nánán voolí-tée, í-míí Tayi ka ba'an ya ye, míń ɔd maleeka Tayi woo vu: ‘Nán ye nán míí nu’ áń.”

⁹Amáa nán a suun tíj nánán voolí-tée, míń suuwu-tíj maleeka Tayi woo voolí-áń.

¹⁰Í míí Tayi ka ba'an ya ye, nán a moo moo maag yúú míílí ú sị', moo woo wúń 'wáa ú. Amáa nán a haa yigid Tayi woo téé, Tayi wúń gbɔn moo woo né.

¹¹Kuu-paŋ ví laan lig súggí-nán Yúúda voolí, tóó téé, nán gbɔɔ voolí-tée, i gbó dam: ‘Yee vón la híí nénná?’ tóó téé: ‘Vón ɔ nénná?’ máa sá,

¹²moo yigid Tayi woo wúńɔ tú'ud ví moo i ɔ máa zuu-yaɔ woolí.”

Yɔg zílí yúú nán naa yaɔ tóó woolí-

¹³Nán tóó sɔam dúú voolí-ɔd Yesu: “Akaw, i ɔd dan nii a pún hɛn gaga ka' í-míí nu.”

¹⁴Yesu ka ki máa, híídu: “Í yɔɔ yɛé, nóo 'yén í-moo sɔ"é, tóó téé, í-hɛn gaga yɛ"é, sɔam vílílá?”

¹⁵Duu ɔd dúú vu: “I gággú. I kó dɔgɔm sá, moo hɛn naa há'an nán vu-nɔm né, kóó a buu-ú-sị'.”

¹⁶Ma Yesu duu ɔd vu-moo ye kan yaɔ zílí: “Nán naa tóó di kan bab woo, hɛn bab woo vu-liidu-buulí-na'a.

¹⁷Ka hɔ ná' máa, taa ɔ zóɔ woolí: ‘Mí kan ya ań sug hɛn bab míí vu-'yén wulí né. Yee míń kó nénná?’

¹⁸Duu ɔ: ‘Yow, mí gaa hɛn ań kó máa sú'ú. Míń 'woo aɔ míí vu, míń duu yɔɔ tóó gbɔɔ ba'a. Míń aa túd míí wulí, míń paga hɛn naa míí vu-'yé wulí-'waapád.

¹⁹Pig woo téé míń ɔd fóɔ míí, mó di sí-kan hɛn buulí-na'a ó, Wúń mbaa veevee. Món nɛə, món lá, món zo, món de' zóɔ wulí.’

²⁰Amáa Tayi ɔd baa pee: ‘Yaɔ móó ye nɔ! Vid bæə ye món nɔ wulí. Hɛn kám mbóg 'yé vu-yɛ, wúń mbaad nónná?’ ”

²¹Pig woo máa, Yesu duu ɔ: “Di í-yɔɔ, nán ka sugud fóɔ woo hɛn naa téé, wúń 'yén hɛn naa tíj Tayi woolí-né.”

Ba 'yé ví zóɔ Tayi woolí-

(Matío 6:25-34)

²²Yesu duu ɔd waa duulí woo vu: “Moo woo nɔ mí ɔd ví, i gbó dam moo fóɔ víí sá, kan hɛn lálí-víí vu, kan sɔam dólí-víí vu-sá áń.

²³Moo vágád wu-mba hɛn lálí, fóɔ wu-mba sɔam.

24 I tég lá ví kpãnaag vu-yu, vu-ban hɛn né, vu-sugun hɛn bab vu-né, vu-kan lig hɛn 'yéí-péí, ɔ́ ɔ́ péí-ám. ʔmáa kóó í-yogɔ sɪ', Tayii di vu-hɛn lálí-púlí. Maa, víi mban nóg waa vu-náa?

25 Nóo vííí sɔ́amé, dam gbólí-woo ka há"u-nɔm waaná' agalá?

26 ʔmáa kíí di kan néélé, kón hɛn waa ségéd yɛ vu-né, máa moo ɛn ví gbó dam moo hɛn tóó vulá?

27 I hɔ yəyəəné vu-yu. Vu-kón ba'ad né, vu-paan sugud né. Kóó í-yogɔ sɪ', vu-di na"é, vu-kɔ' ám. ʔmáa mí ɔd ví, kóó Súlemáanu kan hɛn naa woo vu-'waapád ká dó sɔ́am duu-man kan yəyəəné né, kóó dágá aga.

28 Bəə máa, hód dii hóg tíí, yógó vún saawu-gbo. ʔmáa Tayii did vu-sɔ́am dólí í-yogɔ, ma dan tóó víaa? Nán moo fɛlɛlé, waaná' yɛ víw.

29 Í víí, i soo hɛn vu-daa, i ɔ: 'Vón lá ɛná?', 'Vón zo ɛná?' sá. I gbó dam sá ám.

30 Moo hɛn yɛ vu-'waapád, nán gaa Tayii sá hágá yéí-vuu-baa soo. ʔmáa Ba' víí Tayii gaa ba vín maa hɛn yɛ vu-nuníi máa ó.

31 Séy i dɛɲ soo gban waalí-Tayii woo péñ tée, síh ha'ad ví hɛn í-yɛ vu-té'."

Yesu tú' moo, moo hɛn naa í-be"í

(Matío 6:19-21)

32 Yesu duu ɔ: "Hú' mbee waaná' yɛ ví, i kó dúú-sá. Tɔɔd Ba' víí Tayii moo bi dɔd ví gban waalí-woolí.

33 I gí hɛn kíí 'yé máa, ví yɛ' nán gím vu-la té'. I mbógod fóó, víí kəə siide ka mbúgu ní, kan hɛn naa ka lín be"í-né má nɔ. Ya woo líw vu-séen la wulí-bé' né, ya bugud ka lín hɛn wulí-né má nɔ.

34 Moo ya hɛn naa víí kuu-duulí-maa, zóó, víí vu-duulí-ám."

Gba'a kuu-laa hɛn té nɔ

35 Yesu duu ɔ: "I dó sɔ́am ba'ad víí, ví sa vee 'yé lám víí vulí.

36 I mbaa kó í-gba'a kuu-laa í-buulí voo máa vu-wogɔ. Sey a fíí ya ya lig púlíí, a vá' ya tée, uu-tú'udu-vanhá.

37 Duud gba'a í-buulí voo a maa vu-nóó tɔɔná má nɔ. Mí ɔd ví moo yéíne, wún dó sɔ́am ba'ad woo, wún 'yé gba'a woo yɛ vu-ya hɛn lálíí, wún séé ya kóó vu-ba'ad.

38 Tóó tée, a yaa di tígidáa? A yaa di damnaaláa? A nuɲ nán yɛ vu-í-yogɔ tée, duud vu-ú.

39 ʔmáa i gaa duu-na'a. Baa lig kan gaa líw ban yaa sey woo télá tée, kan nən né, kan gbon líw kan kenno lig ní.

40 Ví ám, i mbaa bé', moo í-míí Tayii ka ba'an ya yɛ, sey ɛn fíí ya tée, víí gaa né."

Nán ba'ad yéñ kan nán ba'ad bíddi

(Matío 24:45-51)

- 41 Piér ka ki moo yẹ máa, vi Yesu: “Ba'á, mó zíd vu-yu-yag yẹ naa? Kóó nán 'waapáddaa?”
- 42 Í 'yéíí Yesu híjdu: “Nóo nán hẹn tulí-yéñ kan zóó diinílá? Wu-í-nán baa lig woo ka 'yége yúú nán woo voolí-'waapád, moo a yẹ' vu-hẹn lálí-sey hẹn lálíí-má nọ.
- 43 Nán baa lig woo a yaa, a maawọ a di kólí-í-yogọ téé, duudu-ú.
- 44 Mí ọd ví moo yéñne, wún 'yége yúú hẹn woo voolí-'waapád.
- 45 Amáa nán ba'ad yẹ a moo woolí-zóólé: ‘Baa lig míí wún yaan háhà né’, téé wún bé' nán ba'ad vu-gbólí, wayée vu-kan wakéé, vu-ám, wún lá hẹn, wún zo hẹn, wún kíí doo.
- 46 Baa lig woo a yaa téé, zágá woo nán ba'ad yẹ wún laano né, wún gaan sey woo né ám. Baa lig wún sẹ̀ṣẹ̀n sẹ̀ṣẹ̀mé, wún sug súú-vu-hẹn kan nán moo faalí-vu-dágá.
- 47 Nán ba'ad í-ka gaa hẹn híjílí baa lig woo woo, ma ka mbógon hẹn né, ka kón hẹn híjílí baa lig woo woo né téé, wún gbógọ buulí-na'a.
- 48 Amáa í-ka gaan hẹn híjílí baa lig woo woo né péh, a kó hẹn ka maa gbólí-tée, wún gbógọ loo waaná'. Nán Tayi ka púgu-hẹn bu-máa, wún duu vigi hẹn bu-ám. Nán Tayi ka 'yé hẹn woolí-na'a máa, wún duu vigi hẹn ząąná ám.”

Nán wún hí'ín moo Yesu woo nọ

(Matío 10:34-36)

- 49 Yesu ọ: “Mí yaa moo vee wu-mu"í hágá yelí. Mí híj vee woo kan dẹh má"é, 'yạ'ạ ye nọ!
- 50 Mam Tayi tóó dilí, maa míń dó wulí-péh, amáa hẹn woo yúnna di zóólé,
- 51 Ví taa ba mín yaan kan moo zóó ká'adi hágá yeláa? Í yọgọ péíí-sám, amáa nán wún hí'ín moo míílí.
- 52 Moo 'yạ'ạ ye nán wu-mbaa kíí dágá fọ́, nónó téé, wún hí'ín, í-tóó wún idú, í-tóó wún tẹ́nó.
- 53 Waa ba'a wún hí'ín kan wayée waa voo vu, wayée waa wún hí'ín kan ba' voo vu, waa na'a wún hí'ín kan waa wakéé, waa voo vu, wakéé, waa wún hí'ín kan na' voo vu, waa na'a wún hí'ín kan kéé, waa voo vu, wakéé, wún hí'ín kan wẹ, na' voo vu.”

I gaa sey vu-ú

(Matío 16:2-3)

- 54 Yesu duu ọd dúú vu: “Kíí họ mam ka doo ka' mam na'alé, téé, ví ọ: ‘Mam wún yaa ú’, téé mam yaa gínú.
- 55 Sápéém ka zu-na'alé, téé, ví ọ: ‘Ya píím di sí-yaalí’, téé ya pi gínú.

56Nán zóó, víjg yẹ ví, ví gaa hẹn hágá yẹ vu-səgən, kan í-be"í-vu-ám, amáa ví hẹ hẹn 'yá'á yẹ vu-səgə né."

Am mbóg moo kan í-maag móó ó,
(Matío 5:25-26)

57Yesu duu ọ: "Moo ẹn ví səgən víí hẹn híllí Tayi wo kan hẹn tóó vu-néla?"

58Kám di laalí-kan dam í-maag, nán moo sə"é, woolí-tée, am mbóg moo kanno hįnaalé, péń. Moo kan paŋ la dom nán moo sə"é, woolí, téé nán moo sə"é, kan 'yém nag sóóze woolí, sóóze kan tú'um.

59Mí ọm món vún púúsina woolí-né sáń, séy món súú-dála kéelí-woo 'waa péń."

Lúg 13

Nán a gbɔn mbaalí-bíd woo né téé, wún nɔ

1Sey woolí-máa, nán Gálilée tóó vu-did Tayi hẹn ha"í, amáa Pilád ba' nán uu-nɔ vu-ú. Ma, nánán tóó vu-ya ọd Yesu moo yẹ.

2Yesu ka ki moo yẹ máa, híjd vu: "Ví taa nán Gálilée yẹ vunno kó hẹn bíd mba daga vu-'waapád, ma ba ku-kód vu-hẹn séń í-yogọ yẹ naa?"

3Mí ọd ví, pélí-sáń! Amáa tow i gbɔn mbaalí-bíd víí ní téé, ya víí 'waapád vín di nɔm í-yogọ ám.

4I hẹ nán wɔnbó' zuu-ka'andaddú-lig lúgúd Silówalí-ka túń pij vu-yẹ, vu-nɔ súú. Tóó téé ví taa ba vunno kó hẹn bíd mba nán Yerúsalem tóó vu-'waapádaa?"

5Mí ọd ví, pélí-sáń. Amáa i gbɔn mbaalí-bíd víí ní téé, vín ti í-yogọ 'waapád."

Yag zilí yúú zɔgɔb tóó ka lii ní má nɔ

6Pig woo máa Yesu duu zí yag yẹ, ọ: "Nán tóó ndag zɔgɔb woo bab woolí, ma yaa líid woo tọ"é, amáa hɔn né.

7Ka hẹ ná' máa, ọd nán bab baalí: 'Am hẹ ve' tɔɔnó wu-yẹ nɔ, mí baa ya soo zɔgɔb yẹ líid woo, amáa mí hɔn né. Am du-gbɔgɔ la ú. Moo ẹn ka lá hág té"á?"

8Ma nán bab baalí-pee híjdu: 'f 'yélí-míí, i gbɔ a mbaa ve' dagá yẹ péń. Mí bú dọg woo, mí du' héjẹ wulí.

9Tóó téé vee wún lii ú. Tow a lii ní téé, vín dugu-gbɔ la.' "

Yesu zaɔ wakéé kóggí-tóó zága asawəlí

10Zága asawə tóólí-máa, Yesu di moo tú"í lig súggí-nán Yúúda voolí.

11Wakéé, tóó ká duwí, yigid bíd ká kunno ve' wɔnbó' zuu-ka'andaddú, yóɔn dɔg yúba né.

12Sey Yesu ka hɔgọ máa, beewu, ọddu: "Na'á, kóggí-móó yẹ 'wáa súú."

13Yesu ha'adu-nag. Wakéé, pee háj, yóó dɔg, dɔŋ Tayi na"é.

14 Í nii lig súggí-nán Yúúda voo ka họ máa, kó zóó, yéé, moo ɛn Yesu ba ząą nán ząą asawəlílá, ɔd dúú vu: “Ba baa kó ví ba'ad bá' gúú náa? I yaa fọ́, ví vu-ząąné bá' yelé. Ámáa i yaa ząą asawəlí-sá.”

15 Í 'yéí Yesu híidu-yą ɔ: “Nán zóó, vííg ye víw! Ya víí 'waapád, ví buu ndaa víí, tóó téé, wamnde víí, moo bi zɔnno mam ząą asawəlí-náa?”

16 Wakéé, ye áń, Ibrahííma aa yééi, ma Seedán kógo họ ɔ ve' wɔnbó' zuu ka'andaddú-yo. Maa ba mín ząąwọ ząą asawəlí-ú-náa?”

17 Sey ka moo moo í-yogọ máa, nán maag woo vu-'waapád séń kó vu. Ámáa dúú vu-dẹ' voo zóó, yúú hẹn sọą Yesu ka kó vu-yelé.

Yą zílí yúú yéń sambim hóggi-

(Matío 13:31-32; Márkus 4:30-32)

18 Yesu duu ɔ: “Gban waalí-Tayii woo man kan ɛná? Ba gúgúnɔ kan ɛná?”

19 Man kan yéń sambim hóg nán tóó ka be huu bab woolí, ka na' téé, nóg waa kuu-sé' waa waa vu-wulí-má nɔ.”

Yą zílí yúú wággí-

(Matío 13:33)

20 Yesu duu faa ɔd vu: “Mín gúgún ví gban waalí-Tayii woo kan ɛná?”

21 Man kan wág wakéé, tóó ka be, ka duu be zum ááwa gbeg zuu-nónó, ka du' wág ye wulí, ka don téé, ka fúń na'a má nɔ.”

Yą dóm béənéé

(Matío 7:13-14, 21-23)

22 Yesu baa 'yem yą duu kaa gbogọ wulí kan kaa waa vu, moo dɔggí-Yerúsalemmé. Ma baa tú' moo duu wulí.

23 Nán tóó vigi: “Ba'á, nán waaná' vúhno dó gban waalí-Tayii wooláa?” Yesu ka ki máa, híid vu:

24 “I sẹn fọ́, moo ví dó yą dóm béənéé yelé, ɔ, moo mí ɔd ví, nán buwíl-na'a vúh soo bi dó ú, ąmáa vúh nugun néélé, woo né.

25 Ząą woo, í-kii aga wúh tú' yą dóm. Téé vín dii góń, vín béé bee, ɔ: ‘Í 'yéí-vóó, í tú'ud vó ú.’ Ámáa, wúh híid ví: ‘Mí gaan ya kíf yaa né.’

26 Yow, téé í-víí, vín bé' moo moolé: ‘Ká vó lá, vó zo hẹn tíń vííí, ví tú' moo tén vóó wulí.’

27 Wúh híid ví: ‘Mí ɔd ví, mí gaan ya kíf yaa né. I lúú la dáń míílí yelí-'waapád, nán hẹn bíd kólí-yẹ víw.’

28 Vín họ Ibrahííma, kan lizág, kan Yaakúbu, kan anábi vu-'waapád, ya gban waalí-Tayii woolí, téé vín káń, vín séń nú', wúh tú' gbo ví góń.

29 Nán vúh yaa ka' mam na'alé, kan ka' mam waalí, kan ka' mam gbózámmé, kan mam wázammé, vúh lá hẹn ya gban waalí-Tayii woolí.

30 Nán í kuu- hɔ vu- hɛn leená hágá yelí- máa, tóó wún tii nán gbɔɔ. Nán í kuu- mbaa nán gbɔɔ hágá yelí- máa, tóó wún tii hɛn lee.”

Yesu ɔ moo tunní Yerúsalem woo

(Matio 23:37-39)

31 Zágá woo, nán farísa tóó vu- yaa Yesu woolí, vu- ɔɔdu: “Am lúú yelí, moo Heeród híí bi nɔɔmó.”

32 Yesu ka ki máa, hííd vu: “I la ɔɔd hɛn 'yéɛɛné bɔ́bɔ́am yɛ a ki duulí- na'a, bɛɛ kan yóɔɔ áń, mín dì yigid bíd vu- nené, mín dì nán hɔɔ vu- zɔ́ɔnée. Bá' tɔ́ɔnó woo téé, mín 'waa ba'ad mii vu- wulí.”

33 Amáa séy mín 'yɛm bɛɛ, kan yóɔɔ, kan yóɔɔ tóó, moo anábi vu- 'waapád uu- nɔɔ Yerúsalemme.

34 “Nán Yerúsalem vu, nán Yerúsalem vu, ví nɔɔ anábi vu, ví gbóo nán Tayii ka ba' vu- víilí máa vu- nɔɔ kan 'yɛɛ. Do' née mí híí bi sug ví kó í- nóg na'a ka sug waa vu- búgɔ́ máa wɔɔɔlá! Amáa ví sén né.”

35 Kaa víí wún tii gbáá. Mí ɔɔd ví, vín duu hɔn mí sí- né, háá wún yá sey i ɔ: ‘Tayii í- yéí- a bag í- ka yaa kan yéɛ woo yɛ ú' péń.”

Lúg 14

Yesu zɔ́ɔ nán hɔɔ fóó hú- uné tóó

1 Zágá asawə tóólí- máa, Yesu dó lá hɛn lig í- nii farísa tóó woolí. Nán farísa vu- píí Yesu.

2 Ma nán hɔɔ fóó hú- uné tóó duulí, ya mbaa Yesu woolí- tíj.

3 Yesu ka hɔ máa, vi nán debtere gaalí- vu, kan nán farísa vu- moo: “Debtere baa ví gbɔ hínaa moo nán vu- zɔ́ɔnɛ zágá asawəlí- áa?”

4 Amáa vu- sén yɔɔ hííí ní. Yesu ka hɔ máa, ha'ad hɔɔ pee nag, daa zɔ́ɔwɔ gbɔ la,

5 duu ɔɔd vu: “Nán tóó waa woo, tóó téé ndaa woo, ka wáá dɛɛ mammé zágá asawəlí- téé, wún vunno vaná náa?”

6 Ma moo yɛ big vu- yɔɔ hííí.

Tayii híí aa na' ví yúú sá

7 Yesu ka hɔ nán kuu- bee vu- hɛn lálí, kuu- dɛɛn dó mbaa ya mbaalí- í- nii voolí- máa, ɔɔd nán vu- 'waapád yɔɔ zílí yɛ:

8 “Nán tóó ka beem ya lig púílí- téé, am dɛɛn mbaa ya mbaalí- í- nii voolí- sá. Tóó téé, wún bee í- nii tóó ka mbam máa duulí- áń.

9 Ma í- ka bee ví pee kan ya ɔm: ‘Am gbɔd nán yɛ ya mbaalí!’ téé ka món lúú kan séń, daa laa ya tóólí.

10 ʔmáa sey ku-beem hen lálí-tée, ʔm la mbaa na'amé, moo nán ka beem ye a ya ʔm: 'Dan gboo, ʔm dó ya yeí,' tee hen woo wún zám fólé, nó nán ku-duulí 'waapád ye voolí-ʔm.

11 Kóó nónná a na' yúú tee, Tayii wún tiwu-hen leená. Nán a 'yé fóó woo hen lee tee, Tayii wún tiwu-nán gbọọ ʔm."

12 Yesu duu ʔd nán ba beewu-hen lálí-pee: "Sey kám bee nán vu-hen lálí-zága sʔámé, tóó tee menné tee, ʔm bee dam gboo vu, tóó tee mem móó vu-yu-sá, kóó dam dáǵ lig í-naa vu. í voo, ka vun duu beem, ka vun duu ve' púmmó.

13 ʔmáa sey kám bee hen lálí-tée, ʔm bee nán gím vu, kan nán kóggí-vu, kan kpee vu, kan yəm vu-yu.

14 Tée món mbaa kan zóó de"é, moo vu-kan hen uu-duu ve' pún mó né. ʔmáa sey Tayii a nim nán ku-kó hen híjǵ woo máa vu-nómé tee, wún súum wulí ʔm."

Yag zilí yúú nán ku-bee vu-hen lálí-gbọọ máa voolí

(Matío 22:1-10)

15 Nán ku-súg lá hen kan Yesu ye, dáǵa ka ki moo ye máa, ʔddu: "Duud nán í a lá hen gban waalí Tayii woolí-má nɔ."

16 ʔmáa Yesu zıddu-yag ye ʔ: "Nán tóó kó hen lálí-gbọọ woo, bée nán vu-buulí na'a.

17 Ku-mbóg hen lálí-'waa máa, ba' nán ba'ad woo, moo a la ʔd nán ba bée vu-pee: 'I yaa ú, hen lálí-mbógoy 'waa sú'ú.'

18 ʔmáa ya voo 'waapád vu-tii moo. Tóó dəŋ ʔ: 'Mí feŋ bab sú'ú, mí laa hóléŋ. I gbɔnnó, mín nugun laalí-né.'

19 Tóó ʔ woo: 'Mí feŋ ndaa hen baalí-wənbó', mí laa vu-guggí. I gbɔnnó, mín nugun laalí-né.'

20 Tóó duu ʔ woo: 'Vu-pún liggi, moo woo nɔ, mín nugun laalí-né.'

21 Nán ba'ad pee fíi ya ʔd baa lig woo. Baa pee kó zóó yéé, ʔddu: 'ʔm laa saalí-kan témmé vaŋná, mó paŋ nán gím vu, kan nán kóggí-vu, kan yəm vu, kan nán kpee vu-ya ú.'

22 Pig woolí-nán ba'ad pee duu fíi ya ʔddu: 'Ba'á, mí bee nán pee vu-yaan sú'ú. ʔmáa ya mbaalí-tóó vu-kée ú.'

23 Baa lig duu ʔddu: 'ʔm vúd la hínaa voolí-kan kaa pigim, mó pin nán vu-dɔd ya, moo lig míi a hí'ú.'

24 Mí ʔd ví, nán mín bee vu-ye, wún lán hen míi ye né sáǵm.' "

Hen ʔm kó péǵ, ʔm mbaa waa duulí Yesu woo má nɔ

(Matío 10:37-38)

25 Yesu tii daa ʔd dúú ku-duuwu-buulí-na'a ye vu:

26“Nán tóó a bi duunó téé, a gbo ba' woo, kan na' woo, kan kéé, kan waa vu, kan daa sáń vu, kan daa kéé, vu, kan fọ́, woo áń. A í yọgọ péli- téé, nán yẹ waa duulí míí nu péli.”

27Nán a ndog nom, a duun mí ní téé, waa duulí míí nu péli.”

28“Nán tóó sşam vílí ka híj bi yọgọ lig híi téé, a wá' hen a yọgọ wulí-péń. Téé a gaa siide bii ban maa sú-ú-péń, ma a dẹj ba'ad woo.

29A í-yọgọ péli-téé kan ped lig, siide kan nduu, nán ka vun hí'iwu,

30ka vun ọ: ‘Nán yẹ dẹj hen yọlẹ, sú-ú, şmáa sé"í-woo mbaga ma.’

31Di í-yọgọ áń, gbanaa tóó ka laa daga ši salí, ma ka di kan fọ́, uzinere wanbó'. Í tóó di woo kan fọ́, uzinere gbeg. Í ka di woo kan fọ́, uzinere wanbó' yẹ, kó nénná? Taan moo péń náa?

32Şmáa ka gaa ba bíń mbanno né téé, séy a ba' la ọd gbanaa í-tóó ka yaa ná bá' né yẹ péń, téé a mbóg moo kanno vaná.

33Moo woo no kóó nónná a gbɔn hen dán woo vu-'waapád né téé, waa duulí míí nu péli.”

Tşm ka líd má no
(Matío 5:13; Márkus 9:50)

34Yesu duu ọd vu: “Tşm zúg máa, hen tọtẹ, şmáa ka san sí né téé, ba duu kógo nénná?

35Wúń duu kón hen yéń tóó né. Ba yeddu-yennée. Nán a di kan tóg moo kilí ú téé, a ki duulí-na'a.”

Lúg 15

Yşg zílí yúú mbee dágá ka ti, ka duu nuguy má no

1 Nán lámba suggí-vu, kan nán hen bíd kólí-vu-'waapád vu-baa yaa Yesu woolí, moo moo woo kilí.

2Nán farisa vu-kan nán moo Tayii tú"í vu-nguu moo, vu-ọ: “Nán yẹ feş nán bíd vu, lá hen kan vu-áń.”

3Yesu ka ki máa, zíd vu-yşg ye ọ:

4“Nán tóó sşam vílí a 'yé mbee temere, dágá ka ti téé, wúń kée í-vo' kégdágá zuu-kégdágá vu-gbo hógó, wúń la soo í-dágá yẹ, háj wúń nuńjo. Í yọgọ náa?

5-6Ka nuńjo téé, ganjo bęgęm laan ligí kan zọ́, de"é. Wúń bée daga gboo vu, kan daga dáń lig vu, wúń ọd vu: ‘I sųg de' zọ́, kan mí la ú, moo mí nuń mbee míí ka ti pee sú-ú.’ Wúń kón í-yọgọ náa?

7Mí ọd ví, nán hen bíd kólí-dágá ka tii zọ́, téé, zọ́, de"é, di be"í-í-yọgọ áń, mba sí-zọ́, de"é, yúú nán duu-vo' kégdágá zuu-kégdágá kuu-sén zọ́, voo tiini ní yẹ ó.”

Siide yéñ ti sú'ú, duu nuguy sú'ú-

- 8** Yesu duu zíd vu-yag tóo ɔ: “Tow wakéé, tóo ka di kan siide yéñ wənbó', dágá ka tigi téé, sa vee lámme, kəə lig woo, soo duu-na'a, háá, nuŋɔ náa?”
- 9** Ka nuŋɔ téé, bée daga gboo vu-sug, kan daga wakéé, ka' kii woo vu, ɔd vu: ‘I súg de' zóó, kan mí la ú, moo mí nuŋ siide yéñ míi ka tin pee sú'ú.’ Wúñ kón í yɔgɔ náa?”
- 10** Mí ɔd ví, nán hən bíd kólí-dágá ka tii zóó, téé, maleeka Tayii woo vu-de' zóó, í yɔgɔ ám.”

Waa ti sú'ú, duu nuguy sú'ú-

- 11** Yesu duu ɔd vu: “Nán tóo di kan waa wayée vu-idú.
- 12** Waa í-sáj ɔd ba' woo: ‘Ba'á, i gbá, pún hən naa ka' í-míi nu.’ Ma ba' voo yə'ɛn vu-hən naa woo kan daa nii.
- 13** Bá' waaná' pig woolí-máa, waa í-sáj pee gí hən woo vu-'waapád, bɛ siide woo daa kanna hág tóólí-díilí na'a. La líd hən naa woo vu-'waapád yúú hən yəñ vuí.
- 14** “Sey ka líd hən naa woo 'waa sí-páddú-máa, gɔgɔm gbɔɔ kóy hág peelí. Gím kógo.
- 15** La dó ba'ad waa hág tóo woolí. Nán pee ba"u-la woolí-babbí, moo a la tud bi ngurya bii vu-yu.
- 16** Híi bi hə' kan lən ngurya ku-lá yə nɔ, ʒamáa nán tóo púnno né.
- 17** Aga ka taa túgu máa, ɔ: ‘Nán ba'ad ba' míi woo vu-'waapád vu-di kan hən lálí-buulí-na'a háá, mba vu, ʒamáa í-míi mí nɔ 'waa kan gɔgɔma!
- 18** Míín lúú laa ba'á woolí, míín ɔddu: Ba'á, mí kó d Tayii hən bíd, kan ví ám.
- 19** Mí maa vín duu been mí sí-waa víi ní. ʒamáa i 'yén kó í-nán ba'ad víi tóo wɔgɔ.’
- 20** Waa pee daa lúú laa ba' woo woolí. “Ka lúú laa máa, ba' woo hɔgɔ la ya díilí na'a, kógo la gímná, kɛ dɔg laa waa woolí, kaga pij ya zóólé.
- 21** Waa ɔddu: ‘Ba'á, mí kó d Tayii hən bíd, kan ví ám. Maa ba vín been mí sí-waa víi ní.’
- 22** ʒamáa ba' woo ɔd nán ba'ad woo vu: ‘I la bɛ sɔɔm gbɔɔ duulí-na'a pəŋ ya dóddu-la hána. I dóddu-ka nag waa, kan tégé ám.
- 23** I ma' ndaa waa kii gbá, ɔ duu-na'a yə, pəŋ ya sə', ba lá ví ú! Ba de' ví zóó,
- 24** moo waa míi ye ká mbaa kó í-nɔm wɔgɔ, ma duu níím. Ká ti, ma duu vúd.’ Ma vu-dəŋ zóó, de"é,
- 25** “Sey woolí-máa, waa í-nii di woo babbí. Ka fíi ya dáŋ ligí máa, ki hən wəŋlé, kan ná b.
- 26** Bee nán ba'ad tóo, vigi: ‘Bəə ɛn kóy di kii baa vílílá?’

- 27**Ma ɔɔdu: 'Dam sáŋ wu- fíí ya. Ba' móó sɛ́' ndaa waa kuu- gbá"ɔ duu- na'a yɛ́, moo ka duu nuŋ dam sáŋ ka mbaa nánná má nɔ.'
- 28**Waa í-nii pee ka ki ná' máa, kó zóó, yéé, sɛ́n dólí-kiilí ní. Ba' woo vúd ya, dɛ́nno nag ba a dó ya ligí.
- 29**Amáa híjɔ ba' woo: 'Am hɔ́ ó, mí kóm ba'ad ve' buulí- na'a, mí man mó ba'ad né sáŋ. Kóó í-yɔɔɔ sɛ́', mó pún mí bee waa aga, oo dɛ́'ɛ́n zóó, kan dan gboo vu- wulí- né sáŋ.
- 30**Amáa waa móó yɛ́ ka líd hɛ́n naa móó 'waapád wakéé, kɔ́w voolí, ka yaa máa, mó sɛ́'ɛ́du- ndaa waa kuu- gbá"ɔ duu- na'a yɛ́.'
- 31**Ba' woo ɔɔdu: 'Waa míí, ba mbaa di baa áŋ náa! Hɛ́n míí 'waapád, móó nɔ.
- 32**Amáa ba dɛ́' ví zóó, ba fóó ví, moo dam sáŋ yɛ́ ká mbaa kó í- nɔm wɔ́ɔ, ma duu níí; ká ti sú-ú- ma duu vúd yɔ́.' "

Lúg 16

Kɛb nán hɛn tulí- tóó woo nɔ

- 1**Yesu ɔɔ waa duulí woo vu: "Nán naa tóó ká di kan nán hɛn tulí-woo. Ka di hɛn woo línné máa, nán tóó vu- ya ɔɔdu.
- 2**Ma bee nán hɛn tulí-woo pee, vigi: 'Mí ki moo tóó yúú móólé, máalá! Am wá' hɛn yúú ba'ad móólé, bɔ, moo móh duu tun sí- hɛn míí ní.'
- 3**"Nán hɛn tulí-pee ka ki moo yɛ́ máa, ɔ zóó, woolí: 'Baa lig míí wún vun sí- ba'ad hɛn tulí- míí yelí- yɔ. Amáa mí baa hɛn mban né, séŋ kón hɛn bá"í- áŋ! Yee míí kó nénná?'
- 4**Di í-yɔɔɔ; uu- vun ba'ad téé, mí gaa hɛn ɔn kó péh, nán uu- fɛ́ɛn kíí voolí- máa sú-ú.'
- 5**Bee nán boo baa lig woo tóó vu- dágá dágá, dɛ́n vi tóó: 'Baa lig míí duum di nénná?'
- 6**Nán yɛ́ híjɔ: 'Dgóhóhó kúm tɛ́mɛre.' Ma duu ɔɔdu: 'Am bɛ dɛ́rwɛl boo móó vaná, mó bínda vo' nónó wulí.'
- 7**"Pig woo duu vi nán tóó: 'Í móó máa, baa lig míí duum di nénná?' Ma híjɔ: 'Túd ngóhóhó gbɔɔ tɛ́mɛre.' Ma í- hɛn tulí- pee duu ɔɔdu: 'Am bɛ dɛ́rwɛl boo móó yɔ, mó bínda vo' ka'andaddú.'
- 8**"Baa lig pee dɛ́m nán hɛn tulí- bíd yɛ́, moo ka kó kɛb yɛ́ nɔ. Moo nán hágá yelí- vu- di kɛb kólí- sɔ́ɔm voolí- mba nán moo fɛ́ɛlé, vu- áŋ."
- 9**Yesu duu moo ha': "I bɛ hɛn naa bíd víí hágá yelí- kón dag gboo wulí, moo sey a 'wáa ví téé, wún fɛ́ɛ ví ya mbaalí- í- káákáálí.
- 10**Nán a kó hɛn yéŋ yúú hɛn waaná"é, téé, wún kó hɛn yéŋ yúú hɛn gbɔ́ɔlé, áŋ. Nán a kó hɛn kɛ́ɔg yúú hɛn waalí- téé, wún kó hɛn kɛ́ɔg yúú hɛn gbɔ́ɔlé, áŋ.

11 Tow i kón hẹn yéń yúú hẹn naa bíd hágá yelí-né téé, nóo wún pú-ví hẹn naa í dǎń kǎd máalá?

12 Tow i kón hẹn yéń yúú hẹn dey voolí-né téé, nóo wún pú-ví hẹn dǎń í-víílá?

13 Nánán dágá duun gbanaa ya idú ní sǎm, moo tóó téé wún máń nán dágá, ǎmáa wún híjǐ í-tóó. Tóó téé wún ka nán tóó duu, wún béé tóó. Vín di kan néélé, duun Tayii kan hẹn naa ǎm né.”

Moo tóó Yesu ka moo máa vu-yu-
(Matío 11:12-13; 5:31-32; Márkus 10:11-12)

14 Nán farísa vu-sú-zóó, mbaa ná'. Sey kuu-ki moo yẹ vu-máa, vu-kód Yesu bǎm.

15 Ma Yesu ọd vu: “Í víí ví híjǐ nánán uu-taa ba bin kó hẹn híjǐlǐ Tayii woo nɔ, ǎmáa Tayii gaa zóó, víí sú-ú. Moo hẹn ka mbaa hẹn gbogọ nóó nánán voolí-máa, wu hẹn zóó fáǎlé, Tayii woo.

16 Debtere Múúsa woo kan í-anábi voo vu-di mbaalí-hájǎ yǎ sey Yoohána í-mam Tayii wooné woolí. Ma Yoohána dǎn pa moo tọọ 'maŋ, ọ gbaŋ waalí-Tayii woo ba yǎ sú-ú. Ma nán 'waapád vu-sẹn fọ́ọ, bi dó wulí.

17 Be' kan hág wún 'wáa vaná, ǎmáa hẹn deǎlé, waa dímbilíid moo Tayii woolí-yẹ wún 'wáa né kǎd.

18 Kóó nónná a hílín kan kéé, woo, a éé tóó téé, kó báai. Wakéé, tóó wǎ, a nɛŋ gbogọ péń, nán tóó a ééwu-téé, wayée yẹ kó báai ǎm.”

Nán naa tóó kan Laazáaru-

19 Yesu duu ọd vu: “Nán naa tóó ká dílǐ, dó sǎm sóg woo ka néé na'a má nɔ. Mbaa kan zóó, de"é, zǎgǎ 'waapád kan hẹn lálí-tọọ vu.

20 Nán gím tóó ká dílǐ, yéé woo Laazáar. Fọ́ọ, woo 'waapád maa ndóg mén, ud mbaa yǎg dóm nán naa pee woolí.

21 Híjǐ bi hǎ' kan nan púpúd waa a pee ya hẹn lálí nán naa pee woolí má nɔ. ǎmáa yǎ'ǎd vu-ya nɛ'ɛdu-ndóg ǎm.

22 Nán gím pee nɔ, maleeka vu-ya gaŋŋo dɔgɔn dǎń Ibrahíjǐma woolí-nagá. Nán naa pee nɔ ǎm, vu-dɔddu.

23 Nán naa pee ka mbaa ya nɔmmé ya hẹn ndógonélé, máa, họ la Ibrahíjǐma dílǐ na'a, Laazáar di mbaalí-dǎń woolí.

24 Nán naa pee moo moo dɔg yúba ọ: ‘Ba'á Ibrahíjǐma, i họ gím gaanó. I ba' Laazáar, a ya dɔd nag vbaŋ waa woo mammé 'yén zuu-yǎgá, zóó, a kǎ'ǎnó, moo mí di kan hẹn ndógoné vee yelí-duun dǎń né.’

25 ǎmáa Ibrahíjǐma ka ki máa, híjǐdu: ‘Waa míí, ǎm taa la ú. Sey zǎǎd móólé, máa, ká mó nuŋ hẹn duu-sú-ú, ǎmáa Laazáar ká nuŋ woo hẹn ndógoné ma. 'Yǎ'ǎ ye máa, Laazáar nuŋ woo zóó, kǎ'ǎd yelí, ma mó nuŋ móó hẹn ndógoné yẹ.

- 26 Hẹn too dilí-ám. Haag gbog di saam baa vilí. Koo nan uu-luu yelí-laa vilí sj', wun yan né. Nan too uu-luu vilí zulí yaa voolí-yelí, wun yan né ám.'
- 27 Ma baa pee duu o: 'Ba'á, mí bá' ví, i ba' Laazáar a laa kii ba' míí woolí.
- 28 Dan sáj vu-duulí-nónó. A la gagad vu-ú, moo ka vun yaa ya hẹn ndógoné yelí-ám.'
- 29 Ibrahimá duu híidu: 'Dam sáj vu-di kan debtere Múusa woo kan í-anábi voo vu-ám. U-fẹẹ moo voo ú.'
- 30 Amáa baa pee duu faa o: 'Maa né, ba'á. Amáa nan too a ním nommé laa voolí-péh téé, wun tii zóó.'
- 31 Amáa Ibrahimá ka ki moo yẹ máa, duu híidu: 'U-fẹẹn moo Múusa voo kan moo anábi voo vu-né téé, koo nan a ním ya nommé sj', wun fẹẹn moo woo né ám.' "

Lúg 17

Hẹn bíd kólí-kan hẹn bíd kéelí-gbolí

(Matío 18:6-7,21-22; Márkus 9:42)

- 1 Yesu od waa duulí woo vu: "Moo yéñne, hẹn zo"í-wun yaa dilí, amáa zóó, wun vij nan hẹn zo"í.
- 2 Maa ka wun taddu-naag hẹn nané vөгé, ndaa gbogo zuu-mam gbogolé, má nо, téé duudu-ám, moo kan zo' náasáj waa ye too dоd ya hẹn bíddí.
- 3 I gaggú. Dam ka kó hẹn bíd téé, am séewu-záaná. Ka sj' téé, mó kéé moo woo gbo la.
- 4 Koo ka kóm hẹn bíd zága dagá do' gúndem sj', ka duu faa fíí ya do' gúndem ám, ka om: 'Mí sj' sú'ú' téé, am kéé moo woo gbo la ú.'

Zóó 'yelí

- 5 Waa ba'ad í 'yelí-Yesu woo vu-oddu: "Am maa vó vó 'yé zóó, voo móólé, gbog ba'a."
- 6 í 'yelí-Yesu híid vu: "Zóó 'yelí-víí a di waaná' kó í-yéñ sambim wogo sj', ka vín od la' mángoloh yẹ: 'Am buguy kan fój, móó, mó la ndag zágad saam mammé.' Téé kan kid ví tóggú.

Hẹn gba'a a kó má nо

- 7 "Saam vilí máa, too téé nan too di kan gba'a ka búudu-hág, too téé, ka tuddu hẹn buulí má nо. Gba'a yẹ ka fíí ya babbí-tée, í buulí woo wun oddu: 'Am yaa vaná, mó mbaa ya hẹn lálí' áa?
- 8 Áá'a, amáa wun oddu: 'Am mbóg hẹn lálí, mó dó saam ba'ad, mó pan ya hẹn lálí, mí lá, mí zo hẹn 'waa téé, mún lá í-móó, mún zo.' í yogo péláa?
- 9 Téé wun den gba'a woo nag, moo ka kiddu-tóg yẹ áa? Pélí-sáj.

10Ví áǵm, i kó hẹn Tayii ka ọd ví yẹ 'waa téé, vín ọ: 'Í wóó wó gba'a vu-yu. Vó kó déh hẹn ka maa wó kólí-má nọ.' ”

Yesu zaḡ nán họọ naa tóó vu-waṅbó'

11Yesu ka di laalí-Yerúsalemmé máa, yaḡ duu saḡam hág Samaríi, kan Gáliléelí.

12Ka di dólí kaa tóólí-máa, nán họọ naa tóó vu-waṅbó' vu-yaa, vu-híj bi kan kanno ú. Vu-dii díilí na'a,

13vu-ọ moo dọg yúba, vu-ọ: “Yesu ba' naa, i họ gím gaad wó ú.”

14Yesu ka họ vu-máa, ọd vu: “I laa nán hẹn ha"í-voolí, ví tú'ud vu-fóó, víí nu.” Sey ku-dí laalí-hjinaalé, máa, fóó, voo yud.

15Nán dágá volí-saḡamé ka họ họọ woo ka 'wáa sú-ú-máa, fíí ya moo moo dọg yúba, na' Tayii.

16Kəḡda Yesu tíj, dẹnno nag. Nán yẹ ká woo nán Samaríi.

17Ma Yesu ọ: “Họọ kạ' nán waṅbó' vu-yu-náa? Nán kégdágá vu-dí voo télá?

18Nán tóó vu-taan bi ya na'an Tayii né, séy nán gáá ye naa?”

19Pig woo Yesu ọd baa pee: “Am lúú dọggú, mó laa la ú. Zóó, 'yéí-móó səm sú-ú.”

Yaalí-gbaṅ waalí-Tayii woo nọ

(Matío 24:23-28,37-41)

20 Nán farísa vu-vi Yesu gbaṅ waalí-Tayii woo ban yaa zag ndenná? Ma Yesu híj vu: “Gbaṅ waalí-Tayii woo wún yaan kó í-hẹn nán ku-họn kan nóó wọgọ né.

21Vún ọn: 'Wu-ye nọ', tóó téé: 'Wu-zu nu' né, moo gbaṅ waalí-Tayii woo di saḡam vííí.”

22Pig woo máa Yesu ọd waa duulí woo vu: “Záḡá tóó wún yaa díí, í-míí Tayii ka ba'an ya ye, vín híj bi họ fiiní míí záḡá dágá aga ú, amáa vín hẹn mí ní.

23Vún ọd ví: 'Dí zulí', tóó téé: 'Dí yelí.' Téé i laa wulí-sá, i ke dọg duu vu-sá áǵm.

24Moo záḡá mííí téé, í-míí Tayii ka ba'an ya ye, mín yaa kó í-mam ka yéd nóó máa wọgọ, tú ka' tóólí-háḡ yẹ la ka' tóó.

25Amáa séy mín dẹn nuḡ hẹn ndóḡoné gbọọ ba'a péh. Zig nán 'ya'ya ye vún man.

26“Bá' an yaa téé, hẹn woo wún mbaa kó í-sey Núúhụ woolí-máa wọgọ.

27Nán vu-lá hẹn, vu-zọ hẹn vu, vu-éé kéé, vu-pú waa vu-lig, háḡ yẹ záḡá Núúhụ ka dó néhí-máa. Pig woo mam gbọọ nan tud nán vu-'waapád.

28“Hẹn woo wún kóy kó í-sey Lód woolí-wọgọ áǵm. Nán vu-lá hẹn, vu-zọ hẹn vu, vu-hí hẹn vu, vu-gí hẹn vu, vu-ndag la' vu, vu-yọọ hẹn vu.

²⁹Amáa zágá Lód ka vúd kaa Súúdumalé, máa, vee nan zuu-be"í kan 'yεε vu-pilí na'a, tud vu-'waapád.

³⁰f míí Tayii ka ba'an ya ye, zágá yaalí-míí wún kóy í-yogó áh.

³¹Zágá woo nán a di dómmé téé, a dó la hēn woo bεlí-lig tíh sá. Nán ka di babbí-áh, a fíí la kii woolí-sá.

³²I duu taa kéé, Lód woo nɔ.

³³Nán a soo bi sēd fóó, bii nu téé, wún tid vágád woo ú. Amáa nán a tid vágád woo téé, wún duu nuηηɔ ó.

³⁴Mí ɔd ví, vid woo nán wún ud fóó, idú píg dágá. Maleeka míí wún bε dágá lúun, wún kéé í-tóó gbɔ.

³⁵Wakéé, idú wún súg nan hēn ya dágá, maleeka míí wún bε dágá lúun, wún kéé í-tóó gbɔ.

[³⁶Wayée idú wún di babbí. Maleeka míí wún bε dágá lúun, wún kéé í-tóó gbɔ.]”

³⁷Sey waa duulí Yesu woo kuu-ki moo ye máa, vu-vigi: “Ba' vóó, wún kóy yaga tǎlá?” Yesu híjd vu: “Ya hēn nɔm kuu-duulí-máa, gbuuɔ vu-súg wulí.”

Lúg 18

Yag zilí yúú wakéé, yed tóó woolí-kan nán moo sɛ"é, tóó

¹Yesu zíd vu-yag tóó bi tú'ud vu-u-ɔd Tayii moo mbaan wulí, uu-tǎǎ sá.

²ɔ: “Nán moo sɛ"é, tóó ká di kaa tóólí. Ndogɔn Tayii né, hɔ nán 'waapád vu-hēn leená.

³Ma wakéé, yed tóó ká di kaa dágá yelé, áh, baa laa nán moo sɛ"é, ye woolí, baa ɔddu: ‘Am tɔ'ɔn vó moo kan nán maag míí ye ú!’

⁴Amáa nán moo sɛ"é, pee sén né, háǎ, dīi la wulí. Pig woolí-máa, ɔ zóó, woolí: ‘Kóó an ndogɔn Tayii né, an hɔ nán vu-hēn leená sǐ’,

⁵wakéé, yed ye sēgēn 'yénné. Míh tɔ'ɔn vu-moo voo ye ó, moo kan baa yaa bá' 'waapád, kan fígin ka míh tǎǎ ó.’ ”

⁶f 'yelí-Yesu duu moo ha': “I ki moo í-moo sɛ"é, bíd ye ka moo ye nɔ.

⁷Nán Tayii ka yee vu, kuu-baa káhnɔ zágá kan vid áh máa, wún tɔ'ɔn vu-moo vaɔná náa?

⁸Mí ɔd ví, wún tɔ'ɔn vu-moo vaɔná. Amáa í-míí Tayii ka ba'an ya ye, an yaa téé, míh nuη nán kuu-'yé zóó, Tayii woolí-máa vu-hágá yelí-áa?”

Yag zilí yúú nán farísa woo kan nán lám̄ba suggí

⁹Nán tóó vu-taa ba binno kó hēn híjǐlǐ Tayii woo, amáa vu-hɔ daga vu-kó í hēn lee wɔgɔ. Ma Yesu zíd vu-yag ye, ɔ:

10“Nán tóo vu idú vu dog lig hɛn ha'íí, bi ɔd Tayi mooi. Nán dágá máa, nán farísaí. Í tóo máa, nán lámba suggíí.

11Nán farísa pee dii woo ya kéd, ɔd Tayi: ‘Tayi, mí dem nag moo mí man kan nán tóo vu-né. Tóo vu-vbid hɛn, tóo vu-kó hɛn bíd, tóo vu-kó báa. Mí mbaan kó í-nán lámba suggí-yɛ wɔɔɔ né áǎm.

12Mí baa kɛɛ hɛn lálí-bá' í'idú alad 'waapád. Kán nɔɔ hɛn wɔnbó' tée, mí ge dágá púm.’

13Amáa nán lámba suggí-pee dii ya zulí, kuun dog nóó yúba né sáǎm, kágán nag zóǔǔ, gírnná, ɔ: ‘Tayi, am hɔ gírnná. Mí nán hɛn bíd kólíí.’ ”

14Yesu ka zí yag 'waa sú-ú-máa, duu ɔd vu: “Mí ɔd ví, nán lámba suggí-yɛ ka sí zuu woolí-kíilí máa, Tayi kée hɛn bíd woo gbo sú-ú. Amáa vu-ton kan í-tóo yɛ né. Moo kóó nónná a na' yúú tée, Tayi wún tiwu-hɛn leená. Nán a 'yé fóǔ woo hɛn lee tée, Tayi wún tiwu-nán gbɔǔ ó.”

Yesu bag náásáj waa vu-hɛn

(Matío 19:13-15; Márkus 10:13-16)

15Nán vu-pɔɔ náásáj waa vu-yaan Yesu woolí, kan waa pɛǔd vu-áǎm, moo a za' vu-ú. Amáa sey waa duulí woo kuu-hɔ vu-máa, vu-sée vu.

16Amáa Yesu bee náásáj waa vu, ɔd waa duulí woo vu: “Í gbo náásáj waa vu-uu-ya míilí la ú, í há' vu-sá, moo gban waalí-Tayi woo mbaad nán kuu-man kan vu-má nɔ.

17Mí ɔd ví moo yéǎne, náásáj waa vu-fɛɛ moo gban waalí-Tayi woo vaná, amáa í-nii uu-fɛɛn í-yɔɔɔ né tée, wún dón wulí-né sáǎm.”

Nán naa tóo nɔ

(Matío 19:16-30; Márkus 10:17-31)

18Í nii Yúúda tóo vi Yesu ɔ: “Akaw tɔǔ, míń kó née péń míń nɔɔ vágád í káákáálá?”

19Ma Yesu híǔdu: “Moo ɛn mó been nán tɔǔlá? Nán tɔǔ tóo pélí, séy wu-Tayi dágá 'néǎ.

20Mó gaa dooká Tayi woo vu-ú: ‘Am kó báa sá. Am nɔɔ nɔm sá. Am kó líw sá. Am gɛd dam vu-moo sá. Am na' ba' móó kan na' móó ó.’ ”

21Nán pee duu ɔ: “Mí duu hɛn yɛ vu-'waapád diga kán dɛɔ saa kólí-máalé.”

22Yesu ka ki ná' máa, duu ɔddu: “Kéem hɛn tóo dílí; am la gí hɛn móó 'waapád, mó yɛ'ɛ nán gírnná vu, tée móń nɔɔ hɛn naa tóo Tayi woolí, pig woo tée mó ya duun.”

23Sey nán naa pee ka ki moo yɛ máa, zóǔ woo víǔ, moo ká nán naaí.

24Yesu ka hɔ zóǔ ka víǔ baa pee máa, ɔ: “Tɛə ú, nán naa uu-dó gban waalí-Tayi woolí-té nɔ.

25 Hẹn tæłí-tóó dilí-ám; wu-bal a puu nóó ba'taalí-má nɔ. Amáa hẹn ka tæ mba máa dilí; wu-nán naa a híjí bi dó gbanj waalí-Tayii woolí-té nɔ.”

26 Nán ku-kí moo yẹ máa, vu-ɔ: “A í-yogɔ téé, nóo wún séddá?”

27 Yesu híjídu vu-ɔ: “Hẹn ku-mba nánán vu-keb máa, vu-mban voo Tayii né.”

28 Piér ɔddu: “Í vóó, vó gbo hẹn vóó vu, vó duum sú'ú.”

29 Yesu duu ɔd vu: “Mí ɔd ví moo yéjine, nán a gbo kíi woo, kan kéé, kan daga waa vu, kan í-haálé, woo vu, kan waa woo vu, moo gbanj waalí-Tayii woo téé,

30 wún duu nuɲ vu-do' buulí-na'a hágá yelí, wún nuɲ vágád káákáá gbanj waalí-Tayii woolí-ú-ám.”

Yesu tú' moo nɔm woo, kan moo nímní nɔmmé woo, do' tɔanó woo wu-ye nɔ

(Matío 20:17-19; Márkus 10:32-34)

31 Yesu bæ waa duulí woo vu-wanbó' zuu-idú yaan woolí, ɔd vu: “I họ sî! Ba di ví dɔggí-Yerúsalemmé yɔ. Hẹn anábi ku- bínda yúú míílí máa, wún kóy wulí. Í míí Tayii ka ba'an ya ye,

32 wún don nag nán gaa Tayii sá voolí, wún kón bɔam, wún vun fóó, kan dug, wún tú'un sud fólé,

33 wún gbón kan loo, téé wún nɔn. Amáa bá' idú, tɔanó woo téé, míń níń nɔmmé.”

34 Amáa vu-kin moo yẹ né sáń, moo yẹ mbaad vu-moo yúggí-méń. Vu-gaan hẹn ka híjí bi ɔn vu-yẹ né sáń.

Yesu zɔɔ nán yəm tóó

(Matío 20:29-34; Márkus 10:46-52)

35 Sey Yesu ka yɔ la dáj kaa Yeríkolí-máa, nán yəm tóó mbaa yɔg hínaalé, baa bá' hẹn.

36 Sey ka ki dúú ku-di daa yɔalé máa, vi: “Bæ ɛná?”

37 Vu-híjídu: “Yesu nán Naazaréd wu-yɔɔ.”

38 Ka ki ná' máa, moo moo dɔg yúba ɔ: “Yesu, Daavíd waa, i họ gím gaanó.”

39 Nán ku-béé tíj máa, vu-séewu, vu-ɔddu-ba a mbaa simná, amáa nán yəm pee duu moo moo gbɔɔ méń: “Daavíd waa, i họ gím gaanó.”

40 Yesu dii, ɔd vu: “I pɔnɔ ya ú.” Ka séé ya bé' máa, Yesu vigi:

41 “Mó híjí ɔn kóđ bi ɛná?” Ma híjídu: “Í 'yelí-míí, ka míń họ nóóe.”

42 Yesu duu ɔddu: “Am họ nóó la ú. Zóó, 'yelí-móó səm sú'ú.”

43 Vanhá, nán pee daa háá họ nóó, lúú duu Yesu, na' Tayii. Nán 'waapád vu-họ hẹn yẹ, ma vu-dəm Tayii ám.

Lúg 19

Yesu vu-kan Zakée wu-

- 1 Sey Yesu ka dó kaa Yeríkolí, ka di daa yaḗlé, máa,
 2 i họ súm, nán too ká duwí, yéé woo Zakée, ká í nii nán lámba suggí-voó nɔ. Ká nán naai áḡn.
- 3 Soo hijnaa bi họ Yesu máa ba nónná, ḡmáa nugun hijnaa né, moo ká nán fəəi. Dúú vu-biggu-Yesu họlé, áḡn.
- 4 Ke dḡg la sə' tíḡ, dáá gummí, moo bi họ Yesu ú, moo wúń di yaḗlé, duu la' dḡḡ yéle,
- 5 Sey Yesu ka ya yaga máa, luu dḡḡ nóó yúba, ḡddu: "Zakée, ḡm sí zuu-vaḡná, moo mín la sí bəə móólé."
- 6 Ma sí zuu-vaḡná, fəḡ Yesu kan zóó, dḡ"é.
- 7 Nán 'waapád ku- họ hən yə ná' máa, vu-ḡḡuu moo, vu-ḡ: "Nán yə di sílí kii nán hən bíd kólí-yə woolí."
- 8 ḡmáa Zakée dii tíḡ í 'yéí-Yesu woolí, ḡddu: "í 'yéí-míí, i ki lá ví! Mín yə'əḡn hən naa míí vu-sḡḡmé, mín pú-nán gím vu-ka' too. Tow ká ḡn sóo nán too, ḡn vbiddu hənnoó téé, mín vḡ' púḡu-do' ndaddú."
- 9 Ma Yesu ḡddu: "Kii yə séd sí-bəə ú, moo nán yə Ibrahíjma aa yéei áḡn.
- 10 í míí Tayii ka ba'an ya yə, mí yaa nán ka ti máa wu-soolí-bi səddu-ú."

Yḡg zílí yúú siidelí

(Matío 25:14-30)

- 11 Nán ku-ki moo yə máa, Yesu duu ha'ad vu-yḡg zílí too. Sey woo ká di bé' kan Yerúsalem. Ma nán vu-taa zaa Yesu ban waa sí-gbaḡḡó.
- 12 Ma Yesu ḡd vu: "Gbaḡ waa too laa háḡ tooílí-díilí na'a, moo ba uu-la 'yé bi gbanaa téé, bi fíí ya.
- 13 Tíḡ lúúlí woo máa, béé nán ba'ad woo vu-wḡnbó', pú-vu-booro tḡmḡre tḡmḡre, ḡd vu: 'I kón ba'ad wulí, mí fíí ya díí.'
- 14 ḡmáa daga waa kaa vu-máḡnɔ, vu-ba' ba'ad duunɔ, vu-ḡ: 'Vó hiji nán yə a waa gbanaa yúú vóólí-sá.'
- 15 "Sey ka nuḡ gbanaa sú-ú-máa, fíí ya, ḡ ba uu-beed bi nán ba'ad ba kii pú-vu-siide máa vu-yu, moo bi gaa hən ba ku-kón kan siide bii má nɔ.
- 16 Ma nán dágá dḡḡ séé ya, ḡ: 'í 'yéí-míí, siide víí booro tḡmḡre pee duu ha' too booro uzinḡre yɔ.'
- 17 Gbanaa pee ḡddu: 'Du- ú. Mó nán ba'ad duu. Mó kó hən yéḡn yúú hən waaná"é, sú-ú, mín 'yéḡm món waa gbaḡ yúú kaa gbaḡ wḡnbó"í.'

- 18 Nán idú woo ya ɔ: ‘f ‘yélí-míí, siide víí booro tɛmɛre pee duu ha' tóó tɛmɛre nónó yɔ.’
- 19 Gbanaa pee duu ɔddu: ‘Mó áǎm, mín ‘yém món waa gban yúú kaa gban nónólé.’
- 20 Nán ba'ad í-tóó duu ya ɔ: ‘f ‘yélí-míí, siide víí booro tɛmɛre pee wu-ye nɔ. Mí ɔɔɔ yug sɔɔm seelí,
- 21 moo mí ndɔg ví ú. Moo víí tɛə ú. Ya kíí ‘yén hɛn wulí-né máa, ví káǎ fáǎlé. Ví sug hɛn ya kíí ban hɛn wulí-né máa áǎm.’
- 22 “Baa lig woo ka ki ná' máa, ɔddu: ‘Nán ba'ad bíd, mín sɔ'ɔm moo kó í-kám ɔ kan yɔg móó yɛ wɔgɔ. Moo mó gaa moo míí ba tɛə ú, ba mín fáǎ hɛn ya káǎ ‘yén hɛn wulí-né máalé, ba mín sug hɛn ya káǎ ban hɛn wulí-né máalé áǎm.’
- 23 Moo ɛn mó ‘yén siide míí nán siide tulí-woolí-nélá? Ka mín fíí ya nuɲ kan mam woo áǎm.’
- 24 Ma ɔd nán ku-mbaa wulí-máa vu: ‘I vbid siide booro tɛmɛre nag woolí-yɛ pú la nán í-ka dǎ kan uzinɛɛre yɛ nɔ.’
- 25 Ámáa vu-híídu: ‘f ‘yélí-vóó, í-yɛ dǎ kan booro uzinɛɛre náa?’
- 26 Gbanaa pee ka ki moo yɛ máa, hííd vu: ‘Mí ɔd ví, kóó nónná ka dǎ kan hɛn tée, vún ha'adu-tóó wulí-ú, ámáa nán í-a ‘yén hɛn né tée, vún vbiddu-hɛn í-a ‘yé máa áǎm.’
- 27 Ámáa nán maag míí ku-sén mí gbanaa waalí-yúú voolí-né máa, i pɔɲ vu-ya, ví sɔ'ɔ vu-nɔɔ zuu-nóó mííí yɛ nɔ.’ ”

Yesu dɔ kaa Yerúsalemmé

(Matío 21:1-11; Márkus 11:1-11; Yoohána 12:12-19)

- 28 Sey Yesu ka moo moo yɛ ‘waa máa, daa béəd waa duulí woo vu-tíh moo dɔggí Yerúsalemmé.
- 29 Sey ku-yɔ dǎǎ kaa Bɛdfááze, kan Bɛtanííí, dǎǎ gu-la' kúmíí máa, Yesu ba' waa duulí woo tóó vu-idú,
- 30 ɔ: “I laa kaa tíh vííí yɛlé, Kíí dǎ dólí-la wulí-tée, vín nuɲ wamnde waa tóó tay mbaa duulí. Nán tóó dáano lá see né. I buuwu-pɔɲ ya ú.
- 31 Nán tóó ka vi ví: ‘Moo ɛn ví buuwulá?’, tée i híídu: ‘f ‘yélí-hííwɔ ó.’ ”
- 32 Waa ba'ad pee vu-lúú, vu-la nuɲ hɛn yɛ kó í-Yesu ká ɔd vu-wɔgɔ.
- 33 Ku-dǎ wamnde waa pee buuní máa, í wamnde aga vu-vi vu: “Moo ɛn ví buuwulá?”
- 34 Ma vu-híí: “f ‘yélí-hííwɔ ó.’ ”
- 35 Vu-pɔɲɲo laan Yesu woolí, vu-wáádu-sɔɔm kúsúgumí, vu-ha' Yesu yúú woolí.

36Ka di 'yemné máa, dúú vu-húú-sąam voo vu-hjnaalé.

37Sey Yesu ka ya bé' ya sílí guu-la' kúrmí, moo dólí-la Yerúsalemmé máa, dúú waa duulí woo vu-'waapád zóó, de' vu, vu-bé' Tayii na"é, kan yég dɔg yúba yúú hɛn sɔgɔ kuu-hɔ yɛlé, 'waapád.

38Vu-ɔ: “Í 'yélí-Tayii a bagam hɛnne, í-móó gbanii kám yaa kan yég woo yɛ nɔ. Tayii pú-hɛn zóó, ká'ad sú'ú. Ba na' ví Tayii be"í.”

39 Nán farísa tóó vu-sąam dúú yɛ voolí-vu-ɔddu: “Akaw, ɔm sée waa duulí móó vu-la ú.”

40Amáa Yesu híjd vu: “Mí ɔd ví, uu-mbaa simná sɪ', 'yɛɛ yɛ vún léggú.”

Yesu kɔn Yerúsalem

41Yesu ka sée la dáj Yerúsalemmé, ka hɔgɔ máa, káj,

42kó: “Áaa, mó gaan hɛn ka dɪn mó ká'ad púlí-bəə yɛ né! Amáa 'yá'á yɛ hɛn woo yúg nóó móólé sú'ú.

43Zágɔ tóó wún yaa dílí, nán maag móó vún gbɔ kan mó, vún tú'u-ya 'waapád, vún dó má'a ví.

44Vún sɔgɔd ví kan nán víí vu-ám. Vún gbɔn 'yɛɛ tóó wún mbaan yúú daga woolí-né, moo ví gaan zágɔ Tayii ka yaan ví giini yɛ né.”

Yesu néj nán hɛn gílí vu-lig hɛn ha"íí

(Matío 21:12-17; Márkus 11:15-19; Yoohána 2:13-22)

45Pig woolí-máa, Yesu dó la na'am gbɔɔ lig hɛn ha"íí, bé' nán hɛn gílí vu-néné,

46ɔd vu: “Tayii ɔ debtere woolí: ‘Lig míí yɛ wún mbaa lig uu-ɔd Tayii moo woolí má nɔ,’ Amáa í-víí ví tiwu-víí lig líw voo nɔ!”

47Yesu baa tú' moo zágɔ 'waapád na'am gbɔɔ lig hɛn ha"íí. Gbanaa hɛn ha"íí vu-kan nán moo Tayii tú"í vu-kan í-nii hág vu, vu-soo hɪnaa bi nɔwɔ ɔ,

48amáa vu-gaan hɛn tóó uu-kón né, moo nán 'waapád vu-baa di moo woo kilí.

Lúg 20

Néélé Yesu woo yaa télá?

(Matío 21:23-27; Márkus 11:27-33)

1Bá' tóólí-máa, Yesu tú'ud nán vu-moo na'am gbɔɔ lig hɛn ha"íí, pa moo tɔɔ 'maɲ, ma gbanaa hɛn ha"íí-vu-kan nán moo Tayii tú"í vu-súg kan í-nii Yúúda vu, vu-yaa woolí,

2vu-vigi: “Am ɔd vó ú, mó kó hɛn yɛ vu-kan néélé, woo ɛná? Mó nuɲɲɔ nóó woolíá?”

3Ma Yesu híjd vu-ɔ: “Mí ám, mí híj bi vi ví moo tóó nɔ. I ɔnnó,

⁴Yoohána nun néélé, mam Tayii wooné télá? Tayii wooláa? Tóó téé nánán wooláa?”

⁵Amáa vu-fan moo ya voolí, vu-ɔ: “Aa híí ví: ‘Tayii wu-púgu’ téé, wún vi ba ví: ‘Moo ɛn ví fɛɛn moo Yoohána woo nélé?’”

⁶Amáa aa híí ví: ‘Nánán wu-púgu’ téé, zig ye vu-'waapád wún gbóo ba ví nɔ kan 'yege, moo vu-taa Yoohána ba anábi.’”

⁷Ma vu-híid Yesu: “Vó gaan ya ka nugu ní.”

⁸Yesu duu ɔd vu: “Ɛɛhéɛ, mí ám, mín tú'un ví nán kán nugun néélé, woolí ye né.”

Yag zílí yúú nán disan ku-tu-bab máa voolí

(Matío 21:33-46; Márkus 12:1-12)

⁹Yesu duu bé'ed dúú vu-moo moolé, kan yag zílí, ɔ: “Nán tóo baa bab la' lálí woo, vu-tán yag kan í-tulí-woo vu, ma daa laa gáá, sɛɛ wulí-díilí na'a.

¹⁰Sey la' líid tɔ"é ka ya sú'ú-máa, ba' la nán ba'ad woo dágá, nán bab tulí-pee voolí, moo ba wu-pú-bi la' líid ka' í-bii nu. Vaná nán bab tulí-pee vu-gbógo, vu-nɛɛɛnɔ gbo la nag leená.

¹¹Duu ba' nán ba'ad tóo. í woo, vu-gbógo, vu-kóddu-hɛn séɛm, vu-nɛɛɛnɔ gbo la nag leená.

¹²Duu ba' fóó tɛɛnɔ woo. Vu-dugu-ndóg, vu-nɛɛɛnɔ gbo la.

¹³“Pig woo máa, í-bab aga ɔ: ‘Mín kó nénná? Mín ba' waa hííllí míí ye nɔ, ya tóo téé, wún gug kiddu-tóggú.’”

¹⁴Nán bab tulí-pee ku-kuu nóó hɔgɔ la ná' máa, vu-óh ya voolí: ‘Wu-í-hɛn gaga béí-súu, ba nɔwɔ ví téé, hɛn gaga woo wún tii baa ví.’

¹⁵Vu-nɛɛɛnɔ vud babbí, vu-nɔwɔ. Yee téé, í-bab aga wún kó vu-nénná?

¹⁶Wún yaa, wún tud nán bab tulí-yɛ vu, wún bɛ bab pú-nán tóo wu-tud bi ú.” Sey nán ku-ki moo yɛ máa, vu-ɔ: “Tayii a há"ú.”

¹⁷Amáa Yesu tɛg vu, ɔ: “Ví ki hɛn debtere ka ɔ yɛ áa? “Yege nán hɛn yɔɔlé, ku-ma gbo máa, wu-duu tii 'yege ndam.

¹⁸‘Nán a wáá yúú 'yege yelé, téé, wún sóóɔb lúlúúlúg kəd. A pɛd nán tóo daggí-téé, wún nagayó.’ ”

Lamba gbanii nán Róma voo nɔ

(Matío 22:15-22; Márkus 12:13-17)

¹⁹ Nán moo Tayii tú"í vu-kan gbanaa hɛn ha"í-vu, vu-soo hijnaa moo bi ma' Yesu yag woolí, amáa vu-ndɔg dúú vu-yu. Aga vu-gaa ba zíd biw yag yɛ nɔ.

20Vu-píí Yesu, vu-ba' nán tóo vu-laa woolí-kó í-kuu-bi kó hen híííí Tayii woo no zu wogo. Vu hííí bi píí Yesu moo yaḡá. Yaḡ a sóddu-tée, bi doowu-nán gbogoolí, kan guvernéer woolí-ám.

21Nán ye vu-vigi: “Akaw, vó gaa mó moo moo yéńńá, mó tú' hen yéńń áń. Mó sègèn nán vu-né, amáa mó di hjnaa Tayii woo tú"í yéńńá.

22Yee máa moo palí-baa ví o néńńá? Aa súú-ví lámbe pú-gbanii nán Róma voo áa? Tée duu-áa, kóo duu-náa?”

23Amáa Yesu ka gaa keb voo ye máa, odu vu:

24“Í tú'un ya siide lámbe súúfí-sú no. Fóto ye, fóto nóo woolá? Nóo bíńda hen yelá?” Vu hííídu: “Gbanii woo no.”

25Ma Yesu duu odu vu: “Eḡehéḡ, hen í-ka gbanii woo tée, i ve' púgu, amáa hen í-ka Tayii woo tée, i pú-sí Tayii né!”

26Yesu moo moo son nóo nánán woolí-né. Yaḡ híííí woo ye la' vu-la fid, ma vu-mbaa sí-voo simná.

Moo vilí yúú nímní nómmele

(Matío 22:23-33; Márkus 12:18-27)

27 Nán sadukée vu-o nímní nómmele ban pélí, ma tóo vu-yaa Yesu woolí, vu-vigi moo ye,

28vu-o: “Akaw, Múúsa ká bíńda ba ví o: ‘Nán tóo ka noo gbo kéé, waa ka pélí-tée, daa sáń a éé kéé, woo, moo a haḡad daa nii waaí.’

29Ma waa tóo ká vu-di gúndem, na' voo dáḡá. Í nii voo éé kéé, haḡan waa né, noo gbogo.

30Gbod daa sáń í-ka dugu máa kéé. Ma duu kó í-yogo am.

31Í taḡano woo duu kó í-yogo. Ya voo 'waapad gúndem am vu-kó í-yogo, amáa waa pélí, vu-noo 'waa súú.

32Pig woolí-máa wakéé, pee noo am.

33Ma záḡa nímní nómmele-tée, wakéé ye wún mbaa kéé, nóo woo dáḡalá? Moo ya voo gúndem am, ká vu-éewu-súú!”

34Ma Yesu hííídu vu: “Nánán háḡa ye vu-éen,

35amáa nán uu-ním nómmele, uu-maa dólí-gbanj waalí Tayii woolí-máa, vún duu éen sí-né,

36moo vún duu noon sí-né am. Kuu-ním nómmele ye, vún mbaa kó í-maleeka vu-wogo, vu-sí-waa Tayii woo vu-yu.

37Debtere Múúsa woo ká odu vu-duwí-na'a nán nom ba vún nímní nómmele ú. Sey Múúsa ká mbaa dáń kúdugu waalí-máa, bee í'yélí 'Tayii Ibrahííma woo, kan lizáḡ woo, kan Yaakúbu voo no.’ ”

38 Yesu duu ɔd vu: “Tayii máa, Tayii í-nɔm voo nɔ pélí, amáa í-nán záɔd voo nɔ. Tayii hɔ vu-voo záɔdná.”

39 Nán moo Tayii tú"í tóo kuu-ki máa, vu-ɔddu: “Akaw, moo móo tɔɔ ó.”

40 Ma vu-ndɔɔgu-sí moo vilí.

Í nán sɛnné wu-í 'yéíí-Daavíd woo

(Matío 22:41-46; Márkus 12:35-37)

41 Pig woo máa, Yesu vi vu: “Dɛɲ née nán vu ɔ í-nán sɛnné ba Daavíd aa yéelá?”

42 Daavíd aga ká ɔ debtere yéelí: ‘Tayii í 'yéíí-ɔd í 'yéíí-míí: Am ya mbaa nag nán mííí,

43 háɔ́ mí 'yé í maag móo vu-uu mbaa hɛn doo 'ná'ané móo péń.’

44 “Daavíd ká beewu-ba í 'yéíí-bii, ma dɛɲ née í-nán sɛnné mbaa aa yéelá?”

Yesu moo: “I gág kan nán moo Tayii tú"í vu-ú”

(Matío 23:1-36; Márkus 12:38-40)

45 Sey nán 'waapád kuu-di moo Yesu woo kilí máa, ɔd waa duulí woo vu:

46 “I gág kan nán moo Tayii tú"í tóo vu-ú. Vu-híí 'yéíí-kan sɛɛm gbɔɔ voo. Vu-híí nán uu-baa vá' bi lummí duulí-na'a. Vu-híí ya mbaalí-í-nii voo lig súggíí, kan ya mbaalí-í-nii voo ya hɛn lálíí-ám.

47 Vu-vbid hɛn kii wakéé, yed voolí-vu 'waa. Vu-ɔd Tayii moo gɛn vaɲ né, moo nán uu-hɔ bi ú. Vúń nuɲ hɛn sɛ'íní gbɔɔɔ.”

Lúg 21

Hɛn ha"í wakéé, yed í-gím tóo woo nɔ

(Márkus 12:41-44)

1 Sey woolí-máa, Yesu tégɛ nɔ́ daa na'am gbɔɔ lig hɛn ha"íí, hɔ nán naa vu-di hɛn ha"í voo vu-paggí-akɔti hɛn ha"íí.

2 Hɔ wakéé, gím tóo ám, ká wakéé, yeddi, pag dála idú wulí.

3 Ma Yesu ɔ: “Mí ɔd ví moo yéííne, wakéé, gím yɛ wu-ha' hɛn mba nán í-tóo vu-'waapád.

4 Í voo 'waapád vu-ha' voo hɛn, moo kuu-di kan hɛn naa má nɔ. Amáa wakéé, yɛ a gím mi sɛ', bɛ hɛn ka 'yé dɛń kɛd máa, ha' wu-yu.”

Yesu moo ba vúń líd lig hɛn ha"í-ú

(Matío 24:1-2; Márkus 13:1-2)

5 Sey woolí-máa, nán tóo vu-di moo moolé, yúú lig hɛn ha"í-kuu-yɔɔ kan 'yɛɛ duu-vu, kuu-mbɔɔgu-duu-na'a yelé. Yesu ka ki máa ɔd vu:

6 “Hɛn kii hɔ yɛ, bá' tóo wún yaa díí, 'yɛɛ tóo wún mbaan yúú daga woolí-né, vúń ndaa vu-tum 'waapád.”

Hɛn ndógɔné tóó wún yaa tíj hág 'wáanélé

(Matío 24:3-14; Márkus 13:3-13)

- ⁷Ma nán vu-vi Yesu: “Akaw, hɛn yɛ wún yɔ zag ndɛnná? Hɛn a tú' zaa ban yɔ sú-ú-máa, wu-ɛná?”
- ⁸Ma Yesu híjd vu: “I gággu. Nán tóó a zo' ví moo sá, moo nán buwí-na'a wún yaa kan yég míí, wún ɔ ba bin míw. Tóó wún ɔ: ‘Záɔ wo yɔ sú-ú.’ Tée i duu vu-sá.
- ⁹Kíí ki moo sɪ, kan yɔg hí'iné vu-tée, zóó a tó' ví sá, moo hɛn woo wún dɛj kóy péh. Amáa bá' sí'íd wún yɔn ná vaná né.”
- ¹⁰Pig woo máa, duu ɔd vu: “Zig nán wún lúún sɪ kan daga vu. Gbanii wún lúún sɪ kan daga vu.
- ¹¹Hág wún nam ya tóó wulí-gbɔɔ ba'a. Gɔɔm gbɔɔ kan hɔɔ gbɔɔ wún kóy ya tóó wulí. Hɛn zálí-wún kóy be"í, kan hɛn sɔɔ gbɔɔ vu-ám.
- ¹²“Amáa wún dɛj ma' ví péh, wún duun ví kan moo, wún laan ví lig súggi-nán Yúúda voolí-moo wu-sɛ'ɛd ví moo wulí, wún dɔd ví lig púúsinalé, wún pɔj ví laan gbanaa voolí, kan ngómna voolí-moo míí nu.
- ¹³Wún kó ví hɛn yɛ vu, moo i dun yɔg wulí.
- ¹⁴Tée i 'yé moo yɛ vu-zóó vííí, tée i taa: ‘Yee wón la híj nénná?’ sá,
- ¹⁵moo mínnɔ pú-ví yɔg moo híjílí kan keb. Kóó nán maag woo nónná, wún diin tíj vííí kan moo né, kan moo fanné 'waapád.
- ¹⁶Í hɔlé víí vu-kan dey nii vu-kan mɛm víí vu-kan dey gboo vu, wún dɔd ví nag nán gbɔɔ voolí, wún nɔɔ nán tóó vu-sɔɔm vííí.
- ¹⁷Nán 'waapád wún máh ví moo mííí.
- ¹⁸Amáa yúú hú' víí dágá aga wún tin ní sáám.
- ¹⁹I ma' zóó víí tée, vín séddú.”

Yesu moo Yerúsalem ban líddú

(Matío 24:15-21; Márkus 13:14-19)

- ²⁰Ma Yesu duu ɔ: “Sey kíí hɔ sɪ ka gbo daa kan Yerúsalem tée, i gaa záɔ línné woo ba di bé'.
- ²¹Tée nán í-kuu-di hág Yúúdalí-máa, wu-ke dɔg dɔg guwí. Nán í-kuu-di tíj kaa Yerúsalemmé máa, wu-vúd wulí. Nán í-kuu-di babbí-máa, wu-duu fíí dɔ la kaalí-sá,
- ²²moo bá' yɛ Tayɪ wún sí'íd nán hɛn bíd kólí-vu-wulí. Hɛn woo 'waapád wún kóy kó í-debtere ka ɔ wɔɔ.
- ²³Bá' yɛ wulí-zóó síh víí wakéé hɔg silí vu, kan í-kuu-di waa ɔɔné máa vu-yu, moo hɛn zálí-gbɔɔ wún kóy hág yɛlé, Tayɪ wún kód zig yɛ vu-zóó yéé.

24Vúh sá vu-kan taa, vúh ma' vu-gba'a laan zig nán tóo voolí 'waapád. Nán gaa Tayii sá vúh 'ná'a Yerúsalem háá bá' zig yẹ voo vúh 'wáa wulí."

Yesu a fíi ya té nɔ

(Matío 24:29-31; Márkus 13:24-27)

25Yesu duu ɔ: "Hẹn tú"í woo vúh kóy zágálé, kan seẹ, kan zoo waa vu. Sey mam kan mam nóó uu-gágán tée, zóó, vúh tó' zig nán vu, vúh gaan hẹn uu-kón né.

26Nán vúh nɔ kan dúú-yúú hẹn a di kóyné hág 'waapád yelé, Moo hẹn néélé, ku-di be"í-máa, vúh nam áh.

27Tée í-míí Tayii ka ba'an ya ye, nán 'waapád vúh hɔn, mín yaa kan mam hijg kan néélé, kan na"é, gbɔɔ tóo.

28Hẹn yẹ ku-dɛn yalé, tée, i yágá dɔg, ví de' zóó, moo bá' sɛnné víí di bé'."

Yag zílí yúú zɔgbí

(Matío 24:32-35; Márkus 13:28-31)

29Yesu zíd vu-yag tóo ɔ: "I hɔ zɔgb vu, kan la' tóo vu 'waapád.

30Ku-sa kpag tée, aga ví hɔ kan nóó víí, ví gaa mam hijg ba di bé'.

31Í yɔgɔ áh, kílí hɔ hẹn yẹ ku-yá sú'ú-tée, i gaa gban waalí-Tayii woo ba di bé'.

32Mí ɔd ví moo yéñne, nán 'yá'á ye vúh nɔ 'waa né, hẹn yẹ vu 'waapád vúh yá péh.

33Be' kan hág vúh 'wáa ú, amáa moo míí vúh 'wáa né sáh.

I mbaa tɔɔɔ

34"I gággu. Hẹn lálí-a zo' ví sá, kan doo zólí, kan hẹn hágá ye vu-áh, moo zágá Yesu woo kan yɔg maa ví ya té' má nɔ.

35Moo zágá woo vúh mbaad nán vu-hágá yelí 'waapád kó í ndow ka ma' ku-wɔgɔ.

36I nə sá, i ɔd Tayii moo mbaan wulí, moo háá ví nuɔ néélé, ví séd hẹn yẹ wulí. Tée í-míí Tayii ka ba'an ya ye, mín sɛ'ɛn ví moo né."

37Zágálé, tée, Yesu tú' moo na'am gbɔɔ lig hẹn ha"íí, amáa viddí tée, dɔg yúú gu-la' kúmmí, ud wulí.

38Yag ká'am híj tée, nán 'waapád vu-baa yaa woolí-na'am gbɔɔ lig hẹn ha"íí, moo moo woo kilí.

Lúg 22

Nán gbɔɔ vu-yám Yesu bi ma"ɔ ó

(Matío 26:1-5; Márkus 14:1-2; Yoohána 11:45-53)

1 Mam vúní 'yé wág sá ku-beewu-páska máa, ká di bé'.

²Gbanaa hɛn ha"í-vu-kan nán moo Tayii tú"í vu, vu-soo hɛnaa bi nɔɔ Yesu wu, amáa vu-ndɔg dúú vu-yu.

Yúúdas bi dɔd Yesu nag nán gbɔɔ woolí-

(Matío 26:14-16; Márkus 14:10-11)

³Amáa nán tóó sɛɛm waa duulí wɛnbó' zuu-idú woolí-máa, yéé woo Yúúdas. Vu-beewu-Iskarió ám. Seedán dó la zóɔ woolí,

⁴Yúúdas la mba moo kan gbanaa hɛn ha"í-vu, kan í-nii sóɔze ku-tu-lig hɛn ha"í-máa vu. Ma mbóg moo yúú hɛn a kó péh, Yesu a dó woolí-nagá máa.

⁵Ma zóɔ voo dɛ', vu-taddu-yag téé ba bíh púgu-siide.

⁶Yúúdas ka fɛɛ yag talí-woo sú'ú-máa, soo keb duulí-na'a, moo bi dɔd Yesu woolí-nagá, dúú uu-hɔ sá.

Yesu mbóg hɛn lálí-páska sú'ú-

(Matío 26:17-25; Márkus 14:12-21; Yoohána 13:21-30)

⁷Záɔ mam vúní 'yé wág sá ka yá, uu-sə'ə mbee waa páska vu-wulí-máa,

⁸Yesu ba' Piér vu-kan Yoohána, ɔd vu: "I la mbóg hɛn lálí-páska, ba lá ví ú."

⁹Ma vu-híjdu: "Mó híj oo la mbóg ya woo télá?"

¹⁰Yesu duu ɔd vu: "I ki péh. Sey kii di dólí-la kaalí-té na, vín kan kan wayée tóo gan gbág mam. Sey ka dó kii woolí-tée, ví dugu wulí,

¹¹ví ɔd í-kii aga: 'Akaw ɔ lig ba ii lá hɛn lálí-páska kan waa duulí bii vu-wulí-máa, ba di télá?'

¹²Tée wún tú'ud ví lig í-yúba gbɔɔ ba'a, kan hɛn vu-tíh woolí-'waapád. Tée vín mbóg hɛn lálí-páska wulí."

¹³Kuu-laa máa, vu-nuh hɛn 'waapád kó í-Yesu ba ɔd vu-pee wɔɔɔ. Ma vu-mbóg hɛn lálí-páska wulí.

Yesu lá hɛn lálí-Tayii kan waa duulí woo vu-yu-

(Matío 26:26-30; Márkus 14:22-26; 1 Nán Korínti vu-11:23-25)

¹⁴Sey hɛn lálí-páska ka yá sú'ú-máa, Yesu ya mbaa ya hɛn lálí-kan waa ba'ad woo vu.

¹⁵ɔd vu: "Hɛn lálí-páska kán lá kan ví ye tɔɔn 'yénné, moo kaa dɛh lá ví tíh hɛn ndɔɔné nɔm mílɔ ye nɔ.

¹⁶Amáa mí ɔd ví, mín duu lánɔ sí né háɔ hɛn woo wún dó sé' woolí-ya gan waalí-Tayii woolí-péh."

¹⁷Be dag waa hɛn zólí, dɛn Tayii nag, ɔ: "I fɛɛ hɛn ye, i yɛ'ɛn zo ví la ú,

¹⁸moo mí ɔd ví, 'yá'á ye mín duu zɔn sí doo ye né, háɔ gan waalí-Tayii woo wún yá péh."

19Pig woolí-máa, be beréd, den Tayi nag, yi zuu, pí-vu, o: “Hen ye fóó, míí, [kán di píí-moo víí má no. I kó ná', moo víí taan wulí.”

20Pig hen lálíí-máa, duu be dag waa hen zólí, o: “Hen zólí-ye, wu-yag talí 'man yúú mem míí ka di yénné moo víí ye no.]

21Amáa i ho ó, nán ka din donné nag nánán voolí-máa, di hen lálí-kan mí yelí.

22Í míí Tayi ka ba'an ya ye, mín di nom kó í Tayi ká o máa wogo. Amáa zóó, wún víí nánán í-a don voolí-nagá máa ó.”

23Ma waa duulí woo vu-vín ya voolí, nóo voolí-saamé ban kó hen yelá?

Nóo nán gbog ka mba daga vulá?

24 Waa duulí Yesu woo vu-lúun moo ya voolí, vu o: “Saam baa ví ye, nóo nán gbog ka mba daga vulá?”

25Yesu ka ki í-yogo máa, od vu: “Gbanii hágá ye vu-baa igid nán voo vu. Amáa kóo í-yogo sj', nán gbog hágá yelí-vu-híí nán bii uu-bee bi í hen duu-kólí.

26Í víí máa, i kó í-yogo sá. Í nii víí máa a mbaa kó í náásáí wogo. Nán gbog a mbaa kó í-nán ba'ad wogo.

27Nóo nán gbogá? Nán í-ka mbaa ya hen lálíí-má naa? Tóo téé, nán í-ka kóodu-ba'ad má naa? Í ka mbaa ya hen lálíí-máa, wu-mbaga. Amáa í míí, mí mbaa víííí saamé kó í-nán ba'ad wogo.

28“Í víí máa, sey nán ku-duun mí kan hen bíd máa, ví kéé gbon mí ní.

29Í míí, mín dod ví gbanaa kó í-Ba'a ka mbóg moo bi 'yén gbaniii ye wogo.

30Téé vín súg lá hen kan mí, vín zo hen kan mí ya gbanj waalí-mííí. Vín mbaa láané, vín 'yé zig Izraél í-wanbó' zuu-idú ye vu.”

Yesu o Piér ban suu-bi ú

(Matío 26:31-35; Márkus 14:27-31; Yoohána 13:36-38)

31Yesu o: “Simón, Simón, am ki péh. Seedán bá' Tayi néélé, na'a yúú víííí 'waapád, moo bi tigí ví kó í-túd guug wogo.

32Amáa í-míí mí od Tayi moo yúú móólé, moo zóó 'yelí-móó a 'wáa sá. Amáa í móó, kám kó hen, kám duu tii zóó fíí ya mííí ye, am zigid dam vu-zóó áh.”

33Amáa Piér oddu: “Í 'yelí míí, mí mbóg fóó, 'waa sú-ú, moo dólí kan mó lig púúsinalé, kan nommé áh.”

34Yesu duu oddu: “Piér, mí om, vid bæ ye nóg vaá wún héé ná né, món suu do' tãã, món o bin gaan mí ní.”

Kéé kan pag naai

35Yesu duu od vu: “Sey kán ba' ví, kíí pağan kéé siide né, kéé 'yéem ka péí, tégé ka péí-áh máa, hen tóo gee ví áa?” Vu-híídu: “Áá'a.”

36 Ma duu ɔd vu: “Amáa 'yá'á ye, nán ka di kan kée siide téé, a be. Nán ka di kan kée 'yéem téé, a be ám. Nán í-ka 'yén pag naa né téé, a gí sɔm woo, a feɛn wulí.”

37 Moo mí ɔd ví, hɛn ku-bínda debterelí-máa, wún kóy yúú mílílí ú. Moo sú-wu ye nɔ: ‘Ká vu-beewu-nán hɛn bíd kólíí.’ Moo hɛn ku-bínda yúú mílílí máa, dó sí-sé' woolí-ú.”

38 Waa duulí woo vu-duu ɔddu: “Ba'á, pag naa tóo vu-idú ye nɔ.” Duu ɔd vu: “Maa ye.”

Yesu bá' Tayii yúú gu-la' kúrmí

(Matío 26:36-46; Márkus 14:32-42)

39 Pig woolí-máa, Yesu vúd daa laa gu-la' kúrmí kó í-ka baa kó see máa wɔɔ. Ma waa duulí woo vu-dugu.

40 Ka yá ya woo máa, ɔd vu: “I bá' Tayiii, moo ka vín dó hɛn zo"íí.”

41 Aga daa séé la kó í-ya kaa gbo 'yege, ka pe la wulí-máa wɔɔ. Ma gu zu-doo núug hágá,

42 baa bá' Tayii ná': “Ba' míí, am híí ú téé, hɛn ndógɔné nɔm ye a yán sá. Amáa am duu hɛn hííí míí sá, séy hííí móó a wu-kóy.”

[43 Maleeka Tayii woo tóo vúd maa Yesu, zigidu-zóó.

44 Zóó nam Yesu buwí-na'a, ma pin Tayii kan hɛn bá"í. Hɔɔg woo tɛgɛ hágá kó í-mem wɔɔ.]

45 Ka bá' Tayii 'waa máa, vé' yaa waa duulí woo voolí, maa vu-di nɛm kan zóó, vjini.

46 Ka hɔ vu-la ná' máa, ɔd vu: “Moo ɛn ví nɛlá? I nírm dɔg, i bá' Tayiii, moo ka vín dó hɛn zo"íí.”

Vu-ma' Yesu

(Matío 26:47-56; Márkus 14:43-50; Yoohána 18:3-11)

47 Sey Yesu ka di moo ye ɔlé máa, dúú vu-yá ya. Yúúdas í-ka di sɔm waa duulí wɔnbó' zu-idú woo voolí-pee, béed vu-tíí, séé ya Yesu woolí-moo bi vá"u-kan hɛn huylíí.

48 Amáa Yesu ɔddu: “Yúúdas, í-míí Tayii ka ba'an ya ye, mó ka vá'an, ma món don nag nánán vooláa?”

49 Nán í-ku-gbo daa kan Yesu, ku-hɔ hɛn kó a di kóyné ye máa, vu-ɔ: “Ba'á, oo du-kan pag naaa?”

50 Nán dágá voolí-sɔmɛ du-nán ba'ad í-nii hɛn ha"í-woo pee tóg nag nán sɛ'.

51 Amáa Yesu ɔddu: “Gbo la ú. Dii naggi.” Yesu za' tóg woo, ma ndóg yó.

52Pig woolí Yesu ka họ gbanaa hẹn ha"í vu kan í nii sóóze lig hẹn ha"íí vu, kan ínii Yúúda tóo kuu yaa wulí máa, ọd vu: "Ví yaa míílí kan pag naa vu kan yé'en vu-kó íkíí laa di kem tóo woolí-wogo máalá!"

53Ká mí mbaa kan ví zágą 'waapád lig hẹn ha"íí. Kóó í-yogo sị', nán tóo za'an mí ní. Ọmáa zágą víí wu-ye nọ, kan néélé, vid woo ám."

Piér suu-Yesu

(Matío 26:57-58,69-75; Márkus 14:53-54,66-72; Yoohána 18:12-18,25-27)

54Kuu ma' Yesu máa, vu-pąnọ laan ínii hẹn ha"í woolí-kíílí. Piér duuwu-pigim díílí na'a.

55Nán tóo vu-kab vee na'am sọamé, vu-súg mbaa wulí. Piér ya mbaa sọam voolí-ám.

56Wakéé, ba'ad tóo họgo mbaa dáń velí, tégəwu, ọ: "Í ye ká mbaa kan nán ye ám."

57Ọmáa Piér suu-yag ọ: "Mí gaano míí ní, na' míí."

58Zag zaa pélí, nán tóo duu họgo ọ: "Mó ám, mó di sọam nán ye voolí." Ọmáa Piér duu híj: "Áá'a, míw pélí, baa!"

59Zamndi dágá ka yag daa máa, nán tóo kéd duu ya sẹn fọ́, ọ: "Moo yéńne, nán ye mbaa kanno ám, moo nán Gálilée."

60Ọmáa Piér híjdu: "Mí gaan hẹn kám ọn ye né, baa." Piér ọ moo ye 'waa ná né, nóg vąą háá hée.

61Í 'yélí-Yesu tii daa nóó, tég Piér. Ọmáa Piér duu dé' moo í 'yélí-ba ọddu: "Vid bæə ye nóg vąą wún hée ná né, móń suu do' tẹąńó" pee.

62Ma Piér daa vúd laa góń, káń kan zóó, vjíní.

Vu-vud Yesu fọ́ kan dug, vu-zúńọ

(Matío 26:67-68; Márkus 14:65)

63-64Nán kuu-tu-Yesu máa, vu-kóddu-bąam, vu-gogowọ nóó, vu-zúńọ, vu-vigi: "Nóo kuu-zúgumá? Ọm moo dog sí-moo anábi móó pee na!"

65Vu-háá dug zaga vu-buulí-na'a.

Í nii moo sẹ'é, vu-sẹ' moo yúú Yesu woolí

(Matío 26:59-66; Márkus 14:55-64; Yoohána 18:19-24)

66Yag kẹ'ąm ka tú sú'ú máa, ínii Yúúda vu-súg kan gbanaa hẹn ha"í vu kan nán moo Tayi tú'í vu, vu-pąn Yesu laan ínii moo sẹ'é, voolí.

67Vu-vigi: "Ọm ọd vó ú, móo í-nán sẹnnáa?" Ọmáa Yesu híjd vu: "Kóó ąn ọd ví sị', vín fẹẹ né sám.

68Tow ąn vi ví moo, vín híj ní ám.

69 ʔmáa diga 'yá'á ye, í-míí Tayi ka ba'an ya ye, míí dɛŋ mbaa nag nán Tayi í néélé, na'a zu woolí.”

70 Ya voo 'waapád ku-ki ná' máa, vu-ɔ: “f̄ yɔgɔɔ? Mó Waa Tayi woo naa?” Yesu híjd vu: “Ví ɔ sú'ú-naa? Mí wu-yu.”

71 Ku-ki í-yɔgɔ máa, vu-óh: “Moo ɛn ba duu soo ví nán yag duí-vulá? Aga ba ki ví moo yag woolí-sú'ú-naa?”

Lúg 23

Yesu di tíj Pilád woolí

(Matío 27:1-2,11-14; Márkus 15:1-5; Yoohána 18:28-38)

1 Nán súggí-yɛ vu-'waapád, vu-lúú dɔg yúba, vu-paŋ Yesu laan Pilád woolí.

2 Vu-dɛŋ doowu, vu-ɔ: “Vó nuŋ nán ka zo' zig vóó, ka há' vó oo sú'ú-lámba pú-gbanii nán Róma voo sá máa wu-ye nɔ, ɔ ba binno Krístu, binno gbanii áh.”

3 Pilád vi Yesu: “Mó gbanaa nán Yúúda voo naa?” Ma Yesu híjdu-ɔ: “Aga móo ɔ!”

4 Pilád ɔd gbanaa hɛn ha"í-vu-kan dúú vu: “Mí nugun moo tóó bídná yúú nán ye woolí-moo ɔn sɛ'ɛŋɔ moo né.”

5 ʔmáa vu-nda doo vu-ɔ: “Nán ye baa dɔn nán vu-ba wu-duu ngóŋna sá. Baa dɛŋ moo woo tú"í hág Gáliléelí, kan hág Yúúdálí-'waapád, há'á yá yelí-áh.”

Yesu di tíj Heeród woolí

6 Sey Pilád ka ki moo ye máa, vi: “Nán ye a di nán Gálílee ló?”

7 Sey ka gaa ba di hág Heeród woolí-máa, ba"u-laan woolí, moo sey woo Heeród di Yerúsalemé áh.

8 Sey Heeród ka hɔ Yesu máa, zó'ú woo dɛ' mbaa ná', moo híj Yesu hɔlé, díi sú'ú. Moo ka baa ki moo Yesu woo máa, híj a kó d bi hɛn sɔgá áh.

9 Heeród vígi moo vu-buulí-na'a, ʔmáa Yesu híjɔ yag né sáh.

10 ʔmáa gbanaa hɛn ha"í-vu-kan nán moo Tayi tú"í vu-dii moo, vu-doowu-doolí-gbɔɔ méh.

11 Heeród kan só'óze woo vu-tii hɔ Yesu hɛn leená, vu-kóddu-baŋm. Heeród dóddu-saŋm gbaŋ tóó, ma duu ba"u-laan Pilád woolí.

12 ʔmáa zágá woolí-Heeród vu-tɔn sí-kan Pilád wulí, moo ká vu-tɔn tíj né.

Pilád sɛ' moo wu-nɔ Yesu ú

(Matío 27:15-26; Márkus 15:6-15; Yoohána 18:39—19:16)

13 Pilád bee gbanaa hɛn ha"í-vu-kan í-nii Yúúda vu-kan dúú vu,

14 Ɔd vu: “Ví p̄n nán ye yaan mílǐ kó í nán tóo ka zo' nán vu-b̄a zu w̄o. I ki ú, mí vigi zu-moo nóó vílǐ, ʒmáa moo kíi doowu-wulí-ye, mí h̄on míi moo yéj̄ tóo wulí-né.

15 Heeród ʒm̄, h̄on né, ma duu ba"u-pú-ba ví ya ȳ. Nán ye kón h̄en tóo ka maan n̄m máa né.

16 Moo woo n̄, míń Ɔd vu-u-gb̄o kan loo téé, míń kée gb̄o la.”

17-18 Dúú ku-kí la ná' máa, vu-súg dób d̄og moo do' dágá, vu-Ɔ: “Nán ye a n̄o ó, i gb̄od vó Barábaddu.”

[Vu-Ɔ í-yoḡo moo mam vún̄ní páska 'waapád téé, Pilád baa vud nán s̄j̄ní dágá gb̄od vu.]

19 Barábas ká zo' daga vu, vu-lúú moo kaalí, vu-n̄o n̄m, ma vu-ma"Ɔ d̄od lig púúsinalé.

20 Pilád duu faa moo Ɔd vu-nag 'manjá, moo ká híj̄ bi kée Yesu gb̄o ú.

21 ʒmáa vu-moo d̄og moo yúba, vu-Ɔ: “Ga"u-la ú, ga"u-la' vbagadí.”

22 Pilád duu vi vu-moo do' t̄ʒn̄ó woo, Ɔ: “Kó h̄en bíd woo ʒná? Mí h̄on míi h̄en tóo woolí-ka maan̄ n̄m né. Moo woo n̄, míń Ɔd vu-u-gb̄o téé, míń kée gb̄o la.”

23 ʒmáa vu-dii zu-voo yaḡ dágá yelé, vu-moo d̄og moo yúba, vu-Ɔ: “Ga"u-la' vbagadí.” Moo dám̄né voo ka mba keb máa,

24 Pilád s̄ə' moo kó í-kuu-híj̄ w̄o.

25 Vud nán í-dúú vun híj̄w̄o pee, í-ba lúú moo kaalí, ku-n̄o n̄m, ma ku-ma"Ɔ pee gb̄o daa. B̄e Yesu pú-vu-kó í-kuu-híj̄ w̄o.

Vu-ga' Yesu la' vbagadí-

(Matío 27:32-44; Márkus 15:21-32; Yoohána 19:17-27)

26 Sey ku-dí Yesu p̄né laan máa, vu-kan kan nán hág Siirén tóo, yéé woo Simón, ká yaa woo babbí. Vu-ma"Ɔ, vu-ha'adu-la' vbagad Yesu woo, moo a gan̄ duun̄o pigim.

27 Dúú buulí-na'a vu-duu Yesu, kan wakéé, tóo vu, vu-déj̄ zóó, vu-káj̄.

28 ʒmáa Yesu ka h̄o máa, tii daa voolí-Ɔd vu: “Wakéé, waa Yerúsalem vu, i káj̄ míw sá. ʒmáa i káj̄ fóó, víi kan waa víi vu-yu.

29 Moo zágá tóo vún̄ yaa dilí. Sey woo téé nán vún̄ Ɔ: ‘Duud wakéé, í-kuu-kan p̄n waa pélí, ku-h̄ʒn̄ waa né, í-v̄ʒ voo ka ʒʒn̄ waa né máa vu-yu.’

30 Téé nán vún̄ d̄ə Ɔd gu-vu: ‘I túm̄ pij̄ vó ya ú.’ Vún̄ Ɔd gu-waa vu: ‘I yug vó ú.’

31 “Vun kó kan la' háʒd í-yoḡo ma dan tóo la' 'wógga?”

- 32 Vu-paŋ nán hɛn bíd kólí-tóó vu-idú laan moo bi nɔɔ vu-kan Yesu áŋm.
- 33 Sey ku-u-ya gu-u-waa ku-u-beewu “gu-u-dag gbágadí” máa, vu-ga' Yesu wulí-la' vbagadí-kan nán hɛn bíd kólí-pee vu-áŋm, dágá nag nánné, tóó nag kpáagí.
- 34 Pig woolí-máa Yesu ɔ: “Ba'á, ɔm kée hɛn bíd voo vu-gbo la ú, moo vu-gaan hɛn ku-u-kón ye né.” Sóóze vu-ye'ɛn sɔam woo voolí-sɔamé, vu-gbo sáásáá.
- 35 Dúú vu-dii baa hɔ vu. í nii Yúúda vu-kód Yesu bɔam, vu-ɔ: “Baa sɛd nán tóó vu. Tow a wu-í-nán sɛnné Tayi ka yeewu-má nɔ tée, aga a sɛd sí-fóó, woo na!”
- 36 Sóóze vu-kóddu-bɔam áŋm. Vu-sée ya, vu-yoɔ doo vóɔd púgu,
- 37 vu-ɔ: “Am gbanaa nán Yúúda voo nɔ tée, ɔm sɛd fóó, móo la ú.”
- 38 Vu-bínda moo tóó yúú la' vbagad woolí-ɔ: “í ye gbanaa nán Yúúda voo nɔ.”
- 39 Nán hɛn bíd kólí-vun ga' vu-dáj Yesu woolí-pee, dágá kóddu-bɔam áŋm ɔ: “Móo í-nán sɛnné náa? Am sɛd sí-fóó, móo kan vó áŋm ló!”
- 40 Daga tóó ka ki máa, séewu-ɔ: “Mó ndɔɔɔn Tayi náa? Vu-ga'am kó í-ku-u-ga"u-ye wɔɔɔ áŋm.
- 41 í baa máa, yagalí. Ba nuŋ hɛn ka maa ba nuní má nɔ. Amáa í-woo máa, kó ɛná?”
- 42 Ma ɔd Yesu: “Yesu, sey ɔm yaa gbaŋ waalí-tée, ɔm taanó.”
- 43 Yesu ka ki máa, híjdu: “Mí ɔm moo yéŋne, món di laalí-kan mí bæ lig zóó, dɛ"é Tayi woolí-áŋm.”

Nɔm Yesu woo nɔ

(Matíó 27:45-56; Márkus 15:33-41; Yoohána 19:28-30)

- 44-45 Zágá sɔam ka di yalé, máa, vid sá' hág 'waapád, háá zágá 'yig wulí. Sɔam ku-u-yeɛ dun zu-u-lig hɛn ha"íí-máa, dey zu-u-sɔamé.
- 46 Pig woolí-máa, Yesu moo dɔɔg moo yúba ɔ: “Ba'á, mí 'yé vágád míí móólé, nagá.” Sey ka moo moo ye 'waa máa, wɛm woo sɛ'əy.
- 47 í nii sóóze voo ka hɔ hɛn ye máa, na' Tayi ɔ: “Moo yéŋne, nán ye kón hɛn bíd né.”
- 48 Dúú vu-súg ya 'waapád moo u-u-ga"u-tée bi hɔ ó. Sey ku-u-hɔ hɛn ye máa, vu-kágán nag zóólé, vu-daa lúú vé' la.
- 49 Nán gaalí-Yesu woo vu-'waapád, vu-dii díilí na'a, kan wakéé, tóó ku-u-dugu dɔɔg hág Gáliléelí-máa vu-áŋm. Vu-baa súg hɔ hɛn ye vu.

Vu-dɔd Yesu béégí

(Matíó 27:57-61; Márkus 15:42-47; Yoohána 19:38-42)

- 50 í nii moo sɛ"é, tóó ká duulí, yée woo Yuuséfu, baa kó hɛn hílílí Tayi woo áŋm.

51 Ká nán Arimatéei, kaa nán Yúúda voo tóo no. Wu laa gbanj waalí Tayii woo ám. Yuuséfu súu ká nán súggi dágá í-nii moo sə"é, voolí, amáa don yag woo yag talí-voo kan ba'ad voo yelé, né.

52 Ma laa Pilád woolí, bá"u-fóó, Yesu woo.

53 Pig woolí-máa, la sid fóó, Yesu woo zuu-hágá, gɔɔwɔ kan saam tóo vu-tɛwɔ mbaa mé'é'é, ma doodu-béég tóo ká kuu-ke isɛmɛ máalé. Vu-don ná nom wulí-see né.

54 Zaa asawə wún yə sú'ú, zágá woo máa, ká zágá hən mbóggí.

55 Wakéé, í-kuu-súg yaa kan Yesu hág Gáliléelí-ám máa, vu-duu Yuuséfu, vu-ho béég kan ya kuu-'yé fóó, woo wulí-máa ám.

56 Vu-vé' la, vu-mbóg duusán kan kúm saɔ tɔɔ vu. Amáa zágá asawəlí-máa, vu-nə kó í-debtere Tayii woo ka ɔ wɔɔ.

Lúg 24

Yesu nímmé sú'ú-

(Matío 28:1-10; Márkus 16:1-8; Yoohána 20:1-10)

1 Yag ka'am hím zágá aladdí-máa, wakéé, pee vu-laa béégí, vu-paj duusán ba vun mbóg pee.

2 Ma vu-maa 'yɛɛ vun yú béégí-pee vbíí lúú sú'ú.

3 Kuu-dó la máa, vu-nugun sí-fóó, í-'yéelí-Yesu woo né.

4 Vu-taa hən tóo gaan sí-yúú woolí-né ám. Vaná nán tóo vu-idú vu-gbo vúd maa vu-ya wulí, vu-dó saam hee gáalí-na'a.

5 Dúú-kó wakéé, pee vu, vu-sú'u nóó hágá hágá. Nán pee vu-ɔd vu: “Moo ɛn ví soo í-záad saam nán nom voolíá?”

6 Yelí-pélí, nímmé sí-nómmé ó. I dé' moo ká ɔd ví hág Gáliléelí-má no.

7 Ká ɔ: ‘Í míí Tayii ka ba'an ya ye, vún don nag nán hən bíd kólí-voolí, vún ga'an la' vbagadí, amáa bá' idú, tɔɔnó woo tée, míí nímmé.’ Í yɔɔɔ péláa?”

8 Wakéé, yə vu-duu dé' moo yə gaa dɔɔ sí-wulí.

9 Vu-lúú béégí, vu-vé' ya ɔd waa duulí í-wanbó' zuu-dágá pee vu-moo yə, kan nán tóo vu-waapád.

10 Wakéé, súu-ká Maaríi Magdaláa, kan Zaan, kan Maaríi Yaakúbu na' woo, kan wakéé tóo vu-ám. Vu-pá'ad waa ba'ad Yesu woo vu-hən yə vu.

11 Amáa vu-ki moo wakéé, voo yə kó í-moo lee wɔɔ. Vu-fɛɛn moo voo né.

12 Amáa Piér lúú dɔɔ ke dɔɔ laa béégí, nə'əy tégə nóó, hən hən tóo né, séy saam wu-mbaa, ma daa vé' ka la. Hən yə la"u-la fid.

Hən ka yag hɛnaa Emáwsdí-má no

(Márkus 16:12-13)

- 13 Zágá dágá yelé, waa duulí Yesu woo too vu-idú, vu-di laalí-kaa tooíí, Emáwsdí, díi kan Yerúsalem kílómetər wənbó' zuu-dágá.
- 14 Vu-di moo mbalí-yúú hən 'waapád ka kóy yelé.
- 15 Sey ku-di moo yə mbalí, kan moo fanné máa, Yesu séé ya kan fóó woo, súg 'yem kan vu.
- 16 Amáa hən woo big vu-la kəd, vu-gaano sí-né.
- 17 Yesu vi vu: “Ví mba moo woo ən, ya 'yéem vílílá?” Ma vu-dii kan zóó vjini.
- 18 Nán dágá yéé woo Kelópa, híidu: “Mó ya səə Yerúsalemmé, ma mó yə ní, mó gaan móó hən ka kóy bá' yelé yə néé!”
- 19 Yesu duu vigi: “Ená?” Vu híidu: “Moo Yesu nán Naazaréd too woo, wu-anábi ká di kan néélé, ba'ad too kólí, kan moo moolé, tíh Tayi woolí, kan tíh zig yə volí 'waapád má no.
- 20 Gbanaa hən ha"í vu-kan í-nii Yúúda baa ví vu, vu-ma"o pú-Pilád, a sə' moo nom yúú woolí. Vu-ga"u-la' vbagadí.
- 21 Ká vó 'yé vóó zóó woolí-ba wúhno səd Izraél. Amáa hən yə vu-kóy bá' tənó woo wu-yə no.
- 22 Moo yéhne, wakéé, too vu-səəm vóólí-vu-od vó moo yə, kó vó la bá', vó mbaa díi. Moo vu-laa béégí-yəg kə'əm híim,
- 23 vu-hən fóó Yesu woo né. Amáa vu-o ba bin hō maleeka vun od bi Yesu ba mbaa záadi.
- 24 Nán too ku-súg kan vó wulí-máa, vu-laa béégí. Vu-nun hən kó í-wakéé, vun o pee wəgə, amáa Yesu máa vu-honno né.”
- 25 Yesu ka ki moo yə máa, od vu: “Ví nán moo taalí-pélí. Ví feən moo anábi voo ku-o 'waapád yə vaná né áh.
- 26 Ví gaa Tayi ba híí í-nán sənné ba a nun hən ndógné nom yə péh, ba a dó ya na"é, woolí. í yəgə pélaa?”
- 27 Ma dən vu-ya moo tú"í yúú hən ku- bínda debtere Múúsa woolí, kan debtere anábi volí-máa áh, háá la yə debtere too vu-'waapád.
- 28 Ku-la yə dáj kaa ba vun di laalí-wulí-peelí-máa, Yesu kó kó í-ka bi yəgə ó zu wəgə.
- 29 Amáa nán pee vu-'máawə kəgná, vu-o: “Am mbaa kan vó yelí, moo zaa zágá wúh dó súú.” Ma dó la mbaa kan vu.
- 30 Sey ku-bi lá hənne máa, Yesu bə beréd, dən Tayi nag, yi zuu-pú-vu.
- 31 Ma vu-duu hō gaawu-dəg sí-wulí. Vaná Yesu háá ti vu-zuu-súlúg.

32Ka lúú sú'ú-máa, nán pee vu-vín ya voolí: “Sey ka ɔd ba moo hɔnaalé, ka tú'ud ba moo debterelí yẹ, zóó, dẹ' ba dɔg wulí-náa?”

33Vu-lúú dɔg yag woolí, vu-vé' laa Yerúsalemmé. Vu-la nun waa duulí í wɔnbó' zuu-dágá pee vu, vu-súg kan nán tóó vu.

34Waa duulí vu-ɔd ídú pee vu: “Moo yé'ne, í'yé'í-ním nɔmmé sú'ú. Simón hɔgɔ sú'ú-ám.”

35Nán í pee vu-ɔd í-vun súg pee vu-hen ka kóy hɔnaalé, yẹ, vu-ɔ: “Sey Yesu ka yí beréd máa, vó gaawu-sí-wulí.”

Yesu duu tú'ud waa duulí woo vu-fóó

(Matío 28:16-20; Márkus 16:14-18; Yoohána 20:19-23; Debtere ba'ad waa ba'ad voo no 1:6-8)

36Sey kuu-di moo yẹ moolé, máa, Yesu kan fóó, woo ya dii sɔam voolí, vá' vu-ɔ: “Ká'ɔd Tayí woo a mbaa kan ví ú.”

37Zóó, tó' vu, dúú-kó vu, vu-taa voo bin hɔ yigid tóó nɔ.

38Amáa Yesu ɔd vu: “Zóó, tó' ví moo ɛná? Moo ɛn moo faalí-ka dó zóó, vílí í yɔgólá?”

39I hɔ lá ví nag míí, kan doo míí vu-yu. Míw náa? I za'an hɔ lá ví, yigid tóó 'yén fóó, yɔgɔ kan néj kó í-kíí hɔn ye wɔgɔ né.”

40Sey ka moo moo yẹ 'waa máa, tú'ud vu-nag woo kan doo woo vu.

41Zóó, dẹ' vu-mba keb, amáa vu-fẹẹ ná moo né ám, vu-mbaa la díi. Moo woo nɔ Yesu vi vu: “Ví di kan hen lálí-tóó yelí-áa?”

42Ma vu-púgu-ze' maané.

43Be lá zuu-nóó voolí.

44Pig woolí-máa, ɔd vu: “Káa mbaa ví máa, mí baa ɔd ví hen kuu-bínda yúú mííí, debtere Múúsa woolí-máa 'waapád, kan debtere anábi voolí, kan debtere yé'elí-máa, vún dó sé' woolí-pé'.”

45Yesu duu pú-vu-zóó, moo taalí, moo uu-gaa hen debtere ka ɔ má nɔ.

46ɔd vu: “Ká vu-bínda ná', í-nán sɛnné ban nun hen ndógné nɔm, ma bá' idú, tɔanó woo téé, ban ním nɔmmé. Í yɔgɔ pé'láa?”

47Vún pad zig 'waapád moo kan yég woo, vún dɛn Yerúsalemmé, vún ɔd nán vu-uu-tii zóó, voo moo Tayí a kéé hen bíd kólí-voo gbo la ú. Í yɔgɔ pé'láa?”

48Vínɔ du-yag yúú hen yẹ vulí.

49Mínɔ ba'ad ví hen yag talí-Ba'á woo. Amáa í-ví, i mbaa kaalí, Tayí a pú-ví néelé, í-be"í-pé'.”

Yesu dáá dɔg be"í

(Márkus 16:19-20; Debtere ba'ad waa ba'ad voo no 1:9-11)

50Pig woo Yesu paŋ vu-laan dáj kaa Betanílí, yọọ nag bag vu-hẹn.

51Sey ka di vu-hẹn baggí-máa, híín kan vu, lúú dọg be"í.

52Í voo vu-gu doo núug hágá, vu-na"ọ. Vu-vé' laa Yerúsalemmé kan zọọ, dẹ"é, gbọọ ba'a.

53Vu-mbaa na'am gbọọ lig hẹn ha"íí-záğá 'waapád, vu-na' Tayii wulí.

Yoohána

Yoohána 1

Moo Tayii pú-túli kan vágád

- 1 Sey Tayii ka dɛŋ yib hɛn vu-máa, í-kuu-beewu “Moo” máa ká dilí. “Moo” yɛ ká di Tayii woolí. Ká Tayiii áǵm.
- 2 Sey hɛn ka dɛŋ máa, di Tayii woolí.
- 3 Hɛn 'waapád kóy kan wu-yu. Kan péli-tée, hɛn 'waapád ku-kóy yɛ, ka vun kóy né.
- 4 Hɛn tóo ká di woolí, wu-kó ma hɛn 'waapád vu-mbaa záǵad. Hɛn yɛ wu-túli nánán voo.
- 5 Túli di túli ya dimmí, ǵmáa dim sɛnno né.
- 6 Tayii ba' nán tóo yaa, yéé woo Yoohána.
- 7 Ká yaa bi du-yǵg yúú túli yɛ woolí, moo nán 'waapád wu-duu túli yɛ yúú yǵg duí-woolí.
- 8 Yoohána ká woo túli péli, ǵmáa yaa woo bi dud túli yɛ wu-yǵg.
- 9 Túli yɛ, ká wu-túli déń kɛd, ka yaa hágá yeli-máa, túd nánán vu-'waapád.
- 10 “Moo” yɛ ká mbaa di hágá yeli. Hág ká yib kan wu-yu, ǵmáa nánán hágá yeli vu-ho gaano né.
- 11 Yaa nán woo woolí, ma nán woo vu-fɛɛno né.
- 12 Ǵmáa nán 'waapád ku-fɛɛwɔ, ku-'yé zóǵ woolí-máa, pú-vu-néélé, wu-tii waa Tayii woo vu-yu.
- 13 Vu-tiin voo waa Tayii woo moo zig voo no né, kóo kan híǵǵí fóǵ nánán tóo woo, kóo kan híǵǵí nánán tóo woo no né áǵm. Ǵmáa aga Tayii wu-hǵǵ vu.
- 14 “Moo” yɛ tii nánán, ya mbaa vóolí-sǵamé, vó ho na"é, woo. Na"é, woo yɛ man kan na"é, waa dágá 'néń ka nuɲ ba"oo woolí-má no. Zóǵ, nán hí' di woolí, kan moo yéń áǵm.
- 15 Yoohána pa moo, duudu-yǵg yúba, o: “Mí moo moo yúú woolí-sú-ú. Mí o nán tóo wún di yaalí-pig míǵǵ, wu-mban, moo ká wu-mbaa tíń míǵǵ. Máa, wu-ye no.”
- 16 Ya vóo 'waapád vó nuɲ hɛn du-'waapád di woolí. Hɛn woo maa zóǵ, nán méń,
- 17 moo Tayii ká pú-Múusa moo woo, ǵmáa Yesu Křistu yaan woo kan zóǵ, nán kan hɛn yéńe.
- 18 Nán tóo hon Tayii né sǵm. Waa dágá 'néń Tayii woo ka mbaa dáj Ba'á woolí yɛ, wu-tú'ud ba ví Tayii.

Yag ba'ad Yoohána í mam Tayii wooné woo no

(Matío 3:1-12; Márkus 1:1-8; Lúg 3:1-18)

- 19**Sey tooíí-máa, nán Yúúda vu-ba' nán hen ha"ítóó vu-kan nán Levíd too vu-wu-lúú Yerúsalemmé, wu laa Yoohána woolí, wu vigi: "Mó nónná?" Ma yag duíí Yoohána woo, wu ye no.
- 20**Yoohána híí yag, suu-né, od vu-la hax: "Mí í-nán sennée péíí."
- 21**Ma vu-duu vigi: "Kó woo née? Mó Elíaa?" Hííd vu: "Mí wu-yu-péíí." Ma vu-duu vigi: "Mó anábi pee naa?" Duu híí: "Áá'a."
- 22**Kuu-ki máa, vu-duu vigi: "Máa mó nónná? Oo la od nán kuu-ba' vó ya ye vu-nénná? Aga mó o móó bin nónná?"
- 23**Ma od vu: "Mí yég nánán too woo ka kiy hóg kexxí, ka o: 'I zexxí hínaa í'yéíí woo a líí ú,' kó í-anábi Esáya ká o máa woxo."
- 24**Nán kuu-ba' vu-yé, too vu-nán farísa vu-yu.
- 25**Vu-duu vigi moo ye: "Móo í-nán sennée péíí, too tee Elía wu, too tee anábi pee no péíí, ma moo exn mó woo nán vu-mam Tayíí?"
- 26**Ma Yoohána hííd vu-o: "Í míí, mí woo vu-míí mam Tayii kan mamme. Amáa nán too di víííí saxamé, ví gaano né."
- 27**Di woo yaalí-míííí pigim. Mí maan míí zan tégé woo buuní ní árn."
- 28**Hen ye vu-kóy kaa Betanííí, ka' zix den Yuúdenne. Yoohána ká baa woo nán vu-mam Tayii wulí.

Yesu mbee waa Tayii woo no

- 29**Yag kaxam woo máa, Yoohána ho Yesu di yaalí-woolí, o: "Mbee waa Tayii woo ka di hen bíd nán voo gané luu máa, wu-yé no."
- 30**Ká mí od ví sí-moo yúú woolí-ú, mí o nán too ban di yaalí-pig míííí, wu í-níí míí, moo ká wu-mbaa tíí míííí.
- 31**Ká mí gaano míí ní, amáa mí ya woo nán vu-mam Tayii, moo waa Izraél wu-gaawu-ú-má no."
- 32**Yoohána duu du-yag, o: "Mí ho yigid Tayii woo sí zuu-be"í kó í-gbokii woxo, mbaa yúú woolí.
- 33**Ká mí gaano míí ní, amáa Tayii ka ba'an moo an ya woo nán vu-mam Tayii ye, wu-on: 'Kám ho nán too, yigid Tayii woo ka sí zuu-mbaa yúú woolí-tee, wúnnó woo nán vu-mam Tayii kan yigid Tayii woo.'
- 34**Mí ho, mí du-yag sú'ú. Wu-Waa Tayii woo."

Waa duulí kuu-dex duu Yesu máa vu-yu

- 35**Yag kaxam woolí-máa, Yoohána duu dii kan waa duulí woo vu-idú,

- 36ka họ Yesu ka di daa yaḡalé, máa, ɔ: “Mbee waa Tayii woo wu-ye no.”
- 37 Waa duulí í idú Yoohána woo pee ku-ki moo ye máa, vu-lúú duu Yesu.
- 38Yesu tii daa nóó, họ vu, vu-dugu, vi vu: “Ví soo ɛná?” Vu-híjdu: “Rábi! (Yéé woo tú' 'Akaw.')
- Món sí nóo woolíhá?”
- 39Ọd vu: “I ya họ ó.” Ma vu-laa, vu-họ ya mbaalí-woo. Zágá woo, zamndi ka ya sí-ndaddú-ú-máa, vu-mbaa woolí-háá vid sá' wulí.
- 40Nán idú ye ku-ki moo Yoohána í mam Tayii wooné woolí, ma ku-duu Yesu ye, tóó yéé woo Ȧnderée, Simón Piér daa sáḡḡi.
- 41Ȧnderée ká wu-dəḡ soo daa nii Simón, ma ọddu: “Vó nuḡ í-nán sənné sú-ú.” (Yéé ye tú' “Krístu.”)
- 42Ȧnderée paḡ Simón laan Yesu woolí. Yesu téggw, ọddu: “Móo Simón Yoohána waa. 'Yá'á ye wúh beem Kééfa.” (Yéé woo tú' “Piér.”)

Yesu bee Filíb vu-kan Natanaél

- 43Yag ka'am woolí-máa, Yesu híj bi laa hág Gáliléelí, vu-kan kan Filíb, beewu: “Ȧm duun ya ú.”
- 44(Filíb ká nán kaa Bədsáydaí, ká kaa Ȧnderée voo, kan Piér áḡ.)
- 45Filíb la soo Natanaél, ọddu: “Í Múúsa ká bínda moo yúú woolí-debtere woolí, kan anábi tóó vu-áḡ pee, vó nuḡḡó sú-ú. Wu-Yesu, nán Naazaréddi, Yuuséfu waaí.”
- 46Ma Natanaél híjdu: “Həḡ duu- tóó wúh yaa kaa Naazaréddí-áa?” Filíb duu ọddu: “Ȧm yaa téé, món họ.”
- 47Sey Yesu ka họ Natanaél ka di yaalí-woolí-máa, moo moo yúú woolí, ọ: “Moo yéḡne, nán Izraél ka kan həḡ kəəḡ tóó woolí-péelí-máa, wu-ye no.”
- 48Natanaél ka ki moo Yesu woo máa, vigi: “Mó gaan télá?” Yesu híjdu: “Sey Filíb ka been mó lá né, kám di mbaalí-zogob dọḡlé, máa, mí họmmó.”
- 49Ma Natanaél ọddu: “Akaw, móo Waa Tayii woo, móo gbanii Izraél voo.”
- 50Yesu duu híjdu, ọ: “Moo kán ọm: ‘Kám mbaa zogob dọḡlé, máa, mí họmmó' máa, mó fẹḡ moo, moo woo naa? Món họ həḡ gbọḡ tóó vu-mba í-ye vu-ú-áḡ.”
- 51Duu ọddu: “Mí ọd ví moo yéḡne, í-míí Tayii ka ba'an ya ye, vín họ be' wúh tú-ú, maleeka Tayii woo wúh dáá dḡḡ, wúh sí zuu-yúú míílí.”

Yoohána 2

Lig púlí-kaa Kanáalé,

- 1Bá' idú, taḡnó woo, pig woolí-máa, vu-pú-lig kaa Kanáalé, hág Gáliléelí. Yesu na' woo duulí.

- ²Vu-bee Yesu kan waa duulí woo vu-wulí-ám.
- ³Doo ka 'wáa vu-máa, Yesu na' woo la ɔddu: “Doo 'wáa vu-sú'ú.”
- ⁴Amáa Yesu híjdu: “Na'á, moo móo wulí-pélí. Sey míí yàn ndé né.”
- ⁵Na' woo la ɔd nán ba'ad vu: “Ka ɔd ví ɛná sɪ', i káj kólí.”
- ⁶Ya woo dæg gbɔɔ tóó ká vu-duulí-gúú. Vu-baa 'yé mam wulí-moo mam woolí nán Yúúda voo nɔ. Dæg yɛ vu-baa 'yé mam tíh voolí-líitɛr tɛmɛre tɛmɛre.
- ⁷Ma Yesu ɔd nán ba'ad vu: “I kɔ mam a hí' dæg yɛ vu-la ú.” Ma vu-kɔ mam hí' ság ság.
- ⁸Yesu duu ɔd vu: “'Yá'á yɛ, i yaa mam yɛ pɛn la í-hɛn yɛ"éɛ.” Ma vu-yaa pɛnno la.
- ⁹Sey í-hɛn yɛ"é, ka fá' mam ba tii doo pee hɔ máa, gaan ya doo yɛ ka yaa né (amáa nán ba'ad vun kɔ mam pee, vu-gaa). Ma bee í-kéé, aga,
- ¹⁰ɔddu: “Nán 'waapád vu-baa dɛɲ doo tɔɔ wu-púlí-tíh, ma nán ku-kíí tée, vu-pú-doo í-ka tɔɔn na'a né máa pig woolí. Amáa í-móó, mó tu-doo tɔɔ 'yé háá 'yá'á yɛ máalá!”
- ¹¹Hɛn sɛgɛ Yesu ka dɛɲ kó máa, wu-yɛ nɔ. Kó kaa Kanáalé, hág Gáliléelí; tú' néelé, woo, ma waa duulí woo vu-'yé zóó, woolí.
- ¹²Pig woolí-máa, Yesu vu-sí zuu-kaa Kapɛrnáhummé kan na' woo, kan daa sáj vu, ság kan waa duulí woo vu-ám. Vu-mbaa wulí-bá' waaná' aga nɔ.
- Yesu néh nán hɛn gílí vu-lig hɛn ha"ílí**
(Matío 21:12-13; Márkus 11:15-17; Lúg 19:45-46)
- ¹³Pig woolí máa, mam vúní páska nán Yúúda voo di bé'; ma Yesu dɔg Yerúsalemmé.
- ¹⁴Ka dó na'am gbɔɔ lig hɛn ha"ílí-máa, nuɲ nán ndaa gílí vu, kan mbee vu, kan gbɔkii vu, kan nán siide píí vu, vu-di mbaalí-wulí.
- ¹⁵Yesu ɛɛ, loo zaɲ waa, néh vu-vud 'waapád na'am gbɔɔ lig hɛn ha"ílí-kan mbee voo vu, kan ndaa vu, á siide nán siide píí voo vu, ndaa táabəle voo vu-su' gbo la.
- ¹⁶ɔd nán gbɔkii gílí vu: “I luu la hɛn yɛ vu-zulí. I kó lig Ba' míí woo lig lum sá.”
- ¹⁷Waa duulí woo vu-duu taa moo debtere ká ɔ: “Mí híj lig móó dam pélí, mbaa di zóó, mííj kó í-vee wɔgɔ.”
- ¹⁸Ma nán Yúúda vu-vigi: “Kám kó hɛn yɛ vu-máa, am kóó wó hɛn sɛgɛ tóó a tú' Tayɪ ba wu-púm néelé, woo péh.”
- ¹⁹Yesu híjdu vu: “I 'wɔ lig hɛn ha"í-yɛ tée, mín duu luuwu-dii dɔg yúú bá' tɛɛnólé.”

²⁰Nán Yúúda kuu-ki máa, vu-ɔddu: “Vó kó ba'ad lig ye yooḷé, woo ve' vo' ndaddú-zuu-gúú, ma móó mórń luuwu-dii dɔg yúú bá' t̃aṇóléé!”

²¹Amáa Yesu moo moo lig h̃en ha"í-ỹe yaan di woolí-fóḷé.

²²Sey ka nírñ ñommé máa, waa duulí woo vu- duu taa moo ká ɔ̃ ỹe. Vu- f̃eḷ̃e moo debtere ka ɔ̃ kan moo Yesu ka ɔ̃ máa áḡń.

Yesu gaa moo taalí-nánán voo 'waapád

²³Sey Yesu ka di lá Yerúsalemmé mam vúnńi páskalí-máa, nán buulí-na'a vu- f̃eḷ̃e moo woo, moo kuu-h̃o ka kó h̃en s̃aḡa vu- má ño.

²⁴Amáa Yesu 'yén zóó, voolí-né, moo gaa zóó, nánán voo 'waapád.

²⁵Nán tóó ɔ̃ño moo yúú moo taalí-nánán voolí-né áḡń, moo aga gaa h̃en zóó, nánán voolí-'waapáddú.

Yoohána 3

Yesu vu-kan Níkodém̃o

¹ Nán farísa tóó yéé woo Níkodém, ká í-nii tóó nán Yúúda voolí.

²Yaa Yesu woolí-viddí, ɔddu: “Akaw, vó gaa mó akaw ka yaa Tayii woolí-má ño. Tow Tayii a mbaan kan nán tóó né téé, wún kón h̃en s̃aḡa kárń kón ye vu-né.”

³Yesu ka ki máa, h̃j̃idu: “Mí ɔ̃m moo yéḡne, tow uu-h̃aḡan nán h̃aḡalé 'mañ né téé, wún dón gbaḡ waalí-Tayii woolí-né.”

⁴Níkodém vigi: “Nán ka gb̃oḡ sú-ú-tée, d̃eḡ ñee kuu-duu h̃aḡaw̃o h̃aḡalé 'mañḡá? Wún duu fíí dón sii na' woo woolí, ma vún duu h̃aḡaño né!”

⁵Yesu duu h̃j̃idu: “Mí ɔ̃m moo yéḡne, uu-h̃aḡan nán kan mam, kan yigid Tayii woo né téé, wún dón gbaḡ waalí-Tayii woolí-né.

⁶H̃en fóó, nánán ka h̃aḡaw̃o máa, woo nánánne. Nán í-yigid Tayii woo ka h̃aḡaw̃o máa, woo nán yigid woo ño.

⁷Moo kán ɔ̃m, uu-h̃aḡam h̃aḡalé 'mañḡi ye, a la'am keb sá.

⁸Sápéém pe ya ka h̃j̃í máalé. Ba ki namné woo, amáa ba gaan ya ka yaa né, kan ya ka d̃in laalí-né áḡń. Nán yigid Tayii woo ka h̃aḡaw̃o máa, di í-yoḡo áḡń.”

⁹Ma Níkodém duu vigi: “H̃en woo wún kóy nénná?”

¹⁰Yesu duu h̃j̃idu: “Móo akaw nán Izraél voo, ma mó gaan h̃en ye vu-néee!

¹¹Mí ɔ̃m moo yéḡne, vó ɔ̃ vóo h̃en kóo gaa, kóo h̃o áḡń má ño. Vó du-yag yúú woolí, amáa ví f̃eḷ̃en moo vóo né.

¹²Kán ɔ̃d ví moo h̃en í-hágá yeí-vu, kíí f̃eḷ̃e né ye, víñ d̃eḡ ñee f̃eḷ̃e moo í-ḡn ɔ̃d ví yúú h̃en í-kuu-di be"í-máalá!

¹³Nán tóó d̃aan d̃oḡ be"í-né, séy í-míí Tayii ka ba'an ya ye ño. Mí zuu-wulí-áḡń.

14Í míí Tayii ka ba'an ya ye, séy vún gan dɔŋon mí yúba kó í Múúsa ká be biig dɔ' séé yúba la' tóólí-hóg tíj máa wɔɔɔ,

15moo kóó nónná a 'yé zóó, míííí tée, wún nuŋ vágád káákáá ú.

16“Amáa Tayii híí nán vu-dam pélí, ma ba' Waa dágá 'néj woo yaa moo kóó nónná a 'yé zóó, woolí-tée, a nɔɔ sá, amáa a nuŋ vágád í káákáái.

17Tayii ba'an Waa woo ya hágá yelí-moo moo sə"éj né, amáa moo nánán vu-sənnée.

18Nán a 'yé zóó, woolí-tée, moo woo kəɔ né, amáa nán í a 'yén zóó, woo woolí-né tée, moo woo kəɔ sú'ú, moo ka 'yén zóó, Waa dágá 'néj Tayii woolí-né má nɔ.

19Hɛn kəɔg kólí-wu-ye nɔ: Túlí yaa hágá yelí, amáa nán vu-híí dim wu-mba túlí, moo ba'ad voo, ba'ad bíddi.

20Kóó nónná ka kó hɛn bíd tée, máń túlí, yaan túlí woolí-né, moo ba'ad bii ba vún vúd nó nánán woolí-ú.

21Nán ka kó hɛn yéń máa, yaa ya túlí woolí, moo ba'ad bii wu-vúd nó nánán woolí-ú, moo nán ye kid Tayii tóg sú'ú.”

Yesu vu-kan Yoohána í-mam Tayii wooné wu-

22Pig woolí-máa, Yesu laa hág Yúúdálí-kan waa duulí woo vu, súg mbaa kan vu-wulí, woo nán vu-mam Tayii wulí-ám.

23Yoohána did nán vu-mam Tayii wooné ám, kaa Enóŋjí, bé' kan Salím, moo mam ká bu-wulí-ú. Nán vu-baa yaa woolí, ma Yoohána baa woo vu-mam Tayii.

24(Ká vu-dɔn ná Yoohána lig púúsinalé, né.)

25Sey woolí-máa, waa duulí Yoohána woo tóó vu-fan moo kan nán Yúúda tóó yúú mam woonéí,

26ma vu-pəŋ moo woo yaan Yoohána woolí, vu-ɔddu: “Akaw, nán ka mbaa kan mó zij Yuʼden dɛn, káń duddu-yəg pee, did nán vu-mam Tayii wooné, ma nán 'waapád vu-di laalí-woolí.”

27Yoohána ka ki máa, híjd vu-ɔ: “Tayii a pún nán hɛn né tée, wún nugun hɛn tóó né.

28Vii nán yəg duí-míí yúú moo káń ɔd ví yelé: ‘Mí í-nán sənnée pélí, amáa Tayii wu-ba'an ya tíj woolí.’

29Nán ku-púgu-lig máa, wu-í-kéé, aga, amáa daga gboo ka ki yég woo tée, zóó dɛ"ɔ mba hɛn, moo ka ki yég í-kéé, aga woo má nɔ. Zóó, dɛ"é, míí dó yagalí-yɛ.

30Na"é, woo a wu-laa tíj, amáa í-míí, an fíí ya pigim.”

Í ka zu-be"í-má nɔ

31“Í ka zuu be"í máa, wu-mbaa yúú nán voolí 'waapád. Nán í ka di woo hágá yelí-máa, mbaad woo hággi, moo woo moo yúú hẹn kuu-di hágá yelí-máa vu-yu. Amáa í ka zuu-woo be"í máa, mbaa woo yúú nánán voolí 'waapád;

32du-woo yag yúú hẹn ka họ, kan hẹn ka ki gaa máalé, amáa nán vu-fẹen moo woo né.

33Nán ka fẹe moo woo máa, hẹn woo tú' moo Tayii woo ba moo yéñe.

34Nán Tayii ka ba"u-yẹ, wu-di moo Tayii woo moolé, moo Tayii púgu-yigid woo buulí-na'a.

35Ba'á Tayii híj Waa woo ú. 'Yé hẹn 'waapád nag woolí.

36Nán a 'yé zóó Waa Tayii woolí-tée, nuñ vágád í-káákáá sú'ú. Amáa nán a kin Waa Tayii woo tóg né téé, wún nugun vágád í-káákáá né. Tayii kóddu-zóó, yéé, sú'ú.”

Yoohána 4

Yesu vu-kan wakéé Samaríi tóo no

1-2 Nán farísa vu-ki Yesu ba nuñ waa duulí vu-mba Yoohána ú, ba did vu-mam Tayii woonée áñ. (Amáa Yesu ká wu-woon vu-kan nag woo né, waa duulí woo ká vu-woo vu.) Sey Yesu ka gaa nán farísa ba vun ki sí-iyoggo ó máa,

3kéé hág Yúúda gbo, fíí la hág Gáliléelí.

4Hjnaa woo yag duu la hág Samaríilí.

5Yesu ya kaa tóolí-hág Samaríilí, yéé woo Sikár, bé' kan bab tóo Yaakúbu ká pú-waa woo Yuuséfu máalé.

6Dəə mam Yaakúbu woo ká duulí. Yesu ka taa kan 'yéem zága sáamé máa, nəə mbaa dáñ mam zog yelé.

7-8Waa duulí woo vu-laa voo kaalí moo hẹn lálí-soolí. Yesu ka di mbaalí-wulí máa, wakéé Samaríi tóo yaa mam kolí. Yesu vigi: “Am pún mam mí zo ú.”

9Ma wakéé pee híjdu: “Amáa mó móo nán Yúúdaí. Kó née mó o ɔn pú-bi mammelá? Mí wakéé Samaríi péláa?” (Moo nán Yúúda vu-sén nán Samaríi vu-né.)

10Yesu híjdu-yag o: “Ka món gaa hẹn púlí Tayii woo ú, ka món gaa nóo ka vim mam zolí-yelá téé, ka món bá'an mam, ka mín púm mam de"é, na'a áñ.”

11Wakéé pee odu: “Ba'á, ví kan sóo pélí, dəə mam ye sú ú áñ; mam de"é, ye, víñ nuñho télá?”

12Vii mba a ba ví yéé Yaakúbu aa? Yaakúbu aga ká zo mam ye kan waa woo vu, kan hẹn buulí woo vu, ma ka noo gbod vó ye no náa!”

13Yesu duu híjdu: “Kóo nónná a zo mam ye téé, mam wún duu 'wɔddu-ú,

- 14 ʒamáa nán a zo mam í-kán diḡi púlí-ye téé, mam wún duu 'wɔnnɔ né sáḡ. Mam ʒn púgu-máa, wún gaddu-mam gabud zóḡḡé. Nán a zo téé, wún nuḡ vágád káákáá.”
- 15 Wakéḡḡ pee duu ɔddu: “Ba'á, i pún mam ye ó, moo mam a duu 'wɔn sá, ʒn ya duu kɔ mam ye lí-sá áḡ.”
- 16 Ma Yesu ɔddu: “ʒm la bee wéḡḡm ya ú.”
- 17 Wakéḡḡ pee hḡḡdu: “Mí kan wəḡḡ pélí.” Yesu duu ɔddu: “Mó moo moo yéḡḡne, kám ɔ: ‘Mí kan wəḡḡ pélí’ má nɔ;”
- 18 moo ká mó di kan wəḡḡ nónó, ʒamáa í-kám di kannɔ ye, wəḡḡ móó nɔ pélí. Moo kám moo ye, moo yéḡḡne.”
- 19 Wakéḡḡ pee ka ki moo ye máa, ɔddu: “Ba'á, mí hɔ ví máa, ví anábii.
- 20 A vó yéé vu-baa ha'ad Tayii hən guu-ye lí, ʒamáa í-víi nán Yúúda vu, ví ɔ ya hən ha"í-ba di Yerúsalemmé dágá.”
- 21 Yesu duu ɔddu: “Wakéḡḡ ye mó, ʒm ki duulí-na'a. Sey too lí-tée, vín ha'an Ba'á Tayii hən guu-ye lí-né, kan Yerúsalemmé áḡ.”
- 22 í víi nán Samarii vu, ví na' víi hən kii gaa né má nɔ. í vóó nán Yúúda vu, vó gaa vóó hən kóó na"ó, moo hən nán sənne yaa di nán Yúúda voolí.
- 23 ʒamáa zaa téé, nán kuu-duu Tayii yéḡḡná máa, wún na"ɔ zóḡḡé kan moo yéḡḡne; hən woo dən sù'ú-áḡ, moo Ba'á Tayii soo woo nán kuu-na"ɔ í-yɔḡḡ máa vu-yu.
- 24 Tayii wu-pú-nánán vu-vágád. Nán uu-na"ɔ téé, séy uu-na"ɔ zóḡḡé kan moo yéḡḡne.”
- 25 Wakéḡḡ pee ka ki í-yɔḡḡ máa, ɔddu: “Mí gaa í-nán sənne wún yaa dilí, í kuu-beewu-Krístu má nɔ. A yaa sù'ú-tée, wúnno tú'ud ba ví hən 'waapád.”
- 26 Ma Yesu hḡḡdu: “Mii ye nɔ. Mii di moo moolé kan mó ye nɔ.”
- 27 Sey kuu-di moo ye mbalí-máa, waa duulí Yesu woo vu-fíi ya, ma vu-hɔḡḡ di moo mbalí-kan wakéḡḡ too nɔ, la' vu-la fid. Kóó í-yɔḡḡ sḡ, nán too vinno moo too né. Vu-vinno: “Mó vigi ɛná?” máa né. Vu-vinno: “Moo ɛn mó mba moo kannólá?” máa né áḡ.
- 28 Sey wakéḡḡ pee ka ki í-yɔḡḡ máa, gbɔ gbág mam woo zɔḡḡí-wulí, daa laa kaalí, ɔd nán vu:
- 29 “I ya hɔ sí-nán too nɔ! ɔn hən kán kó máa 'waapád sù'ú. Too téé í-nán sənne wu.”
- 30 Ma vu-vúd kaalí, vu-yaa Yesu woolí.
- 31 Sey wakéḡḡ ye ka laa kaalí-máa, waa duulí Yesu woo vu-ɔddu: “Akaw, hən lálí-ka ye lá.”

- 32 ʔmáa Yesu híjɪd vu: “Mí dɪ kan hɛn lálí-tóó, ví gaano né.”
- 33 Waa duulí woo kuu-ki máa, vu-vín ya voolí: “Nán too panno ya hɛn lálí-yelí-áa?”
- 34 Ma Yesu ɔd vu: “Hɛn lálí-míi wu-ye nɔ, séy míi kó hɛn híjɪlɪ í-ka ba'an ya ye woo, míi kó ba'ad woo 'waa péjɪ.”
- 35 Ví ɔn bá' túd sɛ'ɛ ba kéen sɛɛ ndaddú-náa? Mí ɔd ví, i luu dɔg lá ví nóó yúba, i hɔ túd yóggɪ. Bá' túd sɛ'ɛ yá sú'ú.
- 36 Nán a sɛ' máa, nuɲ hɛn sú'ú-woo sú'ú, sug túd í-a pú-vágád káákáá má nɔ. Moo woo nɔ nán ka ba máa uu-súg dɛ' zóó kan nán í-ka sɛ' sug máa ájɪ.
- 37 Moo máa kuu-moo yɛ, moo yéjɪne; nán too ba woo, nán too sɛ' sug woo.
- 38 Í míi, mí ba' ví moo hɛn suggí-ya ka ví kón ba'ad wulí-né máalé, Nán too ká vu-kó ba'ad woo. Í víi, ví dɔ ba'ad voo yɛlé, sú'ú.”
- 39 Wakéé, pee ka du-yag yúú Yesu woolí, ka ɔ: “ɔn hɛn kán kó máa 'waapád sú'ú” máa, nán Samaríi buwí na'a kaa yɛlé, vu-fɛɛ moo Yesu woo yúú moo wakéé, yɛ ba ɔd vu-yɛlé.
- 40 Moo woo nɔ nán Samaríi vu-yaa, vu-nuɲ Yesu, vu-vigi a mbaa biilí. Ma Yesu sɛə wulí-bá' idú.
- 41 Sey kuu-ki moo woolí-yagá máa, nán too vu-buwí na'a vu-fɛɛ,
- 42 ma vu-ɔd wakéé, pee: “Vó duu fɛɛn moo woo yúú moo móólé né, moo aga vó ki kan tóg vóó, ma vó gaawu-ba í-nán sɛnné yéjɪne.”

Yesu zaa waa nán gbɔɔ too woo

- 43 Bá' idú yɛ ka yag sú'ú-máa, Yesu lúú wulí-laa hág Gáliléelí,
- 44 moo aga ká ɔ: “Anábi too nugun na"é, kaa haalé, woolí-né.”
- 45 Sey ka yá la hág Gáliléelí-máa, nán kaa vu-fɛɛwɔ, moo ká vu-laa mam vúnní páska dɪ Yerúsalemé, vu-hɔ hɛn gbɔɔ ka kó wulí 'waapád.
- 46 Yesu duu daa laa kaa Kanáalé, hág Gáliléelí, ya ká tii mam doo peelí. Nán gbɔɔ too ká duwí, nán gbanii woo nɔ. Waa yée woo ud hɔɔ dɪ Kapernáhummé.
- 47 Nán gbɔɔ pee ki Yesu ba lúú hág Yúúdálí, ba yaa dɪ hág Gáliléelí, ma laa Yesu woolí, dɛnno nag, ba a sí zuu-la záad bi waaɪ, moo waa yɛ ud hɔɔ, zaa kan nɔ sú'ú-ájɪ.
- 48 Ma Yesu híjɪdu: “Kíi hɔn hɛn saɔa gbɔɔ too vu-kan hɛn zálí-tóó vu-né tée, ví fɛɛn moo né sájɪ.”
- 49 Nán gbɔɔ pee duu ɔddu: “Ba' naa, i sí zuu-vaɲná, waa míi kan nɔ ɔ!”
- 50 Yesu duu híjɪdu: “ʔm laa la ú, waa móó mbaa nánne!” Nán pee fɛɛ moo Yesu ka ɔddu-yɛ, daa zuu.

51Ka di zuu-sííí máa, nán ba'ad woo vu-ya laawu-hijnaalé, vu-ɔddu: “Waa móó mbaa nánne!”

52Baa pee ka ki máa, vi vu-fóó ba kạ"ɔ sey woo télá? Vu-híjdu: “Ká bán zamndi dágá yag menné máa, fóó píím 'wáawu-wulí.”

53Moo woo no waa ba'a pee gaa Yesu ba ɔd bi moo sey woolí: “Waa móó mbaa nánne!” Ma baa pee 'yé zóó, Yesu woolí-kan nán woolí-kííí vu-'waapád.

54Pig Yesu ka lúú hág Yúúdalí, ka daa laa hág Gáliléelí-máa, hen sạgạ í idú woo ka kó máa, wu-yẹ no.

Yoohána 5

Yesu zạg nán kpee tóó

1Pig woolí máa, mam vúnnee nán Yúúda voo tóó ká díí, ma Yesu daa dọg Yerúsalemmé.

2Mam tóó ká key di kaa yẹlé yag dóm tóólí, ká ya mam woolí, yéé woo “Mbee.” Vu-beewu-kan yag eebəréə “Betésta,” di kan đạg waa nónó.

3Nán họg vu-baa ud mbaa wulí-bwulí-na'a, kan nán yẹm vu, kan nán gbuwg ké'ẹ vu, kan nán kpee vu, [vu-mbaa laa mam namné wulí,

4moo maleeka í 'yéíí-woo baa sí zuu-nam mam yẹ sey tóólí, téé nán ka dọg dó zuu-mam yẹlé tíj péj téé, họg kạ"ɔ, kóó họg woo ẹná sị'.]

5Nán tóó ká duwí, ud họg ve' vo' tạgọ́ zuu-ka'andaddú.

6Sey Yesu ka họgọ ka di úud mbaa máa, gaa ba ud họg đii sú'ú, vigi: “Mó híj họg a kạ' bi áa?”

7Nán họg pee híjdu: “Ba' naa, sey mam ka di namné téé, nán tóó a gan pạgạn zuu-wulí-máa péíí. Kán di zuu-sííí téé, nán tóó yạ tíj mííí ma.”

8Ma Yesu ɔddu: “Am lúú dọg yúba, mó be píg móó, mó 'yẹmma ó.”

9Vanhá họg kạ"ɔ zuu-yag woolí, be píg woo 'yẹm. Zạgạ woo ká zạgạ asawəi.

10Nán Yúúda ku-họg nán họg ba kạ"ɔ pee máa, vu-ɔddu: “Bəə zạgạ asawəi, dooká baa ví há' ba am gan píg móó bəə sá.”

11Ma híjdu vu: “Nán ka zạgạn họgọ́ yẹ wu-ɔn: ‘Am gan píg móó, mó 'yẹmma ó.’”

12Vu-vigi: “Nóo ọm: ‘Am gan píg móó, mó 'yẹmma ó' lá?”

13Amáa nán họg ba kạ"ɔ pee, gaan sí-nán pee né, moo Yesu ká lúú sí-wulí-ú, moo dúú ká vu-buu-ya yẹlé ó.

14Pig woolí-máa, Yesu la kan kanno na'am gbọg lig hen ha"íí, ma ɔddu: “Am ki súm! Họg kạ'am sí-yo. Am duu kó hen bíđ sá, moo hen tóó kan duu kóm kan mba í-yẹ ó.”

- 15 Nán pee daa lúú laa, la ɔd nán Yúúda vu Yesu ba wu-ząą bi.
- 16 Moo woo nɔ ma, nán Yúúda vu duun Yesu kan moo, moo ká kó hɛn yɛ di ząą asawəlí.
- 17 ʌmáa Yesu hǐjǐd vu: “Ba' mǐí di ba'ad kólí-háǎ yǎ 'yǎ'ǎ ye yɔ. Mǐí ǎm, mǐí di kólí.”
- 18 Yúú moo yɛlé, nán Yúúda vu duu soowu-soolǐ-gbɔɔ mɛ́n, moo bi nɔwɔ ó, moo ka líd ząą asawəi má nɔ dágá pélí, ʌmáa moo ka ɔ Ba' bii ba Tayiii má nɔ, moo ba tii fǒǒ woo bi man kan Tayiii.

Néélé Waa Tayii woo woo nɔ

- 19 Yesu duu ka moo sɔd vu, ɔ: “Mǐí ɔd ví moo yéǎne, Waa di kan néélé kón hɛn dán woo né sǎm, ʌmáa baa kó hɛn Ba' woo ka kó má nɔ. Kóó Ba' woo a kó ɛná, Waa woo kó duu wu-yu-ǎm.
- 20 Ba'á hǐjǐ Waa woo, ma tú'udu-hɛn aga ka baa kó kan fǒǒ woo máa 'waapád. Wúh tú'udu-hɛn gbɔɔ tóó vu, vúh mba íye vu-ǎm, moo hɛn woo a la' ví la fid.
- 21 Ba'á nim nɔm vu, vu-mbaa ząąd, ma di í-yɔɔ ǎm, Waa woo wúh nim nán í-ka hǐjǐ bi nim vu-máa ǎm.
- 22 Ba'á wúh sɛ'ɛn moo yúú nán tóó woolǐ-né, ʌmáa gbɔ moo sɛ'ɛ 'waapád nag Waa woo woolǐ,
- 23 moo nán 'waapád uu-na' Waa woo kó í-kuu-na' Ba'á wɔɔ ǎm. Nán a na'an Waa woo né téé, na'an Ba'á ka ba'ano ya ye né ǎm.
- 24 “Mǐí ɔd ví moo yéǎne, nán ka fɛɛ moo mǐí, ka 'yé zǒǒ í-ka ba'an ya ye woolǐ-tée, nuɲ vágád káákáá sú'ú. Wúh yǎn ya moo sɛ'ɛlé, né, ʌmáa yǎɔ nɔm, nuɲ vágád káákáá sú'ú.
- 25 Mǐí ɔd ví moo yéǎne, sey tóó wúh yaa dílí, sey woo yǎ sú'ú-ǎm. Nán nɔm vúh ki yéǎ Waa Tayii woo; í-uu-ki máa, vúh mbaa ząądná.
- 26 Ba'á wu-di kan néélé pú-nán vu-vágád, ma pú-Waa woo néélé yɛ í-yɔɔ ǎm.
- 27 Púgu-néélé, moo sɛ'ɛ sú'ú-ǎm, moo Tayii wu-ba"u-ya yelí.
- 28 Hɛn ye a la' ví keb sá. Sey tóó wúh yaa dílí, nán 'waapád kuu-di béégí-máa, vúh ki yéǎ woo,
- 29 vúh nírm vúd ya. Nán í-kuu-kó hɛn duu-máa, vúh nírm, vúh nuɲ vágád káákáá Tayii woolǐ. Nán í-kuu-kó hɛn bíd máa, vúh nírm voo moo moo sǐ'ǐnǐ.”

Hɛn yǎǎ dulí Yesu woo vu-yu-

- 30 Yesu duu ɔd vu: “Mǐí di kan néélé kón hɛn tóó kan fǒǒ mǐí ní. Mǐí sɛ'ɛ moo kó í-kan ki Ba'á woolǐ-máa wɔɔ. Moo sɛ'ɛ mǐí di woo tég tég, moo mǐí soon hɛn hǐjǐlǐ dán mǐí nu né, ʌmáa mǐí soo hɛn hǐjǐlǐ í-ka ba'an ya máa woo nɔ.
- 31 “Aga ʌnno du-yǎǎ yúú mǐílǐ téé, yǎǎ dulí-mǐí yéǎne pélí.

- 32 ʔmáa nán tóó díí, wu-baa dun yʔg. Mí gaa yʔg duí-woo yúú mííí yʔ, ba moo yéñe.
- 33 Aga ká kíí ba' nán tóó vu-la Yoohána woolí-máa, Yoohána du-yʔg yéñ.
- 34 f míí, mí soon míí yʔg duí-nánán tóó woolí-né, ʔmáa mí ʔd ví moo ye moo i séddú.
- 35 Yoohána ká wu-mbaa kó í-lám ka má' vee, ka di túlí máa wʔgʔ. Ká ví híí bi de' zóʔ kan túlí woo waaná'.
- 36 f míí, mí di kan hʔn yʔg duí-gbʔʔ ba'a ka mba í Yoohána woo máa áñ. Ba'ad míí máa, Ba'á ka pún ʔn kó vu-ú-ye, ba'ad súu-vuu-tú' Ba'á aga ba wu-ba'an ya.
- 37 Ba'á ká ba'an ya súu, aga du-yʔg yúú mííí áñ. Ví kin yéʔ woo né, ví hʔn yʔg túñ woo né áñ.
- 38 Ví feʔen moo Tayñ woo vu-zóʔ, vííí ní, moo ví 'yéñ zóʔ, víí í Tayñ ka ba'ano ya ye woolí-né áñ.
- 39 Ví baa kúʔú moo debterelí, moo ví taa ba bíñ nuʔ vágád káákáá wulí, ʔmáa debtere ye aga wu-du-yʔg yúú mííí.
- 40 Kóó í-yʔgʔ sʔ, ví sén yaalí-mííí moo bi nugun vágád káákáá né.
- 41 “Mí soon na”é, nánán tóó woolí-né,
- 42 ʔmáa mí gaa ví híí Tayñ zóʔ, vííí ní.
- 43 Mí yaa míí kan yéʔ Ba' míí woo nʔ, ma ví feʔen mí ní. Nán tóó aga a yaa kan yéʔ dán woo téé, vín feʔewʔ.
- 44 f víí aga kíí híí ná'ané ya vííí, kíí híí Tayñ aga a wu-na' bi sá ye, vín deʔ née feʔe moo woolá?
- 45 I taa ba míñno doo bi Ba' míí woolí-sá. Nán ka doo ví máa, wu-Múúsa kíí 'yé zóʔ woolí-yʔ nʔ.
- 46 Moo ka vín feʔe moo Móúsa woo ú-tée, ka vín feʔe moo míí áñ, moo Móúsa ká bínda dán moo yúú mííí wu-má nʔ.
- 47 ʔmáa i feʔen moo Móúsa ka bínda ye vu-né téé, vín deʔ née feʔe moo kán ʔ ye vulá?”

Yoohána 6

Yesu pú-nán uzinɛre nónó vu-hʔn lálí
(Matío 14:13-21; Márkus 6:30-44; Lúg 9:10-17)

- 1 Pig woolí-máa, Yesu daa lúú laa mam deʔn Gáliléelí (vu-bee mam ye “Tiberíai” áñ).
- 2 Dúú buulí-na'a vu-dugu, moo vu-hʔ hʔn saʔa ka kó, ka zaʔ kan nán hʔʔ vu-má áñ.

- ³Yesu dáá dɔg guwí, mbaa wulí-kan waa duulí woo vu.
- ⁴Mam vúnní páska nán Yúúda voo ká di bé'.
- ⁵Yesu luu dɔg nóó yúba họ dúú vu-di yaalí-woolí-duun déh né, ma ɔd Filíb: “Bán nuɲ ví beréd téé, bán hi ví moo dúú yɛ uu-nuɲ hɛn lálíhá?”
- ⁶(Yesu ɔddu-moo yɛ moo bi guggu-ú, moo aga gaa hɛn a di kólí-máa ó.)
- ⁷Filíb híjdu: “Kóó beréd booro tɛmɛre idú moo kóó nónná a nuɲ waaná'ná' sɪ', kan maan vu-né áh.”
- ⁸Waa duulí Yesu woo tóó, yéé woo Àndɛrée, Simón Piér daa sáɲhi, ɔddu:
- ⁹“Náásáɲ waa tóó di kan beréd yelí-kígi nónnó, kan ze' waa idú. Ámáa hɛn í-yɔgɔ yɛ wún dɛɲ née maa dúú yɛ vulá?”
- ¹⁰Ma Yesu ɔd vu: “I mbóg vu-uu-mbaa la hágá.” Ya woo hód ká buu-wulí-ú. Ma vu-mbaa hágá. Wayée zaa ka vun yá fɔ́fɔ́, uzineere nónnó ó,
- ¹¹Yesu bee beréd pee vu-dɔg nagá, dɛɲ Tayi nag, yɛ'ɛ nán kuu-mbaa hágá pee vu. Duu pú-vu-kan ze' pee áh, vu-lá kó í-kuu-híj wɔgɔ.
- ¹²Kuu-hɛ' sù-ú-máa, Yesu ɔd waa duulí woo vu: “I sug kéelí-woo yɛ vu-'waapád, moo hɛn tóó a ti sá.”
- ¹³Dúú yɛ kuu-lá beréd kígi nónnó pee vu-sù-ú-máa, waa duulí woo vu-sug kéelí-woo hi' baa wɛnbó' zuu-idú.
- ¹⁴Nán vu-hɔ hɛn sɔgɔ Yesu ka kó yɛ, ma vu-ɔ: “Moo yéɲne, anábi kuu-ɔ ban yaa dilí-pee, wu-ye nɔ.”
- ¹⁵Yesu ka gaa ba wún di yaalí-ma' laan bi gbanaai máa, daa lúú dɔg guwí, wu-dágá.

Yesu 'yem yúú mammé

(Matío 14:22-33; Márkus 6:45-52)

- ¹⁶Yɔg men ka kó máa, waa duulí Yesu woo vu-sí zuu-yɔg mammé.
- ¹⁷Vu-dáá néɲɲí, vu-di laalí-mam dɛn kaa Kapɛrnáhumé. Vid sɔ' sù-ú, ámáa Yesu yɛn ná voolí-né.
- ¹⁸Ma sápeém gbɔɔ tóó pɛ, mam nam gbɔɔ ba'a áh.
- ¹⁹Sey kuu-yúú-néɲ kiloméɛtɛr nónnó, tóó téé gúú máa, vu-hɔ Yesu 'yem ya yúú mammé, di yaalí-dáj néɲɲí. Dúú-kó vu-sù-ú.
- ²⁰Ámáa Yesu ɔd vu: “Míw náa! I kó dúú-sá.”
- ²¹Kuu-ki ná' máa, vu-fɛɛwɔ dɔd dɔg néɲɲí. Vanhá vu-yá yɔg nɛ'em hág ba vun di laalí-wulí-peelí.

Dúú vu-soo Yesu

22Yag ka'ámé dúú í kuu-kée ya peelí-máa, vu-gaa néj ká ba duulí-dágá 'néj, amáa Yesu ban dón wulí-kan waa duulí woo vu-ám né, ba vun laa vu-méń.

23Amáa néj tóo vu-lúú kaa Tiberialí, vu-yá ya bó' kan ya í'yélí-Yesu ba bag hẹn yúú beréddí, ma dúú kuu-lá yelé.

24Sey dúú kuu-hon sí Yesu kan waa duulí woo vu-né ám máa, vu-dáá néj yẹ wulí, vu-laa kaa Kapernáhummé, vu-soo Yesu.

Yesu wu-hẹn lálí-í-ka pú-vágád káákáá má nɔ

25Dúú kuu-nuŋ Yesu mam dɛn máa, vu-vigi: “Akaw, mó yaa yelí-zag ndenná?”

26Yesu híjd vu, ɔ: “Mí ɔd ví moo yéńne, ví soon moo kíí lá beréd hẹ' má nɔ, amáa ví soon mí moo hẹn kíí ki, kan hẹn sạgạ kíí hẹ vu-má nɔ né.

27I kó ba'ad moo hẹn lálí-í-a dɛ 'wáané má nɔ sá, amáa i kó moo hẹn lálí-í-a mbaa, a pú-vágád í-káákáá má nɔ. Í míí, Tayii ka ba'an ya ye, míń pú-ví wu-yu, moo Ba'á Tayii kó hẹn a tú' ba binno ba'an ya máa sú'ú.”

28Kuu-ki máa, vu-duu vigi: “Oo kó ba'ad Tayii woo nénná?”

29Yesu duu híjd vu-ɔ: “Ba'ad Tayii woo ka híj máa, wu-ye nɔ. I 'yé zóó, mííj, í-míí Tayii ka ba'an ya ye nɔ.”

30Ma vu-duu vigi: “Món kó hẹn sạgạ woo ẹn, oo hẹ ma oo 'yé zóó, móóléj? Món kó ba'ad gbọọ woo ẹná?”

31A ba ví yée ká vu-lá mána hóg kẹŋŋí-kó í-ká vu-bínda debterelí-máa wɔgɔ: ‘Ká pú-vu-hẹn lálí-zuu-be"í, moo uu-lá ú.' ”

32Yesu duu híjd vu: “Mí ɔd ví moo yéńne, Múúsa ká pún ví hẹn lálí-í-ka zuun be"í-pi má nɔ né, amáa Ba' míí wu-pú-ví hẹn lálí-í-dén kəd ka zuu-be"í-má nɔ,

33moo hẹn lálí-í-Tayii ka pú-máa, wu-nán í-ka zuu-be"í-pi má nɔ. Í woo wu-pú-nánán vu-vágád káákáá.”

34Kuu-ki máa, vu-vigi: “Ba'á, am pú-vó hẹn lálí-máa yẹ sey 'waapád!”

35Ma Yesu duu híjd vu: “Míí hẹn lálí-í-ka pú-vágád káákáá má nɔ. Nán a yaa mííj téé, wún mbaa kó í-gɔɔm ka duu yannɔ né máa wɔgɔ. Nán a fẹẹ moo míí téé, wún mbaa kó í-mam ka duu 'wɔnnɔ né máa wɔgɔ ám.

36Amáa ba mín ɔd ví sú'ú, ví hẹn sú'ú-ám, ma ví 'yén zóó, mííj ní.

37Kóó nónná Ba'á ka pún kannɔ máa, wún yaa mííj ó. Nán í-a yaa mííj máa, míń neŋŋɔ gbɔn góh né;

38moo mí sí zuu-be"í-pi moo bi kón hẹn híjílí míí nu né, amáa moo hẹn híjílí í-ka ba'an ya máa woo nɔ.

39Hẹn híjílí í-ka ba'an máa woo, wu-ye nɔ, ɔ nán 'waapád ba kii pún kan vu-ye, kóó dágá aga ba a ti wulí-sá, amáa ba an nim vu-nɔmmé bá' sí'ídí.

- 40 Hɛn hĩĩlĩ Ba'á woo wu-ye nɔ, kóó nónná a hɔ Waa Tayii woo, a 'yé zóó woolí-tée, séy mĩn nimmɔ nɔmmé bá' s'ĩ'ĩdí áǎm, wúh mbaa kan Tayii káákáá.”
- 41 Nán Yúúda kuu-ki máa, vu-lágán moo yúú woolí, moo ka ɔ: “Mii hɛn lálí-í-ka zuu-be"í-yɛ nɔ.”
- 42 Vu-ɔ: “Yesu yɛ, waa Yuuséfu woo nɔ péláa? Ba gaan ví ba' woo kan na' woo áǎm náa? Dɛn née ka ɔ ba bin sí zuu-be"í-lá?”
- 43 Ma Yesu ka moo ɔd vu: “I nɔuu moo ya vílĩ sá.
- 44 Nán tóó wúh di kan néélé, yaan mílĩ né, séy Ba'á í-ka ba'an ya ye, wúh nɔ woowu-paŋ ya, téé mĩn nimmɔ nɔmmé bá' s'ĩ'ĩdí.
- 45 Debtere anábi voo ɔ: ‘Ya voo 'waapád, Tayii wúh nɔ tú'ud vu-hɛn.’ Kóó nónná ka ki moo Ba'á woo, ka fɛɛ moo tú"í woo máa, wúh yaa mílĩ ɔ.
- 46 Nán tóó hɔn Ba'á Tayii né, séy nán í-ka vúd ya Tayii woolí-máa, wu-hɔɔɔ.
- 47 “Mí ɔd ví moo yéŋne, nán a 'yé zóó mílĩ-tée, nuŋ sí-vágád Tayii woolí-ú.
- 48 Mii hɛn lálí-í-ka pú-vágád káákáá má nɔ.
- 49 Kóó a ví yée ká uu-lá mána hóg kɛŋŋí-s'í, vu-nɔɔ áǎm.
- 50 Hɛn lálí-í-ka zuu-be"í-máa, wu-ye nɔ, nán a lá-tée, wúh nuŋ vágád káákáá ú.
- 51 Aga mii hɛn lálí-vágád í-ka zuu-be"í má nɔ. Nán a lá-tée, wúh nuŋ vágád káákáá. Hɛn lálí-woo, wu-fóó, míi kán di púlí-moo nánán uu-nuŋ vágád káákáá wulí-má nɔ.”
- 52 Nán Yúúda kuu-ki moo yɛ máa, vu-fan moo yúú moo woo yelé, vu-ɔ: “Dɛn née wúh pú-ba ví fóó yɔɔɔ woo, bán lá vílá?”
- 53 Ma Yesu hĩĩd vu: “Mí ɔd ví moo yéŋne, i lán fóó yɔɔɔ míi, í-míi Tayii ka ba'an ya ye né, i zɔn mɛm míi ní-tée, vín nuŋun vágád Tayii woolí-né.
- 54 Nán a lá fóó, míi, a zɔ mɛm míi áǎm-tée, nuŋ sí-vágád Tayii woolí-ú. Mĩn nimmɔ nɔmmé bá' s'ĩ'ĩdí áǎm,
- 55 moo fóó, míi wu-hɛn lálí-dɛn kɛd. Mɛm míi wu-hɛn zɔlĩ-dɛn kɛd áǎm.
- 56 Nán a lá fóó, míi, a zɔ mɛm míi-tée, wúh má'án kan mí fóó dágá; mĩn má'án kannɔ fóó dágá áǎm.
- 57 Ba'á ka pú-vágád máa, wu-ba'an ya, ma mí nuŋ vágád moo woo. Nán a lán-tée, wúh nuŋ vágád moo míi áǎm.
- 58 Hɛn lálí-ka zuu-be"í-máa, wu-ye nɔ. Kón í-a ví yée kúu-lá s'í, kúu-nɔɔn máa wɔɔɔ né. Ámáa nán a lá hɛn lálí-í-ye-tée, wúh nuŋ vágád í-káákáá ú.”
- 59 Sey Yesu ka moo moo ye máa, ká di hɛn tú"í lig súggí-nán Yúúda woolí, kaa Kapernáhummé.

Moo í-ka pú-vágád í-káákáá má nɔ

- 60 Nán bɔwí na'a sɔɔm waa duulí Yesu woo woolí, ku-ki moo yɛ máa, vu ɔ: “Moo máa yɛ tɛ ú-náa! Nóo wún duulá?”
- 61 Yesu gaa zóó woolí-waa duulí bii ba vun di moo nguuní yúú moo yɛlé, ma ɔd vu: “Moo yɛ sa ví zóóɔɔ?”
- 62 ʌmáa i hɔ í-míí Tayii ka ba'an ya yɛ, ɔn dáá dɔg ya mbaalí-míí ká tíj peelí-tée, vín ɔ nénná?
- 63 Yigid Tayii woo wúnɔ pú-nánán vu-vágád; nánán vu-kan fɔ́ó voo máa, wún kón hɛn tóó né. Moo kán ɔd ví yɛ vu, wu-yigid Tayii woo, kan vágád káákáá ájín.
- 64 ʌmáa nán tóó vu-víílí sɔɔmé, vu-'yén zóó míílí né.” (Yesu moo moo yɛ ná', moo ká gaa dɛné woolí-nóo ká ba wún fɛɛn moo bii nílá máa ɔ; ká gaa ájín nóo ba ka di bi dɔnné nag nánán woolíá máa ɔ ájín.)
- 65 ma duu ɔ: “Moo woo nɔ mí ɔd ví Ba'á a wu-pún nán tóó néélé, né tée, wún nugun néélé, yaan míílí ní.”
- 66 Ma waa duulí woo tóó vu-bɔwí na'a vu-dɛn zu-lúuní yɔg woolí, vu-duunɔ sí né.
- 67 Moo woo nɔ Yesu vi waa duulí woo í-wɔnbó' zu-idú yɛ vu: “Ví híj bi fíí la ájínmaa?”
- 68 Simón Piér híjdu: “Í'yélí-vóó, vón laa nóo woolíá? Mó di kan moo í-ku-pú-nánán vu-vágád káákáá má nɔ.
- 69 Vó gaa vóó mó nán gbɔɔ Tayii ka ba' ya má nɔ; vó 'yé zóó móólé, sú-ú-ájín.”
- 70 Ma Yesu ɔd vu: “Aga míí yeen ví ya víí wɔnbó' zu-idú ájín náa? ʌmáa nán dágá víílí sɔɔmé, yigid bíd tóó nɔ.”
- 71 Yesu moo moo yɛ yúú Yúúdas, waa Iskarió Simón woolí. Kóó Yúúdas ka mbaa sɔɔm í-wɔnbó' zu-idú woolí-yɛ nɔ sí', duu dɔd Yesu nag nánán woolí.

Yoohána 7

Yesu daa sáj vu-'yén zóó woolí-né

- 1 Pig woolí-máa, Yesu 'yɛm kéj daa hág Gáliléelí, sɛn sɛəlí-hág Yúúdalí-né, moo nán Yúúda vu-híj bi nɔwɔ ɔ.
- 2 Mam vúní nán Yúúda voo di bé', mam vúní “í-waa kɛmnée,”
- 3 ma Yesu daa sáj vu-ɔddu: “ʌm lúú yelí, mó dɔg hág Yúúdalí, moo waa duulí móó u-hɔ ba'ad móó kám kó má nɔ.
- 4 Nán tóó ka kó hɛn moo yég bii a kiyyú tée, kón ya yúggíí-né. Kám di hɛn yɛ vu-kólí-tée, ɔm kó vu-la ya zo"í.”

⁵(Daa sáń ká vu-'yén zóó, woolí-né áń.)

⁶Ma Yesu híjd vu: “Sey míi yān ná né, ʒmáa í-víi máa, hēn tóo há'an ví ní.

⁷Nánán vu-mán ví víi ní. Í míi, vu-mán mí míi ú, moo mí ɔd vu-la hɔd ba'ad voo yɛ ba ba'ad bíiddi.

⁸Í víi, i dɔg víi mam vúnńi yɛ la ú. Mí dɔgɔn míi ní, moo sey míi yān ná né.”

⁹Pig ka ɔd vu-moo yɛ máa, Yesu tii mbaa daa woo hág Gáliléełí.

Yesu dɔg mam vúnńi í-waa kəmnéłi-áń

¹⁰Sey Yesu daa sáń ku- dáá dɔg mam vúnńi peelí-máa, Yesu dɔg áń, ʒmáa vún la nóo na'alé, né, yúg ma dɔg.

¹¹Nán Yúúda ku-soowu-ya mam vúnńilí máa, vu-vi: “Dì télá? Dì télá?”

¹²Dúú vu-lágán moo yúú woolí-buulí-na'a. Nán tóo vu-ɔ: “Nán tɔɔɔ náa?” Tóo vu-ɔ voo: “Péłi, ʒmáa baa zo' nán vu-leená té'.”

¹³ʒmáa nán tóo mooná moo woo hɔd né, moo vu-ndɔg nán Yúúda tóo vu-yu.

¹⁴Mam vúnńi pee ka yɔ sɔɔm máa, Yesu daa laa lig hēn ha"íí, dɛn hēn tú"í wulí.

¹⁵Kó la nán Yúúda vu-bá', vu-ɔ: “Dɛn née nán yɛ ka kúgun hēn né, ka gaa hēn na'a yelá?”

¹⁶Yesu ka ki máa, híjd vu: “Hēn tú"í míi yɛ, í-míi nu péłi, ʒmáa í-ka ba'an ya máa woo nɔ.

¹⁷Nán a bi kó hēn híjilí Tayii woo nɔ téé, aga wún gaa hēn tú"í míi yɛ ba vúd ya di Tayii woolí, ʒmáa ba moo tú"í dán míi nu péłi.

¹⁸Nán a moo moo dán woo téé, soo na"é, dán woo nɔ. ʒmáa nán í-ka sood nán ka ba"u-ya máa na"éɛ téé, wu-nán yéń; kón hēn kɛɔg zóó, woolí-né.

¹⁹Múúsa ká wu-pún ví moo Tayii woo náa? ʒmáa kóo nán dágá aga víilí sɔɔmɛ, duun moo Tayii woo né. Moo ɛn ví soo bi nɔnólá?”

²⁰Ma dúú vu-ɔddu: “Yigid bíd tóo kómmó. Nóo soom bi nɔnólá?”

²¹Yesu duu híjd vu: “Ká mí kó ba'ad tóo dágá 'néń, ma ya víi 'waapád, ví mbaa yəbəə.

²²Múúsa ká tú'ud ví dɔn dólí-sú'ú (ʒmáa dɔn dólí-yɛ ká dɛgɛn Múúsa woolí-né; ká dɛn ya a ba ví yée voolí). Ma ví dɔd waa víi vu-dɔn kóo zágá asawəlí-áń.

²³Nán a dó dɔn zágá asawəlí-moo dooká Múúsa woo a líd sá téé, kán zɔɔ nán fóó, woo 'waapád zágá asawəlí-máa, moo ɛn ví kón zóó, yééłá?”

²⁴I sə' moo, moo nóo nánánne sá; ʒmáa kii sə' moo téé, i sə' moo yagalí-tég.”

Yesu wu-í-nán sənnáa?

25 Nán kaa Yerúsalem tóo ku-ki máa, vu-ɔ: “Yesu vun soo bi nɔwɔ ɔ, pee, ka wo ye.

26 Ka dii woo moo moolé, nɔ́ na'alé, ye, ma nán tóo ka ɔnno moo né máalá! Tóo tée í-nii vu-gaa ba wu-í-nán sɛnnáa?

27 Ba gaa ví nán ye, ya haalé, woo ú-náa? Ámáa í-nán sɛnné ye a yaa tée, vu-ɔ nán tóo ba wúh gaan ya yaalí-woo né.”

28 Sey woolí-Yesu tú' moo na'am gbɔɔ lig hɛn ha"íí. ɔ dɔg moo yúba: “Ví gaanó, ví gaa ya kán yaa áh. Ámáa mí yaan kan yég dán míí ní. í ka ba'an ya máa, moo moo yéh sú'ú. Ma ví gaano víí ní.

29 í míí, mí gaawu-ú, moo mí yaa woolí, aga wu-ba'an ya.”

30 Nán tóo ku-ki moo ye máa, vu-soo hɛnaa moo bi ma"ɔ ɔ, ámáa nán tóo yɔɔ nag za'ano né, moo sey woo yan ná né.

31 Ámáa nán buwí-na'a sɛam dúú ye woolí-vu-'yé zɔɔ, woolí, vu-ɔ: “Sey í-nán sɛnné a yaa tée, wúh kó hɛn sɛgá tóo mba í-ye áa?”

Vu-ba' sóɔze í-lig hɛn ha"í-vu-wu-ma' Yesu wu-

32 Nán farísa vu-ki dúú zo' vu-di moo lágané í yɔɔɔ yúú Yesu woolí. Ma gbanaa hɛn ha"í-vu-kan nán farísa vu, vu-ba' sóɔze í-lig hɛn ha"í-vu, moo wu-la ma' Yesu wu.

33 Ma Yesu ɔ: “Mín di lá mbaalí-kan ví waaná' péh, tée mín vé' la í-ka ba'an ya ye woolí.

34 Vín soonó, ámáa vín nugun mí ní, moo vín ya ya mbaalí-míí mban né áh.”

35 Nán Yúúda ku-ki máa, vu-vín ya woolí: “Wúh laa tée bán nugunó ví nílá? Wúh laa nán Yúúda í-ku-hí' la yúkaa máa voláa? Tóo tée wúh la tú'ud nán Gerég vu-yu-hɛnnaa?

36 Moo woo ka ɔ: ‘Vín soonó, ámáa vín nugun mí ní, moo vín ya ya mbaalí-míí mban né áh' ye, tú' ɛná?”

Ziɲ mam ka 'wón wulí-né sáɲ má nɔ

37 Bá' sí'íd mam vúní woo máa, záɔɔ gbɔɔɔ, ma Yesu pa moo yúba, ɔ: “Mam ka 'wod nán tóo tée, a yaa míílí, a zo ú

38 ‘Nán a 'yé zɔɔ, míílí tée, ziɲ gbɔɔ tóo, nán wu-nuɲ vágád kanno máa, wúh ga vúd zɔɔ woolí,' kó í-debtere ka ɔ wɔɔ.”

39 (Yesu moo moo ye yúú yigid Tayí woolí; nán wu-'yé zɔɔ, Yesu woolí-tée, vún nuɲɔ. Ámáa sey ye'lé, yigid Tayí woo ká yaa ná né, moo Yesu ká nugu ná na"é, Tayí woolí-né áh.)

Dúú vu-hí'ín moo Yesu woo nɔ

40 Nán tóo vu- dúú voolí- sɔ́ámé, ku- ki moo ye máa, vu- ɔ: “Moo yéñe, nán ye anábi pee no gínú.”

41 Nán tóo vu- ɔ voo: “Í nán sɔ́nné wu-.” Tóo vu- ɔ: “Àmáa í-nán sɔ́nné sú- wúh yaa hág Gáliléeláa?”

42 Debtere ɔ ban yaan zig Daavíd woolí, kaa Daavíd ka mbaan wulí Bételhemme náa?”

43 Nán vu- hĩ'n yag moo woolí.

44 Nán tóo vu- hĩ' bi ma"ɔ ó, amáa nán tóo yoo nag za'ano né áñ.

Í nii Yúúda vu-faa moo

45 Sóóze í lig hen ha"í-ku- vé' laa gbanaa hen ha"í-voolí, kan nán farísa vu-máa, nán farísa vu-vi vu: “Moo en ví pɔ́ɔn Yesu ya néléa?”

46 Ma sóóze pee vu- hĩ': “Nán tóo moon moo í-yoo tih né sáñ!”

47 Nán farísa ku- ki máa, vu- ɔd vu: “Vĩ áñ, ví báɔ hĩnaa sá'áa?”

48 Nán tóo sɔ́am í-nii Yúúda voolí, kan nán farísa tóo vu-fɛɛ moo woo sá'áa?

49 Àmáa dúú í-ye ku- gaan voo moo Tayi woo né máa, Tayi fáa vu-sí-voo ú.”

50 Nán dágá voolí-sɔ́ámé, yéé woo Níkodém; ká wu- laa Yesu woolí-tih má no. Ma Níkodém ɔd vu:

51 “Tow aa kin ví yag nánán tóo woo né, aa gaan ví hen ka kón né pɛn, tee dooká baa ví ɔ aa sɛ' ví moo yúú woolí-háñá áɔ?”

52 Ma vu- hĩ' du: “Mó nán Gáliléelí- áñma? Am soo họ lá mó debterelí. Món họ anábi tóo yaan hág Gáliléelí-né.”

[53 Vaná vu-daa lúú ka la, kóo nónná laa kii woolí.

Yoohána 8

Wakéé, báa kólí-tóo no

1 Àmáa Yesu dáá dog gu- la' kúñmí.

2 Yag kɔ́'am hĩm máa, duu laa lig hen ha"í. Nán 'waapád vu-súg ya woolí, ma Yesu mbaa hágá, den vu-moo tú"í.

3 Ma nán moo Tayi tú"í vu, kan nán farísa vu, vu- pɔ́n wakéé, tóo ku- ma"ɔ ya báalí-máa, vu-'yége dúú voolí-sɔ́ámé.

4 Vu-vi Yesu: “Akaw, vó nuñ wakéé, ye ya báa kólí.

5 Dooká Múúsa woo ɔ wakéé, í-yoo máa, ba oo gbóo vu-kan 'yége no ó, í móo máa, mó ɔ móo nénná?”

⁶Vu vi moo yẹ moo bi ki moo tóo woolí-yàgá, téé bi doowu-wulí. Ámáa Yesu sum zuu-nóó woo hágá, dẹh hẹn dẹhéné hágá kan nag vbaṅ waa.

⁷Vu baa sẹgẹ moo yẹ vilí, ma Yesu luu dọg nóó woo yúba, híjíd vu: “Nán í-ka kón ná hẹn bíd tóó né máa, a wu-dẹh gbogbo.”

⁸Ma duu sum zuu-nóó woo hágá, baa dẹh hẹn hágá.

⁹Kuu-ki moo yẹ máa, vu-baa lúu dágá dágá, í-nii voo vuu-dẹh lúú, háá yà sí'í d woo; kée sí-Yesu wu-dágá, kan wakéé, vun 'yége sàamé pee.

¹⁰Ma Yesu duu luu dọg nóó woo yúba, vigi: “Dan kéé, nán pee vu-di voo téé? Nán tóó sẹ'ẹh moo yúú móólé, náa?”

¹¹Wakéé, pee híjíd: “Péí, ba' míí.” Ma Yesu ọddu: “Mín sẹ'ẹh moo yúú móólé, né áh. Ám laa la ú, ámáa ám duu kó hẹn bíd tóó sá.”]

Yesu wu-í-ka pú-nánán vu-túlí

¹²Yesu duu ka moo ọd dúú vu: “Míí í-ka pú-nánán vu-túlí. Nán í-a duun téé, wún mbaan ya dimmí né sáh, ámáa wún nuṅ túlí í-a púgu-vágád í-káákáá má nɔ.”

¹³Nán farísa kuu-ki máa, vu-ọddu: “Mó du-yàg yúú fọ́, móóláa? Téé yàg duí-móó yé maa né.”

¹⁴Yesu híjíd vu: “Kóó ẹn du-yàg yúú míí'í ọ́ sí', moo míí moo yé'ne, moo mí gaa ya kán yaa wulí-máa ọ́, kan ya ẹn di laalí-wulí-máa áh. Ámáa í-víí, ví gaan ya kán yaa né, kan ya ẹn di laalí-wulí-né áh.

¹⁵Í víí, ví sẹ' víí moo kó í-nánán kuu-sẹ' moo máa wogbo, ámáa í-míí mí sẹ'ẹh moo yúú nánán tóo woolí-né.

¹⁶Án sẹ' moo ọ́ téé, moo sẹ'é, míí yagalí, moo mí dágá mén péí, ámáa Ba'a ka ba'an ya ye di kan míw.

¹⁷Vu-bínda debtere vííí: ‘Nán idú kuu-du-yàg téé, moo voo maa fẹfẹlé, sú'ú.’

¹⁸Mí du-yàg yúú míí'í, ma Ba'a ka ba'an ya ye du-yàg yúú míí'í áh.”

¹⁹Ma vu-vigi: “Ba' móó súu-di télá?” Yesu híjíd vu-ọ: “Ví gaan mí ní. Ví gaan Ba' míí ní áh. Ka vín gaanó téé, ka vín gaa Ba' míí áh.”

²⁰Yesu ká moo moo yẹ dáj akoti hẹn ha"íí, sey ka di moo tú"í lig hẹn ha"íí-máalé, Ámáa nán tóo ma'ano né, moo sey woo yàn ná né.

“Ya ẹn di laalí-wulí-yẹ, vín di kan néélé, yàn ya woo né”

²¹Yesu duu ọd nán Yúúda vu: “Mín di lúú'í; vín soon, vín nɔ kan hẹn bíd víí; ya ẹn di laalí-wulí-yẹ, vín di kan néélé, yàn ya woo né áh.”

²²Ma nán Yúúda kuu-ki máa, vu-ọ: “Wún nɔ fọ́, woo naa? Moo ka ọ: ‘Ya ẹn di laalí-wulí-yẹ, vín di kan néélé, yàn ya woo né’ yé nɔ.”

23 Yesu duu ɔd vu: “Vɪ mbaad vɪ hággi, ʒmáa í-míí mí yaa diga be”í. í vɪí, vɪ nán hágá ye vu-yu, í-míí, mí nán hágá ye nɔ pɛlí.

24 Moo woo nɔ ba mín ɔd vɪ ba vɪn nɔɔ kan hɛn bíd vɪí ú má nɔ. Mí, ‘Aga míw.’ I fɛɛn moo ye né tée, vɪn nɔɔ kan hɛn bíd vɪí vu-yu.”

25 Ma vu-vigi: “Yee mó nónná?” Yesu hɪɪd vu: “Hɛn kán ɔd vɪ diga dənɛ woolí.

26 Mí dɪ kan moo buulí-na'a ʒn ɔd vɪ, ʒn sɛ' yúú vɪíí áǵm. Ámáa í-ka ba'an ya ye wu-dɪ kan moo yéǵ. Ma mí ɔd vɪ dɛn moo kán ki woolí-má nɔ.”

27 Yesu ɔd vu-moo ye yúú Ba'á Tayɪ woolí, ʒmáa vu-kin ní.

28 Moo woo nɔ ma, Yesu duu ɔd vu: “í míí Tayɪ ka ba'an ya ye, sey i bɛ dɔɔn mí yúba tée, vɪn gaa sí-ba min ‘Aga míw,’ ba mín kón hɛn tóo kan fóó, míí ní. Mí moo séy moo Ba'á ka tú'un má nɔ.

29 í ka ba'an ya ye dɪ kan míw, gbɔn mí séɛg né, moo mí baa kó hɛn ka tɔɔdu-máa sey 'waapád.”

30 Yesu ka moo moo ye máa, nán buulí-na'a vu-'yé zóó, woolí.

Gba'a vu-kan nán kuu-mbaa kan yúú voo dáǵná má nɔ

31 Yesu ɔd nán Yúúda í kuu-'yé zóó, woolí-máa vu: “I duu moo míí tée, vɪ waa duulí míí vu-yu-gínú.

32 Tée vɪn gaa moo yéǵ; tée moo yéǵ wúh buu vɪ zaŋ gba'alí.”

33 Vu-hɪɪdu: “Vó vóo zig Ibrahɪɪma woo vu-yu, ká vó mbaan gba'a nán tóo woo né sáǵ, kóo sey woo télá! Moo ɛn kám ɔ: ‘Vɪn vúd zaŋ gba'alí' lá?”

34 Yesu ka ki máa, ɔd vu: “Mí ɔd vɪ moo yéǵne, kóo nónná ka baa kó hɛn bíd tée, gba'a hɛn bíd woo nɔ.

35 Gba'a mbaan woo kíilí káákáá né, ʒmáa waa lig mbaa woo ú.

36 Tow Waa Tayɪ woo a vud vɪ nag gba'alí-tée, vɪn mbaa kan yúú vɪí dáǵná.

37 Mí gaa vɪ zig Ibrahɪɪma woo vu-yu, ʒmáa vɪ soo keb bi nɔɔnó, moo moo míí dón zóó, vɪíí ní.

38 Hɛn kán hɔ Ba' míí woolí-máa, mí ɔ wu-yu. Vɪ áǵm, hɛn kíí ki ba' vɪí woolí-máa, vɪ kó duu wu-yu.”

39 Nán Yúúda pee vu-hɪɪd Yesu: “Ba' vóo wu-Ibrahɪɪma wu.” Ma Yesu duu ɔd vu: “Ka vɪn waa Ibrahɪɪma woo vu-yu-gínú tée, ka vɪn kó ba'ad kó í-Ibrahɪɪma ká kó máa wɔɔgɔ áǵm.

40 Ámáa 'yá'á ye, kóo kán ɔd vɪ moo yéǵ kán ki Tayɪ woolí-yɛ sɪ', vɪ soo keb bi nɔɔnó. Ibrahɪɪma ká kón í-yɔɔgɔ né.

41 í vɪí, vɪ kó ba'ad duu ba' vɪí nu.” Vu-duu hɪɪdu: “Vó waa báa pɛlí; vó dɪ kan Ba'á dágá, wu-Tayɪ.”

42 Yesu ka ki máa, duu ɔd vu: “Tayɪ kan Ba' ví nu gínú tée, ka vín hɪnó, moo mí vúd Tayɪ woolí, mí yaa woolí. Aga mí yaan kan fóó, mí ní, wu-ba'an ya.

43 Moo ɛn ví kin moo míí vu-nélá? Moo ví kan néélé, moo míí kilí pélí.

44 Ba' ví kii vúd woolí-yɛ Seedánne, ví hɪ bi kó hɛn hɪllí ba' víí woo nɔ. Dɛn ya dɛné woolí-pi nu, wu-nán nɔm nɔné. Wún mbaan woo kan moo yéñ né, moo moo yéñ woolí-pélí. Sey ka di moo dán woo moolé tée, moo déñ moo vbáddi kɛd, moo nán vbáddi, ba' í-nán vbád voo nɔ áñ.

45 Í míí, kán ɔd ví moo yéñ máa, ví fɛɛ né.

46 Nóo vííli sɛmɛ wún tú'un hɛn bíd míí kán kó máalá? Kán ɔd ví moo yéñ máa, moo ɛn ví fɛɛ né?

47 Nán Tayɪ woo baa ki woo moo Tayɪ woo ú, ɛmáa í-víí, ví kin ní, moo ví nán Tayɪ woo nɔ pélí.”

Yesu ká di tíj Ibrahííma woolí

48 Nán Yúúda vu hɪd Yesu yɛ, vu ɔ: “Náá vó ɔ moo yéñ sú'ú ná! Mó nán Samaríi; yigid bíd kóm áñ!”

49 Ma Yesu hɪd vu: “Yigid bíd kón mí míí ní, ɛmáa mí na' Ba' míí nu; ɛmáa ví vun fóó kan dug.

50 Mí soon míí na"é, dán míí nu né. Í ka hɪ na"é, míí máa dilí, wu-sɛ' moo woo áñ.

51 Mí ɔd ví moo yéñne, nán tóo a duu moo míí tée, wún nɔ né sáñ.”

52 Nán Yúúda ku-kí moo yɛ máa, vu-ɔddu: “Yá'á ye máa, vó gaa sú'ú, yigid bíd kómmó. Ibrahííma vu kan anábi vu, vu-nɔ sú'ú, ɛmáa mó ɔ móó: ‘Nán tóo a duu moo míí tée, wún nɔ né sáñma?’

53 Ba' vóo Ibrahííma nɔ sú'ú; mó na' mbaga áa? Anábi vu-nɔ sú'ú-áñ. Mó taa móó ba bin nónná?”

54 Yesu hɪ: “An na' yúú míí nu tée, hɛn leene. Ba' míí wúnɔ na'an, í-ví kii di ɔlé, ba wu-Tayɪ bii máa áñ,

55 ɛmáa ví gaano né. Mí gaawu-míí ú. An ɔ: ‘Mí gaano né’ tée, míñ mbaa nán vbád kó í-ví wɔgo áñ. ɛmáa mí gaawu-ú, mí duu moo woo áñ.

56 A ví yée Ibrahííma ká dɛ' zóó, ba bíñ hɔ zágá míí ye ú. Ka hɔ máa, zóó, woo dɛ'.”

57 Nán Yúúda ku-kí máa, vu-ɔddu: “Ve' móó yɛn ná vo' nóno né áñ, ma mó ɔ ba bin hɔ Ibrahííma áñ!”

58 Ma Yesu duu hɪd vu: “Mí ɔd ví moo yéñne, sey ku-hɛ ná Ibrahííma né áñ, ‘Aga míw’ dilí.”

⁵⁹Nán kuw-ki ná' máa, vu-fáǎ 'yεε moo bi gbóowu-wulí, amáa Yesu ki zuu-vbíd, daa vúd lig hɛn ha"íí.

Yoohana 9

Yesu zaǎ nán tóó ká vu-haǎwɔ yəmná

- ¹Sey Yesu ka di daa yaǎlé, máa, hɔ nán tóó ká vu-haǎwɔ yəmná;
- ²waa duulí Yesu woo vu-vi Yesu moo ye: “Akaw, nán ye aga wu-kó hɛn bíddaa? Tóó téé, í-haǎlé, woo vu-yu, ma vu-haǎwɔ yəmnáa?”
- ³Yesu híí: “Wu-yu pélí, kóó í-haǎlé, woo vu, vuu-kón hɛn bíd né, amáa hɛn ye kóy moo nán uu-hɔ ba'ad Tayii woo gaa wulí.
- ⁴Sey záǎ ka di lálí-máa, séy bán kó ví ba'ad í-ka ba' ba ví ya ye woo ú. Vid wún di sǎ"éé, nán tóó wún duu kón sí-ba'ad wulí-né.
- ⁵Kán di lá mbaalí-hágá yeí-ye, mí í-ka pú-nánán vu-tulí.”
- ⁶Sey Yesu ka moo moo ye 'waa máa, tu'ud sud hágá, 'yáǎ hád kan sud woo, ma sɔ'ɔd nán yəm pee nólé,
- ⁷ɔddu: “Am la úd nóó móó mam Silówalí.” (Yéé woo tú’ “Vu-ba"u.”) Ma daa laa, la úd nóó woo. Daa fíí ya, hɔ nóó kélé.
- ⁸Daga ka' kii vu, kan nán kuw-baa hɔɔ ya hɛn bá"íí-máa, vu-ɔ: “Nán ká mbaa, ká baa bá' hɛn ya yeí-pee, wu-yé nɔ náa?”
- ⁹Nán tóó vu-ɔ: “Wu-yu.” Tóó vu-ɔ: “Wu-yu pélí, amáa vu-man mannée.” Amáa aga ɔd vu: “Aga míw.”
- ¹⁰Kuw-ki máa, vu-vigi: “Dəŋ née kám hɔ nóó yeí?”
- ¹¹Híid vu-ɔ: “Nán kuw-beewu-Yesu máa, wu-'yáǎ hád, sɔ'ɔn nólé, ma ɔn: ‘Am la úd nóó móó Silówalí.’ Mí la úd, ma mí bé' nóó hɔlé,yɔ.”
- ¹²Ma vu-duu vigi: “Nán súu-di télá?” Híid vu: “Mí gaa né.”

Nán farísa vu-ví nán yəm ka hɔ nóó pee moo

- ¹³Vu-paŋ nán yəm pee laan nán farísa voolí.
- ¹⁴Amáa záǎ Yesu ká 'yáǎ hád, ma ka kó nán ye ka hɔ nóó wulí-máa, ká záǎ asawəi.
- ¹⁵Moo woo nɔ nán pee ka ya nán farísa voolí-máa, vu-duu vigi: “Dəŋ née kám hɔ nóó yeí?” Ma ɔd vu: “Yesu wu-sɔ'ɔn hád nólé, mí la úd nóó, ma mí bé' nóó hɔlé.”
- ¹⁶Nán tóó vu-saǎm nán farísa voolí-kuw-ki máa, vu-ɔ: “Yesu ye yaan Tayii woolí né, moo na'an woo záǎ asawə né.” Amáa nán tóó vu-ɔ voo: “Dəŋ née nán hɛn bíd kólí-ka kó hɛn sǎǎ vu-í-yɔɔlá?” Ma vu-mbaa yaǎ kédkéd.

- 17 Pig woo máa, vu-duu vi nán yəm pee: “Ka kóm kám họ nóó yẹ, mó ọ móó née yúú woolíá?” Híjd vu: “Anábii náa?”
- 18 Amáa nán Yúúda vu-fẹẹn moo ká ba nán yəmme, ma ba họn nóó yẹ nọ né, háá vu-la bee í-háálé, woo vu,
- 19 vu-vi vu: “Nán ye waa víí naa? Víí háawọ yəmnáa? Dəŋ née ka họ nóó 'yạ'ạ yelá?”
- 20 í háálé, woo vu-híj yạg, vu-ọ: “Vó gaa, waa vóó nọ. Vóo háawọ yəmná gínú.
- 21 Amáa dəŋ née ka họ nóó 'yạ'ạ yelá, vó gaa né. Nóo a kó péń ka họ nóó yeláa, vó gaa né áń. Na' sú'ú-náa? Aga i vigi ví ú. Aga wún híj yạggú.”
- 22 í háálé, woo vu-híj yạg í-yọgọ moo vu-ndọg nán Yúúda vu-yu, moo nán Yúúda vu-mbóg moo, vu-ọ nán a ọ Yesu ba wu-í-nán sənné tée, bíń vuddu-lig súggí-biilí.
- 23 Moo woo nọ ma, í-háálé, woo vu-ọ: “Na' sú'ú-náa; aga i vigi ví ú.”
- 24 Pig woo máa, nán farísa vu-duu bee nán yəm pee do' idú woo, vu-ọddu: “Am ndọg Tayii; vó gaa nán yẹ, nán họn bíd kólíí.”
- 25 Nán yəm pee híjd vu: “A di nán họn bíd kólíáa, mí gaa né. Họn kán gaa máa, ká mí yəmme, 'yạ'ạ ye mí họ nóó sú'ú.”
- 26 Vu-duu vigi: “Kóm nénná? Dəŋ née ka kó ma kám họ nóólá?”
- 27 Ma duu híjd vu: “Mí ọd ví sú'ú, ma ví kin mí ní. Ví híj bi duu ki sí-tóó ẹná? Ví híj bi tiin waa duulí woo vu-né áńmaa?”
- 28 Ku-kí ná' máa, vu-haawu, vu-ọ: “Aga móo waa duulí woo. í vóó, vó waa duulí Múúsa woo vu-yu.
- 29 Vó gaa Tayii ká wu-ọd Múúsa moo, amáa Yesu yẹ, vó gaan ya yaalí-woo né.”
- 30 Nán pee ka ki máa, híjd vu: “Họn ye la'an míí ú. Ví gaan ya yaalí-woo né, amáa wu-kón, ma kán họ nóó ye nọ.
- 31 Ba gaa ví Tayii kin moo nán họn bíd kólí-voó né; amáa nán tóó ka duuwu, ka kó họn híjilí woo tée, Tayii kid wu-yu-moo.
- 32 Diga sey Tayii ka yib họnné máa, ví ki nán tóó vun háawọ yəmná, ma ba duu họ nóó máa áa?
- 33 Yesu yẹ, kan yaan Tayii woolí-né tée, kan di kan néélé, kón họn tóó né.”
- 34 Ku-kí moo yẹ máa, vu-híjdu: “Vu-hạm déń kəd nán họn bíd kólíí; ma mó híj bi tú'ud vó moo Tayii?” Ma vu-daa neŋŋọ vud gbọ la lig súggí-nán Yúúda voólí-góń.

Nán yəm tíj Tayii woolí

³⁵Sey Yesu ka ki ba vun neŋ nán yəŋ pee vud gbo ú-máa, la soowu, ɔddu: “Mó 'yé sí-zóó, móo nán Tayi ka ba"u-ya ye woolí-áa?”

³⁶Nán pee hĩdu-yag ɔ: “Í 'yéí-míí, wu-nóo ma mín 'yé zóó, míí woolí-áa?”

³⁷Yesu hĩdu: “Mó hɔgɔ sú-ú; mó di moo mbalí-kan wu-yu-ye nɔ.”

³⁸Nán pee ɔ: “Ee, í 'yéí-míí, mí 'yé sú-ú,” ma gu doo núug tíŋ Yesu woolí.

³⁹Pig woolí-máa, Yesu ɔ: “Mí yaa moo wu-sə'ə́, hágá yeí, moo nán oo híín hú' idú, moo nán yəŋ wu-hɔ nóó, moo nán nóó wu-tii yəŋ.”

⁴⁰Nán farísa tóo ku-mbaa kannɔ, ku-ki moo ye máa, vu-ɔ: “Í vóó, vó nán yəŋ vu-yu-péí-náa?”

⁴¹Yesu hĩd vu: “Ka vín yəŋme téé, hən bíd kan vííí péí. Ámáa 'yá'á ye ví ɔ: 'Vó hɔ nóó ó,' ma hən bíd víí di lá mbaalí-yɔ.”

Yoohána 10

Yag zílí yúú waa tu-mbee woolí-kan mbee vu-yu-

¹Yesu duu ɔ: “Mí ɔd ví moo yéŋne, nán ka dón yag dóm ság mbeelí-né, amáa ka dáá duu ya tóólí-tée, nán líwwi, kemme áŋm.

²Amáa nán ka dó yag dóm ság mbeelí-tée, waa tu-mbeeí.

³Nán yag dóm tulí-tú'udu, téé mbee vu-ki yég woo gaa, bee mbee dán woo vu-kan yéé, kan yéé, paŋ vu-laan góŋ.

⁴Ka vud mbee dán woo vu-góŋ 'waapád sú-ú-tée, bəəd vu-tíŋ, vu-dugu, moo vu-ki yég woo gaa ú.

⁵Vu-duun gáá né sáŋm, amáa wún lúú dug gbɔgɔ, moo vu-ki yég woo gaa né.”

⁶Yesu ka zíd vu-yag ye máa, vu-kin moo ka hĩ bi ɔn vu-yé né.

Yesu wu-waa tu-mbee duu-

⁷Yesu duu ɔd vu: “Mí ɔd ví moo yéŋne, mí mbaa kó í-yag dóm ság mbee wɔgɔ.

⁸Nán 'waapád kúu-yaa tíŋ mííí yé, vu-nán líw kan kem vu-yu. Amáa mbee vu-ki yég voo gaa né.

⁹Mí mbaa kó í-yag dóm wɔgɔ; nán a dó duu mííí téé, wún séddú. Wún dó, wún vúd, wún nuŋ hən lálí-áŋm.

¹⁰Nán líw yaa woo déŋ moo líwwi, kan moo mbee vu-sə'ə́né línnée. Amáa í-míí, mí yaa moo nán wu-nuŋ vágád káákáá, wu-nuŋɔ buwí-na'a áŋm.

¹¹Mí waa tu-mbee duu. Waa tu-mbee duu-pú-fóó woo moo mbee voolí.

¹²Amáa nán ba'ad siide, ka waa tu-mbee péí, mbee ku woo nɔ péí-áŋm máa, ka hɔ zág yá'ad ka yaa téé, kée mbee vu-gbo, bé' dug mén. Zág yá'ad má'a vu, hí' vu.

- 13 Nán ba'ad lúú dug, moo woo nán ba'ad siidei; hɛn tóó kannɔ moo mbee voo né.
- 14 Míi waa tu-mbee duu. Mí gaa mbee míi vu-ú, mbee míi vu-gaan áǵm,
- 15 kó í Ba' míi ka gaan, ma kán gaawu-máa wɔgo áǵm. Ma mí pú-fóó míi moo mbee míi voo.
- 16 Mí di kan mbee tóó vu-áǵm, vu-ság yelí-pélí; séy mín tu-vu-áǵm. Vúh ki yég míi, téé hú' woo wúh mbaa dágá, waa tu-mbee wúh dágá áǵm.
- 17 Ba'á hǵin moo kán pú-fóó míi má nɔ, ma mín duu bege.
- 18 Nán tóó wúh vbinno né, amáa aga mínno pú-kan nag míi. Mí di kan néélé, púli-woo ú, mí di kan néélé, duu bege áǵm. Hɛn Ba'á ka mbóg, ka ɔn máa, wu-yɛ nɔ.”
- 19 Nán Yúúda ku-ki máa, vu-duu moo moo yag kédkéd yúú moo yelé,
- 20 Nán buwí na'a vu-ɔ: “Yigid bíd kógo ú; yígid sú-ú náa? Moo ɛn ví ki moo woolá?”
- 21 Amáa nán tóó vu-ɔ voo: “Moo yɛ moo nán yigid bíd woo nɔ péli. Yigid bíd tóó kón nán yɛm vu-hɔn nóó né náa?”

Nán Yúúda vu-ma Yesu

- 22 Mam vúní nán Yúúda voo tóó ká duwí-sey hɔmɛ, vu-mbóg lig hɛn ha"í Yerúsalemmé wulí.
- 23 Yesu 'yɛm daa lig hɛn ha"íí, dan waa í Súlemáanu woolí.
- 24 Nán Yúúda vu-gbo daa kan Yesu, vu-vigi: “Vón laam háǵ sey woo téé? Móo í nán sennáa? Am ɔd vó ya hɔd.”
- 25 Yesu hǵid vu: “Mí ɔd ví sú-ú, ma ví fɛɛn moo míi ní; ba'ad kán di kólí-kan yég Ba'á woo ye, vúnno du-yag yúú míilí.
- 26 Amáa ví 'yén zóó woolí-né, moo ví sɔam mbee míi voolí-pélí.
- 27 Mbee míi vu-ki yég míi, mí gaa vu, vu-din duulí áǵm.
- 28 Ma mí pú-vu-vágád káákáá; vún tin ní sáǵ háǵ káákáá. Nán tóó wúh vbin vu-míilí nagá né áǵm.
- 29 Ba' míi ka pún vu-máa, wu-mba hɛn 'waapád. Nán tóó wúh vbid vu-nag woolí mban né.
- 30 Vó kan Ba'á máa, vó dágá.”
- 31 Nán Yúúda vu-duu fáǵ 'yegɛ moo bi gbóowu-wulí.
- 32 Ma Yesu ɔd vu: “Ba'á pún néélé, ba'ad duu-kólí-buwí-na'a, ma víi bi gbóon kan 'yegɛ nɔo moo ba'ad í-téé dágála?”

- 33 Nán Yúúda vu-hj̄idu: “Vó bi gbóon mó kan 'yege nɔɔn moo ba'ad duu-tóo no né, ɔ́máa moo kám haa Taȳi má nɔ. Mó nánánne, ɔ́máa mó tii fɔ́ɔ, móó Taȳi.”
- 34 Yesu duu hj̄id vu: “Ká vu-bínda debtere víl̄í, Taȳi ba ɔ: ‘Ví taȳi vu-yu.’ ƒ yɔgɔ péláa?”
- 35 Hɛn debtere Taȳi woo ka ɔ máa, moo yé̄hne. Maa nán í-moo Taȳi ka yaa woolí-maa, debtere bee vu-‘taȳi vu-yu.’
- 36 ƒ míí, Ba'á yeen, ba'an ya hágá yelí. Dɛn née ví ɔ ba mín haa Taȳi-lá? Moo kán ɔ ba bin Waa Taȳi woo no má naa?”
- 37 Ba'ad kán kó vu-ye, a ba'ad Ba'á Taȳi woo no pélí-tée, i 'yé zóó, míl̄í sá.
- 38 ɔ́máa ɔn kó ba'ad woo no téé, kóó i fɛɛn moo míí ní s̄j', i 'yé zóó, yúú ba'ad ye wulí, téé vín hɔ Ba'á gaa kan fɔ́ɔ, míí, vón dágá.”
- 39 Nán vu-duu soo keb bi ma"ɔ ó, ɔ́máa Yesu sód woolí-nagá.
- 40 Pig woolí-maa, Yesu daa la mbaa zih Yurden dɛn, ya Yoohána í-mam Taȳi wooné ká dɛn kó ba'ad wulí-peelí.
- 41 Nán buwí-na'a vu-yaa woolí, vu-ɔ: “Yoohána ká kón hɛn s̄ḡa tooo né, ɔ́máa hɛn 'waapád ka ɔ yúú nán ye woolí-maa, moo yé̄hne.”
- 42 Ya yelé, nán tooo vu-buwí-na'a vu-'yé zóó, Yesu woolí.

Yoohána 11

Nɔm Laazáar woo no

- 1-2 Kaa Betaníí, ká kaa Maaríí woo kan daa nii Mártá wu. Maaríí súu-ká wu-túud í 'yelí-Yesu kúm̄ dólí, ka na'ad kan yúú h̄j' woo má nɔ. Ma Maaríí daa yée Laazáar ká duwí, ud hɔɔ.
- 3 Maaríí vu-kan Mártá vu-ba' ɔd Yesu: “ƒ 'yelí-vóó, hɛn hɔɔ dam gboo ú.”
- 4 Sey Yesu ka ki moo ye máa, ɔ: “Hɔɔ woo, hɔɔ nɔmme pélí; ɔ́máa moo nán wu-na' Taȳi wulí, Waa Taȳi woo a nun na"é, wulí-ám̄.”
- 5 Yesu hj̄í Mártá vu-kan daa s̄j̄ kan Laazáar ám̄.
- 6 Ka ki hɛn ba hɔɔ Laazáar ú-maa, duu sɛɛ mbaa bá' idú ya vun mbaa peelí.
- 7 Pig woolí-maa, ɔd waa duulí woo vu: “Ba fíí ví la hág Yúúdalí.”
- 8 Waa duulí woo vu-vigi: “Akaw, nán Yúúda kúu-dim soolí-bi gbóom kan 'yege nɔɔ wulí-maa, mó duu laa wuláa?”
- 9 Yesu hj̄í, ɔ: “Bá' 'waapád záḡa di túl̄í zamndi w̄n bó' zuu-idú woolí-ú-náa? Nán tooo a 'yem záḡalé, téé, wún fén né, moo di ya túl̄í hágá ye h̄l̄éɛ.
- 10 ɔ́máa nán tooo a 'yem viddí téé, wún fén, moo ya túl̄í woolí-pélí.”

11 Pig moo yelé, máa, ɔd vu: “Da ba ví gboo Laazáar nə sú'ú, ɔmáa míń la nimmo ó.”

12 Ma waa duulí woo vu-duu vigi: “Ba'á, a nə nəmme téé, wún nírmó náa?”

13 Yesu ká moo moo yɛ yúú nɔm Laazáar woolí, ɔmáa waa duulí woo vu-taa voo ba moo moo nəmme gínú.

14 Moo woo nɔ Yesu ɔd vu-la həd: “Laazáar nɔɔ sú'ú.

15 Zóó, míí de', moo ba ví wulí pélí, téé vín 'yé zóó, yúú míílí. ɔmáa ba laa ví woolí.”

16 Tomás í-kuu-beewu-Baasam máa, ɔd daga waa duulí vu: “Ba súg dɔg ví áń, moo ba la nɔɔ ví kanno áń.”

Yesu wu-í-nɔm nimní, wu-í-ka pú-nánán vu-vágád káákáá máa áń

17 Yesu ka yɔ la máa, hə vu-dɔd Laazáar béégí-kó sí-bá' ndaddú-ú.

18 Kaa Betanii di bé' kan Yerúsalem kó í-kílo-mé-étər tɔɔnó wɔgɔ.

19 Nán Yúúda vu-bwulí-na'a vu-yaa Márta voolí-kan Maaríi, moo bi kɔ' vu-zóó, moo nɔm daa yée voo yɛ nɔ.

20 Sey Márta ka ki Yesu ba yɔ sú'ú-máa, vúd laa woolí, ɔmáa Maaríi mbaa di woo ligí.

21 Ma Márta ɔd Yesu: “Í 'yelí-míí, ka món di yelí-tée, dan yee kan nɔɔ né.

22 ɔmáa kóó 'yɔ'ɔ yɛ sɪ', mí gaa hən ɔm bá' Tayi 'waapád máa, wún púmmó.”

23 Yesu híjdu: “Dam yée wún nírm nɔmmé ó.”

24 Márta duu ɔddu: “Mí gaa sey nán wu-nírm nɔmmé bá' sí'ídí téé, wún nírm áń.”

25 Yesu duu híjdu: “Míí í-nɔm nimní; míí í-ka pú-nánán vu-vágád káákáá máa áń. Nán a 'yé zóó, míílí téé, kóó a nɔɔ ó sɪ', wún nuɲ vágádú.

26 Kóó nónná a nuɲ vágád, a 'yé zóó, míílí téé, wún nɔɔ né sáń. Mó fɛɛ moo yɛ sá'áa?”

27 Márta duu ɔddu: “Ee, í 'yelí-míí, mí gaa móo í-nán sənné, mó Waa Tayi woo a di yaalí-hágá yelí-má nɔ.”

Yesu káj zóólé

28 Sey Márta ka ɔ moo yɛ ná' máa, la yúg, bee daa sáń Maaríi ɔddu: “Akaw di yelé, vimmo.”

29 Sey Maaríi ka ki la ná' máa, lúú dɔg vaɲná daa laa Yesu woolí.

30 Yesu dón ná kaalí-né, di lá ya ba vun kan kan Márta peelí.

31 Nán Yúúda vun mbaa kan Maaríi moo bi kɔ' ɔ zóóɛ pee, vu-hə Maaríi lúú yúba vúd vaɲná, vu-dugu, moo vu-taa ba laa káń yúú béégí.

32 Sey Maaríi ka ya ya Yesu ba dii wulí-pee máa, hɔɔɔ, kɛɛdu-la tíh, ɔ: “Í 'yélí-míí, ka món di yelí-tée, dan yee kan nɔɔ né.”

33 Yesu ka hɔ Maaríi ka káj, nán Yúúda vun yaa kannɔ áh pee kuw káj áh máa, dóɔ zóó, zóó woo vjí wáñní,

34 vi vu: “Ví 'yége di télá?” Vu-híjdu: “Am ya hɔ sínná, ba'á!”

35 Yesu káj zóólé,

36 Ma nán Yúúda vu-ɔ: “Hɔ sí, Yesu híjwɔ wáñní.”

37 Amáa nán too vu-ɔ: “Yesu ka kó yəm ka hɔ nóó yɛ, a kó Laazáar a nɔɔ né áh máa, mbaga áa?”

Yesu nim Laazáar nɔmmé

38 Moo yɛ duu dó Yesu zóó, ma daa laa béégí. Ká ndóg too nɔ, ma vu-tú' kan 'yége.

39 Yesu ɔ: “I kuu 'yége yɛ la ú.” Máfta, í-nɔm pee daa kéé, ɔddu: “Í 'yélí-míí, bá' ndaddú-woo wu-ye nɔ, dɛh sɔ"é, sú'ú-náa?”

40 Yesu híjdu: “Ba mín ɔm ba am 'yé zóó mííí ó tée, ba món hɔ nag néélé, Tayíi woo ú-náa?”

41 Ma vu-vbii 'yége pee. Pig woo máa, Yesu luu dɔg nóó yúba, ɔ: “Ba'á, mí dɛm nag moo kám ki hɛn bá"í-míí ye nɔ.

42 Í míí, mí gaa mó baa ki moo míí sey 'waapád, amáa mí ɔ moo ye moo nán kuw-gbɔ kan mí ye voo nɔ, moo wu-gaa ba mónnɔ ba'an ya má nɔ.”

43 Ka ɔ moo yɛ vu-'waa máa, moo moo dɔg yúba ɔ: “Laazáar, am vúd dɔggú!”

44 Nán nɔm pee vúd ya záadná, nag woo kan doo áh vu-tay kan sɔam né'em; yag túh woo gɔy kan sɔam. Yesu ɔd vu: “I buuwu-gbɔ, a laa la ú.”

Nán Yúúda vu-yám Yesu bi ma"ɔ ó

(Matío 26:1-5; Márkus 14:1-2; Lúg 22:1-2)

45 Nán Yúúda buwí-na'a vun yaa Maaríi voolí-pee, kuw hɔ hɛn Yesu ka kó yɛ máa, vu-'yé zóó woolí.

46 Amáa nán too vu-voolí-sɔamé vu-la maa nán farísa vu, vu-ɔd vu-hɛn Yesu ka kó yɛ.

47 Gbanaa hɛn ha"í-vu-kan nán farísa vu-kuw ki máa, vu-sug í-nii moo sɔ"é, vu, vu-ɔ: “Yee bán kó ví nénná? Yesu yɛ baa kó hɛn sɔgɔ vu-buwí-na'a.

48 Aa gbɔgɔ ví a baa kó í-yɔgɔ tée, nán 'waapád vún dugu, tée nán Róma ka vun ya líd lig hɛn ha"í-baa ví ye, ka vun tud fóó baa ví, kan zig baa ví áh.”

49 Nán dágá voolí-sɔamé, yéé woo Káyfa, wu-í-nii hɛn ha"í-ve' woolí, ɔd vu: “Í víí, ví kin moo né!

50 Wúh̄ duud ví moo nán dágá a pí nóm zig baa ví ye woo má nɔ. A péli-tée, zig baa ví ye wúh̄ tú 'waa ú."

51 (Káyfa aga ɔn moo yɛ kan híjǐ woo nɔ né, ʒmáa moo ká wu-í-nii hɛn ha"í-ve' woolí, ma moo moo anábi, ɔ Yesu ban pí nóm zig nán Yúúda voo ú.

52 ʒmáa moo zig nán Yúúda voo nɔ dágá péli, moo a sug waa Tayi woo ku-hi' máa vu-ya dágá.)

53 Dəŋ sí-bá' yelɛ, vu-di Yesu yáŋné moo bi nɔwɔ ó.

54 Moo woo nɔ Yesu tú'un daa fóɔ woo sɔɔm nán Yúúda voolí-né, ʒmáa lúú laa kaa tóólí-dáj hóg kɛŋŋí, yéé kaa woo Efrém. Mbaa wulí-kan waa duulí woo vu.

55 Mam vúní páska nán Yúúda voo zaa wúh̄ yá sú-ú-máa; nán buwí-na'a hág yelɛ, vu-dɔg Yerúsalemmé, moo bi la woo mam tíh̄ mam vúní.

56 Vu-baa soo Yesu, vu-vín ya voolí-ya ku-dii na'am gbɔɔ lig hɛn ha"í-í-maalé; "Ví taa Yesu ban yaa mam vúní ʒɔ? Kóó péláa?"

57 ʒmáa gbanaa hɛn ha"í vu-kan nán farísa vu, vu-pa moo nán ba ka hɔ ya mbaalí Yesu woo téé, ba a ya ɔ, moo vu-híjǐ bi la ma"ɔ ó.

Yoohána 12

Maaríi túud Yesu duusán dólí

(Matío 26:6-13; Márkus 14:3-9)

1 Bá' gúú tíh̄ mam vúní páskalí-máa, Yesu yá kaa Betanií. Laazáar Yesu ká nimmo nómme pee, duulí-ám.

2 Vu-kód Yesu hɛn lálí-wulí. Márta baa pɔn vu-ya hɛn lálí. Laazáar mbaa woo ya hɛn lálí.

3 Ma Maaríi be duusán tóó dɛ"é, na'a ku-beewu-nárdə rééta líitə, ku-hi siide na'a máa, túud Yesu dólí, na'ad doo woo vu-kan yúú h̄' woo. Lig hí' kan sɔg woo.

4 Waa duulí Yesu woo tóó dágá, yéé woo Yúúdas Iskarió, í a dɔd Yesu nag nánán voolí-má nɔ, ɔ:

5 "Moo ɛn vu-gín kúm yɛ mba booro tɛmɛre tɔɔnó ám, pún nán gím vu-nélá?"

6 Yúúdas ká ɔn moo nán gím voo nɔ né, ʒmáa moo ká wu-tu-kéə siide voo, baa bee siide wulí-líwná.

7 Ma Yesu ɔ: "ʒm gbɔgɔ, a kée duusán yɛ 'yé moo dɔnné míí béégí.

8 Ví di víí kan nán gím vu-sey 'waapád, ʒmáa í-míí máa, míí mbaan kan ví sey 'waapád né."

Nán vu-yám Laazáar bi nɔwɔ ó.

⁹Nán Yúúda bɔwɔ́lɔ́ na'a vu-ki Yesu ba di kaa Betanílí; vu-yaa wɔ́lɔ́, ʒamáa moo Yesu woo no dágá pɛ́lɔ́, moo vu-híj bi ho Laazáar Yesu ká nimmo nɔmmé ye ʒm̄.

¹⁰ʒamáa gbanaa hen ha"í-vu-di Laazáar yámmé moo bi nɔwɔ ʒm̄,

¹¹moo nán Yúúda bɔwɔ́lɔ́ na'a vun 'yé zóó, Yesu wɔ́lɔ́-moo woo no.

Yesu dɔ́ kaa Yerúsalemé

(Matío 21:1-11; Márkus 11:1-11; Lúg 19:28-40)

¹²Yʒg kʒ'ʒm wɔ́lɔ́, dúú bɔwɔ́lɔ́ na'a ku-yaa mam vúnɔ́ páskalí-máa, vu-ki Yesu ba di yaalí-Yerúsalemé.

¹³Vu-du-kpag balí vu, vu-vúd laawu-hjnaalé, vu-lég, vu-ɔ: “Tayii a gbɔm nánne! Í 'yéí. Tayii a bagam henne, í kám yaa kan yég woo ye no, Tayii a bag gbani Izraél voo henne.”

¹⁴Yesu la nuɔ wamnde waa, dáa mbaa yúú wɔ́lɔ́-kó í debtere ká ɔ wɔgɔ:

¹⁵“Nán kaa Sióɔ vu, i kó dúú-sá. I ho ó, gbanaa gbɔɔ di yaalí-vííí, dáa wamnde waaí.”

¹⁶Waa duulí woo ká vu-kin ná hen ye vu-né ʒm̄. ʒamáa sey Yesu ka dɔg Tayii wɔ́lɔ́-máa, vu-duu taa moo debtere ká ɔ yúú wɔ́lɔ́, kan hen ku-kóddu-ye ʒm̄.

¹⁷Dúú kúu-mbaa ya Yesu ká bee Laazáar nim béégí-wɔ́lɔ́-ye máa, vu-baa du yʒg.

¹⁸Moo woo no ma, dúú ye vu-vúd laawu, moo ku-ki ba kó hen sʒg ye ó, má no.

¹⁹Ma nán farisa vu-óɔ ya voolí: “Ví ho bán kón ví hen tóó né, nán 'waapád vu-diɔ duulí.”

Nán Gerég tóó vu-soo Yesu

²⁰Nán Gerég tóó vu-di sʒm nán ku-dɔg mam vúnɔ́ moo Tayii na"é, ye voolí.

²¹Vu-laa Filíb wɔ́lɔ́-(ká nán Bedsáydaí, hág Gáliléelí), vu-vigi: “Ba'á, vó híj bi ho Yesu wu.”

²²Filíb la ɔd ʒnderée moo ye, ʒnderée vu-súg kan Filíb ʒm̄, vu-la ɔd Yesu.

²³Yesu híjd vu-ɔ: “Í míí Tayii ka ba'an ya ye, sey ʒn nuɔ na"é, wɔ́lɔ́-máa, yʒ sú'ú.

²⁴Mí ɔd ví moo yéɔne, túd yéɔ ka pe hágá, ka bugu ní téé, mbaa yéɔ dágá yagalí, ʒamáa ka buɔ sú'ú-tée, kó yéɔ bɔwɔ́lɔ́ na'a.

²⁵Nán a híj fóó, woo téé, wún tiddu-ú. ʒamáa nán a ma fóó, woo hágá yeí-tée, wún mbaa kanno káákáá.

²⁶Nán tóó a bi kón ba'adi téé, a duun ʒm̄. Ya ʒn mbaa wɔ́lɔ́-máa, nán ba'ad míí wún mbaa wɔ́lɔ́-ʒm̄. Nán a kón ba'ad téé, Ba'á wún na"ɔ ʒm̄.”

Yesu moo moo yúú nɔm woolí

- 27 Yesu duu ɔd vu: “Yá'á ye zóó tó'ónó. Yee mín ɔ nénná? Ba'á, yee tee mín ɔ ɔm há' hɛn ndóɔné ye la áa? Ámáa mí yaa déh moo hɛn ndóɔné ye nɔ.
- 28 Ba'á, ɔm kó yég móó a mbaa hɛn gbɔɔɔ.” Ma yég tóó kiy zu-be"í, ɔ: “Ká mí kó sú'ú. Mín duu kó tóó.”
- 29 Dúú ku-ki moo ye máa, vu-ɔ: “Bóóɔ.” Tóó vu-ɔ: “Maleeka tóó wu-ɔddu-moo.”
- 30 Ámáa Yesu híid vu-ɔ: “Yég ye kiyn moo mí nu né, ɔmáa moo víi nu.
- 31 'Yá'á ye bá' moo sɛ'ɛ, nán hágá ye voo yá sú'ú. 'Yá'á ye vún vud gbanii hágá ye gbɔ góh.
- 32 Í míí, sey wu-dɔɔn mí yúba tee, mín woo nán vu-'waapád yaan mííí.”
- 33 Yesu ɔ moo ye tú' nénná ba vún nɔ bi lá má nɔ.
- 34 Ma dúú vu-vigi: “Vó ki debtere Tayíí-í nán sɛnné ban mbaa káákáá náa? Kó née mó ɔ ba vún dɔɔn í Tayíí ka ba"u-ya yeí-ye yúba péh máalá? Í Tayíí ka ba"u-ya yeí-súu, nónná?”
- 35 Yesu híid vu: “Túlí di lá sɔɔm vííí waaná'. Kíí di lá kan túlí ye, i 'yem wulí, moo vid a sɔ'ɔd ví sá. Nán ka di 'yemné ya dimmí tee, gaan ya a din laalí-né.
- 36 Kíí di lá kan ya túlí ye, i 'yé zóó túlíí, moo i tii nán ku- mbaa ya túlíí máa vu-yu.”

Nán Yúúda vu-'yé zóó Yesu woolí-né

Yesu ka moo moo ye máa, daa la yúg vu.

- 37 Kóó Yesu a kó hɛn sɔɔɔ vu-bwulí-na'a sɔɔm nán ye voolí-ú-sí', vu-fɛɛn moo woo né.
- 38 Anábi Esáya ká moo moo ye, ma hɛn ye kóy í-yɔɔɔ, ká ɔ: “Í 'yéí-vóó, nó fɛɛn moo vóó yáɔáá? Nóo hɔ nag néélé, í 'yéí-Tayíí woolá?”
- 39 Hɛn woo há' vu-zóó 'yéí, moo Esáya duu ɔ:
- 40 “Tayíí yɛɛ nóó voo, big zóó voo, wu-hɔ gaa sá, zóó voo wu-ki sá, moo ka vun tii zóó tee, ba kan zɔɔ vu-ú.”
- 41 Esáya ká moo moo ye í-yɔɔɔ, moo ká hɔ na"é, Yesu woo, ma ka moo moo ye yúú woolí-ye nɔ.
- 42 Kóó í-yɔɔɔ sí', í-nii Yúúda tóó vu-bwulí-na'a vu-'yé zóó Yesu woolí-á, ɔmáa vu-vud ɔn né, moo nán farísa ba ka vun vud bi lig súggí-voolí.
- 43 Vu-híí na"é, nánán voo wu-mba na"é, Tayíí woo.

Yesu moo moo, sɛ' moo yúú nánán voolí-ná'

44 Yesu moo moo dɔg yúba, ɔ: “Nán a 'yé zóó, mílílí téé, 'yén zóó, mílílí dágá né, ɔmáa 'yé zóó, woo di í-ka ba'an ya máa woolí-ám.

45 Nán a hɔn téé, hɔ í-ka ba'an ya máa sú-ú-ám.

46 Mii túlí, mí yaa hágá yelí-moo kóó nónná a 'yé zóó, mílílí téé, a mbaa ya dimmí sá.

47 Nán toó a ki moo míí ma, a duu ní téé, míhɔ sɛ'ɛn moo yúú woolí-né, moo mí yaa moo wu-sɛ'ɛ, yúú nán voolí-né, ɔmáa moo bi sɛd vu-ú.

48 Nán a béen, a fɛɛn moo míí ní téé, í moo sɛ'ɛ, woo dilí. Moo kán moo ye wúhɔ sɛ'ɛ, moo yúú woolí-bá' s'í'ídí,

49 moo aga míí moon moo ye kan dán míí ní, ɔmáa Ba'á ka ba'an ya ye, wu-'yén moo 'waapád yagá ma, kán moo ye nɔ.

50 Mí gaa moo Tayi woo ye wún pú-nánán vu-vágád káákáá ú. Moo woo nɔ, moo kán ɔd ví ye, mí ɔ kó í-Ba'á ka ɔn máa wɔɔ.”

Yoohána 13

Yesu te waa duulí woo vu-dooi

1 Yesu dɛn gaa bá' lúúlí bii hágá yelí-moo laalí Ba'á woolí, ba ya sú-ú. Ma zágá mam vúnní páska ya sú-ú. Yesu baa híí nán woo hágá yelí, vu-háá ya bá' s'í'íd woolí.

2 Sey kúu-di hɛn lálí-men woolí-máa, Seedán ká dó sí-zóó, Yúúdas waa Iskarió Simón woolí-zóó, moo Yúúdas ba a dɔd Yesu nag nánán voolí.

3 Yesu gaa Ba' bii Tayi ba 'yé hɛn 'waapád nag biilí sú-ú, ba bin yaa woolí, ba bíh duu fíí la woolí-ám.

4 Ma lúú dɔg yúba ya hɛn lálí, sid sɛɛm woo, bɛ sɛɛm fóó, na'ané tan sii wulí.

5 Túú mam tasawwí, bé' waa duulí woo vu-doo telí, ma na'ad kan sɛɛm pee.

6 Yesu ya Simón Piér woolí, ma Piér ɔddu: “Í 'yelí-míí, mónhɔ ten dooa?”

7 Yesu híídu-ɔ: “Hɛn kán di kólí-ye, món gaano 'ya'á ye né. ɔmáa món dígí gaalí sey tóólí.”

8 Piér duu ɔddu: “Món ten doo míí ní sá!” Ma Yesu híídu: “An ten doo móó né téé, món duu mbaan ka' mílílí né ám.”

9 Simón Piér ka ki ná' máa, ɔddu: “Í 'yelí-míí, ɔm ten dooi dágá sá, ɔmáa nag kan yúú ám.”

10 ɔmáa Yesu ɔddu: “Nán ka woo mam sú-ú-téé, maa ba te woo dooi, moo dɛ' 'waa sú-ú. Í víí, ví dɛ' sú-ú, ɔmáa ya víí 'waapáddi pélí.”

11 (Yesu gaa sí-í-ba a dɔd bi nag nánán voolí-máa ó, moo woo nɔ ma ɔ: “Ví dɛ'ɛn ya víí 'waapád ám né.”)

- 12 Sey ka te vu-doo 'waa máa, duu dó sɔ́am woo mbaa daa ya hɛn lálíí, vi vu: “Ví ki hɛn máa kán kó d ví ye áa?”
- 13 Kíí been ‘akaw’ kan ‘í-yéíí’ máa, ví been yagalí. Mí wu-yu-gínú.
- 14 Míí káńno í-yéíí-víí, kan akaw víí, ma kán te ví doo ye, i téń doo ya vííí áń.
- 15 Mí tú'ud ví hɛn i kó duu wulí-má no.
- 16 Mí ɔd ví moo yéńne, gba'a tóo mban í-buulí woo né. Waa ba'ad mban í-ka ba'ano máa né áń.
- 17 I gaa hɛn ye vu, i kó vu-duu ú tée, duud víw.
- 18 Mí ɔn moo ye yúú vííí 'waapád né, moo míí gaa nán í-kán yee vu-máa vu. Ámáa hɛn ku-bíńda debterelí-máa a kóyyú, vu-bíńda: ‘Nán a di hɛn lálí-kan mí máa, wu-din doolí.’
- 19 Mí dɛn ɔd ví 'yá'á ye péń, hɛn woo a kóy, moo hɛn woo a yá tée, víń gaa ba ‘Aga míw.’
- 20 Mí ɔd ví moo yéńne, nán a fɛɛ waa ba'ad míí tée, fɛɛ míw áń; nán a fɛɛn tée, fɛɛ í-ka ba'an ya má no áń.”

Yesu ɔ Yúúdas ban dɔd bi nag kúrń nánáńné

(Matío 26:20-25; Márkus 14:17-21; Lúg 22:21-23)

- 21 Sey Yesu ka moo moo ye 'waa máa, zóó, tó"ɔ, ɔd vu-la moo yúba: “Mí ɔd ví moo yéńne, nán dágá vííí sɔ́amé wún dɔn nag kúrń nánáńné ɔ.”
- 22 Waa duulí woo vu-tii nóó túń, vu-gaan nán ka ɔn moo yúú woolí-ye né.
- 23 Waa duulí woo dágá, Yesu ka híjwɔ na'a máa, ká mbaa di Yesu woolí-ka'adí-bé'.
- 24 Simón Piér yéd waa duulí ye nóó, moo ba a vi Yesu ba moo moo ye yúú nóo woolíá?
- 25 Ma bɛgga yúú Yesu woolí-haalí, vigi: “Ba'á, nán woo nóńná?”
- 26 Ma Yesu híj: “Nán ɔn yoo nan wi"í púgu-tée, wu-yu.” Ma yoo nan wi"í pú-Yúúdas waa Iskarió Simón woo.
- 27 Yúúdas ka fɛɛ nan ye máa, Seedán dó zóó woolí-sú'ú. Ma Yesu ɔddu: “Hɛn kám di kólí-ye, ɔm kó háá ú.”
- 28 Nán ku-mbaa wulí-ye, nán tóo ba gaa moo ɛn Yesu ba ɔddu-moo yelá máa péíí.
- 29 Yúúdas ká ka wu-tu-kéə siide voo máa, waa duulí tóo vu-taa Yesu ba ɔddu-ba a la fɛɛ hɛn mam vúnńi tóo no, tóo tée, ba a la pú-nán gírń vu-yu-hɛn.
- 30 Ámáa Yúúdas ka bɛ nan pee sú'ú-máa, vúd vańná. Sey woo, vid sɔ' sú'ú-áń.

Dooká 'manjɛ

31Pig Yúúdas ka daa vúd máa, Yesu ɔ: “Yá'á ye, í míí Tayii ka ba'an ya ye, mí nuŋ na"é, sú'ú. Tayii nuŋ na"é, yúú míílí áǎm.

32Tayii a nuŋ na"é, yúú míílí tée, aga wún na'an woolí-áǎm. Wún na'an zuu-vaŋná áǎm.

33Waa míí vu, mí di lá mbaalí-kan ví waaná'; vín soonó, á máa ya áŋ di laalí-wulí ye, vín di kan néélé, yaŋ ya woo né. Heŋ kán ɔd nán Yúúda vu-máa, 'yá'á ye mí duu ɔd ví wu-yu-áǎm.

34Mí pú- ví dooká 'maŋ wu-ye nɔ: I hííŋ ya víílí. I hííŋ ya víílí kó í kán híí ví ye wɔɔɔ.

35Tow i hííŋ ya víílí tée, nán 'waapád wún gaa ba vín waa duulí míí vu-yu.”

Yesu ɔ Piér ban suu-bi ú

(Matío 26:31-35; Márkus 14:27-31; Lúg 22:31-34)

36Simón Piér vi Yesu: “Í 'yé-í-voó, món di laalí-téla?” Yesu híídu: “Ya áŋ di laalí-wulí-ye, món di kan néélé, duun mí 'yá'á ye né. Á máa sey too-í-tée, món duun.”

37Ma Piér ɔddu: “Í 'yé-í-míí, ɛn wún há'an 'yá'á ye-é? Míí pú-fóó, míí moo móólé.”

38Yesu duu híídu: “Í yɔɔɔɔ? Món pú-fóó, móó moo míílí áǎ? Mí ɔm moo yéŋne, nóŋ vaŋ wún héé ná né, món suun do' taŋá.”

Yoohána 14

Yesu wu-hijnaa laalí-Ba'á Tayii woolí

1Yesu ɔd waa duulí woo vu: “Zóó, a tó' ví sá. I 'yé zóó, Tayii woolí, i 'yé zóó, míílí áǎm.

2Ya mbaalí-di kii Ba' míí woolí-buulí-na'a. Kan í-yɔɔɔ pé-í-tée, ka míí ɔd ví bin laad ví ya mbaalí-mbóggáa?

3Áŋ la mbóg 'waa sú'ú-tée, míí fíí ya be ví laan míílí, moo ya áŋ mbaa wulí-máa, vín mbaa wulí-áǎm.

4Ya kán di laalí-wulí-ye, ví gaa hijnaa woo ú.”

5Ma Tomás vigi: “Ba'á, vó gaan ya áŋ laan wulí-ye né, tée vón dɛŋ née gaa hijnaa woolá?”

6Yesu híídu: “Mí mbaa kó í hijnaa laalí-Tayii woolí wɔɔɔ. Míí tú' moo yéŋ yúú Tayii woolí. Míí pú-nán vu-vágád káákáá áǎm. Nán too wún yaŋ Ba'á woolí-né, séy wún yaŋ duu míílí péŋ.

7Tow i gaan sú'ú-tée, vín gaa Ba' míí áǎm. Ví gaawu-sí 'yá'á ye ú, ví hɔɔɔ sú'ú áǎm.”

8Filíb duu ɔddu: “Ba'á, áŋ tú'ud vó Ba'á súu-tée, 'wáa ye.”

⁹Yesu ka ki máa, ɔddu: “Filíb, mí mbaa kan ví gbóh na'a, mó gaan mí lá náa? Nán ka hɔn sú-ú-tée, hɔ sí-Ba'á ú. Kó née mó ɔ: ‘Am tú'ud vó Ba'á sú-nɔ’ máalá?

¹⁰Mó taan ba mín kan Ba'á vón dágá 'néh máa náa? Moo kán did ví ɔlé, ye, mí ɔn kan néélé, míí dánne né, amáa Ba'á ka má'an kan mí ye, wu-kó ba'ad woo vu.

¹¹I feɛ moo míí ye la ú. Mí kan Ba'á, vó dágá. I 'yén zóó, yúú moo míílí ní sɪ', i 'yé zóó ba'ad míí vu-lá ú.

¹²“Mí ɔd ví moo yéhne, nán a 'yé zóó míílí tée, wún kó hɛn saɔa kán kó vu-ye áh. Wún kó hɛn gbɔɔ vu-mba í míí ye vu-áh, moo mí di laalí-Ba'á woolí.

¹³Hɛn i bá' kan yég míí máa, mín pú-ví ú, moo Ba'á a nuɲ na"é, yúú míílí. Mí Waa woo nɔ.

¹⁴Tow i bá' hɛn tóo kan yég míí tée, mín nɔ pú-ví.”

Yesu ta yaɔ ba bíh ba'ad vu-yigid Tayih woo ú

¹⁵Yesu duu ɔd vu: “I híjínó tée, vín duu dooká míí ye vu-áh.

¹⁶Tée mín bá' Ba'á, wún pú-ví í-a maa ví yúú mbaalí-víílí máa áh, wún mbaa kan ví káákáá.

¹⁷Wu-yigid Tayih woo; wún nɔ tú'ud ví moo yéh. Nán í-tóo wún nugunɔ né, moo vu-hɔn nɔ né, vu-gaan nɔ né áh. Amáa í-víí máa, ví gaawu-sú-ú, moo mbaa di bé' kan ví, wún dó mbaa zóó víílí.

¹⁸Mín gbɔn ví séɛgná né, mín yaa víílí dilí.

¹⁹Zaa tée, nán í-tóo wún duu hɔn mí sí-ní. Amáa í-víí, vín din hɔléɛ, moo í míí mí mbaa záɔdi, ví áh, vín mbaa kan vágád káákáá ú.

²⁰Záɔa woo, vín gaa ba mín kan Ba'á, vón dágá. Ví kan mí áh, ba ví dágá.

²¹Nán a ki dooká míí vu, a duu vu-tée, aga híjín sú-ú. Nán a híjín tée, Ba'á wún híjwɔ áh. Í míí mín híjwɔ, mín yaa woolí-áh.”

²²Yúúdas (í-Iskariót pélí) ɔddu: “Ba'á, moo ɛn mó híj aga oo wu-hɔ bi, nán tóo wu-hɔ bi sálá?”

²³Yesu híjdu-ɔ: “Nán a híjínó tée, wún duu dooká míí ye vu-ú. Ba' míí wún híjwɔ, vón yaa woolí, vón dó mbaa zóó woolí.

²⁴Nán a híjín mí ní tée, wún duun moo míí ní áh. Moo kí di kilí ye, moo míí vu-yu-péí, amáa moo Ba'á ka ba'an ya máa woo nɔ.

²⁵“Kán di lá mbaalí-kan ví ye, mí ɔd ví sí-hɛn ye vu-yɔ.

²⁶Amáa yigid Tayih woo, í-a maa ví yúú mbaalí-víílí, Ba'á a ba' kan yég míí máa, wún nɔ tú'ud ví hɛn 'waapád. Wún duu ta'ad moo kán ɔd ví máa vu-'waapád áh.

²⁷Mí pú-ví ká'ad, ká'ad í-míí yɔ. Mí pún ví kó í-nánán kuu-pún daga vu-wɔɔ né. Zóó a tó' ví sá, i gbó dam sá árn.

²⁸Ví ki sú'ú. Mí ɔd ví: 'Mín di lúúlii, ma mín duu fíí ya vílí dílí.' Ka vín híínó téé, zóó víí kan de' ba mín di laalí-Ba'á woolí, moo Ba'á wu-mban.

²⁹Mí dən ɔd ví hən ye vu-'ya'ya ye péh, uu-ya, moo sey uu-ya sú'ú-tée, vín feɛ moo míí árn.

³⁰Mín duu ɔn ví sí-moo buulí-na'a né, moo Seedán di sí-yaalí. 'Yén néélé, tóó dágá aga yúú mííí né,

³¹amáa hən ye vún kóy moo nánán uu-gaa ba mín híí Ba'á ú, ba mín kó hən Ba'á ka ɔn máa sú'ú-árn. "I lúú dɔg, ba laa ví zulí."

Yoohána 15

La' kan waa hɛɛné woo vu-yu-

¹Yesu duu ɔd vu: "Mí man kan la' ka lii déh kəd má nɔ; Ba' míí wu-í-bab aga ka di baalí-má nɔ.

²La' waa 'waapád ka hɛɛ mííí máa, a lii ní téé, wún heewu-gbɔ. La' waa 'waapád í-ka lii máa, wún mbóggɔ-moo a duu lii mba hɛɛne.

³Tayii mbóg zóó víí yúú moo kán ɔd ví yelí-sú'ú.

⁴I má'án kan mí téé, mín má'án kan ví árn. Tow i má'án kan mí ní téé, vín kón hən yéh tóó né, kó í-la' waa ka liin kan fóó woo né máa wɔɔ. Séy wún bé'en kan la' na'a péh.

⁵"Mí man kan la'í; ví man víí kan waa hɛɛné woo vu-yu. Nán a má'án kan mí, an má'án kannɔ árn téé, wún kó hən yéh buulí-na'a. Tow i híín kan mí téé, vín kón hən yéh tóó né sárn.

⁶Nán a má'án kan mí ní téé, vún gbɔɔ góh kó í-la' waa wɔɔ. Wún 'wó, téé vún fáá gbɔɔ velí, wún an.

⁷Tow i má'án kan mí, moo míí uu-mbaa zóó vílí árn téé, i bá' hən kíí híí máa téé, vín nunɔ.

⁸I kó hən yéh vu-buulí-na'a téé, Ba' míí wún nun na"é, wulí; vín mbaa waa duulí míí vu-í-yɔɔ árn."

⁹Yesu duu ɔ: "Mí híí ví kó í-Ba'á ka híín ye wɔɔ árn. I mbaa kan hííí míí ye ú.

¹⁰I duu moo míí kán pa ye vu-ú-tée, vín mbaa kan hííí míí ye kó í-kán duu dooká Ba'á woo, ma kán mbaa kan hííí woo ye wɔɔ árn.

¹¹"Mí ɔd ví hən ye vu-sú'ú, moo zóó de"é, míí a mbaa kan víw, moo zóó de"é, víí a de' sí' la gbug árn.

¹²Dooká míí wu-ye nɔ. I híín ya vílí kó í-kán híí ví ye wɔɔ.

13Hííllí gbọọ tóó mban nán ka pún fọ́ọ, woo moo daga gboo voo máa né.

14I kó hẹn kán ọd ví ye vu-tée, ví dan gboo vu-yu.

15Mín duu been ví sí-nán ba'ad vu-né, moo nán ba'ad gaan hẹn baa lig woo ka kón né. Í víí, mí bee ví dan gboo vu, moo mí tú'ud ví hẹn 'waapád kán ki Ba'á woolí-máa sú'ú.

16Vii yeen mí ní, ọmáa míi yee 'yé ví, moo i la kó hẹn yé'ne, ba'ad víí a líd sá á'ń. Moo woo nọ, i bá' Ba'á hẹn kan yég míí téé, wún pú-ví ú.

17Hẹn kán bi ọd ví máa, wu-ye nọ: I hííń ya vííllí ú.”

Nán vu-mán Yesu kan nán woo vu-ám

18Yesu duu ọd vu: “Nán hágá ye wu-mán ví téé, i gaa ba vun dẹh mán míw tíh.

19Ka víń nán hágá ye vu-yu-ám téé, ka vun híí ví ú, moo ví nán voo vu-yu. Ọmáa ví nán hágá ye vu-yu-péllí, mí yee ví sí-sąam voolí-ú, moo woo nọ ma, vu-mán ví.

20I duu taa moo kán ọd ví ye nọ: ‘Gba'a tóó mban í-buulí woo né.’ Kuu-duun mí kan hẹn bíd ye, wún duun ví kannọ á'ń. Kuu-duu moo míí ye, wún duu moo víí á'ń.

21Ọmáa wún kód ví hẹn ye vu-'waapád moo míí nu, moo vu-gaan í-ka ba'an mí ya ye né.

22Ka míń ya ọn vu-moo ye né téé, ka vun kan hẹn bíd tóó péllí. Ọmáa vu-kan hẹn tóó wu-ọn yúú hẹn bíd kólí-voolí-né.

23Nán a mán mí téé, mán Ba' míí nu á'ń.

24Ka míń kón ba'ad kuu-kin ná see né ye voolí-sąamé né téé, ka vun kan hẹn bíd péllí. Ọmáa 'yọ'ọ ye vu-họ sú'ú, vu-mán vó kan Ba'á á'ń.

25Ọmáa hẹn kuu-bíńda debtere moo Tayii voolí-máa, a kóyyú; vu-bíńda: ‘Vu-mán mí té'.’

26“Mín ba'ad ví í-zọ́ọ kọ"é, yigid moo yéń ka vúd ya Ba'á woolí-má nọ. A yaa téé, wún moo moo yúú mííllí.

27Ví á'ń, víń dun yąg, moo ká ví mbaa ya kan mí, ya dẹné woolí-pi nu.”

Yoohána 16

1Yesu duu ọd vu: “Mí ọd ví hẹn ye vu-moo hẹn woo a yọ téé, ka víń kée gbọnnó.

2Wún ney vud ví lig súggí-nán Yúúda voolí. Sey tóó wún yaa dilí-ám, kóó nónná a nọ ví téé, wún taa ba bin kód Tayii wu-ba'ad.

3Vu-kó í-yọgọ moo vu-gaan vó kan Ba'á né á'ń.

4Mí ọd ví sí-hẹn ye vu-yọ, moo hẹn woo a yọ téé, víń gaa ba mín ọd bi sí-tíhọ.

Ba'ad yigid Tayii woo no

“Ká mí dɛŋ ɔn ví lá moo ye tíj né, moo ká mí di lá kan víw.

⁵Yá'á ye máa mí di laalí-í-ka ba'an ya ye woolí. Nán tóó vílí sɛámé wúh vin mí: 'Mó di laalí-télá?' máa né.

⁶Moo kán ɔd ví ye vij zóó, víi duun dɛn né.

⁷Amáa mí ɔd ví moo yéñe, wúh duud ví moo ɔn laa má no; ɔn laa né téé, í-zóó, ká"é, wúh yaan vílí ní. Amáa ɔn laa téé, mín ba"u-ya vílí.

⁸Sey a yaa sú'ú-tée, wúhno tú'ud nán vu, ká ba vun gaan hɛn bíd kólí-voó ye vu né, ká ba vun gaan hɛn híjí Tayii woo né, ká ba vun gaan moo sɛ"é, Tayii woo né áh.

⁹Wúh tú'ud vu-hɛn bíd voó, moo ku-u'yén zóó, mílí né ye no.

¹⁰Wúh tú'ud vu-vun mbaan kó í Tayii ba ka híjn wɔgo né, moo ba kán di laalí Ba'á woolí-ye no; vín duu hɔn mí sí-né áh.

¹¹Wúh tú'ud vu-ba vun gaa moo sɛ"é, 'waa né, moo Tayii ba sɛ' sí-moo yúú Seedán woolí-ú.

¹²“Mí di lá kan moo buulí-na'a moo bi ɔd ví ú, amáa vín di kan néélé, kin vu-'yá'á ye né.

¹³Sey yigid moo yéñ ye a yaa téé, wúh tú'ud ví moo yéñ 'waapád. Aga wúh ɔn moo dán woo no né, amáa moo a ki máa, wúh ɔ wu-yu. Hɛn tóó u-di yaalí-tée, wúh tú'ud ví moo yúú woolí-áh.

¹⁴Vín hɔ na"é, mí yúú ba'ad woolí, moo wúh bɛ hɛn mí tú'ud ví wu-yu.

¹⁵Hɛn 'waapád Ba'á ka di kanno máa, mí nu áh. Moo woo no mí ɔ yigid Tayii woo wúh bɛ hɛn mí tú'ud ví wu-yu.

Zóó vijíní wúh tii zóó dɛ"é

¹⁶“Zaa téé vín hɔn mí sí-né, amáa zaa téé vín duu hɔn pig woolí.”

¹⁷Waa duulí woo tóó ku-u-ki máa vu-vín ya voolí: “Moo ka ɔd ba ví ye tú' nénná? 'Zaa téé vín hɔn mí sí-né, amáa zaa téé vín duu hɔn pig woolí.' Duu ɔ: 'Moo mí di laalí-Ba'á woolí' máalá?”

¹⁸Vu-duu vi: “Moo ɛn ka ɔ 'zaa té no,' 'zaa té no' lá? Ba gaan ví hɛn ka ɔn ye né.”

¹⁹Yesu gaa ba vun híjí bi ki moo ye ó, ma vi vu: “Vín vín moo ɛná? Moo kán ɔd ví: 'Zaa téé vín hɔn mí sí-né, amáa zaa téé vín duu hɔn pig woolí' ye naa?”

²⁰Mí ɔd ví moo yéñe, vín káñhó, vín bee yéé káñ nom, amáa nán hágá ye wúh dɛ' voó zóó. Í víí, vín mbaa kan zóó, vijíní, amáa zóó, vijíní ví wúh duu tii zóó, dɛ"é áh.

21Wakéé, ka di waa haḷlé, téé, zóó, víjwo, moo sey woo ya sú'ú. Amáa ka síd waa woo sú'ú-tée, duu taan sí-hen ndógné woo ye né. Zóó, de"o moo ka haḷ nánán má nɔ.

22Ví ám, ví di kan zóó, vjini 'ya'á ye ya. Amáa mín duu ho ví ú. Tée zóó, ví wún de'. Nán too wún vbin zóó, de"é, ví ye né ám.

23Záḡa woo vín duu vin mí sí-hen too né. Mí oḍ ví moo yéñe, i bá' Ba'á hen kan yég míi téé, wún pú-ví ú.

24Háá, 'ya'á ye ví bá'a ná hen kan yég míi ní. I bá' henne, vín nuḡḡo, moo zóó, ví a de' sí' la gbug.

Yesu wu-mba hen 'waapád hágá yelí-

25“Mí oḍ ví moo ye vu-kan yaḡ zílí sú'ú. Záḡa too wún yaa díí, mín duu on ví sí moo kan yaḡ zílí ní, amáa mín oḍ ví la sí-moo haḍ yúú Ba'á woolí.”

26Záḡa woo téé vín bá' hen kan yég míi. Mí on ví mínno on Ba'á moo yúú vííí péñ né,

27moo aga Ba'á híí ví ám. Ba'á híí ví moo kíí híin, kíí feḡ moo míi ba mín vúd ya di Tayi woolí-má nɔ.

28Mí vúd ya Ba'á woolí-gínú, mí yaa hágá yelí. Mín duu lúú hágá yelí-moo fiini la Ba'á woolí.”

29Ma waa duulí woo vu-oḍdu: “Ya'á ye máa, mó o sí-moo haḍ haḍdú, mó zín sí yaḡ né.

30'Ya'á ye vó gaa ba món gaa hen 'waapád, mó híí nán too ba a duu vin bi sí moo né. Moo woo nɔ vó 'yé zóó, móólé, vó gaa mó vúd ya di Tayi woolí.”

31Yesu híid vu: “Ya'á ye ví 'yé zóó, mííí sá'áa?”

32Sey too wún yaa díí, sey woo ya sú'ú-ám, vín híi. Kóó nónná wún daa lúú ka la woolí, vín kée gbɔn mí dágá méñ. Amáa mín mbaan mí dágá méñ né, moo Ba'á di kan míw.

33Mí oḍ ví moo ye vu-moo i nuḡ zóó, ká'ad yúú mííí. Nán wún yú ví koogná hágá yelí, amáa i mbi nóó la ú, moo mí mba hen hágá yelí-vu 'waa sú'ú.”

Yoohana 17

Yesu bá' Ba' woo yúú waa duulí woo woolí-

1Sey Yesu ka moo moo ye 'waa máa, luu doḡ nóó be"í-o: “Ba'á, sey ya sú'ú. Am tú' na"é, míi, mín Waa móó nɔ, moo an tú' na"é, móó ám.

2Mó pún néélé, yúú nánán woolí 'waapád, moo nán í-kám pún vu-máa, an pú-vu vágád káákáá ám.

- 3 Vágád káákáá sú-wu-nán u-mbaa kan ba má nɔ. Móo Tayi dágá kəd, í-yéñ. Mii Yesu Krístu kám ba'an ya ye nɔ.
- 4 f míí, mí kó ba'ad kám pún kólí-hágá yelí-máa 'waa sú'ú, ma mó nuñ na"é, wulí.
- 5 'Yá'á ye máa, Ba'á, ɔm na'an kan na"é, míí ká mí di kanno móólé, sey hág ká mbógɔy ná né máalé.
- 6 "Mí tú'ud nán kám pún vu-hágá yelí-ye vu-kan mó sú'ú. Vu-nán móó vu-yu, ma mó be vu-pún; vu-duu moo móó sú'ú.
- 7 'Yá'á ye vu-gaa hɛn 'waapád kán nuñ ye, ba mónno pún,
- 8 moo mí ɔd vu-moo móó kám 'yén vu-yáǵá máa 'waa sú'ú, vu-fɛɛ vu-sú'ú-ám. Ma vu-gaa duulí-na'a ba mín vúd ya di móólé; vu-fɛɛ moo ba mónno ba'an ya máa ám.
- 9 "f míí, mí bá'am yúú voolí. Mí bá'an mó yúú nán tóó voolí-né, ɔmáa mí bá'am yúú nán kám pún vu-máa voolí, moo vu-móó nɔ.
- 10 Hɛn míí 'waapád móó nɔ; hɛn móó 'waapád míí nu ám; nán vu-hɔ na"é, míí voolí-ám.
- 11 Míín duu mbaan sí-hágá yelí-né, ɔmáa í-voó, vún di lá mbaalí-hágá yelí. f míí, mí di laalí-móólé. Ba'á gbɔɔ, ɔm tu-vu-kan yég móó kám 'yén vu-ye nɔ, moo u-má'án dágá kó í-kaa dágá ye wɔɔ.
- 12 Ká mí mbaa kan vu-máa, mí baa tu-vu-kan yég móó kám 'yén vu-ye. Mí tu-vu; nán dágá tin voolí-sɔm né, séy waa tilí ye nɔ moo hɛn debtere ka ɔ máa a kóyyú.
- 13 ɔmáa 'yá'á ye mí di laalí-móólé, ma mí ɔ í-yɔɔɔ hágá yelí, moo u-mbaa kan zóǵ dɛ"é, yúú míílí yéñná.
- 14 f míí, mí pú-vu-moo móó sú'ú, ma nán hágá ye vu-mán vu, moo vu-sɔm voolí-pélí, kó í-kán sɔm voolí-pélí-ye wɔɔ ám.
- 15 Mí vin mó ɔm luun vu-hágá yelí-ú-né, ɔmáa ɔm tu-vu; hɛn bíd a mba vu-keb sá ám.
- 16 Vu-nán hágá ye vu-yu-pélí, kó í-kán nán hágá yelí-pélí-ye wɔɔ ám.
- 17 ɔm mbóg vu-kan moo yéñ móó, u-mbaa déñ nán móó nɔ. Moo móó, moo yéñne.
- 18 Mí ba' vu-la nán hágá ye voolí-kó í-kám ba'an ya ye wɔɔ.
- 19 Mí kó déñ hɛn híílí móó, moo u-mbaa nán móó vu-yu-yéñná ám.
- 20 "Mí bá'an mó yúú voolí-dágá né, ɔmáa nán tóó vún duun yúú moo voolí, mí bá'am yúú í-ye voolí-ám,

²¹moo ya voo 'waapád u-má'án dágá kó í-ba wɔɔ. Ba'á, mó má'án kan mí, mí má'án kan mó, u-má'án kan ba áǎ, moo nán hágá ye u-fɛɛ moo ba mɔ́nno ba'an ya.

²²Mí pú-vu-na"é, kám pún ye sú'ú, moo u-má'án dágá kó í-kaa dágá ye wɔɔ áǎ;

²³mí má'án kan vu, mó má'án kan mí, moo u-má'án dágá kəd áǎ, moo nán hágá ye u-gaa ba mɔ́nno ba'an ya, ba mɔ́n híjǎ vu-kó í-kám híjǎ ye wɔɔ áǎ.

²⁴“Ba'á, mí híjǎ nán kám pún vu-máa u-mbaa ya ɔ́n mbaa wulí-máalé áǎ, moo u-hɔ na"é, máa kám pún ye nɔ, moo móo dɛɛn híjǎ péǎ, hág mbɔ́ɔy.

²⁵Ba'á í-hɛn yéǎ kólí, nán hágá ye vu-gaan mó né, ɔ́máa í-míí máa, mí gaamó. Nán ye vu-gaa ba mɔ́nno ba'an ya áǎ.

²⁶Mí tú'ud vu-kan mó sú'ú, mín duu tú'ud vu-tóó, moo u-súg mbaa kan híjǎ móó kám híjǎ ye, moo ɔ́n má'án kan vu-áǎ.”

Yoohána 18

Vu-ma' Yesu

(Matío 26:47-56; Márkus 14:43-50; Lúg 22:47-53)

¹Sey Yesu ka moo moo yɛ 'waa máa, daa laa kan waa duulí woo vu-zij waa Keedəróɛn dən. Bab tóó ká duulí, Yesu dó la wulí-kan waa duulí woo vu.

²Yúúdas í-ka digi dɔ́nné nag nánán voolí-pee, gaa yaga áǎ, moo Yesu baa súg kan waa duulí woo vu-wulí-do' buulí-na'a.

³Yúúdas yaa bab yelé áǎ, pɔ́ɛn hú' sóóze vu-kan sóóze í-lig hɛn ha"í vu; gbanaa hɛn ha"í-vu-ba' vu, kan nán farísa vu-áǎ; ma vu-yaa kan káláj, kan lám, kan hɛn sii vu.

⁴Yesu ka gaa hɛn ka di yaalí-yúú woolí-'waapád yɛ sú'ú-máa, séé la, vi vu: “Ví soo nónná?”

⁵Vu- híjǎ: “Yesu nán Naazarédu.” Ma ɔ́d vu: “Aga míw.” Yúúdas í-ba digi dɔ́nné nag voolí-pee, dii di dúú yɛ voolí-sɔ́amé áǎ.

⁶Sey Yesu ka ɔ́d vu-dɔ́g: “Aga míw” máa, vu-vé' la pigim, vu-wáɔ hágá.

⁷Yesu duu vi vu: “Ví soo nónná?” Ma vu-duu híjǎ: “Yesu nán Naazarédu.”

⁸Yesu duu ɔ́d vu: “Mín ɔ́d ví ba míw sú'ú. I soo míw téé, i gbɔ nán í-yɛ vu-la ú.”

⁹Yesu ɔ́ í-yɔ́ɔ moo moo woo ye a kóyyú: “Ba'á, nán kám pún vu-yɛ, dágá aga tin ní.”

¹⁰Simón Piér ká wu-di kan pag naa, woowu, du-nán ba'ad í-nii hɛn ha"í-woo tɔ́g nag nán sɛ'. Yéé woo Málkus.

11 ʌmáa Yesu ɔd Piér: “ʌm doo pag naa móó la féé woolí. Hɛn ndóɔɔné Ba'a ka pún ye, séy mín fɛɛwɔ ó, náa?”

Vu-paŋ Yesu laan tíŋ í-nii hɛn ha"í-Ána woolí

12 Hú' sóóze vu, kan kolonél, kan sóóze í-lig hɛn ha"í-nán Yúúda voo vu, vu-ma' Yesu ta.

13 Vu-dɛŋ paŋŋo laan Ána woolí, moo ká Káyfa ag woo nɔ. Káyfa ká wu-mbaa í-nii hɛn ha"í-ve' woolí.

14 Ká wu-tiŋ nán Yúúda vu, ká ɔ: “Ndíga nán dágá a pí nɔm zig baa ví ye woo ú.”

Piér ɔ bin waa duulí Yesu woo pélí

(Matío 26:69-70; Márkus 14:66-68; Lúg 22:55-57)

15 Simón Piér vu-kan waa duulí Yesu woo too vu, vu-duu Yesu pigim. Waa duulí woo í-too yɛ, í-nii hɛn ha"í-ká gaawu-ú, ma súg dó la kan Yesu yaɔ na'am í-nii hɛn ha"í-woolí-ám.

16 ʌmáa Piér mbaa woo yaɔ dómmé góŋ. Waa duulí í í-nii hɛn ha"í-ba gaawu-pee vúd la góŋ, ɔd wakéé, ka tu-dóm máa moo, ma bɛ Piér dɔd ya.

17 Wakéé, pee ka hɔ Piér máa, vigi: “Mó ám, mó waa duulí Yesu woo nɔ náa?” Ma Piér híjdu: “Áá'a, míw pélí.”

18 Gba'a vu-kan sóóze í-lig hɛn ha"í-vu-kab vee ɔɔ, moo hɔm ká ká"ó. Piér ya díi ɔɔ vee kan vu.

Í-nii hɛn ha"í-ví Yesu moo vu

(Matío 26:59-66; Márkus 14:55-64; Lúg 22:66-71)

19 Ku-paŋ Yesu laan í-nii hɛn ha"í-Ána woolí-máa, vígi moo yúú waa duulí woo voolí, kan moo tú"í woo ám.

20 Yesu híjdu: “Mí tú' míí moo la zo"í. Mí baa tú' moo lig súggí-nán Yúúda voo vuí, kan lig hɛn ha"í-ám, kan ya nán Yúúda ku-súg mbaa wuí-yelé, 'waapád. Mí tú'un moo too ya yúggíí-né.

21 Mó vín moo ɛná? ʌm vi nán ku-ki moo míí máa vu-yu, mí baa ɔd vu-moo nénná? Vu-gaa voo moo kán ɔd vu-máa ó.”

22 Sey Yesu ka moo moo yɛ máa, sóóze too ká díi duulí, dɛŋŋo, ɔddu: “Mó híjdu í-nii hɛn ha"í-moo ɛn í-yɔgólá?”

23 Ma Yesu híjdu: “Kán moo moo bíddi téé, mó ɔn ya. ʌmáa ɔn moo moo tɔɔtéé, moo ɛn kám dɛɛn?”

24 Ma Ána ba' Yesu kan zaŋ waa nagá laan í-nii hɛn ha"í-Káyfa voolí.

Piér duu suu-Yesu

(Matío 26:71-75; Márkus 14:69-72; Lúg 22:58-62)

25 Sey woolí Simón Piér ká duulí, ká di vee ɔɔléɛ. Vu vigi: “Mó áǎm, mó di sǎǎm waa duulí woo voolí-náa?” Ámáa Piér suu, ɔ: “Áá'a, míw pélí.”

26 Nán ba'ad í-nii hɛn ha"í-woo tóó, ɔɔg nán Piér ba dugu-tóg sɛ' pee woo nɔ, ka ki máa, ɔ: “Mín hɔm kan Yesu áǎm babbí-yɛlé. Í yɔgɔ péláa?”

27 Moo woo nɔ Piér duu suuwu, ma nóg vǎǎ háǎ hɛé.

Yesu di tíj Pilád woolí

(Matío 27:1-2,11-14; Márkus 15:1-5; Lúg 23:1-5)

28 Í-nii hɛn ha"í Káyfa ka ví Yesu moo 'waa sú-ú máa, vu- bɛgɛ laan ke'em guvɛrnɛɛr woolí-yǎg kǎǎm híj. Nán Yúúda vu-dón voo ke'em woolí-né, moo ba ka bin víj bii ú, ba ka bin lán hɛn lálí-páska né áǎm.

29 Moo woo nɔ ma, guvɛrnɛɛr Pilád vúd ya voolí, vi vu: “Dom woo ɛn kíí pǎǎ yaan yúú nán ye woolíá?”

30 Vu-híjdu-ɔ: “Kan nán bíd pélí-tée, ka vón ya dɔnnɔ vílíí nagá né.”

31 Ma Pilád ɔd vu: “Aga i bɛgɛ, ví sɛ' moo yúú woolí-kó í-dooká víí ka ɔ wɔgɔ.” Nán Yúúda vu-híjdu: “Vó di kan néélé, nɔɔn vóó nánán né.”

32 Hɛn yɛ di kóyné duu hɛn Yesu ká tú' ba vún nɔɔ bi nénná má nɔ.

33 Ma Pilád duu dó la ya moo sɛ'élé, bee Yesu, vigi: “Mó gbanaa nán Yúúda voo naa?”

34 Yesu híjdu: “Aga móo ɔǎǎ? Tóó tée nán vu-ɔm moo yɛ yúú mílǎǎ?”

35 Pilád duu vigi: “Mí nán Yúúdaí pélí-náa? Aga zig móo kan gbanaa hɛn ha"í vu, vu-dɔm mílíí nagá. Máa mó kó ɛná?”

36 Yesu duu híjdu: “Ya gbǎǎ waalí míí hágá yelí-pélí. Nánán ka vunno 'yén gbanaa tée, nán ba'ad míí ka vún kó yǎg moo míí, moo ba ka mín dó nag nán Yúúda voolí. Ámáa ya gbǎǎ waalí-míí hágá yelí-pélí.”

37 Pilád ka ki máa, vigi: “Asée, mó gbanaaa?” Yesu duu híjdu: “Aga móo ɔ; mí gbanaai. Vu-hǎǎn moo moo yéǎ tú"íi; mí yaa hágá yelí-moo woo nɔ áǎm. Kóó nónná a duu moo yéǎ tée, wún ki moo míí ú.”

38 Ma Pilád duu vigi: “Moo yéǎ sú-ɛná?”

Pilád sɛ' moo Yesu a nɔɔ ó

(Matío 27:15-31; Márkus 15:6-20; Lúg 23:13-25)

Sey Pilád ka moo moo yɛ 'waa máa, duu vúd laa nán Yúúda voolí, ɔd vu: “Mí nugun moo tóó bídná yúú nán yɛ woolí-né.

39 Ámáa mí baa vúd ví nán sí'íní dágá moo mam vúní páskaí. Máa, ví híj ǎn gbɔd bi gbanaa víí ye naa?”

40 Kuu-ki máa, vu-dób moo, vu-ɔ: “Áá'a, wu-yu-pélí, ǎmáa vó híj Barábaddu.” Ámáa Barábas súu, ká kemme.

Yoohána 19

- 1 Pilád ka ki ná' máa, be Yesu, ɔd vu-u-gbógo kan looi.
- 2 Sóóze vu-tɛɛ mɛɛtawəl sɛ'ad gbo'odu-yúli; vu-dóddu-sɛɛm gbɔɔ tóó yééná árn.
- 3 Vu-séé ya tíh woolí, vu-vá"u: "Kəə zee, gbanaa nán Yúúda voo!" Ma vu-déjɛn árn.
- 4 Pilád duu vúd ya ɔd nán Yúúda vu: "Mín pɛn Yesu ya pú-ví góh yelí, moo i gaa ba mín nugun moo tóó woolí-né."
- 5 Ma Yesu vúd ya góh kan mɛɛtawəl sɛ'ad pee yúli, kan sɛɛm gbɔɔ woo pee fójé. Pilád ɔd vu: "Nán sú-wu-ye nɔ."
- 6 Sey gbanaa hɛn ha"í-ku-hogɔ kan sóóze í-lig hɛn ha"í-vu-máa, vu-dób moo vu-ɔ: "Ga"u-la la' vbagadí, ga"u-la la' vbagadí." Pilád ɔd vu: "Aga i be ga"u-la ví ú. Mí hɔn míí moo tóó woolí-né."
- 7 Nán Yúúda vu-hjɛdu: "Vó di vóo kan dooká tóó, ɔ ba maa nɔmme, moo tii fójé, woo Waa Tayi woo nɔ."
- 8 Sey Pilád ka ki moo yɛ máa, dúú-duu kógɔ kólí-gbɔɔ méh.
- 9 Duu fíi dó la ke'emé, vi Yesu: "Mó yaa móo yaga télá?" Yesu hjɛn yag né.
- 10 Ma Pilád ɔddu: "Mó hjɛn míw moo náa? Tóó tée mín kée gbɔm, tóó tée mín ga'am la' vbagadí-kó í-kán hjɛ wɔgɔ. Mó gaa náa?"
- 11 Yesu hjɛdu: "Tayi kan pún mó zu-néélé, be"í-né tée, mó kan néélé, tóó waaná' aga yúú mílí péli. Moo woo nɔ ma, nán ka dɔn móólé, nagá ye kó hɛn bíd mba hɛn kárn kó yɛ árn."
- 12 Pilád ka ki moo yɛ máa, dɛn soo keb bi kée gbɔgɔ ú. Amáa nán Yúúda vu-dób moo, vu-ɔ: "Am kée gbɔgɔ tée, mó dag gboo gbani nán Róma voo woo nɔ péli. Moo nán aga ka tii fójé, woo gbani tée, kin gbani nán Róma voo tóg né."
- 13 Sey Pilád ka ki moo yɛ máa, be Yesu vud ya góh, mbaa daa láan moo sɛ"éjé. Vu-bee ya woo "Gabáta" kan yag eebɛrɛ.
- 14 Zágá woo vu-di hɛn páska vu-mbóggí. Zágá yá sí-sɛɛmó, ma Pilád ɔd nán Yúúda vu: "Gbanaa víi ka yɔ."
- 15 Amáa vu-dób voo moo, vu-ɔ: "Nɔwɔ la ú! Nɔwɔ la ú! Ga"u-la la' vbagadí!" Pilád vi vu: "An ga' gbanaa víi naa?" Gbanaa hɛn ha"í-vu-hjɛdu: "Gbanaa vóo vu-gbani nán Róma voo nɔ dágá."
- 16 Pig woolí-máa, Pilád be Yesu pú-vu-u-ga"u-la' vbagadí.

Vu-ga' Yesu la' vbagadí

(Matío 27:32-44; Márkus 15:21-32; Lúg 23:26-43)

Pilád ka be Yesu pú-vu-sú-ú-máa, vu-bege laan.

- 17 Yesu gan la' vbagad woo vúdda kaalí, la ya ya tóo kuu beewu “guu dag gbágadi” máa. (Vu-bee ya woo “Golgáta” kan yaḡ eebəréəi.)
- 18 Vu-ga"u wulí-kan nán tóo vu-idú, kaa kan kaa; Yesu mbaa woo sɔ́ámé.
- 19 Pilád bínda moo tóo ga' yúú la' vbagad Yesu woolí. Hən ka bínda máa wu-ye nɔ: “Yesu nán Naazarédu, gbanaa nán Yúúda voo nɔ.”
- 20 Nán Yúúda buulí-na'a vu-záḡga hən yɛ, moo ya kuu-ga' Yesu wulí-máa, diin kan kaa né. Ká bínda hən yɛ kan yaḡ eebəréəi, kan yaḡ latéə, kan yaḡ gerég áḡ.
- 21 Gbanaa hən ha"í nán Yúúda voo vu-ɔd Pilád: “I bínda: ‘Gbanaa nán Yúúda voo nɔ’ sá. Ámáa i bínda: ‘Nán ye ɔ ba bin gbanaa nán Yúúda voo nɔ.’”
- 22 Ma Pilád híid vu: “Hən kán bínda sú'ú-máa, mí bínda míí sú'ú.”
- 23 Sóóze kuu-ga' Yesu sú'ú-máa, vu-yɛ'ɛn sɔ́ám woo ya ndaddú, kóó nónná fáá í-woo. Vu-be sɔ́ám gbɔɔ woo áḡ. Sɔ́ám woo vu-váá né, vu-tɛɛ dən tɛɛlɛɛ kəd.
- 24 Moo woo nɔ, vu-óh ya voolí: “Ba dee ví sɔ́ám ye sá, ámáa ba gbɔ ví sáásáái; nán a lá tée, wúh be.” Hən yɛ kóy, moo ká vu-bínda debterelí, vu-ɔ: “Vu-yɛ'ɛn sɔ́ám míí vu-sú'ú, vu-gbɔ sáásáá yúú sɔ́ám gbɔɔ míílí áḡ.” Ma sóóze vu-kó í yɔɔ gínú.
- 25 Yesu na' woo dii mbaa dáḡ la' vbagadí, kan na"oo daa sáḡ, kan Maaríi Kelóófa kéé, kan Maaríi Magdaláa áḡ.
- 26 Yesu hɔ na' woo kan waa duulí woo tóo ka hííwɔ na'a máa, vu-dí diilí wulí. Yesu ɔd na' woo: “Na'á, waa móó ka yɔ.”
- 27 Pig woolí-máa, duu ɔd waa duulí woo pee: “Na' móó wu-yɛ nɔ.” Diga sey woolí máa, waa duulí woo pee be Yesu na' woo laan woolí, la mbaa kannɔ.

Nɔm Yesu woo nɔ

(Matío 27:45-56; Márkus 15:33-41; Lúg 23:44-49)

- 28 Pig woolí-Yesu ka gaa hən 'waapád ba kóy sú'ú-máa, ɔ: “Mam 'wɔnnó.” Yesu moo moo yɛ moo hən debtere ba ka ɔ máa, ba a dó sé' woolí.
- 29 Tíg tóo ká duulí, doo vóɔd hí' wulí, ma sóóze vu-yoo sugud wulí, vu-hɛ dɛ"é yɔɔ 'yéddu-dɔg yaḡá.
- 30 Sey Yesu ka zɔ máa, ɔ: “Wáa sú'ú.” Gbɔ væg, ma wɛm woo sɛ'əy.

Sóóze dágá sa Yesu waagí

- 31 Zágá woo ká zágá hən mbóggí, ma nán Yúúda vu-sén fóó nánán a mbaan la' vbagadí-zágá asawəlí-né, moo asawə woo ká zágá gbɔɔɔ áḡ. Moo woo nɔ vu-la vi Pilád, bi la gəə nán kuu-dí la' vbagadí-máa vu-doo, bi sid vu-áḡ.
- 32 Moo woo nɔ ma, sóóze vu-ya dən gəə doo nán tóo vun sug ga' vu-kan Yesu áḡ pee voo.

- 33 Kuu-ya ya Yesu woolí-máa, vu-hogɔ nɔɔ sú'ú, ma vu-duu gənnɔ sí-doo né.
- 34 ʒmáa sóʒze tóó saga kan táa waagí, ma mem yéd zuu, kan mam saw.
- 35 Nán ka hɔ hɛn yɛ kan nɔ́ woo máa, wu-du-yag yɛ nɔ, yag duí-ye moo yéñne. Aga gaa yag duí-bii yɛ ba moo yéñne, moo i 'yé zóó, wulí-ám.
- 36 Hɛn yɛ kóy moo hɛn ku-bínda debterelí-máa, a kóyyú; vu-bínda: “Vu-gən néh woo né.”
- 37 Vu-bínda hɛn tóó debterelí-ám: “Vu 'yé nɔ́ nán í-kuu-saga máa woolí.”

Vu-dɔd Yesu béégí

(Matío 27:57-61; Márkus 15:42-47; Lúg 23:50-56)

- 38 Pig woolí-máa, nán kaa Arimatée tóó ká duulí, yéé woo Yuuséfu (ká yúg duu Yesu, moo ká ndɔg nán Yúúda vu-yu.) Yuuséfu yɛ la bá' Pilád fɔ́, Yesu woo, bi siddu-ú. Pilád gbɔddu-hinaa. Ma la sid fɔ́, Yesu woo.
- 39 Níkodém ká dɛɲ yaa Yesu woolí-viddí pee, paɲ ya duusáɲ tóó vu-idú, dágá vu-beewu “míir,” vu-yagɛn kan í-tóó ku-beewu “aloe” máa, kó kilo vo' tɛɲɔ́ ó.
- 40 Vu-sid fɔ́, Yesu woo, vu-túudu-duusáɲ pee, vu-gɔɔwɔ kan saɲam né'em kó í nán Yúúda ku-baa kó ya nɔm dɔnnélé, máa wɔɔɔ.
- 41 Ya ku-ga' Yesu wulí-máa, di dáj bab tóólí. Béég 'maɲ tóó ká di tíh bab yɛlé, vu-dɔn ná nɔm wulí-see né.
- 42 Ma vu-dɔd Yesu wulí, moo béég súu-ká di bé', zága woo ká zága hɛn mbóggí nán Yúúda voo nɔ ám.

Yoohána 20

Béég Yesu woo mbaa leená

(Matío 28:1-8; Márkus 16:1-8; Lúg 24:1-12)

- 1 Zága aladdí-máa, Maaríi Magdaláa daa laa béégí-yag ka'ɲam híɲ, ya tú 'waa ná né ám. Hɔ 'yɛge vbíi lúú sí-yúú béégí-ú.
- 2 Ma lúú dɔg laa Simón Piér woolí, kan waa duulí Yesu woo tóó Yesu ká híjwɔ na'a pee, ɔd vu: “Vu-gaɲ fɔ́, í 'yéí-baa ví woo luu béégí-sú'ú; vó gaan ya ku- 'yénno né.”
- 3 Piér vu-kan waa duulí Yesu woo tóó pee vu-vúd laa béégí.
- 4 Vu-súg ke dɔg ya voo idú ám, ɲmáa waa duulí í-tóó pee ke dɔg mba Piér, wu-dɛɲ yɛ béégí-tíh,
- 5 ma nə'əy hɔ saɲam né'em pee mbaa hágá, ɲmáa dɔn zuu-béégí-né.
- 6 Ma Simón Piér duuwu-pigim, yɛ la ám, dɔ la béég tíh, hɔ saɲam ba mbaa hágá pee.

⁷Sɔ́ɔm ku-u-gɔ́ɔn Yesu yúú wulí-máa vu-súg mbaan ya dágá peelí-né, ɔ́máa gɔ́y woo mbaa kəd.

⁸Pig woo waa duulí í-ba dɛn yɔ́ tíj pee duu dɔ́ la béégí, hɔ́ hɛn yɛ vu, fɛɛ moo woo áń;

⁹moo waa duulí vu-kin ná moo debtere ká ɔ́n séy Yesu ban níń nɔ́mmé péń máa né.

¹⁰Ma vu-daa fíí laa voolí.

Yesu tú'ud Maaríi Magdaláa fɔ́ó

(Matío 28:9-10; Márkus 16:9-11)

¹¹Maaríi dii mbaa woo góń dáj béégí, káj. Ka di káj máa, nə'əy hɔ́ zu-u nóó béég tíj,

¹²hɔ́ maleeka vu-idú vu-dɔ́ sɔ́ɔm heená, vu-mbaa ya vun hu-u Yesu peelí; dágá mbaa ka' yúlí, tóó mbaa woo ka' dólí.

¹³Vu-vigi: “Na'á, moo ɛn mó kájńá?” Híjíd vu: “Moo ku-u-gań í'yéíí-míí luu ye nɔ́; mí gaan ya ku-u'yénno né.”

¹⁴Sey ka di moo yɛ moolé, máa, tii daa nóó pigim, hɔ́ Yesu dii mbaa yɔ́, ɔ́máa gaan ba Yesu wu-né.

¹⁵Ma Yesu vigi: “Na'á, mó káj ɛná? Mó soo nóńná?” Maaríi taa woo ba nán bab baalí-tóó nɔ́, ɔ́ddu: “Ba'á vu, i wu-gańɔ́ tée, i tú'un ya kíí 'yége wulí-má nɔ́, tée míń gańɔ́.”

¹⁶Ma Yesu beewu: “Maaríi!” Maaríi tii daa híjíd kan yɔ́g eebəréə: “Rábuní!” (Yéé yɛ tú’ “Akaw.”)

¹⁷Yesu ɔ́ddu: “Ań za'an sá, moo mí dɔ́gɔ́ ná Ba' míí woolí-né. Ańmáa ań la ɔ́d dan sáj vu-ba míń di dáálí-dɔ́g Ba' míí woolí, wu-Ba' víí áń; míń dɔ́g Tayíí míí woolí, wu-Tayíí víí áń.”

¹⁸Maaríi Magdaláa laa waa duulí voolí, ɔ́d vu: “Mí hɔ́ í'yéíí-baa ví súbú.” Ma ɔ́d vu-moo Yesu ka ɔ́ddu-máa 'waapád.

Yesu duu tú'ud waa duulí woo vu-fóó

(Matío 28:16-20; Márkus 16:14-18; Lúg 24:36-49)

¹⁹Záɔ́ dágá yelé, mɛn aladdí, lig waa duulí Yesu woo ku-u-mbaa wulí-máa, vu-kúbla, moo vu-ndɔ́g nán Yúúda vu-yu. Yesu ya dii voolí-sɔ́ɔmé, ɔ́d vu: “Kájáɔ́d Tayíí woo a mbaa kan ví ú.”

²⁰Sey ka moo moo yɛ 'waa máa, tú'ud vu-nag woo kan waag woo. Waa duulí woo ku-u-hɔ́gɔ́ máa, zóó, voo dɛ'.

²¹Yesu duu ɔ́d vu: “Kájáɔ́d Tayíí woo a mbaa kan ví ú. Mí ba' ví kó í-Ba'á ka ba'an ya ye wɔ́gɔ́.”

²²Ka moo moo yɛ 'waa máa, pɛd vu, ɔ́d vu: “I fɛɛ yigid Tayíí woo nɔ́.

23Tow i kée hɛn bíd nán voo gbo téé, Tayii kée hɛn bíd voo gbo sú-ú-ám. Nán í i kée hɛn bíd voo gbon né téé, Tayii kée gbon vu-né ám.”

Yesu vu-kan Tomásdu

24Amáa nán dágá sɔ́am waa duulí Yesu woo í wɔ́nbó' zuu-idú voolí, yéé woo Tomás (vu-beewu-tóó “Baasam”). Sey Yesu ká maa vu-máa, Tomás wulí-péíí.

25Ma waa duulí tóó vu-ɔ́ddu: “Vó hɔ́ í 'yéíí-baa ví sú-ú.” Amáa Tomás ɔ́d vu: “An hɔ́n ndóg kúúsa nag woolí-né, an dɔ́n nag vban waa míí ndóg kúúsa woolí-né, an dɔ́n nag míí waag woolí-né téé, mí fɛ́ɛn moo víí yɛ́ né sáám.”

26Alad dágá pig woolí-máa, waa duulí woo vu-duu súg ligí, máa Tomás duulí-ám. Vu-kúbla lig, ma Yesu ya dii voolí-sɔ́amé, ɔ́: “Ká'ad Tayii woo a mbaa kan ví ú.”

27Pig woolí-máa, ɔ́d Tomás: “Am yɔ́ɔ́ nag vban waa móó ya yelí, am hɔ́ nag péég míí. Am yɔ́ɔ́ nag móó, mó dɔ́d ya waag míííí. Am mbaa nán moo faalí-sá, amáa am fɛ́ɛ mooí.”

28Tomás hǐ́du-yag ɔ́: “Í 'yéíí-míí! Tayii míí!”

29Yesu duu ɔ́ddu: “Moo káám hɔ́n máa, mó 'yé zóó, míííí wu-yaa? Amáa duud nán í-kuu-hɔ́n mí ní, kuu-'yé zóó, míííí máa vu-yu.”

Moo ɛ́n Yoohána bínda debtere yelá?

30Yesu ká kó hɛn sɔ́agá tóó vu-buulí-na'a nóó waa duulí woo voolí; hɛn woo mí bínda vu-debtere yelí-né.

31Amáa hɛn í káán bínda vu-yɛ, moo i gaa Yesu ba wu-í-nán sɛ́nné, wu Waa Tayii woo ám. I duuwu-téé, vín nuɲ vágád káákáá kan yéég woo nɔ́.

Yoohána 21

Yesu tú'ud waa duulí í-gúndɛm vu-fóó

1Pig woolí-máa, Yesu duu tú'ud waa duulí woo tóó vu-fóó, yag mam Tiberíalí, hág Gáliléelí. Fóó, tú'í woo ká dì ná':

2Simón Piér kan Tomás (í-kuu-beewu-“Baasam” máa), kan Natanaél (nán Kanáa í-hág Gáliléelí-pee), kan Zebedée waa vu, kan waa duulí Yesu woo tóó vu-idú vu-súg mbaa ya dágá.

3Simón Piér ɔ́d vu: “Mí laa ze' ma"é, yɔ́.” Ma vu-ɔ́ddu: “Ba laa ví ám.” Vu-daa dáa néhɲí-ka la, amáa vid woo vu-ma'an hɛn tóó né.

4Yag kɔ́'am ka tú máa, Yesu ya dii yag nɛ'ɛmé, waa duulí woo vu-gaano né.

5Yesu ɔ́d vu: “Waa vu, ví ma' sí-hɛn tóó áa?” Vu-hǐ́du: “Péíí.”

6Ma ɔ́d vu: “I la túú-kɛgɛ ka' nag nánné, téé vín ma' ze'.” Kuu-la túú-kɛgɛ í-yogɔ́ máa, ze' ma'ay wulí-buulí-na'a, vu-woowu-mban né.

⁷Waa duulí Yesu woo í ká híjwọ na'a pee, ka họ hẹn yẹ máa, ọd Piér: “Í 'yélí baa ví wu-yẹ nọ.” Sey Simón Piér ka ki í 'yélí ba wu-yẹ nọ máa, ẹe sọm dólí woo ta daa génséńń, moo sọm woo ká ziji ní, ma kẹ la mammé.

⁸Waa duulí Yesu woo tóo vu-yaa voo kan néń, moo vu-díin kan yag ne'em né, ká di méctər temere aga nọ. Vu-di kẹgẹ woolí-ám, ze' vu-hi' di wulí-ám.

⁹Sey ku-sí la ya bá"í-máa, vu-họ vee yig, kan ze' yúú woolí, kan beréd ám.

¹⁰Yesu ọd vu: “I ge ze' kii ma' yẹ tóo vu-pań ya ú.”

¹¹Simón Piér ka ki máa, dáá dog néńń, woo kẹgẹ vud ya bá"í. Kẹgẹ hi' kan ze' gbọọ vu-temere kan vo' nónó zu-tań. Ze' ka bu-na'a yẹ si', kẹgẹ dey né ám.

¹²Ma Yesu ọd vu: “I ya lá hẹne.” Waa duulí woo tóo ba ziji zọọ, vigi: “Mó nónná?” máa péli, moo vu-gaa í 'yélí ba wu-yẹ nọ.

¹³Yesu séé la ẹe beréd pú-vu, kan ze' pee ám.

¹⁴Pig Yesu ka níń nọmmé máa, tú'ud waa duulí woo vu-fọọ do' tań woo wu-yẹ nọ.

Yesu vu-kan Piérru

¹⁵Ku-lá hẹn 'waa máa, Yesu vi Simón Piér: “Simón Yoohána waa, mó hijn mba nán ye vu-áa?” Simón híjdu: “Í 'yélí-míí, mó gaa mí híjmó.” Yesu ọddu: “Am baa pań mbee waa míí vu-laan ya sígidí.”

¹⁶Duu vigi do' idú woo: “Simón Yoohána waa, mó hijnáa?” Piér duu híjdu: “Í 'yélí-míí, mó gaa mí híjmó.” Yesu duu ọddu: “Am tu-mbee míí vu-ú.”

¹⁷Yesu duu faa vigi do' tań woo: “Simón Yoohána waa, mó hijnáa?” Yesu ka vigi do' tań “Mó hijnáa?” “Mó hijnáa?” máa, zọọ Piér woo víj, híjdu: “Í 'yélí-míí, mó gaa hẹn 'waapád; mó gaa ba mín híj bi ú!” Ma Yesu duu ọddu: “Am baa pań mbee míí vu-laan ya sígidí.

¹⁸Mí ọm moo yéńne, kám di lá náasaalí-máa, aga mó kaa sọm móó ta dog, mó laa ya kám híj máalé. Amáa sey am gbọọ sú-ú-tée, món yọọ nag móó, nán tóo wún tam kan zań gań laan mó ya kám sén né máalé.”

¹⁹Yesu ọddu í-yọgọ moo nọm Piér woo a di nọlé, ma a na' Tayi wulí-má nọ. Sey Yesu ka moo moo yẹ 'waa máa, duu ọd Piér: “Am duunó.”

Yesu vu-kan waa duulí woo í-ka híjwọ na'a pee nọ

²⁰Sey Piér ka tii daa nọ máa, họ waa duulí Yesu woo ká híjwọ na'a pee di vu-duulii. (Ká wu-ẹg Yesu haalí-ya hẹn lálí, ma ka vigi: “Ba'á, nọo dim donné nag nánán volíá?” má nọ.)

²¹Piér họgọ, ma vi Yesu: “Í 'yélí-míí, ẹn wún kó nán í-yẹ woolá?”

²²Yesu híjdu: “Kam móó télá? An híj tée, wún mbaa háá míń fíí ya. Í móó máa, am duunó.”

23 Moo woo nɔ, moo yɛ kiy nán kirtɛn voolí-saamé, vu-ɔ waa duulí Yesu woo í ye ban nɔɔ né. Amáa Yesu ɔn Piér: “Nán yɛ wúh nɔɔ né” né. Amáa ɔ: “An híj a mbaa háj, an fíi ya téé, kam móó télá?”

24 Waa duulí yɛ wu-du-yag yúú moo yɛlé, aga wu-bínda hɛn ye ám. Vó gaa yag duulí-woo ye moo yéhne.

Moo sí'ídi

25 Yesu kó hɛn tóó vu-buulí-na'a ám. Ka vun bínda vu-dágá dágá téé, mí taa ka vun nugun ya debtere woo 'yéí-hágá yeí-né ám.

Debtere ba'ad waa ba'ad voo no

Debtere ba'ad waa ba'ad voo no 1

Yesu tad waa ba'ad woo vu-yag̃ ba bín ba'ad vu-yigid Tayĩ woo ú

1 Í h̃j̃l̃l̃ míí Toofíl, ká mí d̃əŋ bíñda ɔm h̃əŋ 'waapád Yesu ká d̃əŋ kólí-ya d̃ɔd̃ɔ woolí-máa, kan h̃əŋ ká tú' máa sú'ú,

2 háǎ yǎ zǎgǎ Tayĩ ka b̃e d̃ɔgɔnɔ be"í-máa áǎm. Tíh̃ d̃ɔggí-woo be"í-máa, Yesu yee waa ba'ad woo vu, ɔd vu-h̃əŋ wu-kó máa kan néélé, yigid Tayĩ woo.

3 Pig ñm woolí-máa, tú'ud waa duulí woo vu-fóó, zǎǎdná do' b̃wulí-na'a, háǎ yǎ bá' vo' ndaddú, tú'ud vu-fóó, woo, ɔd vu-moo gbañ waalí Tayĩ woo.

4 Zǎgǎ tóólí-ka súg lá h̃əŋ kan vu-áǎm máa, ɔd vu-wulí: "I lúú kaa Yerúsalemmé sá, i laa h̃əŋ Ba'á Tayĩ ká ta yag̃ yúú woolí, ba bíñ pú-ví ú ỹə péh̃. Ká mí ɔd ví moo woo sú'ú,

5 moo Yoohána ká woo nán vu-mam Tayĩ kan mamme, ǎmáa í-víí bá' wúñ d̃ii ní, Tayĩ wúñ woo ví kan yigid woo no."

Yesu dáá d̃ɔg be"í

6 Waa duulí Yesu woo ku-wúú súg kannɔ máa, vu-vigi moo ỹe, vu-ɔ: "Ba'á, sey ǎm duu mbóɔd zig Izraél gbañ waalí-máa, wu-ỹe naa?"

7 Ma Yesu h̃j̃j̃d vu: "Sey woo kan zǎgǎ woo, Ba' míí ka 'yé kan néélé, woo máa, kan ví ní.

8 ǎmáa yigid Tayĩ woo a yaa víílí t̃ee, víñ nuŋ néélé, tóó, víñ mbaa í-yag̃ duulí-míí vu-kaa Yerúsalemmé kan hág Yúúdalí-waapád kan hág Samaríilí áǎm, háǎ wúñ yǎ la hág sí'j̃dí sag."

9 Yesu ka ɔd vu-moo ỹə 'waa sú'ú-máa, vu-h̃ɔgɔ daa dáá d̃ɔg be"í. Mam h̃j̃j̃g ya tiddu-la voolí-nólé,

10 Sey ku-wúú baa t̃ég d̃ɔg nóó be"í-máa, nán tóó vu-gbɔ vúd ya idú, vu-dó s̃ǎm heená, vu-dii dáj̃ voolí,

11 vu-ɔd vu: "Nán Gálilée vu, moo ɛn ví t̃égə nóó d̃ɔg be"í-lá? Tayĩ b̃e Yesu ỹə d̃ɔgɔn be"í-ma, wúñ duu d̃i zuu-fiiní í-yog̃ɔ áǎm kó í-kíí h̃ɔgɔ d̃ɔg ỹə wɔgɔ."

Í píílí Yúúdas woo no

12 Pig woolí-máa, waa duulí Yesu woo vu-lúú ya gu-wúú bee "gu-la' kúr̃mí" máalé, vu-fíí ya Yerúsalemmé. Gu-wúú d̃i dáj̃ kaa Yerúsalemmé kó í-kílómet̃er dágá wɔgɔ.

13 Ku-wúú ya Yerúsalemmé máa, vu-dáá d̃ɔg lig í-yúba kú-wúú s̃əə mbaa wulí-maalé, Piér duulí-kan Yoohána kan Yaakúbu kan ǎnderée, kan Filíb kan Tomás, kan Baatelemii kan Matío, kan Yaakúbu Alfa waa kan Simóñ nán zóó, píílí máa, kan Yúúda Yaakúbu waa áǎm.

14Ya voo 'waapád, vu-baa súg kan zóó, voo 'waapád, vu-od Tayii moo kan wakéé, too vu, kan Maaríi Yesu na' woo kan daa sáń vu-ám.

15Záğá too pig woolí-máa, nán kirtén vu-súg, zaa ka vun di fóó, temere kan fóó, gbeg, ma Piér lúú dog sşam voolí, od vu:

16“Nán súggí vu, hen yigid Tayii woo ka o yag Daavíd woolí ku-bínda debterelí-máa, séy a kóy péń. Ká o moo Yúúdas woo ka pań nán vu, ma ku-la ma' Yesu má no.

17Yúúdas ká di sşam voo yelí, ká dó di yag ba'ad voo yelí-ám.”

18(Siide ku-súu-Yúúdas moo yúu noone woo ye máa, be hin bab wulí. Ma gagay wáá, gbuu, hağ woo déń zuu-sşamé, ya' woo ké'édá hágá, no zuu-bab súwí.

19Nán Yerúsalem vu-'waapád vu-ki hen ye. Moo woo no vu-bee bab ye kan yag voo “hakeldáma.” Yéé woo tú’ “bab nán ka no wulí-má no.”)

20Piér duu o: “Ámáa ká vu-bínda debtere yéelí-ná': 'Kii woo a tii gbáá. Nán too a mbaa wulí-sá.' Vu-duu bínda too o: 'Nán too a be ba'ad woo ú.' ”

21-22Ma Piér duu od vu: “Séy nán too a maa vó yag dulí-yúu nímní í'yelí-baa ví Yesu woo no mmé yelí-péń. Ba yee ví nán í-ka mbaa kan ba ví bá' 'waapád sey í'yelí-baa ví Yesu ká'yém daa kan ba ví má no, deń sey Yoohána ka woowu mam Tayii máalé, háá, ya záğá Tayii ka be dogono be"í-yelé.”

23Ku-ki moo Piér woo ye máa, vu-pú fóó, idú. Vu-pú Yuuséfu, yéé woo too Baasába, vu-duu ha'adu-yéé too Yústus ám, vu-kan Matía.

24Ma vu-od Tayii moo ye: “Í'yelí-vóó, mó gaa zóó, nán voo 'waapád. Am tú'ud vó sşam nán idú ye voolí, món yee nóo

25a mbaa waa ba'ad, a be yag ba'ad Yúúdas woo ka kéé gbó, ka la mbaa ya mbaalí-dán woolí-yelá?”

26Vu-gbó sáásáá, moo bi yee nán dágá sşam voolí. Sáásáá ka lá Matía máa, vu-be ha"u-daa sşam waa ba'ad voolí, vu-súg fóó, wənbó' zuu-idú.

Debtere ba'ad waa ba'ad voo no 2

Yaalí-yigid Tayii woo no

1Záğá páńtékoostalí-máa, nán súggí-'waapád vu-súg ya dágá,

2ma hen too nam zuu-be"í-kó í-sapéém gbogó too wogó, ya hí' lig vun mbaa wulí-peelí.

3Vu-ho hen too vúd maa vu-wulí-kó í-vee nóo wogó. Aga vu-pégén zuu, vu-há'ay daa yúu nán ye voolí-dágá dágá.

4Ma yigid Tayii woo dó hí' voolí-'waapád, vu-bé' yag too vu-moolé, kó í-yigid Tayii woo ka tú'ud vu-uu-moo o máa wogó.

- ⁵Sey woolí-nán Yúúda tóó kúu-di Yerúsalemmé máa, vu-duu moo Tayii, vu-yaa ya 'waapád hág tóó vuí-ám.
- ⁶Nán yẹ vu-ki hẹn ka nam yẹ, ma vu-súg ya dúg buuí-na'a. Hẹn yẹ kó vu-la bá', moo kóó nónná ki waa duulí Yesu woo vu-moo yag dán woo.
- ⁷La' vu-la fid, tọd vu-ám, vu-ọ: “Nán kuu-moo moo yẹ vu-nán Gálilée vu-yu-waapád péláa?”
- ⁸Kó née kuu-moo moo ma, kóó nónná ka ki yag dán woo voolí-yagá, yelá?
- ⁹Saam baa vílí yelí-máa, nán tóó vu-yaa hág Pártelí, tóó vu-yaa hág Madyánhí kan Elám kan Mezopotamii kan hág Yúúda kan Kapadós kan hág Póhghí kan hág Aazíllí ám,
- ¹⁰kan hág Firizíi kan Pámfilii kan hág Mísira kan ka' tóó hág Libíllí ám, bá' kan Siirén, nán tóó vu-yaa kaa gbanj Rómalé.
- ¹¹Tóó vu-nán Yúúda vu-yu, amáa tóó vu-tii voo nán Yúúda tiilii; tóó vu-nán Keréd vu, tóó nán Aráb vu. Kóó í-yogọ sị', ba ki ví vu-moo moo yúú hẹn gbọọ Tayii ka kó máa yag baa vílí kédkéd máalá!”
- ¹²Hẹn woo la' vu-la fid ya voo 'waapád, vu-gaan sí-hẹn tóó uu-ọn né, ma vu-ọh ya voolí: “Hẹn yẹ tú' ẹná?”
- ¹³Amáa nán tóó vu-kód vu-baam, vu-ọ: “Doo wu-kíi vu.”

Moo Piér ka ọ má nọ

- ¹⁴Amáa Piér vu-lúú dọg kan waa duulí í-tóó wánbó' zuu-dágá pee vu, ma ọd dúú vu-dọg moo yúba, ọ: “Í víí, nán Yúúda vu, kan nán kíi waa Yerúsalemmé ye ví 'waapád, i họ duuí-na'a, i ki péhí!”
- ¹⁵Doo wu-kíin nán ye vu-kó í-kíi taan yẹ wọgọ né, moo zággá née ná na'a né.
- ¹⁶Amáa 'yá'á ye moo anábi Zowél ká ọ máa dó sí-sé' woolí-ú.
- ¹⁷Tayii ọ: ‘Sey hág 'wáané a kée waaná' téé, míh pú-nán vu-'waapád yigid míí ú. Wayée waa kan wakéé, waa víí vún ọd nán vu-moo Tayii. Náásaa waa víí vún họ hẹn họlé, vu.
- Í gbọọnaa víí vún gaa moo yéh Tayii woo yúú nægí.
- ¹⁸Sey woo míh ba' yigid míí pú-nán ba'ad míí, wayée voolí-kan wakéé, voolí-ám, vún ọd nán vu-moo Tayii.
- ¹⁹Míh kó hẹn zálí-vu-be"í-pi kédkéd kan hágá yelí-ám. Víh họ mem kan vee, kan nim gbọọ.
- ²⁰Zággá wún tún ní, sẹẹ wún tii yééná kó í-mem wọgọ péhí, zággá gbọọ í'yélí-woo wún yaa kan na"é, woo.
- ²¹Tée nán í-kuu-duu í'yélí-máa vún séd 'waapád.'

- 22“Nán Izraél vu, i ki ú! Ví gaa árn, Tayï pú-Yesu nán Naazaréd yε néélé, hεn zálí-vu-kólí-kan hεn s̄aḡa vu-víílí s̄aḡmé, hεn woo wu-tú' ba yaa di Tayï woolí.
- 23f víí máa, ví ma"o, ví pú-nán gaa Tayï sá vu, vu-ga"u-nɔ la' vbagadí. Amáa hεn kíí kó yε, Tayï ká dεh mbóg moo woo dīi sú'ú.
- 24Amáa Tayï s̄addu-ya hεn ndóḡoné nɔmmé, nimmɔ nɔmmé, moo nɔm kan néélé, tínní woo pélí,
- 25moo Daavíd ká moo moo yúú woolí-o: 'Mí baa tég í 'yélí-míí záḡa 'waapád, moo mbaa di dáḡ míílí, moo aḡn ki dúú-sá.
- 26Moo woo nɔ ma mí dε' zóó, moo moolé, míí maa zóó dε"é, mén. Kóó fóó, míí yε a mbaa télá sj', mí 'yé zóó, yúú móólé.
- 27Moo mí gaa, mó gbɔn mí kaa nɔmmé né, mí 'yé zóó, míí móólé, món gbɔn mí moo aḡn bugun béégí-né.
- 28Mó tú'un sí h̄inaa laalí-vágád káákáálí-ú. Món kó mín dε' zóó, tíḡ móólé, mba hεn.'
- 29“Nán míí vu, mí híí bi oḡ ví la moo h̄ad yúú a ba ví yée Daavíd woolí. Ká nɔ, vu-dɔddu, béég woo di baa víílí yelí-árn.
- 30Amáa Daavíd anábii, gaa Tayï ba tad bi yḡḡ, ban pú-zig bii tóó gb̄aḡ waalí-bii ú.
- 31Daavíd ká h̄o, ma moo moo yúú nímní í-nán s̄enné yε woo nɔmmé árn, o: 'Ká vu-gbɔnɔ kaa nɔmmé né, fóó, woo bugun woo né árn.'
- 32“Yesu kán o moo woo yε, Tayï nimmɔ sí-nɔmmé ú. Ya vóó 'waapád, vó nán yḡḡ duílí-vu-yu.
- 33Tayï ka be dɔḡɔnɔ nag nán woolí-sú'ú-máa, nuḡ yigid Tayï ka ta yḡḡ yúú woolí-pee sú'ú, ma pú-vó daa yo. Ví ki, ví h̄o kan nóó víí árn.
- 34Daavíd ká dáan dɔḡ woo be"í-né, amáa o: 'Tayï í 'yélí-oḡ í 'yélí-míí: Am ya mbaa nag nán míílí,
- 35háḡ, mí 'yé í-maag móó vu-u-mbaa hεn doo 'ná'ané móó péḡ.'
- 36“Moo woo nɔ ma zig Izraél 'waapád a gaa duulí-na'a: Yesu kíí ga"u-la' vbagadí-pee, Tayï 'yé wu-yu-í 'yélí-baa ví, wu-í-nán s̄enné baa ví árn.”
- 37Sey nán Yúúda ku-ki moo yε máa, vu- mbaa yəbəə. Vu- vi Piér vu-kan waa ba'ad tóó vu, vu-o: “Nán vóó vu, yee téé vón kó vóó nénná?”
- 38Piér hííd vu: “I gbɔ mbaalí-see víí vu-ú! Kóó nónná a woo mam Tayï woo kan yég Yesu Krístu woo, moo Tayï a kée hεn bíd woo gbɔ ú. Téé vín nuḡ hεn púílí-Tayï woo, wu-yigid woo nɔ.
- 39Tayï ká tad víw yḡḡ yε kan waa víí vu. Nán í-ku-mbaa ya dīilíí ma, í 'yélí-baa ví Tayï ka bee vu-yε, tad vu-yḡḡ 'waapád árn.”

40Piér duu ha'ad vu-moo zóó, ziginí tóó vu-bwuí-na'a, baa ɔd vu: “I gbo Tayii a sɛd ví sɛɛm nán kuu-kó hɛn kɛɛg yɛ voolí-ú.”

41Dúú bwuí-na'a kuu-ki moo Piér woo yɛ máa, vu-fɛɛ, ma waa duulí Yesu woo vu-woo vu-mam Tayii. Zágá woo fóó, uzineere tɛɛnó vuu-há'ay nán súggí-voolí.

42Nán súggí-vu-baa ki moo tú"í waa ba'ad voo, vu-fɛɛ 'yé zóólé, áǎm, vu-baa yɛ'ɛn hɛn voo vu, vu-baa lá hɛn Tayii, vu-baa ɔd Tayii moo áǎm.

Mbaalí-sɛɛm nán kuu-'yé zóó Tayii woolí-máa voolí-

43Nán 'waapád vu-ki dúú, moo waa ba'ad vu-baa kó hɛn zálí-kan hɛn sɛɛg vu-bwuí-na'a.

44Nán súggí-vu-'waapád vu-súg mbaan duulí-na'a, vu-'yé hɛn voo vu-zo'ná.

45Vu-baa gí hɛn dán voo vu, vu-be sɛide kuu-nuɲ wuí-yɛ, vu-yɛ' nán í-kuu-maa hɛn púlí-máa vu.

46Zágá 'waapád vu-baa súg mbaa na'am gbɔɔ lig hɛn ha"íí, vu-baa súg lá hɛn kii voo wuí, vu-lá hɛn kan zóó, dɛ"é, vu-mbaan kan zóó, tɔɔ.

47Vu-na' Tayii. Nán 'waapád híí vu. í 'yéíí Yesu baa ha'ad vu-nán í-ka sɛd vu-máa zágá 'waapád.

Debtore ba'ad waa ba'ad voo nɔ 3

Piér zɛɛ nán kpee tóó

1Zágá tóólí, zágá ka 'yig máa, Piér vu-kan Yoohána, vu-laad Tayii moo ɔlé lig hɛn ha"íí-kó í-kuu-baa kó see máa wɔɔ.

2Nán kpee tóó duulí, diga sey haɛlé, woolí, 'yɛm né sáǎm. Zágá 'waapád tée, nán vu-baa gan la 'yége yɛgníim lig hɛn ha"íí, í-kuu-beewu “yɛgníim duu” máalé, Nán yɛ mbaa wuí, bá' nán kuu-di dólí-na'am gbɔɔ lig hɛn ha"íí-máa vu-sɛide.

3Nán kpee pee ka hɔ Piér vu-kan Yoohána kuu-di dólí-la wuí-máa, bá' vu-hɛn.

4Amáa Piér vu-kan Yoohána vu-tégəwu, vu-ɔddu: “Am tég vó dɔg nólé.”

5Ma nán kpee pee tég vu-dɔg nólé, moo ká taa ba bíɲ nuɲ hɛn tóó voolí-nagá.

6Piér duu ɔddu: “Mí 'yén sɛide né, kóó hɛn tóó. Amáa hɛn kán di kannɔ máa, míɲ púm wu-yu. Mí ɔm kan yéɛ Yesu Krístu nán Naazaréd woo nɔ, am lúú dɔg, mó 'yɛmma ó.”

7Ma Piér ma"ɔ nag nánné, luuwu-dɔg yúba; vaɲná doo woo vu-séɲ dɔg ɲɛɛw.

8Nán kpee pee waɲ daa dii la kan doo woo, bé' 'yɛm, súg dó la kan waa ba'ad Yesu woo yɛ vu-na'am gbɔɔ lig hɛn ha"íí, wáɲ daa, na' Tayii.

9Dúú 'waapád vu-hɔɔ 'yɛm daa, na' Tayii.

10Vu-gaa ba nán ka baa bá' hɛn “yǎgniim duu” lig hɛn ha"íí-pee nɔ; ya voo 'waapád dúú-kó vu. Vu-mbaa yɛbɛə, moo nán ku-zǎwɔ yɛ woolí.

Piér pad dúú vu-moo na'am gbɔɔ lig hɛn ha"íí-

11Hɛn yɛ kó nán vu-la bá'. Vu-hɔ nán kpee pee lúun doo Piér woolí-kan Yoohána né, vu-ke dɔg súg la voolí, yǎgniim faan tóó ku-beewu “yǎgniim faan Súlemáanu woo” máalé.

12Piér ka hɔ dúú vu-máa, ɔd vu: “Nán Izraél vu, moo ɛn nán kpee yɛ 'yéɛm woo ka kó ví la bá' yɛlá? Moo ɛn ví 'yé nɔ́ vóólíá? Moo ɛn ví hɔ hɛn woo kó í-kóó wu-kó hɛn yɛ kan néélé, dán vóó, tóó tée moo kóó duu Tayii duu-na'a má nɔ wɔɔlá?”

13-14Tayii Ibrahííma woo kan lizág woo kan Yaakúbu woo, kan a ba ví yée voo, wu-pú-nán ba'ad woo Yesu na"é. Ká ví dɔddu-nag kúm nánáné. Pilád ká híí bi buu gbɔɔ ú-máa, ví sɛn né, ví ma nán Tayii woo ka kó hɛn híííí Tayii woo yɛ, ví hííí Pilád a vud nán nɔm nɔɔné yɛ pú-bi wu-yu.

15Gbanaa vágád máa, ví nɔ wu-yu. Amáa Tayii nimmo sí-nɔmmé ú. í vóó máa, vó nán yǎg dulí-woo vu-yu.

16Vɛ hɔ nán kpee yɛ gaa áɛm, ma yég Yesu woo púgu-néélé, fólé, moo ká 'yé zóó woo Yesu woolí-má nɔ. Nán yɛ ká 'yé zóó Yesu woolí, zóó 'yéíí-woo yɛ wu-kó, ma hɔ ká"ɔ zuu-nóó vííí yɔ.”

17Piér duu ɔ: “Nán Izraél vu, 'yǎ'ǎ yɛ máa mí gaa ká kɛ kó hɛn yɛ kan gbanaa víí vu-áɛm máa, ví gaa né.

18Amáa Tayii kó hɛn woo dɔ sé' woolí-súú kó í ká pa moo yǎg anábi voolí-'waapád máa wɔɔ, ɔ í-nán sɛnné ba ii ba' ya máa, ba wúh nuɲ hɛn ndóɔɔné nɔm péh.

19I gbɔ mbaalí-see víí vu-la, i tii ya Tayii woolí, moo a na'ad hɛn bíd kólí-víí vu-gbɔ la,

20tée í 'yéíí Tayii wúh kó bá' nɛélé, wúh yaa, wúh ba'ad ví í-nán sɛnné woo ka yeed ví tíj yɛ, wu-Yesu wu.

21'Yǎ'ǎ yɛ máa, séy Yesu Krístu wúh mbaa be"í-hájú a yǎ bá' hɛn 'waapád a duu mbóɔɔy nag 'maɲná kó í Tayii ká moo gbóɲ na'a yǎg anábi woo voolí-máa wɔɔ péh.

22Múúsa ká ɔ woo: ‘í 'yéíí víí Tayii wúh ba'ad ví anábi tóó kó í mí wɔɔ sǎm dey sáj voolí. Tée i ki hɛn a ɔd ví máa 'waapád.

23Nánán í-u-sɛn moo woo kilí ní tée, wúh tud vu-zig Tayii woolí-'waapád.’ ”

24Piér duu ɔ tóó: “Anábi tóó vu-'waapád dɛɲ Samél woolí-vu-baa moo moo yúú zágá yɛ voolí-áɛm.

²⁵Í víí máa, ví zig anábi voo nɔ. Yag talí Tayii ka tad a ví yée vu-máa, tad víw. Ká ɔd Ibrahííma: 'Mín bag zig nán hágá yɛ vu-hɛn 'waapád moo zig móó woo nɔ.'

²⁶Moo woo nɔ, Tayii mbóg nán ba'ad woo dɛn ba' ya vííí, moo a bag ví hɛn háá, i kée ba'ad bíd víí vu-gbɔ ú."

Debtere ba'ad waa ba'ad voo nɔ 4

Vu-paŋ Piér vu-kan Yoohána laan í-nii moo sɛ"é, voolí

¹Piér vu-kan Yoohána kuɔ did dúú yɛ vu-moo ɔlé, í yɔgɔ máa, nán hɛn ha"í-vu yaa kan í-nii sóóze í-lig hɛn ha"í-voo kan nán sadukée vu-ám.

²Zóó, víí vu- yúú moo Piér kuɔ tú' yɛlé, moo vu- baa ɔd dúú vu- Yesu ba níím nɔmmé sú'ú.

³Vu- ma' Piér vu-kan Yoohána la tú' lig púúsinalé, háá, yag kɔ'ám ba a tú wulí, moo mɛn ká kó sú'ú.

⁴Amáa nán buulí-na'a kuɔ-ki moo yɛ máa, vu-fɛwɔ. Vu-wá' nán zóó, 'yéí-Tayii woolí-vu, zaa wayée ka vun yá fójó, uzinɛɛɛ nónó ú.

⁵Yag kɔ'ám woolí-máa, í-nii voo vu-kan í-nii Yúúda vu-kan nán moo Tayii tú"í vu, vu-súg Yerúsalemmé,

⁶kan í-nii hɛn ha"í-Ána, kan Káyfa kan Yoohána kan Alegzáŋdərə kan zig í-nii hɛn ha"í-woo vu-'waapád,

⁷vu-paŋ waa ba'ad Yesu woo yɛ vu-yaan tíŋ voolí, vu-vi vu: "Ví zɔɔ hɔɔ kan néélé, nóo woolá? Kóó kan yég nóo woolá?"

⁸Yigid Tayii woo ka dó hɛ' Piér woolí-máa, hííd vu: "Í víí, í-nii vu-kan í-nii Yúúda vu-ám,

⁹kóó kód nán kpee yɛ hɛn duɔ-yɛ, ví vi vó, dɛn née nán yɛ hɔɔ woo ka kɔ"ɔ lá yɛ naa?

¹⁰Séy i gaa ya víí 'waapád, zig Izraél a gaa ám, nán yɛ dii tíŋ vííí, hɛn tóó kónno sí-né yɔ. Hɛn woo kóy kan yég Yesu Krístu nán Naazaréd woo nɔ, nán í-kíí ga"u-la' vbagadí-péŋ, Tayii ka duu nimmo nɔmmé pee nɔ.

¹¹Yesu, 'Wu-'yɛɛ nán hɛn yɔɔlé, kíí ma gbɔ má nɔ, wu-duu tii 'yɛɛ ndam' kó í-debtere ka ɔ wɔgɔ.

¹²Wu-í-nán sɛnné dágá 'néŋ, moo Tayii ba 'yé d nán tóó yég hágá yelí-moo a séd ví wulí-máa péí, séy wu-yu."

¹³Í nii moo sɛ"é, pee kuɔ-hɔ néélé, Piér voo kan Yoohána máa, kó vu-la bá'. Vu-hɔ voo vun nán lee vu-yu, vun gaan hɛn né ám. Amáa vu-gaa ká ba vun súg 'yéŋ kan Yesu ám.

14 ʔmáa vu hɔ nán hɔɔ ba kɔ"ɔ pee ka mbaa dáɲ voolí-áɲ máa; vu-gaan hɛn vu-híɲ vu-sí-né áɲ.

15 Ma í-nii moo sɔ"é, pee vu-ɔd Piér vu-kan Yoohána ba vu-vúd la lig moo sɔ"é, ké, Kuu-vúd la máa, í-nii moo sɔ"é, vu-óh ya voolí:

16 “Yee bán kó ví née kan nán yɛ vu'á? Moo nán Yerúsalem vu-'waapád vu-gaa hɛn sɔɔ Piér kuu-kó yɛ sú'ú. Bán dɛh née suu-ví yɔggá?

17 ʔmáa ba há' vu-ví kɔɔgná vu-tú' moo kan yég nán yɛ woo sá sáɲ, moo moo woo yɛ kan kiy laa tíh tíh sɔɔm zig nán yɛ voolí.”

18 Kuu-duu bee Piér vu-dɔd ya máa, vu-há' vu-ba vu-duu pa moo Yesu woo yɛ sá sáɲ, kóó tú"í áɲ.

19 ʔmáa Piér vu-kan Yoohána vu-híɲ vu: “Aga i taa la ú. Tíh Tayii woolí-máa, maa oo kid víw tógaa, kóó oo kid Tayii aa?”

20 ʔmáa í-vóó máa, hɛn kóó hɔ kan nóó vóó kan moo kóó ki kan tóg vóó máa, vón gbɔn tú"í ní.”

21 Ma í-nii moo sɔ"é, pee vu-duu sée vu, ma vu-daa vud vu-gbɔ la. Vu-nugun hínaa tóó vu-síɲ vu-wulí-né áɲ, moo nán 'waapád vu-na' Tayii yúú hɛn ka kóy yelé,

22 Nán kuu-zɔɔwɔ yɛ, ve' hɔɔlé, woo mba sí-ve' vo' ndaddú-ú.

Nán zóó 'yéí-vu-ɔd Tayii moo

23 Sey í-nii pee kuu-gbɔ vu-la ná' máa, Piér vu-kan Yoohána vu-daa laa daga voolí, vu-pá'ad vu-moo gbanaa hɛn ha'í-vu-kan í-nii Yúúda vun ɔd vu-pee.

24 Daga pee kuu-ki moo yɛ máa, ya voo 'waapád vu-súg ɔd Tayii moo ná': “í 'yéí-vóó, móo yib be' kan hág kan mam kan hɛn 'waapád kuu-dí tíh woolí.

25 Móo ɔd nán ba'ad móo a vó yée Daavíd moo kan yigid móo, ma Daavíd ɔ: ‘Moo ɛn zig nán yɛ vu-dáb moo kan yúú na"é'á? Moo ɛn vu-yáɲ hɛn leená té"á?

26 Gbanaa hágá ye vu-nda doo moo sii kólí, vu-súg kan í-nii voo vu-ya dágá, bi kó sii kan í 'yéí-vu-ɔd Tayii kan í-ká woowu-mam gban yɛ nɔ.’

27 “Moo yéɲne, Heeród vu-súg kan Póɲtí Pilád yúú nán ba'ad móo Yesu í-kám woowu-mam gban yɛ woolí, vu-súg kaa gban yelí-kan gáa vu-kan zig Izraél áɲ.

28 Dí í-yɔɔɔ, vu-kó hɛn kám mbóg moo 'waa yúú woolí-gbóh na'a máa áɲ sú'ú.

29 “Yá'á ye máa, í 'yéí-vóó, ɔm ki hɛn séené máa kuu-sée vó ye ú. Vó vóó nán ba'ad móo vu-yu. ʔm pú-vó néélé, oo tú' moo móo kan zóó, vóó 'waapád.

30 ʔm yɔɔ nag móo, mó zɔɔ hɔ vu, mó kó hɛn sɔɔ vu-kan hɛn zálí-tóó vu-kédkéd, kan yég nán ba'ad móo Yesu woo nɔ.”

31 Kuu-ɔd Tayii moo 'waa máa, ya vun súg wulí-pee nam, yigid Tayii woo ya hi' voolí 'waapád, ma vu-bé' moo Tayii tú"í kan zóó, voo 'waapád.

Nán zóó 'yéí-vu-yẹ'ɛn hɛn naa voo vu-daa ya voolí-

32 Dúú kuu 'yé zóó, Tayii woolí 'waapád vu-súg, vu 'yé zóó, ya dágá, kan moo taalí dágá. Nán dágá aga ɔn hɛn naa bii ba hɛn dán bii nu ní, ɔmáa hɛn 'waapád kuu 'yé máa, tii sí-hɛn zo"i.

33 Waa ba'ad Yesu woo yẹ vu-nuɲ néélé, buulí-na'a, vu-du-yag yúú nímní í 'yéí Yesu woo nɔmmé yelé. Tayii bag vu-hɛn 'waapád.

34 Nán gím sɔam voolí-pélí. Vu-baa gí hɛn kuu 'yé máa, bab kan lig, vu-pɔɲ siide woo vu-yaan,

35 vu 'yé waa ba'ad Yesu woo voolí nagá, ma vu-yẹ'; kóó nónná nuɲ hɛn ka maawɔ nuní máa wulí.

36 Nán tóó ká duulí, yéé woo Yuuséfu. Waa ba'ad Yesu woo vu-ha'adu-yéé tóó Baanábas (yéé woo tú' "Baa zóó, ziginí"). Ká di zig Levíd woolí, yaa hág Kíipèrelí.

37 Yuuséfu súu-gí bab woo, pɔɲ siide woo ya 'yé waa ba'ad Yesu woo voolí nagá.

Debtere ba'ad waa ba'ad voo nɔ 5

Ananía vu-kan Safíra wu-

1 ɔmáa nán tóó ká duulí, yéé woo Ananía, kéé, yéé woo Safíra, gí hág woo,

2 ge siide woo ka' tóó 'yé daa ma pɔɲ kéelí-woo ya 'yé waa ba'ad Yesu woo voolí nagá; vu-súg mbóg moo woo kan kéé, woo áɲ.

3 Ka yaa máa, Piér vigi: "Ananía, moo ɛn Seedán ka dóm zóólé, kám kód yigid Tayii woo vbád, kám ge siide kám nuɲ hág móólé, yẹ ka' tóó 'yé daa yelá?"

4 Hág yẹ ká hág móó nɔ, ɔmáa kám gígi yẹ áɲ, siide woo ká móó nɔ. Í yɔgɔ péláa? Kó née kám mbóg moo bi kó hɛn í-yɔgɔlá? Mó kón nánán vu-yu-vbád yẹ nɔ né, ɔmáa mó kód Tayii.

5 Sey Ananía ka ki la moo yẹ ná' máa, wájú nɔɔ daa. Nán 'waapád kuu-ki moo yẹ máa, dúú-gbɔɔ tóó kó vu.

6 Náásaa tóó vu-ya gɔɔwɔ kan sɔam, vu-gaɲ la dɔɔdu.

7 Zamndi tɔɔnɔ kuu-yag daa sú-ú-máa, Ananía kéé, duu dó ya, gaan woo hɛn ka kóy yẹ né áɲ.

8 Ma Piér vigi: "ɔm ɔnnó, ba vín hi hág víí máa, siide woo di í-yɔgaa?" Safíra híí: "Ee, di í-yɔgɔ."

⁹Ma Piér duu vigi: “Kó née ví sug yag ya vílí bi gug yigid í 'yéí-Tayii woo nólá? Am ki doo nán ku-la dód wéém máa, vu-di yagníimí yelé. Vúh gan la dom áh.”

¹⁰Vañá Safíra wáj, nɔɔ daa doo Piér woolí. Náásaa pee ku- dó la máa, vu- maawɔ nɔɔ sú-ú. Vu-duu ganɔɔ la dód dáj wəɔ woolí.

¹¹Nán súggí-vu-'waapád kan nán tóo ku-ki moo yɛ máa, dúú-gbɔɔ duu kó vu- kólí-mén.

Hɛn sɔgɔ kólí-tóo vu-kédkéd

¹²Waa ba'ad Yesu woo vu-kó hɛn sɔgɔ tóo vu-kan hɛn zálí-tóo vu-bwílí-na'a zig yɛ voolí. Nán súggí-vu-'waapád vu-súg dii tɔnné na'a yagníim faan í Súlemáanu woolí.

¹³Nán tóo yanna voolí-né sáhm, moo dúú-kó vu-ú, amáa nán vu-dəm vu-mbaa ná'.

¹⁴Dúú vu-baa há'ay ya voo há'ayné mén. Wayée kan wakéé vu-ám, vu-'yé zóó, voo í 'yéí-Yesu woolí.

¹⁵Ma nán tóo vu-gan hɔɔ vu-yaan, vu-'yé vu-píggí píggí, témme áh, moo Piér a yag vu-daa té, yigid woo a fii tóo vu-ú.

¹⁶Dúú vu-yaa kaa tóo wúlí-dáj Yerúsalemmé áh, vu-gáj hɔɔ voo vu-yaan, vu-páj nán hɛn hóg ka kó vu-yaan áh. Hɔɔ kə' vu-'waapád.

Vu-duun waa ba'ad Yesu woo vu-kan moo

¹⁷Amáa í-nii hɛn ha"í kan nán tóo ku- mbaa kanno 'waapád máa, vu-nán sadukée vu-yu, vu-moo sig yúú waa ba'ad Yesu woo voolí.

¹⁸Vu-ma' vu-tú' lig púúsina ngómna woolí.

¹⁹Viddí máa, maleeka í 'yéí woo tóo ya tu-u yagníim lig púúsina pee, vud waa ba'ad pee vu, ɔd vu:

²⁰“I la dii lig hɛn ha"í, ví pad zig yɛ moo vágád í káákáá Tayii woo wúlí 'waapád.”

²¹Waa ba'ad ku-ki moo yɛ máa, vu-daa laa lig hɛn ha"í yag kə'am hím, vu-dəh moo tú"í wúlí.

Í-nii hɛn ha"í kan nán ku-súg mbaa kanno máa, vu-sug í-nii moo sɛ"é, vu-kan í-nii Yúúda vu-'waapád, bi mbóg mooí. Vu-ba' la lig púúsinalé, moo uu-la pəh waa ba'ad pee vu-yaanó.

²²Sóóze ku-yə la máa, vu-nugun vu-sí-né, vu-vé' ya

²³ɔd vu: “Vó la maa yagníim lig púúsina tú-uy mbaa ngéjgéh. Í yagníim tulí-vu dii mbaa di voo wúlí, amáa kóo tu-u-dó la máa, vó maan sí-nán tóo tíh woolí-né.”

- 24 Sey í-nii sóóze í-lig hẹn ha"í-ka ki moo yẹ máa, vu-kan gbanaa hẹn ha"í-vu-ám, vu-gaan moo tóo uu-ọn sí-yúú waa ba'ad Yesu woo woolí-né; kóó hẹn ka yạạ wulí-ám.
- 25 Ạmáa nán tóo ya ọd vu: "I ki léé! Nán kíf tú' vu-lig púúsinalé, pee, vu-dí lig hẹn ha"íí, vu-did nán vu-moo tú"í wulí."
- 26 Í-nii sóóze í-lig hẹn ha"í-pee vu-laa kan nán woo vu, vu-la pạạ ya waa ba'ad Yesu woo pee vu. Ạmáa vu-duu kón vu-sí-kooǵná né, moo vu-ndog dúú ba wún gbóo bi kan 'yegɛi.
- 27 Kuu-pạạ vu-ya sú'ú-máa, vu-tú'ud vu-kan í-nii moo sẹ"é, vu, ma í-nii hẹn ha"í-vi vu-moo,
- 28 ọd vu: "Vó há' ví moo tú"í kan yég Yesu woo ú. Í yọgọ péláa? Ma kíf dẹn moo tú"í víí yẹ palí-kaa Yerúsalemmé yelí-'waapád máalá! Ví híj bi tii moo bíd yúú nọm nán yẹ woolí-yẹ yaan yúú vóólí-ámma!"
- 29 Piér vu-kan waa ba'ad tóo vu-híj ọd vu: "Séy vón kid Tayii wu-tóg mba nánán vu.
- 30 Tayii a ba ví yée voo nim Yesu kíf ga"u-noo la' vbagadí-pee nọmmé sú'ú.
- 31 Be dogoɔo dáń woolí, 'yége sí-gbanaa kan í-nán sənné ámmó, moo zig Izraél a tii zóó, a nuh hẹn bíd kólí-woo kéélí-gbolí.
- 32 Vó mbaa nán yạạ duí-vu-yúú hẹn yelé, sú'ú, kan yigid Tayii woo ka ba'ad nán ku-kiddu-tóg yẹ vu-ám."
- 33 Sey í-nii moo sẹ"é, pee ku-ki moo yẹ máa, vu-kó zóó, yéé, vu-híj bi nọ waa ba'ad Yesu woo yẹ vu-ú.
- 34 Ạmáa nán farísa tóo ká duulí, yée woo Gamaliél, ká nán moo Tayii tú"íi, nán vu-kiddu-tóg mbaa ná'. Lúú dog sạạm í-nii moo sẹ"é, pee woolí, ọd vu-uu-vud nán yẹ vu-la góh péh, ma
- 35 ọd í-nii moo sẹ"é, vu: "Nán Izraél ye ví, i gág kan hẹn máa kíf dı nán yẹ vu-kólí yẹ ó,
- 36 Hẹn tóo kóy díi ná né ám; Tewdá ká taa ba bin nán gbọọ, fọó, tẹmɛre ndaddú-vu-duuwu. Ạmáa ku-noowo máa, nán vun duuwu-pee vu-hí' 'waa, ba duu kin sí-moo tóo né.
- 37 Pig woo sey ku-dí yée nán voo bindigo máa, Yúúdas nán Gálilée tóo duu gbo vúd, zo' nán vu-laan ka' woolí. Ka nọ sú'ú-máa, nán vun duuwu-pee vu-hí' 'waapád ám.
- 38 Yạ'ạ ye máa, mí ọd ví, i dij moo nán yẹ voo sá, i gbo vu-uu-laa la ú, moo hẹn voo ku-dẹn, kan ba'ad voo yẹ, a hẹn nánán voo nọ téé, wún dı sị"íj.
- 39 Ạmáa a yaa dı Tayii woolí-yéhná téé, vín kan néélé, línne woo pélí. I gággu, moo ka vín kó yạạ kan Tayii."

Í nii moo sə"é, pee vu-fẹẹ moo Gamaliél woo yẹ.

⁴⁰Kuu-duu bee ya waa ba'ad Yesu woo pee vu-máa, vu-gbó vu, vu-ọd vu-uu-duu tú' moo kan yég Yesu woo sá! Ma vu-daa kée vu-gbó la.

⁴¹Waa ba'ad kuu-lúú la tíj í-nii moo sə"é, pee voolí-ná' máa, zóó, de' vu, moo Tayii ka kó d vu-hẹn gbọ, moo uu-nun hẹn ndógóné moo yég Yesu woolí-yẹ nọ.

⁴²Zá gá 'waapád vu-baa tú' moo Tayii, vu-pa moo toọ 'maṅ yúú í-nán sènné Yesu woolí-lig hẹn ha"íí-kan kii vuí-ám.

Debtore ba'ad waa ba'ad voo nọ 6

Vu-yee fóó gúndem moo uu-maa waa ba'ad Yesu woo vu-hẹn lálí-yẹ"é

¹Sey woo, waa duulí Yesu woo vu-há'ay buu-sú'ú. Ka' tóo vu-moo yaḡ gerég, tóo vu-yaḡ eeberéə. Nán í-kuu-moo yaḡ gerég máa, vu-ọd daga vu: "Nán kuu-di hẹn lálí-yẹ"é, zá gá 'waapád té, vu-tii nóó họn wakéé, yed vóo vu-né."

²⁻³Ma waa ba'ad Yesu woo í-wanbó' zuu-idú pee vu-sug waa duulí vu-'waapád, vu-ọd vu: "Dan kirtẹn vu, oo kée moo Tayii woo tú"í gbó, oo dii déh moo hẹn lálí-uu-yẹ"é, té, duu-né. Moo woo nọ, i yee nán tóo vu-vííli sọamé gúndem, nán toọ, yigid Tayii woo ka hi' voolí, kuu-gaa moo duulí-na'a máa vu-yu, ba gbod vu-ví ba'ad woo nagá,

⁴tée vón baa ọd vóo Tayii moo, kan ba'ad moo Tayii moolé, ám."

⁵Nán súggí-kuu-ki moo yẹ máa, vu-fẹẹ ya voo 'waapád, ma vu-yee Itẹn, ka 'yé zóó, Tayii woolí, ka hi' kan yigid Tayii woo na'a máa. Vu-yee Filíb ám, kan Pookór kan Nikanór kan Timón kan Paamenás kan Níkoláa nán Anṭiós ká tii nán Yúúda tiilí.

⁶Ma vu-paṅ vu-yaan waa ba'ad Yesu woo voolí. Vu-ọd Tayii moo, vu-bag vu-hẹn kan nag ha"í-yúli ám.

⁷Moo Tayii woo baa kiy laa woo tíj tíj. Waa duulí Yesu woo vu-di voo há'ayné laa tíj buulí-na'a Yerúsalemé. Nán hẹn ha"í vu-buulí-na'a ám, vu-fẹẹ moo Yesu woo.

Vu-ma' Itẹn

⁸Itẹn Tayii ka baggu-woo hẹn na'a máa, nun néélé, hẹn zálí-vu-kan hẹn sọgá vu-kólí-kédkéd sọam nán voolí.

⁹Amáa nán tóo vu-bé' voo moo fanné kannọ. Vu-nán Yúúda vu-yu. Vu-baa súg lig súggí-nán Yúúda voo tóo ka mbaad gba'a vөг lee vu-maalé, kan nán Siirén vu, kan nán Alegzanderíi vu, kan nán hág Silisíilí vu, kan í-Aazíilí vu-ám.

¹⁰Amáa vu-dii ní sám, moo yigid Tayii woo tú'ud Itẹn moo duulí-na'a.

¹¹Nán pee kuu-họ ná' máa, vu-soo nán tóo vu, moo uu-pa moo la ú, uu-ọ: "Vó ki Itẹn haa Múúsa kan Tayii ám."

12Ma nán pee vu-kó í-yoggo, vu-luu dúú vu-kan í-nii Yúúda vu-kan nán moo Tayii tú"í vu-ám, vu-ma' Itén pəŋ laan í-nii moo sə"é, voolí.

13Ma vu-duu pəŋ nán too vu-yaan moo wu-du-yəg vbád yúú Itén woolí-ám, vu-ɔ: "Nán yə gbɔn moo bíd moolé, yúú lig hən ha"í né, kan yúú debtere Múúsa woolí-ám.

14Vó ki ɔ Yesu nán Naazaréd yə ban 'wɔ lig hən ha"í, ban píŋ hən dikab baa ví kaa nuŋ ví Múúsa woolí-yə vu-ám."

15Nán ku-mbaa lig í-nii moo sə"é, voolí 'waapád máa, nóó voo laa Itén woolí, ma vu-hɔ yəg túŋ woo tii mbaa kó í-maleeka too wɔgɔ.

Debtere ba'ad waa ba'ad voo nɔ 7

Moo moolé Itén woo nɔ

1 Í nii hən ha"í vi Itén: "Moo yéŋna?"

2Ma Itén ɔ: "Nán míí vu, ba'á vu, i ki súm! Tayii í-ka mba hən 'waapád na"é, máa, vúd maa a ba ví yéé Ibrahííma sey ka di hág Mezopotamííli máalé. Pig woolí máa, Ibrahííma la mbaa hág Haráŋŋí.

3Tayii ɔddu: 'Am lúú hág móó gbɔ kan nán móó vu, mó laa hág kán tú'um yelé.'

4"Ma Ibrahííma lúú hág nán Kaldée voo gbɔ, daa dɔg la mbaa hág Haráŋŋí. Pig nɔm ba' woo woolí-máa, lúú Haráŋŋí. Tayii daa bɛ yaano woo hág kíí mbaa wulí-yelí.

5Tayii ká púnno lá hág dán woo né, kóó doo lúgúd dágá aga ám pélí. Amáa Tayii taddu-yəg ba bíŋ púgu-hág yé ú, zig woo ba vún mbaa wulí-pig woolí-ám, amáa Ibrahííma ká kan waa pélí-ám.

6Hən Tayii ka dɔŋ vud ɔddu-máa, wu-yɛ nɔ: 'Zig móó vún mbaa hág toolí-gááná, vún tii gba'a, vún pin vu-háá ve' tɛmɛre ndaddú.

7Amáa míŋ sə' moo yúú nán ku-buu vu-yə voolí. Pig woolí-tée, vún vúd hág yelé, vún ya kón ba'ad hág yelí.' Tayii ɔ í-yoggo.

8"Pig woolí-máa, Tayii duu tad Ibrahííma yəg, hən ka tú' yəg talí-woo yə máa, wu-dɔŋ dɔlí. Ibrahííma ka hɔɔ lizág máa, dɔddu-dɔŋ bá' ka'andaddú-woolí-ám. lizág duu dɔd waa woo Yaakúbu dɔŋ. Yaakúbu duu dɔd aa yéé í-wənbó' zuu idú yə vu-dɔŋ ám.

9"A ba ví yéé vu-mood Yuuséfu sig, vu-hi gbɔgɔ la hág Mísiralí, amáa Tayii ka mbaa kannɔ máa,

10səddu-ya hən píím yə wulí 'waapád. Duu púgu-mɛm tɔɔ, kan moo gaalí, ma gbanií Faarón bɛ 'yége guvɛrnəer hág Mísiralí-kan woolí-kííli ám.

11Gɔɔm ka yaa hág Mísiralí-kan hág Kanánné 'waapád máa, a ba ví yéé vu-hɔn hən lálí-né, gɔɔm woo ká gɔɔm gbɔɔɔ.

- 12 Sey Yaakúbu ka ki túd ba di hág Mísiralí-máa, dɛŋ ba' a ba ví yée vu-la wulí.
- 13 Kuu-ya laa do' idú woo máa, Yuuséfu tú'ud daa nii vu-fóó, wulí. Moo woo no Faarón ki nán Yuuséfu woo ká vun dilí.
- 14 Ma Yuuséfu ba' la be ba' woo Yaakúbu yaan kan nán woo vu-'waapád, vu-di fóó, vo' gúndɛm zu-nónó.
- 15 Yaakúbu la mbaa hág Mísiralí, háá, nɔ wulí, a ba ví yée vu-nɔ 'waa wulí-ám.
- 16 Vu-gaŋ fóó, voo vu-ya dɔd kaa Sikémmé yelí, béég Ibrahíjima woo ká fɛɛ kan siide nag Emór waa voolí-Sikémmé máalé.
- 17 “Bá' ka yá moo Tayii a kó hɛn ka tad Ibrahíjima yáŋ wulí-pee no máa, zig baa ví vu-háá waa bu-duun déh né hág Mísiralí.
- 18 Pig woo gbanii 'maŋ too ka fɛɛ gbaŋ waa hág Mísiralí-máa, gaan sí Yuuséfu né.
- 19 Yám zig baa ví ye vu, kó d vu-hɛn bí d, yú vu-kɔɔgná, ba u-gaŋ waa vu-gbóo, u-nɔ la ú.
- 20 Sey woo vu-háá Múúsa wulí. Múúsa toɔd Tayii mbaa ná'. Kuu-áawo sɛɛ tɔɔnó kii ba"oo woolí-máa,
- 21 vu-gaŋɔ la gbɔ. Ya kuu-la gbɔɔ wulí-yɛ, wakéé, waa Faarón woo la gaŋɔ wulí, ya yaawu. Múúsa na' mbaa kó í-waa woo wɔɔ.
- 22 Pig woo Múúsa kó zaŋde, kúgú hɛn hág Mísiralí 'waapád. Mbaa nán hɛn mbalí-kan moo woolí-yáŋá, kan ba'ad woo ám.
- 23 “Ve' Múúsa woo ka yá vo' ndaddú-máa, híj bi la hɔ mbaalí-zig bii, Izraél vu-yu.
- 24 La maa nán Mísira di nán Izraél too gbólí, ma siwu. Ma daa tii nɔ nán Mísira pee.
- 25 Múúsa taa zig bii ba vuh hɔ gaa ú, too tee ba vuh ɔ: ‘Tayii wuh pí- Múúsa neelé, wuh vud vó zaŋ gba'alí-ú,’ á máa vu-hɔ gaa né.
- 26 “Yáŋ ká'ám woo máa, duu kan kan waa Izraél too vu-di gbóhné ya voolí, ma híj bi mbógón vu-ú, ɔd vu: ‘Dan gboo vu, zig víí dágá náa? Moo ɛn ví gbóhná?’
- 27 Á máa nán í ba gbó daga pee ndaa Múúsa gbɔ la zulí, ɔddu: ‘Nóo 'yém gbanaa, too tee í-moo sɛ"é, yúú vóólíá?’
- 28 Mó híj bi nɔn kó í-ká bán kám nɔ nán Mísira pee wɔgaa?’
- 29 Sey Múúsa ka ki moo yɛ í-yɔɔ máa, daa lúú dug la sɛɛ mbaa hág Madyáŋjí. Ma la nuŋ wayée waa vu-wulí-idú.
- 30 “Ve' ka yá sí vo' ndaddú-ú máa, Múúsa mbaa hóg tíh dáj guu-Sináyyé. Maleeka too vúd maawo vee nóó too ka yáá mbaa kúduŋulí máalé.

- 31 Múúsa ka họ vee yẹ máa, kógo la bá'. Amáa ka bi séé la bé' péh bi la họ máa, ki yég í 'yéí-Tayii woo oduu:
- 32 'Mii Tayii am yée gbogo voo, Tayii Ibrahimáa woo, kan lizág kan Yaakúbu voo.' Múúsa ka ki ná' máa, bé' tuulí, kuun nóó dog yúba né sám.
- 33 'Yéí-duu oduu: 'Am sid tégé móo la ú, moo ya kám dii wulí-yẹ, ya Tayii woo no.
- 34 Mii họ họ píim zig mii woo hág Mísirálí-sú'ú, mii ki ndelí-woo áh, ma mii sí zuu-moo bi sèdu-ú. Am yaa, mii ba'am la hág Mísirálí 'yá'á yé no.'
- 35 "Múúsa í waa Izraél kuu maga, kuu oduu: 'Nóo 'yém gbanaa, tóo tée í moo sè'è, yúú vóólíá?' pee, Tayii ba' wu yu kó í gbanaa wogo, wu sèd vu áh. Maleeka ba vúd maawo kúdugu waalí-pee, maawo ba'ad.
- 36 Múúsa súu kó họ zálí vu kan họ sàgà vu kédkéd hág Mísirálí, ma vud waa Izraél vu hág yelé, duu pàh vu yàhàn mam yé'è'è kan hóg kẹhẹí-áh há'á ve' vo' ndaddú.
- 37 Múúsa súu áh, ká wu od waa Izraél vu: 'Tayii wún ba'ad ví anábi tóo kó í mí wogo zig víi yelí.'
- 38 Múúsa dágá yẹ, ká wu mbaa kan a ba ví yée vu hóg kẹhẹí-kan maleeka áh, maleeka ka oduu-moo guu Sináyyé, má no, wu nun ba ví moo vágád káákáá Tayii woolí.
- 39 "Kóo í yogo sji', a ba ví yée vu kinno tóg né, vu ma moo woo. Zóó, voolí-vu-híi bi vé' la hág Mísirálí.
- 40 Moo woo no vu od Múúsa daa nii Harúna: 'Am mbóg tayii uu bééd ba ví tíh má no, moo ba gaan ví họ ka kón Múúsa í-ka vun ba ví ya hág Mísirálí-yẹ né.'
- 41 Ma vu pe dọ' kó í ndaa waa wogo, vu ha'adu họ, vu dẹ' zóó, yúú họ kuu mbóg kan nag voo yelé,
- 42 Kuu kó họ yẹ máa, Tayii tiid vu pig, uu na' zoo waa vu be"í kó í anábi kuu bínda debtere voolí máa wogo, o: 'Zig Izraél vu, yee ká ví ha'ad míw họ ha"í mbee kan họ ha"í tóo vu-ve' vo' ndaddú-hóg kẹhẹí-má naa?
- 43 Áá'a. Amáa ká ví gan lig sàhàm tayii Mológ woo; ví gan fóto Refán, tayii zuu-víi woo. Tayii lee yẹ vu, ká ví mbóg vu-moo bi na' vu-ú. Moo woo no, míh pàh ví laan ya díilíí, há'á pig hág Baabilónné zulí.'
- 44 "Hóg kẹhẹí-máa, a ba ví yée ká vu-di kan lig kuu 'yé aluwa yag talí-Tayii woo wulí-máa áh. Vu-mbóogu-kó í fóto Tayii ká tú'ud Múúsa máa wogo.
- 45 A ba ví yée vu-pú-lig yẹ waa voolí-kan Yuusúwa. Pig woo Tayii neh zig tóo vu-luu hág yelí. A ba ví yée vu kan Yuusúwa vu fẹẹ hág yé, vu gan lig yẹ pàh ya wulí. Lig yẹ mbaa há'á yá ve' Daavíd woolí.
- 46 Daavíd kuu-ton kan Tayii máa, híi bi yogo-du-lig hág Izraélí-áh.

47 ʔmáa Súlemáánu wu-yoḡd Tayii lig.

48 “ʔmáa Tayii í be"í mbaan woo lig nán ku-u yoḡn kan nag máalé, né. Yḡg anábi too woolí,

49 Tayii ɔ: ‘Be’ máa, láan míí nu. Hág máa, ya doo diini míí nu. Lig woo ɛn viín yoḡná? Míín nəə ka' woo télá?

50 Mii mbóḡon hən yə vu-'waapád náa?’

51 “Í víí, nán ki tóg sá yə víw, ví mbaa mbaalí-nán gaa Tayii sá voo nɔ. Ví há' zóḡ, víí bi kin Tayii tóg né sáḡ. Ví baa nda doo bi kó yḡg kan yigid Tayii woo kó ía ví yée vu-woḡo áḡ.

52 A ví yée kúu-duun anábi too vu-kan moo; vu-nɔ nán í ku-u moo moo yaalí-í tḡḡ Tayii woo yə máa vu. Ma 'yá'á yə ví duu moo moo vbád yúú woolí, ví nɔwo sù'ú.

53 Í kíí nūḡ dooká Tayii woo maleeka woolí-pee, ví duun sí-moo woo né áḡ.”

Nɔm Itén woo nɔ

54 Í nii moo sə"é, pee ku-u ki la moo yə ná' máa, vu-kó zóḡ, yéé, vu-séḡ nú' laan Itén woolí.

55 ʔmáa í-woo, yigid Tayii woo ka hi' woolí-máa, tég dɔḡ nɔ́ be"í, hɔ gáalí-Tayii woo, hɔ Yesu dii mbaa nag nán Tayii woolí-áḡ.

56 Ma Itén ɔ: “I ki lée, mí hɔ be' tú'ú, ma í Tayii ka ba"u-ya yə dii mbaa di nag nán woolí.”

57 Í nii moo sə"é, pee ku-u ki moo woo máa, vu-wáá wəyḡḡ, vu-yú tóg voo vu, vu-zə'əy laa Itén woolí-'waapád.

58 Vu-woowu-laan kaa pigim, vu-gbóowu-kan 'yegɛ nɔ wulí. Nán yḡg dulí-vu-sid sḡḡm voo, vu-gbɔd náásaa waa too yée woo Sól.

59 Sey ku-u di Itén nɔ́né máa, Itén ɔḡ Tayii moo yə: “Í 'yéí-í-míí, Yesu, ḡm bennó.”

60 Pig woolí-máa, gu zuu-doo núug hágá, ɔ dɔḡ moo yúba, ɔ: “Í 'yéí-í-míí, ḡm hɔ hən bíd voo yə sá.” Sey ka moo moo yə máa, nɔ wulí.

Debtere ba'ad waa ba'ad voo nɔ 8

1 Nɔm Itén woo tḡḡd Sól áḡ.

Sól duun nán súḡḡ-vu-kan moo

Záḡḡ woo, vu-dəḡ sí-nán súḡḡ-vu-dunní kan moo gbɔḡ ba'a kaa Yerúsalemme wulí. Nán súḡḡ-vu-'waapád vu-hi' la hág Yúúdálí, kan hág Samaríi áḡ. Séy waa ba'ad Yesu woo vu-kée mbaa Yerúsalemme.

2 Nán moo Tayii duulí too vu-dɔd Itén, vu-káḡ yúú nɔm woo yelé, duun déh né.

³Amáa Sól ta woo sii, bi tud nán súggí-vu-yu. Dó duu kíilí kíilí, má'a nán súggí-vu, wayée kan wakéé, vu-ám, la tú' vu-lig púúsinalé.

Filíb pa moo tọọ 'man hág Samaríilí

⁴Nán vun hi'i pee, vu-'yérm duu kaalí-kaalí, vu-pa moo tọọ 'man wulí.

⁵Filíb nán hən yẹ"é, pee daa laa kaa Samaríilí, baa pad nán kaa yẹ vu-moo, í-nán sənné ba yaa sú'ú.

⁶Dúú vu-'waapád vu-'yé tóg yúú moo tú"í woo yelé, moo vu-ki, vu-họ hən sạgạ kólí-woo vu-ám.

⁷Vu-họ hən hóg vu-vúd fọ́, nánán voolí-buulí-na'a kan wạyạg gbọọ ba'a; nán kpee vu-kan nán gbuug ké'ẹ vu-'yem.

⁸Moo woo nọ nán kaa yẹ vu-nun zọ́, de"é gbọọ ba'a.

⁹Nán tóó ká di woo kaa yelé, yée woo Simón. Ká gban ganne, kó la nán Samaríi vu-bá', ọ ba bin nán gbọọ.

¹⁰Náásaa kan í-nii vu-híwọ wạanii, vu-baa ọ: "Nán yẹ, nán néélé, Tayii woo nọ ám; di kan néélé, gbọọ woolí-fólé."

¹¹Vu-híwọ mbaa ná', moo baa kód vu-hən sạgạ kan néélé, woo yẹ dii sú'ú.

¹²Amáa nán ku-fee moo tọọ 'man Filíb ka pa, moo gban waalí-Tayii woo, kan moo Yesu Kristu woo yẹ máa, vu-woo vu-mam Tayii, wayée vu-kan wakéé, vu-ám.

¹³Simón pee ám, fee moo Tayii. Vu-woowu-mam Tayii. Ya mbaa dáj Filíb woolí. Ka họ hən sạgạ gbọọ Filíb ka di kólí-kédkéd yẹ máa, la"u-la fid.

¹⁴Waa ba'ad í-ku-mbaa Yerúsalemmé, ku-ki nán Samaríi ba vun fee sí-moo Tayii ú-máa, vu-ba'ad vu-Piér kan Yoohána.

¹⁵Ku-yạ kaa Samaríilí máa, vu-bá' Tayii yúú nán moo feele, yẹ voolí, moo u-nun yigid Tayii woo nọ,

¹⁶moo kóó nán dágá aga voolí-sạmé nugu ná yigid Tayii woo né, vu-woo vu-dén mam Tayii kan yég í-'yéí-Yesu woo nọ.

¹⁷Piér vu-kan Yoohána vu-ha'ad vu-nag yúlí, ma vu-nun yigid Tayii woo.

¹⁸Simón pee ka họ nán vun nun yigid Tayii woo kan nag ha"í máa, pú-Piér vu-siide kan Yoohána,

¹⁹vi vu: "I pún néélé, yẹ, moo an ha'ad nán tóó nag yúlí téé, a nun yigid Tayii woo ám."

²⁰Amáa Piér ka ki í-yọgọ máa, híidu: "I súg líd la kan siide móó sú-ám, moo mó taa móó ba ban hin hən Tayii woo ka pú-té' máa kan siidei.

- 21 Hẹn woo mǎn nugin ka' í móó wuǎí waaná' aga né; mó maan nuní né áǎm, moo mó 'yén zǎǎ Tayii woolí-dágá né.
- 22 Moo woo nǎ, ǎm gbǎ moo bíd taalí-móó yẹ, ǎm bá' í 'yéíí Tayii yúú moo taalí móó yẹlé. Tóó téé wún kée hẹn bíd móó gbǎ ú.
- 23 Moo mí hǎ mó dǎ kan zǎǎ hẹn hííí-gbǎǎ ba'a móólé, zǎǎlé; buum sí-gba'a ú áǎm.”
- 24 Ma Simón duu vi Piér vu-kan Yoohána: “I bá' í 'yéíí Tayii yúú mííí áǎm, moo hẹn kǎ ǎn yẹ a kǎn sá.”
- 25 Waa ba'ad Yesu woo yẹ ku- du-yǎg 'waa yúú í 'yéíí woolí-sú-ú máa, vu-pa moo tǎǎ 'man duu kaa nán Samarii woolí buuǎí na'a, ma vu-daa vé' dǎg Yerúsalemmé.

Filíb vu-kan nán gbǎǎ tóó, nán Etopii

- 26 Maleeka í 'yéíí-woo tóó ya ǎd Filíb pee: “ǎm lúú, mó laa ka' mam wázammé, hǎnaa ka sí zuu-Yerúsalemmé, ka laa kaa Gazáalí-yẹlé. Hǎnaa woo ká yǎǎ duu dǎ hǎg kẹnǎí.”
- 27 Filíb ka lúú dǎg, ka daa laa, ka yǎ la hǎnaa peelí máa, kan kan nán Etopii tóó, nán sǎǎǎ, ká nán gbǎǎ tóó ka tud Kandád gbanii wakéé, nán Etopii voo hẹn naa woo vu-má nǎ. Ká yaa Yerúsalemmé moo Tayii na"éé.
- 28 Nán yẹ dǎ la vé"é, hág woolí, mbaa yúú kǎkǎ woolí, ma go'oy woowu, baa zǎǎga hẹn debtere anábi Esáya woolí.
- 29 Ma yigid Tayii woo ǎd Filíb: “ǎm séé la dǎǎ kǎkǎ yẹlé.”
- 30 Filíb ka ke dǎg séé la máa, baa ki hẹn nán Etopii ba zǎǎga pee. Filíb vigi: “Vǎ ki hẹn kǎ zǎǎga yẹ áǎ?”
- 31 Nán pee hǎidu: “Nán tóó a tú'un mí moo woo né téé, míń dǎǎ née kilá?” Ma bee Filíb a dǎá mbaa ya dǎǎ biilí.
- 32 Hẹn ká zǎǎga súu-wu-ye nǎ: “Mbaa kó í mbee tóó ku- laano ya sǎ"élé, máa wǎǎ. Mbaa simná kó í mbee waa tóó ku-dǎǎ gud sǎ"ǎné máa wǎǎ. Kuun yǎǎ né sǎǎm.”
- 33 Vu-igidu, vu-sǎ"ǎnǎ moo yéń né áǎm. Nóo wún pa'a moo yúú aa waa woo woolíá? Moo vu-luuwu-sí-hágá yelí-ú.”
- 34 Nán pee ka zǎǎga 'waa máa, vi Filíb: “Mǎ dem naggi, ǎm ǎnnó. Anábi ǎ moo ye yúú nóo woolíá? Tóó téé aga ǎ fǎǎ woo naa? Kóó yúú nán tóó wooláa?”
- 35 Ma Filíb duu ka moo yẹ tú'udu, dǎǎ kan moo anábi woo yẹ vu, ǎddu-moo tǎǎ 'man yúú Yesu woolí.
- 36 Ku-dǎ 'yéǎnné la zaa máa, vu-yǎ la mam tóólí, ma nán pee vi Filíb: “Mam wu-ye nǎ. Hẹn a há'an mam Tayii woolí-máa díláa?”

[³⁷Filíb híjdu: “Tow ɔm fɛɛ moo yɛ kan zóó, móó 'waapáddú-tée, món woo ú.”
Ma nán pee duu ɔ: “Mí fɛɛ sú'ú. Yesu Krístu Waa Tayi woó nɔ.”]

³⁸Qd nán kíkíí paané ba a dii kíkíí-ú. Filíb vu-dó zuu-kan baa pee mammé. Filíb woowu-mam Tayi.

³⁹Sey kuu vúd dɔg mammé máa, yigid í 'yéíí-woo ya sad Filíb lúun. Nán pee duu hɔnɔ sí-né. Aga be hɔnaa í-woo daa ka la kan zóó, dɛ"é,

⁴⁰Filíb la gbɔ vúd woo kaa Azóddí. Ma pa moo tɔɔ 'man púd la tíj tíj kaa tóó wulí 'waapád, háá, yá kaa Sezaréelí-ám.

Debtere ba'ad waa ba'ad voo nɔ 9

Zóó tiiní Sól woo nɔ

(Debtere ba'ad waa ba'ad voo nɔ 22:6-16; 26:12-18)

¹Amáa Sól gbɔn ná woo waa duulí í 'yéíí-Yesu woo vu-dunní kan moo né. Híj bi nɔ vu-ú. La maa í-nii hɛn ha"í,

²vigi a pú-bi ɛerwɛl dólí-lig súggí-nán Yúúda voo wulí-kaa Damásdí, moo bi nuɔ nán kuu-duu hɔnaa Yesu woo máa vu-wulí-tée, bi má'a vu-yaan Yerúsalemmé, wayée kan wakéé, vu-ám.

³Sey Sól ka di sí-laalí-hɔnaa Damásdí, ka séé la bó' dáj kaalí-máa, zag zaa pélí, túlí tóó zuu-be"í-zay, tú gbɔ kannɔ daa.

⁴Sól wájú zuu-hágá, ki yég tóó vigi: “Sól, Sól, moo ɛn mó duun mí kan moolá?”

⁵Ma Sól vi: “Í 'yéíí-míí, ví nónná?” Yég pee híjdu: “Mí Yesu wu, mó duun míw kan moo yɛ nɔ.

⁶Amáa ɔm lúú dɔg, mó dɔ la kaalí, téé vuh ɔm hɛn ɔm kó máa wulí.”

⁷Wayée vun súg laa kan Sól ám pee vu-dii, vu-ɔn moo tóó yɛɔ dágá aga né. Vu-ki yég yɛ, ɔmáa vu-hɔn nán woo né.

⁸Sól lúú dɔg, kuu nóó, ɔmáa hɔn sí-nóó né sáɔm. Vu-teewu-dónna kaa Damásdí.

⁹Hɔn nóó né, lán hɛn né, zɔn hɛn né ám bá' tɔnɔ.

¹⁰Waa duulí Yesu woo tóó ká di Damásdí, yée woo Ananía. Hɔ hɛn sɔgá. Í 'yéíí-vúd maawɔ, beewu: “Ananía!” Ma Ananía híj: “Kəe zee.”

¹¹Í 'yéíí-ɔddu: “Am lúú, mó duu la hɔnaa kuu-beewu-‘Líiní’ yelé, mó laa kii Yúúdas woolí, mó vi nán kaa Társe tóó duulí, yée woo Sól, did Tayi moo ɔléɛ.

¹²Sól súu-hɔ hɛn sɔgá ám, hɔ nán tóó ba yaa biilí, yée woo ba Ananía, ba ha'ad bi nag yulí ma bin hɔ nóó.”

¹³Ma Ananía híjdu: “Í 'yéíí-míí, nán yɛ, nán buwí-na'a vu-ɔn moo yúú woolí, kan hɛn ka kó nán móó vu-Yerúsalemmé máa vu-ám.

14 Yaa yeíí kan derwəl ka nuŋ gbanaa hən ha"í voolí-máa di nagá, moo bi má'a nán kuu-duum máa vu-yu."

15 Amáa í'yéíí-ɔddu: "Am laa la ú, moo mí yeewu-sú-ú. Míń ðe kónno ba'ad moo a tú'ud zig nán too vu-yég míí, kan gbanií vu, kan zig Izraél áń."

16 Aga míńno tú'udu-hən ndógone a nuŋ moo mííí máa 'waapád."

17 Ma Ananía daa laa lig peelí, ha'ad Sól nag yúíí, ɔddu: "Dan sáj Sól, í'yéíí Yesu ka vúd maam hínaalé, yẹ, wu-la been ya moo am họ nóóe, moo yigid Tayii woo a dó hí' zóó, móólé, áń."

18 Vanjá hən too vu-pee zuu Sól woolí-nólé, kó í féđ ze' wogo, ma daa họ nóó. Lúú dog, vu-woowu-mam Tayii.

19 Pig woo máa, lá hən, ma néélé, duu yaa fóg, woolí.

Sól pa moo Tayii kaa Damásdí

Sól səə kan waa duulí Yesu woo vu-bá' waaná' kaa Damásdí.

20 Vanjá bé' moo Tayii palí-lig súggí-nán Yúúda voolí, vud ɔ Yesu máa, ba Waa Tayii woo no.

21 Nán 'waapád kuu-ki moo woo máa, la' vu-la fid, vu-vi: "Nán yẹ wu-duun nán kuu-duu yég Yesu woo máa vu-kan moo Yerúsalemmé má no náa? Yaa yeíí moo bi má'a vu-pən dog gbanaa hən ha"í vu-yu. í yogo pélaa?"

22 Amáa Sól nuŋ woo néélé, too, pa moo Tayii laan tíń tíń. Nán Yúúda í-kuu-mbaa kaa Damásdí, kuu-ki Sól ka tú' moo Yesu ba wu-í-nán sənné máa, vu-gaan hən too uu-duu kón sí-né sáń.

23 Zágá tooíí-máa, nán Yúúda vu-súg mbóg moo, bi no Sólú.

24 Vu-pííwọ yag dóm dólí-la kaa voolí-vid kan zágá moo bi noowọ péń. Amáa Sól ki yag talí-vo yẹ.

25 Ma waa duulí Sól woo vu-paggu-baalí-gaŋ yag duun yúú dəəlí, vu-siddu-zuu hágá.

Sól fíí la Yerúsalemmé

26 Sól ka yá sí Yerúsalemmé ú-máa, gug laalí-waa duulí Yesu woo voolí, amáa dúú-kó vu-'waapád, moo vu-taan ba tii sí-waa duulí Yesu woo ú-né.

27 Ma Baanábás ðe pəŋŋo la waa ba'ad Yesu woo voolí. Pá'ad vu-moo, ɔ Sól ba họ í'yéíí-hinaa Damásdí, kan hən ka ɔddu-áń. Duu ɔd vu-Sól ba pa moo Tayii kan yég Yesu woo kan néélé, kaa Damásdí-áń.

28 Dəŋ sí-bá' yełé, Sól mbaa kan vu-Yerúsalemmé, dəŋ sí-ba'ad kólí-kan vu-wulí, baa pa moo Tayii kan yég í'yéíí-woo kan néélé.

29 Baa laa nán Yúúda í-kuu-moo yag gerég máa voolí, mbad vu-moo, amáa í-vo, vu-soowu-vo moo bi noowọ ó,

30 Sey nán súggí-kuu-ki moo yę máa, vu-daa pą̄ Sól laan kaa Sezaréelí-moo a yą̄ laa kaa Társelí.

31 Nán súggí hág Yúúdalí vu-nun mbaalí ká'ą̄d ya 'waapád kan hág Gálilée kan Samaríi á̄m. Vu-'yé zóó í 'yéíí-woolí, vu-kiddu-tóg laa tíj tíj. Yigid Tayi wo maa vu-ba'ad kólí, ma dúú vu-duu há'ay nán súggí-voolí-buulí-na'a á̄m.

Họọ kạ' Eenéé

32 Sey woolí-Piér ka 'yé̄m yą̄ daa hág Yúúdalí 'waapád máa, zą̄gą̄ tóó máa daa laa nán Tayi wooolí-kuu-di kaa Líidalí.

33 Nun wayée tóó wulí, yée wo Eenéé, ká nán kpeeí, ká kạ̄ mbaa di hágá ve' ka'andaddú.

34 Ma Piér ọ̄ddu: “Eenéé, Yesu Krístu zą̄m sú'ú. Ạm lúú dọ̄g, mó ka pí̄g móó la ú.” Ma Eenéé daa lúú dọ̄g vānńá.

35 Nán kuu-mbaa kaa Líidalí kan í kuu-mbaa mbuug Saró̄hí, kuu-họ̄ hẹ̄n yę máa, vu-tii zóó duu í 'yéíí-Yesu.

Dookás ní̄m nọ̄mmé

36 Waké̄é tóó ká di kaa Yupéelí, 'yé zóó wooolí, yée wooolí Tabíta. Vu-tii beewu-“Dookás” yą̄ gę̄éggí. Yée wooolí tú' “Nabuug.” Waké̄é yę̄ dii wooolí dé̄n hẹ̄n duu-wu-kólí-kẹ̄d, baa pí̄-nán gí̄m vu-hẹ̄n.

37 Sey Piér ka di kaa Líidalí-máa, waké̄é pee ud hẹ̄ọ̄, nọ̄. Nán vu-woowu-mam nọ̄m, vu-huu-'yé̄ge lig í-tóólí-yúba.

38 Waa duulí Yesu wooolí kaa Yupéelí-pee vu-ki Piér ba di kaa Líidalí-dá̄h Yupéelí. Vu-ba' la nán vu-idú, vu-la ọ̄ddu: “Vó beem ą̄m yaa vānńá, ą̄m di' sá, vó dem naggi.”

39 Ma Piér lúú dọ̄g, daa laa kan vu. Kuu-yą̄ la ná' máa, vu-pą̄họ̄ daa dọ̄g lig í yúba peelí. Waké̄é nọ̄m ká̄né vu-sée ya tíj woolí 'waapád, vu-ká̄h, vu-tú'udu-są̄m wooolí ka vą̄ gbo máa vu.

40 Piér ọ̄d nán vu-uu-vúd 'waa la pá̄d, ma gu zuu-doo núug hágá, bá' Tayi. Pig woolí-máa, tii daa nọ̄m woolí, beewu: “Tabíta, ą̄m lúú dọ̄ggú.” Ma nọ̄m kuu nọ́, hẹ̄ Piér, tii mbaa daa hágá.

41 Piér kaga nagá luu dọ̄g. Ma béé nán Tayi wooolí pee vu-kan waké̄é nọ̄m ká̄né pee vu, dii Tabíta tíj woolí-zą̄dná.

42 Moo wooolí kiy kaa Yupéelí 'waapád; nán buulí-na'a vu-'yé zóó voo í 'yéíí-woolí.

43 Piér sẹ̄ Yupéelí-bá' waaná' nán kóó yuuné tóó woolí-kíilí, yée wooolí Simón á̄m.

Debtere ba'ad waa ba'ad voo nọ̄ 10

Piér vu-kan Kornéyyú

- 1 Nán tóó ká di kaa Sezaréelí, yéé woo Kornéy. Ká í nii hú' sóóze nán Róma voo tóó ku-beewu-sóóze Italií má no.
- 2 Nán yẹ, ká nán Tayi duulí. 'Yé zóó woo Tayi woolí, kan nán woolí-kíilí vu-ám. Baa pú-nán gím zig Yúúdálí-vu-hẹn, baa ọd Tayi moo zága 'waapád ám.
- 3 Men tóólí zamndi tẹ́nó máa, họ hẹn sẹ́gá tóó, họ maleeka Tayi woo dó ya woolí, họgọ kan nóó woo zu-pélélé, ma maleeka beewu: “Kornéy!”
- 4 Sey Kornéy ka họgọ máa, dúú kógo, ọd maleeka: “Ba'á, ví yaa bəə mílílí máalá!” Maleeka híjdu: “Tayi ki moo kám ọddu-yẹ, họ hẹn kám baa pú-nán gím vu-yẹ ám, ma duu taam wulí.
- 5 'Yá'á ye máa, ẹm ba' la nán tóó vu-kaa Yupéelí, wu-beem nán tóó, yéé woo Simón, vu-beewu-Piér ám.
- 6 Dó di nán kóó yuuné tóó woolí, yéé woo Simón ám. Kíi woo di yẹg mam gbọ́lé.”
- 7 Maleeka ka ọddu-moo 'waa, ka daa lúú máa, Kornéy bee ya nán ba'ad woo vu-idú, kan sóóze tóó í-ka baa tugu-máa. Sóóze súu-ká nán Tayi duulí ám.
- 8 Kornéy pá'ad vu-moo yẹ 'waapád, ma ba' vu-la kaa Yupéelí.
- 9 Yẹg kẹ́ámé máa, waa ba'ad pee vu-di lá hínaalé. Ku-séé la bə' dáj kaa Yupéelí-máa, Piér dáá dọg di woo lig í-yúba máalé, zága sẹ́ámé, moo bi ọd Tayi moo.
- 10 Ma gọom yẹgá, híj hẹn lálí. Sey ku-díddu hẹn lálí-dəəlí máa, Piér họ hẹn sẹ́gá tóó.
- 11 Họ be' tú'ú, ma hẹn tóó sí zu-wulí-kó í-píg gbọ́ tóó wọgo, baa sí zu-hágá, vu-tíddu-ka' ndaddú-ám.
- 12 Hẹn doo ndaddú-ndaddú-vu-kédkéd vu-di tíj woolí, kan hẹn í-ku-wóo hágá máa vu-kédkéd, kan nóg waa tóó vu-kédkéd 'waapád, vu-duulí.
- 13 Píg woo máa, yéé tóó ọddu: “Piér, ẹm lúú dọg mó ma' tóó dágá, mó sẹ́, mó lá la ú.”
- 14 Ámáa Piér híjdu: “Áá'a, í 'yéí-míí! Hẹn kíb míí wu-yẹ no. Mí lán hẹn í-yọgọ né.”
- 15 Yéé pee duu ọddu-zu: “Hẹn Tayi ka ọ ba dẹ' sí'ú máa, ẹm họ vu-móó hẹn kíb sá.”
- 16 Hẹn yẹ kóy do' tẹ́nó, ma píg gbọ́ pee daa dáá vé' dọg be"í.
- 17 Ma Piér vín moo zóó woolí-ọ hẹn sẹ́gá yẹ, yúú woo ban vúd nénná? Ámáa sey ka di moo yẹ taalí-máa, nán Kornéy ba ba' vu-pee, vu-baa vi lig Simón woo, vu-yẹ ya sí-yẹg dómmé ó.
- 18 Vu-moo dọg moo yúba, vu-vi: “Simón í-ku-beewu-Piér ám máa, dó di yeláa?”

- 19 Piér ka di lá woo moo hɛn sɔ́ɔ pɛɛ taalí-máa, yigid Tayi woo ɔ́ɔdu: “Am ki léé! Nán vu-tɔ́ɔnɔ́ vu-dim soolí.”
- 20 Am lúú dɔ́ɔg yúba, mó sí zuu, mó káɲ laalí-kan vu-ám, moo míi ba' vu.”
- 21 Piér ka sí zuu-nán pɛɛ voolí-máa, vi vu: “Nán kífí soo ye, wu-míw. Ví yaa ɛ́ná?”
- 22 Ma vu-híjdu: “Í nii sóóze Kornéy wu-ba' vó ya. Kornéy súu-kó hɛn híjílí Tayi woo ú, 'yé zóó woo Tayi woolí-ám. Nán Yúúda vu-'waapád vu-ɔ́ hɛn duu-yúú woolí-ám. Ma maleeka Tayi woo ɔ́ɔdu-ba a ya beem laan woolí, moo bi ki moo kám híj bi ɔ́ɔdu-má nɔ́.”
- 23 Ma Piér dɔ́ɔd vu-la ligí, pú-vu-ya úud. Yɔ́ɔg kɔ́-ámé máa, daa laa kan vu. Nán súgí-tóó vu-kaa Yupéelí, vu-ba"u-la.
- 24 Yóó woo máa, vu-yɔ́ la kaa Sezaréelí. Kornéy vu-kan nán woo vu-kan daga gboo íkuu-tɔ́n na'a, ka béé vu-máa vu, vu-laa Piér.
- 25 Sey Piér ka bi dɔ́ la wulí-máa, Kornéy vúd ya, kan kan vu, n'əy zuu-hágá tíɲ Piér woolí.
- 26 Amáa Piér kaga luu dɔ́ɔg, ɔ́ɔdu: “Am lúú dɔ́ɔgú. Mí nánánne ám.”
- 27 Ma vu-mba moo kan Kornéy, vu-súg dɔ́ la ligí ám. Piér la nuɲ nán pɛɛ vu-buwí na'a, vu-súg mbaa wulí,
- 28 ma ɔ́ɔd vu: “Ví gaa ú, Tayi nán Yúúda voo há' nán Yúúda vu-mbaalí-kan zig nán tóó vu-ú, há' vu-dólí-lig voolí-ám. Amáa Tayi tú'un míi ba ɔ́n hɔ́ nánán tóó vu-kó í-hɛn kíb, kóó hɛn ka dɛ́'ɛ né máa wɔ́ɔg sá.
- 29 Moo woo nɔ́, kífí been ya máa, mí káɲ yaalí. Amáa mí híj bi gaa hɛn kífí been ya moo woo má nɔ́.”
- 30 Kornéy híjdu, ɔ́: “Yɔ́-ɔ́ ye máa, kó sí-bá' tɔ́ɔnɔ́ ó, mí did Tayi moo ɔ́lé, míílí kíílí, mɛnné í-yɔ́ɔ, zamndi tɔ́ɔnɔ́ woolí. Ma nán tóó ya dii tíɲ míílí, sɔ́ɔm woo gáá mbaa wɛɲ.
- 31 Nán ye ɔ́n: ‘Kornéy, Tayi ki moo kám ɔ́ɔdu-ye ó. Taa hɛn kám kóɔd nán gím vu-ám.
- 32 Am ba' la bee ya Simón íkuu-beewu-Piér máa ám, kaa Yupéelí. Dɔ́ di kíi Simón nán kóó yuuné woolí; kíi woo di yɔ́ɔg mam gbɔ́ɔlé.’
- 33 Ma kán háj ba' la nán vu-u-la beemó, kám man né ám ye nɔ́. 'Yɔ́-ɔ́ ye máa, ya vóó 'waapád, vó di tíɲ Tayi woolí-moo bi ki moo í'yéí-ka ba'am ya ɔ́m ɔ́ má nɔ́.”

Moo Piér ka ɔ́ kíi Kornéy woolí-má nɔ́

- 34 Ma Piér ka moo ɔ́: “Yɔ́-ɔ́ ye máa, mí hɔ́ moo yéjíná, Tayi sɛ́ɔn nánán vu-né.
- 35 Nán 'waapád, kóó a zig woo télá, a duu Tayi, a kó hɛn híjílí woo téé, tɔ́ɔd Tayi sú'ú.

36 Ví gaa moo tɔɔ 'manj Tayi ka ba'ad zig Izraél vu- máa ó. Tayi ɔd ba ví ban nuɲ ví tɔnné kan bi sú'ú. Yesu Kristu í 'yéíí-nánán voo 'waapád, pú-ba ví tɔnné yɛ sú'ú.

37 Sey Yoohána ka moo moo, ka woo nánán vu-mam Tayi áɲm máa, ví gaa hɛn ka yaɣ hág Gáliléelí-ú, ka duu kóy hág Yúúdalí-áɲm 'waapáddú.

38 Ví gaa Tayi ba' néélé, yigid woo Yesu nán Naazaréd woolí, ma Yesu baa 'yéɲm yaɣ daa hág woo 'waapád, kó hɛn duu-vu, baa zɔɔ nán í-Seedán ka figi vu-máa vu, moo Tayi ká mbaa kan Yesu í-yɔɔɔ.

39 Hɛn ka kó hág Yúúdalí-kan Yerúsalemmé 'waapád yɛ, vó hɔ kan nóó vóó áɲm. Pig woo máa, vu-ga"u-la' vbagadí, vu-nɔɔwɔ.

40 Amáa bá' idú, tɔɔnó woo máa, Tayi nim Yesu nɔmmé, ma duu híj Yesu a tú' fóó, woo áɲm.

41 Amáa tú'un zig yɛ vu 'waapád né. í vóó, Tayi ka yee vó yɛ, Tayi tú'ud vó Yesu, moo oo du-yaɣ yúú woolí. Pig Tayi ka nimmo nɔmmé máa, vó súg lá hɛn, vó zɔ hɛn kanno áɲm.

42 Yesu ɔd vó oo la pad nán Yúúda vu-moo tɔɔ 'manj, oo ɔd vu-ba bin nán Tayi ba ka 'yéɛ moo a sɛ' moo yúú nán záɣd voolí-kan í-nɔm vu-má nɔ.

43 Anábi vu 'waapád vu-ɔ moo yúú woolí-sú'ú-áɲm. Vu-ɔ nán 'waapád ba uu 'yé zóó, Yesu woolí-tée, Tayi ban kée hɛn bíd voo gbɔ, kan yéɣ Yesu woo nɔ.”

Nán í-tóó kuu-nán Yúúda péíí-máa, vu-nuɲ yigid Tayi woo áɲm

44 Piér ka di lá moo moolé, máa, yigid Tayi woo sí zuu, dó nán kuu-ki moo yɛ voolí 'waapád.

45 Nán súggí-í zig Yúúda vun yaa kan Piér áɲm pee, kuu-hɔ Tayi ka ba'ad zig í-tóó yɛ vu-yigid woo áɲm máa, la' vu-la fid.

46 Nán vu-ki nánán Kornéy woo vu-moo yaɣ í-kuu-moo ná see né máa áɲm, vu-na' hɛn gbɔɔ kólí-Tayi woo yɛ. Pig Piér ka hɔ ná' máa, ɔ:

47 “Nán yɛ vu-nuɲ sí-yigid Tayi woo kó í-ba ví wɔɔɔ áɲm. Nán tóó wúh duu há' vu-mam Tayi woolí-áa?”

48 Ma Piér ɔd vu-uu woo vu-mam Tayi kan yéɣ Yesu Kristu woo la ú. Pig woo máa, nán yɛ vu-vi Piér a sɛə kan bi bá' waaná' péh.

Debtere ba'ad waa ba'ad voo nɔ 11

Hɛn Piér ka dɔg la ɔd nán súggí-vu-Yerúsalemmé má nɔ

1 Waa ba'ad Yesu woo vu, kan nán súggí-í-kuu-di hág Yúúdalí-máa, vu-ki zig nán tóó vun fɛɛ sí-moo Tayi ú-áɲm.

2 Sey Piér ka vé' dɔg Yerúsalemmé máa, nán súggí-í-kuu-nda doo yúú moo dɔn dólíí-máa, vu-séewu, vu-ɔ:

- 3“Mó la dó zaga yẹ voolí, mó lá hẹn kan vu-máalá!”
- 4Piér ka ki moo voo máa, pá'ad vu-hẹn ka kóy yẹ 'waapád, kan ya woo, ya woo, ọd vu:
- 5“Ká mí dì míí mbaalí-kaa Yúpéelí. Kán did Tayii moo ọlé, máa, mí họ hẹn sạgạ. Hẹn tóo vúd be"í-zuu-míílí, kó í-píg gbọọ tóo kuu-tíddu-ka' ndaddú-máa wọgọ.
- 6Sey kán tẹg tíj woo máa, mí họ hẹn doo ndaddú-ndaddú-vu, ká púg hóg vu-yu, kan hẹn wóoné hágá vu, kan nóg waa vu-ám.
- 7Ma mí ki yég tóo ọn: ‘Piér, ọm lúú dọg mó ma' hẹn yẹ tóo dágá, mó sẹ', mó lá la ú.’
- 8Sey kán ki yég yẹ máa, mí híjdu: ‘Áá'a, í'yéíí-míí, hẹn kíb kan hẹn ka de'ẹ né í-yọgọ máa, mí lán vu-lá míí see né.’
- 9Yég pee duu ọn zuu: ‘Hẹn Tayii ka ọ ba de' sù-ú-máa, ọm họ vu-móo hẹn kíb sá.’
- 10Hẹn yẹ kóy do' tẹnọ ma píng gbọọ pee daa vé' dọg be"í.
- 11Sey woo, nán tóo vu-hájá yạ ya fọọ, tẹnọ lig mín mbaa wulí-peelí. Vu-ba' vu-ya kaa Sezaréelí, moo uu-ya beenó.
- 12Kuu-yaa máa, yigid Tayii woo ọn ba ọn káj laalí-kan vu-ám. Nán kirtẹn gúú ye vu-súg laa kan mí kaa Sezaréelí-ám, vó dó la Kornéy woolí-kíilí.
- 13Ma Kornéy pá'ad vó ba bin họ maleeka tóo ba ya dii biilí ligí, ba ọd bi: ‘Ọm ba' la kaa Yúpéelí, uu-beem Simón í-kuu-beewu-Piér ám má nọ.
- 14Wúhno ọm moo ọm sэд wulí, kan nán móo vu-'waapád ám.’
- 15Sey kán dẹn dọg moo ọlé, ná' máa, yigid Tayii woo sí zuu-dó voolí-kó í-ká dẹn dó baa vílí pee wọgọ.
- 16Ma mí duu taa moo í'yéíí-Yesu woo ká ọ máa: ‘Yoohána ká woo nán vu-mam Tayii kan mamme, ọmáa í-víí máa, Tayii wún woo ví kan yigid woo nọ.’
- 17Tayii pú-nán yẹ vu-yigid woo kó í-ká pú-ba ví máa wọgọ, moo kaa 'yé ví zọọ, Yesu Kρίstu í'yéíí-baa ví woolí-má nọ. Tayii ka kó hẹn yẹ máa, mí nọo ma, míh há' Tayii ba'ad woo kólíhá?”
- 18Sey nán súggí-pee kuu-ki sí-moo yẹ ọ máa, vu-mbaa simná, vu-na' Tayii, vu-ọ: “Asée, Tayii tú'ud nán í-kuu-Yúúda pélí-máa vu-hinaa, uu-tii zọọ, uu-mbaa kan bi ám.”

Nán súggí-kaa gbaŋ An̄tiósdí-vu-yu-

- 19Sey kuu-nọo Itẹn ma kuu-bé' nán Yesu woo vu-dunní kan moo máa, nán súggí-vu-hí'í la. Tóo vu-la yạ hág hág Fenisiilí, kan mam bam Kíipərəlí-kan kaa gbaŋ An̄tiósdí-ám, ọmáa vu-tú'ud déh nán Yúúda vu-yu-moo Tayii kəd.

²⁰Kóó í-yoggo sj', nán súggí-tóó vu-diga hág Kíipərəlí-kan Siirénné áǵm, vu-laa kaa gban ʔntiósdí, vu-laa nán í-kuu-Yúúda pélí-máa voolí-áǵm, vu-tú'ud vu-moo tɔɔ 'man yúú í'yéí-baa ví Yesu woolí.

²¹Ma í'yéí-maa vu-ba'ad; nán buwí-na'a vu-tii zóó, voo, vu-ya duu í'yéí-Yesu.

²²Nán súggí í Yerúsalemmé vu-ki moo yɛ, ma vu-ba' la Baanábas kaa gban ʔntiósdí.

²³Sey Baanábas ka yǵ la, ka hɔ Tayii ka bag nán súggí-vu-hɛn í-yoggo máa, zóó, dɛ"ɔ, zigid vu-zóó, moo uu-nda doo, uu'yé zóó í'yéí-Yesu woolí-kəd.

²⁴Baanábas ká nán tɔɔɔ. Yigid Tayii woo maawɔ, 'yé zóó, Tayii woolí-áǵm. Ma nán buwí-na'a vu-tii zóó, vu-duu í'yéí-Yesu.

²⁵Pig woo máa, Baanábas daa soo la Sól kaa Társəlí.

²⁶La nuɛɛ, duu daa paɛɛ yaan kaa gban ʔntiósdí. Vu-səə wulí-ve' dágá sɛɛm nán súggí-voolí, ya voo idú áǵm, vu-tú'ud nán buwí-na'a vu-moo Tayii wulí. Ya kuu-dɛɛ bee waa duulí vu-“kirtɛɛ” wulí-máa, wu-kaa gban ʔntiósdí.

²⁷Sey woolí-máa, anábi tóó vu-lúú Yerúsalemmé, vu-zuu-kaa gban ʔntiósdí.

²⁸Tóó dágá yéé woo Agabúu. Yigid Tayii woo ka tú'udu-hɛn máa, Agabúu lúú dɔɔ yúba, ɔ gɔɔm gbɔɔ ban di kóyné hág 'waapád. (Gɔɔm yɛ kóy sey Kolóod ka mbaa gbani nán Róma voolí-máalé.)

²⁹Waa duulí vu-mbóg moo ya voolí, vu-ɔ: “Kóó nónná a pú-hɛn ka maa púlí-má nɔ, moo ba ba'ad ví dɔɔ da ba ví kirtɛɛ í hág Yúúdalí-máa vu-yu.”

³⁰Ma vu-kó kó í-kuu-ɔ wɔɔ. Vu-pú-Baanábas kan Sól, vu-paɛɛ dɔɔ hág Yúúdalí, vu-la pú-nag í-nii voolí.

Debtère ba'ad waa ba'ad voo nɔ 12

Vu-nɔ Yaakúbu, vu-ma' Piér dɔd lig púúsinalé,

¹Sey woo gbanaa Heeród bé' nán súggí-tóó vu-dunní kan moo.

²Nɔ Yaakúbu Yoohána daa nii kan pag naa.

³Ka hɔ hɛn woo ka tɔɔd nán Yúúda vu-na'a máa, duu ma' Piér, sey woo ká zágá mam vúnní 'yé wág sái.

⁴Ka ma' Piér máa, tú"u-lig púúsinalé, gbɔd hú' tóó vu-ndaddú, ká hú' sóóze vu-yu, vu-baa pínno tulí, fóó ndaddú-ndaddú. Heeród taa Páska a yǵ tée, bi paɛɛ Piér yaan ya moo sɛ"éjé, dúú voolí-tíj.

⁵Sóóze pee vu-tu-Piér mbaa voo lig púúsinalé, wulí, amáa nán súggí-vu-pin voo Tayii kan moo ɔlé, yuyuyug.

Maleeka tóó vud Piér lig púúsinalé,

- 6Yógó Heeród kan p̄aŋ Piér laan sí tíŋ dúú woolí-ú máa, vid woo Piér di n̄am s̄aŋm sóŋze idú woolí. Vu-ga"u-kan d̄ág idú, sóŋze tóó vu-dii mbaa voo ya diilí woolí, ȳaŋ dómme.
- 7Vaŋná maleeka í 'yéí-woo gb̄o vúd ya, ya tú la lig púúsinalé, z̄ay. Maleeka za' zuu Piér ka' waagí, nimm̄o d̄og, ɔddu: “Am lúú d̄og vaŋná.” Vaŋná d̄ág woolí nagá pee vu-yoŋ zuu.
- 8Maleeka ɔddu: “Am ta kandá móó, mó d̄od tégé móó áŋ.” Piér ka kó h̄en ye vu-'waa máa, maleeka duu ɔddu: “Am dó s̄aŋm móó, mó duun ya ú.”
- 9Ma Piér vúd ya lig púúsinalé, duu maleeka pee. Taan woo h̄en maleeka ka kó ye ba h̄en yéŋne né, ɔ woo ba bin néd n̄nnée.
- 10Vu-d̄eŋ ȳaŋ ya diilí sóŋze voo d̄ágá, vu-duu la ídú woolí, vu-la ȳa ȳaŋ dóm ka vúd la kaalí-maalé, Amáa vu-tú' kan h̄ii. Ȳaŋ dóm pee aga tú'ú-kan fój, woo, ma vu-vúd. Vu-ka h̄inaa tóó duu, ma maleeka pee háŋ tigi zuu-vbíd.
- 11Piér ka duu taa h̄en ye máa, ɔ: “Ȳa'á ye máa, mí h̄o h̄en ye sí-moo yéŋne. Í 'yéí-Yesu wu-ba' maleeka woo yaan moo a ya s̄en nag Heeród woo yeí, kan h̄en s̄i'jní zig nán Yúúda woo ka híí bi s̄i'jín yeí-áŋ.”
- 12Piér ka gaa sí-mbaalí-woo duu-na'a ú-máa, daa laa lig Maarí woolí, Yoohána íkuu-beewu-Márkus máa na' woo n̄; nán buulí-na'a ká vu-di súggí-wulí, vu-did Tayii moo ɔléŋ.
- 13Piér w̄aŋ h̄en ȳaŋ dómme. Wakéŋ ba'ad tóó yéé woo Róódə, yaa bi ki ba n̄nná.
- 14Sey ka ki yéŋ Piér woo gaa máa, z̄óŋ d̄e"ɔ, ma ya a tu-u-dómme máa péí, tii ke d̄ug vé' la ɔd nán vu: “Piér di dómme!”
- 15Amáa vu-haawu: “Mó ȳaŋŋi.” Duu faa ɔ: “Moo yéŋne.” Ma nán pee vu-duu ɔ voo: “Wúŋ yigid woo n̄.”
- 16Amáa Piér di woo h̄en w̄aŋlé, wulí. Vu-ya tu-u-la ȳaŋ dóm ná', ma vu-hoŋɔ sí ȳo, kó vu-la hígigi.
- 17Amáa Piér gb̄od vu-nag ba wu-mbaa simná, pá'ad vu-h̄en í 'yéí-ka kó ma ka vuddu-lig púúsinalé, ye. Duu ɔd vu: “Tée i ɔd Yaakúbu kan da ba ví kirt̄eŋ tóó vu-áŋ.” Pig woo máa, daa lúú ka la ya tóólí.
- 18Ȳaŋ k̄a'ám ka tú sú'ú-máa, sóŋze vu-kó moo gb̄oŋ ba'a ya woolí, vu-víŋ: “Yee Piér d̄eŋ née ka vúd yeí?”
- 19 Heeród ka ba' nán vu-máa, vu-soowu, amáa vu-nugun̄o sí-né. Vu-la ví sóŋze pee vu-moo, ma Heeród ɔ ba wu-la n̄o vu-ú. Pig woolí-máa, Heeród lúú háŋ Yúúdálí, daa zuu-kaa Sezaréelí, la s̄ə wulí-bá' waaná'.

N̄m Heeród woo n̄

20 Heeród ká kó d nán Tír vu-zóó, yéé kan nán Sidón vu-ám. Ma nán yé vu-mbóg moo ya woolí-moo bi laa Heeród woolí. Vu-pañ moo woo la maan Balás, í-nii sóóze ká mbaa dii yagníim gbanaa woolí-má nɔ. Ma vu-la soo tɔɔg gbanaa woolí, moo vu-baa nuɲ hɛn lálí-hág Heeród woolí.

21 Kuu-'yé zágá moo mbóggí-woo máa, zágá woo Heeród bɛ sɔɔm gbanɲ woo dó. Dáá mbaa láan woolí, mbad vu-moo la zo"í.

22 Dúú kuu-ki máa, vu-moo dɔg moo yúba, vu-ɔ: "Yég yé, yég nánánne pélí, amáa Tayii."

23 Ma maleeka í-'yé lí-woo ba' ga'ad tóó ya nɔɲ Heeród silí, ma nɔɔ daa, moo ka bɛ na"é, Tayii woo 'yé fóó, woolí-má nɔ.

24 Amáa moo Tayii di woo kiyní laa tíɲ tíɲ.

25 Sey Baanábas kuu-'waa ba'ad voo kan Sól Yerúsalemmé sú-ú-máa, vu-vé' la yag ba'ad woolí, vu-bɛ Yoohána í-kuu-beewu-Márkus máa laan kan vu-ám.

Debtore ba'ad waa ba'ad voo nɔ 13

Vu-yee Baanábas vu-kan Sól, vu-ba' vu-la yag ba'adí

1 Anábi tóó ká vu-di sɔɔm nán súggí-kaa gbanɲ Anṭiósdi-yé woolí, í-moo Tayii tú"í vu-duulí-ám. Ká Baanábas kan Simiósɲ tóó kuu-beewu-Baadii má nɔ, kan Lusíw (nán Siirén tóó nɔ), kan Sól, kan Manahén kuu-súg na' kan gbanaa Heeród máa ám.

2 Zágá tóó kuu-súg moo Tayii na"é, kuu-kɛɛ hɛn lálí-máa, yigid Tayii woo ɔd vu: "I yee Baanábas vu-kan Sól 'yén kéd, moo uu-kó ba'ad kán bee vu-uu-kó ú-ye nɔ."

3 Kuu-ki moo yé máa, nán súggí-vu-kɛɛ hɛn lálí, vu-ɔd Tayii moo, vu-ha'ad Baanábas kan Sól vu-nag yúli, ma vu-gbɔ vu-uu-laa la ú.

Baanábas vu-kan Sól ám, vu-di mam bam tóó kuu-beewu-Kiipərə máalé,

4 Yigid Tayii woo ka ba' Baanábas vu-kan Sól í-yɔgɔ máa, vu-yag duu zuu-kaa Selesíli, vu-dó la néɲ tóólí, vu-daa laa mam bam tóó kuu-beewu-Kiipərə máalé.

5 Kuu-yá la kaa Salamínní máa, vu-bé' moo Tayii tú"í, lig súggí-nán Yúúda woolí. Yoohána í-kuu-beewu-Márkus máa maa vu-ba'ad wulí-ám.

6 Kuu-kéé 'waa daa mam bam yelé, pád háá yá la kaa Pafósdi-sag máa, vu-kan kan nán mbúgu tóó wulí, yéé woo Bar Yesu. Ká nán Yúúdaí. ɔ ba bin anábii ám.

7 Mbaa di lig guvernéər mam bammé yé woolí. Guvernéər súu-yéé woo Segíu Pól, ká nán moo gaalí ám, bee Baanábas vu-kan Sól ám, híí bi ki moo Tayii.

8 Amáa nán mbúgu-pee, vu-tii yéé woo bee kan yag gerég Elíma. Elíma pee há' vu, zo' guvernéər a 'yé zóó, woo Tayii woolí-sá.

⁹Amáa Sól ku-beewu-Pól ám pee, yigid Tayi woo ka maawo máa, tég Elíma pee,

¹⁰odu: “Nán kám hi' kan hen donné, kan zóó bíd, waa Seedán woo ye, mó yo. Mó sén hen híllí Tayi woo né sám. Món gbón sí-hinaa Tayi woo ka mbóg du-na'a ye linné náa?”

¹¹Am ki ú. † 'yéí-wúh kóm, món háá yəə zuu 'yá'á ye no, món hon túlí zága woo né, háá sey tóólí.” Nóó Elíma woo háá yəə zuu yag woolí, mbaa la dammad. Ma kpá'a nag kéé daa soo nán too a tee bi ú.

¹²Sey guvernéer ka ho hen ye máa, 'yé zóó woo Tayi woolí. Moo í 'yéí Yesu woo la"u-la fid.

Pól vu-kan Baanabas, vu-di kaa Antiós í hág Pisidíí

¹³Pól kan daga 'yéí vu, vu-dó néj kaa Pafósdí, vu-daa laa kaa Péezəlí, hág Pəmfilíí. Yoohána í ku-beewu-Márkus pee lúú gbó vu-wulí, daa fíí la Yerúsalemé.

¹⁴Amáa í voo, vu-daa lúú Péezəlí, vu-yá la kaa Antiós í hág Pisidíí. Zága asawəlí-máa, vu-dó lig súggí-nán Yúúda woolí, vu-mbaa hága.

¹⁵Ku-zánga moo too debtere Múúsa woolí kan debtere anábi woolí máa, í-nii lig súggí-pee vu-ba' la od Pól vu: “Nán voo vu, i di kan moo too bi od nán súggí-ye vu, bi zigid vu-zóó wulí-tée, i o la súm.”

¹⁶Pól ka ki máa, lúú dog, gad vu-kan nag, o: “Nán Izraél vu, kan nán í-kíí di Tayi na"é yelí-ám, i ki ú.

¹⁷Tayi zig Izraél ye, wu-yee a ba ví yée vu, wu-kó, ma vu-na', vu-di hág Mísiralí, ya gáálí, ma wu-duu vud vu-hág Mísiralí-kan nag gban woo.

¹⁸Duu tu-vu-hóg kəŋŋí-ve' vo' ndaddú.

¹⁹Tayi tud zig too vu-gúndem hág Kanáné ám, ma be hág voo pú-zig woo vu-hen gaga.

²⁰Tayi kó hen ye 'waapád yúú ve' temere ndaddúlí-kan ve' vo' nónó. Pig woolí máa pú-vu-gbanaa vu, háá yá bá' anábi Samél woolí.

²¹Sey woo máa, vu-vi Tayi ba a pú-bi gbaniii. Ma Tayi pú-vu-Sól, Kís waa, zig Benzamén woolí, waa gbanii ve' vo' ndaddú.

²²Pig Tayi ka kéé Sól gbó máa, duu pú-vu-gbanii Daavíd, o moo yúú Daavíd woolí, o: ‘Mí nuŋ Daavíd Izáy waa sú'ú, toŋo kanno 'yénné; wúh kó hen kán híí máa 'waapád.’

²³Tayi taddu-yag ba bín ba'ad Izraél í-nán senné zig Daavíd woolí, ma ba' Yesu ya yo.

- 24 Yesu ka yaa ná né máa, Yooháña í mam Tayii wooné baa pa moo, bee zig Izraél 'waapád a tii mbaalí'mañ, a woo mam Tayii.
- 25 Zaa Yooháña kan 'waa ba'ad woo sú'ú-máa, ɔ: 'Ví taa víí ba mín nónná? Mí nán íkíí laawu-yɛ nɔ pélí. Amáa i ki ú. Wúh duun ya díí, mí maan míí zaŋ tégé woo buuní ní áh.''
- 26 "Nán míí vu, Ibrahíjma aa yée vu, kan íkíí di Tayii na"é, yɛ, moo yúú nán vu-sənnélé, yɛ, Tayii ba'ad ba víw.
- 27 Nán Yerúsalem vu kan ínii voo vu, ká vu hɔ Yesu gaa né. Vu kin moo anábi voo ku-záhga asawə 'waapád yɛ né áh, amáa vu sə' moo yúú Yesu woolí, kó í-anábi kúu-ɔ wɔɔ.
- 28 Kóó ku-hɔn hɛn tóó ka maanɔ nɔɔné né yɛ nɔ sɪ', vu-vi Pilád a nɔwɔ la ú.
- 29 Pig ku-kó hɛn debtere ka ɔ yúú woolí-yɛ 'waa sú'ú-máa, vu-siddu-zuu-la' vbagadí, vu-dɔddu-béégí,
- 30 amáa Tayii nimmɔ nɔmmé sú'ú.
- 31 Nán tóó ká vu-duuwu-diga hág Gáliléelí, ma vu-dɔg Yerúsalemmé áh. Yesu ka níím nɔmmé sú'ú-máa, baa tú'ud vu-fóɔ bá' buwí-na'a. 'Yá'á yɛ, nán súu, vu-mbaa í-yáɔ dulí-woo, vu-díd zig Izraél moo woo tú"í yɛ nɔ.
- 32 Í vóó máa, vó pɔn ví ya moo tɔɔ 'mañ súu-wu-yɛ nɔ áh. Hɛn Tayii ka tad a ba ví yée vu-yáɔ wulí-pee,
- 33 sey Tayii ka nim Yesu nɔmmé sú'ú-máa, hɛn woo dó sé' woolí-baa vílí sú'ú. Vu-bínda moo yɛ debtere yéelí-sapíitɛr idú woolí, Tayii ɔ í-yɔɔɔ: 'Mó waa míí nu. Mí hɔm sí-bəə ú.'
- 34 "Tayii ká ɔ ba bín nimmɔ nɔmmé moo fóɔ woo a duu buɔ sá. Tayii ká moo moo í-yɔɔɔ: 'Moo yéhná, míín bag ví hɛn káñ tad Daavíd yáɔ wulí-máa péh.'
- 35 "Ya tóólí-máa, Tayii ɔ debtere woolí: 'Món gbɔ nán móó fóɔ woo wúh bugu ní.'
- 36 "Daavíd ká kó woo hɛn, duu hɛn Tayii ká tú' má nɔ, ma nɔ, vu-dɔddu-béég a ba ví yée voolí, buɔ.
- 37 Amáa í-Tayii ka nimmɔ nɔmmé yɛ, bugun woo né.
- 38 "Nán míí vu, i ki ú. Ká ví duu dooká Múúsa woo máa, Tayii kée hɛn bíd víí vu-gbɔn 'waapád né. Amáa Tayii wúh kée hɛn bíd víí vu-gbɔ 'waapád, moo Yesu woo nɔ.
- 39 Kóó nónná a 'yé zóɔ, Yesu woolí-tée, vu-tɔn sí-kan Tayii ú.
- 40 I gággu, moo hɛn debtere anábi woo ka ɔ yɛ kan kó ví ú. ɔ:

- 41'Nán kíf béé hɛn na'a yɛ, i tɛg moo yɛ hɔ lá ví, hɛn woo a la' ví la fid, i ti la ú, moo mín di ba'ad tóó kólí-bá' víí yelí, ʌmáa nán tóó kan pá'ad ví moo woo téé, ka vín fɛɛn moo woo né sáám.' ”
- 42Sey Pól kuɔ daa vúd kan Baanábas lig súggíí-máa, nán vu-vi vu: “I duu vé' ya ɔd vó moo dágá yɛ asawə pigim péh.”
- 43Pig súggí-yelé, máa, nán Yúúda vu buwí na'a, kan nán í kuɔ Yúúda pélí ma kuɔ tii sí nán Yúúda tiilí máa vu-ám, vu-duu Pól vu-kan Baanábas. Pól vu-zigid vu-zóó, vu-ɔd vu: “Tée i dii néelɛ na'a yúú zóó, nán Tayi woo ka kó yelɛ.”
- 44Záɔa asawə woo tóó máa, nán buwí na'a kaa gbaɲ yelɛ yɛ, vu-súg ya moo í 'yelí Yesu woo kilí.
- 45Sey nán Yúúda kuɔ hɔ dúú na'a yɛ vu-máa, vu-moo sig, vu-faa moo Pól ba moo pee, vu-haawu.
- 46Pól vu-kan Baanábas, vu-ɔd vu-moo kan zóó voo 'waapád, vu-ɔ: “Séy ka vón dɛɲ ɔd víw moo Tayi tíj péh. ʌmáa moo kíf ma gbɔgɔ máa, tú' ba vín sɛn mbaalí-kan Tayi né, ma kóó daa tii ya sí-vóó zig tóó voolí-yɛ nɔ!
- 47I ki sí hɛn í 'yelí Tayi ka ɔ má nɔ: ‘Mí 'yé mó yɔ ya túlí zig nán tóó voo, moo ʌm sɛd nán vu-háá yá hág sí'ídí.’ ”
- 48Nán í kuɔ Yúúda pélí, kuɔ-ki moo yɛ máa, zóó dɛ' vu, vu-dɛɲ moo í 'yelí woo na"é. Nán Tayi ka mbóg vu-moo vágád káákáá dáj woolí-máa, vu-'yé zóó voo Tayi woolí 'waapád.
- 49Moo í 'yelí Yesu woo fɛɛ hág yɛ 'waa daa pád.
- 50ʌmáa nán Yúúda vu-sɛn fóó, vu-ɔd wakéɛ í kuɔ di kan hɛn naalɛ, ma kuɔ di Tayi duulí máa vu, kan í nii kaa vu-ám, vu-baa yag, vu-duun Pól vu-moo kan Baanábas, vu-nɛɲ vu-vud hág yelɛ.
- 51Nán idú yɛ vu-tá'ad vu-nag voo, ma vu-daa lúú laa kaa Ikónné.
- 52ʌmáa waa duulí Yesu woo í kaa Anjíosdí vu-mbaa voo kan zóó dɛ"é. Yigid Tayi woo maa vu-laa tíj tíj ám.

Debtère ba'ad waa ba'ad voo nɔ 14

Pól vu-kan Baanábas vu-di kaa Ikónné

- 1Pól kuɔ yá la kan Baanábas kaa Ikónné máa, hɛn woo kóy kó í tíj pee wɔgɔ, vu-dó lig súggí nán Yúúda voolí, vu-duu moo moo dágá pee háá, nán Yúúda buwí na'a vu-fɛɛn moo Tayi kan nán í kuɔ Yúúda pélí máa vu-ám.
- 2ʌmáa nán Yúúda í kuɔ ma moo yɛ máa, vu-zo' nán í kuɔ Yúúda pélí máa vu, ba wu-mán nán kirtɛɲ yɛ vu-ú.

³Pól vu kan Baanábas vu mbaa wulí díilí na'a. Vu moo moo kan zóó, voo 'waapád, vu-pa moo zóó, nán í'yéí-woo ka kó yéí. Tayii pú-vu-nééle, hén sàgà vu-kóí-kédkéd, kan hén zálí-tóó vu, moo nán uu-gaa moo voo yé ba moo yéíne.

⁴Amáa nán kaa vu-pégén zuu, tóó vu-duu moo nán Yúúda voo, tóó vu-duu voo moo waa ba'ad Yesu woo voo.

⁵Nán Yúúda vu-kan nán í-kuu-Yúúda péí-máa, vu-súg kan í-nii kaa vu, vu-mbóg moo yúú Pól woolí-kan Baanábas, bi duun vu-kan moo, bi gbóo vu-noo kan 'yegéi.

⁶Nán idú yé kuu-ki moo yé máa, vu-daa lúú dóg laa kaa Lístalí-kan Dérbè kan kaa tóó vu-ám, hág Likawníí.

⁷Vu-dəŋ moo tɔɔ 'maŋ palí-wulí.

Pól vu-dí kaa Lístalí-kan Baanábas ám

⁸Nán kpee tóó ká kəŋ mbaa la hágá kaa Lístalí, moo ká mbaa kpee diga həŋlé, woolí, ká 'yem né sám, kóó bá' dágá aga.

⁹Nán yé baa ki moo Pól ka dí moolé, sey yéle, Pól ka téggú-máa, gaa ba nán moo fəŋlé, í-hoɔ a kə"o má no.

¹⁰Ma oɔdu-dog moo yúba, o: “Am lúú dii dog yúba ség!” Ma nán pee wəŋ daa dii la, bé' 'yéŋ.

¹¹Sey dúú kuu-ho hén Pól ka kó yé máa, vu-moo dog moo yúba kan yəŋ Likawníí, vu-o: “Tayii vu-tii mbaa kó í-nánán vu-wogɔ, vu-yaa baa vílí sú'ú.”

¹²Vu-'yéé Baanábas yéé Zéú, Pól woo Hereméd, moo wu-baa moo moo.

¹³Lig kuu-mbaa ha'ad tayii Zéú hén wulí-máa, ká dí yəŋ dóm dólí-la kaalí; ma nán hén ha"í-woo kan dúú vu, vu-suu-ndaa voo vu-kan hén kó'od vu, vu-laan vu-yəŋ dómme moo bi ha'ad Pól vu-henne.

¹⁴Sey waa ba'ad Baanábas kan Pól kuu-ki moo yé máa, vu-dee səŋm voo, vu-ke dóg dó la dúú yé voolí-səŋmé, vu-moo dog moo yúba,

¹⁵vu-o: “Dag gboo vu, moo ɛn ví kó hén í-yogolá? Vó nánanne; ba ví hén dágái. Vó pən ví ya moo tɔɔ 'maŋ moo i gbɔ tayii lee yé vu, i tii ya Tayii í-záŋd ka mbóg be' kan hág kan mam gbogɔ kan hén 'waapád kuu-duulí-máa woolí.

¹⁶Ká tíŋ máa, Tayii gbɔ zig nán vu-duu moo taalí-dán voo vu.

¹⁷Kóó í-yogɔ sɪ', baa tú'ud nán vu-zóó, tɔɔ woo, pú-ví mam naŋ zuu-be"í, ví sɛ' túd, pú-ví hén lálí, kó zóó, víí vu-dɛ' ám.”

¹⁸Kóó waa ba'ad yé kuu-did vu-moo yé moolé, í-yogɔ yé sɪ', vu-kəə həŋ ná', ma nán vu-ha'an vu-hén né.

19 Ȧmáa nán Yúúda tóó vu- yaa diga kaa Anṭiós í hág Pisidíilí kan kaa Ikónné áǵm, vu- zo' dúú vu, vu- gbóo Pól kan 'yεεε, vu- woo fóó, woo la gbɔ kaa pigim, moo vu- taa ba nɔɔ sú'ú.

20 Ȧmáa sey waa duulí Yesu woo ku- ya gbɔ daa kannɔ máa, Pól lúú dɔg, vu- daa dó la kaalí. Yǵg kǵ'ǵm woo máa, vu- daa laa kan Baanábas kaa Dérbelí.

Pól vu- duu vé' la kaa gban Anṭiós í hág Siiríilí

21 Pig woo Pól vu- kan Baanábas vu- duu pa moo tɔɔ 'man Dérbelí, ma nán vu- tii waa duulí Yesu woo vu- wulí bɔwulí na'a. Pig woolí máa, vu- daa vé' la kaa Lístalí-kan Ikón kan Anṭiós í hág Pisidíilí áǵm.

22 Vu- zigid waa duulí vu- zóó, vu- ɔd vu- u- nda doo yúú moo ku- fεεε yεlé. Vu- duu ɔd vu: “Bán nuǵ ví hεn ndógné bɔwulí na'a péǵ, bán dó ví gban waalí Tayii woolí.”

23 Pól vu- kan Baanábas vu- 'yé í nii súggí- vu- duu ya súggí- voo vulí- 'waapád. Vu- baa kεε hεn lálí, vu- baa bá'ad vu- Tayii, ma vu- gbɔ vu- í 'yéilí- ku- fεεε moo woo yε, woolí- nagá.

24 Ku- yǵǵ daa hág Pisidii máa, vu- duu yǵ la hág Pǵmfilíilí.

25 Vu- tú' moo Tayii kaa Péézalí, ma vu- daa zu- kaa Atalíilí.

26 Vu- dó néǵ tóólí, vu- lúú wulí, vu- daa fíí la kaa gban Anṭiós í hág Siiríilí, kaa woo nán súggí- ká vu- gbɔ waa ba'ad yε vu- nag Tayii woolí- moo u- kó ba'ad yε nɔ.

27 Sey ku- yǵ la kaa gban Anṭiós dí- máa, Pól vu- kan Baanábas vu- sug nán súggí- vu, vu- pá'ad vu- hεn Tayii ka maa vu, ka tu- u- zóó, nán í ku- Yúúda péilí- máa voo, ku- fεεε moo Yesu woo áǵm yε.

28 Vu- sǵə mbaa kan waa duulí vu- wulí- bá' bɔwulí- na'a.

Debtore ba'ad waa ba'ad voo nɔ 15

Súggí- gbɔɔ Yerúsalemmé

1 Nán tóó vu- lúú hág Yúúdalí, vu- zu- kaa gban Anṭiós dí, vu- ɔd nán kirtεn wulí yε vu: “Tow i dón dɔn kó í- dooká Múúsa woo ka ɔn wɔgɔ né tée, vín sɛn né.”

2 Pól vu- kan Baanábas ku- ki moo voo yε máa, vu- bé' moo fanné kan nán yε vu- píimná yúú moo yεlé, ma nán kirtεn vu- mbóg moo, vu- ɔ Pól vu- kan Baanábas kan nán tóó vu- kaa gban Anṭiós dí- ba u- dɔgga Yerúsalemmé, u- la mbóg moo yε kan waa ba'ad Yesu woo vu, kan í nii súggí- tóó vu- wulí- pi nu.

3 Nán súggí- Anṭiós dí- ku- ba' vu- gáá máa, vu- yǵǵ duu hág Fenisíilí kan Samaríi. Vu- pá'ad nán kirtεn vu, nán í- ba ku- Yúúda péilí- máa vun duu sí- Tayii ú. Moo voo yε dε'εd nán kirtεn vu- zóó, 'waapád.

- ⁴Sey Pól kan Baanábas ku-yə Yerúsalemmé máa, nán súggí-vu-kan waa ba'ad Yesu woo vu, kan í-nii súggí-vu-ám, vu-súg fẹẹ vu. Pól vu-pá'ad vu-hẹn Tayii ka kó kan vu-yẹ 'waapád.
- ⁵Nán súggí-tóo vu-duulí, ká vu-nán farísa vu-yu, ma vu-tii zóó, 'yé Yesu woolí-ám. Sey Pól ku-pa'a moo 'waa máa, vu-lúú dọg, vu-ọ: “Séy nán súggí-í-kuu nán Yúúda péli-yẹ uu-dó dọ, uu-duu dooká Múúsa woo ám.”
- ⁶Ma waa ba'ad vu-kan í-nii súggí-vu, vu-súg bi tég moo yẹ họ ó.
- ⁷Kuu-fan moo na'a máa, Piér lúú dọg ọ: “Dan kirtẹn vu, ví gaa Tayii ba yeen sşam vííli dii súú, moo an tú'ud zig tóo vu-moo tọọ 'manj moo uu-ki, uu-fẹẹ moo woo ám.
- ⁸Amáa Tayii wu-gaa zóó, nánán voo. Ma pú-vu-yigid woo kó í-ka pú-ba ví ye wọgọ. Hẹn yẹ tú' Tayii ba híj vu-súú.
- ⁹Te zóó voo, moo kuu-fẹẹ moo woo má nọ; sẹgẹn ba ví kan vu-né.
- ¹⁰Moo ẹn bæé ví zo' Tayii moo, ví híj bi ha'ad nán súggí-yẹ vu-hẹn gané í-a ba ví yée kuu-ganjo mban né, kaa gan mban ví ní ám yelá?
- ¹¹Ba taa ví ban séd ví kan zóó, nán í'yéli-Yesu woo nọ kó í-vu-wọgọ ám.”
- ¹²Ma nán súggí-vu-'waapád, vu-mbaa sí-simm. Vu-baa ki moo Baanábas voo kan Pól, ku-pá'ad vu-hẹn sşag kan hẹn zálí-Tayii ka kó kan vu-sşam nán í-kuu Yúúda péli-máa voolí-yẹ 'waapád.
- ¹³Sey kuu-moo moo yẹ 'waa súú-máa, Yaakúbu ka moo ọ: “Í ki lée, dan kirtẹn vu.
- ¹⁴Simón ba dẹn pá'ad ba ví, Tayii ba dẹn yee nán tóo ba kuu-zig Yúúda péli-máa vu, moo ba uu-mbaa nán bii nu náa?
- ¹⁵Í ye man kan moo anábi voo kíid, moo Tayii ọ:
- ¹⁶'Pig woo téé, míń duu ya yọọ lig Daavíd woo ka túm yẹ nag 'manjá; míń duu yọọ gbómveg woo vu-luu dọg, míń duu wóddu-ám.
- ¹⁷Ma nán í-tóo kuu-kéé máa, vún soon, kan zig í-kán bee vu-'waapád uu-mbaa nán míí nu yẹ vu-ám.
- ¹⁸Hẹn í'yéli-ka ọ máa, wu-yẹ nọ, wu-kó ám, wu-tú' hẹn yẹ gbój na'a.’ ”
- ¹⁹Yaakúbu duu ha' moo tóo, ọ: “Moo woo nọ mí taa, nán í-tóo kuu-Yúúda péli, kuu-bi duu Tayii téé, ba duu yíb vu-ví hẹn tóo a tẹ vu-kólí-máa sá.
- ²⁰Amáa ba bínda ọd vu-ví, uu-lá hẹn mem kuu-sə'əđ tayii lee vu-sá, uu-gág hẹn síjíd kólí, uu-lá púg ség vẹgé sá, uu-lá mem sá ám,
- ²¹moo ká vu-baa pa ya sí-dooká Múúsa woo gbój na'a kaa kan kaa, vu-baa záńga sí-lig súggí-nán Yúúda voolí-zágá asawə 'waapáddú-ám.”

Derwəl kuɔ-ba'ad nán zóó 'yéí-í-kuɔ Yúúda vu-péí-máa, wu-ye nɔ

²²Sey woo waa ba'ad Yesu woo vu-kan í-nii súggí-vu, kan nán súggí-vu 'waapád, vu-mbóg moo bi yee nán tóó vu-ba' la kaa gbanj Anṭiósdí, kan Pól vu-kan Baanábas áǎm. Ma vu-yee Yúúda, yéé woo tóó Baasába vu-kan Silád. Ya voo idú áǎm, ká vu-í-nii súggí.

²³Vu-pú-vu-derwəl nagá. Hɛn kuɔ-bínda wulí-máa, wu-ye nɔ, vu-ɔ: “Vó waa ba'ad Yesu woo vu-yu, vó súg kan í-nii súggí-vu-yu, vóo ba'ad nán kirtɛn í-kuɔ nán Yúúda péí, kuɔ-mbaa kaa gbanj Anṭiósdí, kan hág Siirí kan Silisíilí yɛ vu-yu-derwəl ye nɔ. Ba ví baa nán kirtɛn vu-yu. Vó vá' ví wulí.

²⁴Vó ki nán tóó ba vun lúú vóólí-yelí, ba vun la yú ví kan moo, ba vín gbó dam yúú moo voo yɛlé, máa, vóo ba'an vu-vóó né.

²⁵Moo woo nɔ ma vó mbóg moo ya vóo 'waapád, vó yee nán tóó vu-ba'ad ví, vu-súg laa kan da vó gboo kóó híí vu-na'a ye vu-yu, Baanábas vu-kan Póllu,

²⁶í-zaa ka vun nɔ vu-yúú ba'ad í 'yéí-baa ví Yesu Krístu woolí-ye vu-yu.

²⁷Vó ba' Yúúda vu-kan Silád, vúhɔ ɔd ví moo hɛn kóó bínda yelí-kan yag voo,

²⁸moo vó súg kan yigid Tayi woo, ma vó mbóg moo bi ha'an ví hɛn gané tóó né. Séy hɛn í-kóó did ví ɔlé, ye vu-yu:

²⁹I lá hɛn mɛm kuɔ-sə̀'ə̀d tayi lee vu-sá, i lá mɛm sá, i lá púg ség vɛgɛ sá, i gág hɛn síid vu-kóólí-áǎm. I kón hɛn yɛ vu-né téé, duu-ú. I mbaa nánne.”

³⁰Nán vun yee vu-pee kuɔ-yɔ zuu-kaa gbanj Anṭiósdí-máa, vu-sug nán súggí-vu-wulí 'waapád, vu-pú-vu-derwəl pee.

³¹Kuɔ-záǎga máa, nán 'waapád vu-dɛ' zóó, yúú moo zóó, ziginí yɛlé.

³²Yúúda vu-kan Silád áǎm, ká vu-anábi vu-yu, vu-ɔd nán kirtɛn yɛ vu-moo fáá fáá fá, moo bi zigid vu-zóó, bi sɛn vu-fóó, áǎm.

³³Kuɔ-sə̀ wulí-bá' buwí-na'a máa, nán kirtɛn vu-ba' vu-gáa kan fóó, ká'ad, vu-daa fíí dɔg nán vun ba' vu-pee voolí.

[³⁴Amáa Silád tii mbaa daa woo wulí.]

³⁵Pól vu-mbaa voo kan Baanábas di kaa gbanj Anṭiósdí-áǎm, kan nán tóó vu-buwí-na'a, vu-tú' moo, vu-pa moo í 'yéí-Yesu woo wulí.

Pól vu-híín kan Baanábas

³⁶Bá' waaná' pig woolí-máa, Pól ɔd Baanábas: “Ba vé' la gii da ba ví kirtɛn í-kaa tú'ud vu-moo í 'yéí-Yesu woo yɛ vu-péí. Ba hɔ vu-duu kaalí-kaalí, vu-mbaa lá nénná?”

³⁷Baanábas híí bi pɛn Yoohána í-kuɔ-beewu-Márkus máa nagá áǎm,

³⁸amáa Pól sɛn né, moo Márkus ká ba kée bi gbo hág Pɛmfilíilí, ba maan bi ba'ad né.

³⁹Vu-fáj moo gbọọ ba'a, vu-híín wulí. Baanábas ɓe Márkus vu-daa laa áǵm, vu-dó néǵ laa mam bam Kíipərəlí;

⁴⁰Pól ɓe woo Silád, bi súg laa kanno áǵm. Nán kirtén vu-vi í 'yéíí-ba a bag Pól vu-henne; ma vu-daa laa.

⁴¹Vu-yąą duu hág Siiríilí kan Silisíi áǵm, vu-zigid nán súggí-vu-zóó, wulí.

Debtore ba'ad waa ba'ad voo no 16

Pól ɓe Timótée paŋ, vu-súg laa kan Silád áǵm

¹Pig woo Pól yą la kaa Dérbəlí, ma daa laa kaa Lístalí. Nán súggí-tóo ká duulí, yéé woo Timótée, ká waa wakéé, Yúúda tóo ka tii kirtén máa woo no, ąmáa ba' woo ká nán Geréggí.

²Nán súggí-í kuu-mbaa kaa Lístalí-máa, vu-moo yég tọọ woo, kan kaa Ikónné áǵm.

³Ma Pól híí a laa kan bi áǵm, doodu-dọŋ, moo nán Yúúda kuu-mbaa hág yelé, máa voo no, moo nán 'waapád vu-gaa ba' woo ba nán Geréggí.

⁴Kaa Pól kuu-yąą wulí 'waapád máa, vu-baa ọd nán súggí-vu-uu-duu hẹn waa ba'ad Yesu woo kan í-nii súggí-kuu-mbóg Yerúsalemmé pee no.

⁵Nán súggí-kuu-ki moo voo máa, vu-nda doo yúú zóó, 'yéíí-voolí; fọó, tóo vu-baa há'ay hú' volí-ząą 'waapád áǵm.

Pól họ hẹn sąą kaa Trowáddí

⁶Amáa yigid Tayii woo big Pól vu-moo Tayii palí-hág Aazíilí, ma vu-daa sə' yąą la hág Firizíilí, kan hág Galád.

⁷Vu-yą zuu-dáj hág Misíilí, vu-híí bi laa hág Bitiníilí, ąmáa yigid Yesu woo big vu.

⁸Ma vu-sə' yąą hág Misíi, vu-daa zuu-kaa Trowáddí-yąą mam gbọólé.

⁹Viddí máa, Pól họ hẹn sąą. Họ nán Masedọwáŋ tóo dii beewu-ya: “Am yąą ya maa vó hág Masedọwáŋné yelí.”

¹⁰Pig woo máa, vó lúú vaŋná, vó soo daa keb, bi laa wulí, moo vó ki Tayii wu-bee vó ya, moo oo paŋ la nán hág yẹ vu-moo tọọ 'maŋŋi.

Lídia 'yé zóó, woo í 'yéíí-woolí-kaa Filíbbí

¹¹Vó dó néǵ kaa Trowáddí, vó 'yé nóó la tég mam bam Samotárasdí; yąą ká'ámé máa, vó daa laa mam dən kaa Neapolíilí.

¹²Vó duu lúú wulí, vó dọg kaa gbaŋ Filíbbí, ká kaa gbọọ ka' hág Masedọwáŋné. Nán Róma vuu-hi' wulí. Vó səə kaa yelé, bá' waaná'.

13Záḡa asawəlí-máa, vó vúd kaalí, vó laa yaḡ mammé, vó taa ya súḡḡí nán Yúúda voo ba duulí, ma vó mbaa hágá, vó mba moo kan wakéé, ku di súḡḡí wulí-máa vu.

14Wakéé, ye vu-tóo dágá, yéé woo Lídia, yaa kaa Tiatíilí, ká gí woo saḡam yég í ku-mbaa yééna máa vu-yu. Di Tayii duulii. Wakéé, ye baa ki moo tú"í Pól woo; ma í 'yéí-í-tú'udu-moo taalí, 'yé tóg woo wulí.

15Vu-woowu-mam Tayii kan nán kii woo vu 'waapád, ma bee vó, ɔ: "Tow i ho ba mín feḡ moo í 'yéí-woo yééna sú-ú-tée, i dó ya mbaa míilí kiilí." Baa 'máa vó, ma vó daa dó la woolí.

Pól vu-di lig púúsinalé, kan Silád áḡ

16Záḡa tóo máa, vó duu laa ya kóo baa bá' Tayii peelí, ma gba'a kéé, tóo ya kan kan vó, ká di kan yigid bíd í-gan hóléé, baa nuḡ siide wulí-buulí-na'a, pú-í-buulí woo vu.

17Wakéé, ye bé' vó duulí kan Pól vu, baa moo dɔḡ moo yúba, ɔ: "Nán ye vu-nán ba'ad Tayii í-be"í-zu woo nɔ. Vu-tú'ud ví hɔnaa sénnée."

18Wakéé, ye baa faa moo ye moo bá' buulí-na'a. Sí'íd woo máa, Pól kó zóó, yéé, tii daa ɔd yigid pee: "Mí ɔm kan yég Yesu Krístu woo nɔ, ḡm vúd la wakéé, ye woolí-fólé." Ma yigid pee daa vúd yaḡ woolí.

19Sey nán buulí wakéé, ye woo ku-ho ban duu nun bi sí-siide né máa, vu-ma' Pól vu-kan Silád laan saalí, í-nii Róma voolí.

20Vu-paḡ vu-laan í-nii moo sɛ,"é, voolí, vu-ɔ: "Nán ye vu-yú vó kan moo di kaalí, vu-nán Yúúda vu-yu.

21Vu-tú' hɛn dikab ka maan nán Róma ba ví duulí ní má nɔ. Ba kón ví hɛn í yɔḡɔ né."

22Dúú vu-kuyya Pól voolí-kan Silád, í-nii moo sɛ,"é, pee vu-sid Pól vu-saḡam, vu-vbid laan, vu-ɔ ba u-gbó vu-kan looi.

23Vu-gbó vu-buulí-na'a, vu-la tú' vu-lig púúsinalé. Vu-ɔd í-nii sóóze ba a tu-vu-duu-na'a.

24Sey í-nii sóóze pee ka ki moo ye la ná' máa, ma' dɔd vu-la lig í-ku-yoḡ saḡamé máalé, ga' vu-kpəə gbɔḡ tóólí.

25Vid saḡam ka ya máa, Pól vu-kan Silád vu-ɔd Tayii moo, vu-bee yéé na"ɔ. Daga vu-baa ki vu.

26Vanhá hág gbɔḡ tóo nam. Lig púúsina nam 'waa, kan dɔdɔḡ woo áḡ; yaḡniim vu-tú'ú 'waapád; dág ku-ga'a púúsina vu-wulí-máa yú'ú 'waapád.

27Í-nii sóóze pee nírm dɔḡ, ho yaḡniim ku-mbaa téədná máa, taa nán púúsina ba vun lúú dɔḡ 'waa sú'ú, ma woo pag bi sa fɔḡ, bii wulí.

- 28 ʌ́máa Pól ka họ máa, sɛn fọ́ọ́, moo dɔ́g moo yúba, ɔ: “ʌ́m nɔɔ fọ́ọ́, móó sá! Ya vóó 'waapád, vó díí.”
- 29 Ma sóóze gbɔ bee, wu-pɔ́n bi ya veeɪ, laa ɗug lig tíí, baa tuu-'waa daa kan fọ́ọ́ ʌ́m, kɛɛ la tíí Pól woolí-kan Silád.
- 30 Pig woolí-máa, vud vu-la góh, vi vu: “Ba'á vu, yee míń kó née, ma míń séddá?”
- 31 Ma vu-híjdu: “ʌ́m 'yé zọ́ọ́, móó í 'yéí-Yesu woolí-tée, món séd kan nán kii móólé, vu-'waa ʌ́m.”
- 32 Vu-tú'udu-moo í 'yéí-woo, kan nán kii woolí-vu-ʌ́m.
- 33 Í nii sóóze pee bɛ vu-viddí wulí-ʌ́m, tɛ vu-ndóg. Ma Pól vu-woo vu-mam Tayii zuu-yag woolí, kan nán kii woolí-vu-'waapád.
- 34 Daa bɛ Pól vu-laan woolí ligí, pú-vu hɛn lálí. Nán pee zọ́ọ́ dɛ' vu-ya voo 'waapád, moo kuu-'yé sí-zọ́ọ́ voo Tayii woolí-ú-yɛ nɔ.
- 35 Ya ka tú máa, í-nii moo sɛ"é, Róma pee vu-ba' nán vu-ba wu-la ɔd í-nii sóóze pee ba a vud Pól vu-gbɔ la ú.
- 36 Ma í-nii sóóze ya ɔd Pól: “Í nii pee vu-ba' ya ɔn vud ví gbɔ la ú. I lúú la sí-ví ú, i laa náná.”
- 37 ʌ́máa Pól ɔd nán vun ba' vu-ya pee: “Vu-gbó vó la kan loo zo"í, vu-kin ná moo vóólí-yagá né ʌ́m. Vó vóó waa hág Róma vu-yu! Vu-dɔd vó lig púúsinalé, ʌ́m, ma vu-híj bi yug vud vó gbɔ la dimnáa? Í yɛ máa péí. ʌ́-ya vud vó kan fọ́ọ́, voo nɔ.”
- 38 Waa ba'ad pee vu-pɔ́n moo yɛ la ɔd í-nii moo sɛ"é, pee vu. Sey nán yɛ kuu-ki Pól vu-kan Silád ʌ́m vun waa hág Róma vu-yu-máa, dúú-kó vu.
- 39 Vu-ya vi Pól vu-kan Silád wu-kée hɛn bíd bii gbɔ la ú. Vu-vud vu-lig púúsinalé, ma vu-duu dɛn vu-nag, vu-vi vu-wu-lúú la kaa bii yelí.
- 40 Pól vu-vúd la lig púúsinalé, vu-daa laa lig Lída woolí. Vu-la họ daga kirtɛn vu, vu-zigid vu-zọ́ọ́, vu-daa lúú kaa yelé.

Debtère ba'ad waa ba'ad voo nɔ 17

Pól vu-di kaa Tesaloníí kan Silád ʌ́m

- 1 Pól vu-kan Silád vu-yag duu kaa Amfipolíí kan Apoloní, vu-yag kaa Tesaloní. Lig súggí-nán Yúúda voo ká duulí-ʌ́m.
- 2 Pól daa dɔ la wulí, kó í-ka baa kó see máa wɔgɔ. Vu-baa mba moo kan nán vu-wulí-yúú debterelí, asawə tɔɔnɔ.
- 3 Baa tú'ud vu-moo, ɔ í-nán sɛnné ba a nuɔ hɛn ndógɔné péh, ba a duu níń nɔmmé. Duu ɔd vu: “Yesu kán ɔd ví moo woo yɛ, wu-í-nán sɛnné súu.”

⁴Nán Yúúda tóo ku-ki moo ye máa, vu-fẹẹ, vu-súg kan Pól kan Silád vu. Nán Gerég buwí na'a ku-duu Tayii máa, vu-fẹẹ moo ye kan wakéé, nag zijilí tóo vu-ám.

⁵Nán Yúúda tóo ku-họ hen ye máa, vu-moo sig, vu-sug nán disan tóo ku-nun vu-lummí máa vu, vu-bé' dóg moo dámné ya voo 'waapád. Vu-yú daa kaa kan moo, vu-súg yaa Yasón woolí-kiilí. Vu-soo daa Pól vu-kan Silád, moo bi ma' vu-paṅ la dúú ye voolí.

⁶Ku-họn vu-né máa, vu-ma' Yasón vu-kan nán súggí-tóo vu-laan tíh í-nii kaa voolí. Vu-bé' moo dámné, vu-ọ: “Nán ye vu-yú nán vu-kan moo hág 'waapád, ma 'ya'á ye vu-yaa sí-yeí-ú.

⁷Yasón död vu-di woolí-kiilí. Nán ye vu-'waapád vu-kón hen dooká gbanií Róma woo ka ọn máa né, moo vu-ọ nán tóo ba wu-gbanií, yéé woo ba Yesu.”

⁸Moo ye dó nán vu-zóó, kan í-nii hág ye vu-ám.

⁹Í-nii pee vu-kó Yasón kan nán í-tóo ye vu, ma vu-súú-hen tóo pú-í-nii hág ye vu-nagá, ma vu-daa kéé vu-gbo la.

Pól vu-kan Silád vu-di kaa Beeréelí-

¹⁰Sey vid ka sa' sú'ú-máa, nán súggí-vu-ba' Pól vu-kan Silád gbo la kaa Beeréelí. Sey ku-yá la ná' máa, vu-daa laa lig súggí-nán Yúúda voolí.

¹¹Nán Yúúda í-kaa yeélé, vuu-tọọ mba í-Tesaloníilí vu, vu-fẹẹ moo Tayii kan zóó voo 'waapád. Vu-baa soo hen debterelí-zága 'waapád, moo bi họ hen Pól ka ọ ye, a yagalí-té no.

¹²Ma nán Yúúda buwí na'a vu-'yé zóó voo Yesu woolí, kan nán Gerég tóo vu, kan wakéé, Gerég í-nag zijilí tóo vu-ám.

¹³Amáa nán Yúúda í-kaa Tesaloníilí ku-ki Pól ba di moo Tayii palí-kaa Beeréelí-ám máa, vu-yaa wulí, vu-bé' moo kólí, vu-yú daa dúú vu-kan moo wulí-ám.

¹⁴Ma nán súggí-vu-daa ba' Pól laan yaḡ mam gbọọlé, vaṅná, amáa Silád vu-mbaa zuu-voo kaa Beeréelí-wulí, kan Timótée ám.

¹⁵Nán í-ku-ba' Pól máa, vu-ba"u-la yaṅ kaa gbaṅ Aténné, ma vu-daa vé' ya ọd Silád vu-kan Timótée: “Pól moo i duu bi la vaṅná.”

Pól di kaa gbaṅ Aténné

¹⁶Sey Pól ka di mbaalí-kaa gbaṅ Aténné, ka laa Silád vu-kan Timótée wulí-máa, zóó vjwọ mba keb moo ka họ tayii mbóggí-ku-hí' kaa yeélé na'a ye no.

¹⁷Pól baa mbad nán Yúúda vu-moo woo lig súggí-voolí, kan nán í-ku- Yúúda pélí-ma ku-di Tayii duulí máa vu. Mbad nán ka kan kan vu-saalí-máa vu-zága 'waapád ám.

¹⁸Nán ku-baa tú' moo taalí-nánán voo vu-máa, vu-duwí-ám. Tóo vu-duu moo tú"í Epikúr woo; tóo vu-duu voo moo tú"í nán Estosíi voo. Vu-mba moo kan Pól

ám, ma tóo vu-vi: “Nán moo dámné lee í-yoggo yẹ, híí bi tú' ẹná?” Tóo vu-duu ọ voo: “Híí bi tú'ud ba ví tayii hág tóo kédđi.” Vu-vín moo yẹ, moo Pól ká tú'ud vu-moo yúú Yesu woolí, kan moo nímní woo nɔmmé má nɔ.

19Ma vu-bee Pól laan ya moo mbóggí-tóo ku-bee “Areopáazə” máalé, vu-vigi: “Voo bi ki hẹn tú”í 'maṅ móó yẹ nɔ,

20moo vó ki mó ọ hẹn 'maṅ tóo vu-yelí-buulí-na'a máalá! Vó híí bi gaa hẹn woo duu-na'a péh, a di ẹnáa té nɔ.”

21(Moo nán Atén vu-kan gáa ku-mbaa wulí-yẹ, vu-dii la déh moo hẹn 'maṅ vu-pa'anée kəd.)

22Pól ka ki moo yẹ máa, lúú dii dɔg sɔɔm nán yẹ voolí-Areopáazəlí, ọ: “Nán Atén vu, mí hɔ ví gaa moo tayii tóo vu-kédkéd buulí-na'a.

23Kán 'yem daa tíh kaalí, kán tégə hẹn kíí na' vu-yẹ máa, mí hɔ gbaa tóo áh, vu-bínda hẹn yúú woolí, ọ: ‘Tayii í-kóó gaano né maa woo nɔ.’ Maa, mí yaa bi tú'ud ví Tayii í-kíí ndoggu, kíí gaano né sú-nɔ.

24Tayii í-ka yib be' kan hág kan hẹn 'waapád yúú woolí-maa, wu-'yé be' kan hág áh. Tayii yẹ mbaan woo lig hẹn ha"í-tóo nán ku-yogon vu-máalé, né.

25Tayii nugun néelé, moo hẹn púlí-nánán voo nɔ né. Amáa Tayii aga wu-pú-nán vu-néelé, ma vu-mbaa záad. Pú-vu-hẹn tóo vu-'waapád áh.

26Tayii ka dɔh máa, yib nánán dágá, ma zig 'waapád vu-vúd wulí. Yẹ' vu-hág, ma vu-fẹẹ hág 'waapád. Tayii yib sey, yib gaag kan yíg, yib hág vu-kan ya 'yénné voo, moo nán 'waapád u-baa duu wulí.

27Tayii kó hẹn yẹ vu-'waapád, moo nán u-kpá'a bi ú, u-soo bi daa; tóo té ba vuh nuj bi ú. Amáa Tayii mbaa diin kan ba ví ní sáh.

28“Di í-yoggo; ‘Ba mbaan ví kan wu-yu, ba nam ví, ba mbaa ví záadná kan wu-yu.’ Nán moo íginé víí tóo vu-ọ í-yoggo áh, vu-ọ: ‘Ba ví zig woo vu-yu-áh.’

29“Kaa ví zig woo yẹ, té ba taa ví Tayii ban man kan dɔ' vu, kan sardi, kan 'yegé í-kuu-dud kan nóó keb, kan moo taalí-nánán voo má nɔ sá.

30Sey nánán kúu-gaan hẹn né máa, Tayii hɔn hẹn bíd voo né. Amáa 'yá'á yẹ Tayii bee sí-nán vu-'waapád, ya 'waapád, u-tii zóó duu bi ú.

31Tayii 'yé zága tóo dilí-áh, moo bi sɔ' moo yéh wulí-yúú nán voolí-'waapád. Tayii yee í-moo sɔ'é, woo sú'ú; nán yẹ ká nɔ, ma Tayii nimmɔ nɔmmé, moo i gaa ba moo yéhne.”

32Sey nán ku-ki Pól ka ọ moo nímní nɔmmé máa, nán tóo vu-hí'iwu, tóo vu-oddu: “Sey tóólí-tée, mó ya duu ọd vó moo yẹ tóo.”

33Ma Pól daa lúú ka la.

³⁴Amáa nán tóó vu-ya maa Pól. Nán í-tóó yę máa, yéé woo Denís, ká nán moo mbóggí-Areopázélí, kan wakéé, tóó, yéé woo Damaríi. Nán yę vu-'yé zóó, voo Yesu woolí, kan nán tóó vu-ám.

Debtere ba'ad waa ba'ad voo nɔ 18

Pól vu-di kaa gban Koríntilí

¹Pig woo máa, Pól lúú kaa Aténné, daa laa kaa gban Koríntilí.

²Vu-la kan kan nán Yúúda tóó wulí, yéé woo Akíla, vu-haawo hág Póhí. Akíla vu-háj, yá ya voo kan kéé, Prísíl, vu-lúú hág Itálíilí, moo gbanii Kolóod pad nán Yúúda vu-moo uu-vúd kaa Rómálé. Pól la nuh vu;

³ba'ad voo ka dágá máa, Pól mbaa voolí-ligí, vu-súg vąą lig sąąm ám.

⁴Ząą asawə 'waapád, Pól baa mba moo kan nán Yúúda vu, kan nán Gerég vu-lig súggí-nán Yúúda voolí, soo keb bi mba vu-ú.

⁵Sey Silád kuu-lúú zuu-kan Timótée hág Masedowánné, kuu-yá ya kaa gban Koríntilí máa, Pól dii déń moo Tayii wu-tú"í kəd, baa tú'ud nán Yúúda vu-í-nán senné ba wu-Yesu.

⁶Amáa nán Yúúda vu-séewu, vu-haawu. Ma Pól tá'ad vu-nag woo, ọd vu: “Aga i ti téé, víi híí; kan mí ní. Amáa mí di sí-míi laalí-nán kuu-Yúúda péli-máa voolí-ya.”

⁷Ka lúú lig súggíí-máa, daa laa nán tóó kuu-beewu-Titiw Yústus máa woolí, ká nán Tayii duulí. Lig woo di dáj lig súggí-nán Yúúda voolí.

⁸Kirípus, í-nii lig súggí-nán Yúúda voo, 'yé sí-zóó woo í'yéí-Yesu woolí-kan nán kii woolí-vu-'waapád ám. Nán Korínti vu-buulí-na'a vu-ki moo Pól ka ọ yę, vu-'yé zóó voo Yesu woolí, vu-woo vu-mam Tayii ám.

⁹Vid tóólí-máa, Pól họ hẹn sąąą. í 'yéí-ọddu: “Am kó dúú-sá. Am tú' moo laan tíh tíh. Am mbaa simná sá,

¹⁰moo mí di mbaalí-kan mó yọ. Hẹn tóó wún kón mó né, moo nán buulí-na'a kaa yéí-vu-nán míi vu-yu.”

¹¹Pól mbaa kaa gban Koríntilí ve' dágá kan rééta, baa tú'ud vu-moo Tayii wulí.

¹²Sey Galióń ka mbaa guvernéer hág Akáyyí-máa, nán Yúúda vu-kó Pól moo, vu-ma"ọ laan ya moo fánelé,

¹³vu-ọ: “Nán ye tú'ud nán vu-uu-duu Tayii kan hijnaa tóó dooká ka ọn né má nɔ.”

¹⁴Sey Pól ka bi kuu yąą moo mooí máa, Galióń feẹ moo yę, ọd nán Yúúda vu, ọ: “í víi, nán Yúúda vu, moo ye kan moo gbọọ, tóó téé kan hẹn maag tóó nɔ téé, ka míń kid ví moo woo.

15 ʔmáa aga ka moo fáǵé yúú moo tú"í víílí, kan moo yéé nán tóó woo, kan yúú debtere Tayii víí woolí máa, aga i dii moo woo la súm. Mí sǵ'ǵh mii moo woo né."

16 Ma Galióǵ daa neǵ vu-luu la ya moo fáǵélé.

17 ʔmáa vu-tii ma' Sostén, í-nii lig súǵǵí-nán Yúúda voo, vu-gbóǵo zuu-ya moo fáǵé peelí. Kóó í-yǵǵo sǵ', hǵn tóó gbín Galióǵ né sǵm.

Pól duu vé' laa kaa Anǵiósdí

18 Pól duu sǵǵ kan nán súǵǵí-vu-wulí-bá' buulí-na'a kaa Koríntilí; pig woo máa daa lúú laa kaa Sǵǵkeréelí, vu-kan Prisíl kan Akíla vu-ǵm. Pól yu-yúú, moo ká ta sí-yǵǵú, ma Pól vu-dó néǵǵí, bi daa laa háǵ Siiríilí.

19 Vu-yǵ la kaa gban Ǽfézǵí, ma Pól gbǵ Akíla vu-kan Prisíl kaa yǵélé, Pól daa laa woo lig súǵǵí-nán Yúúda voolí, mbad nán Yúúda vu-moo wulí.

20 Vu-vigi a mbaa kan bi waaná' péǵ, ǵmáa Pól sén né.

21 Sey ka di lúúíl wulí-máa, ǵd vu: "Tayii a híǵ í téé, mii duu vé' ya dilí." Ma dó la néǵ tóólí-kaa gban Ǽfézǵí, daa lúú.

22 Sey ka yǵ la kaa Sezaréelí-máa, daa dǵǵ Yerúsalemmé moo bi la vá' nán súǵǵí-vu-yu, ma daa zuu-kaa Anǵiósdí.

23 Ka sǵǵ wulí-waaná' máa, duu daa lúú, púd laa tíǵ tíǵ, háǵ nán Galád voolí, kan háǵ Firizíi, zigid nán ku-duu Yesu máa vu-zóǵ duu wulí.

Apolóo di kaa gban Ǽfézǵí-kan Korínti

24 Nán Yúúda tóó ká duulí, yéé woo Apolóo; vu-hǵǵwǵ kaa gban Alegzǵǵnderíilí. Apolóo yǵ ya woo kaa gban Ǽfézǵí. Nán yǵ yǵǵ woo yuu-mbaa ná', ká gaa debtere duu-dǵn né ǵm.

25 Ká kúǵú woo moo í-'yéílí-woo 'yé zóǵǵé, gaa hǵn kólí-Yesu woo 'waa-pád, baa tú' moo woo duulí-na'a, ǵmáa moo mam Tayii wooné máa, gaa woo dǵn í Yoohǵna woo nǵ.

26 Ya mbí nóó, moo moo lig súǵǵí-nán Yúúda voolí. Prisíl ku-ki moo mbalí-woo kan Akíla máa, vu-bǵǵe laan voolí, vu-duu tú'udu-moo Tayii woo 'waa duulí-na'a.

27 Pig woo, Apolóo ka híǵ bi laa háǵ Akáyyí-máa, nán súǵǵí-vu-zigidu-zóǵ, vu-bínda dǵrwǵl pú-waa duulí í-hǵ yǵélé vu, moo uu-fǵǵwǵ nag idú. Tíǵ Apolóo ka yǵn ndé né máa, Tayii pú-nán tóó vu-zóǵ nán woo, vu-'yé zóǵ voo Tayii woolí; ma Apolóo maa nán zóǵ 'yéílí-yǵ vu-ba'ad kólí-duulí-na'a.

28 Apolóo baa vud moo ǵd nán Yúúda vu-la zo"í had had, ba vun báǵ ó. Baa tú'ud vu-debterelí, ma ǵd vu-í-nán sǵnné ba wu-Yesu. Nán Yúúda vu-diin tíǵ woolí-kan moo né sǵm.

Debtere ba'ad waa ba'ad voo nǵ 19

Pól vu-di kaa gbanj Efészí

- ¹Sey Apoloo ka di lá woo kaa gbanj Koríntilí máa, Pól yaa duu woo hág mgbanjí, ma daa zuu-kaa gbanj Efészí, la nuŋ waa duulí Yesu woo too vu-wulí.
- ²Vi vu: “Sey kii 'yé zóó ví Yesu woolí-ye, ví nuŋ yigid Tayii woo s'áa?” Ma vu hijdu: “Vó kin ná moo yigid Tayii woo ba dilí-ám máa né.”
- ³Pól ka ki ná' máa, duu vi vu: “Máa vu-woo ví mam Tayii í-téla?” Vu-hijdu: “Mam Tayii í-Yoohána woo no.”
- ⁴Pól duu od vu: “Nán ku-híi bi tii mbaalí-'manji máa, Yoohána woo vu-yu-mam Tayii, od zig Izraél ba a duu nán í-ba ka di yaalí-pig biilí má no. Máa, nán sú-wu-Yesu wu.”
- ⁵Nán ye ku-ki moo ye máa, vu-duu woo vu-mam Tayii kan yég í-'yéli-Yesu woo.
- ⁶Pól ha'ad vu-nag yúli ám, ma Tayii pí-vu-yigid woo, vu-bé' yag too vu-moolé, vu-moo moo anábi ám.
- ⁷Nán ye ká vu-di wānbó' zuu-idú.
- ⁸Pól baa laa lig súggi-nán Yúúda voolí, od vu-moo kan zóó woo 'waapád, baa pa moo gbanj waalí-Tayii woo wulí, seŋ tḡḡnó. Baa tú'ud vu-moo Tayii woo ba moo yéŋne.
- ⁹Amáa nán too vu-ŋgóó-tóg, vu-feŋ moo Tayii né, vu-móo moo yaŋ vu-yúú moo Tayii yeŋé-zo"í. Pól ka ho ná' máa, daa be waa duulí Yesu woo vu-lúun, la tú'ud vu-moo Tayii záḡḡ 'waapád, lig zaŋde Tiranúsdí.
- ¹⁰Pól mbaa wulí-háḡ ve' idú, háḡ nán ku-mbaa hág Aazíilí 'waapád, vu-ki moo í-'yéli-woo, nán Yúúda vu-kan nán í-kuu-Yúúda péli-máa vu-ám.

Séeva waa vu-yu

- ¹¹Tayii baa pí-Pól néelé, kó hen saḡḡ í-kuu-baa bán kólí-né máa.
- ¹²Sḡḡm haḡḡ na'ané vu-kan saḡḡm too Pól ka za' vu-máa, nán vu-baa be paŋ nán hoḡ vu, tee hoḡ voo ka' vu. Saḡḡm ye vuu-kó ma yigid bíd vu-vúd fóó, nánán voolí-ám.
- ¹³Nán Yúúda too ku-'yéŋ néŋ daa yigid bíd vu-vud fóó, nánán voolí-máa, vuu-bi bee yég Yesu woo ám, vu-od yigid bíd vu: “Mí od ví kan yég Yesu í-Pól ka pa moo woo ye no, i vúd la fóó, nán ye woolí.”
- ¹⁴Nán í-kuu-kó hen ye, too vu-waa í-nii hen ha"í-nán Yúúda woo too no, yéé woo Séeva; waa ye ká vu-di gúndem.
- ¹⁵Amáa yigid bíd pee hijd vu: “Mí gaa Yesu ú. Mí gaa Pól ám. Amáa í-ví máa, ví nónná?”
- ¹⁶Nán yigid bíd ka figiwu-pee waŋ ped vu-la fólé, mba vu-'waapád, ma vu-hi'i dug lig woolí, fóó leená. Nán pee dú-vu-ndóg ám.

17Nán Yúúda vu-kan nán í-kuu-Yúúda péli-kuu-mbaa kaa gban Efézi-máa, vu-ki hen ye. Dúú-kó vu-'waapád. Vu-na' yég í-'yéli-Yesu woo.

18Nán ku-'yé zóó voo Yesu woolí-máa, buwí-na'a vu-ya vud hen bíd kólí-voo vu-ọ la zo"í.

19Tóo vu-buwí-na'a í-kuu-họ gan máa, vu-paṅ debtere gan hólé voo vu-ya aṅ la zo"í. Ka vun gí debtere ye vu-gílíi téé, sóg woo kan di miliyón nónó.

20Moo í-'yéli-Yesu woo laa tíj tíj kan néélé, í-yọgọ.

Moo kóy kaa gban Efézi-gbọg ba'a

21Hen ye ka kóy sú-ú máa, Pól taa moo woolí-zóólé, híj bi yaa duu hág Masedwánné kan Akáyyí-ám, téé bi daa laa Yerúsalemmé, ma ọ: “An laa téé, míń daa yaa la kaa gban Rómale, ám.”

22Pól ba' la waa ba'ad woo Timotée vu-kan Erás, hág Masedwánné, ma Pól sèè woo hág Aazíilí bá' waaná'.

23Sey woo máa, moo gbọg tóo lúú yúú moo í-'yéli-Yesu woolí.

24Naṅ tóo yéé woo Demetirii mbóg lig hen ha"í-kan sardi, moo uu-ha'ad tayii voo Aatemii hen wulí. Naṅ vu-baa nuṅ hen naa wulí-buwí-na'a ám.

25Demetirii pee sug naṅ tóo vu-kan nán ba'ad voo vu, ma ọd vu: “Nán ye ví, ví gaa hen naa baa ví, wu-ba'ad baa ví ye nọ.

26Ví họ, ví ki hen Pól ka ọ, tayii nánán ba-kuu-mbóg kan nag máa, ba Tayii péli-máa ám. Pól zo' nán Efézi vu, zaa kan zo' nán Aazii vu-'waapád ám, ma dúú buwí-na'a vu-dugu.

27Nán wún họ ba'ad baa ví hen leene. Amáa wún họ lig hen ha"í-tayii gbọg baa ví Aatemii woo ye hen leene ám. Tayii máa ye, nán 'waapád vu-na' déń wu-yu hág Aazíilí yelí-kan hág tóo vu-'waapád, amáa zaa wún tii sí-hen lee ú.”

28Sey nán ku-ki la moo ye ná' máa, vu-kó zóó,yéé, vu-bé' wāyag wāalé, vu-baa ọ: “Aatemii nán Efézi voo, wu-hen gbọg, wu-hen gbọg.”

29Vu-fá'ą kooṅ feṅ kaa 'waapád. Nán vu-laa dṅg, ya voo 'waapád saalí. Nán ku-di súggí-ye vu-ma' Gayús vu-kan Aristáar ám (ká vu-nán Masedwáń tóo vu-yu), vu-paṅ vu-nagá. Nán idú ye ká vu-súg 'yem kan Pól ám.

30Pól ám, híj bi vúd maa dúú vu-la wulí, amáa waa duulí Yesu woo vu-há"u.

31Minísta tóo hág Aazíilí ku-kó dag gboo kan Pól máa, vu-ba' la denno nag ba a laa saalí-sá,

32moo dúú vun di lá zóó,yéé, kólí. Nán tóo vu-moo dṅg moo yúba, vu-ọ moo kédkéd. Nán buwí-na'a vu-gaan súggí-ye dṅg woo né ám.

33Nán tóó yéé woo Alegzáḡndərə. Nán Yúúda vu-səḡno fóó, ba a la moo mooi. Alegzáḡndərə ka ki moo 'waa sú'ú-máa, luu dɔg nag, híí bi gəd dúú vu, bi ɔd vu moo waaná' yúú woolí.

34Amáa dúú ku-ki ba nán Yúúdaí máa, ya voo 'waapád vu-faa moo dágá yɛ, vu-baa ɔ: "Aatemíi nán Eféez voo, wu-hɛn gbɔɔ." Zamndi idú ku-yaa sú'ú-máa, moo vu-géd.

35Ma akaw nán Eféez voo tóó gəd vu, ɔd vu: "Nán Eféez vu! Nán 'waapád vu-gaa kaa gbaḡ Eféez ba wu-tu-lig Aatemíi gbɔɔ woo kan fóto woo ka pe zu-be"í yɛ áḡ. í yɔgɔ péláa?"

36Nán tóó wún ɔn ba vbáddi né. Ndíga i mbaa la ví simmi, i háḡ sá.

37Amáa ví paḡ nán yɛ vu-yaan yeí, vu-lín ná hɛn tóó lig hɛn ha"íí-né, vu-haan tayi baa ví ní áḡ.

38Tow Demetiríi uu-kan nán ba'ad woo vu-uu-di kan moo tóó bi doo nán tóó no téé, uu-paḡ vu-ya ú. Zágá uu-mbóg moo wulí-máa, dilí. Nán moo mbóggí-vu-dilí áḡ.

39Kíí di kan moo tóó bi duu ú téé, ba la mbóg ví ya súggí-baa vílí.

40Hɛn kaa kó ví bæe ye, maa ba vun doo ba ví wulí-máa ó. Ba ví kan moo yéḡ tóó wulí-waaná' aga, ban súg ví, ma ban dii ví wulí-dəg máa pélí."

41Ka moo moo yɛ 'waa máa, daa neḡ dúú vu-gbo la.

Debtore ba'ad waa ba'ad voo nɔ 20

Laalí-Pól woo hág Masedɔwáḡné kan Geréggí

1Sey moo gbɔɔ kaa yeḡé, ka 'wáa sú'ú-máa, Pól sug waa duulí Yesu woo vu, zigid vu-zóó, vu-vá'án, ma Pól daa laa hág Masedɔwáḡné.

2Yaa duu la hág yeḡé; zigid nán kirtɛn vu-zóó, duu wulí, kan moo moolé, buulí na'a; ma daa laa hág Geréggí.

3La səe wulí-sɛɛ tɛḡnó. Ka híí bi dó néḡ laa hág Siirilí máa, ki nán Yúúda vun ta yaḡ bíd yúú biilí, ma duu ɔ ba bíḡ vé' duu hág Masedɔwáḡné.

4Nán tóó vu-ba"u. Nán sú-vuu-ye nɔ: Sopatée Piirú waa (ká waa kaa Beeréei), vu-kan Aristáar kan Sekúndu (ká vu-waa Tesaloníi vu-yu), kan Gayús (ká waa Dérbəi), kan Timótée, kan Tisíg kan Trofím (ká vu-waa hág Aazii vu-yu) áḡ.

5Nán yɛ vu-béé la laa vó kaa Trowáddí.

6Zágá mam vúní 'yé wág sá ka yaa sú'ú-máa, vó dó néḡ kaa Filíbbí. Bá' nónó ka yaḡ máa, vó la maa vu-kaa Trowáddí, vó səe wulí-alad dágá.

Sí'íd 'yém Pól woo kaa Trowáddí

⁷Men asawelí-máa, vó súg moo hɛn lálí Tayii bɛlí, ma Pól baa mbad vu- moo háǰ yá vid sǰam, moo yǰ kǰ'ám woo téé, wún lúú sú'ú.

⁸Ká vó di kan lám vu-buulí-na'a, lig í-yúba kóó súg wulí-yɛlé,

⁹Náásaa tóó yéé woo Etikís, dáá mbaa yǰ fɛnɛɛtɛrí, nɛ la mgbad, moo Pól ka mba moo dii na'a má nɔ. Nɛm ka mbaga kɛb máa, wáǰ puu pɛ zuu hágá lig í-yúba kuu-yoɔ ha'an dɔg tǰanó peelí. Nán vu-luuwu-dɔg, ǰmáa nɔɔ ma.

¹⁰Pól ka hɔ máa, sí zuu, nɛ'ay zuu-yúú woolí, ma"o dɔg nagá, o: "I gbó dam sá. Mbaa zǰadi."

¹¹Ma Pól duu dáá dɔg, yi nan, lá, duu moo moo fáá, háǰ zǰǰa ye' wulí, ma daa vúd lúú.

¹²Nán vu-daa pǰn ya náásaa pee zǰǰdná. Hɛn woo sɛn nánán vu-fóó 'waapád.

Pól vu-lúú kaa Trowáddí, vu-daa laa kaa Miléelí

¹³Vó bɛé vóó tíj, moo bi la dó nɛ́j í-ka di vó gané laan kaa Asósdí-má nɔ. Vó bi la laa Pól yǰ mammé, moo Pól híj bi 'yɛm zuu-kan dooi.

¹⁴Kóó yǰ kaa Asósdí-máa, vó bɛgɛ yǰ mammé wulí, vó daa laa kaa Mitilénné.

¹⁵Yǰ kǰ'ám woo máa, vó duu lúú wulí, vó yǰ tíj mam bam Kíoolí. Yǰ kǰ'ám tóó máa, vó duu laa la yǰ mam bam Samósdí. Yǰ kǰ'ám tóó ka duu tú máa, vó duu lúú la yǰ kaa Miléelí.

¹⁶Pól híj bi duun kaa gbɛn Efɛɛzílí-né, moo bá' ba kan buud bi hág Aazíilí. Ha fóó, moo bi yǰ la Yerúsalemmé péj, mam vúnni Páhtékósta ba a yǰ.

Pól mbad í-nii súggí-kaa gbɛn Efɛɛzílí-vu-moo

¹⁷Pól bɛ nán tóó vu-kaa Miléelí, ba' vu-la kaa gbɛn Efɛɛzílí, moo uu-beed bi í-nii súggí-vu-yu.

¹⁸Sey í-nii pee kuu-yǰ ya máa, Pól oɔ vu: "Ví gaa mbaalí-míi diga sey kán dɛn dó ya hág Aazíilí yelí-máa 'waapád.

¹⁹Mí baa nɛ' yúú kón í'yélí-ba'ad wulí-kan mɛmém, moo nán Yúúda vu-tán yǰ bíd yúú míilí.

²⁰Ví gaa mí yugun ví hɛn tóó a duun ví máa né. Mí tú'ud ví hɛn 'waapád, mí vud oɔ ví la zo"í, kan kii víi vulí-ám.

²¹Mí bee nán Yúúda vu-kan nán í-kuu-Yúúda pélí-máa vu, moo uu-tii zóó duu Tayii, uu'yé zóó voo í'yélí-baa ví Yesu woolí-ám.

²²ǰmáa 'yǰ'ǰ ye máa, yigid Tayii woo ndaa laan mí Yerúsalemmé yo. Mí gaan hɛn a kón mí wulí-máa né.

²³ǰmáa kaa kán laa wulí 'waapád, yigid Tayii woo baa ɔn ba míi dó púúsina, ba míi nuɛn kan hɛn ndógné Yerúsalemmé ám.

- 24 ʔmáa í míí, mí hɔn mbaalí-míí hágá yelí-kó í hɛn gbɔɔ tóó wɔgɔ né áǵ. Séy mí híí bi kó ba'ad í 'yelí-míí Yesu ka gbɔn nagá ye 'waa péǵ. Míí pa moo tɔɔ 'man í-zóó, nán Tayíí woo ye nɔ.
- 25 “Mí pa moo gban waalí-Tayíí woo kéé, daa sɔǵam víílí 'waapád, ʔmáa 'yá'á ye mí gaa víí duu hɔn mí sí-né.
- 26 Moo woo nɔ, mí vud moo ɔd ví sí-bəə yɔ. Tow nán tóó a ti sɔǵam víílí tée, míí tinnɔ né,
- 27 moo mí tú'ud ví hɛn Tayíí ka híí bi kó máa 'waapád sú'ú. Mí yugun ví hɛn tóó né sáǵ.
- 28 I tu-hú' máa yigid Tayíí woo ka gbɔd ví tulí-yɛ ɔ. I tu-fóó, víí vu-áǵ. I tu-nán súggí-Tayíí woo ka hí kan mem waa woo Yesu ye vu-ú.
- 29 Mí gaa ú, pig lúúlí míílí tée, nán ku- man kan zág yá'ad vu-yɛ vún yaa víílí díí, moo bi á hú' mbee ye vu-ú.
- 30 Kóó sɔǵam víí yelí-sí', nán tóó vún lúú moo moo vbád, moo nán súggí-tóó wu-duu bi ú.
- 31 Tée i nə sá, i taa ve' tɔǵnɔ wu-ye nɔ, vid kan zágá áǵ, mí gbɔn ví moo tú'í kan memém nólé, né áǵ.
- 32 ʔmáa 'yá'á ye mí gbɔ ví nag Tayíí woolí, kan moo zóó, nán woo ye. Wúnɔ sɛn ví fóó, wún pú-ví hɛn ka 'yé d nán woo vu-kó í hɛn gaga wɔgɔ ye áǵ.
- 33 Mí híí sɛde nán tóó woolí-wu-nuní ní, kóó hɛn nagá woo tóó, kóó sɔǵam woo.
- 34 Aga ví gaa áǵ, mí kó ba'ad kan nag dán míí ye, ma vó nuɲ hɛn kan dan í'yém vu-wulí.
- 35 Mí tú'ud ví hɛn ye vu-'waapád, moo i kó duu wulí, moo i pú-nán gím vu-hɛn wulí-áǵ. Ba taa ví moo í 'yelí-Yesu ka moo kan fóó, woo ye nɔ: ‘Hɛn kaa pú-máa, wu-dɛ' ba zóó, mba í-ku-pú-ba máa.’ ”
- 36 Pól ka moo moo ye 'waa máa, ya voo 'waapád vu-gu doo núug hágá, vu-ɔd Tayíí moo.
- 37 Vu-káj ya voo 'waapád, vu-ka Pól píí ya zóólé, vu-vá"u-kan hɛn huyílí.
- 38 Zóó, víí vu-moo Pól ba ɔd vu-ba vún duu hɔn bi sí-né má nɔ, ma vu-ba"u-la díí yag néǵǵ.

Debtère ba'ad waa ba'ad voo nɔ 21

Pól dí dɔggí-Yerúsalemé

1 Kóó híí sí-kan vu-ú-máa, vó dɔ néǵ daa líí la mam bam tóó ku-beewu. Kós máalé, Yag kɔǵam woo máa, vó daa yá la mam bam Róódəlí, ma vó duu lúú daa laa kaa Pataráalí.

- ²Vó nuŋ néŋ tóó kaa yeŋé, ka di laalí hág Fenisíilí máa, ma vó dó wulí, vó daa laa.
- ³Kóó ya la dáŋ mam bam Kíipærélí-bé' máa, vó gbogo nag kpáagí, vó daa laa kan néŋ pee háá hág Siiríilí, vó la ya kaa Tír, moo vu-híí bi sid hẹn gané voo vu-wulí.
- ⁴Vó nuŋ waa duulí Yesu woo tóó vu-wulí, ma vó mbaa kan vu-alad dágá. Yigid Tayii woo ọd vu-moo, ma vu-ọd Pól ba a dọg Yerúsalemmé sá.
- ⁵Amáa kóó mbaa wulí kan vu-alad dágá máa, nán pee vu-ba' vó, ya voo 'waapád, wayée kan wakéé, kan wasáŋ waa vu-ám, vu-vud vó la kaa pigim. Vó gu doo núug hágá, vó ọd Tayii moo yaŋ mam gbọọ yeŋé.
- ⁶Sey kóó vá'an 'waa sú'ú-máa, vó dó vóó néŋŋí, ma vu-daa vé' la voo ya mbaalí-voolí.
- ⁷Kóó lúú kaa Tírlí-máa, vó sị 'yéem kan néŋ kaa Toloméelí. Vó vá' nán kirtẹn vu-wulí, vó sẹa kan vu-záŋgá dágá.
- ⁸Yaŋ ka'ám woo máa, vó duu lúú wulí, vó ya dọg kaa Sezaréelí. Vó duu lig Filíb nán moo tọọ 'maŋ tú"í tóó woolí, vó ud wulí. Filíb ye, ká di saam fóó, gúndem ku-yee vu-Yerúsalemmé máa voolí.
- ⁹Ká di kan wakéé, waa vu-ndaddú, vu-éen wəə, né, vu-baa moo voo moo anábi.
- ¹⁰Kóó mbaa wulí-bá' buulí-na'a máa, anábi tóó lúú zuu hág Yúúdali, yée woo Agabúu.
- ¹¹Yaa voolí, be dọg kandá Pól woo, ta doo woo kan nag woo ám, ọ: “Hẹn yigid Tayii woo ka ọ máa, wu-ye nɔ. Nán ka di kan kandá ye, nán Yúúda vún taga í yogo Yerúsalemmé, tee vún doodu-nag gáá voolí.”
- ¹²Sey kóó ki la moo ye ná' máa, vó kan nán súggí-í kaa Sezaréelí-vu, vó den Pól nag: “Úseŋe, am dọg Yerúsalemmé sá.”
- ¹³Amáa Pól hííd vó: “Ví káŋ moo ẹná? Ví híí bi tọ'on zóó! Í míí, mí híin moo talí dágá né, amáa kóó uu-bi nɔn moo í 'yéí-Yesu woo nɔ Yerúsalemmé sị', moo tóó pélí.”
- ¹⁴Pól ka feŋen moo vóó né máa, 'wáa ye, vó ọ: “Í 'yéí-a kó hẹn hííllí woo nɔ.”
- ¹⁵Pig bá' tóó vullí-máa, vó mbóg hẹn vóó vu, vó daa dọg Yerúsalemmé.
- ¹⁶Waa duulí Yesu woo kaa Sezaréelí-tóó vu-ba' vó laan nán Kíipærə tóó woolí, moo a sid vó ú. Yée woo Manasóŋ. Ká 'yé zóó, woo Yesu woolí-dii sú'ú.
- Pól laa Yaakúbu hólé,**
- ¹⁷Sey kóó ya Yerúsalemmé máa, nán súggí-vu-feŋe vó kan zóó de"é.
- ¹⁸Yaŋ ka'ám woo máa, Pól daa laa Yaakúbu hólé, vó súg laa ám. Í nii súggí-vu-súg wulí-'waapád.

- 19 Pól vá' vu, pá'ad vu-hen Tayii ka kó yúú ba'ad woolí-hág tóó vuí-yẹ, kan ya woo, ya woo 'waapád.
- 20 Sey nán yẹ kuu-ki máa, vu-na' Tayii, ma vu-od Pól: “Dag sáj, mó họ nán Yúúda vu-uzinεere buuí na'a vu-tii nán zóó, 'yéí- sú'ú, amáa vu-pi zóó, yúú debtere Múúsa woolí-'yénné.
- 21 Vu-ki ba món tú'ud nán Yúúda í-kuu-mbaa saam zig nán tóó voolí-yẹ, ba uu-duu dooká Múúsa woo vu-sá, ba món od vu-uu-dod waa vu-don sá, ba uu-duu hen dikab baa ví sá ám máalá!
- 22 Báń kó ví nénná, moo vún gaa ba món yaa di yeí.
- 23 Moo woo nɔ, am kó hen kóó dim ɔlé, ye nɔ. Nán tóó vu-di yeí-ndaddú, ká vu-ta yag bi kó d Tayii ba'adi, ma bá' voo 'wáa sú'ú.
- 24 Am be vu, ví súg woo mam ám, tee mó súud vu-hen ha"í-voó, uu-yu-vu-yúú ám, tee nán 'waapád vún gaa moo kuu-pá'ad vu-yúú móólé, yẹ ba moo vbáddi. Vún gaa ba món duu dooká Múúsa woo vu-ám.
- 25 Moo nán í-kuu-Yúúda péí-ma kuu-tii 'yé zóó, voo Yesu woolí-máa voo, vó ba'ad vu-derwəl sú'ú, vó od vu-hen kóó mbóg máa ám: uu-lá hen mem kuu-se'ed tayii lee vu-sá, uu-lá mem sá, uu-lá púg ség vэгé sá, uu-gág hen síid kólí-ám.”
- 26 Pól ka ki máa, súg laa kan nán ndaddú-pee vu, vu-súg woo mam ám yag ka'amé, ma vu-daa laa lig hen ha"íí, vu-od nán hen ha"í: “Zága mam woolí-vóó a sí' tee, vón ha' hen ya vóó 'waapád.”

Vu-ma' Pól lig hen ha"íí

- 27 Bá' gúndem yẹ ka di 'wáané máa, nán Yúúda í-kuu-yaa hág Aazíilí máa, vu-họ Pól lig hen ha"íí, ma vu-fáj dúú vu, vu-ma"o.
- 28 Vu-moo dog moo yúba, vu-od: “Nán Izraél vu, i maa vó yeí! Nán ka baa pad nán vu-moo bíd yúú zig Izraélí, kan yúú debtere Múúsa woolí, kan lig hen ha"íí yeí-ám pee, uu-ye nɔ. Duu be nán Gerég tóó, dod di lig hen ha"íí, vij sí-lig Tayii woo ú.”
- 29 Vu-moo moo yẹ, moo kuu-họ Pól ka 'yem kan Trofím nán Efész tóó kaalí-má nɔ, ma vu-taa Pól ba paŋ doodu-di lig hen ha"íí.
- 30 Kaa nam 'waapád kan moo yẹ. Dúú vu-ke dug yaa ya 'waapád. Vu-ma' Pól, vu-woowu-vud la lig hen ha"íí, vu-tú-u-yag dóm vu-vaŋná vaŋná.
- 31 Vu-híí bi nɔwɔ déń nɔnɛé. Kolonél nán Róma voo ka ki Yerúsalem ba nam 'waapád máa,
- 32 fáá sóóze woo vu-kan í-nii sóóze vu, vu-ke dug laa dúú pee voolí. Dúú kuu-họ kolonél kan sóóze vu-la ná' máa, vu-duu gbón sí-Pól né.
- 33 Kolonél séé ya Pól woolí, od sóóze vu-uu-ga"u kan dag idú, ma duu vi vu: “Nán ye nónná? Kó ɛná?”

34 ʔmáa dúú vu-híj yag kédkéd. Kolonél ge moo woo pəgən dágá né sáǵ, ɔd sóǵze uu-pəŋ Pól la lig gəŋŋí.

35 Sey Pól ka di dáálí-dəg ya yəgñiim ku-yoɔ yelé, máa, sóǵze vu-gəŋŋə dən ganée, moo dúú vu-bi vbiddu-kəɔgná.

36 Dúú vu-'waapád vu-moo dəg moo yúba, vu-baa ɔ: “I nəwɔ nəɔné!”

Pól kpad yag

37 Ku-di Pól dənne la lig gəŋŋí máa, Pól ɔd kolonél: “Mí híj bi ɔd ví mooí.” Kolonél ka ki máa, vigi: “Mó ki yag geréggáa?”

38 Máo nán Mísira tóo ka háǵ tó' kəɔg, ka pəŋ kem vu-dəd hógó, fój, uzinere ndaddú-má nə pélaa?”

39 Pól híjdu: “Mí mí nán Yúúdaí. Vu-həŋ kaa Társəlí, hág Silisiíli. Mí waa kaa gbəɔɔ. Mí dem nag, əm gbən mí ɔd dúú ye vu-mooí.”

40 Kolonél pee ɔddu: “ʔm ɔ la ú.” Ma Pól dii zu-yəgñiim fəŋ ku-yoɔ máalé, Gəd dúú vu-moo kan nag. Ku-mbaa simná máa, Pól ka moo səd vu-kan yag eebərəə, ɔ:

Debtore ba'ad waa ba'ad voo nə 22

1 “Dag sáǵ vu, ba'a vu, i ki sínna! Mí ɔd ví la moo waaná'. I gbə mí sə dɔdɔɔ míi péh.”

2 Sey dúú ku-ki ka did vu-moo ɔlé, kan yag eebərəə máa, vu-mbaa simná duwí na'a, ma Pól duu ɔd vu:

3 “Mí nán Yúúdaí. Vu-həŋ kaa Társəlí, hág Silisiíli, əmáa mí na' Yerúsalemmé yelí. Akaw míi wu-Gamaliéllu, wu-tú'un debtore a ba ví yée voo duwí na'a áǵ. Ká mí duu Tayii kan zój, mí 'waapád kó í-ya víi 'waapád kíi di kólí-záǵə bəe ye wəgə áǵ.

4 Mí duun nán ku-duu Yesu máa vu-kan moo, háǵ bi nə vu-ú. Mí má'a wayée vu-kan wakéé, vu-dəd lig púúsinalé.

5 Í nii hən ha"í-kan í-nii moo sə"é, vu-'waapád vún dun yag ba mín ɔ moo yéhne. Ká mí nuŋ derwəl voolí-nagá áǵ, vu-ba'ada í-nii Yúúda vu-kaa Damásdí. Ká mí laa kaa Damás súwí-moo bi la má'a nán kirtəŋ vu-wulí-dəgən Yerúsalemmé, moo uu-sijid vu-wulí.

Pól pá'ad nán Yúúda vu-hən ka tiwu-zój máa

(Debtore ba'ad waa ba'ad voo nə 9:1-19; 26:12-18)

6 “ʔmáa kán di laalí-hinaalé, máa, záǵə səǵmé, mí séé la bé' dáǵ kaa Damásdí. Ma zag zaa péli, túli tóo zu-be"í-zəy, tú gbə kan mí daa.

7 Mí wáǵ zu-hágá, mí ki yég tóo vin: ‘Sól, Sól, moo ɛn mó duun mí kan moolá?’

⁸Mí vigi: 'Í 'yéíí-míí, ví nónná?' Ma duu ɔn: 'Mí Yesu nán Naazaréddú, mó duun míw kan moo yɛ nɔ.'

⁹Nán kuɔ-laa kan mí yɛ, vu-hɔ ya túlí yɛ, ʒmáa vu-kin yéɔ nán ka ɔn mí moo yɛ woo né.

¹⁰Ma mí vigi: 'Yee téé míín kó nénná, í 'yéíí-míí?' Í 'yéíí-ɔn: 'ʒm lúú dɔɔ, mó dó la kaa Damásdí, téé wúh la ɔm hɛn Tayɪ ka híí ʒm kó máa wulí.'

¹¹Ya túlí yɛ ka sáan nólé, máa, mí hɔn sí nɔ́ né. Ma dan 'yéɔ pee vu-teen dónna kaa Damásdí.

¹²"Nán tóó ká duulí, yéé woo Ananía. Baa duu moo Tayɪ woo áɔ́m. Nán Yúúda kaa Damásdí-vu-'waapád vu-gaa ba nán tɔɔɔ.

¹³Ananía súɔ-ya maan, dii dáɔ́ mííí, ɔn: 'Dan sáɔ́ Sól, ʒm duu hɔ nɔ́ la ú.' Ma mí hɔ zuɔ-nɔ́ ʒɔɔ woolí. Mí tɛɔɔ,

¹⁴ma duu ɔn: 'Tayɪ a ba ví yéé voo, wu-yeem moo ʒm gaa hɛn hííí bii, ʒm hɔ í-ba ka kó hɛn hííí bii yɛ, ʒm ki moo ka moo kan ʒɔɔ woo yɛ áɔ́m,

¹⁵moo móh mbaa nán ʒɔɔ duí-woo, móh ɔd nán vu-'waapád hɛn kám hɔ, kám ki yɛ vu.

¹⁶Mó duu laa ɛn 'yá'á yelá? ʒm lúú dɔɔ, mó bá' Yesu, mó woo mam Tayɪ, téé Tayɪ wúh tɛ hɛn bíd móó vu-ú.'

Pól duu pá'ad nán Yúúda vu-hɛn Tayɪ ka ba"u-nán í-kuɔ-Yúúda péíí-máa voolí-áɔ́m

¹⁷"Mí vé' ya Yerúsalemmé. Bá' tóólí-kán did Tayɪ moo ɔlé, lig hɛn ha"íí-máa, mí hɔ hɛn sɔɔɔ,

¹⁸mí hɔ í 'yéíí-ɔn: 'ʒm ha fɔ́ɔ lúú Yerúsalemmé vaɔ́ná, moo nán kaa yɛ wúh fɛɛn moo míí kám dɪn vu-ɔlé, yɛ né.'

¹⁹Ma mí híídu: 'Í 'yéíí-míí, aga vu-gaa ká ba mín laa lig súɔɔ-í-nán Yúúda voolí, ba mín má'a nán í-kuɔ-duum wulí-máa vu, ba mín tú' vu-lig púúsinalé, ba mín gbó tóó vu-kan loo áɔ́m.

²⁰Sey kuɔ-nɔ́ Itɛn, í-ʒɔɔ duí-móó yɛ máa, mí duulí-áɔ́m. Mí híí moo maa nán kuɔ-nɔ́ Itɛn yɛ vu; míí tud vu-sɔɔm voo vu-áɔ́m.'

²¹ʒmáa í 'yéíí-duu ɔn: 'ʒm laa la ú. Míín ba'am la ya díííí, nán kuɔ-Yúúda péíí-máa voolí.' "

Pól vu-kan kolonéííú

²²Dúú vu-mbaa simná, vu-ki moo moolé, Pól woo háɔ́ la yá sey ka za' moo yɛ; ma vu-dɛn móó dɔɔ moo yúba, vu-ɔ: "ʒm nɔ́ nán yɛ la ú; maan mbaalí-záɔɔ né."

²³Vu-wáɔ́ wɔɔɔɔ, vu-yaga sɔɔm voo vu, vu-sa' hád zum huɔ-dɔɔ be"í-áɔ́m.

²⁴Ma kolonél ɔd sóʒze u-pan Pól dɔɔɔn lig ɔɔɔnɔ́, ba u-ɔbóɔ kan loo, ba a ɔ hɛn ba ka kó péh, dúú ba ku-dáb moo yúú woolí-na'a yɛ, bi ki péh.

²⁵Sey ku-taga kan zan moo gbólí-woo máa, Pól vi í-nii sóʒze tóó ka mbaa wulí-máa: “Dooká ɔd ba ví ba i gbó nán Róma tóó té', u-sə'ɛn moo yúú woolí-né sj"əə?”

²⁶Sey í-nii sóʒze pee ka ki la moo yɛ ná' máa, la ɔd kolonél: “Ví di sí-moo soolí-ú. Nán pee, nán Római.”

²⁷Ma kolonél ya vi Pól: “Mó nán Rómaa? ʌm ɔn ya ú.” Pól híjdu: “Ee.”

²⁸Ma kolonél ɔddu: “Í míí, mí súú-siide buwí-na'a, ma mí tii nán Róma yɔ.” Pól duu híjdu: “Í míí, mí waa Római kəd.”

²⁹Ma nán vun bi gbóɔ ú-pee, vu-lúú gbóɔ vanhá, vu-daa la mbaa ka'adí. Dúú-kó kolonél pee áh, moo ku-ga' Pól kan dág, ma ku-ya gaa ba waa háɔ Római má nɔ.

Pól di í-nii moo sə"é, voolí-tíh

³⁰Kolonél pee híj bi gaa hɛn ku-doo Pól wulí-yɛ péh. Moo woo nɔ yag ka'am woo máa, ɔd gbanaa hɛn ha"í-vu-kan í-nii moo sə"é, vu-'waapád u-súggú. ɔd sóʒze vu-u-ɔa' Pól vud dággi-la ú. Ma vu-la pan Pól ya 'yéɔ í-nii vu-tíh.

Debtore ba'ad waa ba'ad voo nɔ 23

¹Pól téɔ í-nii moo sə"é, vu, ɔd vu: “Nán míí vu, háɔ 'ya'ə yɛ, mí mbaa míí páɔ́ tíh Tayii woolí-yɔ.”

²Ma í-nii hɛn ha"í-Ananía ɔd nán ku-mbaa dáj Pól woolí-máa ba u-dɛɔnɔ yagá.

³Ka ɔ ná' máa, Pól ɔddu: “Gbɔmvəɔ hee yɛ mó yɔ, í-móó Tayii wúh dɛɔm áh! Mó mbaa yeí-moo bi sə' moo kó í-debtore Tayii woo ka ɔ wɔɔɔ, ma mó kón hɛn woo né, ʌmáa mó ɔd vu-u-dɛɔnɔ.”

⁴Ma nán ku-mbaa dáj Pól woolí-pee, vu-ɔddu: “Mó haa í-nii hɛn ha"í-Tayii woo naa?”

⁵Pól ka ki máa, ɔd vu: “Nán míí vu, mí gaan ba í-nii hɛn ha"í né, moo debtore ɔ: ‘ʌm ɔd gbanaa zig móó woo moo bíɔ sá.’ ”

⁶Pól gaa woo, súggi-yɛ, ka' tóó ba nán sadukée voo, ka' í-tóó ba nán farísa voo nɔ. Ma moo dɔɔ moo yúba tíh voolí, ɔ: “Nán míí vu, mí nán farísaí. Mí waa nán farísa voo nɔ áh. Moo kán ɔ mí 'yé zóó, mí yúú nímní nɔm voolí-ú-máa, vu-fán mí moo wu-yu.”

⁷Ka ɔ moo yɛ 'waa máa, nán farísa vu-bé' moo fáne kan nán sadukée vu, ma súggi-pee híín zu-səamé,

⁸moo nán sadukée vu-ɔ voo nɔm ban ním ní, maleeka ba vun pélí, yigid tóó ba pélí-ám. Amáa nán farísa vu-ɔ voo hɛn yɛ vun dilí-'waapád.

⁹Vu-bé' kɔɔg vu-tɔ'ɔné méń, ma nán moo Tayii tú"í tóó vu-di voo ka' nán farísa woolí, vu-lúú dɔg, vu-sée hɛn, vu-ɔ: "Vó hɔn wóó hɛn bíd tóó nán yɛ woolí-né. Tóó tée yigid tóó, tóó tée maleeka tóó, a wu-ɔddu-di moo zulá?"

¹⁰Moo fáńé ka duu buu-buulí-méń máa, kolonél pee ndɔg ba vún hɛɛ Póllú, ma ɔd sóóze woo vu-ba uu-ya be Pól luu sɔɔm nán yɛ woolí, uu-pɔɔnɔ vɛ' la lig ɔɔnɔ.

¹¹Vid woo máa, í-'yéí-vúd maa Pól, ɔddu: "Am ma' zóó la ú. Mó dun yɔg 'waa sí-Yerúsalemé yelí-ú. Séy món duu la du-yɔg kaa gban Rómálé, ám."

Nán vu-duu ta yɔg bi nɔ Póllú

¹²Yɔg kɔ'ɔm woo máa, nán Yúúda vu-sug yɔg, vu-sɔɔ hɛn kan yɔg talí-bi lán hɛn né, bi zɔn mam né, séy bi nɔ Pól péń.

¹³Nán kuu-ta yɔg yɛ vu-mba fóó, vo' ndaddú-ú.

¹⁴Vu-la maa í-nii hɛn ha"í vu-kan í-nii Yúúda vu, vu-ɔd vu: "Vó ta yɔg wóó dágá moo yelí, wó sɔɔ hɛn, wón lán hɛn né, wón zɔn mam né ám, séy wón nɔ Pól péń.

¹⁵Í víí máa, 'yɔ'ɔ yɛ i mbóg moo kan í-nii moo sɔ"é, vu, i la ɔd kolonél yɛ a pɔn bi ya Pól yelí, moo bi soo moo woo hɔ duu-na'a péń. Tée í-wóó máa, wón háá, nɔwɔ daa wóó. Wún yɔn ya yelí-né ám."

¹⁶Kuu-di moo yɛ moolé, máa, Pól pɔɔ wɔɔ, ki ma, daa laa lig ɔɔnɔ, dɔ la ɔd Pól.

¹⁷Ma Pól bee í-nii sóóze tóó, ɔddu: "Am pɔn náásaa yɛ laan kolonél woolí, moo híí bi ɔd kolonél moo tóó nɔ."

¹⁸Í nii sóóze pee be waa pee pɔn la kolonél woolí, ɔddu: "Púúsina Pól been, ɔn ba ɔn pɔn ya náásaa yɛ víílí, ba di kan moo tóó bi ɔd ví ú."

¹⁹Kolonél pee ka ya náásaa pee nagá, daa dónna ya tóólí, vu-idú, vigi: "Mó di kan moo tóó bi ɔnnáa?"

²⁰Náásaa pee híídu: "Nán Yúúda vu-mbóg moo bi ya vi ví yógó i pɔn bi la Pól í-nii moo sɔ"é, woolí-tíń, bi la soo moo woo hɔ duu-na'a péń.

²¹Amáa i fɛɛ moo voo sá, moo nán vu-mba fóó, vo' ndaddú-ú, vún di yúggí hínaalé, moo bi ma"ɔ ó. Vu-sɔɔ hɛn kan yɔg talí, bi lán hɛn né, bi zɔn mam né, séy bi nɔ Pól péń. Vu-mbóg fóó, 'waa sú'ú, vu-laa moo i ɔd vu-má nɔ."

²²Kolonél ka ki sú'ú máa, gagad náásaa pee, ɔddu: "Moo kám ɔn yɛ, ɔm duu ɔd nán tóó sá. Am laa la sí-mó ó."

Vu-pɔn Pól laan guvɛrnɛər Felíg woolí

23Pig woolí-máa, kolonél bee í-nii sóóze tóo vu-idú, ɔd vu: “I yee sóóze vu-temere idú, gban í-go'oy uu-vo' gúndem, í-táa uu-temere idú. Ví mbaa bé', moo vín dí lúúlí zamndi kégdágá viddí, vín zuu-kaa Sezaréelí.

24I ta go'oy pú-Pól, a dáá ám. A yá guvernéer Felíg woolí-kan fóó, ká'adi.”

25Ma kolonél duu bínda ɔerwəl ba' pú-guvernéer Felíg, ɔ:

26“Mí Kolonél Kolóod Lizía wu, mí vá' ví ba' naa, guvernéer Felíg.

27Nán ye, nán Yúúda vu-ma"ɔ, bi nɔwɔ ɔ, ma sey kán ki ba waa hág Római máa, mí pəŋ sóóze míí vu, ma vó la vbiddu-nag voolí.

28Kán híí bi gaa moo nán Yúúda kuu-doowu-wulí-yɛ nɔ máa, mí pəŋŋɔ la tíŋ í-nii moo sə"é, voolí.

29Ma kán ki moo woo máa, mí hɔ gaa sí-wulí-ba vun doowu-moo moo fanné yúú dooká dán voo wulí, amáa kón hɛn tóo ba maan nɔɔné né, tóo téé ban dɔddu-lig púúsinalé, máa pélí-ám.

30Amáa mí ki nán Yúúda vu-sug yag yúú woolí-bi nɔwɔ ɔ, ma mí ba"u-la víílí vanhá yɔ. Mí ɔd í-dom woo pee vu-uu-la doowu-víílí pi nu ám.”

31Sóóze vu-be Pól viddí wulí, vu-daa zuu-kaa Antípatríílí kó í-kolonél ba ɔd vu-pee wɔɔɔ.

32Yag kə'am woo, sóóze í-kuu-'yem kan doo máa, vu-vé' ya voo lig gɔŋŋí. Gban í-go'oy vu-daa pəŋ Pól laan voo.

33Vu-yá la kaa Sezaréelí-ná', sóóze vu-be ɔerwəl pú-guvernéer, vu-be Pól púgu-nagá ám.

34Guvernéer záŋga ɔerwəl 'waa, ma vi Pól: “Mó waa hág ɛná?” Ka ki ba waa hág Silisii máa, ɔddu:

35“Nán dom móo uu-yaa péŋ, téé míń ki moo móo.” Ma ɔd sóóze vu-uu-la tu-Pól kii gbɔɔ gbanaa Heeród ka yɔɔ gbo máalé.

Debtère ba'ad waa ba'ad voo nɔ 24

Nán Yúúda vu-doo Pól

1Bá' nónó ka yag máa, í-nii hɛn ha"í-Ananía yá zuu-kan í-nii Yúúda tóo vu, kan í-nán siilí-woo, yéé woo Tertulúu. Vu-gan dom Pól woo ya dii tíŋ guvernéer woolí-bab.

2Vu-bee Pól ya sú'ú, ma Tertulúu pee bé' dom, ɔ moo yɛ: “Ba' naa, víi kó ma vó mbaa ká'adná, moo gban waalí-gaalí-víi yelí. Vii mbóg moo 'man tóo vu-ám, moo uu-duud zig ye nɔ.

3Hɛn 'waapád kóo nuŋ ya 'waapád ye, vó dɛn ví nag moo woo, ba' naa Felíg, vó duu faa dɛn tóo.

4“Àmáa mí híjì bi yàṣan ví sey yelí-na'a né, àmáa i ma' zóó, ví kóḍ wó zóó nán, ví kid wó moo waaná'.

5Vó ḥọ wóó, nán yẹ nán ya ḍonnée. Ḍon nán Yúúda vu hág 'waapád. Wu í nii nán bṣṣané ku-bee vu-nán Naazaréd yẹ voo.

6Ma híjì bi vijì lig ḥen ha"í-ám, àmáa wó ma"ọ sí-wulí-yo. [Ká wó híjì bi mbóg moo woo kó í-dooká wóó ka ọ wṓṓ,

7à m á a kolonél Lizía vbiddu-nag wóólí-kṓṓgná,

8ma duu ọḍ nán kóó doowu-ye, oo yaa vílílí.] Tow i vigi moo yẹ kan yṣṣ víí tée, aga vín ki moo kóó doowu-wulí-yẹ, yéń woo.”

9Nán Yúúda vu-duu sẹn fọ́ọ yúú moo yelé, vu-kó: “Yówwa yówwa.”

Pól kpad yṣṣ tíń Felíg woolí-

10Pig woolí-máa, guvernéer gbṓḍ Pól nag a moo moo la ú, ma Pól ọ: “Mí gaa, ví mbaa guvernéer yúú zig ye woolí-ve' bṣṣí-na'a sú'ú. Moo woo nṓ, mí gaa, moo kán did ví ọlé-ye, vín gaa ú.

11Aga i vi tée, vín ki. Sey kán ḍṓṓ Tayḥ na"é, Yerúsalemmé máa, mban ná bá' wṓnbó' zu-idú ní.

12Vu maan wó moo fáńé kan nán tóó lig ḥen ha"í-í né ám, kóó mín ḍon nán tóó lig súggí-nán Yúúda voolí-máa pélí. Kóó ya tóólí-tíń kaalí-máa, pélí-ám.

13Nán ye vún tú'un ví moo yéń tóó yúú moo ku-doon mí wulí-yelí-né ám.

14“Àmáa, a moo í-Tayḥ duulí má nṓ tée, mí ọḍ ví la had. Mí duu Tayḥ a wó yée ku-duu má nṓ, kan ḥinaa 'maṣ ku-moo ba mín báṣ ọ-ye nṓ. Mí duu ḥen ku-bínda debtere Múúsa woolí-máa vu-'waapád, kan moo anábi voo vu-ám.

15Mí mbaa laa nán ku-kó ḥen híjìlì Tayḥ woo, kan nán í-ku-kón né máa, u-ním nṓmmé kó í-nán ye ku-dí laalí-yẹ wṓṓ ám.

16Moo woo nṓ ma, mí baa sẹn fọ́ọ, bi kó ḥen híjìlì Tayḥ woo, bi mbaa duulí-na'a kan nánán vu-'waapád ám.

17Kán lúú Yerúsalemmé máa ve' bṣṣí-na'a wu-ye nṓ, ma nán súggí-vu-sug sḥide pún, mí pṣṣ ḍṓṓ pú-nán Yerúsalemmé yelí-vu. Mí yaa moo ḥen ha"í-í ám.

18Mí mbóg fọ́ọ, mí woo mam 'waa, mí laa moo ḥen ha"í, ma nán ye vu-nugun wulí. Mí sugun dúú tóó vu-wulí-né, moo dámmé tóó wulí-pélí-ám.

19Àmáa nán Yúúda tóó ku-yaa voo diga hág Aazíilí máa, vu-duulí. Tow oo kón moo kan vu-ú-tée, ndíga u-ya ọḍ ví moo woo.

20Tóó tée, nán í-ku-mbaa yelí-máa u-tú' ḥen bíḍ kán kó, ma ku-nuṣ moo yéń woo í-nii moo sṣ"é, voolí-máa.

²¹Amáa, ká mí ɔd vu-moo dágá 'néj wulí, mí lúú moo dɔg moo yúba, mí ɔ: 'Vu-fán mí bæe moo, moo zóó, 'yéí-míí yúú nímní nɔm voolí.' Maa, uu-duu doon di wu-yaa téé, mí gaa né ám."

²²Felíg ka gaa moo kirtén duulí-na'a máa, gæd moo fáne sú-gbo la, ɔ: "Kolonél Lizía a zuu-tée, míń sɛ' moo víí ye 'waa."

²³Felíg bæ Pól pú-í-nii sóóze tóó a tugu-ú, amáa a tú"u-sá, duu ɔddu: "Nán Pól woo ku-bi kóddu-ba'adi téé, am há' vu-sá ám."

Guvèrnээр Felíg vu-yaa kan kéé Duusíl Pól woolí

²⁴Bá' tóó pig woolí-maa, Felíg vu-yaa kan kéé Duusíl, ká wakéé Yúúdaí. Vu-ba' la bee Pól, moo bi ki moo Pól ka baa tú' yúú zóó, 'yéí-Yesu Kρίstu woolí-ye nɔ.

²⁵Amáa Pól ka bé'ed vu-moo moolé, yúú hɛn híllí Tayii woo kólíí, kan moo nán uu-píí fóó voo, uu-kó hɛn bíd sá, kan moo sɛ"é a di yaalí-Tayii woolí-ye máa, dúú-kó Felíg, ma Felíg ɔddu: "Am laa la sí-mó ɔ. Sey tóólí-tée, míń duu beem."

²⁶Felíg ká 'yé woo zóó, Pól ban pú-bi siidei ám, moo woo nɔ baa beewu-moo mbalí-bé' bé'.

²⁷Ve' idú ka yaa máa, Poosíu Feetús ya fɛɛ guvèrnээр mbaa. Amáa Felíg ka híí bi tɔn kan nán Yúúda vu-ú-maa, gbo Pól mbaa lig púúsinalé, wulí.

Debtèrè ba'ad waa ba'ad voo nɔ 25

Pól di tíj guvèrnээр woolí

¹Guvèrnээр Feetús ka ya ya hág yelé, máa, bá' idú, tɔɔnó woo máa, daa lúú kaa Sezaréelí-dɔg Yerúsalemmé.

²Gbanaa hɛn ha"í-vu-kan nán gbɔɔ hág Yúúdalí-vu, vu-káj ya maawɔ moo Pól woo, vu-vigi

³ba a ba' bee Pól a dɔg Yerúsalemmé. Amáa vu-ta yag ba a yaa téé, bi nɔwɔ hjnaalé,

⁴Feetús hííd vu-Pól ba di lig púúsinalé kaa Sezaréelí, zaa ba bíń vé' zuu-sí-wulí-ú-ám.

⁵Ma duu ɔd vu: "Pól ye, a kó di ɛnáa téé, í-nii víí uu-ba'an zuu-tée, vún la doowu-wulí."

⁶Feetús sɛə Yerúsalemmé, bá' ka'andaddú, tóó téé bá' wɔnbó', ma daa vé' zuu-kaa Sezaréelí. Yag kɔ'am woo máa, ya mbaa ya moo sɛ"éjé, ɔd vu-uu-la paɔ Pól yaanó.

⁷Pól ka ya ya máa, nán Yúúda vun zuu-Yerúsalemmé pee vu-gbo daa kannɔ, vu-gaɔ dom voo yaan, vu-ɔ moo, maa moo gbɔɔ vu-mén. Amáa aga vu-gaan moo súu-dɔg woo tú"í ní ám.

⁸Ma Pól kpad yag, o: “Mí on míí moo bíd tóo yúú debtere Tayii nán Yúúda woolí né, kan lig hen ha"í-ám, kóó yúú gbanii nán Róma voo woolí.”

⁹Feetús ka híí bi kó hen a tɔɔd nán Yúúda vu-ú-máa, hííd Pól o: “Mó híí bi dɔg Yerúsalemmé aa la sɛ' ví moo ye tíh mííí wuláa?”

¹⁰Pól híídu: “Mí di ya moo sɛ'ɛ, gbanii nán Róma voo woolí, séy u-sɛ'ɛn zuu moo wulí-yelí. Aga ví gaa ám, mí kón míí nán Yúúda vu-hen bíd tóo né.

¹¹Tow moo a di mííí, an kó hen tóo a maa ba vún nɔɔnó téé, mí ndɔgɔ né ám. Amáa hen kuu-doon wulí-yɛ, a moo yéñne pélí-tée, nán a dɔn woolí-nagá máa pélí-ám. Mí ka míí doo gbanii nán Róma voo woo nɔ.”

¹²Feetús ka mba moo kan nán moo mbóggí-vu-máa, hííd Pól: “Mó ka sí doo gbanii nán Róma voo woo ú, món di laalí woolí.”

Pól di tíh gbanaa Agrípa woolí, kan Bereníi

¹³Bá' tóo pig woolí-máa, gbanaa Agrípa vu-kan daa kéé, Bereníi vu-yaa kaa Sezaréelí, moo bi vá' guvernéer Feetúsdú.

¹⁴Vu-səə wulí-bá' buwí-na'a, ma Feetús ɔd gbanaa ye moo Pól woo: “Felig ká 'yé nán tóo di lig púúsinalé,yelí.

¹⁵Sey kán dɔg Yerúsalemmé máa, gbanaa hen ha"í vu-kan í-nii Yúúda vu-doowu-mííí, vu-on an sɛ' moo yúú woolí.

¹⁶Ma mí hííd vu: ‘Nán Róma vó baa s'j'n vóo nánán té' né. Séy vó sugun nán ye kan nán dom woo vu-ya dágá; vó soo moo yéñ nán dom woo woolí, ma í-moo aga a kan yag moo kpanné pélí-ma, vó s'j'ndu.’

¹⁷Ma vu-duu duun ya yelí, amáa mí tiin vu-daa né ám. Yag kə'əm woo máa, mí la mbaa ya moo sɛ'ɛlé. Mí ɔd vu-u-pəŋ ya nán ye ó, ma vu-pəŋŋo ya.

¹⁸Daga í-maag kuu-daa vúd ya, kuu-doowu-máa, mí hɔn míí hen bíd gbɔɔ ba'a tóo wulí-né sáám.

¹⁹Moo kán ki máa, aga vu-fan moo yúú debtere Tayii voo woolí, kan moo nán tóo kuu-beewu-Yesu, ka nɔɔ, ma Pól ka o ba duu mbaa záadi máa woo nɔ.

²⁰Kán ki máa, mí gaan hen tóo an kón kan moo máa ye né. Mí vi Pól: ‘Mó híí bi dɔg Yerúsalemmé, moo bii a dɔg la 'wáa wuláa?’

²¹Amáa Pól o bi mbaa yelí, háá u-ba' bi la gbanii nán Róma voo woolí, a tɔ'on bi moo ye ú. Ma mí ɔd vu-u 'yége wulí, háá míí ba"u-la gbanii nán Róma voo woolí.”

²²Agrípa ka ki ná' máa, ɔd Feetús: “Mí híí bi ki moo yag nán ye woolí-kan tóg míí nu.” Ma Feetús híídu: “Yógó món ki.”

²³Yag ka'am woo máa, gbanaa Agrípa vu-kan daa kéé, Bereníi vu-dó sa'am gbog voo, vu-súg dó la ya moo se'élé, kan kolonél vu-kan nán gbog tóo vu-kaa yélé, Feetús ɔd vu, ma vu-paŋa Pól.

²⁴Ma Feetús ɔ: "Gbanaa Agrípa kan nán kii mbaa ye, ya víi 'waapád, i ho sí-nán ye nɔ. Kán dog Yerúsalemmé máa, nán Yúúda vu-'waapád vu-káŋ ya maan yúu woolí, vu-móo moo ba a mbaa sá, a mbaa záad sá! Vu-duu ya kó yelí í-yogo áŋ.

²⁵Í míi máa, mí hɔn hɔn tóo ka kó, ka maa u-nɔnɔ wulí-máa né. Amáa aga ka ka sí-doo gbanii nán Róma voo woo ú-máa, mí mbóg moo bi ba"u-la ú.

²⁶Amáa mí nugun moo yéŋ aŋ bínda pún gbanii baa ví ye né sáŋ. Moo woo nɔ, mí tú'ud ví kannɔ, kan gbanaa Agrípa áŋ. Aa mba ví moo woo téé, míŋ gaa hɔn aŋ bínda máa.

²⁷Sey kaa bi ba' nán si'ini tóo laan ya tóolí-tée, maa kaa bínda moo yéŋ yúu hɔn ku-doowu-wulí-máa péŋ."

Debtere ba'ad waa ba'ad voo nɔ 26

Pól duu kpad yag tíŋ gbanaa Agrípa woolí

¹Sey woolí-Agrípa ɔd Pól: "Mó di kan yag moo híjli áŋ." Ma Pól luu dog nag yúba, kpad yag, ɔ:

²"Ba' naa Agrípa, zóó, míi de', moo kán nuŋ hɔnaa yag kpanné tíŋ víilí zága bæ, yúu hɔn nán Yúúda ku-baa doon wulí-'waapád ye nɔ.

³Ví gaa hɔn dikab nán Yúúda voo 'waapád, kan moo fanné voo áŋ. Moo woo nɔ, mí híjli bi vi ví i ma' zóó, kin moo míi ye ú.

⁴Nán Yúúda 'waapád vu-gaa mbaalí-míi sey náasaalí, diga dɔné sa'am nán míi woolí, kan Yerúsalemmé áŋ.

⁵Vu-gaan dii sú'ú. U-híjli ú téé, aga vún ɔ ya, ká ba mín míi nán farísaí áŋ; í vóo nán farísa, vóo duu debtere mba.

⁶Amáa 'yá'á ye, vu-duun mí kan moo, moo kán 'yé zóó, yúu yag talí-Tayii woo, ka tad a vó yéé vu-yélé.

⁷Zig vóo wɔnbó' zuu-idú vu-pi zóó, kó ba'ad vid kan zága áŋ, moo yag talí-Tayii woo ye a dó sé' woolí-péŋ. Ma yúu zóó, 'yelí-yélé, nán Yúúda vu-duu doon wulí, ba' naa.

⁸Í víi nán Yúúda vu, moo ɔn ví feŋn víi moo Tayii ban nim nánán vu-nɔmmé ú-nelá?

⁹Mí áŋ, ká mí taa bin kó hɔn híjli Tayii woo nɔ, séy mí kó si zaganá, moo bi há' yég Yesu nán Naazaréd woo ye la kɔd.

10Hɛn kán kó Yerúsalemmé máa, wu ye nɔ. Ma mí nuɲ néélé, yag ba'ad gbanaa hɛn ha"í-woolí, mí má'a nán Tayɪ woo vu-bwɪlɪ na'a dɔd lig púúsinalé, Sey kuw-sə' moo bi nɔɔ vu-ú-máa, ká tɔɔn áɲm.

11Mí baa sɪ'jɪd vu-lig súggí-nán Yúúda woolí-ya 'waapád. Mí yú vu, wu-saɟa hɛn moo zóɟ 'yélí-woo ye ó. Zóɟ, yéé, ka kón máa, mí bi duun vu-la kan moo hág tóo vulí-áɲm."

Pól duu pá'ad vu-moo zóɟ tiini woo
(Debtore ba'ad waa ba'ad voo nɔ 9:1-19; 22:6-16)

12Pól duu ɔ: "Gbanaa hɛn ha"í-vo-pún ɗerwəl kan néélé, tóo, mí daa laa kaa Damásdí.

13Kán di laalí-hɪnaalé, zágɟa ka yá saɟamé máa, ba' naa, mí hɔ túlí tóo zuw-be"í, tú mba zágɟa áɲm, tú daa gbɔ kan vó, kan dan 'yéɲm vu.

14Ya vóo 'waapád, vó wáɟa zuw-hágá, ma mí ki yéɲ tóo ɔn moo kan yag eebəɾəə: 'Sól, Sól, moo ɛn mó duun mí kan moolá? ʌm híɪ víd dɛɲ sa'ad sá.'

15" 'Mí vigi: 'í 'yélí-míí, ví nónná?' Ma í 'yélí-ɔn: 'Mí Yesu wu, mó duun míw kan moo ye nɔ.

16ʌmáa ʌm lúú dii dɔɲ yúba. Mí tú'um fɔɟ míí, moo bi 'yéɲ nán ba'ad míí nu. Món baa dun yag, món ɔd nán tóo vu-ba bin hɔn sí-bəə ú, tée món duu ɔd vu-hɛn kó í-ʌn duu tú'um máa wɔɔ.

17Zig móo kan nán í-kuw-Yúúda pélí-máa, wu-bi kóm hɛn tóo nɔ tée, mín bɛ luum. Mín ba'am la nán í-kuw-Yúúda pélí-máa woolí,

18moo ʌm la kuu vu-nóɔ, moo ʌm vud vu-ya dimmí, wu-yaa ya túlílí. ʌm vud vu-nag Seedán woolí, wu-yaa Tayɪ woolí. ʌu 'yé zóɟ míílí sú'ú-tée, mín kée hɛn bíd voo gbɔ la, vún nuɲ ya mbaalí-saɟam nán Tayɪ woo woolí-áɲm.'

Pól moo moo yúú ba'ad woolí

19"Ba' naa Agrípa, mí béen hɛn saɟa kán hɔ, ka zuw-be"í-ye né,

20ʌmáa mí bé' moo Tayɪ palí, mí dɛɲ pad nán Damásdí-vo-yu-tíɲ, kan nán Yerúsalemmé vu, kan nán í-kuw-di hág Yúúdalí, kan hág tóo vulí-áɲm. Mí ɔd vu-wu-gbɔ mbaalí-see voo, wu-duu Tayɪ yéɲná, wu-kó ba'ad ka maa kólí-tíɲ Tayɪ woolí-máa áɲm.

21Moo woo nɔ ma, nán Yúúda vu-ma'an lig hɛn ha"í, vu-hɪɪ bi nɔɔnɔ.

22ʌmáa Tayɪ wu-tun háɟ 'ya'ɟ ye, ma kán baa did Tayɪ yag dulí-tíɲ nán gbɔɔ woolí, kan nán tóo vu-áɲm ye nɔ. Mín moon moo tóo kéd né, séy moo anábi voo, kan moo Múúsa woo kuw-moo, hɛn woo ban di kóyné péɲ má nɔ.

23Ká vu ɔ: 'í nán sənné ban nuɲ hɛn ndóɲɔné nɔm péɲ, tée ban duu dɛɲ níɲ nɔmmé, tée ban tú'ud zig woo ye moo tɔɔ 'maɲ, kan zig tóo vu-áɲm.' "

Pól híɪ gbanaa Agrípa a 'yé zóɟ woo Yesu woolí-áɲm

²⁴Pól ka kpad yağ í-yoğo máa, Feetús odu-dog moo yúba o: “Mó yağh! Hẹn kúguní móo na'a ye, tiim sí-yağhó.”

²⁵Amáa Pól hĩdu: “Ba' naa Agrípa, mí yağ pélí, amáa moo kán moo ye, vu-moo yéñ vu-yu, vu-maa hẹn moo taalí-mén.”

²⁶Gbanaa Agrípa ki moo ye sú'ú, ma mí duu odu-la had, a ki duwí-na'a! Mí taa hẹn tóo tinno woo wulí-dágá aga né, moo hẹn woo kóyya zo"í.

²⁷Gbanaa Agrípa, ví fẹẹ moo anábi voo ye sá'áa? Mí gaa ví fẹẹ sú'ú.”

²⁸Ma Agrípa hĩd Pól o: “Sey waa waaná' ye, mó taa ba bín tiin kirténnáa!”

²⁹Pól duu hĩdu: “Kóo sey waaná', kóo sey woo téé s'í, mí bá' Tay# yúú vílí, kan nán ku-ki moo míí bæ ye vu-'waapád, ka vín tii ya kó í-kán mbaa ye wogo, amáa moo u-ta ví kó í-ku-tan ye wogo má no pélí.”

³⁰Pig woolí-guvernээр vu-kan gbanaa, kan daa kéé Bereníi, kan nán vun mbaa wulí-ám máa, vu-daa lúú dii dog.

³¹Vu-vúd, vu-óh ya voolí: “Nán ye kón hẹn tóo ka maan nom, tóo téé ka maa tú"í-lig púúsinalé máa né.”

³²Ma gbanaa Agrípa odu Feetús: “Nán ye kan kan doo gbanii nán Róma voo woo né téé, ka vun gogo, kan laa la ú.”

Debtore ba'ad waa ba'ad voo no 27

Vu-ba' Pól laan kaa gban Rómálé

¹Sey ku-mbóg moo Pól a laa hág Italiilí kan néhñi máa, vu-bege kan púúsina tóo vu, vu-pú-í-nii sóoze tóo ku-beewu-Zulús máa, ka di kan hú' sóoze tóo ku-beewu-“í-gbanii woo” má no.

²Ma vó dó néh nán Adramíd voo tóólí, ká di laalí-hág Aazii ka' tóólí. Vó laa kan Aristáar nán Masedowán tóo ka mbaa kaa Tesaloníilí máa áh.

³Yağ ká'am woo máa, vó ya la kaa Sidónhí. Ma Pól hĩ bi la họ daga gboo vu, bi nuñ hẹn tóo voolí. Zulús pee kódu-zóo nán, odu-a laa la ú.

⁴Kóo duu lúú wulí-máa, vó yóo duu ka' mam bam Kíipərəlí, ya sápeém ka buun wulí-na'a né máalé, moo sápeém ká yaad vó di tíh.

⁵Vó yağ duu bá' dáj hág Silisiilí, kan Pəmfilí, ma vó daa ya la kaa Míralí, hág Lisíilí; vó sí zu-néñhí-wulí.

⁶Í-nii sóoze pee nuñ néh tóo wulí, yaa diga kaa gban Alegzanderíilí, di laalí-hág Italiilí, ma í-nii sóoze pee mbóg moo vó dó wulí.

⁷Vó lúú wulí, vó baa 'yem kan néh sáásáá, bá' buwí-na'a, moo sápeém há' vó laalí-tíh áh. Vó kəə hağ ná', ma vó ya dáj kaa Kiníddí. Vó daa sə' duu kan néh ka' tóólí, ya sápeém ka buun wulí-na'a né máalé, vó la vúd mam bam Keréddí-Salmoníilí.

8'Yém ka tæ vó máa, vó duu ka' yag ne'emé; ma vó la ya ya too ku-beewu. "Ya néh daané duu" máalé, dáh kaa Laséelí.

9Kóo sæe hĩnaalé, na'a máa, vó ndog laalí-tíh, moo vó gaa sápeém gbog ban di yaalí, moo bá' hen lálí-kelelé, nán Yúúda voo yag sú-ú-ám. Ma Pól od vu-moo ye, o:

10"Baa vu, mí ho 'yém baa ví ye wúh tæ ú. Néh kan hen gané wúh líd, bán noo ví 'waa ám máalá!"

11Amáa í-nii sóóze pee 'yé sí-zóó, gban néh yúwí-woolí, kan í-néh aga woolí-ám, amáa 'yén sí-zóó, moo Pól woo ba on yelelé, né.

12Ya néh daané woo ka duun néh ga"í wulí-bá' sápeémé né máa, nán too vu-bwí-na'a néh tíh vu-mbóg moo, bi lúú laa tíh, bi soo hĩnaa bi dogga mbaa kaa Feníggí, ya néh daané tooí, mam bam Keréd peelí, bi la mbaa wulí-sey hoomé. Ya néh daané ye ká 'yé la nóó di ka' mam waalí.

Sápeém gbog too pe yúú mammé

13Sápeém waa too ka yaa ka' mam wázammé máa, vu-taa voo ba bín 'waa 'yém bii kó í-ku-mbóg wogo, ma vu-bé' zan néh ga"í-buuní, vu-lúú, vu-duu yag ne'em mam bam Keréddí.

14Amáa kóo laa tíh waaná' máa, sápeém gbog too la yaa vanhá ka' mam gbózámmé, sí zuu-gwulí-mam bam peelí.

15Ndaa néh ve' la pigim, keb too vun kó ma, ba mba sápeém ye máa péli. Vu-gbod mam fóó, gan vó laan.

16Daa duun vó mam bam tooí-Kolóodalí, ma vó gug ki sápeém wulí. Vó kæ hãag ná', ma vó gan néh waa

17dod néh gbogolé. Vu-vbáa néh gbog ye kan zan moo a líd sá. Vu-ndog ba bín la zuguy hád sagad hág Sírtelí-ám; moo woo no vu-mbóg hen too ta pig néhí, moo sápeém a gan laan bi háhá sá, amáa sápeém baa gan vó laan vóó í-yogó.

18Sápeém baa pe, mam nam bwilí-na'a háá hã hã hã; yag ka'amé máa, vu-dəh gan hen gané too vu-gbóo zuu-mammé.

19Bá' idú, tãanó woo máa, aga vu-həh hen ba'ad voo vu-néhí-gbóo zuu-mammé ám.

20Vó duu hon sí-záag kan zoo waa vu-né ám bá' bwilí-na'a; sápeém gbog pee pe mbaa woo wulí-í-yogó. Mam nam duun déh né, zóó, súd vó la yid, vó taa ba bín duu sán sí-né.

21Ku-lán hen né bá' bwilí-na'a máa, Pól lúú dii dog yúba, od vu: "Baa vu, ba ka vín ki moo míí ú téé, ka ban lúun ví ya Keréddí-né, téé ka ban hon ví moo gbog, ka ban tun ví hen na'a í-yogó né ám.

- 22 ʔmáa 'yá'á ye máa, mí vi ví i ndag la sí-zóóʔ, moo nán dágá aga wún nɔ né, ʔmáa séy néh wúnɔ líd dágá.
- 23 Vid bæ ye maleeka Tayii míi kán kóddu-ba'ad ye woo, yaa mííí,
- 24 ʔn: 'Pól, ʔm kó dúú-sá. Món la dii tíh gbanii nán Róma voo woolí-péh; Tayii wún kóm zóó nán, wún tu-nán kíi yaa kan vu-néhhí-ye vu-ám.'
- 25 Moo woo nɔ, baa vu, mí ʔd ví, i ndag zóó la ú! Mí 'yé zóó, míi di Tayii woolí, wún kó hɛn ka ʔn ye ú.
- 26 ʔmáa néh wún líd ba ví mam bam tooí-ú."
- 27 Sápéem ka baa gaŋ vó laan sʔam mam gbɔ Mediteranéélé í-yogogoo háá bá' wʔnbó' zuu-tʔanó, zuu-ndaddú-woo vid sʔamé máa, nán néh ye vu-taa ba vón yʔ sí-hággú.
- 28 Ma vu-gúg mam, vu-hɔ súlí woo di méetɛr vo' tʔanó zuu-gúndɛm. Vu-duu séé la tíh waaná', vu-duu gúg hɔ, vu-nuh di méetɛr gbɛg zuu-ka'andaddú.
- 29 Vu-ndɔg néh ban zuguy 'yegélí, ma vu-gáh hɛn néh ga"í-vu-ndaddú, vu-paga vu-zuu-mammé néh pigim, ma vó dii laa ya túlí wulí.
- 30 Nán ba'ad néh too vu-híí bi lúú duggi ám; vu-sid néh waa pee zuu-mammé, vu-kó kó í-kuu-laa hɛn néh ga"í-paggi-mig néhhí-wɔgɔ.
- 31 ʔmáa Pól duu ʔd í-nii sóóze pee moo kan sóóze vu-ám, ʔ: "Tow nán ye uu-mbaan néh gbɔ ye lí-né téé, vín gbɔ són dágá aga né."
- 32 Ma sóóze vu-sə' zaŋ vun ta néh waalí-pee, vaŋná néh waa daa ka la.
- 33 Dam yóggí-máa, Pól bee vu-ya 'waapád, ʔd vu-moo hɛn lálí, ʔ: "I hɔ, ba gbæ mbaa ví bá' wʔnbó' zuu-ndaddú-uu-bæ ye nɔ. Ví lán hɛn né ám."
- 34 Ma mí híí bi ʔd ví i lá hɛn la ú, téé vín séd. ʔmáa nán too yúú hý' woo wún tɔ'oy pen dágá aga né ám."
- 35 Sey Pól ka ʔ moo ye ʔd la ná' máa, bæ beréd, dɛn Tayii nag, yi zuu, ma bé' lálí-nóó voolí.
- 36 Nán 'waapád vu-hɔ, vu-zii zóó lá hɛn la í-yogoo.
- 37 Ká vó di néh ye lé, fóó, tɛmɛre idú kan fóó vo' gúndɛm zuu-gúú.
- 38 Sey kuu-lá hɛn 'waa máa, vu-gáh túd, vu-gbóo zuu-mammé, moo a zii néhhí-sá.

Néh líd vó

- 39 Yʔg kʔam ka tú máa, nán ba'ad néhhí-vu-gaan ya kuu-diin wulí-ye né, ʔmáa vu-hɔ ya nduguyní too, kan hád sagad wulí-ám, ma vu-mbóg moo uu-paŋ néh laan ya ye lé,

⁴⁰Vu-buu zan néj ga"í-pee vu-gbóo la mam gbọ́lẹ́, wulí-ám. Vu-buu zan faan gbọ́ọ néj yúwí-pee vu-gbóo, vu-be sạm sápeém fele, ta yúu néj peelí, vu-líi la ya hád sagad peelí.

⁴¹Amáa néj la zuguy hád sagadí, néj mig gá'ád mbaa la wulí, mam baa nam woo néj zam, ma néj bé' haané.

⁴²Sóóze ku-họ ná' máa, vu-híi bi nọ púúsina pee vu-ú, moo ba ka vun pee mam lúu đuggi.

⁴³Amáa í-nii sóóze híi bi sẹd Póllú, há' vu, ọ nán ku-gaa mam máa, u-dẹn pee mam la mbaa bá"í, téé

⁴⁴nán tóo u-duu vúd voo, u-mbaa voo yúu néj kpéə wulí, tóo u-mbaa voo yúu la' ye'e wulí. Vu-kó í-yọgọ, ma nán 'waapád vu-séd 'waa dọg hém, bá"í.

Debtore ba'ad waa ba'ad voo nọ 28

Pól di mam bam Máltəi

¹Kóo séd sú'ú-máa, pig woo vó ki vu-bee mam bam yẹ Máltə.

²Nán kaa woo vu-kód vó hẹn duwí-na'a; mam ka nan, họm ka kạ' na'a máa, vu-káb vó vee gbọ́ọ tóo, vu-feẹ vó 'waapád dáj woolí.

³Pól la púg la' háá waa vu, bi ya 'yé velí, vaná biig tóo vee ka pigi máa, vúd ya nọhọ séy mbaa nag woolí.

⁴Sey nán kaa yẹ ku-họ la biig yẹ ka nọh Pól séy mbaa nag woolí-máa, vu-óh ya voolí: "Nán yẹ, nán nọm nọnéé gínú. Kóo a sód mam gbọ́ọ yelẹ, ọ sị', Tayii wún gbónnọ ząđ né."

⁵Amáa Pól mẹd biig pee gbo la velí. Hẹn tóo ndógónọ waaná' aga né ám.

⁶Nán pee vu-taa voo, nag Pól woo ban di hú"í, tóo téé ba sín háj wáj nọ la yọ. Vu-laa háj, vu-họ hẹn tóo kónnọ né, ma vu-tii yag, vu-ọ Pól ba tayii tóo nọ.

⁷Ya yẹ, gbanaa mam bam yẹ di dáj woolí, yéé woo Puublíw. Feẹ vó kan zóó, de"é, dọd vó woolí-kíilí, vó ud wulí-bá' tẹnó.

⁸Amáa Puublíw ba' woo, yee gbọ́ọ ba'a dọgọ, fọj woo pi ám, ud mbaa hágá. Pól dó la lig woolí, bá' Tayii yúu woolí, ha'adu-nag yúlí, ząwọ wulí.

⁹Pig woolí-máa, nán họt tóo vu-mam bammé wulí, vu-yaa; Pól ząą vu-ám.

¹⁰Vu-dəm vó mba keb. Sey kóo di dólí-néj tóólí-máa, vu-ba' vó kan hẹn gáá 'yé.

Pól yą kaa gban Rómálé

¹¹Sẹt tẹnó ka yą máa, vó lúu kan néj tóo ka yaa diga kaa gban Alegzanderíilí máalé, ká sẹ mbaa di mam bam yelẹ, moo họm kan sápeém ám ká baa nam mam yẹ na'aná. Vu-bee yéé néj yẹ woo "Tayii sạm vu-yu."

12Ma vó la yá kaa tóólí, yéé kaa yẹ woo Sirakísdi; vó səə wulí-bá' t̩aṇó.

13Vó duu lúú wulí, vó yóó duu y̩ag n̩'émé, vó la yá kaa Regíolí. Y̩ag k̩'ám woo máa, sá péém yaa ka' mam wázammé, ma vó lúú wulí. Bá' idú woo máa, vó daa yá la kaa Puuzóllí.

14Kaa woo, vó maa nán kirt̩ɛn̩ tóó vu-wulí. Vu-híj̩ oo səə kan bi alad dágá wulí péh̩, ma vó daa laa kaa gban̩ Rómálé.

15Nán kirt̩ɛn̩ í-Rómálé vu-ki sí-yaalí-vóó ú-ám̩, ma vu-ya f̩ɛɛ vó, háj̩ lum Apíusdí, kan kaa tóó ku-w-beewu-yéé woo “Lig gáá t̩aṇó” máalé, ám̩. Sey Pól ka h̩ vu-la ná' máa, d̩ɛn̩ Tayii nag, f̩óó, séh̩n̩o d̩ɛg g̩h̩.

16Sey kóó yá d̩ɛg kaa gban̩ Rómálé, máa, vu-gbo Pól la mbaa ya tóólí-kéd. Sóóze tóó tugu-wulí.

Pól pa moo Tayii kaa gban̩ Rómálé

17Bá' t̩aṇó ka yá máa, Pól bee í-nii Yúúda ku-w-mbaa kaa gban̩ Rómálé, máa vu, yaan woolí. Sey ku-w-súg ya máa, Pól ɔd vu: “Nán míí vu, kán kón zig baa ví h̩n̩ bíd tóó né, kán lín h̩n̩ dikab a ba ví yéé voo né ám̩ ye n̩o sí', vu-ma'an Yerúsalemmé, vu-d̩n̩ nag nán Róma woolí.

18Nán Róma ku-w-vin moo máa, vu-híj̩ bi kée gb̩n̩n̩ó, moo vu-nugun moo tóó mííj̩, ka maan mí n̩ɔn̩é máa né.

19Amáa nán Yúúda ku-w-mbi zu-w-nóó wulí-ba u-w-gb̩n̩ sá máa, mí p̩aṇ̩ moo woo yaan gbanii nán Róma voo woolí, amáa mí doon vu-doolí né.

20Moo woo n̩o ma, kán bee ví, bi mbad ví moo woo ú-ye n̩o. Mí gan̩ dág ye, moo h̩n̩ zig Izraél ka mbaa laa pee woo n̩o.”

21Ma nán pee vu-híj̩du: “Vó h̩n̩ d̩erw̩l̩ tóó yaan hág Yúúdálí-né; nán tóó ba lúú ya pi ma, ba ɔd vó moo h̩n̩ bíd móó máa, pélí-ám̩.

22Amáa vó híj̩ bi ki moo taalí-móó n̩o, moo vó gaa h̩naa moo Tayii móó yẹ, nán Yúúda vu-sén̩n̩o né ya 'waapád.”

23Vu-g̩h̩n̩ bá'. Bá' woo ka yá máa, dúú buwí-na'a vu-la duu yaa lig dólí-woolí. Pól d̩ɛn̩ vu-moo tú"í y̩ag k̩'ámé, háj̩ yá m̩ɛn̩. Tíid vu-moo gban̩ waalí-Tayii woo, ɔd vu-u-duu h̩n̩ debtere Múúsa woo ka ɔ yúú Yesu woolí má n̩o, kan moo anábi voo ám̩.

24Nán tóó vu-f̩ɛɛ moo woo ka ɔ yẹ, amáa nán tóó vu-f̩ɛɛ né.

25Ku-w-bi daa lúú ka la y̩ag kékéd máa, Pól ɔd vu-la moo yẹ: “Yigid Tayii woo ká ɔ moo yéh̩ne, ma ká ɔd a ví yéé vu-moo y̩ag anábi Esáya woolí.

26Ká ɔ: ‘Am laa zig yẹ woolí, mó ɔddu: Vín baa ki moo yẹ, amáa wúh̩ d̩n̩ ví tóg né, vín baa tég̩, amáa vín h̩o gaa né ám̩,

27 moo zig yẹ ngóó, tóg sú'ú, yú tóg woo, sẹẹ nók woo áń, moo ba ka bin họ, ba ka bin ki, ba ka bin 'yé zóó, wufí, ba ka bin tii ya míílí, ba ka mín ząą họọ bii ú.' ”

28 Ma Pól duu ha' moo tóó, ọ: “I gaa la ú. Tayi ká ba'ad nán í kuu. Yúúda pélí máa vu-yu-moo nán senné ye. Vún ki voo ú.”

[**29** Sey Pól ka ọ la moo yẹ ná' máa, nán Yúúda vu-fan moo sọọm voolí-bwufí na'a, vu-daa lúú.]

30 Pól mbaa lig ka súú-ud wufí-yelé, ve' idú. Baa fẹẹ nán kuu-yaawu-hólé, máa vu-'waapád.

31 Baa pa moo gbaŋ waalí Tayi woo kan zóó, woo 'waapád; baa tú' moo yúú í 'yelí Yesu Krístu woolí-áń. Nán tóó há'ano né.

Nán Róma Vɛ

Nán Róma Vɛ 1

Hɛn vá"ù

- 1** Mí Póllu, nán ba'ad Yesu Krístu woo, Tayi ka yeen moo ɔn mbaa waa ba'ad bii, ɔn tú' moo tɔɔ 'man bii nu ye nɔ.
- 2** Tayi ká ta yɔg woo yúú moo tɔɔ 'man yelɛ, dii sú'ú; anábi woo wu- moo moo woo debtere Tayi woolí.
- 3** Moo tɔɔ 'man yɛ tú' moo yúú Waa Tayi woolí, ku- hɔwɔ nánáná zig gbani Daavíd woolí-ye nɔ.
- 4** Amáa yigid Tayi woo ka di woolí-ye, tú' Yesu ba Waa Tayi woo ka baa mba hɛn má nɔ. Tú' hɛn woo sey Tayi ka nimmo sɔɔm nán nom woolí- má nɔ. Wu- Yesu Krístu í 'yelí-baa ví.
- 5** Moo woo nɔ ma, Tayi kón zóɔ nán, 'yén waa ba'ad woo, moo na"é, Krístu woo nɔ, moo ɔn tú'ud zig nán 'waapád wu- 'yé zóɔ voo Tayi woolí, wu- kiddu- tóggi.
- 6** Ví ám, Tayi bee ví moo i mbaa nán Yesu Krístu woo wu- yu.
- 7** Kíí mbaa kaa Rómálɛ, Tayi ka híí ví, ka bee ví moo i mbaa nán bii nu yɛ, ya víí 'waapád, mí ba'ad víw ɔerwɛl ye. Ba' baa ví Tayi kan í 'yelí- Yesu Krístu wu- kóɔ ví zóɔ nán, wu- 'yé ví i mbaa ká'ɔdi.

Pól híí bi la hɔ nán kirtɛn wu- kaa Rómálɛ

- 8** Mí dɛn dɛn Tayi míí nag kan yéɔ Yesu Krístu woo yúú vííí 'waapád, moo wu- moo moo yúú zóɔ 'yelí- vííí ya 'waapád hágá yelí.
- 9-10** Tayi gaa ba mín moo moo yéíne. Mí kóɔ wu- yu- ba'ad kan zóɔ míí 'waapád; mí pa moo tɔɔ 'man yúú Waa woo woolí. Tayi gaa ba kán did bi moo ɔlé tée, ba mín baa taa ví wulí- sey 'waapád. Mí ɔɔdu- a híí ú tée, mín laa ví hɔlé, dií,
- 11** moo mí híí ví hɔlé, dam pélí, moo bi pɔn ví la hɛn púlí- yigid Tayi woo tóó, bi sɛn ví fóɔ, wulí- ám.
- 12** Hɛn kán híí bi laa vííí máa, moo fóɔ, a séh ba ví ú. Zóɔ 'yelí- baa ví a sɛn ba ví fóɔ, í- víí kan í- míí ám.
- 13** Dan kirtɛn wu, mí híí i gaa ba mín di hɛn mbóggi, moo bi laa vííí, amáa hɛn woo baa ka 'yén zwu- háá, yá 'yá'á ye yɔ. Mí híí ba'ad míí a laa tíh tíh dwulí- na'a vííí sɔɔmɛ ám, kó í- ka kóy sɔɔm zig tóó woolí- máa wɔgɔ.
- 14** Ba'ad míí wu- ye nɔ, moo laalí- waa kaa woolí, kan nán hóg tíh woolí, kan nán hɛn gaalí- woolí, kan nán í- ku- gaan hɛn né máa woolí- ám.
- 15** Moo woo nɔ, mí híí bi pɔn ví la moo tɔɔ 'man ye kaa Rómálɛ, ám.

Moo tɔɔ 'man wu- pú- néelɛ Tayi woo

16Séjń kón mí yúú moo tɔɔ 'maŋɔ́-né, moo wu-néélé, Tayii woo, ka bi sɛd nán zóó, 'yéí-vu-wulí-má nɔ. Dɛŋ nán Yúúda voolí, ma laa nán í-kuu-Yúúda péíí-máa voolí-ám,

17moo moo tɔɔ 'maŋ tú' dɛŋ née Tayii ba tɔn kan nán vulá. Kóy dɛn kan zóó, 'yéí-kó í-debtere ka ɔ wɔɔɔ, ɔ: “Nán a 'yé zóó, woo Tayii woolí, téé Tayii síŋ tɔn kannɔ, téé nán yɛ wún nuŋ vágád yéjńá.”

Nán vu-kód Tayii hɛn bíd sú'ú

18Tayii kó zóó, yéé, zuu-be"í-pi, sɔj'd nán vu-yúú hɛn bíd kuu-kó, kan ba'ad bíd voo vu-kuu-há' moo yéjń a moy sá yelé.

19Tayii sɔj'd vu, moo hɛn ka vun gaa Tayii woolí-máa, vu-hɔ 'waa sí-voo ú. Tayii aga tú'ud vu-sú'ú-ám,

20moo sey Tayii ka dɛŋ yib hɛn máa, ba'ad woo ka kó yɛ vu-tú' mbaalí-woo, kaa hɔnɔ kan nóó né yɛ, kan hɛn mbaalí-woo, kan mbaalí-woo káákáá yɛ ám. Nán uu-gaawu-yúú hɛn woo yɛ vulí. Moo woo nɔ, nán vu-kan yag moo suwé péíí.

21Vu-gaa Tayii sú'ú, amáa vu-na'ano né; vu-dɛnɔ nag kó í-ka híjń wɔɔɔ né ám. Amáa vu-tii taa moo 'yig la ka'adí; zóó, yag voo tii vu, vu-mbaa la dimná.

22Vu-ɔ ba bin nán hɛn gaalí, amáa vu-yagɔ.

23Vu-na'an hɛn gbɔɔ Tayii woo ka nɔ né yɛ né, vu-tii na' fóto nánán voo kó uu-dí nɔólé, yɛ vu-ám, kan í-nóg voo, kan púg í-doo ndaddú-voo, kan hɛn í-kuu-wóó hágá voo ám.

24Moo woo nɔ ma, Tayii ndaa vu-gbɔ la wulí; vu-kó hɛn zóó, fáájé, kó í-kuu-híjń wɔɔɔ, ma vu-la kón hɛn séjń voolí-sagámé.

25Vu-tii moo yéjń Tayii woo moo vbád. Vu-na' hɛn Tayii ka yib vu, vu-kód vu-ba'ad, amáa vu-na'an í-hɛn yimné aga né. Ba na' ví wu-yu-káákáá; aamén.

26Moo woo nɔ, Tayii ndaa vu-gbɔ la, moo uu-kó hɛn síj'd kan hɛn séjń vu. Kéé, voo vu-ám, vu-ud kan daga vu; í-yɛ máa, hɛn kólí péíí!

27Wayée vu-ám, vu-ma únńí kan wakéé, vu, vu-pi zóó, moo únńí kan daga wayée vu, vu-kó hɛn séjń kan daga vu, ma vu-nuŋ hɛn síj'ńí kuu-maa nuní máa fóó, voolí.

28Kuu-sén Tayii gaalí-né máa, Tayii ndaa vu-gbɔ la, uu-mbaa kan moo taalí-voo ka líí ní yelé, moo uu-kó hɛn ka maan kólí-né má nɔ.

29Zóó voo vu-hí' kan hɛn Tayii ka sén né máa; vu-kó hɛn bíd, vu-sú-zóó hɛn daga voo vulí, vu-lín. Sig mónné hí' zóó, voolí. Vu-nɔɔ nɔm, vu-hán, vu-sóo hɛn, vu-dɔn hɛn, vu-moo moo bíd yúú daga voolí.

30Vu-óŋ moo bíd ya voolí, vu-mán Tayii, vu-béé hɛn, vu-na' yúú, vu-sə' yag vbád, vu-yib hɛn bíd kólí-'maŋ vu, vu-béé í-hagá, voo vu.

31 Vu-taan hɛn kólí-bii ba hɛn bíddi máa né. Vu-duun yag talí-voó né. Vu-lín mba hɛn, vu-kón daga vu-zóó nán né.

32 Vu-gaa Tayii ba mbóg moo ɔ nán ba ku-kó hɛn bíd yɛ vu-máa, ba vuɛn maa nɔmme. Kóó í-yogɔ sɪ', vu-baa kó hɛn yɛ vu, vu-dɛm nán ku-kó hɛn woo vu-ám.

Nán Róma Vu 2

Tayii sə' moo yúú nánán voolí

1 f móó kám sə' moo yúú dam voolí-yɛ, mó kan yag moo suuné péli. Amáa mó kó hɛn kám sə'əɛn moo yúú dam voolí-yɛ ám, ma aga mó sə' moo fóg, móólé, súú.

2 Ba gaa ví Tayii sə' woo moo kan yéɛn yúú nán ku-kó hɛn bíd yɛ voolí.

3 f móó kám kó hɛn bíd, ma kám sə' moo yúú dam voolí, kám duu kó hɛn woo ám yɛ, mó taa ba bíɛn séd moo sə'é, Tayii voolí-áa?

4 Tóó téé mó béé zóó tɔɔ Tayii ka kó na'a, kan zóó ma"é, kan zóó ká'ad woo yɛ naa? Mó gaan zóó tɔɔ Tayii woo banno tiin mbaalí-bíd bii máa náa?

5 Amáa zóó, móó ka sɛn tóg kilí ní, kám sɛn zóó, móó tiiní ní ám yɛ, mó tii soo hɛn Tayii a sɪ'ɪd bi sɪ'ɪnɪ gbogó méh, zága hɛn sɪ'ɪnɪ voolí-tée, zága woo nán wúh hɔ moo sə'é, yéɛn woo.

6 Tayii wúh súú-kóó nónná hɛn yúú ba'ad woo ka kó máalé,

7 Nán í-ku-kó ma' zóó kó hɛn duu, ku-soo na"é, kan dɛmné, kan vágád yɛ, wúh pú-vu-vágád káákáá dáɛn voolí.

8 Amáa nán í-ku-kó ddu-kɔɔg, ku-kin moo yéɛn tóg né, ku-tii mbaa mbaalí-bíd méh yɛ, wúh sə'əɛd vu-moo kan zóó, yéé.

9 Hɛn ndógɔné kan hɛn zóó tɔ"é, wúh maa nán ku-kó hɛn bíd máa vu-'waapád. Wúh dɛɛn maa nán Yúúda vu-yu, téé nán í-ku-kó Yúúda péli-máa vu-ám.

10 Amáa Tayii wúh pú-nán í-ku-kó hɛn duu-máa vu-na"é, kan hɛn dɛmné, kan mbaalí-ká'ad. Wúh dɛɛn kan nán Yúúda vu, téé nán í-ku-kó Yúúda péli-máa, wúh nuɛn ám,

11 moo Tayii səgɛn nánán né.

12 Nán í-ku-kó gaan dooká Múúsa woo vu-né, ma ku-kó hɛn bíd máa, wúh ti, kóó u-gaan dooká yɛ vu-né ám sɪ'. Amáa nán í-ku-kó gaa dooká Múúsa woo vu, ma ku-duu kó hɛn bíd ám máa, Tayii wúh sə' moo yúú voolí-kó í-dooká yɛ ku-ɔ wɔgɔ.

13 Nán ku-ki dooká Tayii woo vu-té' máa, vu-tɔɔn Tayii né, amáa nán í-ku-kó duu dooká woo yɛ vu-máa, vu-tɔɔdu.

14Nán í kuu-gaan dooká Múúsa woo vu-né, kuu-zig Yúúda pélí, ma kuu-kó hèn dooká yẹ kuu-ọ áń, kóó uu-'yén dooká Múúsa woo vu-nagá né sị', vu-di kan moo Tayii zóó, voolí.

15Hèn woo tú', hèn dooká yẹ kuu-ọ máa, ba di zóó, voolí-ám. Yég tóó baa tú'ud vu-hèn zóó, voolí; moo taalí-vo vo tú'ud vu-hèn ka maa kólí, tóó téé kan hèn ka maan kólí-né áń.

16Zága Yesu Krístu a sẹ' moo kan yég Tayii woo máa, hèn í kuu-yúg mbaa nánán voolí-'waapád yẹ, vún vúd. Moo ye duu moo toọ 'maŋ kán tú' má nɔ.

Hèn moo Tayii ka ọ yúú nán Yúúda voolí-má nɔ

17Í móó kám nán Yúúdaí, kám nda doo dooká Múúsa woo vuí, kám na' yúú móó yúú Tayii woolí-yẹ,

18mó gaa hèn Tayii ka híí máa ọ; moo Tayii woo tú'um ọm yee hèn í ka duu máa áń.

19Ma mó taa ba bin tú'ud nán yəm vu-hijnaaę. Móó bi túd nán kuu-mbaa ya dimmí máa vu-kó í-lám wogo,

20bi tú'ud nán í kuu-gaan hèn né máa vu-hèn gaalí, bi tú'ud náásáń waa vu-hèn áń, moo mó gaa moo Tayii woo ba wu-tú' hèn de"é, na'a, kan moo yéń áń.

21Amáa í móó kám baa tú'ud dam vu-hèn yẹ, moo ẹn kám tú'un fóó, móó hèn nélá? Í móó kám pa moo uu-kó líw sá yẹ, moo ẹn kám kó líwwá?

22Í móó kám ọ uu-kó báa sá yẹ, moo ẹn kám kó móólá? Í móó kám kó zóó, yéé, moo tayii lee voolí-yẹ, moo ẹn mó vbid hèn lig hèn ha"í-voolíá?

23Mó dəm fóó, móó, bi mbaa kan moo Tayii woo nɔ, amáa mó kód Tayii hèn séń, mó duun moo woo né,

24moo debtere ọ: “Moo nán Yúúda víí nu ma, zig nán tóó vu-haa Tayii.”

25Am duu dooká Múúsa woo vu-tée, dọđ dólí-nán Yúúda vo duum sú'ú, amáa tow ọm duun dooká yẹ vu-né téé, mó lá zagaí.

26Tow zaga tóó a duu dooká Múúsa woo, a kó hèn woo téé, Tayii wún 'yége kó í-naa dọđ wogo; í-yogo náa?

27Nán ka dón dọđ í-fóóé né, amáa ka duu dooká Tayii woo vu-tée, wúnno sẹ' moo yúú móólé, nán í kám béé dooká Tayii woo vu-yẹ mó yọ, kóó kám 'yé debtere Tayii woo nagá, kám dó dọđ yẹ nɔ sị'.

28Nán Yúúda í-dén kəd máa, wu-nán í ka kó hèn moo nán uu-họ má nɔ pélí. Naa dọđ í-dén kəd máa, wu-nán í ka dó dọđ fóó, woolí-má nɔ pélí-ám.

29Amáa nán Yúúda aga déń kəd máa, wu-nán í ka 'yé zóó, Tayii woolí, ka dó dọđ kan yigid Tayii woo má nɔ, amáa moo dooká í kuu-bínda máa woo nɔ pélí. Nán Yúúda déń kəd máa, nán vuu-na'ano né, amáa Tayii wu-na"ọ.

Nán Róma Vu 3

- 1** Mbaalí-nán Yúúda máa wu-duu mba henna? Dɔŋ dólí-wu hən gbɔɔɔɔ?
- 2** Ee, hən gbɔɔɔ, yúú hən 'waapáddí. Dén kəd máa, Tayi 'yé moo woo vu-di nán Yúúda voolí-nagá.
- 3** Bán ɔ ví nénná? Nán Yúúda tóó wu-buu yag talí-voó téé, yag talí-Tayi woo wún tii hən lee áa?
- 4** Pélí-sám! Kóó nán 'waapád a mbaa nán vbáddi sɪ', Tayi moo woo moo yéñne kó í-debtere Tayi ka ɔ wɔɔɔ, ɔ: "Món mbaa kan moo yéñ ya moo fannélé; kóó nán wu-doomó sɪ', moo móó tɔɔ ó."
- 5** Amáa hən bíd máa kaa kó ví ye, Tayi a nuɲ na"é, wulí-tée, bán ɔ ví nénná? Tayi a sɪ'ɪd ba ví téé, kó hən kəɔɔaa? (Mí vi moo kó í-nánán ku-baa vi ví máa wɔɔɔ.)
- 6** Pélí-sám! Tayi kan kó hən kəɔɔgi téé, kan sɛ' moo yúú nánán voolí-nénná?
- 7** Amáa moo yéñ Tayi woo a buu mba moo vbád míi vu, moo a nuɲ na"é, wulí-tée, moo ɛn ka sɛ' moo yúú míilí kó í-nán hən bíd kólí-wɔɔɔlá?
- 8** Moo ɛn kaa ɔn ví ba kó ví hən bíd téé, hən duu a yaano nélé? Nán tóó wu-bi ɔn moo bíddi téé, vu-gən mooí. Nán ye Tayi wún sɛ' moo yúú voolí, vu-maa ba sɛ'ɛd vu-moo ó!

Nán dágá aga kón hən híllí Tayi woo né

- 9** Bán ɔ ví nénná? Í vóó nán Yúúda vu, vó mba zig tóó vu-áa? Pélí-sám! Mí tú'ud ví sú'ú, nán Yúúda vu, kan nán tóó vu 'waapád, hən bíd wu-pij vu.
- 10** kó í-debtere ka ɔ wɔɔɔ, ɔ: "Nán ba ka kó hən híllí Tayi woo máa, ba pélí, kóó dágá aga.
- 11** Nán moo taalí-pélí. Nán tóó soon Tayi né.
- 12** Ya voó 'waapád vu-ti sí-hɪnaa laalí-Tayi woolí-ú. Vu-kón hən duu-tóó né, kóó nán dágá aga.
- 13** Yag voó mbaa wəə kó í-béég téəd tóó wɔɔɔ. Yag voó baa zo' woo hənne. Moo ka vúd yag voolí-máa, mbaa kó í-nɔɲ biig wɔɔɔ.
- 14** Vu-ga' voó naggi, vu-moo moo bíd mén.
- 15** Vu-ke dɔg vaɲná, moo nɔm nɔɔnéé.
- 16** Ya 'yéem voó 'waapád, vu-líd hən duu wulí. Vu-kó hən hág tunní vu.
- 17** Vu-gaan voó hɪnaa tɔɔɔ né.
- 18** Vu-ndɔgɔn voó Tayi né sám."

19 Ba gaa ví hɛn dooká Múúsa woo kuu-ɔ máa 'waapád, ɔd nán í-kuu-duu dooká yɛ vu-moo, uu-'yé yɛg moo híjǐlǐ sá. Dooká yɛ ɔ áǎm, nán 'waapád vu-maa Tayii ba a sǐjǐd vu-ú,

20 moo nán tóó ba kó hɛn dooká Múúsa woo kuu-ɔ yɛ, ma ba tɔn kan Tayii máa ba pélí. Dooká yɛ vu-tú'ud nán vu-hɛn dágá, wu-yɛ nɔ, tú'ud vu-ba uu-gaa ba bin nán hɛn bíd kólí-vu-yu.

Tayii sɛd nán vu-yúú zóó 'yéííí

21 Amáa 'yǎ'ǎ yɛ Tayii tú'ud ba ví hijnaa tɔnné kannɔ sú'ú. Hijnaa yɛ, moo kaa duu ví dooká Múúsa woo vu-má nɔ pélí. Debtere Múúsa woo vu, kan debtere anábi voo vu, vu-ɔ moo yúú woolí-sú'ú.

22 Tayii tɔn kan nán kuu-'yé zóó voo Yesu Krístu woolí-máa vu-yu. Nán kuu-'yé zóó voo woolí-máa, vu-tɔn kan Tayii 'waapád. Tayii sɛgɛn nán tóó né,

23 moo nán 'waapád vu-kó hɛn bíd, na"é, Tayii woo voolí-pélí.

24 Amáa Tayii tɔn kan vu-té', kan zóó nán woo, yúú ba'ad Yesu Krístu woo ka sɛd nán vu-yɛlé.

25-26 Tayii doodu-la nɔmmé moo bi kée hɛn bíd nán kuu-'yé zóó woolí-yɛ voo gbo yúú nɔm woo yɛlé. Tayii kó í-yɔgɔ moo bi tú' ba bin kó hɛn yagalí. Ká tíj máa, Tayii ma' zóó, ká sǐjǐn nán vu-moo hɛn bíd voo né. Amáa 'yǎ'ǎ yɛ tú' ba bíh tɔn kan nán vu-nénná, moo híjǐ bi kó hɛn yéǎ, bi tii nán í-kuu-'yé zóó voo Yesu woolí-máa vu-í-tɔgɔ bii áǎm.

27 Hijnaa tóó moo nán uu-duu na' yúú wulí-máa diláa? Pélí, kóó dágá aga. Moo ɛná? Moo kuu-kid dooká Múúsa woo vu-tóg má naa? Pélí-áǎm, amáa moo kuu-'yé zóó voo Yesu woolí-má nɔ,

28 moo vó taa vóó, Tayii ba tɔn kan nán yúú zóó 'yéíí-woolí, amáa moo ka kid dooká Múúsa woo vu-yu-tóg má nɔ pélí.

29 Tóó tée Tayii wúh mbaa déh Tayii nán Yúúda voo nɔ kɛddaa? Woo Tayii zig tóó voo péláa? Déh máa, Tayii voo nɔ áǎm,

30 moo Tayii di dágá. Wúhɔ tii nán Yúúda vu-í-tɔgɔ woo vu-yúú zóó 'yéíí-woolí, kan nán í-kuu-Yúúda pélí, kuu-'yé zóó voo woolí-máa vu-áǎm.

31 Hɛn woo tú' ban na'ad ví dooká Múúsa woo vu-gbo sá'áa? Í yɔgɔ pélí-áǎm! Ba kó ví moo dooká yɛ uu-mbaa yagalí.

Nán Róma Vu 4

Ba hɔ ví zóó 'yéíí-Ibrahíjǐma woo nɔ

1 Vón ɔ vóó née yúú a vó yée Ibrahíjǐma woolíhá? Ibrahíjǐma nánánne áǎm. Máa ká nuɲ ɛná?

- ²Tayii kan ton kanno moo ba'ad duu-woo ka kó má nɔ téé, kan dem fóó, woo ú. Amáa dem fóó, woo tíh Tayii woolí-né.
- ³Debtere ɔ: "Ibrahííma ká 'yé zóó, woo Tayii woolí, ma Tayii hɔ zóó, 'yéí-woo, 'yége nán tɔɔg woo."
- ⁴Nán ka kó ba'ad, ma ka nun hɛn súwí-wuí-máa, vu-ɔn hɛn woo ba hɛn púí-té"i né; vu-ɔ nán yɛ ba maa hɛn súwí-woo nunii.
- ⁵Amáa nán tóó ka kón ba'ad né, ka 'yé zóó, woo Tayii woolí, Tayii ka mbóg moo kan zóó, tɔɔ yúú nán ku-duuno né máa, Tayii hɔ zóó, 'yéí-nán yɛ woo, ma 'yége nán tɔɔg woo.
- ⁶Moo woo nɔ Daavíd moo moo zóó, de"é, yúú nán tóó Tayii ka hɔ zóó, 'yéí-woo, ma ka tiwu-nán tɔɔg woo máalé, í-yɔɔɔ, ɔ:
- ⁷"Duud nán í Tayii ka kée hɛn kəɛg kólí-voɔ gbɔ sú-ú, ma ka na'ad hɛn bíd voɔ gbɔ la má nɔ.
- ⁸Duud nán í-í 'yéí-woo Tayii ka tiino píng né má nɔ!"
- ⁹Hɛn zóó, de"é, yɛ mbaad dán nán í-kuu-dó dɔɔn máa vu-yu-dágá kəddaa? Mbaad nán í-kuu-dón dɔɔn né máa vu-ám náa? Ba vón háá, ɔ: "Tayii hɔ zóó, 'yéí-Ibrahííma woo, ma 'yége nán tɔɔg."
- ¹⁰Amáa hɛn woo ká kóy zag ndenná? Ká kóy pig Ibrahííma ka dó dɔɔn máa láa? Tóó téé, kóy péh, ya dó dɔɔn pigimaa? Amáa dɛn kóy péh, ya dó dɔɔn pigim.
- ¹¹Ibrahííma baa ya dó sí-woo dɔɔn pigim sáá, moo hɛn a tú' Tayii ba tii sí-nán zaga yɛ nán tɔɔg woo yúú zóó, 'yéí-woo-ú. Moo woo nɔ Ibrahííma mbaa ba' nán zóó, 'yéí-kuu-dón dɔɔn né máa voɔ 'waapád, ma Tayii 'yé vu-nán tɔɔg woo vu.
- ¹²Ibrahííma mbaa ba' nán ku-dó dɔɔn máa voɔ nɔ ám, nán í-kuu-dón dɔɔn dágá né, amáa ku- 'yé zóó, voɔ Tayii woolí kó í Ibrahííma ka 'yé ma, ka ya dó dɔɔn pigim máa wɔɔɔ.

Nán zóó, 'yéí-nun hɛn Tayii ka ta yag wuí-má nɔ

- ¹³Tayii ká tad Ibrahííma yag, kan zig woo, ba vún be hág kó í hɛn gaga wɔɔɔ. Tayii ká tan yag yɛ, moo Ibrahííma ba duu dooká Tayii woo vu-yu-máa péí, amáa moo ka 'yége nán tɔɔg woo yúú zóó, 'yéí-woo-ú má nɔ.
- ¹⁴Tow nán í-kuu-duu dooká Tayii woo vu-máa, ka vunno be hág kó í hɛn gaga wɔɔɔ téé, zóó, 'yéí-woo kan mbaa hɛn leená. Yag talí-Tayii woo kan hɛn zaa tóo nɔ péí-ám.
- ¹⁵Moo dooká Tayii woo vu-pɛn voɔ zóó, yéé, Tayii woo nɔ. Amáa ya dooká ku-wuí-péí-máa, hɛn bíd kólí-sí-wuí-péí-ám.
- ¹⁶Moo woo nɔ ma, Tayii ká ta yag yúú zóó, 'yéí-woo, moo bi pú-hɛn woo leená té'. Téé bán mbaa ví waa Ibrahííma woo vu-'waapád, nán ku-duu dooká Tayii woo

vu-máa voo no dágá pélí, amáa nán íkuu 'yé zóó voo woolí-kó í Ibrahíjima wogo máa áh. Ibrahíjima wu-ba' nán zóó 'yéíí-baa ví 'waapád,

17 Kó í debtere ká o máa wogo, o: “Mí 'yé m ba' zig nán voo vu-buulí-na'a.” Tíh Tayii woolí-máa, ba ví waa Ibrahíjima woo vu-yu, moo Ibrahíjima ka 'yé zóó woo Tayii woolí-máa no, Tayii ka nim nán vu-nommé, ka bee hen íkuu-péíí-máa vu, vu-tii mbaa wulí-áh.

18 Ibrahíjima ká feɛ moo Tayii woo, kóo ka hɔn hɔn zóó 'yéíí-tóó né yɛ no sɪ'. 'Yé zóó Tayii woolí ma tii “ba' zig nán voo vu-buulí-na'a” kó í Tayii ka oduu-máa wogo, o: “Zig móó wún bu-í-yogo” áh.

19 Zaa ve' Ibrahíjima woo kan ya sí tɛmɛre ú. Kóo ka taa zaa ba bíh noo súú, Sára áh, ka maa ba duu haɔn sí-waa né yɛ no sɪ', zóó 'yéíí-Ibrahíjima woo 'wáa né.

20 Ibrahíjima 'yé zóó woo yaɔ talí Tayii woo yelé, faan moo né áh, amáa na' Tayii, zóó 'yéíí-woo tii séh sénné mén.

21 'Yé zóó hen Tayii ká ka ta yaɔ wulí 'waapád yɛ ban kóyyú.

22 Moo woo no ma, “Tayii 'yé Ibrahíjima nán toɔg woo.”

23 Amáa moo ku-bínda: “Tayii ka 'yéɛ nán toɔg woo” yɛ, vu-bínda vu-moo Ibrahíjima woo no dágá né.

24 Vu-bínda hen yɛ vu-moo baa ví áh, í-kaa tɔn ví kan Tayii, kaa 'yé ví zóó Tayii ka nim í 'yéíí-baa ví Yesu nommé yɛ woo no.

25 Ká vu-noo Yesu moo hen kólí-sonné baa ví nu, ma Yesu duu níh, moo aa tɔn vi kan Tayii.

Nán Róma Vu 5

Mbaalí-ká'ad kan Tayii

1 Tayii ka tii ba ví nán toɔg woo vu-í-yogo, moo zóó 'yéííí-máa, ba nuh ví ká'ad woolí, moo í 'yéíí-baa ví Yesu Krístu woo no.

2 Yúú woolí-ma, ba nuh ví keb yúú zóó 'yéííí, ba séé ví la sí-Tayii woolí-ú. Ba di ví sí-zóó nán woolí. Hen ka de'ed ba ví zóó máa, wu-kaa 'yé ví zóó moo ba bán nuh ví na"é, Tayii woolí-ú-máa no.

3 Moo hen yɛ vu-yu-dágá pélí, amáa ba de' ví zóó moo kaa nuh ví hen ndógóné áh máa no, moo ba gaa ví hen ndógóné wu-pú-zóó ma"é.

4 Zóó ma"é, wu-kó ma, ba sɛn fóó, ya hen zo"íí. Kaa sɛn fóó, ya hen zo"íí-tée, ba nuh zóó 'yéíí-wulí-áh.

5 Zóó 'yéíí-kó hen son woo né, moo Tayii pú-ba ví zóó nán woo zóó baa vílí, kan yigid woo ka pú-ba ví yelé, áh.

⁶Ká tíń máa ba ví kan néélé, pélí, ma Krístu nɔɔ moo nán kaa duuno ví ní yẹ baa ví nu, kó í Tayii ka gə bá' woo máa wɔgɔ.

⁷Nán tóó a nɔɔ moo nán yéń tóó woo nɔ máa, tæə ú. Sey tóó tée, maa nánán tóó kan ma' zóó, nɔɔ moo nán tɔɔ woo nɔ.

⁸Amáa Tayii tú'ud ba ví aa gaa ví bin híí ba ví 'yénné, moo ká ba ví nán hən bíd kólí, ma Krístu ya nɔɔ moo baa ví.

⁹Tayii tɔn kan ba ví yúú nɔm Krístu woolí, tée bán sэд ví zóó, yéé, Tayii woolí yúú ba'ad woo ka di kólí-yélé,

¹⁰Ká ba mbaa ví í-maag Tayii woo vu-yu, ma duu mbóg moo kan ba ví yúú nɔm Waa woo woolí. Kaa tɔn ví kanno yẹ, bán sən ví yúú ba'ad ka din kólí-yélé, náa?

¹¹Hən gbɔɔ tóó kée dilí. Ba de' ví zóó, Tayii woolí, moo í-yéí-baa ví Yesu Krístu wu-mbógón ba ví kan Tayii.

Adamú vu-kan Krístu wu-

¹²Hən bíd dó ya hágá yelí, moo nán dágá woo nɔ, yéé woo Adamú. Hən bíd wu-pan nɔm yaan, ma nɔm maa nánán vu-'waapád, moo nán 'waapád vu-kó hən bídi.

¹³Múúsa ka pan ná dooká woo né máa, hən bíd ká dilí, amáa dooká Múúsa woo ká ku-péí-máa, Tayii ká s'i'ín nán vu-moo hən bíd voo vu-né áń.

¹⁴Kóó í-yogɔ s'i', nɔm wu-waa gban yúú nán ku-kón hən bíd man kan í-Adamú woo 'má' né máa woolí-áń, deŋ ya bá' Adamú woolí háá, yá bá' Múúsa woo. Adamú máa, man kan nán ka yaa pig woolí-má nɔ.

¹⁵Amáa hən kólí-sənné Adamú woo yẹ, ba gúgúno kan hən púlí Tayii woo né. Moo yéńne, nán 'waapád vu-nɔɔ moo nán dágá woo nɔ. Amáa zóó, nán Tayii woo ká kó kan hən ka pú-nán vu-leená máa, wu-mba hən. Hən yẹ kóy moo nán dágá woo nɔ áń, wu-Yesu Krístu wu.

¹⁶Hən púlí Tayii woo man kan hən í-nán hən bíd kólí-dágá yẹ ka pún máa né. Moo sə"é máa ka yaa yúú nán hən kólí-sənné woolí-yẹ, wu-sə' moo nɔm woo; amáa hən púlí-lee yẹ, yaa woo pig hən bíd kólí-na'a yélé, wu-kó Tayii tɔn kan nán vu.

¹⁷Moo yéńne, nán dágá wu-kó, ma nɔm ka waa gban moo hən kólí-sənné nán dágá woo yé nɔ. Amáa í-kaa nuŋ ví zóó, nán Tayii woo na'a, kaa tɔn ví kanno té' yẹ, bán nuŋ ví vágád, bán waa ví gban moo Yesu Krístu woolí-dágá.

¹⁸Hən Adamú ka kó səd yẹ wu-dɔd nán vu-ya moo sə"é"é, 'waapád. Amáa bán tɔn ví kan Tayii yúú hən tɔɔg kólí-nán dágá yẹ woolí, Yesu Krístu ka səd nán vu-'waapád, wu-nuŋ vágád wulí-yẹ nɔ.

¹⁹Tóg ngóó"é, nán dágá woo ka kó nán 'waapád ku-kó hən bíd yẹ; tóg kilí nán dágá woo wún kó nán 'waapád wún tɔn kan Tayii áń.

20 Ȳmáa dooká Múúsa woo vu-dó ya voo moo hɛn kólí-sɔnné a buu-ú! Ya hɛn bíd kólí-ka hɛ' wulí-máa, zóó, nán Tayɛ̃ woo hɛ' mba hɛn duulí-áɛ̃.

21 Hɛn bíd ka waa gban moo nán uu-nɔɔ ó, máa, zóó, nán Tayɛ̃ woo waa gban yúú hɛn hɛ̃lɛ̃ woo ka kóy yɛ̃lé, moo bi pɛ̃n ba ví laan vágád í-káákáálí-moo Yesu Krístu í 'yéí-baa ví woolí-áɛ̃.

Nán Róma Vu 6

Ba mbaa ví sí-nɔmná yúú hɛn bíddí, ba nuɛ̃ ví vágád Krístu woolí-áɛ̃

1 Tée bán ɔ ví nénná? Ba kó ví hɛn bíd laa tíh tíh moo Tayɛ̃ a kó zóó, nán gbɔɔ ba'aa?

2 Í yɔɔɔ pélí-sáɛ̃! Ba mbaa ví sí-nɔmná yúú hɛn bíddí-ú, ma bán duu dɛ̃n née mbaa ví kan hɛn bíddá?

3 Ba woo ví mam Tayɛ̃ moo bi súg mbaa ví kan Yesu Krístu uu-máa, ví gaa náa? Kaa woo ví mam Tayɛ̃ máa, ba súg nɔɔ ví kannɔ sú-ú.

4 Kaa woo ví mam Tayɛ̃ máa, ba súg dó ví kannɔ béégí-sú-ú, moo kaa súg nɔɔ ví kannɔ yɛ̃ nɔ. Yesu ka níɛ̃m sí-nɔmmé kan nag gban Ba'á Tayɛ̃ woo ú-máa, ba ví áɛ̃, bán mbaa ví mbaalí-'manɛ̃.

5 Kaa súg nɔɔ ví kannɔ kó í-ka nɔɔ wɔɔɔ yɛ̃, bán súg níɛ̃m ví kannɔ kó í-ka níɛ̃m yɛ̃ wɔɔɔ áɛ̃.

6 Ba gaa ví duulí-na'a; mbaalí-káa mbaa ví tíh máa, vu-sug ga' ba ví sí-kan Krístu áɛ̃ la' vbagadí-ú, moo Tayɛ̃ a tud mbaalí-bíd baa ví yɛ̃, moo aa duu mbaa ví sí-gba'a hɛn bíd woo sá,

7 moo nán ka nɔɔ tée, hɛn bíd kan néélé, tóó yúú woolí-péí.

8 Kaa nɔɔ ví kan Krístu áɛ̃ yɛ̃, ba 'yé ví zóó bán nuɛ̃ ví vágád kannɔ áɛ̃.

9 Ba gaa ví sey Krístu ka níɛ̃m sí-nɔmmé ó, máa, ba gaa ví áɛ̃, ba síh duu nɔɔn sí-né. Nɔm sí-kan néélé, yúú woolí-péí.

10 Nɔm woo yɛ̃ hɛ̃in vu-kan hɛn bíd do' dágá kɛd, Ȳmáa mbaalí-woo í 'yá'á yɛ̃ sí-mbaalí-í Tayɛ̃ woo nɔ.

11 Ví áɛ̃ kíí súgún kan Yesu Krístu yɛ̃, i nɔɔ gbɔ hɛn bíd tée, fóó, víí a mbaad Tayɛ̃.

12 Moo woo nɔ, hɛn bíd víí a duu waa gban fóó, vííí sá (vín di nɔmme), i kid hɛn hɛ̃lɛ̃ fóó, tóg sá áɛ̃.

13 'yé fóó, víí ka' tóó moo hɛn bíd kédkéd kólí-sá. Ȳmáa i be fóó, víí pú Tayɛ̃ kó í nán ka níɛ̃m ya nɔmmé máa wɔɔɔ. I dod yúú víí 'waapád ba'ad woolí; fóó, víí uu-mbaa kó í hɛn ba'ad wɔɔɔ; i kó ba'ad a tɔɔd Tayɛ̃ wulí-áɛ̃.

14 Ȳmáa hɛn bíd a duu mbaa ví sá, moo dooká Múúsa woo vu-buun ví sí-né, Ȳmáa Tayɛ̃ 'yé ví sí-kan zóó, nán woo nɔ.

Ba ví gba'a moo hẹn híjílí Tayi wo kólí

- 15 Tée kó nénná? Báń kó ví hẹn bíd moo kaa duun ví sí-dooká Múúsa woo vu-né, ẹmáa kaa mbaa ví sí-kan zóó, nán Tayi wo yẹ naa? Í yọgọ pélí-sáń!
- 16 Ví gaa kaa dọ ba'ad nán tóo woolí-tée, ba ta yag ba bíń kiddu-tóggú, ba bíń tii gba'a woo ú-náa? Maa, tóo tée hẹn bíd wu-paj ba laan nómme, tóo tée tóg kilí wu-paj ba laan, ma ba kó hẹn híjílí Tayi wo.
- 17 Ẹmáa ba na' ví Tayi. Í víi kii mbaa gba'a hẹn bíd woo máa, ví ya duu hẹn tú"í ku-tú'ud ví yẹ kan zóó, víi 'waapád sú'ú.
- 18 Ví sэд sí-vii hẹn bíddí-ú, ví tii sí-gba'a moo hẹn híjílí Tayi wo kólí-ú.
- 19 Mí moo kó í-nánán wogó, moo fọ́, víi kan néélé, buwí-na'a pélí. Ká tíń máa, ví dọ ba'ad hẹn síd kólí-kan zóó, víi 'waapád, ví kó hẹn bíd, ví ngóogó Tayi tóg áń. Ẹmáa 'yá'á yẹ máa, séy i kó ba'ad Tayi wo kan zóó, víi 'waapád áń, moo i kó ba'ad hẹn híjílí Tayi wo n.
- 20 Sey kii mbaa lá gba'a hẹn bíd woo máa, ví sэд sí-hẹn híjílí Tayi wo kólí-ú.
- 21 Sey woo máa, ví nuń hẹn yéń woo ẹná? 'Yá'á yẹ ví họ gaa ma, ma séń kó ví sú'ú-náa? Ba'ad woo paj ba laan nómme!
- 22 Ẹmáa 'yá'á yẹ máa, ví sэд sí-mbaalí-gba'a hẹn bíd woo ú, ví sí-gba'a Tayi wo vu-yu. Ví kó ba'ad, vín tii mbaa kó í-Tayi ka mbaa yẹ wogó. Sí'íd woo máa, vágád káákáá Tayi woolí,
- 23 moo hẹn bíd sú'ú-ba woo kan nómme, ẹmáa hẹn Tayi ka pú-ba té' máa wu-vágád káákáá woolí-kan yég Yesu Krístu í'yélfí-baa ví woo n.

Nán Róma Vu 7

Hẹn gúguné yúú wẹ kan kéélé

- 1 Dan kirtẹn vu, ví gaa moo kán did ví ọlé yẹ vu-sú'ú, moo ví gaa dooká vu-sú'ú áń. Dooká máa néélé, voo di yúú nán ka mbaa lá záad máa woolí.
- 2 Tow, wakéé ka éé wẹ tée, dooká vu-tán vu-kan wẹ sú'ú, sey wẹ ka mbaa lá záadná téelí. Ẹmáa wẹ ka nọ sú'ú-tée, dooká vu-duu tan sí-wakéé yẹ né.
- 3 Ẹmáa wẹ ka nọ ná né péń, ka la éé wẹ tóo tée, vu-beewu-wakéé báa kólí. Ẹmáa wẹ ka nọ sú'ú-tée, dooká vu-on moo tóo yúú woolí-né. A la éé wẹ tóo tée, kón báa né áń.
- 4 Ví áń, dan kirtẹn vu, ví mbaa nómna yúú dooká Múúsa woo vu, moo ví sóg kan fọ́, Krístu woo, moo bi mbaad nán tóo n. 'Yá'á yẹ, ví mbaad í-ka níń nómme máa sú'ú, moo aa kód ví Tayi ba'ad ka híjílí má n.
- 5 Sey kaa mbaa ví lá mbaalí-í-híjílí nánán voo máa, dooká vu-sen moo taalí-bíd fọ́, ma hẹn bíd baa kó ba'ad fọ́ baa vílí 'waapád, baa paj laan ba ví nómme.

⁶Amáa 'yá'á ye, dooká duu za'an ba ví ní, moo ba nɔo ví, ba hí'ín ví kan hɛn ka tú' ba ví pee sú'ú. Bán kód ví Tayii ba'ad kan hijnaa 'manj tóó, kan néélé, yigid Tayii woo nɔ, amáa kan hijnaa see dooká voo nɔ péli.

Dooká wu-kó, ma nán vu-kó hɛn bíd

⁷Tée bán ɔ ví nénná? Dooká máa vu-hɛn bíddaa? Péli-sám! Amáa dooká vu-tú'un hɛn ye ba hɛn bíddi. Moo yé'íne, dooká kan ɔn: “Am ha' zóó hɛn dam woolí-sá” né tée, ka míń gaan zóó ha"í-máa ba hɛn bíddi né.

⁸Hɛn bíd ka duu dooká yɛ máa, nuɲ hijnaa wulí, ma pún moo taalí-zóólé, moo zóó ha"í-hɛn dan voolí. Dooká yɛ kan péli-tée, hɛn bíd kan mbaa né ám.

⁹Sey kán kin ná dooká vu-né máa, mí mbaa záádná. Amáa kán ki dooká vu-sú'ú-tée, hɛn bíd nuɲ sí-néélé ɔ,

¹⁰ma mí tii nɔo zóó míílí. Dooká kan paɲ fóó, mí laan ya vágádí-máa, tii paɲaɲ laan ya nɔmmé,

¹¹moo hɛn bíd nuɲ sí-hijnaa wulí-ú, zo'on kan dooká vu, ma duu nɔon zóó míílí kan dooká yɛ vu-ám.

¹²Moo woo nɔ, dooká Múúsa woo vu-hɛn Tayii woo nɔ. Moo Tayii woo vu-tú' hɛn híílí Tayii woo vu-duu-ú-ám.

¹³Hɛn ka duu-máa tii nɔon sá'áa? Péli-sám, amáa hɛn bíd wu-paɲ nɔm yaan. Aga tú' hɛn dán bii ba hɛn bíddi, be hɛn duu-kón ba'ad wulí, ma nɔon. Dooká vu-vud hɛn bíd fóó tú' ba hɛn bíddi kəd.

Hɛn bíd wu-buu nán vu-

¹⁴Ba gaa ví dooká máa, vu-vúd Tayii woolí, amáa í-míí máa, mí nánánne, hɛn bíd buun sú'ú.

¹⁵Mí kin hɛn kólí-míí ní ám, moo mí kón hɛn kán híjń má nɔ né, mí tii kó hɛn í kán máń vu-máa méń.

¹⁶Hɛn kán kó vu-ye, aɲ ma vu-tée, mí gaa dooká máa vu-duu-ú.

¹⁷Moo woo nɔ ma, hɛn kán kó ye, mí kón né, amáa hɛn bíd ka mbaa míílí ye wu-kó.

¹⁸Mí gaa hɛn duu-tóó míílí péli, moo fóó, mí fóó, nánánne. Kóó híílí hɛn duu-kólí-a dí zóó, míílí sɪ', mí kan néélé, kólí-woo péli-ám,

¹⁹moo mí kón hɛn duu-kán híjń kólí-máa né, amáa mí tii kó hɛn bíd kán sɛn né má nɔ.

²⁰Tow aɲ kó hɛn kán sɛnnɔ né má nɔ tée, mí kón né, amáa hɛn bíd ka mbaa míílí ye wu-kó.

²¹Mí hɔ hɛn í-tóó ye; sey kán híjń bi kó hɛn duu-tée, taalí-tóó tii laan mí ya hɛn bíd kólíí.

22Zóó, míílí máa, mí híí bi duu dooká Tayii woo vu-yu.

23Amáa mí họ hẹn tóó zóó, míílí áń, wu-kó sii kan moo taalí-míí. Ma hẹn yẹ tú 'yén gba'a hẹn bíd woo ka di zóó, míílí yẹ.

24Wáy! Gím gbọọ tóó naá! Hẹn fọ́ọ, míílí ka din p̄ané laan ya nɔmmé yẹ, nóo wún s̄enná?

25Mí dẹn míí Tayii nag kan yég Yesu Krístu í 'yélí-baa ví woo nɔ! Moo woo nɔ ma, zóó, míílí mí di míí ba'ad dooká Tayii woo kólí í yọgọ, amáa hẹn tóó zóó, míílí wu 'yén gba'a hẹn bíd woo.

Nán Róma Vu 8

Mbaalí-kan yigid Tayii woo nɔ

1'Yá'á yẹ máa, Tayii wún s̄ə'ə̄n nán í-kuu-súgún kan Yesu Krístu woolí-máa vu-moo né,

2moo yigid Tayii woo wu-pú nán kuu-súgún kan Yesu Krístu woolí-máa vu-vágád. Néélé, woo wu-vun nag hẹn bíd woolí, kan nɔmmé áń.

3Hẹn dán baa ví ka s̄én dooká Múúsa woo vu-né yẹ, dooká yẹ vu-kan néélé, tóó pélí. Amáa Tayii wu-kó hẹn woo. Ba' Waa dán woo kó í nán hẹn bíd kólí-tóó wọgọ moo hẹn bíd baa ví nu. Tayii s̄ə' moo í-yọgọ yúú hẹn bíd fọ́ọ baa vílí yélí.

4Tayii kó hẹn yẹ moo hẹn dooká yẹ kuu-híí máa a kóy fọ́ọ baa vílí, í-kaa duun ví hẹn dán fọ́ọ baa vílí ní, amáa kaa duu ví yigid Tayii woo yẹ nɔ.

5Nán í-kuu-mbaa voo mbaalí-í-nánán voo máa, vu-dii voo déń hẹn fọ́ọ nánán ka híí máa wu-kólí. Amáa nán í-kuu-mbaa voo mbaalí-í-yigid Tayii woo máa, vu-dii voo hẹn í-yigid Tayii woo ka híí máa wu-kólí.

6Hẹn dán í-fọ́ọ ka híí máa, laan ba woo nɔmmé. Amáa hẹn híílí í-yigid Tayii woo máa, laan ba woo ya vágád Tayii woolí, kan ya fọ́ọ ká'áđí-áń.

7Nán í-kuu-híí voo déń hẹn híílí fọ́ọ nánánne máa, vu-nán maag Tayii woo vu-yu. Vu-duun dooká Tayii woo vu-né, vu-kan néélé, kólí-woo pélí-áń.

8Nán í-kuu-mbaa mbaalí-nánán voo yẹ, vu-tọ̄n Tayii né s̄ám.

9Amáa tow yigid Tayii woo a mbaa di zóó, vílí ú tée, víí ví mbaan mbaalí-nánán voo nɔ né, ví mbaa mbaalí-yigid Tayii woo nɔ. Nán tóó yigid Krístu woo a woolí-pélí-tée, nán yẹ nán woo nɔ pélí-áń.

10Tow Krístu a di zóó, vílí tée, fọ́ọ víí a nɔo moo hẹn bíđđi s̄j', yigid Tayii woo p̄an ya vágád di vílí, mbóg ví, moo Tayii t̄on kan ví sú'ú.

11Yigid Tayii woo ka nim Yesu nɔmmé yẹ a wu-mbaa zóó, vílí tée, wún kó fọ́ọ, nɔm víí yẹ wún mbaa z̄áđ kan néélé, yigid woo ka mbaa vílí yẹ kó í-ka nim Krístu nɔmmé yẹ wọgọ.

12 Moo woo no, dan kirtén vu, ba di ví kan booí. Amáa boo í-ka duu ba ví fójó, baa vílí má no pélí. Ba duu ví híjíjí woo sá,

13 moo i mbaa mbaalí í-nánanne tée, vín di nómme. Amáa i noo ba'ad hén dán vílí fójé, yé kan néélé, yigid Tayii woo no tée, vín nuñ vágádú.

14 Nán 'waapád ku-duu yigid Tayii woo máa, vu-waa Tayii woo vu-yu,

15 moo yigid kíí nuñ yé, yigid í-ka tii ví gba'a má no pélí, wu-kón ví dúú-né ám. Amáa ví nuñ yigid Tayii ka tii ví waa Tayii woo yé vu-yu, wu-tú'ud ba ví, ma ba ọd ví Tayii moo ọg yúba: "Ábba!" (Ba'á!)

16 Yigid Tayii woo aga wu-ọd yigid baa ví ba ban ví waa Tayii woo vu-yu.

17 Ba ví waa woo vu-yu, bán nuñ ví hén yé"é, woo ka tad zig woo vu-yag wulí-yé ám. Bán nuñno ví kan Krístu ám. Tow aa súg nuñ ví hén ndógóné kan Krístu tée, bán duu nuñ ví na"é, kanno ám ya gbanj waalí-woolí.

Gbanj waalí-í-a di yaalí-má no

18 Mí taa hén ndógóné kaa di ví nuní 'yá'á ye ye, ba gúgúnno kan na"é, Tayii a din ba ví tú"í yé né.

19 Hén yimné Tayii woo vu-'waapád, vu-'yé zójó, laa zágá Tayii a tú' waa woo vu-wulí-máa,

20 moo Tayii tii hén yimné yé vu-hén lee, amáa hén yé kóy duun híjíjí hén yimné voo né, moo Tayii wu-'yé vu-í-yogọ. Amáa Tayii 'yé zójó, woo,

21 moo sey tóólí-tée hén yimné vu-ám, vún sэд nag í hén tunní ka buu vu-yé woolí. Tée vún mbaa kan yúú voo, kan na"é, tée vún man kan waa Tayii woo vu.

22 Ba gaa ví 'yá'á ye hén yimné 'waapád vu-di ndelí; hén di vu-ndógóné kó í wakéé, tóo ka di waa haalé, máa wogọ.

23 Amáa hén yimné hágá ye vu-din ndelí-vu-dágá né; í-kaa dən nuñ ví yigid Tayii woo ye, ba di ví ndelí-zójó, ám, ba laa ví hén Tayii ka 'yé d waa woo vu, a sэд fójó, baa ví wulí-ám má no.

24 Tayii ká sэд ba ví sú'ú, amáa ba 'yé ví lá zójó, wulí-ám. Tow aa họ ví hén kaa 'yé ví zójó, wulí-yé sú'ú-tée, duu sí-hén zójó, 'yé lí pélí. Nóo duu 'yé sí-zójó, yúú hén ka nuñ máaléjá?

25 Amáa aa 'yé ví zójó, yúú hén kaa nugun ví lá né máalé, tée, ba ma' zójó, laawu ví laalí.

26 Ba 'yén ví néélé, buulí-na'a né, ma yigid Tayii woo wu-di ba ví maalé, ám, moo ba bá' ví Tayii gaan duu-na'a né. Amáa yigid Tayii woo aga baa bá' Tayii kan ndelí-yagá pε. Ndelí-woo máa, ba vud ọn né ám.

27Tayii ka họ hẹn gaa la woo zóólé, yẹ, gaa woo hẹn yigid ka híj bi bá"u-máa ó, moo yigid bá"u-yúú nán í-woo voolí-kó í-Tayii ka híj wọgọ.

28Ba gaa ví Tayii kó ba'ad moo hẹn 'waapád a duud nán ku-híjwọ máa voo nọ, nán í-ka yee bee vu-kó í-ka híj wọgọ má nọ.

29Nán Tayii ka dẹn yee vu-máa, mbóg moo yúú voolí, moo uu-tii mbaa kó í-waa bii vu-wọgọ áń, moo Waa bii a mbaa waa nii dúú buwí-na'a yẹ voo nọ.

30Nán Tayii ka yee vu-yẹ, bee vu-áń. í ka bee vu-yẹ, tii vu-í-tọgọ woo vu-áń. í ka tii vu-í-tọgọ woo vu-yẹ, pú-vu-na"é, woo áń.

Zóó nán Tayii woo bu-ú

31Bán duu ọ ví sí-tóó ẹnà? Tayii máa, baa ví nu. Nóo wún kó moo kan ba vílá?

32Hágọn ba ví Waa dán woo né, amáa doodu-nommé moo baa ví 'waapád. Tée wún sug hẹn pú-ba ví 'waapád kan Waa woo áń; í-yọgọ náa?

33Nóo wún doo nán Tayii ka yee vu-yelá? Péli, moo Tayii wu-ọ ba vun kan moo péli.

34Nóo wún sẹ'əd vu-moolá? Péli, moo Yesu Krístu wu-nọ, ma duu níń nómme, mbaa di ka' nag nánne dáj Tayii woolí, di Tayii bá"í-yúú baa vílí áń.

35Nóo wún hi'in ba ví kan zóó nán Krístu woo yelá? Hẹn ndógóné, kan zóó, tọ"é, kan moo dunní vu, gọm vu, kan gím, kan hẹn dúú-zálí, kan nóm, vúnno hi'in ba vía?

36Debtere ọ: "Vu-nọ vó zágọgọ moo móo nọ. Vu-kó vó kó í-mbee tóo ku-pẹn vu-laan sẹ"é, máa wọgọ."

37Amáa kóo í-yọgọ sí', ba mba ví hẹn dog wulí 'waapád kan néelé, í-ka híj ba ví yẹ woo nọ.

38Mí 'yé zóó, hẹn a hi'in ba ví kan zóó nán woo yẹ máa péli. Kóo nóm, kóo mbaalí-záad, kóo maleeka vu, kóo nán gbọọ woo télá, kóo hẹn hẹn mbaalí-í-be"í vu, kóo hẹn uu-di mbaalí-bəə ye, kan í-uu-di yaalí-yógó yẹ vu-áń,

39kóo hẹn í-be"í-vu, kan hẹn hágá yelí-vu, kóo hẹn Tayii ka yib vu-'waapád. Hẹn tóo dágá aga wún hi'in ba ví kan zóó nán Tayii woo ka tú'un ba ví Yesu Krístu í'yelí-baa ví woolí-yẹ né.

Nán Róma Vu 9

Tayii kan Izraél, zig woo ka yee má nọ

1Mí ọ moo yéńne, mí nán Krístu woo nọ, mí kón vbáddi né. Yigid Tayii woo wu-tu-zóó, míí, wu-ọn ba moo yéńne áń;

2zóó, míí víj mba keb, baa ndógón zágọ 'waapád.

- ³Taalí-í-míí máa, kan duud zig míí ú téé, mí híí míí Tayii kan ga'an nag, ka míín híín kan Kíristu ú.
- ⁴Vu-waa Izraél vu-yu. Tayii 'yé vu-waa woo vu-yu, tú'ud vu-na"é, woo, tad vu-yag ba bíín mbaa Tayii voo no, pad vu-moo woo, vu-gaawu-na"é, yéhná, vu-nun yag talí-woo vu-kédkéd.
- ⁵Vu-zig a ba ví yée gbog woo vu-yu. Vu-hag Kíristu zig voolí-ám, wu-mbaa yúú hén too vulí 'waapád, wu-Tayii. Ba na"o ví háá káákáá, aamén.
- ⁶Mí híí bi on yag talí-Tayii woo ba tiin sí-hén lee ú-né, amáa Izraél aa yée vu-'waapád vu-zig Izraél aga déh kèddi péli.
- ⁷Ibrahííma aa yée vu-'waapád vu-waa woo vu-yu-yéhná péli-ám, moo Tayii ká od Ibrahííma: "Zig lizág woo máa vu-waa móó."
- ⁸Hén yé tú' waa í-kuu-hag vu-kan mem máa, vu-waa Tayii woo vu-yu-péli; amáa waa í-kuu-hag vu-kan yag talí-Tayii woo máa, Tayii 'yé vu-yu-waa woo vu-yéhná.
- ⁹Tayii ká ta yag, o: "Ve' dágá a yag téé, míín duu yaa díli; Sára wúh nun waa ú."
- ¹⁰Hén yé no dágá péli-ám. Rebéka waa woo vu-idú ám vu-waa ba'a dágá vu-yu, a vó yée lizág wu-hag vu.
- ¹¹⁻¹²Rebéka ka hāg vu-lá né, kuu-kón ná hén bíd too kan hén duu-né ám máa, Tayii od Rebéka: "Waa nii wúhno kód daa sáí ba'ad." Tayii wu-kó hén yé, amáa moo ba'ad waa voo no péli; Tayii wu-mbóg moo ma, sēg í-ka híí máa, beewu-
- ¹³kó í-debtere ka o wog, o: "Mí híí Yaakúbu, ma mí máh Esáw."
- ¹⁴Tée bán o ví nénná? Tayii kón hén kəg né náa? Kón né sáí,
- ¹⁵moo Tayii ká od Múúsa: "Míín kód kóó nónná zóó, nán kó í-kán híí wog. Míín ho gím gaad kóó nónná kó í-kán híí wog ám."
- ¹⁶Hén woo kóy duun hííí nánán woo no né, kóó fóó sēnné nánán woo no né ám, amáa Tayii wu-kóddu-zóó nán.
- ¹⁷Tayii od Faarón gbanii Mísira debtereli: "Mí dom gbanii moo bi tú' hén mbalí míí móólé, moo nán hág 'waapád wu-gaa yég míí vulí-ám."
- ¹⁸Tayii ho gím gaad nán ka híí máa vu-í-yog; yú tóg nán too voo kó í-ka híí wog ám.

Zóó yéé Tayii woo, kan zóó nán woo no

- ¹⁹Tóó téé nán too wúh vin: "A di í-yog téé, moo on Tayii ka sée nán vulá? Nóo wúh nda doo kan hííí Tayii woolá?"
- ²⁰Dan gboo, mó móó nóo kám faa moo Tayii woolá? Hád gbág too vi wakéé ka yogwó máa: "Moo on mó yon í-yogólá?" áa?

- 21 Wakéé, gbág yọọlé, kó hẹn ka híjǐ máa yúú hád van woolí-ú. Hád dágá yẹ wún yọọ gbág yéé, wulí, ọmáa wún yọọ gbág tóó vu-wulí-kédkéd áǎm.
- 22 Ọmáa Tayiḥ híjǐ bi tú' zọ́ọ, yéé, bii, kan hẹn mbalí-bii nu. Kóó í-yọ́ọ sǐ', nán ku- maa ba kóó vu-zọ́ọ, yéé, ku- maa tunní máa vu, Tayiḥ ma' zọ́ọ, yúú voolí.
- 23 Híjǐ bi tú'ud ba ví na"é, bii ba bu- di née yúú baa vílílá! Tayiḥ mbóg ba ví, bi họ gírń gaad ba ví, ba aa nuḥ ví na"é, billí áǎm.
- 24 Tayiḥ bee ba ví, nán Yúúda vu-yu-dágá pélí, ọmáa bee zig tóó vu-áǎm.
- 25 Tayiḥ ọ moo yẹ di debtere Oozée woolí, ọ: “Nán í ku- nán zig míí pélí-máa, míń bee vu-yu-zig míí; zig í-kán sénno né máa, míń bee wu-yu-í-híjǐ míí áǎm.
- 26 Ya tóó kúu- ọd vu: ‘Ví víí zig míí pélí’ máa, wún bee vu- ‘Waa Tayiḥ í-záǎd woo vu-yu.’ ”
- 27 Esáya bíńda moo yúú waa Izraél voolí, ọ: “Kóó waa Izraél u- bu- kó í hád sagad yąg mammé wọgọ sǐ', nán waaná' aga no voolí-sąamé vúnno séd,
- 28 moo í 'yéí- Tayiḥ wún kó moo moolé, woo a kóy vaná hágá yelí- 'waapád.”
- 29 Esáya dágá yẹ ká moo moo tóó tíj sù-ú-áǎm, ọ: “Tow í 'yéí- Tayiḥ ka mba hẹn 'waapád yẹ, kan gbón ba ví waa woo tóó vu-hágá yelí-né téé, ka ban tii mbaa ví sí-í-kaa Súúduma wọgọ ú, ka ban man ví kan kaa Gomóorí.”

Zig Izraél vu-kan moo tọọ 'maḥḥi

- 30 Téé bán ọ ví nénná? Nán í ku- nán Yúúda pélí, ku- soon tọọg Tayiḥ woolí-né pee, vu-tii nán tọọg Tayiḥ woo yúú zọ́ọ 'yéí- voolí-sù-ú.
- 31 Zig Izraél vu-duu dooká vu-buulí-na'a moo Tayiḥ ba a 'yé bi í tọọg woo vu-yu, ọmáa vu-nugun hẹn dooká ku- ọn yẹ né áǎm.
- 32 Moo ẹná? Moo vu-soon hẹn a tọọd Tayiḥ máa kan zọ́ọ 'yéí-né, vu-taa ba bíń nuḥ kan ba'adi. Ọmáa hẹn woo mbaad vu-kó í 'yẹge tóó ku- fén yúú woolí-máa wọgọ,
- 33 kó í Tayiḥ ka ọ debterelí-wọgọ, ọ: “I ki péń, mí 'yé 'yẹge kaa Sióḥḥí-yọ; nán vún baa fén wulí; vún ii wájǎ wulí. Ọmáa nán a 'yé zọ́ọ woo wulí-tée, séjń wún kónno né.”

Nán Róma Vu 10

- 1 Dan kirtén vu, hẹn kán híjǐ kan zọ́ọ míí 'waapád, kán bá' Tayiḥ yúú woolí-áǎm máa, wu-yẹ no; nán Yúúda u-séddú.
- 2 Mí gaa vu-pi zọ́ọ, yúú moo Tayiḥ 'yénné, ọmáa zọ́ọ pilí voo yẹ tú'un ba hẹn gaalí né áǎm,
- 3 moo vu-gaan Tayiḥ ba tii nán vu-í-tọọg woo vu-nénná máa né. Ọmáa aga vu-híjǐ bi soo tọọg Tayiḥ woolí-kan hįnaa dán bii nu. Ma vu 'yén zọ́ọ, yúú hẹn Tayiḥ ka kó ma, bi tọn kan vu-wulí-yẹ né.

⁴Krístu ka yaa máa, dooká Múúsa woo vu-sí' sú'ú, moo nán zóó, 'yéí-wu-ɬon kan Tayii wulí.

Nán í-kuu-'yé zóó, voo í-'yéí-Yesu woolí-máa, wúh séd waapád

⁵Hɛn Múúsa ka bínda yúú ɬonné kan Tayii hɛnaa dooká woo wulí-máa, wu-ye no: “Nán ka duu dooká Múúsa woo vu-máa, wúh nuɲ vágád yéíhá ó.”

⁶Amáa yúú ɬonné kan Tayii yúú zóó 'yéííí-máa, debtere o: “Am o zóó móólé; ‘Nóo wúh dáá dɔg be"íhá?’ sá.” (Moo ye tú’ “Nóo wúh sid zuu-Krístu be"í-pilá?”)

⁷Am o: “Nóo wúh sí zuu hágá zulíhá?” sá áh. (Moo ye tú’ “Nóo wúh sí zuu-la vud dɔg Krístu kaa nɔmméla?”)

⁸Amáa debtere o nénná? O: “Moo Tayii woo di bé' kan mó, di yag móólé, di zóó móólé áh;” moo máa ye wu-yag ba'ad zóó 'yéí-woo, ma kóo pa moo yúú woolí-ye no.

⁹Tow am oɔ nán vu-kan yag móo Yesu ba wu-í-'yéí, tow am feɛ zóó móólé, Tayii ba nimmo sí-nɔmmé ó-tée, mún séddú.

¹⁰Moo ɛná? Moo nán ka feɛ moo zóólé-tée, Tayii ɬon kanno sú'ú. Nánán ka moo moo kan yag woo téé, Tayii sɛddu-sú'ú áh.

¹¹Debtere o: “Nán a 'yé zóó, woo wulí-tée, séh wúh kónno né.”

¹²Hɛn ba sɛg nán Yúúda vu-kan nán í-kuu- Yúúda péí-máa vu-áh, péí, moo Tayii wu-í-'yéí-nán voo 'waapád. Be hɛn naa woo na'a ye 'waapád, pú-nán í-kuu-duu yég woo máa,

¹³moo debtere o: “Nán í-kuu-duu í-'yéí-máa, wúh séd 'waapád.”

¹⁴Amáa wu-'yén zóó voo woolí-né téé, wúh dɛɲ née duuwulá? ɛ-kin ná moo woo né téé, wúh dɛɲ née 'yé zóó, voo wulíhá? Nán tóo a on vu-moo woo né téé, wúh dɛɲ née kilá?

¹⁵Tow wu-ba'an nán tóo vu-la né téé, nóo wúh la oɔ vulá? Debtere o í-yogo, o: “Nán kuu-paɲ moo ɬoɔ 'maɲ yaan máa, hɛn zóó de"éé.”

¹⁶Amáa nán 'waapád ká vu-feɛn moo ɬoɔ 'maɲ né, moo Esáya o: “Í 'yéí-vóo, nóo feɛ moo vóo yagáhá?”

¹⁷Nán vu-ki yag ba'ad, ma vu-'yé zóó, voo wulí. Yag ba'ad ye wu-moo palí-yúú Krístu woolí.

¹⁸Amáa mí vi moo péh, yee téé vu-kin yag ba'ad ye náa? Amáa vu-ki sú'ú! Debtere o: “Yég voo kiy hág 'waapád; moo voolí-yagá vu-kiy hág, yag hág sí'íɔd wulí-áh.”

¹⁹Mí duu vi moo tóo péh, yee zig Izraél vu-kin náa? Hɛn Tayii ka o yag Múúsa woolí-máa, wu-ye no: “Mín kó, vín mood nán í-kuu-zig yéh péí-máa vu-sig. Mín kó, vín kóɔ zig í-ka kan moo taalí-péí-máa wu-zóó, yéé.”

²⁰Esáya vud ɔ la həd áǵm, Tayɪ ɔ: “Nán í-kuu soon mí ní máa, vu-nugun sú'ú. Nán í-kuu-been mí ní máa, mí tú'ud vu-fóó, míí áǵm.”

²¹Amáa Esáya ɔ moo yúú nán Izraél voolí-áǵm, ɔ Tayɪ ba ɔ: “Mí baa éé, nag laan zig ki tóg sá yɛ vu-záǵaǵa, bi fɛɛ vu-ú, amáa vu-ma sú'ú.”

Nán Róma Vu 11

Tayɪ man zig woo Izraél né

¹Mí vi, yee Tayɪ ma zig woo Izraél sá'áa? Pélí-sáǵm! Mí míí nán Izraélí áǵm. Mí Ibrahíjma aa yéei, zig Benzamén woolí.

²Tayɪ man zig woo ká yeen tíǵ yɛ né. Ví gaa hən debtere ka ɔ máa ó náa? Hən Elía ká gbód Tayɪ dam yúú Izraél woolí-má nɔ. Ká ɔ:

³“Í 'yéí-míí, vu-nɔ anábi móó vu, vu-bugu ya hən ha"í-móó vu-áǵm. Kéé sí-míw, mí dágá, ma vu-bi nɔn áǵm.”

⁴Amáa Tayɪ híjdu: “Mí 'yé nán míí vu-díí-uzinɛere gúndem. Vu-nə'əyn voo tíǵ tayɪ Ba'ál woolí-né.”

⁵Dí í-yogɔ 'yá'á yɛ áǵm. Nán tóó Tayɪ ka yee vu-kan zóó, nán woo máa, vu-kéé díí-waaná' áǵm.

⁶Yee vu-kan zóó, nán woo nɔ, amáa moo ba'ad voo nɔ pélí. Kan í-yogɔ pélí-tée, zóó, nán Tayɪ woo kan zóó, nánne pélí-áǵm.

⁷Tée bán ɔ ví nénná? Hən Izraél ka soo máa, nugu ní. Amáa séy nán í-Tayɪ ka yee vu-máa, vu-nuɲ. Nán tóó voo máa, vu-kan néélé, kilí woo pélí

⁸kó í-debtere ka ɔ wɔɔɔ, ɔ: “Tayɪ nɔ vu-zóó, Yəə, vu-nóó. Yú vu-tóg háá, yá záǵa bæə yɔ.”

⁹Daavíd áǵm ɔ: “Hən lálí-voo a tiid vu-ség vəǵéi, kan búy, uu-bád wulí, uu-nuɲ hən sɪ'jní wulí-áǵm;

¹⁰nóó voo a yəə, vu-la, uu-hɔ sá. ʘ-kúń mbaa wulí-káákáá áǵm.”

¹¹Moo woo nɔ mí vi, nán Yúúda kuu-kó hən sɔd máa, vún ti la sí-voo kəddaa? Pélí-sáǵm! Amáa yúú hən kólí-sonné voo yələ, zig nán tóó vún sɛd, moo nán Yúúda uu-mood vu-siggí.

¹²Amáa hən kólí-sonné voo uu-kó ma, zig tóó vu-nuɲ hən naa Tayɪ woo. Nán Yúúda vu-tii hən lee moo zig nán tóó uu-nuɲ hən gbɔɔ Tayɪ woo áǵm. Amáa tow nán Izraél uu-fɛɛ moo Tayɪ woo 'waapád tée, zig tóó vún nuɲ hən gbɔɔ mba hənnáa?

Nán í-kuu-Yúúda pélí-máa, vún sɛd áǵm

¹³Nán í-kíí Yúúda pélí-yɛ, mí híj bi ɔd ví moo tóó nɔ. Mí waa ba'ad í-Tayɪ ka ba'an la nán í-kuu-Yúúda pélí-máa voolí, ma zóó, də'ɛn yúú ba'ad míí yelí.

- 14Tóó téé mín luu zóó, sig moolé, mem míí yẹ voo í-yoggo, moo nán tóó sɔam woolí-u-séddú.
- 15Sey Tayii ka ma nán Yúúda vu-máa, mbógod zig nán vu-'waapád hijnaa laalí woolí-súú. ʔmáa a duu be vu-tée, nán í kúu-mbaa kó í nom vu-wogo yẹ, wún duu níím áím.
- 16Tow uu-dəŋ ha'ad Tayii beréd ka' tóó téé, beréd í kéelí woo 'waapád Tayii woo no áím. Tow uu-ha'ad Tayii la' zágád tóó téé, la' woo kan 'méŋ woo áím, woo no.
- 17Zig Izraél mbaa kó í la' kúrn kuu-ndag babbí-máa wogo. Nán tóó ka ndag la' lálí-woo, ma ka sə'ə nag woo tóó vu, ka la sə'ə la' nag tóó vu-hóg tíŋ, ka pɔɔa bé'e vu-la' yelé, téé, la' kuu-bé' yẹ nuŋ hən ha'an sí-zágád la' tóó yẹ woolí-ú. Í móó kám nán Yúúda pélí-yẹ, mó man kan la' tóó kuu-du-ya hógó, kuu-bé' ha' la' kúrn mí yẹ no.
- 18Moo woo no, ʔm hə la' nag kuu-sə'ə gbo vu-yẹ hən leená sá, moo la' nag wu-tín zágád né, ʔmáa la' zágád wu-tíd la' nag vu.
- 19Tóó téé mún o: “Ká vun sə'ə la' nag yẹ vu-gbóo sí-voo ú, moo bi bé'én mí yagalí-náa?”
- 20Moo yéŋne. Tayii sə'ə vu, moo vu-'yén zóó voo woolí-né. Móo fẹy ya mbaalí-woo mbaa, moo kám 'yé zóó móó woolí-má no. ʔm gág yúú na"éé! ʔm ndog Tayii la' ú!
- 21Nán Yúúda vu-la' nag déŋ kəd, ʔmáa tow Tayii a tu-'yén vu-kéd né téé, mó áím, Tayii wún tu-'yén mó kéd né áím.
- 22ʔm hə gaa Tayii ka kód nán ba'ad woo vu-zóó nán ma, ka duu pi kan vu-yẹ no. Pi kan nán ku-kó hən bíd máa vu-yu, ʔmáa í-móó máa, tɔm sí-móó tɔtɔ. Téé ʔm mbaa zóó nán woo yelí, moo kan hee gbom kó í la' nag wogo áím.
- 23Tow nán Yúúda uu-gbo moo faalí-voo yẹ téé, Tayii wún duu ya bé'e vu-ya mbaalí-voo ká yelé, moo wu-dí kan néelé, duu bee bé'e vu-wulí.
- 24Í móó kám nán Yúúda pélí-yẹ, mó móó la' í-kuu-sə'ə ya hóg tíŋ má no. Tayii sə'ə ya bé'em móó la' kúrn babbí-yelé, bé"i. Nán Yúúda máa vu-vúd la' zágád yelé; bé'ené voo duu təən sí-né.

Zig Izraél wún séd áím

- 25Dan kirtén vu, mí híí i gaa moo yéŋ í-tóó ka yúg má no, moo i taa ba bin nán kebbi sá. Moo súu-wu-ye no, Tayii kó hən tóó, ma nán Izraél ka' tóó vu-kan néelé, zóó voo 'yelí woolí-pélí, háá, a yə zig tóó vu-'waapád uu-dó gban waalí woolí-péŋ.
- 26Tée zig Izraél wún séd 'waapád kó í-debtere ka o wogo: “Nán hən sənné wún yaa kaa Sióŋŋí. Wún be zóó bíd zig Yaakúbu woo vu-luu.

- 27Yag kán tad vu-máa wu-yẹ nɔ, sey ɔn vud hɛn bíd voo vu-té nɔ.”
- 28Sey nán Yúúda kuu-ma moo tɔɔ 'maɲ máa, vu-tii nán maag Tayii woo vu-moo víí nu. ʔmáa Tayii ká yee vu, ma híí vu-moo aa yée voo voo nɔ,
- 29moo Tayii pú-hɛn tée duu bɛn né; ka bee nán tée duu tiin yag né.
- 30Ká ví kin Tayii tóg né áǎ, ʔmáa 'yá'á ye ví nuɲ zóó, nán Tayii woo sú'ú-moo nán Yúúda kuu-kinno tóg né má nɔ.
- 31Í voo áǎ, 'yá'á ye vu-kin Tayii tóg né, moo Tayii a hɔ gím gaad ví ú, ʔmáa moo uu-nuɲ zóó, nán ye wulí-áǎ.
- 32Tayii tii nán vu-'waapád nán ki tóg sáí, moo bi tú'ud vu-zóó, nán bii 'waapád wulí.

Ba na' ví Tayii

- 33Hɛn naa vu-hí' di Tayii woolí! Kɛb woo, kan moo gaalí-woo vu-buu-waɲnií! Nóo wún tii moo mbóggí-woo ɔlá? Nóo wún ki hɛn ka mbóg ye mbagalá?
- 34Debtère ɔ: “Nóo gaa moo taalí-í 'yéí-baa ví woolá? Nóo wún tú'udu-moolá?”
- 35Nóo dɛɲ pú-Tayii hɛn ma, Tayii ka duu vɛ' sú'uu-yalá?”
- 36Hɛn 'waapád yaa woolí; hɛn 'waapád mbaa moo woo nɔ; hɛn 'waapád woo nɔ. Ba na' ví wu-yu-háj, káákáá! Aamén.

Nán Róma Vu 12

Mbaalí-'maɲ wu-ba'ad Tayii woo kólí

- 1Dan kirtɛn vu, mí híí bi ɔd ví, Tayii ka tú'ud ba ví zóó, nán woo í-yɔɔɔ ye, ví áǎ, i bɛ fóó, víí ha' záǎdná kó í-hɛn ha"í-wɔɔ. Fóó, víí pád a Tayii woo nɔ, tée wún tɔɔdu. Ba'ad i kóddu-dɛn kɛd máa, wu-yẹ nɔ.
- 2Tée i 'yéí mbaalí-nán góó ye voo sá, ʔmáa i gbo Tayii a tii moo taalí-víí vu-'waa la pád, tée vín gaa hɛn híííí woo, ka duu, ka tɔɔdu, ka duu-sí' la gbug ye áǎ.
- 3Mí did ví ɔlé, 'waapád kan néélé, Tayii woo ka pún kan zóó, nán woo ye nɔ, kóo nónná a zun haa té' sá. A na' yúú sá, ʔmáa a taa dɛn néélé, Tayii ka púgu-yúú zóó 'yéí-woolí-yẹ nɔ.
- 4Ba di ví kan fóó, vu-kédkéd fóó, baa víí. Ya voo 'waapád vu-di kan ba'ad kékéd áǎ.
- 5Ba ví áǎ, kóo aa buu-ví ú sí', ba di ví fóó, dágá Yesu Krístu woolí. Ba súg mbaa ví fóó, dágái kó í-fóó tóo kuu-súg mbaa fóó, dágá woolí-máa wɔɔ.
- 6Tayii pú-ba ví néélé, kédkéd, ba bɛ kón ví ba'ad wulí-kó í-ka pú-ba ví leená ye wɔɔ. Tow nán tóó Tayii a púgu-woo moo anábi wu-moolé, tée, a moo kan zóó, 'yéíí.

⁷Tow a pú-nán tóó woo néélé, moo a gbá' nán gím vu-yu-tée, a gbá' vu-ú. A pú-nán tóó woo néélé, moo moo woo wu-tú"í tée, a tú' la ú.

⁸A pú-nán tóó woo néélé, moo a zigid daga vu-zóḡḡ tée, a zigid vu-la ú. A pú-nán tóó woo néélé, moo hẹn yẹ"éḡḡ tée, a kó kan zóḡḡ woo 'waapád. Nán í-ka dii ba'ad tée, a pi la zóḡḡ wulí. Nán ka kó ba'ad zóḡḡ nán tée, a kó kan zóḡḡ de"éḡḡ.

⁹Zóḡḡ nán a vé' pigim sá. I máh hẹn bíddi; i seḡḡ víí hẹn duu-wu-kólí.

¹⁰I híń hínní dag sáḡḡḡ ya vííí; i ná'án ya vííí ú.

¹¹I sẹn fọḡḡ la ú, i kó zub sá. I pi zóḡḡ kód í'yélí-baa ví ba'adi.

¹²I de' zóḡḡ yúú zóḡḡ 'yélí-vííí la ú. I ma' zóḡḡ ya hẹn ndóḡḡné wulí-la ú. I bá' Tayii bé' bé'.

¹³Nán tóó ka híj hẹn vííí sạḡḡmé tée, i sug yạḡ maawọ. Gáá kuu-yaa vííí tée, i feḡ vu-duu-na'a.

¹⁴Nán kuu-duun ví kan moo tée, i bag vu-víí hẹnne, ạḡmáa i ga'ad vu-nag sá.

¹⁵I súḡ de' zóḡḡ kan nán í-kuu-di zóḡḡ de"é, máa vu-ám; i súḡ káḡ kan nán kuu-di káḡ máa vu-ám.

¹⁶I tọn ya vííí ú. I na' yúú sá. I soo na"é, sá ám, ạḡmáa i nə' víí yúú. I 'yé fọḡḡ víí nán keb sá.

¹⁷I súú-hẹn bíd kan hẹn bíd sá. I taa moo, ví kód nán vu-hẹn duu-'waapád.

¹⁸Hẹn ka maa vín kó péń, vín tọn kan nán vu-'waapád tée, i kó la ú.

¹⁹Dan gboo vu, nán ka kód ví hẹn bíd tée, aga i duu súúwu-kan hẹn bíd sá, ạḡmáa i gbọ Tayii a wu-sj'jdu, moo í'yélí-Tayii ọ debterelí: "Míńno ve' hẹn bíd nán voo súú-vu."

²⁰Duu ọ: "Gọḡm ka yạ nán maag móó tée, ạḡm púḡu-hẹn lálí-la ú; mam ka 'wóddu-tée, ạḡm púḡu-mam zólí-la ú-ám, moo ạḡm kó í-yọḡḡ tée, mbaa kó í-kám gbóddu-sém nólé súú-zu wọḡḡ."

²¹Hẹn bíd a mbam sá; ạḡmáa ạḡmmo mbaga kan hẹn duu-kólí.

Nán Róma Vu 13

I kid í-hág aga vu-tóḡḡ

¹Nán 'waapád uu-kiđ í-hág aga vu-tóḡḡ, moo gbanj waalí-'waapád yaa Tayii woolí. Nán kuu-waa gbanj máa, vu-nun néélé, woo Tayii woolí.

²Nán a pí moo í-hág aga voo tée, kó moo kan dooká Tayii woo no ám. Nán kuu-kó í-yọḡḡ máa, aga vuu-soo hẹn sj'jní gbọ yúú woolí.

³Nán kuu-kó hẹn duu-máa, vu-ndóḡḡn voo í-hág aga vu-né, ạḡmáa nán kuu-kó hẹn bíd máa, vuu-ndóḡḡ. Mó híj bi ndóḡḡn í-hág aga vu-náa? Tée ạḡm kó hẹn duu, tée vún na'am,

⁴moo í hág aga vu-kód Tayi wu-ba'ad, moo wu-kóm hən duwi. Amáa tow am kó hən bíd téé, am kó dúú-la ú, moo Tayi pún vu-néélé, hən sji'ni yə té' né. Vu-kó ba'ad Tayi woo moo bi sji'nd nán bíd vu-wulí.

⁵Moo woo nɔ, i kid í hág aga vu-tóggú, moo hən sji'nií dágá pélí, amáa moo yég too ka di zóó, móólé, yə nɔ árn.

⁶Moo woo nɔ ma, ví súú-lámba árn, moo nán kuw-dii ba'ad yə, vu-nán ba'ad Tayi woo vu-yu-árn.

⁷I pú-hən ka maa vín pú-vu-máa 'waapád. Nán kuw-be lámba máa, i súú-vu-lámba ú. Nán í kuw-be siide hən hág máa, i pú-vu-siide voo ú. I ndɔg nán í ka maa ndɔggi-máa ó. I na' nán í ka maa na"é, máa árn.

I híj da ví vu-ú

⁸Nán too wu-duu ví boo sá, moo ví di kan boo zóó, nán i kód da ví vu-máa árn. Nán ka híj daga téé, kó hən dooká Tayi woo ka ɔ máa sji' sí-gbuggú.

⁹Dooká Tayi woo ɔ: “Am kó báa sá; am nɔɔ nɔm sá; am kó líw sá; am ha' zóó, hən dam woolí-sá árn.” Dooká too wu-dilí-sji', vu-di dooká í Tayi woo ka ɔ: “Am híj dam vu-kó í-kárn híj fóó, móó wɔgɔ” yələ.

¹⁰Nán ka híj daga téé, kónnɔ hən bíddi né. Moo woo nɔ ma, nán ka híj daga téé, kó hən dooká Tayi woo ka ɔ máa sji' sí-gbuggú.

I mbaa laa yaalí-Kristu woo nɔ

¹¹I kó hən yə vu-la ú, moo ví gaa bá' aa nírn ví nɛmmé máa wu-ye nɔ. Bá' í-kaa dɛŋ 'yé ví zóó, Yesu woolí-wulí-yə, zágá nán sɛnné ká dii ú. Amáa 'yá'á yə duu diin sí-né.

¹²Vid sɔ' dii súú. Sey di sí-yəələé, ya túlí di bə'. Ba gbo ví ba'ad vid vu, ba be ví hən sii ba 'yem ví kan vu-ya túlí.

¹³Ba mbaa ví duw-na'a kó í kuw-mbaa ya túlí máa wɔgɔ. Ba gág ví kan hən vó'om lálí, kan doo kílí, kan ya táli-moo hən sji'nd vu-kólí, kan moo kónné, kan sig mónné vu-árn.

¹⁴Amáa i dó Yesu Kristu í 'yéli-baa ví kó í-səam wɔgɔ. I mbaa kó í-ka mbaa wɔgɔ árn; i gbo hən dán fóó, vílí yə a dɔd ví hən híli hágá yə vulí-sá.

Nán Róma Vu 14

Nán too a sə' moo yúú daga woolí-sá

¹Nán í-ka néen zóó, 'yéli-né máa, i fɛɛwɔ ya ú, amáa i sə' moo yúú moo taalí woolí-sá.

²Nán too lá woo hən 'waapád, amáa nán í-zóó, 'yéli-woo ka buw-né máa, lá woo déŋ wi' kpaggi kəd.

- ³Nán í-ka lá woo hɛn 'waapád yɛ téɛ, a hɔ daga í-ka lán né yɛ hɛn leená té' sá. Nán í-ka lán woo hɛn 'waapád né yɛ, a sɛ' moo yúú nán í-ku-lá yɛ voolí-sá áǎ, moo Tayɪ fɛɛwɔ sí-woolí-ú.
- ⁴Mó móó nóo ma, mó sɛ' moo yúú nán ba'ad dam voolíhá? Kóó a mbaa duu-na'a ba'ad woolí, kóó a mbaa duu-né áǎ, aga moo baa lig woo woo nɔ. Amáa wúń mbaa duulí-na'a, moo í'yélí-Tayɪ wu-di kan néélé, tíddu.
- ⁵Nán tóó taa woo záǵá tóó vun mba daga vu-ú. Nán tóó taa woo záǵá vun man la kííd. Téɛ aga kóó nónná a gaa moo taalí-dáń woo la ú.
- ⁶Nán í-ka taa moo yúú záǵalé, yɛ, taa ba bin na' í'yélí-wulí. Nán í-ka lá woo hɛn 'waapád yɛ, lá woo moo bi na' í'yélí-wulí, moo dɛn Tayɪ nag, ma lá hɛn. Nán í-ka lán woo hɛn 'waapád né yɛ kó í-yɔgɔ moo bi na' í'yélí-wulí, dɛn Tayɪ nag áǎ.
- ⁷Nán tóó mbaan záǵad dáńná né, nán tóó aga nɔn dáńná né áǎ.
- ⁸Aa mbaa ví záǵad téɛ, ba mbaa ví moo í'yélí-Tayɪ woo nɔ. Tow aa nɔ ví téɛ, ba nɔ ví moo í'yélí-woo nɔ áǎ. Moo woo nɔ, kóó aa mbaa ví záǵadná, kóó aa nɔ ví ú-sɪ', ba ví í'yélí-Tayɪ woo vu-yu,
- ⁹moo Krístu nɔ, ma duu níń moo bi mbaa í'yélí-nán nɔm voo, kan nán záǵad voo nɔ áǎ.
- ¹⁰Amáa í-móó máa, moo ɛn mó sɛ'ɛd móó dam vu-moolá? Í móó máa, moo ɛn mó hɔ dam vu-kó í hɛn lee wɔgɔlá? Moo ya baa ví 'waapád Tayɪ wúń did ba ví moo sɛ'ɛɛ.
- ¹¹Debtère ɔ: "Míí í'yélí-Tayɪ, mí díí; nán 'waapád wúń nɛ'əy tíń mííí; nán 'waapád wúń na'an zo"í."
- ¹²Téɛ nán 'waapád wúń hííd Tayɪ yǵ yúú hɛn kólí-woo vulí.

Nán tóó a dɔd daga hɛn bíddí-sá

- ¹³Moo woo nɔ ma, ba gbɔ ví moo sɛ'ɛ, ya baa vílí. Kóó nónná a mbóg moo woolí-zóǵé, a kó hɛn a dɔd daga vu-hɛn bíddí, tóó téɛ a há' vu-zóǵé 'yélí-máa sá.
- ¹⁴Mí míí nán í'yélí-baa ví Yesu woo nɔ, ma mí gaa dɛ'ɛ, na'a hɛn kíb tóó sí-péí-sáǎ. Amáa nán tóó a taa hɛn tóó ba hɛn kíb bii nu téɛ, hɛn woo tiidu-sí hɛn kíbbú.
- ¹⁵Amáa am vɪj dam tóó zóǵ kan hɛn kám lá yɛlé, téɛ, mó tú'unɔ sí-zóǵ, nán né áǎ. Nán í-tóó Krístu ka nɔ moo woo yɛ, am tíddu-moo hɛn lálí-aga yɛ nɔ sá!
- ¹⁶I kó hɛn duu-ví a tii hɛn dug sá,
- ¹⁷moo gban waalí-Tayɪ woo máa, za'an hɛn lálí-né, kóó hɛn zólí-áǎ. Amáa za' mbaalí-kó í-Tayɪ ka híj wɔgɔ, kan tɔgɔ, kan zóǵ dɛ'ɛ, yigid Tayɪ woo ka pú-máa áǎ.

- 18 Nán a kó d Krístu ba'ad í-yoggo téé, tɔɔd Tayi kan nánán vu-ám.
- 19 Téé ba soo ví tɔɔg, kan hɛn a sɛn ba ví fɔ́ɔ́, yúú zóó, 'yéíí-máa ám.
- 20 I líd ba'ad Tayi woo moo hɛn lálí-sá. Hɛn lálí 'waapád vu-maa lálí-ú-gínú, amáa nán tóó a lá hɛn, ma daga uu-wáá hɛn bíddí-wulí-tée, duu-né.
- 21 Hɛn ka duu-máa, am lá púg sá, am zo doo sá ám, am ma hɛn a kó dam uu-kó hɛn bíd wulí-máa 'waapád.
- 22 Hɛn í-gaa kám taa moo yúú woolí-máa, Tayi wu-gaa. Duud nán í-ka kó hɛn, ka kin hɛn bíd zóó, woolí-né má nɔ.
- 23 Amáa nán ka di hɛn lálí-kan faag zóó, woolí-tée, Tayi sɛ'ədu-moo sú'ú, moo lán hɛn woo kan zóó, 'yéíí-né. Ba'ad 'waapád uu-kón kan zóó, 'yéíí-né téé, hɛn bíddí.

Nán Róma Vu 15

Ba soo hɛn ka tɔɔd nán tóó vu-ám, amáa a moo baa nɔ dágá sá

- 1 f baa ví kaa néé ví kan zóó, 'yéíí-yɛ, ba maa ví nán í-kuu-néen voo né máa vu-ám; ba soo ví hɛn í-kuu-tɔɔd ba ví máa vu-yu-dágá sá.
- 2 Kóó nónná a kó hɛn a tɔɔd daga tóó má nɔ, moo a laa kan zóó, 'yéíí-tíj tíj,
- 3 moo Krístu kón hɛn ka tɔɔn fɔ́ɔ́, woo má nɔ né, amáa debtere ɔ: “Nán kuu-haam máa, dug móó yɛ yaa di yúú mííí.”
- 4 Hɛn kaa nuɲ vu-ví debterelí-máa, ká vu-bínda vu-moo uu-tú'ud ba ví mooí, moo aa 'yé ví zóó, Tayi woolí-yúú hɛn zóó, ma"é, kan zóó, ziginí debtere ka tú'ud ba ví yélé.
- 5 Tayi pú-ba ví zóó, ma"é, zigid ba ví zóó, ám, téé a sɛn ví fɔ́ɔ́, moo i 'yéj mbaalí-Yesu Krístu woo, háá i tɔn ya vííí.
- 6 Téé ya víí 'waapád vín sug yag na' Tayi Ba' í 'yéíí-baa ví Yesu Krístu woo.

Moo tɔɔ 'maɲ mbaad zig nán vu-'waapád

- 7 I féɛɲ ya vííí ú kó í-Krístu ka fɛɛ ví wɔgɔ, moo Tayi a nuɲ na"é, wulí.
- 8 Mí híí bi ɔd ví, Krístu tii nán ba'ad nán Yúúda voo, moo yag Tayi ka tad a vó yéé vu-yɛ a dɔ sé' woolí, moo aa gaa ví Tayi ba ta yag buu ní má nɔ.
- 9 Krístu yaa moo nán í-kuu Yúúda péíí-máa uu-na' Tayi yúú zóó, tɔɔ woo yélé, ám, kó í-debtere ka ɔ: “Moo woo nɔ mín na' yég móó sɛam zig nán tóó woolí, mín bee yéé dɛmmó.”
- 10 Debtere duu ɔ: “Zig í-yɛ, i súg dɛ' zóó, kan zig Tayi woo yɛ nɔ!”
- 11 Duu faa ɔ: “Zig yɛ ví 'waapád, i na' í 'yéíí-Tayi la ú! Nán hág 'waapád yɛ ví, i na"ɔ la ú.”

12 Esáya áǵm ɔ: “La' dɔɔ wún duu hɛɛ waa, waa Izáy woo wún yaa dilí. Wún lúu waa gbanii yúu zig nán voolí. Vún 'yé zóɔ voo woolí.”

13 Tayii ka pú-ba ví zóɔ 'yéí-yɛ, a kó zóɔ víí a dɛ', a pú-ví mbaalí-ká'ad yúu moo woo kii 'yé zóɔ víí wulí-yɛlé, moo i 'yé zóɔ víí woolí-ked kan néélé, yigid Tayii woo nɔ.

Yag ba'ad Tayii ka pú-Pól má nɔ

14 Dan kirtɛn vu, mí gaa míi zóɔ tɔɔ hi' di vííí, kan hɛn gaalí-áǵm, vín di kan néélé, gagad da ví vu-moo ya vííí ú.

15 Kóó í-yɔɔ sɪ', mí bínda ví la moo í-ka' tóólí-vu-derwəl yelí-had, moo bi ta'ad ɔd ví hɛn tóó kii ki tíh máa vu-yu. Mí bínda ví kan néélé, Tayii ka pún ye,

16 moo an mbaa nán ba'ad Yesu Krístu woo yúu nán í-kuu-Yúúda pélí-máa voolí. Mí kód Tayii ba'ad, mí pa moo tɔɔ 'man woo, moo zig í-kuu-Yúúda pélí-máa u-tii mbaa kó í-hɛn ha"í-ka tɔɔd Tayii máa wɔɔ, u-tii mbaa nán woo vu-kan yigid Tayii woo nɔ.

17 Moo woo nɔ mí dɛm fóɔ, míi Yesu Krístu woolí, kan yúu ba'ad kán kód Tayii yelé áǵm.

18 Tow an moo moo yúu hɛn tóólí-tée, Krístu wu-kón kan fóɔ, míi, moo an pan bi zig í-kuu-Yúúda pélí-máa vu-ya, u-kid Tayii tɔggi. Krístu kó hɛn yɛ kan moo moolé, míi, kan ba'ad míi áǵm,

19 kan néélé, hɛn saɔa vu-kólí, kan hɛn zálí-vu, kan néélé, yigid Tayii woo. Ma mí baa tú' moo tɔɔ 'man Krístu woo í-yɔɔ ya buwí-na'a, dɛn Yerúsalemmé háǵ, yá háǵ Ilirííí.

20 Amáa mí dii moo tɔɔ 'man palí-duu déh ya kuu-kin ná moo Krístu woo wulí-né máalé, moo mí híí bi ha'an ba'ad míi yúu ba'ad nán tóó voolí-né.

21 Hɛn woo kóy kó í-debtere ka ɔ wɔɔ: “Nán í-kuu ɔn vu-lá moo woo né máa, wún hɔɔ ɔ; nán í-kuu-kin ná moo woo né máa, wún ki áǵm.”

Pól moo ba bíh laa kaa gbanj Rómálé ɔ

22 Hɛn ka há'an laalí-vííí do' buwí-na'a máa, wu-yɛ nɔ.

23 Amáa 'yá'á ye máa, ba'ad míi 'wáa sí-hág yɛ wulí-ú. Mí baa taa ve' kan ve' bi la hɔ ví ú.

24 An di laalí-hág Espáyyɛlé, tée, mí taa mín dii hɔ ví wulí. Sey an la mbaa vííí, zóɔ a ká'an díí; an nuɛ hɛn tóó vííí, i ba'an sú'ú-tée, mín daa laa háǵ yelé.

25 Amáa 'yá'á ye máa, mín di laalí-Yerúsalemmé, mín pan nán Tayii woo kuu-duwí-yɛ vu-hɛn tóó péh.

26 Nán kirtɛn í-hág Masedwánné vu, kan í-hág Geréggí-vu, vu-mbóg moo bi pú-hɛn tóó moo nán Tayii woo í-gíh Yerúsalemmé voo nɔ.

27Aga vuu-taa í-yoggo, amáa maa ó ám. Nán kirtén í Yerusalemmé ye, ká vu-pañ nán kuu-Yúúda pélí-máa vu-moo Tayii sú-ú. Maa nán í kuu-Yúúda pélí-ye vu-pú nán kirtén Yúúda vu-hen naa í-voó ka' tóó ám.

28An pañ hen púlí-ye pú-vu 'waa sú-ú-tée, mín yaa duu vílí, mín laa hág Espáyyélé,

29Mí gaa an lúú laa vílí-tée, mín laa kan hen baggí-Krístu woo 'waapád.

30Dan kirtén vu, yigid Tayii woo pú-ví zóó, nán sú-ú; ma hen kán híí bi bá' ví kan yég Yesu Krístu woo máa, wu-ye no, ba súg kó ví sii, i bá'an Tayii,

31moo an séd nag nán Yúúda í kuu-kan zóó, 'yéí-péí-ye voolí. I bá' Tayii yúú hen kán did zig Tayii woo pañé dog Yerusalemmé ye ám, vu-fewo duu-na'a.

32Moo woo no Tayii a híí ú-tée, mín ya la vílí kan zóó de"é, mín nə vílí duu-na'a ám.

33Tayii í-ká'ad púlí-ye a mbaa kan ví 'waapád, aamén.

Nán Róma Vu 16

Hen vá"ii

1Mí bínda ví moo i few da ba ví kirtén Febée ká kó ba'ad di saam nán súggí-voolí-kaa Sañkeréelí.

2I fewo kan yég í'yéí-woo kó í-zig Tayii woo ku-baa kó máa wogo. Ka híí hen vílí-tée, i púgu-la ú. Aga baa pú-nán buuí-na'a vu-hen, pún ám.

3I vá' Prisil, kan Akíla, dan ba'ad Yesu Krístu woo kólí-ye vu-ám.

4Zaa ka vun noo moo mííí ó. Mii den vu-nag mí dágá né, amáa nán súggí-í kuu-Yúúda pélí-hág tóó vuuí-buuí-na'a máa, vu-den vu-nag ám.

5I vá' nán súggí-kuu-baa súg voolí-ligí máa vu-ám. I vá'an í-hííí míí Epáyned ka den 'yé zóó woo Krístu woolí-hág Aaziilí ye wuí.

6I vá' Maaríi ka kó kó ví ba'ad na'a ye ám.

7I vá' Andonikus kan Zunía, nán míí kú-sug dód vó lig púúsinalé ye vu-wuí-ám. Yég voo kiy buuí-na'a saam waa ba'ad Yesu woo voolí. Ká vuu-tii nán Krístu woo béen tíj.

8I vá'an dan gboo Ampilás, nán í'yéí-woo ye wuí.

9I vá' Uribén, da vó í-ba'ad kólí-Krístu woolí-ye wuí, kan í-hííí míí Estakíi ám.

10I vá' Apeléd, ka kó ba'ad yéí Krístu woo ye wuí. I vá' nán kii Aritobúl woolí-vu-ám.

11I vá' Herodión, mem míí ye wuí. I vá' nán kii Naasíd woolí-í kuu-'yé zóó voo í'yéí-Yesu woolí-máa vu-ám.

12| vá' Tirifén vu-kan Tirifód, ku- kód í 'yéíí-ba'ad duulí-na'a yẹ, kan í hǐǐǐ mǐí Perezíd ka kód í 'yéíí-ba'ad na'a yẹ áǎ.

13| vá' Rufúu, í 'yéíí-ka yeewu-yẹ wulí, kan na' woo, ka mbaa kó í-na' mǐí wogo yẹ áǎ.

14| vá' Asinǝkiríd, kan Filegón, kan Hereméd, kan Patobád, kan Heremád, kan dan kirtén tóo ku-mbaa kan vu-máa vu-áǎ.

15| vá' Filológ, kan Zulí, kan Nerée kan daa kéé, kan Olipáa, kan nán Tayii woo tóo ku-súg mbaa kan vu-máa áǎ.

16| vá'án ya vííí kó í-dag sáǎ vu-wogo, i ka pǐǐn ya zóóǐ. Nán súggí-Krístu woo vu-'waapád vu-vá' ví wulí-áǎ.

Moo sí'ǐd Pól ka duu od vu-má nǝ

17|Dan kirtén vu, mí od ví, i gág kan nán ku-hǐ' yag, ku-kó nán zóó 'yéíí-tóo ku-kéé moo ku-tú'ud ví tíǎ yẹ gbo máa vu-ú. I yá dáǎ voolí-sá,

18|moo nán í-yoggo yẹ vu-kón í 'yéíí-Krístu wu-ba'ad né, amáa aga vu-taa séy hèn lálí-woo nǝ. Vu-tog yag, vu-na' nán vu, vu-zo' nán moo taalí-waaná' vu.

19|Amáa í-víí, nán 'waapád vu-gaa ví, kíí kid í 'yéíí-Yesu tóg yẹ ó. Zóó, de'èn yúú vííí ú, amáa mí hǐǐ i gaa hèn du- kólí-de'è, na'a; hèn bíd kólí-a mbaad ví kó í hèn kíb víí wogo.

20|Tayii í-ka pú-káǎd yẹ, wún háǎ sǝgod Seedán tíǎ vííí. Zóó, nán í 'yéíí-baa ví Yesu woo a mbaa kan ví ú.

21|Dan ba'ad Timótée vá' ví wulí. Nán mǐí Lusíw, kan Yasón, vu-kan Sosipatéer, vu-vá' ví wulí-áǎ.

22|Í mǐí, Teretíwu, kán bínda derwəl ye, mí vá' ví kan yég í 'yéíí-baa ví woo nǝ.

23|Gayús, kán dó woolí, nán kirtén ku-baa súg woolí-ye, vá' ví wulí. Erás, í-side kaa tulí-ye vu-kan da vó kirtén Karatús, vu-vá' ví wulí-áǎ.

[24|Zóó, nán í 'yéíí-baa ví Yesu Krístu woo a mbaa kan ví 'waapád, aamén.]

Ba na' ví Tayii

25|Ba na' ví Tayii! Wu-sen ví fóó kan néélé, woo kan moo tog 'man kán pa yúú Yesu Krístu woolí-yelé. Tayii tú'ud ba ví hèn ka mbóg máa sú'ú. Ká mbóg hèn woo yug díi sú'ú,

26|amáa 'yá'á ye tú' hèn woo la zo'í-debtere anábi voolí, o kó í-Tayii í-káákáá ka pa moo o wogo. Tée zig nán 'waapád wu-'yé zóó woolí, wu-kiddu-tóggí.

27|Tayii wu- í hèn gaalí-dágá. Ba na' ví wu- yu- yúú Yesu Krístu woolí háǎ káákáá, aamén.

1 Nán Korínti Vu

1 Nán Korínti Vu 1

Hɛn vá"ù

¹Mí Póllu, mí waa ba'ad Yesu Krístu woo, Tayii ka been kan híllí woo ye nɔ. Vó súg kan da ba ví kirtɛn Sostɛn, vóo ba'ad ví ɔerwɛl ye,

²nán í Tayii ka yee 'yé ví nán woo moo Yesu Krístu woolí-kaa Koríntilí ye nɔ. Vó ba'ad nán í kuu-duu yég í 'yéllí-Yesu Krístu woo ya 'waapád máa vu-ám. Wu-í 'yéllí-woo kan í 'yéllí-baa ví ám.

³Ba' baa ví Tayii kan í 'yéllí-Yesu Krístu uu-kód ví zóó, nán, uu-'yé ví i mbaa ká'adi.

Hɛn duu-Krístu ka pú-ba ví má nɔ

⁴Mí dɛn Tayii nag nɛn yúú víllí ní, moo zóó, nán ka kód ví kan yég Yesu Krístu woo ye nɔ.

⁵Tayii pú-ví hɛn 'waapád, moo kii nán Yesu Krístu woo máa vu-yu. Ví gaa moo Tayii moolé, ví ki gaa ám.

⁶Yag duú-ví yúú Krístu woolí-yé dii sí-woo dɛggú.

⁷Moo woo nɔ ma, hɛn púllí Tayii woo ka hí' víllí na'a ye nɔ. Í ví kii di í 'yéllí-baa ví Yesu Krístu laalí-yé, hɛn tóo geen ví sí-né.

⁸Wúh tíd ví néélé, na'a háá a yá bá' sí'íd, moo nán tóo a gɛd ví moo zága í 'yéllí-baa ví Yesu Krístu woolí-sá.

⁹Tayii ta yag buu ní; wu-bee ví moo i nuɲ hɛn biilí kó í Waa bii Yesu Krístu í 'yéllí-baa ví wɔgo ám.

Nán súggí-vu-hi'in yag

¹⁰Dan kirtɛn vu, mí ɔd ví kan yég í 'yéllí-baa ví Yesu Krístu woo nɔ, i sug yaggi; yag ví a hí'in sá. Moo taalí-ví a dágá, zóó, 'yéllí-ví a dágá ám.

¹¹Amáa dan kirtɛn vu, nán tóo vu-kii Kelowée woolí-vu-ɔn moo fáne ba di sɛm víllí.

¹²Hɛn kán bi ɔd ví máa, wu-ye nɔ. Nán tóo vu-ɔ: “Vó vóo nán Pól woo vu-yu;” tóo vu-ɔ voo: “Vó vóo nán Apoloo woo vu-yu;” tóo vu-ɔ: “Vó vóo nán Piér woo vu-yu;” tóo vu-daa ɔ voo: “Vó vóo nán Krístu woo vu-yu;”

¹³máa, Krístu ye'ɛn fóó, sá'áa? Pól wu-nɔo moo ví la' vbagadáa? Ká vu-woo ví mam Tayii woo kan yég Pól woo naa?

¹⁴Zóó, míi dɛ', moo mí woon nán tóo mam Tayii woo sɛm víllí ní, séy Kirípus vu-kan Gayúdu.

¹⁵Tée nán tóo wúh ɔn ba bin woon mam Tayii woo kan yég míi nu né.

16(Ee, mí woo Estefána kan nán woo vu-ám, amáa mí duu gaan sí-nán too mín wong mam Tayii woo ú-máa né.)

17Křistu ba'an mí míí moo mam Tayii wonee né, amáa moo an pa moo toq 'manji. Hii an moo moo kan hen gaali-nanan voo no sa am, moo nom Křistu woo la' vbagadi-ye kan tii hen leene.

Yesu Křistu máa, neelé Tayii woo duuli, kan moo gaali-woo am

18Nán í kuu-ti máa, vu-ki voo moo nom Yesu woo la' vbagadi-ye kó í hen yan wogo, amáa í-kaa duu ví baa hinaa senné ye, ba gaa ví baa neelé Tayii woo ba duuli,

19moo debtere o: "Mín líd moo gaali-nán moo gaali-woo péh, mín ho moo gaali-nán keb voo hen leena."

20Nán moo gaali-di téé? Nán moo Tayii tú"i di téé? Too téé, nán moo fanné di téé hága yelíá? Tayii tii moo gaali-hága ye hen yan sú-ú-náa?

21Nánan vu-taa ba bin gaa moo sú-ú, amáa vu-gaan moo Tayii kan keb í woo ye né. Moo woo no ma, Tayii mbog moo bi sed nán í kuu-'yé zóó, voo yúú hen yan koo pa ye vu-ú.

22Nán Yúúda vu-vi voo bi ho hen sago vu-péh, bi 'yé zóó wuli, amáa nán Gerég vu-soo voo hen gaali.

23Ma í-vóó, vó pa vóó moo Křistu woo kuu-ga"u-la' vbagadi-ye no. Moo woo há' nán Yúúda vu-Tayii duuli; nán í kuu-Yúúda péli-máa, vu-ki voo kó í hen yan wogo am.

24Amáa nán í Tayii ka bee vu-máa, koo uu-nán Yúúda, koo uu-nán Yúúda péli-si', vu-ho voo neelé Tayii woo, kan moo gaali-woo ba duuli.

25Ma hen yan Tayii woo ye mba moo gaali-nanan voo ú. Hen Tayii woo ka nee né ye, mba neelé nanan voo ú-am.

26Dan kirtén vu, í-víí Tayii ka yee ví ye, i tég ho lá ví, sagam vílí máa, nán í kuu-di kan moo gaali-í-nanan voo máa, vu-buu-né. Nán gbog vu-buu-né, gban waa vu-buu-né am.

27Amáa Tayii yee woo hen nán kuu-ho kó í hen yan wogo máa, moo sérn a kó nán moo gaali-vu-ú. Yee woo hen nán kuu-taa ba hen somlogodi má no, moo sérn a kó nán neelé vu-ú.

28Yee woo nán í-pém péli-waa vu, kan nán í uu-bée vu-máa vu, yee nán lee ye vu, moo bi tii nán gbog vu-hen leene.

29Tayii kó hen ye moo koo nónná a na' yúú tíj biilí sa.

30Amáa Tayii wu-sugun ví kan Yesu Křistu, ma Křistu mbaa hen moo gaali-baa ví. Tayii ton kan ba ví moo woo no, ba mbaa ví nán Tayii woo vu-yu, Křistu wu-pú-fóó, woo moo senné baa ví am

³¹kó í debtere ka ọ wọgọ, ọ: “Nán í ka híj bí dẹm hẹn kólí-duu-tóo nọ tée, a dẹm yúu hẹn í 'yélí-ka kó yẹlé.”

1 Nán Korínti Vu 2

Pól tú' moo Krístu í-kuu-ga"u-la' vbagadí-yẹ woo

¹Dan kirtẹn vu, sey kán laa víílí, moo bí ọd ví moo yéń Tayii ka yuggu-ye nọ máa, mí ọn ví moo tóo í-a mba keb, tóo tée, mí tú'un ví hẹn gaalí-gbọọ tóo nọ né áń.

²Ká mí mbóg moo zọ́, míílí, bí tú'un ví hẹn tóo nọ né, séy bí tú'ud ví moo Yesu Krístu í-kuu-ga"u-la' vbagadí-yẹ woo nọ.

³Moo woo nọ mí mbaa víílí sọ́mẹ sọmlógodná, kan dúú, kan tuulí-áń.

⁴Hẹn tú"í míí kan moo Tayii palí-míí vu-máa, vu-man kan í-nán hẹn gaalí-woo vu-né, ọmáa yigid Tayii woo kan néélé, woo wu-kó ma, ví gaa ba moo yéńe.

⁵Mí kó í-yọgọ moo í 'yé zọ́, ví yúu hẹn gaalí-nánán voolí-sá, ọmáa zọ́, ví a mbaa déń yúu néélé, Tayii woo yẹlé, kẹd.

Moo gaalí-Tayii woo nọ

⁶Vó baa tú'ud nán kirtẹn í-kuu-'yé zọ́, í-nii waa máa vu, moo hẹn gaalí-áń. Ọmáa hẹn gaalí-í-nánanne pélí, kóo hẹn gaalí-nán gbọọ voo uu-di 'wáané yẹ voo nọ pélí-áń.

⁷Ọmáa vó pa vóo moo hẹn gaalí-Tayii woo ka yug nóó nánán voolí-ye nọ. Tayii ká dẹn mbóg moo woo, moo aa nuń ví na"é, wulí, ma yib hág pigim.

⁸Hẹn gaalí-woo nán gbọọ tóo hágá yelí-gaa né sáń. Tow ka vun gaa ú-tée, ka vun ga'an í 'yélí-baa ví í-na"é, yẹ la' vbagadí-né.

⁹Ọmáa debtere ọ í-yọgọ, ọ: “Hẹn nán ka họn né, ka kin ní, kuu-taa né áń máa, Tayii mbógod woo nán í-kuu-híjwọ máa vu-yu.”

¹⁰Yigid Tayii woo tú'ud vó vóo hẹn yúggí-Tayii woo ye nọ, moo yigid woo soo hẹn họ 'waapád, kóo hẹn í-Tayii ka yug vu-díílí na'a máa vu-áń.

¹¹Séy zọ́, nánán woo wu-gaa hẹn ka di tíń woolí-náa! Hẹn Tayii woo di í-yọgọ áń; séy yigid woo wu-gaa áń.

¹²Ọmáa í-baa ví, ba nugun ví yigid í-nánán voo nọ né; ba nuń ví yigid í-ka yaa Tayii woolí-má nọ, moo aa gaa ví hẹn í-Tayii ka pú-ba ví kan zọ́, nán woo máa áń.

¹³Moo woo nọ ma, vó moon moo í-akaw moo gaalí-nánán voo nọ né; ọmáa séy vó moo moo í-yigid Tayii woo ka tú' má nọ. Vó tú'ud nán kuu-di kan yigid Tayii woo máa vu-hẹn yigid Tayii woo nọ.

¹⁴Nánán í ka kan yigid Tayii woo péli-máa, feɣen woo moo hen yigid Tayii woo né. Woolí-máa hen woo hen yaŋɲi, wún kin ní sáŋ. Séy yigid Tayii woo a tú'udu-péŋ, wún gaa.

¹⁵Nán í ka di woo kan yigid Tayii woo máa, wu-baa sɛgɛn hen vu-gaa 'waapád. Amáa fóó woo máa nán too dágá aga gaan hen ka din zóó woolí-né.

¹⁶Debtère ɔ í-yogɔ, ɔ: “Nóo gaa moo taalí í 'yéli-baa ví woolá? Nóo wún tú'udu-moolá?” Amáa í-baa ví, ba di ví kan moo taalí í-Krístu woo no.

1 Nán Korínti Vu 3

Nán ba'ad Tayii woo vu-yu-

¹Amáa dan kirtɛn vu, ká mí moon ví moo kó í-nán ku-di kan yigid Tayii woo wɔgɔ né. Séy mí moo moolé, í-nánanne; mí mood ví moo kó í-kaa mood náásáŋ waa vu-yúú zóó 'yéli-voolí-máa wɔgɔ.

²Séy mí pú-ví víi vɛɛɛ; hen lálí-zijlji péli, moo kan ndógɔ ví silí. Háá 'ya'á ye áŋ, ví di sii káŋée,

³moo ví man sey 'waapád kan nánán hágá ye vu-yu. Ví di lá mbaalí-kan sig mónné, kan moo kónné vu, yee téé vín mbaan kó í-nánán hágá ye vu-wɔgɔ náa? Víŋ mbaan kó í-nán lee ye vu-wɔgɔ náa?

⁴Nán too ka ɔ: “Mí míi nán Pól woo no,” too ka daa ɔ woo: “Mí míi nán Apoloo woo no” máa, hen woo tú' ba vín kó hen kó í-nán too vu-wɔgɔ náa?

⁵Apoloo súu-nónná? Pól súu-nónná? Vó voo nán ba'ad vu-yu; koo nónná kó hen í 'yéli-Yesu ka ɔd vó má no, ma ví 'yé zóó víi woolí.

⁶Míi ba hen áá, ma Apoloo túu mam wulí, amáa Tayii wu-kó ma, tá' na'.

⁷Moo woo no nán í-ka ba hen áá ye, hen gbɔɔ péli, kan í-ka túu mam wulí-ye áŋ, amáa séy Tayii wu-hen gbɔɔ, moo wu-kó, ma tá' na'.

⁸Nán í-ka ba, kan nán í-ka túu mam wulí-ye, vu-hen dágá, amáa koo nónná wún nuŋ hen súlí-dáŋ woo yúú ba'ad dáŋ woolí-ú,

⁹moo vó súg kó ba'ad kan Tayii áŋ. Ví víi bab woo no, ví mbaa kó í-hen yɔɔlé, woo wɔgɔ áŋ.

¹⁰Tayii wu-pún keb, ma mí pɛd lig dɔɔ kó í-nán lig yɔɔlé, gaalí-wɔgɔ. Ma nán too vu-ha' voo. Amáa koo nónná a gág nag ba'ad í-woo ú!

¹¹Tayii pɛd lig dɔɔ sú'ú, wu-Yesu Krístu wu. Nán too di kan néélé, duu dɛgɛn sí lig dɔɔ too kéd né.

¹²Nán too wún ha' woo yúú woolí-kan dɔ', too téé kan sardi, too téé kan 'yege gaalí-too vu. Too vu-ha' voo kan la', too téé kan hóɔ, too téé kan tág túd vu.

- 13 ʔmáa nag ba'ad voo kédkéd wún wúd zágá moo sɛ́'élé, moo zágá yɛ́ wún yaa kan veei. Tée vee yɛ́ wún gug nag ba'ad vu, wún tú' hɛ́n í kuu-yoɔ́ duu-na'a máa.
- 14 Tow ba'ad nán hɛ́n yoólé, yɛ́ voo a wúd duulí-na'a ó tée, wún nuɲ hɛ́n súulí-woo áǎm.
- 15 ʔmáa tow ba'ad nán too woo a ʔn tée, wún nugun hɛ́n súulí-woo né. Fóó, woo aga wún séd, ʔmáa wún séd kó í-ka gbo wúd di velí-zu woɔ́.
- 16 Ví gaa náa? Ví lig Tayii woo nɔ; yigid Tayii woo di mbaalí-víilí áǎm.
- 17 Nán too a líd lig Tayii woo tée, Tayii wún líd nán yɛ́ áǎm, moo lig Tayii woo máa, aga Tayii woo nɔ. Ma ví víilí lig woo nɔ!
- 18 Zóó, víi a sóo ví moo sá. Nán too a taa ba bin nán moo gaalí hágá yelí-tée, a tii yɛ́, moo a mbaa nán moo gaalí-yéǎne.
- 19 Moo gaalí hágá yelí-ye Tayii hoɔ́ɔ́ woo hɛ́n yɛ́ɲɛ́, moo debtere ɔ: “Tayii wún kó nán moo gaalí-vu, wún ma'ay keb hɛ́n sóoné dán voolí.”
- 20 Duu ɔ: “Í 'yelí-Tayii gaa moo taalí-nán moo gaalí-woo ba hɛ́n zɛ́ɛ́ too nɔ péilí.”
- 21 Tée kóó nónná a na' yúú yúú nánán too voolí-sá, moo hɛ́n 'waapád yɛ́ vu-víi vu-yu.
- 22 Pól, kan Apoloo, kan Piér, kan hág yɛ́, kan vágád, kan nom, kan hɛ́n í 'yá'á yɛ́ vu, kan hɛ́n í-kó uu-di yaalí-máa vu-áǎm, vu-víi nu 'waapád;
- 23 ma í-víi, ví víi Krístu woo nɔ; Krístu máa, woo Tayii woo nɔ.

1 Nán Korínti Vu 4

Waa ba'ad Krístu woo vu-yu

- 1 Tée i gaa ba vón nán ba'ad Krístu woo vu-yu, Tayii ba gbod vó yu-hɛ́n ka yug vu-nagá yɛ́.
- 2 Nán kuu-gboddu-hɛ́n tulí-máa, a buu yɛ́ talí-woo sá.
- 3 Í míi máa, i sɛ́' moo yúú míilí, kóó nán uu-wu sɛ́'ɛ́n moo sɛ́', míilí máa, hɛ́n gbɔɔ́ péilí. Mí áǎm, aga mí sɛ́'ɛ́n moo yúú míilí ní.
- 4 Zóó, míilí máa, mí gaan hɛ́n too kán kón bídná máa né áǎm. ʔmáa kóó í-yoɔ́ sɛ́', zóó, míi wún sɛ́'ɛ́n moo yúú míilí ní, í 'yelí-Yesu wúnɲ sɛ́' moo míi.
- 5 Moo woo nɔ sey ka yɛ́n ná né ye tée, i sɛ́' moo sá. Í 'yelí-a yaa péǎ, tée wún vud hɛ́n yúggí-ya dimmí yɛ́ vu-la ya túlilí. Wún vud moo taalí-nán voo áǎm, tée Tayii wún dɛ́m nán í-kuu-maa dɛ́mné máa vu.
- 6 Dan kirtɛ́n vu, moo kán ɔd ví 'waapád yɛ́, mí moo yúú míilí kan Apoloo woolí áǎm, moo i gaan moo wulí. Mí híi i ho hɛ́n kólí-vóo yɛ́, i kúgú yɛ́ zílí í-ka ɔ: “Í

duu déh hɛn debtere ka ɔ má nɔ,” moo nán tóó a na' yúú kid nán tóó tóg sá, a béé tóó sá áh.

⁷Nóo 'yé m nán gbɔɔ yúú dam voolíá? Tayih wu-pún mó hɛn 'waapád yɛ náa? Moo ɛn kán na' yúú kó í Tayih ka pún mó hɛn 'waapád né wɔɔlá?

⁸Ví nuɛ hɛn 'waapád kii híí máa sú'ú. Ví nuɛ naa sú'ú. Ví sí-gbanaa vu-yu, ma vó vóó gbanaa vu-yu-péí. Mí híí ka vín waa la gbanaa sú-nɔ! Tée ka vón waa sí-gbanaa kan ví áh née!

⁹Amáa mí taa míí í-vóó waa ba'ad Yesu woo vu-máa, Tayih 'yé vó di vóó pigim, ma vó mbaa vóó kó í-nán ku-maa nɔɔné zo"í-máa vu-wɔɔ. Vó mbaa hɛn víd nán voo kan maleeka voo áh.

¹⁰Vó mbaa sí-vóó yɛh ná moo Krístu woo ú, amáa ví mbaa sí-víí kan Krístu keb ná ó. Vó vóó nán sɔmlógɔd vu-yu, amáa ví víí nán néélé, vu-yu. Ví víí nán gbɔɔ vu-yu, ma í-vóó máa, nán vu-béé vó.

¹¹Hájá yá 'yá'á yɛ áh, gɔɔm di vó vóó yálé, kan mam 'wɔnné áh. Vó kan sɛm dólí-péí; vu-gbó vó; vó mbaan ya dágá né.

¹²Vó kó ba'ad kan nag dán vóó, vó tɛɛ, ma vó nuɛ hɛn lálí-wulí. Ku-haa vó tée, vó bag vu-vóó hɛn. Nán ku-duun vó kan moo tée, vó ma' zóó, mbaa.

¹³Nán ku-ɔd vó moo yɛh tée, vó híí vóó moo dag gboo méh. Vó mbaa kó í hɛn kəné gbólí-wɔɔ, kan hɛn fáájé, du"í búúlí wɔɔ áh háá 'yá'á yɛ yɔ.

¹⁴Mí bínda ví hɛn yɛ moo bi gbɔn ví séh wulí-né, amáa moo bi tú'ud ví hɛn kó í-waa hííí míí vu-wɔɔ.

¹⁵Mbaalí-víí Yesu Krístu woolí-yɛ, kóó i nuɛ nán moo tú"í tóó vu-uzinɛɛɛ wɛnbó' wulí-ú-sí', ví di kan ba'á dágá 'néh. Míi háá ví kan moo tɔɔ 'man Yesu Krístu woolí.

¹⁶Moo woo nɔ ma, mí híí i duu hɛn kólí-míí nu.

¹⁷Moo woo nɔ mí ba'ad ví waa hííí míí Timɔté, kán háawɔ kan moo í'yélí-woo yɛ; wu-nán ta yɛg buu sá. Wúhɔ ta'ad ɔd ví moo tú"í míí kán duu Yesu Krístu woolí-yɛ. Moo tú"í yɛ, mí tú'ud nán súggí-vu-wu-yu-ya 'waapád.

¹⁸Nán tóó vu-na' yúú vííí sɛm; vu-taan ba mín laan dilí-né.

¹⁹Amáa í'yélí-a híí ú tée, zaa mín laa vííí sú'ú. Tée mín hɔn moo yúú na"é, voo yɛ nɔ dágá né, amáa mín hɔ néélé, voo, tow a dilí-té nɔ.

²⁰Gban waalí Tayih woo máa, wu-moo moolé, yágájé péí, amáa yaa woo kan néélé, woo nɔ.

²¹Ví híí ɛná? Looa? Tóó tée, ɛn laa vííí kan zóó, tɔɔ, kan zóó, ká'adaa?

1 Nán Korínti Vu 5

Nán tóó sɛm nán súggí-voolí-éé kéé ba"oo woo

- 1** Vu-ki ya 'waapád nán tóo vun kó hɛn bíd sɛ́ɛm víílí. Hɛn kólí-í-yɛ woo, kóo a nán gaa Tayii sá vu-yu-sj', ba kin voolí-sɛ́ɛmé né, moo vu-ɔ nán tóo víílí sɛ́ɛmé ba éé kéé ba"oo woo nɔ.
- 2** Maa zóó kan víí ví wulí-máa, ví tii na' yúú méńnaa? Maa ka vín nɛɲ nán ka kó hɛn í-yogɔ yɛ vud víílí sɛ́ɛmé má nɔ.
- 3** Kóo ɛn mbaan sɛ́ɛm víílí kan fọ́, mí ní sj', mí mbaa kan ví dɪ zóó, míílí. Mí mbaa kó í-kán duulí-zu wogɔ, ma mí sɛ́'ɛd nán í-ka kó hɛn í-yogɔ yɛ moo.
- 4** I sug yag kan mí, kan néélé, í 'yéí-baa ví Yesu woo, kan yég í 'yéí-baa ví Yesu woo,
- 5** i 'yé nán yɛ nag Seedán woolí, moo fọ́, woo a líd, moo nán woo a séd záɔá í 'yéí-woolí.
- 6** Hɛn máa kíí dɛm fọ́, ví wulí yɛ, hɛn duu pélí; ví gaa yag zílí ka ɔ: "Wág waaná' wu-kó, ma zum beréd ka fúy 'waapád yɛ nɔ."
- 7** I vud wág see yɛ gbɔ la ú, woo hɛn bíddi. I mbaa dɛ"é na'a kó í-zum lee wogɔ, moo i man kan beréd 'yé wág sáí. Ba dɛɲ vúd ví mam páska sú'ú, moo vu-sɛ' mbee waa páska baa ví wulí-sú'ú, wu-Krístu wu.
- 8** Moo woo nɔ ba vúd ví mam baa ví kan wág see sá; wág yɛ wu-línné kan hɛn bíd kólí; ɛmáa ba vúd ví mam yɛ kan ba'ad 'yé wág sáí, wu-hɛn ka tú' mbaalí-dɛ"é na'a kan moo yéń má nɔ.
- 9** Derwəl ká kán ba'ad ví tíń máa, mí ɔd ví wulí, i dó yáɔɲ kan nán báa kólí-vu-sá.
- 10** Máa mí taan moo nán báa kólí-hágá yelí-vo, kan nán zóó súlí-vo, kan nán líw vu, kan nán ku-duu tayii mbóggí-máa voo nɔ 'waapád né. A í-yogɔ téé, ka vín kéé hág yɛ gbɔ ú!
- 11** ɛmáa ká mí híí bi ɔd ví, nán ku-'yé yéé voo kirtɛn, ma ku-duu mbaa nán báa kólí-vu, tóo téé nán zóó súlí-vu, tóo téé ku-duu tayii mbóggí-vu, tóo téé ku-mbaa nán yag vé'ɛd vu, tóo téé nán doo kíílí vu, tóo téé nán líw vu-máa, téé i dón kan vu-sá, i lá hɛn kan vu-sá áń.
- 12-13** Moo yéńne, nán í-ku-nán kirtɛn pélí-máa, mí sɛ́'ɛɲ míí moo yúú voolí-né; aga Tayii wúńnɔ sɛ́'. ɛmáa i sɛ́' nán baa ví vu-moo kó í-debtere ka ɔ wogɔ: "I nɛɲ nán hɛn bíd kólí-luu sɛ́ɛm víílí la ú!"

1 Nán Korínti Vu 6

Moo mbóggí-nán kirtɛn voo nɔ

- 1** Sey nán kirtɛn tóo víílí sɛ́ɛmé ku-kón moo ya voolí-tée, moo ɛn ku-kéé zig Tayii woo gbɔ, ku-pɛɲ moo woo laan fáńé nán gaa Tayii sá voolí-máalá?

- ²Ví gaan nán Tayɿ woo ba vúńɔ waan gban hágá yelí-máa náa? Tow i wu-di gban waalí-hágá yelí-tée, maa ba vín mbóg moo waa woo vu-saam nán kirtén víílí. Í yogo náa?
- ³Ví gaan ba bánɔ sə'əŋ ví moo yúú maleeka voolí-ám máa náa? Ma kón née kan moo í-nánán voolá?
- ⁴Kíí di kan moo tóó í-yogo tée, ví paŋ moo woo laan tíŋ nán í-tóó nán súggí-kuu-bée vu-máa vooláa?
- ⁵Mí ɔd ví í-yogo, séŋ a kó ví ú! Nán moo gaalí-tóó a mbóg moo saam víílí máa, dágá aga péláa?
- ⁶Yee máa, nán kirtén tóó kuu-kón moo tée, maa ba vun paŋ moo woo laan nán kuu-'yén zóó voo Tayɿ woolí-né máa vooláa?
- ⁷Moo a kóy saam víílí tée, hən woo hən nag tunní. Ndíga ka víńɔ ma' zóó moo nán tóó uu-kód ví hən bíd. Ka vun vbid víw hən tée, kan duu. Moo ɛn ví kón í-yogo nélé?
- ⁸Amáa víi tii kó hən kəəg vu. Ví vbid nán vu-hən, ví vbid kan da ví kirtén vu-ám máalá!
- ⁹Ví gaa náa? Nán hən kəəg kólí-vún dón ya gban waalí-Tayɿ woolí-né. I gággú! Nán hən sɿid kólí-vu, kan nán kuu-duu tayɿ mbóggí-vu, kan nán báa kólí-vu, kan wayée kuu-ud kan daga vu,
- ¹⁰kan nán líw vu, kan nán zóó súlí-vu, kan nán doo kíílí vu, kan nán yaɣ vé'ed vu, kan nán hən vbinní vu-'waapád vúń dón gban waalí-Tayɿ woolí-né.
- ¹¹Nán tóó ká vu-di í-yogo saam víílí. Amáa vu-woo ví mam Tayɿ woo sú'ú, ví tii mbaa sí-nán Tayɿ woo vu-ú, ví tɔn sí-kan Tayɿ ú-ám, moo yég í'yelí-Yesu Krístu woo, kan yigid Tayɿ baa ví woo nɔ ám.

I be fóó ví na'an í'yelí-Tayɿ wu-yu

- ¹²“Tayɿ há'an mí hən tóó né,” amáa hən 'waapád wu-duun kólí-né. Ka míń ɔ: “Tayɿ há'an hən tóó né,” amáa míń gbɔn hən tóó fóó a buun mí ní.
- ¹³“Hən lálí-mbaa woo moo ya"e, ya' mbaa woo moo hən lálí;” kóó í-yogo sɿ', Tayɿ wún tud vu-'waa idú ám. Amáa fóó máa, vu-mbógɔnɔ moo báa kólí né. Mbaad woo í'yelí-baa ví nu; í'yelí-ám mbaad fóóe.
- ¹⁴Tayɿ nim í'yelí-baa ví nɔmmé sú'ú; wún duu nim ba ví kan néélé, woo ye ám.
- ¹⁵Ví gaa fóó bii máa, ba fóó ka' Krístu woo nɔ máa ó. Míń be fóó ka' Krístu woo tóó, tii fóó ka' wakéé, báa kólí-woo naa? Í ye máa pélí-sám!
- ¹⁶Tóó tée, ví gaan nán ba ka ud kan wakéé, báa kólí-tóó tée, ba vun tii mbaan fóó dágái máa náa? Moo debtere ɔ: “Ya voo idú ám vúń tii fóó dágái.”
- ¹⁷Amáa nán ka súgún sí-kan í'yelí-Yesu ú-tée, vu-tii sí-hən dágá zóólé ó.

18| ndog báa kólí-la ú! Hɛn bíd í-tóo nán ku- kó máa, mbaa di woo fój, gój. Amáa nán í-ka kó báa máa, kód fój, woo wu-hɛn bíd.

19|Ví gaa fój, bii máa ba lig yigid Tay# woo no máa ó, náa? Yigid Tay# woo vílí yɛ, Tay# wu-pú-ví náa? Aga ví mbaan dáhná né.

20|Yesu hi ví kan fój, woo sú-ú. I be fój, ví na'an Tay# wu-yu.

1 Nán Korínti Vu 7

Moo vilí yúú mbanné wəɔ kan kééjé

1|Yúú moo máa í-kíí bínda vin ya yɛ, mí ɔd ví hɛn ka duu-máa, nán ka vun één sá.

2|Amáa moo báa kólí-a buu-sá téé, ndíga nán 'waapád a éé kéé, dán woo, wakéé, a éé wəɔ, dán woo áh.

3|Wayée a kód kéé, hɛn wəɔ, wakéé, a kód wəɔ, hɛn kéé, áh.

4|Kéé, kan néélé, yúú fój, woolí-pélí, moo fój, woo máa wəɔ, woo no. Wəɔ, kan néélé, yúú fój, woolí-pélí-áh, moo fój, woo máa kéé, woo no áh.

5|Tóo a há' daga fój, sá. Amáa tóo téé sey tóólí-aga i mbóg moo bi səə bá' tóo, bi kɛɛ fój, ɔd Tay# moo wulí-tée, pig woo vín duu mbaa mbaalí-wəɔ, kan kéé. A pélí-tée Seedán kan zo' ví ú, moo néélé, víí ka buu-né yɛ no.

6|Amáa mí pún ví dookái né, mí tú'ud ví hɛnaa moo mbóggí.

7|Mí híí dán nán 'waapád ka vun mbaa kó í-mí wɔgɔ. Amáa kóo nónná a mbaa kan hɛn Tay# ka púgu-máa. Nán tóo mbaa woo ná', tóo mbaa woo ná'.

8|Amáa mí ɔd í-bɛn vu, kan í-yed vu, ka vun mbaa la í-yɔgɔ kó í-mí wɔgɔ téé, kan duu-ú.

9|Amáa uu-kan néélé, fój, há"í-pélí-tée, uu-één éénéé! Wu-duu-mba hɛn hííí kólí-zóólé.

10|Nán kirtɛn í-kuu-één máa, mí pú-vu-yu-dooká kán ki í'yélí-baa ví woolí-yɛ no. (Moo woo moo dán míí nu pélí.) Wakéé, uu-híín kan wəɔ, sá.

11|Amáa uu-híín téé, wakéé, yɛ a duu éé wəɔ, tóo sá, tóo téé a duu mbóg moo kan wəɔ, nag 'maɛná. Wayée yɛ a nɛɛ kéé, woo gbɔ sá áh.

12|Moo nán í-tóo voo máa, aga míí moo; í'yélí-baa ví wu-ɔn né. Tow wayée kirtɛn tóo ka di kan kéé, ka kirtɛn pélí, tow kéé, yɛ ka híí mbaalí-kanno ó, téé, a nɛɛɔ gbɔ sá.

13|Wakéé, kirtɛn áh, tóo ka di kan wəɔ, ka kirtɛn pélí, amáa tow wəɔ, yɛ ka híí bi mbaa kanno ó, téé, uu-híín sá,

14moo Tayii híj wayée ka kirtén péli-yə, moo kéé, woo nɔ. Wakéé, ka kirtén péli-máa áń, Tayii híjwɔ moo wəə, woo nɔ. Tow a í-yɔgɔ péli-tée, waa ví vún mbaa kó í-nán gaa Tayii sá vu-wɔgɔ, ʒamáa vu-woo waa Tayii woo vu-yu.

15ʒamáa nán gaa Tayii sá tóo a híj bi híín kan kéé, (tóo tée kan wəə) tée, uu híín, moo hən woo 'yén nán kirtén vu-kó í-gba'a wɔgɔ né. Tayii bee ba ví aa mbaa ví ká'ʒdná.

16Í móo wakéé kirtén, ʒammɔ səd di wə́ém zulá? Í móo wayée kirtén, ʒammɔ səd di kéém zulá?

I mbaa ya mbaalí-víí Tayii ka bee ví wulí-yelé,

17Séy i mbaa ya mbaalí-víí Tayii ka bee ví wulí-yə, moo í'yéí-baa ví wu-mbógɔd ba ví hən woo. Mí pa moo yə nán súggí-woolí-ya 'waapád.

18Nán í-ka dɔ dɔn péń, Tayii ka beewu-tée, a mbaa la í-yɔgɔ. Tow nán tóo ka dón ná dɔn né, ma Tayii ka beewu-wulí-tée, a duu dɔ sí-dɔn sá.

19Dɔn dólí-nán Yúúda voo, kan mbaalí-zaga máa, ya voo idú áń, hən gbɔɔ tóo nɔ péli. Hən gbɔɔ máa, séy ba duu ví dooká Tayii woo nɔ.

20Kóo nónná a mbaa mbaalí-woo Tayii ka beewu-wulí-má nɔ.

21Ká kám mbaa gba'a máa, Tayii beem wulí, tée ʒam duu gbó dam sá, ʒamáa hən vunní móo ka dilí-tée, ʒam vúd la ú.

22Moo í'yéí-ka bee nán ya gba'alí-tée, mbaa sí-go'oy vəg lee í'yéí-woolí-ú. Waa haʒalé, baa áń, Kristu ka beewu-tée, mbaa sí-gba'a Kristu woo ú.

23Yesu hi ví sú'ú. I duu mbaa sí-gba'a nán tóo voo sá.

24Dan kirtén vu, kóo nónná a mbaa mbaalí-woo tíj Tayii woolí, ya Tayii ka beewu-wulí-yelé,

Moo vilí yúú nán bən voolí, kan wakéé yed vu-

25Moo í-náa gíb waa voo máa, í'yéí-Yesu pún mí dooká tóo yúú voolí-né, ʒamáa mí ɔd ví moo taalí-í-míí, í'yéí-wu-bagan hən, ma mí moo moo yéń.

26Moo woo nɔ, mí taa kóo nónná a mbaa kó í-ka mbaa yə wɔgɔ, moo hən keb mbalí-ka yaa ye nɔ.

27Kám éé kéé, sú'ú-tée, ʒam duu nəηηɔ gbɔ sá. Kám éé ná né tée, ʒam duu éé sí-sá.

28ʒamáa kám éé kéé, yə, mó kón hən bíddi né. Tow wakéé, ka éé wəə, tée, kón hən bíddi né áń. ʒamáa nán í-kuu-één máa, vu-nuɲ fóó, pinní sú'ú, ma mí híj bi səd ví wulí-ú.

29Dan kirtén vu, moo kán híj bi ɔd ví yə, wu-ye nɔ. Zag zaa péli, hən hágá yelí-vún 'wáa sú'ú. Moo woo nɔ, 'yá'ʒ ye nán kéé, éelí-uu-mbaa kó í-bən wɔgɔ.

30 Nán kuu-káj máa, uu-mbaa kó í-zóó ka vijn vu-né wogo. Nán í-zóó ka de' vu-máa, uu-mbaa kó í-zóó ka de'ɛn vu-né wogo. Nán kuu-hi hɛn máa, uu-mbaa kó í-kuu-'yén hɛn né wogo.

31 Nán í-kuu-di kan hɛn naa hágá yelí-vu, uu-mbaa kó í-kuu-kanno pélí-wogo. Moo hág máa ye wúh di 'wáanee.

32 Amáa mí híí i gbó dam yúú mbaalí-vííí sá. Nán ka éen kéé, né máa, baa tuu-woo zóó, yúú hɛn í-'yelí-Yesu woolí, soo woo hɛn a tɔɔd í-'yelí-má nɔ.

33 Amáa nán í-ka éé woo kéé, máa, tuu-woo zóó, moo hɛn hágá yelí-vu-yu, soo hɛn a tɔɔd kéé, woo má nɔ.

34 Tée 'yé sí-zóó, ya idú ú. Wakéé, ka éen wəə, né máa, di í-yogo ám, kóó náá gíb waa ám, baa tuu-woo zóó, yúú hɛn í-'yelí-woolí, moo fúú, bii, kan zóó, bii a mbaad wu-yu-dágá kəd. Amáa í-ka éé woo wəə, máa, baa tuu-woo zóó, moo hɛn hágá yelí-vu-yu, soo woo hɛn a tɔɔd wəə, woo má nɔ.

35 Mí ɔ moo ye a duud víw, amáa moo a mbaad ví kó í-hɛn zijí tóó wogo sá. Mí híí i mbaa déh mbaalí-í-ka gug duu-kan ba'ad í-'yelí-Yesu woo ám má nɔ.

36 Yúú moo í-kéé, sáájé, voo máa, kéé, ka na', ma wayée ye ka taa ba i éeno vaná né, ba duu-né tée, uu-kó kó í-kuu-híí wogo. Vu-kón hɛn bíddi né, uu-één la ú.

37 Nán í-ka sáájé kéé, woo, ka 'yé zóó, woolí, tow uu-yúnno kɔɔgná né, amáa ka híí bi éeno vaná né tée, kó duu-ú.

38 Moo woo nɔ, nán í-ka éé náá gíb waa ye kó duu-ú. Amáa í-ka éeno né ye, wu-kó duu-mba.

39 Wakéé, wəə, máa, wəə, ka nɔ ná né tée, tán sí-kan wəə, ó. Amáa wəə, ka nɔ sú'ú-tée, moo wəə, búú sú'ú. Wúh éé wəə, tóó kó í-ka híí wogo, amáa tée a éé nán kirténe ám.

40 Amáa taalí-míí máa, kan éen wəə, tóó né tée, zóó, kan de'ɔ mba ú. Mí taa míí, yigid Tayii woo di mííí ám.

1 Nán Korínti Vu 8

Moo wi' hɛn ha"í

1 Moo wi' hɛn ha"í-máa, ba gaa ví “Ya baa ví 'waapád, ba ví nán moo gaalí-vu-yu,” kó í-kíí ɔ wogo. Amáa moo gaalí-wu-kó ma ba na' yúú, ma hínní wu-ha' zóó, 'yelí-nánán voo.

2 Nán í-a taa bin gaa hɛne tée, hɛn gaalí-woo lá yagalí-pelí.

3 Amáa Tayii gaa nán í-ka hííwɔ máa ó.

4 Moo wi' hɛn ha"í-lalí-máa, ba gaa ví tayii tóó ba hágá yelí-pelí. Ba gaa ví Tayii ba di dágá 'néj ám.

⁵Nán tóó vu-ɔ tayii tóó ba vun di be"í, tóó ba vun di hágá yelí-ám; vu-taa tayii vun buu-ú, í'yélí-vun buu-ám.

⁶Amáa í-baa ví máa, í-yogɔ pélí. Ba di ví baa kan Tayii dágá 'néh, wu-Ba'á wu. Wu-yib hɛn 'waapád kan néélé, woo, moo aa mbaad ví biw. í'yélí-di dágá 'néh ám, wu-Yesu Krístu wu, wu-yib hɛn 'waapád kan nag woo, wu-yib ba ví ám.

⁷Amáa nán 'waapád vuu-gaan moo yéñ yɛ né. Háǵǵǵ bəə nán tóó kuu-lá wi' hɛn ha"í-tée, vu-ha' zóǵ, yúú yɔɔb voolí. Tée zóǵ, voo ka née né yɛ, vu-taa ba bin kó hɛn bíd sú-ú.

⁸Amáa hɛn lálí-tóó wún pɛn ba ví laan Tayii woolí-né. Kóó aa lá ví, bán nugun ví hɛn tóó né; kóó aa lán ví ní ám, hɛn tóó wún tin ba ví ní.

⁹Amáa i gáǵǵú, moo mbaalí-go'oy vɛg lee víí yɛ a kó nán zóǵ, 'yélí-ka née né yɛ, a vé' pigim sá.

¹⁰í móó kám gaa hɛn yɛ, nán tóó a hɔm mbaalí-ya hɛn lálí lig hɛn ha"í-tée, zóǵ tóó wún zo"u-moo a lá wi' lálí-yɛ moo hɛn ha"í. í yɔɔɔ náa?

¹¹Tée í-móó kám dii kan zóǵ, 'yélí-néélé, na'a yɛ, dam kirtɛn í-Krístu ka nɔɔ moo woo, zóǵ, 'yélí-woo ka buu-né yɛ, wún ti moo "moo gaalí" móó yɛ nɔ.

¹²Tow i kóǵ da ví kirtɛn vu-hɛn bíd kan hɛn kíí yún vu-yɛ, a líd vu-zóǵ tée, ví kóǵ Krístu wu-yɛ nɔ.

¹³Moo woo nɔ tow hɛn lálí-tóó a kó dan kirtɛn tóó a tid moo zóǵ, 'yélí-woo gbɔ tée, mín lán sí-míí wi' púǵ tóó né sáǵ, moo ka mín kó dan kirtɛn tóó kan tid zóǵ, 'yélí-woo gbɔ ú.

1 Nán Korínti Vu 9

Ba'ad, kan néélé, waa ba'ad Yesu woo woo nɔ

¹Mí mbaa kan yúú míí dáǵná. Mí waa ba'adi ám. Mí hɔ kan í'yélí-baa ví Yesu ám. Nag ba'ad míí kán kóǵ í'yélí-máa, wu-víw náa?

²Kóó nán tóó uu-hɔn mí kó í-waa ba'ad Yesu woo wɔɔɔ né sɪ', víííí máa mí waa ba'adi. Moo mbaalí-kirtɛn víí yɛ tú' ba mín waa ba'ad í'yélí-woo nɔ.

³Mí híǵ nán í-kuu-moo moo bíd yúú míííí máa vuu-yɔǵ.

⁴Mí ɔ ba maa ó, ka mín nuɛ hɛn lálí-víííí moo ba'ad míí yɛ nɔ. í yɔɔɔ náa?

⁵Maa ba mín éé kéé, kirtɛn tóó pɛn yɔǵ ba'ad vóólí-kó í-waa ba'ad tóó kuu-kó yɛ wɔɔɔ ú-ám. í yɔɔɔ náa? í'yélí-Yesu daa sáǵ vu-kan Piér, vu-kón í-yɔɔɔ ám náa?

⁶Tóó tée vónnɔ kó vóó ba'ad kan Baanábas dágá, ma vón nuɛ hɛn súwíí-vóó wuláa?

⁷Nóó baa kó ba'ad sóǵze kan siide dán woolá? Nóó ka ba la' lálí-woo tée, ka lán líid woo nélé? Nóó ka tu-ndaa tée, ka zɔn vɔǵ woo nélé?

- 8** Moo ye mí moon moolé, nánánne dágá né, amáa debtere Múúsa woo ọ́ í-yoggo áń.
- 9** Vu bínda debtere yelí ọ́: “Kám be ndaa kón ba'ad kwoǵí tée, am gbo'odu-kéə saa yaǵá sá.” Tayi taa ndaa vu-yaa?
- 10** On moo baa ví nu náa? Ọ́ ba víw, moo nán ka baa hen máa, a 'yé zóó ba bín nuŋ ka' í-bii wulí; nán ka gbó túd máa, a 'yé zóó í-yoggo áń.
- 11** Ká vó tú'ud ví hen Tayi woo sú'ú, ma oo duu be hen í-hágá ye vu-ka' tóo luu tée, hen gbog wu-yẹ naa?
- 12** Tow nán tóo wu-nuŋ hen vílí tée, í-vóo kanno mban náa? Kóo í-yoggo sị', vó kón hen ye né, vó ma' zóó mbaa, moo ka vón há' moo toǵ 'maŋ Kristu woo ye laan tíj.
- 13** Ví gaa nán ku-kó ba'ad lig hen ha"íí-máa, vu-nuŋ hen lálí-voó lig hen ha"íí. Nán í-ku-ha' hen máa, vu-nuŋ ka' í-voó ya hen ha"íí-áń.
- 14** 'yéí-áń pa moo ọ́ nán í-ba ka pa moo toǵ 'maŋ máa, ba a nuŋ hen súwí-yúú woolí.
- 15** Amáa kóo í-yoggo sị', mí lán hen tóo wulí-né sáń. Mí on moo i pún bi henne né áń. Séy míń nwo tíj hen vilíí í-yoggo! Hen kán dem fóó míí yúú woolí-yẹ, nán tóo wu-tiiwu-hen lee sá.
- 16** Kóo an di moo toǵ 'maŋ tú"í sị', hen woo tiin mí hen fóó demné né, moo Tayi wu-don ba'ad yelí-kwoǵná. Tow an tú'u ní tée, zóó wún víjín áń.
- 17** Tow ka míń kó hen ye kan híjílí míí nu tée, ka míń nuŋ hen súwí-míí wulí-áń. Amáa moo ba'ad Tayi ka gbɔn nagá ye nɔ ma, mí kó.
- 18** Hen súwí-míí wu-ɛná? Wu-kán tú' moo toǵ 'maŋ té' má nɔ; mí lán hen ka míń lá yúú moo toǵ 'maŋí-máa né áń.
- 19** Mí mbaa kan yúú míí dáńná tíj nánán voolí-'waapád. Amáa kóo í-yoggo sị', mí tii mbaa gba'a nán voo 'waapád, moo bi nuŋ nán vu-bwulí-na'a.
- 20** Ka' nán Yúúda voolí-máa, mí mbaa kó í-nán Yúúda vu-woggo, moo bi woo nán Yúúda vu-yaan áń. Mí duun dooká Múúsa woo vu-kwoǵná né, amáa ka mbaad nán tóo vu-hen kwoǵ máa, mí mbaa í-yoggo áń, moo bi woo vu-yaanó.
- 21** Ka' í-nán ku-gaan dooká Múúsa woo vu-né máa voo, mí mbaa kó í-vu-woggo áń, moo bi woo vu-yaanó. Amáa mí béen dooká Tayi woo vu-yu-né, mí duu déń dooká Kristu woo vu-yu.
- 22** Ka' í-nán í-zóó 'yelí-voó ka bu-né máa voo, mí mbaa kó í-zóó 'yelí-míí ka bu-né máa woggo áń, moo bi woo vu-yaanó. Mí mbaa mbaalí-nán voo ya 'waapád, moo bi sɛd nán tóo vu-wulí-ú.
- 23** Mí kó hen ye vu-'waapád moo moo toǵ 'maŋ, moo bi nuŋ hen ka' í-bii wulí-áń.

²⁴Ví gaa áń, nán ku-fan dug tee, ya voo 'waapád vu-ke dug, amáa nán dágá 'néń wu-nuń hẹn súwí-woo wulí-náa? Tee, i ke dug kó í-kíí híí bi nuń hẹn súwí-víí wulí-máa wogo áń.

²⁵Amáa nán í-ku-mbóg sí-fóó, moo dug kelí-ú-máa, vu-sen fóó, voo 'waa, moo bi nuń hẹn súwí-í-ka mbaa né máa wulí. Amáa í-baa ví máa, bán nuń ví baa hẹn súwí-í-ka mbaa má nɔ.

²⁶Moo woo nɔ mí ken dug leená té' né, mí zuń hẹn son né áń.

²⁷Amáa mí sen fóó, míí kó í-gba'a wogo, moo aga í-míí káńnɔ tú'ud nán vu-hẹn ye, Tayii kan vẹ'ẹn pigim.

1 Nán Korínti Vu 10

I gág tayii mbóggí-vu-duulii

¹Dan kirtẹn vu, mí híí i duu taa hẹn ka kó a ba ví yée, kuu-'yem kan Múúsa hóg kẹńńí-má nɔ. Mam híig yẹ ká fii vu, vu-yaa duu mam yéé, ya voo 'waapád.

²Ya voo 'waapád vu-súg woo mam Tayii woo kan Múúsa mam híig yelé, kan mam yéé, yelé, áń.

³Ya voo 'waapád vu-lá hẹn lálí-dágá kan néélé, Tayii woo.

⁴Ya voo 'waapád vu-zo hẹn zólí-dágá yẹ kan néélé, Tayii woo, moo vu-zo mam isẹm ka duu vu-maalé. Isẹm sú-ká Krístu wu.

⁵Kóó í-yogọ sí', zóó, de'ẹn Tayii yúú nán buwí-na'a voolí-né, moo Tayii tud vu-hóg kẹńńí.

⁶Hẹn 'waapád yẹ vu-kóy moo aa họ gaa ví wulí, aa mbaa ví kan hẹn bíd híí kó í-vu-wogo sá.

⁷I duu tayii mbóggí-vu kó í nán tóo voolí-saamé kuu kó máa wogo sá áń. Debtere o í-yogọ, o: “Zig nán yẹ ká vu-mbaa hágá moo hẹn lálí, kan doo zólí. Ma vu-lúú dog, vu-bé' fóólí.”

⁸Ba kó ví báa kó í nán tóo voolí-saamé kuu kó ma, kuu-nɔ zágá dágá fóó, uzinere gbeg zu-tańnó máa vu-wogo sá.

⁹Ba gug ví í-yélí Tayii kó í nán tóo voolí-saamé kuu kó, ma biig ka tud vu-yẹ wogo sá.

¹⁰I nguú moo sá áń, moo nán tóo ká vu-nguu moo saam voolí, ma maleeka nɔm nɔné ya tud vu-'waa.

¹¹Hẹn yẹ vu-kó nán yẹ vu, vu-bínda vu-'yé moo aa gág ví wulí, moo ba di ví baa bá' sí'íd wulí.

¹²Moo woo nɔ nán í-ka taa ba bin nda doo sú-ú-tee, a gágú, moo kó kan kəwə ó.

13Hẹn zo"í-kuu-yạ vílí yẹ vu-zo' nán tóo vu-í-yọgọ áń; Tayii wún gbọ hẹn zo"í-tóo wún mban ví keb né, moo Tayii ta yag téé, buu ní. Amáa hẹn zo"í-yẹ a yọg ví ya téé, Tayii wún pú-ví néélé, vín mba hẹn zo"í-súu-ám.

14Moo woo nọ dan gboo vu, i gág ba'ad tayii mbóggí-voó vu-kólíí.

15Mí mbad ví moo yẹ kó í-kuu-baa mbad nán moo taalí-vu-máa wọgọ; aga i tég họ la ú.

16Dag waa kaa dẹn ví Tayii nag wulí-yẹ, ba sùgún ví kan mem Krístu woo wulí-náa? Beréd máa, kaa yi ví yẹ, ba sùgún ví kan fọ́ọ Krístu woo wulí-náa?

17Beréd yẹ di dágá. Kóó aa buu-ví ú sị', ba di ví fọ́ọ dágá áń, moo ba ví 'waapád ba nuṅ ví hẹn beréd dágá yẹlé.

18I họ lá ví nán Izraél vu-yu. Nán kuu-lá hẹn hẹn ha"í-máa, vu-tọn kan Tayii kuu-ha'adu-hẹn yẹ áń náa?

19Hẹn kán ọd ví yẹ, mí híí bi ọd ví hẹn kuu-ha'ad tayii mbóggí-vu-yẹ ba hẹn gbọọ tóo naa? Kóó tayii mbóggí-vuu-hẹn gbọọ?

20Péíí-sám! Amáa hẹn nán gaa Tayii sá kuu-ha' máa, vu-ha'ad yigid bíd vu-yu. Vu-ha'an Tayii né. Mí híí i tọn kan yigid bíd vu-sá!

21I zo hẹn dag waa í'yéíí-Yesu woolí-tée, i duu zo sí-hẹn yigid bíd voo sá sám!

22Ba soo ví í'yéíí-a moo siggaa? Ví taa banno mba ví Tayii kan nééláá?

Ba kó ví hẹn 'waapád Tayii a nuṅ na"é, wulí

23“Tayii há'an hẹn tóo né,” amáa hẹn 'waapád wu-duun kólíí-né. “Tayii há'an hẹn tóo né,” amáa hẹn 'waapád wu-duun zọ́ọ baa vílí ní.

24Nán tóo a soo hẹn ka duud fọ́ọ woo má nọ sá, amáa a sood daga vu-yu.

25Púg kuu-gí lummí máa, i kájí lálí, i vi sá, moo zọ́ọ kan vín ví mooí,

26moo debtere ọ: “Hág kan hẹn tíj woolí-'waapád Tayii woo nọ.”

27Nán tóo ka kirtẹn péíí-ka bee ví hẹn lálí, kí híí bi laa ú-tée, i kájí hẹn ka 'yéđ ví tíj yẹ lálí. I vi sá, moo zọ́ọ kan vín ví mooí.

28Amáa nán tóo ka ọd ví: “Wi' hẹn ha"í-tayii mbóggí-wu-yẹ nọ,” téé i lá sá, moo nán yẹ ka ọd ví sú-ú-má nọ, moo zọ́ọ kan vín nọ mooí.

29Mí ọn moo zọ́ọ vinní í-víí nu né, amáa moo nán í-ka ọd ví yẹ woo nọ. Nánán tóo wún ọ: “Nán tóo a vín moo zọ́ọ woolí-tée, moo ẹn ka sẹ' moo yúú mbaalí-vẹg lee míí yelííá?

30Mí dẹn Tayii nag péń, mí lá hẹn; moo ẹn vu-lágán mí moo yúú hẹn kán dẹn Tayii nag wulí-yelá?”

31Kóó i lá hẹn, kóó i zo hẹn, kóó i kó hẹn woo ẹná, téé i kó 'waapád moo Tayii a nuṅ na"é, wulí.

³²I kó hɛn tóó a sa nán tóó vu-zóó sá, kóó nán Yúúda vu, kóó nán Gerég vu, kóó nán súggí-Tayii woo vu-ám.

³³Mí baa kó í-yoggo, mí baa sɛn fóó, sood míí nán 'waapád vu-hɛn duu; mí soon moo míí nu dágá né, amáa moo a duud nán vu-buulí-na'a, uu-séddú.

1 Nán Korínti Vu 11

¹I 'yéj hɛn kólí-míí kó í-kán 'yéj hɛn kólí-Krístu woo ye wɔgɔ.

Wakéé ka laa lig Tayii-tée, a wáá sɔ́am yúlí

²Mí dɛm ví, moo ví taan yúú hɛn 'waapáddí, ví duu hɛn kán tú'ud ví máa 'waapád.

³Kóó í-yoggo sɪ', mí híí i gaa Krístu ba vu-gbanaa wayée voo 'waapád, wayée vu-gbanaa kéé, woo, Tayii vu-gbanaa Krístu woo ám.

⁴Wayée ka wáá sɔ́am yúlí ɔd Tayii moo wulí, tóó tée moon moo Tayii wulí-tée, béé Krístu vu.

⁵Amáa wakéé ka did Tayii moo ɔlé, tóó tée ka di moo Tayii moolé, ma ka wáan sɔ́am yúlí né tée, béé wɛɛɛ, mbaa kó í-ka yu-yúú wɔgɔ.

⁶Tow wakéé tóó a sɛn sɔ́am wáálí-né tée, a yu-yúú! Amáa yúú sɛ"é, kóó yulí wún kógo séjme; ndíga a wáá sɔ́ame!

⁷Wayée a wáá sɔ́am yúlí sá, moo wayée máa tú' fóto Tayii woo nɔ, kan na"é, Tayii woo nɔ ám. Amáa wakéé, máa hɛn na"é, wɛɛ, woo nɔ,

⁸moo Tayii bɛ ka' wakéé, woo mbógɔn wayée wulí-né, amáa bɛ ka' wayée woo mbógɔn wakéé, vu-yu.

⁹Tayii mbógɔn wayée moo wakéé, woo nɔ né, amáa mbóg wakéé, moo wayée woo nɔ.

¹⁰Moo woo nɔ, wakéé, a ki tóg, a wáá sɔ́am yúlí moo maleeka voo nɔ.

¹¹Kóó í-yoggo sɪ', í 'yéíí woolí-máa, wakéé, mbaan kan dán woo, wayée ám, mbaan kan dán woo né,

¹²moo Tayii ká bɛ ka' wayée woo mbógɔn wakéé, vu-yu, ma wakéé, hɛɛ wayée. Tayii vu-kó hɛn ye vu-'waapád í-yoggo.

¹³Aga i taa la ám. Wakéé, ka did Tayii moo ɔlé, ya súggíí, ka mbaa yúú leená tée, duu-áa?

¹⁴Aga hɛn Tayii ka mbóg máa tú'ud ba ví wayée ba ka dii yúú hɛ' tée, ba hɛn séjme.

¹⁵Amáa wakéé, voo máa, fɛn vu-ú. Tayii pú-vu-yúú hɛ' kó í-sɔ́am wáálí-wɔgɔ.

¹⁶Amáa tow nán tóó ka híí moo fanné yúú hɛn yelé, tée, vó kan hɛn dikab tóó í-yoggo péíí, kóó nán súggí-Tayii woo voolí-ám.

Hɛn lálí-Tayii

(Matío 26:26-29; Márkus 14:22-25; Lúg 22:15-20)

- 17 Moo kán ɔd ví yɛ, hɛn ka kée máa wu-yɛ nɔ. Mí dɛm ví ní, moo kíí dī súggí-tée, ví kó hɛn bíd wu-mba hɛn duu.
- 18 Vu ɔn ba kíí dī súggí-tée, hú' tóó ba vun hi' yɛg. Mí taa ka' tóólí-máa moo yéñne áǎm.
- 19 (Hɛn í yɔgɔ yɛ a kóyyú-áǎm, moo uu-gaa nán tóó vu-sɛm vííí, í kuu-buun yɛg talí-voó né máa vu-yu.)
- 20 Moo kíí súg moo hɛn lálí-tée, ví kón moo hɛn lálí-Tayii né.
- 21 Ámáa kíí súg sú'ú-tée, aga nóo lúú la gan hɛn lálí-woo hɛd, téé gɔgɔm dī woo nán tóó vu-yalé, ámáa nán í-tóó vu-dī voó doo kííí.
- 22 Máa ví kan lig vín lán hɛn víí, vín zɔn hɛn víí vu-wulí-máa péláa? Í yɛ ví béé súggí-Tayii woo nɔ náa? Tóó téé ví híí bi kóó nán gím vu-yu-hɛn séǎmmaa? Téé ɔn ɔd ví nénná? Án dɛm ví áa? Péíí-sáǎm!
- 23 Hɛn í 'yéíí-ka ɔ máa wu-yɛ nɔ, ma mí duu ɔd ví wu-yu-áǎm. Vid nán uu-ma' í 'yéíí-baa ví Yesu wulí-máa, bɛ beréd,
- 24 dɛn Tayii nag, yi zuu-ɔ: “Í yɛ fóó, míí moo víí nu. I kó ná', moo ví taan wulí.”
- 25 Pig hɛn lálíí-máa, duu bɛ dag waa ɔ: “Hɛn dag waalí-yɛ wu-hɛn yɛg talí'man kan mɛm míí. Kíí dī zólí-tée, i baa kó ná', moo ví taan wulí.”
- 26 I baa lá hɛn yɛ, i baa zɔ hɛn yɛ í-yɔgɔ téé, tú' ba vín du-yɛg yúú nom í 'yéíí-baa ví woolí-sú'ú-háǎ a yɛ bá' yaalí-woolí.
- 27 Moo woo nɔ, kóó nónná ka dī hɛn í 'yéíí-woo yɛ lálí, ka dī zólí, ma a kó hɛn ka maan kólí-né téé, kó hɛn bíd yúú fóó í 'yéíí-woolí-kan mɛm woolí-áǎm sú'ú.
- 28 Ámáa kóó nónná a gug zóó, woo hɔ téé, wún lá beréd yɛ, wún zɔ hɛn dag waalí-yɛ áǎm,
- 29 moo nán a lá, a zɔ, ámáa a sɛgɛn ba fóó í 'yéíí-woo nɔ né téé, wún lá, wún zɔ, ámáa aga soo moo gbɔ sí-yúú woolí-ú.
- 30 Moo woo nɔ nán buulí-na'a vííí sɛm hɛn hɔ vu, vu-tɛɛ 'waapád, tóó vu-nɔ sú'ú-áǎm.
- 31 Kaa dī ví lálí-tée, ba tég ví zóó, baa ví péñ, moo Tayii kan sɛ' moo yúú baa vííí.
- 32 Í 'yéíí-sí'íd ba ví kó í-waa ba'a ka sí'íd waa woo vu-máa wɔgɔ, moo a duu sɛ'ɛd ba ví moo kan nán hágá yɛ vu-sá.
- 33 Moo woo nɔ dan kirtɛn vu, kíí súg moo hɛn lálí-Tayii bɛíí-tée, i láán ya vííí ú.
- 34 Gɔgɔm ka yɛ nán tóó téé, aga a lá woolí-lígí, moo Tayii a sɛ'ɛd ví moo ya súggí-vííí sá. Moo í-tóó vu-máa, ɔn laa vííí téé, mín mbóg moo woo vu.

1 Nán Korínti Vu 12

Hẹn yigid Tayii woo ka pú-máa vu-yu-

- 1 Dan kirtén vu, mí híj i duu taa hẹn í-yigid Tayii woo ka pú-ba ví máa vu-yu.
- 2 Ví gaa ká kii mbaa lá nán gaa Tayii sá vu-máa, ví gbo fọ́ọ́, víí vu-woo ví laan ba'ad tayii mbóggí-kpọ́ọgná yẹ voolí.
- 3 Moo woo nọ mí baa tú'ud ví moo, ọ nán í-yigid Tayii woo ka moo moo woolí-yagá téé, ga'an Yesu nag né sáń. Nán tóó wúń ọn: “Yesu wu-í'yéí-í-mí!” ní áń, séy yigid Tayii woo wúńno ọddu.
- 4 Yigid Tayii woo di dágá, ọmáa hẹn yẹ"é, woo di kédkéd.
- 5 Ba'ad vu-di kéd, ọmáa í'yéí-í-di dágá.
- 6 Áá ba'ad kólí-vu-di kédkéd, ọmáa Tayii dágá yẹ, wu-kó hẹn yẹ vu-'waapád.
- 7 Yigid Tayii woo wu-pú-kóó nónná hẹn tóó, moo hẹn yẹ a duud nán vu-'waapád.
- 8 Yigid woo pú-nán tóó woo moo nóó 'wólí; yigid dágá yẹ wu-pú-nán tóó woo moo hẹn gaalí.
- 9 Yigid dágá yẹ wu-pú-nán tóó woo zọ́ọ́, 'yéí-moo Tayii woolí; yigid dágá 'néń yẹ pú-nán tóó woo néélé, nán họọ vu-zọ́ọ́né.
- 10 Yigid yẹ pú-nán tóó woo hẹn sọ́ọ́ kólí. Kó nán tóó woo moo anábi moolé, Kó nán tóó a họọ woo yigid vu-sẹgẹnó. Pú-nán tóó woo yag tóó vu-kédkéd moolé; pú-nán tóó woo moo woo vu-tiiní.
- 11 Yigid dágá 'néń yẹ wu-pú-hẹn yẹ vu-'waapád; pú-kóó nónná hẹn kédkéd kó í-ka híj wọ́ọ.

Fọ́ọ́ di dágá, ọmáa fọ́ọ́ ka' tóó vu-duulí-kédkéd

- 12 Fọ́ọ́ nánán woo di dágá, ọmáa fọ́ọ́ ka' tóó vu-duulí-kédkéd. Kóó fọ́ọ́ ka' tóó wu-buu-wulí-ú-sj', fọ́ọ́ dágái. Křistu mbaa di í-yọ́ọ́ áń,
- 13 moo ya baa ví 'waapád, ba woo ví mam Tayii woo yigid dágá yẹ woolí. Ba nuń ví yigid dágá yẹ zọ́ọ́ baa vílí, moo aa mbaa ví fọ́ọ́ dágái ya baa ví 'waapád, kóó nán Yúúda, kóó nán í-kuu-Yúúda pélí, kóó gba'a, kóó nán go'oy vẹg lee vu-áń.
- 14 Di í-yọ́ọ́, fọ́ọ́ 'yén fọ́ọ́ ka' dágá né, ọmáa vu-duulí-kédkéd.
- 15 Doo a moo: “Káń nag pélí-yẹ, mí fọ́ọ́ ka' tóó nọ pélí” téé, doo yẹ fọ́ọ́ ka"i pélí-gínáa?
- 16 Tóg a moo: “Káń nóóe pélí-yẹ, mí fọ́ọ́ ka' tóó nọ pélí” téé, tóg yẹ fọ́ọ́ ka"i pélí-gínáa?
- 17 Tow fọ́ọ́ 'waapád kan maa nóó mén téé, kan kin moo kan ẹná? Fọ́ọ́ 'waapád kan maa tóg mén téé, kan kin hẹn sọ́ọ́ kan ẹná?

- 18 ʌ́máa Tayi̯i 'yé fọ́ọ́ ka' vu-fọ́lé, 'waapád kó í-ka híj wọ́gọ.
- 19 Ya voo 'waapád ka vun di fọ́ọ́ ka' dágái téé, fọ́ọ́ kan di téé?
- 20 Ma fọ́ọ́ ka' vu-di fọ́lé kédkéd, ʌ́máa fọ́ọ́ di dágá.
- 21 Nọ́ wúń ọ́n nag: “Ka mọ́n pélí-sì” né. Yúú wúń ọ́n doo: “Ka mọ́n pélí-sì” né áń.
- 22 Fọ́ọ́ ka' tóó fọ́ọ́ baa vílí vu-née né. Kóó í-yọ́gọ sí', vu-maan luuní né sáń!
- 23 Hẹ́n í-kaa taa ví fọ́ọ́ baa vílí ba vun hẹ́n séńmme yẹ, ba 'yé ví vu-yu-hẹ́n gbọ́ọ mba. Fọ́ọ́ ka' í-kaa yug vu-ví yẹ, ba tu-vu-ví dẹ"é, na'a.
- 24 Ba tu-vu-ví mba fọ́ọ́ ka' tóó ku-maan yuggí-né máa vu-áń. Tayi̯i mbóg sí-fọ́ọ́ baa ví, moo hẹ́n ku-maa yuggí-máa, ba aa tu-vu-ví mba áń,
- 25 moo fọ́ọ́ a híń sá, moo fọ́ọ́ ka' 'waapád fọ́lé, kóó í-téla, a gaa fọ́ọ́ ka' daga woo tulí.
- 26 Tow fọ́ọ́ ka' tóó ka nuń hẹ́n ndógóné téé, ka' tóó vu-ki hẹ́n ndógóné woo áń. Tow ka' dágá ka nuń na"é téé, zọ́ọ́ dẹ' fọ́ọ́ ka' tóó vu-'waapád.
- 27 Ya víí 'waapád, ví fọ́ọ́ Kristu woo nọ, kóó nónná mbaa ka' fọ́ọ́ í-woolí.
- 28 Moo woo nọ Tayi̯i dẹ́n 'yé waa ba'ad Yesu woo vu-nán súggí-woolí-są́ámé. Idú woo anábi vu. Tą́ą́nó woo akaw moo Tayi̯i tú"í vu. Pig woo Tayi̯i duu 'yé nán hẹ́n są́ą́ kólí-vu, kan nán họ́ọ zą́ą́né vu, kan nán í-ku-maa maa daga vu, kan nán moo mbóggí-vu, kan nán ku-moo moo kan yą́g tóó kédkéd vu-áń.
- 29 Nán 'waapád vu-waa ba'ad vu-yaa? Kóó anábi vu-yaa? Kóó akaw vu-yaa? Pélí! Nán 'waapád vu-nugun néélé, hẹ́n są́ą́ kólí-né,
- 30 kóó nán họ́ọ vu-zą́ą́né, kóó yą́g tóó kédkéd vu-moolé, kóó moo woo vu-tiini.
- 31 ʌ́máa i soo hẹ́n yigid Tayi̯i woo ka pú-yẹ ó, í-ku-mba hẹ́n máa vu-yu. Téé míń duu tú'ud ví hínaa tóó ka mba í-ye vu-máa 'waapád áń.

1 Nán Korínti Vu 13

Zọ́ọ́ nánne

- 1 Kóó ʌ́n moo yą́g nánán voo, kan yą́g maleeka voo nọ áń sí', ʌ́máa tow ʌ́n kan zọ́ọ́ nán pélí-téé, moo míí vu-mbaa kó í-ku-wą́ą den, ku-wą́ą kan wạn waa wọ́gọ.
- 2 Kóó ʌ́n mbaa anábi, ʌ́n gaa hẹ́n yúggí-vu, kan hẹ́n tóó vu-'waapád, ʌ́n nuń zọ́ọ́ 'yé-í-gbọ́ọ ba'a moo gu-luuní ỳ sí', ʌ́máa tow ʌ́n kan zọ́ọ́ nán pélí-téé, mí hẹ́n leei.
- 3 Kóó ʌ́n yẹ' hẹ́n míí vu-'waapád pú-nán vu-la té', ʌ́n pú-fọ́ọ́ míí moo ʌ́nné velí sí', ʌ́máa tow ʌ́n kan zọ́ọ́ nán pélí-téé, hẹ́n tóó wúń duń mí wulí-né sáń.

- ⁴Nán zóó, nán kólí-máa, duu-ú, ma' zóó, sún zóó, né, zugun haa né, na'an yúu né áǎm.
- ⁵Nán zóó, nán kón hɛn séǎm né, kón bíd né, kón zóó, yéé, né, 'yén mbiim zóólé, né áǎm.
- ⁶Nán zóó, nán kólí-dɛ'ɛn zóó, yúu hɛn bíddí-né áǎm, ǎmáa zóó, woo dɛ' yúu moo yéǎné.
- ⁷Nán zóó, nán kólí-máa, zij zóó, fɛɛ moo, 'yé zóó, woo pád Tayii woolí, ma' zóó, yúu hɛn 'waapáddí.
- ⁸Zóó, nán mbaa woo káákáá. Moo anábi voo wún 'wáa sey tooólí. Yǎg kédkéd moolé, vu-áǎm wún sí'ú. Moo moo gaalí-wún sí' áǎm,
- ⁹moo ba gaan ví hɛn 'waapád né, ba moon ví moo Tayii woo 'waapád né áǎm, ka' too vu-kéé duulí-sey 'waapád.
- ¹⁰ǎmáa bá' hɛn a dó sé' woolí-a yǎ téé, hɛn í-ka dón sé'í-né máa, wún 'wáa ú.
- ¹¹Sey kán mbaa lá náásáǎǎ-máa, mí moo moo, mí híj hɛn náásáǎǎ, mí taa moo náásáǎǎ áǎm. ǎmáa kán na' sù'ú-máa, mí gbo sí hɛn náásáǎ voo ú.
- ¹²Hɛn kaa hɔ ví 'yǎ'ǎ ye máa, hɔlé, woo dɛ'ɛ né, mbaa kó í-fóó, too daadugeelí-wɔɔ, hɛmhí'ná. ǎmáa sey tooólí-tée, bán hɔ ví Tayii nóó kan nóó. 'Yǎ'ǎ ye máa, mí gaa hɛn 'waa ná né, ǎmáa sey tooólí-tée, mín gaa hɛn 'waa sí-pád kó í-Tayii ka gaan ye wɔɔ ú.
- ¹³'Yǎ'ǎ ye máa, hɛn tǎǎnó vu-mbaa: zóó, 'yéí-Tayii woolí, zóó, 'yéí-yúu hɛn Tayii ka pú-máalé, kan zóó, nán; ǎmáa hɛn í-ka mba daga vu-máa, wu-zóó, nánne.

1 Nán Korínti Vu 14

Moo mbalí-yúu hɛn yigid Tayii woo ka pú-ba ví máalé

- ¹I soo zóó, nán wu-mba, kan hɛn yigid Tayii woo ka pú-máa vu-áǎm. ǎmáa i soo moo Tayii moolé, wu-mba,
- ²moo nán ku-moo moo kan yǎg too kédkéd máa, vu-moon nán vu-yu-né, ǎmáa vu-mood Tayii, moo nán vu-baa kin ní. Yigid Tayii woo wu-'yéé vu-moo yúggí-yɛ vu-í-yɔɔ yǎgá.
- ³ǎmáa nán í-ka moo moo Tayii woo máa, ɔd woo nánán vu-moo wu-'yé zóó, voo Tayii woolí-laa tíh, bi zigid vu-zóó, bi kǎ' vu-zóó áǎm.
- ⁴Nán í-ka moo woo yǎg too kéd máa, aga duud woo fóó, woo nɔ; ǎmáa nán ka moo moo Tayii woo máa, duud woo nán súggí-vu-yu-'waapád.
- ⁵Mí híj ya ví 'waapád ka vín moo yǎg too kédkéd vu-ú, ǎmáa mí híj ka vín moo moo Tayii woo wu-mba. Nán í-ka moo moo máa, wu-kó ba'ad duu-mba í-ka moo yǎg too kédkéd yɛ; ǎmáa nán too a tii moo yǎg too kéd yɛ ó-tée, wún duud nán súggí-vu-ú.

- 6**Dan kirtén vu, mí vi ví yee ɔn laa vílí, ɔn bé'ed ví yag too kéd wu-moolé, i kin ní, nán too a tii moo woo vu-ɔn ví ní ám tee, ɛn wún duud vílá? Ámáa ɔn vud moo yúggí-too ɔd ví, ɔn tú'ud ví hɛn kán gaa, ɔn ɔd ví moo Tayi woo, ɔn tú'ud ví hɛn too tee, wún duud víw.
- 7**Tée ba gúgún ví hɛn yɛ vu-kan litiid, kan kɔŋ vu-yu. Tow nán too a úú litiid a vun yéé woo né, a wɔɔ kɔŋ vun yéé woo né tee, dɛŋ née vín ki gaalá?
- 8**Too tee, nán ɔɔ' sɛ úúlí too a úú vun dɔg yég woo né tee, nóo wún mbóg hɛn siilá?
- 9**Moo kii moowɔ yag tɔgɔtɔgɔná tee, wún dɛŋ née kilá? Tée vín ɔ gbɔnna di sápeémé náa?
- 10**Yag vu-di kédkéd hágá yelí, ɔmáa yag too vun moo nán ba kin dɔdɔɔ woo né máa pélí.
- 11**Tow ɔn kin yag ku-moon mí moo wulí-yɛ né tee, nán yɛ mbaan sí-nán ki yag sá ú; mí ám, mín mbaadu-nán ki yag sái.
- 12**Ví ám, hɛn yigid Tayi woo ka pú, kii di soolí-yɛ, i soo hɛn í-uu-kó zóó 'yelí-nán súggí-woo a laa tíh tíh máa, a wu-buu.
- 13**Moo woo nɔ, nán ka moo yag too kéd tee, a vi Tayi a tii moo yag yɛ pú-nánán vu-ám.
- 14**Kán did Tayi moo ɔlé, kan yag too kéd tee, zóó, míi baa ɔddu-moo, ɔmáa mí ki dɔdɔɔ woo gaa né ám.
- 15**Yee tee mín kó nénná? Mii bi ɔd Tayi moo zóó míílí, ɔmáa mín ɔddu-moo woo hɔd ám. Mii bi bee yéé na' Tayi zóó míílí, ɔmáa mí híí bi ki moo yéé kán bee vu-yelí-ám.
- 16**Tow ɔm dɛŋ Tayi nag zóó móólé, í-yɔgɔ, nán lee too ka di ya súggí-yelé, a kin ní tee, wún dɛŋ née híí: “Aamén” yúú moo yelélé?
- 17**Kóó ɔm dɛŋ Tayi nag duu-na'a sɛ', zóó 'yelí-woo wún laan tíh né.
- 18**Mí dɛŋ Tayi nag, moo mí moo yag yɛ vu-mba ví 'waapád.
- 19**Ámáa ya súggí-tee, mí híí bi moo moo tú"í í-nán uu-ki máa yɛŋ nónó, wu-mba ɔn dáb moo uzinɛere kan yag too kéd vu-má nɔ.
- 20**Dan kirtén vu, i taa moo kó í-náásáj vu-wɔgɔ sá, ɔmáa yúú hɛn bíd kólíí-máa, i mbaa kó í-náásáj waa vu-wɔgɔ. Yúú moo taalíí-máa, i taa taalí-í-nii waaí.
- 21**Hɛn debtere ka ɔ máa wu-yɛ nɔ; í 'yelí-ɔ: “Mín be yag gáá voo, mín moo kan yag gáá too voo vu, mín ɔd zig míi yɛ moo, Ámáa kóó í-yɔgɔ sɛ', wún kin mí tóg né.”

22 Moo woo nɔ, moo moolé, kan yag too kéd máa, ɔn nán zóó, 'yéíí-vu-moo né, amáa ɔd nán gaa Tayii sá vu-yu-moo. Moo Tayii moolé, máa, kón woo nán gaa Tayii sá vu-hen too né, séy kó d nán zóó, 'yéíí-vu-yu.

23 Tow nán kirtén u-súg ya dágá, ya voo 'waapád, u-moo yag too vu-kédkéd, nán lee too, too téé nán gaa Tayii sá too a maa vu-wulí-tée, wún ɔ ba vun yəŋŋi. Í yɔgɔ náa?

24 Amáa tow ya víí 'waapád i moo moo Tayii, nán gaa Tayii sá, too téé, nán lee too a dó ya vííí, a ki téé, wún ki moo tú"í too yúu hen bí d woo wulí,

25 téé aga wún hɔ gaa moo taalí-woo ka yug vu-zóólé, yɛ, wún lígí taa moo, wún na' Tayii ɔ: "Moo yéŋne, Tayii di vííí sɔamé."

Kíí di súggí-tée, vín kó nénná?

26 Dan kirtén vu, yee bán kó ví nénná? Kíí di súggí-tée, nán too a bee woo yéé, too a tú' woo moo, too a vud moo yúggí-Tayii woo ɔ. Nánán too a moo woo yag too kéd kaa kin ní máa, téé nánán too a tii woo moo woo. Hen yɛ u-kóy moo nán súggí-u 'yé zóó, voo néélé, na'a Yesu woolí.

27 Tow nán too ku-bi moo yag too kédkéddi téé, u-moo fóó idú, too téé tɔɔnó, u-moo moo dágá dágá téé, nán too a tii moo voo duu wulí-ám.

28 Nán moo tiini ka péli-tée, nán ka híí bi moo yag too kéd yɛ a mbaa ya súggíí-simná, too téé a ɔd Tayii moo zóó, woolí.

29 Í moo Tayii moolé, voo máa, fóó idú, kóó fóó tɔɔnó sɪ', wún moo moo, amáa nán too u-taa moo yúu moo voo yelé,

30 Tow nán too ka di moo Tayii moolé, ma yigid Tayii woo a pú-daga too moo téé, í tí yɛ a tii mbaa simná.

31 Ya víí 'waapád, i moo moo Tayii fóó dágá dágá téé, du-u, moo nán 'waapád u-kúgú moo Tayii wulí, u-ki moo zóó ziginí wulí-ám.

32 Nán moo Tayii moolé, u-kid fóó voo vu-tóg,

33 moo Tayii híí aa mbaa ví kan yag kédkéd sá, amáa aa tɔn ví ú. Ya súggí-zig Tayii woo voolí 'waapád vu-kó hen too vu,

34 vu ɔ wakéé, ba u-mbaa simná sey súggíí; vun voo kan néélé, moo ɔlé, wulí-péí, u-ki voo tóggi kó í debtere Múusa woo ka ɔ máa wɔgɔ ám.

35 Ku híí hen too gaalí-tée, u-vi wəɔ, dán voo vu-ligí. Wakéé, ba u-moo moo sɔam nán súggí-voolí-tée, ba maa né.

36 Moo Tayii yɛ ká dɛŋ vúd ya víííáa? Too téé, yɔ dán vííí dágá yag?

37 Tow nán too a taa bin anábii, too téé, bin di kan hen too yigid Tayii ka púgu-yelé, téé, a gaa moo kán bínda ba'ad ví yɛ ba dooká í 'yéíí-Yesu woo nɔ.

38 Tow nán too a sɛn kilí ní téé, i kiddu-tóg sá ám.

³⁹Moo woo nɔ dan kirtɛn vu, i soo moo Tayɪ moolɛ, kan zɔɔ, vɪ 'waapád, ʒmáa i há' nán ku-moo yag tóó kɛdkɛd máa vu-sá áɲ.

⁴⁰Tée i kó hɛn í-ka maa kólí-'waapád má nɔ, i moo moo dágá dágá áɲ.

1 Nán Korínti Vu 15

Nímní Krístu woo nɔmmé

¹Dan kirtɛn vu, mí hɪ́ i duu ta'ad moo tɔɔ 'manj ká mí tú'ud vɪ, kíí 'yé zɔɔ, vɪí wulí, kíí nda doo wulí-yɛ nɔ.

²I duu moo woo kó í-kán tú'ud vɪ yɛ wɔɔ tée, vɪ́n séddú. A péli-tée, zɔɔ, 'yéli-víí tii sí-hɛn lee ú.

³Mí dɛɲ tú'ud vɪ moo gbɔɔ ku-tú'un yɛ nɔ: Krístu nɔɔ moo hɛn bíd baa vɪ kó í-debtere ká ɔ wɔɔ.

⁴Vu-dɔddu-béégí, bá' idú, tɔɔnó woo máa, Krístu nímní nɔmmé kó í-debtere ká ɔ máa wɔɔ áɲ,

⁵tú'ud Piér fɔɔ. Pig woolí-máa, tú'ud waa ba'ad woo vu, ya voo wɔn bó' zuu-idú áɲ.

⁶Duu tú'ud waa duulí woo vu-fɔɔ, vu-mba fɔɔ, tɛmɛre nɔnɔ ó. Nán tóó sɔɔm voolí-vu-nɔɔ sú'ú, ʒmáa tóó buulí-na'a vu-nɔɔ ná né.

⁷Pig woo máa, duu tú'ud daa sáɲ Yaakúbu fɔɔ, duu tú'ud waa ba'ad vu-'waapád fɔɔ áɲ.

⁸ʒmáa pig voolí-'waapád máa, Krístu duu tú'un fɔɔ áɲ, ma mí mbaa kó í-waa zúnné tóó wɔɔ,

⁹moo waa ba'ad Yesu woo vu-'waapád vu-na' mbannó. Mí maa ka vun been mí míí waa ba'ad né áɲ, moo ká mí duun nán súggí-Tayɪ woo vu-kan mooí.

¹⁰ʒmáa moo zɔɔ, nán Tayɪ woo nɔ, ma kán mbaa ná' yɛ nɔ. Zɔɔ, nán woo tiin hɛn lee míílí ní, ʒmáa mí kó ba'ad mba waa ba'ad Yesu woo tóó vu-'waapád. Aga míí kón né, Tayɪ wu-maan kan zɔɔ, nán woo.

¹¹Moo woo nɔ, kóó fɔɔ, míí, kóó waa ba'ad tóó vu, vó baa pa moo í-yɔɔɔ, ma vɪ 'yé zɔɔ, vɪí wulí-áɲ.

Nímní baa vɪ nɔmmé

¹²Vó pa moo ɔ Krístu ba nímní sí-nɔmmé ó. Ma moo ɛn nán tóó vílí sɔɔmé vu-ɔ nímní nɔmmé ban pélihá?

¹³Tow nímní nɔmmé kan péli-tée, Krístu kan nímní nɔmmé né áɲ.

¹⁴Tow Krístu a nímní nɔmmé né tée, moo tú'í vóó tii sí-hɛn lee ú, moo zɔɔ, 'yéli-víí tii sí-hɛn lee áɲ.

- 15Tée yag duí-vóo yúú Tayii woolí-ye, vbáddi áǵń, moo vó du-yag o Tayii ba nim Krístu nǝmmé sú'ú. Tow nán nǝm ka vun ním nǝmmé né téé, Tayii kan nimmo né áǵń.
- 16Nán ka vun ním nǝmmé né téé, Krístu áǵń kan ním né.
- 17Tow Krístu kan ním nǝmmé né téé, moo zóó, 'yéí-víí kan tii sí-hen lee ú, téé hen bíd víí ka vun 'wáa ná né áǵń.
- 18Tée nán í-kuu-duu Krístu nǝn zuu-wulí-máa, vu-ti la té' áǵń.
- 19Tow zóó, 'yéí-baa ví Krístu woolí-ye, aa 'yé ví déń moo mbaalí-baa ví hágá yelíí téé, baa mba ví nán too vu-kan gím 'waapád.
- 20Amáa Krístu dǝn ním sí-nǝmmé ó, téé ba gaa ví nán nǝm too vúń ním nǝmmé áǵń,
- 21moo nǝm ká yaa moo nán dágá woo nǝ, amáa nímni nǝmmé duu yaa moo nán dágá woo nǝ áǵń.
- 22Nán 'waapád vu-nǝ moo Adamú woo nǝ. Máa nán nǝm 'waapád vúń nuŋ vágád moo Krístu woo nǝ áǵń,
- 23amáa kóo nónná vúń ním kan saŋ, kan saŋ: Krístu uu-dǝn ním; pig woolí, sey Krístu a vé' ya téé, nán woo vu-vúń ním áǵń.
- 24Tée, bá' sí'í'd vúń ya: Krístu wúń tud gbaŋ waalí-too vu, kan nán gbogó too vu, kan hen mbalí too vu 'waapád. Wúń duu be gbaŋ waalí woo 'yé'd Ba'á Tayii nagá,
- 25moo Krístu wúń mbaa gbanii, háǵ, a 'yé í-maag woo vu 'waapád uu-mbaa hen doo 'ná'ané woo péń.
- 26Hen maag sí'í'd woo a tud máa nǝmme,
- 27moo debtere o: “Tayii wúń kó hen 'waapád vúń kǝǝ doo woolí.” Amáa sey ka o “hen 'waapád” ye, Tayii wúńnǝ kǝǝn doo voolí-né, wúń kó hen uu-kǝǝ doo Krístu woolí.
- 28Sey hen 'waapád uu-nǝ'ay tíń Krístu woolí-tée, Waa aga wúń nǝ'ay tíń Tayii í-ka kó hen 'waapád kuu-nǝ'ay tíń woolí-ye woolí-áǵń. Tée Tayii wúń waa gbaŋ yúú hen 'waapáddí.
- 29I taa moo nán í-kuu-woo mam Tayii kan yéé nán nǝm voo má nǝ. Tow nán uu-ním nǝmmé né téé, moo en nán ye vu-woo mam Tayii kan yéé nán nǝm voo áǵń máalá? Tée vúń nuŋ ená?
- 30Í baa ví máa, moo en kaa dǝd ví baa yúú hen dúú-zalí-vulí-záǵa 'waapád yelá?
- 31Dan kirtǝn vu, mí baa sód déń nǝmmé záǵa 'waapád. Mí na' yúú míí yúú víííí yúú Yesu Krístu í-'yéí-baa ví woolí.

32 Kóó ka mín kó yag kan kəə vu-yelí-kaa Eféezlí-kó í-nánán tóó kuu-baa kó, bi nuŋ hən wuŋí-máa wɔgɔ sɪ', ɛn kan duu wuŋí-lá? Tow nímní nɔmmé a pélí-tée, “Ba lá ví hən bəə, ba zo ví hən, moo yógó bán nɔɔ ví sú'ú,” kó í-nán tóó kuu-taa wɔgɔ.

33 Zóó a zo' ví moo sá: “Dag gboo bíd vu-líd mbaalí-duu-baa árn̄.”

34 I gbo hən bíd kólí, ví tii ya Tayii woolí-kəd. Nán tóó vu-saam víílí vu-gaan Tayii né. Mí ɔd ví hən yɛ, sérn̄ a kó ví ú.

Fóó nán í-uu-ním nɔmmé máa voo vu-yu

35 Ámáa nán tóó wún vi: “Nɔm uu-ním tée, wún mbaa nénná? Wún yaa kan fóó í-té-lá?”

36 Mó yaŋŋi! Nán ka ba hən péh̄, hən woo ka bugu ní tée, yéɛ né árn̄.

37 Hən nán ka ba máa, ba déh̄ hən yéh̄ne, tóó tée túd yéh̄ne, amáa ban tág túddi né.

38 Ámáa Tayii kógɔ tá', na' kó í-ka híí wɔgɔ. Aga pú-hən yéh̄ vu-tág dán voo.

39 Hən záad 'waapád vu-mbaan fóó yɔgɔ dágái né. Nánán vu-di kan yɔgɔ í-woo kéd, í-púg voo di kéd, í-nóg waa voo di kéd, í-ze' voo di kéd árn̄.

40 Fóó í-be"í vu-dilí, í hágá yelí-vu-dilí árn̄. Í-be"í vu-di kan túlí í-woo, í hágá yelí-vu-di kan fóó í-woo kéd.

41 Zága di kan túlí í-woo kéd, seɛ di kan í-woo kéd, zoo waa vu-di kan túlí í-woo vu-kédkéd árn̄.

42 Nán uu-ním nɔmmé tée, wún mbaa di í-yɔgɔ árn̄. Kuu-dɔd nán hágá tée, mbaa nɔmná; sey a ním nɔmmé tée, wún duu nɔɔn sí-né.

43 Kuu-dɔddu-hágá tée, mbaa gírná, kan néélé, pélí. Ámáa sey a ním tée, wún mbaa sí-gáálí-na'a, néélé, na'a árn̄.

44 Sey kuu-dɔd nɔm hágá tée, vu-dɔd fóó yɔgɔɛ, amáa sey a ním nɔmmé tée, fóó woo wún mbaa mbaalí í-yigid Tayii woo ka púgu-má nɔ. Fóó yɔgɔ dilí, ma fóó í-yigid ka pú-máa dilí árn̄.

45 Debtere ɔ: “Tayii mbóg Adamú í-dəné woo, wu-nánán, púgu-vágád,” amáa Adamú í-sí'íd woo, wu-yigid í-ka pú-nánán vu-vágád má nɔ.

46 Fóó í-yigid woo wu-dəŋ yaan tíh̄ né, amáa fóó yɔgɔ wu-dəŋ yaa, ma fóó í-yigid yaa lá woo pigim.

47 Nán í-dəné woo máa, Tayii mbóggu-kan háddi; í-idú woo vúd di woo be"í.

48 Nán í-kuu-di voo hágá yelí-máa, vu-man voo kan í-Tayii ka mbóg kan hád má nɔ; nán í-kuu-mbaa be"í-máa, vu-man voo kan í-ka zuu-be"í-má nɔ.

49 Ba man ví kan nán í Tayï ka mbóggu-kan hád má nɔ. Tée bán man ví kan í ka di be"í máa ám̄.

50 Dan kirtɛn vu, hɛn kán bi ɔd ví máa, wu-ye nɔ. Fóó, yɔgɔ wún dɔn woo gban waalí Tayï woolí-né. Hɛn í-ka mbaa woo nɔmná ye wún mbaan woo káákáá né ám̄.

51-52 | ki ú, mí tú'ud ví hɛn tóó ka yúg má nɔ. Bán nɔn ví 'waapád né. Amáa sey wu-úu gɔ' s'í'íd woo téé, bán tii ví fóó, vaná kó í-mam nímní wɔgɔ. Vún úu gɔ', nán nɔm vún nímní mbaa káákáá; bán tii ví fóó, baa ví 'waapád ám̄.

53 Tée fóó í-kuu-baa mbaa né máa, séy vún tii fóó í-a mbaa máa. Fóó í-kuu-mbaa nɔmná máa, séy vún tii fóó í-a nɔ né máa.

54 Sey fóó í-kuu-mbaa né, kuu-mbaa nɔmná máa, wu-tii fóó í-ka mbaa, ka nɔ né máa téé, hɛn kuu-bínda debterelí-máa dó sí-sé' woolí-ú, ɔ: "Vu-tud sí-nɔmmó!"

55 "Nɔm, hɛn mbalí-móó pee di télá? Nɔm, táa móó pee di télá?"

56 Táa nɔm woo wu-hɛn bíd kólí. Hɛn ka tii hɛn bíd kólí-hɛn gbɔɔ máa, wu-dooká Múúsa woo nɔ.

57 Amáa ba dɛn ví Tayï nag; wu-pú-ba ví hɛn mbalí-yúú ba'ad í 'yéí-baa ví Yesu Krístu woolí.

58 Moo woo nɔ, dan kirtɛn vu, í-híllí míí vu, i nda doo, ví dii néélé, na'a, i nam sá sá. I pi zóó, ví kó ba'ad í 'yéí-Yesu woo sey 'waapád, moo ví gaa ba'ad víí kíí kód í 'yéí-baa ví wulí-ye ba ba'ad leeí péí.

1 Nán Korínti Vu 16

Hɛn kuu-sug ba'ad nán kirtɛn í Yerúsalemmé vu-má nɔ

1 Moo hɛn suggí-ba'ad nán Tayï woo vu Yerúsalemmé máa, i kó kó í-kán ɔd nán súggí-hág Galáddí-vu-máa wɔgɔ.

2 Zágá aladdí-tée, kóó nónná a mbóg hɛn ka maa púlí-máa 'yé woolí-ligí, moo ɔn yá sú'ú-tée, i duu sug sí-hɛn sá.

3 An yá sú'ú-tée, vín yee nán tóó vu moo wu-pɔn hɛn púlí-víí yɛ dɔgɔn Yerúsalemmé; mín pú-vu-derwəl nagá, vún pɔn kan hɛn i ba'ad vu-máa ám̄.

4 Tóó téé, a maa ɔn dɔg kan fóó, míí nu téé, vón súg dɔg ám̄.

Hɛn Pól ka híí bi kó má nɔ

5 An yá duu hág Masedɔwánné téé, mín daa laa vííí. (Masedɔwánné máa, mín yá yáalé.)

6 Mín la səə vííí, tóó téé mín səə wulí-sey hɔm̄é ám̄. Tée vín ba' diina ya ɔn di laalí-maalé,

7moo mí hǐǐ bi duu dii hɔn ví la ná', téé bi daa yǎǎ né, ǎmáa mí hǐǐ bi mbaa víííí waaná' péń, Tayii a hǐǐ ú té nɔ.

8Mí hǐǐ mbaalí-kaa Ɛféezlí-yelí-háǎ a yǎ mam vúní Páńtékósta péń,

9moo mí nuɲ hɪnaa ba'ad gbɔɔ kólí-ye laan tíń tíń; nán maag vu-buu-yelí-ǎńmó.

10Timótée a yǎ víííí téé, i fɛɛwɔ duu-na'a, moo Timótée kó ba'ad í'yelí-Yesu woo man kan mí kííd.

11Nán tóó a bééwu-sá, ǎmáa i maawɔ, 'yéɛm woo a laa tíń duulí-na'a, téé wún vé' maan ya, moo vó digi laalí-kan nán kirtén tóó vu-ǎń.

12Yúú dan kirtén Apoloo woolí-máa, mí baa ɔduu-uu-súg laa víííí kan nán kirtén tóó vu-ǎń, ǎmáa sɛn laalí-'yǎ'ǎ ye né sáń. ǎmáa sey tóólí-tée wún nuɲ hɪnaa laalí-dilí.

Moo sí'íd, kan hɛn vá''í

13I nɛ sá, i nda doo yúú zóó, 'yelí-ví yelé, i kó ba'ad kó í-wayée vu-wɔɔ, i sɛn fóó la ú.

14Kíí di hɛn kólí-tée, i kó 'waapád kan zóó nánne.

15Dan kirtén vu, ví gaa kii Ɛstefána woo; wu-dɛɲ duu moo Tayii tíń hág Akáyyí, ma vu-kód nán Tayii woo vu-ba'ad kan zóó voo 'waapád. Mí ɔd vi,

16i kid nán í-yɔɔɔ ye vu-tóg, kan nán í-kuu-pi zóó, maa vu-ba'ad máa vu-ǎń.

17Zóó míí dɛ', moo Ɛstefána kuu-yaa kan Footunátu, kan Akáykus vu-ye nɔ. Kuu yaa máa, mí mbaa kó í-káń mbaa di víííí wɔɔ,

18moo vu-sɛn mí fóó kó í-kúu-sɛn ví máa wɔɔ. Téé nán í-yɔɔɔ ye, i dɛm vu-ú.

19Nán súggí-hág Aazíilí vu-vá' ví wulí. Akíla vu-kan Prisíl vu-súg kan nán súggí kii voolí-vu, vu-vá' ví wulí; vu-faa vá' ví kan yég í'yelí-baa ví woo nɔ.

20Nán kirtén yelí-vu, vu-vá' ví 'waapád. I vá'án ya víííí kó í-dag sáń vu-wɔɔ, i ka píín ya zóólé.

21Mí Póllu. Mii bíńda kan nag míí ye nɔ: Mii vá' ví.

22Tow nán tóó a sɛn í'yelí-baa ví ní téé, Tayii a ga'adu-naggi! Maranáta; í'yelí-vóó, ǎm yaa ú!

23í 'yelí-baa ví Yesu a kód ví zóó nánne.

24Zóó míí 'waapád di víííí, moo yég Yesu Křistu woo nɔ.

2 Nán Korínti Vu

2 Nán Korínti Vu 1

Hɛn vá"ù

¹Mí Póllu, mí waa ba'ad Yesu Krístu woo, Tayii ka been kan híllí woo ye nɔ. Vó súg kan da ba ví kirtɛn Timótée, vóo ba'ad ví ɗerwɛl ye, nán súggí Tayii woo vu-kaa Koríntilí, kan nán Tayii woo vu-hág Akáyyí-'waapád.

²Ba' baa ví Tayii kan í'yélí-Yesu Krístu wu-kód ví zóó nán, wu-'yé ví i mbaa ká'ɗadi.

Pól dɛn Tayii nag

³Ba na' ví Tayii, Ba' í'yélí-baa ví Yesu Krístu woo, Ba'á í-zóó nán, Tayii í-zóó ziginí wu.

⁴Wu-baa ká' ba ví zóó ya hɛn keb mbalí-baa ví vulí-kédkéd, moo hɛn a mba nán too vu-keb téé, aa ká' vu-ví zóó kó í-Tayii ká ka ká' ba ví zóó ye máa wɔgo ám.

⁵Kaa nuɲ ví hɛn ndógóné na'a moo Krístu woolí-ye, Krístu wún zigid ba ví zóó zɔɔnán kan yég woo ám.

⁶Moo woo nɔ oo nuɲ hɛn ndógóné téé, vó nuɲɲoo moo i zigid zóó víí, i sɛd ám. Tayii a zigid vó zóó téé, kó moo i mbaa kan zóó ziginí víí ám. Zóó ziginí ye wúnɲɔ sɛn ví fóó ya hɛn ndógóné vulí-kó í-ká sɛn vó fóó máa wɔgo ám.

⁷Vó 'yé zóó di vílí dɛ"é, na'a, moo vó gaa kii nuɲ hɛn ndógóné ye, vín nuɲ zóó ziginí wulí-ám.

⁸Dan kirtɛn vu, vó híí i gaa hɛn ndógóné máa ku-bæ vó hág Aazíilí máa, ká hɛn ndógóné gbɔɔɔ. Vu-bæ vó háá vó duu 'yén sí-zóó ba bín zɔɔ ó máa né ám.

⁹Vó taa ám, nán ba vun sɛ' sí-moo nɔm yúú vóólí-ú. Amáa hɛn woo kóy moo oo 'yé zóó vóó yúú fóó vóólí-sá, amáa moo oo 'yé zóó vóó Tayii woolí-má nɔ; wu-di nán vu-nimní nɔmmé.

¹⁰Sɛd vó nɔm bíd ye'lé; wúnɲɔ duu sɛd vó wulí-ám. Vó duu 'yé zóó vóó di woolí, wúnɲɔ duu sɛd vó wulí-tóó.

¹¹Ví ám, vín súg kó ba'ad kan vó sey i dɛn Tayii nag yúú vóólí-máalé. Nán buwí na'a wún dɛn Tayii nag yúú vóólí, téé Tayii wún ki hɛn bá"í-voó, wún pú-vó zóó nán, ma nán wún duu dɛnɲɔ nag too.

Pól tii 'yéem woo sú'ú

¹²Hɛn kóó na' yúú woolí-máa, wu-ye nɔ; zóó vóó ɔd vó mbaalí-vóó hágá ye'í-ye ba tæ né, ba mbaa kó í-Tayii ba ka híí wɔgo, kan tíɲ vílí ám. Hɛn woo hɛn gaalí nánanne pélí, amáa néélé, Tayii woo, kan zóó nán woo nɔ.

¹³Vó bínda ví hɛn too kéd né, vó bínda ví séy hɛn í i záɲga téé, i ki moo woo má nɔ. Mí taa vín záɲga, vín ki moo ye 'waa la pád

- 14Kó í ká ví ki ka' tóó tíh yelé, wogo: zága í 'yéí-baa ví Yesu woo a yaa téé, vín dəm vó kó í-ka vón dəm ví yé wogo áh.
- 15Mí 'yé zóó, míí moo yelí-ma mí mbóg moo bi laa vííí, moo i nuh hən baggí-Tayih woo ha'an idú.
- 16Ká mí híí bi yáa duu vííí, ma bi laa hág Masedowánné, téé bi duu vé' duu ya vííí, moo i mbógon hən gáá téé, míń dōgon hág Yúúdálí-wulí.
- 17Amáa kán di lá moo yé vu-mbóggí-máa, téé míń káń la kpaynáa? Tóó téé mín mbóg moo woo 'yé sú-ú-ma, míń o: “Ee,” kan “Áá'a” ya voo idú áhmma?
- 18Tayih ta yag téé, duu buu ní. Mí áh, hən kán ođ ví ye vu, ba moo yag i'idúí máa péíí,
- 19moo Waa Tayih woo Yesu Krístu kóó ođ ví moo woo, kan Silád, kan Timotée vu-yé, wu-on moo yag i'idú né, amáa Tayih ođ ba ví “Ee” yúú Yesu woolí-sey 'waapád.
- 20Yag talí Tayih woo vu-'waapád di kóyné yúú Yesu Krístu woolí. Moo woo no ma, ba o ví “Aamén” yúú Yesu woolí-moo ba na'an ví Tayih wulí.
- 21Amáa Tayih wu-kó, ma ba nda ví doo Krístu woolí, aga Tayih wu-yee ba ví,
- 22'yéd ba ví yéé woo, dən pú-ba ví yigid woo zóó, baa vííí áh.
- 23Tayih gaa ú. An kó vbáddi téé, a nōnó! Mí fii ná kaa Koríntilí ní, moo ka míń la vijí ví zóó.
- 24Vó mbaan ví gbanaa yúú zóó 'yéí-víí yelé, né, moo ví nda doo zóó 'yéí-vííí sú-ú, amáa ba súg kó ví ba'ad moo i nuh zóó, de"éé.

2 Nán Korínti Vu 2

- 1Moo woo no mí mbóg moo zóó mííí, bi la duu vijin ví zóó, kaa vííí né,
- 2moo an la vijí ví zóó téé, nóo wúń de'ən zóójá? Nán mín vijiwō zóó, pee no náa?
- 3Moo woo no ma, ká mí bíńda derwəl yé, moo an ya la téé, nán ku-maa an de' zóó yúú woolí-máa, wu- vijin zóó sá. Mí 'yé zóó di vííí 'waapád, mí gaa zóó a de'ən téé, wúń de' ví áh.
- 4Ká mí bíńda ví moo yé kan zóó ndógoné, kan zóó vijíní áh; mí bíńda kan memém nólé áh buulí-na'a, moo bi vijin ví zóó né, amáa moo i gaa ba mín híí bi 'yénné má no.

I kée hən bíd nán yé woo gbo la ú-

- 5Nán a pań zóó vijíní yaan téé, vijin míw né, amáa vijí víw 'waapád (téé ba dáb ví moo leená té' sá, amáa séy vijí nán tóó vu-yu-saam vííí).
- 6Hən séené nán buulí-na'a vííí saamé ku-sée nán yé yé, maawo sú-ú.
- 7Tée i kée moo woo gbo, i ka"o zóó la ú, moo zóó vijíní gboq kan tiddu-ú.

- 8** Moo woo nɔ, mí ɔd ví i kóddu-víí zóó, nánne,
9 moo ká mí bínda ví moo bi gug ví, tow i ðin tóg kilí yúú hɛn 'waapáddí-ú-té nɔ.
10 I kée hɛn bíd nán tóó woo gbɔ téé, mí kée gbɔ sú'ú-ám̃. Tow ɔn kée hɛn bíd nán tóó woo gbɔ téé, mí kée gbɔ moo víí nu tíj Krístu woolí-ám̃.
11 Ba tu'u-hjinaa gbɔd ví Seedán a mba ba ví sá, moo ba gaa ví moo taalí-Seedán woo kan hɛn sóoné woo ú.

Pól ká gbó dam kaa Trowáddí

- 12** Sey ká kán yá kaa Trowáddí, moo moo tɔɔ 'manj Krístu woo palí-wulí-máa, mí hɔ í 'yéí-tu'u-hjinaa gbɔn moo ba'ad kólí-wulí.
13 Amáa kóó í-yɔɔɔ sɪ', mí gbó dam, moo mí maan dan kirtɛn Tíd wulí-né. Moo woo nɔ, kóó vá'án kan nán Trowáddí-vu-máa, mí daa laa hág Masedɔwánné.

Yéé tuu yúú Yesu Krístu woolí

- 14** Amáa ba ðɛn ví Tayii nag, moo wu-baa pɔɔ ba ví laan tíj nánán woolí, ma ba bee ví yéé tuu, ba zig ví hɛn yúú súggí-baa ví kan Krístu yéí. Wu-kó ba moo ví, moo nán wu-ki sɔɔ Krístu woo ya 'waapád.
15 Ba mbaa ví kó í-hɛn ha"í sɔɔ tɔɔ Krístu woo wɔɔ sɔɔm nán wu-séd máa woolí, kan nán í-wu-ti máa vu-ám̃.
16 Ba sɔ'ad ví nán tóó vu-voo kó í-sɔɔ nɔm wɔɔ, vún nɔ; amáa ba sɔ'ad ví nán tóó vu-voo kó í-sɔɔ vágád wɔɔ, vún nuɔ vágád. Nóo ði kan néélé, kó ba'ad í-yɔɔlá?
17 Í vóó, vó kón kó í-nán tóó ku-yɔɔn moo Tayii woo kó í-yɔɔ sɔɔg wɔɔ né, amáa vó moo moo Tayii woo kan zóó, vóó 'waapád, kan yég Krístu woo kó í-waa ba'ad tíj Tayii woolí-wɔɔ.

2 Nán Korínti Vu 3

Nán ba'ad yɔɔ talí-'manj vu-yu

- 1** Vón duu ðɛm fɔɔ, vóó áa? Tóó téé, maa ba vón bɛ ðɛrwɛl yɔɔ ðulí-kó í-nán tóó vu-wɔɔ laan vííí áa? Tóó téé, vón nuɔ víííáa?
2 Vii ðɛrwɛl vóó, kóó bínda zóó, vóólí-máa. Nán 'waapád vu-záɔga, vu-gaa sú'ú.
3 Vu-gaa ba vinnɔ ðɛrwɛl Krístu ba ka bínda máa, vó ba' wu-yu-tú'ud nán vu-Krístu bínda kan bíggi né, amáa kan yigid Tayii í-vágád woo nɔ; Krístu bínda aluwa 'yɛgɛí-né, amáa bínda ði zóó, nán woolí.
4 Vó gaa hɛn yɛ yúú zóó, 'yéí-vóó Tayii woolí-kan yég Krístu woo nɔ.
5 Vó ɔ aga vóó kón ba'ad yɛ kan néélé, ðán vóó né, amáa néélé, vóó yaa Tayii woolí.

- ⁶Wu-pú-vó néélé, mbaalí-nán ba'ad yúu yag talí-'manjé; vu-mbógon yag talí-'manjé kan hən bindigoí né, amáa vu-mbóggu-kan yigid Tayii woo no, moo bindi noo woo nomme, amáa yigid Tayii woo máa, pú-woo nánán vu-vágádi.
- ⁷Dooká ku-bínda vu-'yegéí-yé, tú' woo ba'ad nán u-noo yúu woolí-má no. Kóó í-yoggo sí', ba'ad yé kóy kan túlí gbogo, ma nán Izraél vu-ndog yag túh Múúsa woo hólé, moo ka gáá na'a má no, amáa gáálí-yé mbaa né, 'wáa wulí.
- ⁸Amáa ba'ad í-yigid Tayii woo wu-hən gbogo mban náa?
- ⁹Ba'ad a sə'əd nán vu-moo nom máa, Tayii ba 'yége hən gbogo guy, dan tóó í-ka mbóg moo toqog kan Tayii má naa?
- ¹⁰Na"é í-tíj ka gáá na'a Múúsa woolí-yé, man kan í-ye né sáám, moo na"é í-ye wu-gáá mbaga.
- ¹¹Di í-yoggo, hən í-ka mbaa bá' waaná' máa, Tayii ba 'yége hən gbogo guy, dan tóó í-a di mbaalí-káákáá má naa?
- ¹²Kóó 'yé zóó, vóo di hən í-yoggo yélé, máa, vó nda doo duulí-na'a áám.
- ¹³Vó kón vóo kó í-Múúsa ka wáá yag túh woo moo nán Izraél u-ho na"é, ka gáá, a di 'wáané yé wogo sá.
- ¹⁴Amáa nán Izraél vu-ngóó tóg! Háá yá zágá bæə yo, ku-záhga debtere yag talí-seelí-máa, mbaad vu-kó í-Múúsa ka wáá yag túh woo máa wogo; vu-kin ba sí'jn di yúu Krístu woolí-né.
- ¹⁵Moo yéhne, háá 'yá'á ye, ku-záhga debtere Múúsa woo téé, hən woo big vu-la zóólé kó í-saam yúu wáálí-wogo.
- ¹⁶Amáa "Nán í u-yaa í 'yéíí woolí-tée, hən woo wúh kúú la," kó í ku-bínda debterelí-wogo.
- ¹⁷Sey ku-bínda "í 'yéíí" yelí-ye, tú' yigid Tayii woo no. Ma ya yigid woo ka di mbaalí-máa, nán vu-mbaa wulí-kan yúu voo no.
- ¹⁸Amáa í-kaa wáan ví yúu ní, kaa ho ví í 'yéíí-la kéntéj ye, ba tú' ví na"é woo, ma ba tii mbaa ví sí-kó í-wu-wogo áámó. Ba nuj ví na"é, laa tíj tíj. Ba'ad yigid í 'yéíí-woo wu-yé no.

2 Nán Korínti Vu 4

Tayii wu-di kan néélé; nánán vu-kanno péli

- ¹Tayii pú-vó ba'ad ye kan zóó, nán woo no; moo woo no vó mbí nóó wulí.
- ²Amáa vó sən hən séjm kólí-ya yúggí-vulí-né. Vó kón ba'ad hən sóoné vu-né, vó 'yigin moo Tayii woo né áám. Amáa vó tú' déh moo yéj de"é, na'a, vó tú'ud nánán vu-zóó, voo tíj Tayii woolí, u-ki gaa ba vón nán yéj vu-yu.
- ³Tow moo toq 'manj kóo tú' ye, a mbaan nán tóo vu-de"é, na'a né téé, mbaad nán í-ku-ti máa vu-yu.

- ⁴Tayii í hágá yelí-ye há' nán vu-zóó, voo 'yelí-Tayii woolí, moo na"é, moo tɔɔ 'man yúú Krístu woolí-ye a tú mbaad vu-la kéléj sá; amáa Krístu mbaa kó í-fóto Tayii woo wɔɔɔ.
- ⁵Vó tú'un vóo moo yúú vóólí-né, amáa vó pa moo ɔ Yesu Krístu ba wu-í 'yelí-baa ví. í vóo máa, vó nán ba'ad víí nu moo Yesu woolí.
- ⁶Tayii ká ɔ: “Ya a tú la ya dimmí!” wu-kó ma, ya túlí tú zóó, baa vílí áǹm yɔ, moo aa hɔ gaa ví na"é, Tayii woo yɔg tún Krístu woolí.
- ⁷Í kóó nuɲ vóo hɛn naa ye, mbaalí-vóo di í-gbág hád wɔɔɔ, née né, moo oo gaa néélé, gbɔɔ yɛ ba yaa Tayii woolí, ba hɛn vóo nɔ pélí.
- ⁸Vó nuɲ hɛn ndóɔɔné bɔwí-na'a, amáa hɛn tóó há'an vó né. Vó gbó dammó, amáa zóó 'yelí-díí.
- ⁹Vu-duun vó kan moo, amáa Tayii kée vó gbɔn né. Vu-sɛɲ vó zuu-hágá, amáa vu-nɔɔn vó né.
- ¹⁰Vó gan hɛn ndóɔɔné Yesu woo mbaan fóó, vóólí, moo nán wu-hɔ mbaalí-Yesu woo fóó, vóólí-áǹm.
- ¹¹Ma vó mbaa vóo kan vágád, amáa vó mbaa bé' kan nɔm sey 'waapád moo Yesu woolí, moo nán wu-hɔ mbaalí-Yesu woo fóó, vóo kuu-mbaa nɔmná yelé.
- ¹²Máa nɔm wu-kó woo ba'ad vóólí, amáa ví nuɲ víí vágád í-káákáái.
- ¹³Vó nuɲ yigid ka tú'ud vó moo zóó 'yelí-kó í-debtere ka ɔ wɔɔɔ, ɔ: “Mí 'yé zóó, míí Tayii woolí, ma mí moo moo;” vó 'yé zóó, vóo woolí-áǹm, ma vó moo moo.
- ¹⁴Ba gaa ví Tayii wu-nim í 'yelí-baa ví Yesu Krístu nɔmmé, ma wúh nim ba ví áǹm kó í-ka nim Yesu yɛ wɔɔɔ. Báń súg dii ví tíj woolí-áǹm.
- ¹⁵Hɛn yɛ vu-kóy moo víí nu, moo nán bɔwí-na'a wu-nuɲ zóó, nán Tayii woolí, wu-dɛnɔ nag, wu-duu dɛnɔ nag tóó, moo Tayii a nuɲ na"é, wulí.

Zóó 'yelí-yúú hɛn kaa hɔn ná kan nóó né má nɔ

- ¹⁶Moo woo nɔ, ba gbɔn ví nóó mbílí né, kóó fóó, yɔɔɔ baa ví a di 'wáané ú-sj'; amáa zóó, baa ví máa nuɲ néélé, 'manjá zágá 'waapád.
- ¹⁷Hɛn ndóɔɔné máa waaná' kaa di ví nuní ye, wu-did ba ví na"é, gbɔɔ mbóggí, moo aa mbaa ví kannɔ káákáá,
- ¹⁸moo ba 'yé ví nóó yúú hɛn nán kuu-hɔn né máalé; hɛn nán kuu-hɔ máa, ba 'yén ví nóó wulí-né, moo hɛn nán kuu-hɔ kan nóó máa, mbaa diin woo né, amáa hɛn kaa hɔn kan nóó né máa, wu-mbaa dii káákáá.

2 Nán Korínti Vu 5

- ¹Fóó, baa ví hágá yelí-man kan díj babbí, née né; ba gaa ví kóó wu-táj, díj baa ví hágá ye ú-sj', Tayii yɔɔ lig tóó 'yé d ba ví di be"í, lig í-kuu-yɔɔn kan nag né, ka di mbaalí-káákáá má nɔ.

- ²Kaa di ví mbaalí-dín yelí-ye téé, ba di ví ndelí, moo ba híjǐ ví dólí-lig í-be"í-yelé,
- ³Aa dó ví fójǐ 'man yelé, téé, bán duu mbaan ví sí-góh fójǐ leená né,
- ⁴moo kaa di ví lá mbaalí-dín í-hágá yelí-ye, ba di ví lá ndelí-kó í-kaa gan ví hen gané ka zij na'a ye wogó. Moo yéñne, ba sén ví mbaalí-fójǐ leená né, amáa ba híjǐ ví dólí-lig í-káákáái, moo dín baa ví ka mbaa nomná ye, a tii mbaa hen í-vágád káákáái.
- ⁵Tayii mbóg ba ví moo dólí-lig í-yogó yelé, dən pú-ba ví yigid woo 'yá'á ye nɔ.
- ⁶Moo woo nɔ ba mbí ví nók zágá 'waapád. Amáa ba gaa ví kaa mbaa ví kan fójǐ í-ye ye, ba diin ví kan í-'yelí-ú,
- ⁷moo ba hən ví hen kaa 'yén ví zójǐ wulí-ye né.
- ⁸Ba mbí ví nók, moo ba híjǐ ví fójǐ í-ye gbólí, háǵ, bi la mbaa í-'yelí-woolí.
- ⁹Moo woo nɔ, kóó aa mbaa ví kan fójǐ í-ye, kóó aa mbaa ví kan í-'yelí-ú-sǐ', ba híjǐ bi tən ví kan Tayii ú,
- ¹⁰moo ya baa ví 'waapád, bán dii ví tíh Krístu woolí-ya moo sǎ"éjé. Kóó nónná wún nūh hen súwí-woo yúú ba'ad ka kó hágá yelí-maalé, kóó hen duu, kóó hen bíd áh.

Tənné kan Tayii yúú Yesu woolí

- ¹¹Vó ndog í-'yelí-Tayii sú'ú, ma vó híjǐ bi woo nán tóó vu-yaan woolí-áh. Tayii gaa vó 'waa sú'ú. Mí taa ví gaa vó 'waa zójǐ vílí áh.
- ¹²Vón duu dəm fójǐ vóó né, amáa vó híjǐ bi pú-ví moo tóó i dəm vó wulí, téé vín nūh yag híjǐ woo yúú hen nán ku-ho kan nók yelé, ku-na' yúú wulí-yelé, áh, moo hen woo zójǐ voolí-péí.
- ¹³Tow oo mbaa yəhna téé, vó mbaad Tayii, amáa tow oo mbaa kebná téé, vó mbaad víw.
- ¹⁴Moo híjǐ Krístu woo wu-pin vó, moo vó gaa nán dágá wu-nɔ moo nán voo 'waapád. Moo ye tú' nán 'waapád vu-nɔ sú'ú.
- ¹⁵Yesu nɔ moo nán voo 'waapád, moo nán ku-mbaa zágá ye wu-duu mbaa sí-dáhná sá. U-mbaa moo í-ka nɔ, ka duu nírn nommé moo voo ye woo nɔ.
- ¹⁶Moo woo nɔ, bán duu taan ví moo yúú nán tóó voolí-kó í-nánán ku-taan máa wogó né. Kóó ká aa taa ví moo í-yogó yúú Krístu woolí-ú-sǐ', 'yá'á ye ba duu taan ví sí-í-yogó né.
- ¹⁷Moo woo nɔ, nán a sūgún kan Krístu téé, mbaa sí-nán 'manhó. Hen see vu-yá 'waa sú'ú, amáa hen 'waapád vu-tii sí-hen 'manhó.
- ¹⁸Tayii wu-kó hen woo 'waapád, mbóg moo toog kan ba ví yúú Krístu woolí. Wu-pú-vó ba'ad, moo oo pəh nán tóó wu-ya tən kan bi áh,

¹⁹moo Tayii duu tɔn kan nánán vu-yúú Krístu woolí, bi duu hɔn sí-hɛn kólí-sɔnné voo né, ma 'yéɗ wó moo tɔɔg ye yagá.

²⁰Moo woo nɔ ma, wó mbaa waa ba'ad Krístu woo vu. Tayii wu-'yé moo woo yag wóólí. Wó dɛn ví nag kan yég Krístu woo, i tɔn kan Tayii la ú!

²¹Krístu ká kón woo hɛn bíɗ né sáám, amáa Tayii tiwu-hɛn bíɗ moo baa ví nu, moo aa tii ví nán tɔɔg bii vu-moo woolí.

2 Nán Korínti Vu 6

¹Kóó kó ba'ad kan Tayii ye, wó hǐǐ bi ɔɗ ví, i fɛɛ zóó, nán Tayii woo 'yé zóó, víííí té' sá!

²Debtere ɔ: “Sey ka tɔɔn máa, mí kim moo; mí maam záɗa hɛn sɔnnélé.”

'Yá'á ye máa, záɗa duu; záɗa hɛn sɔnné wu-bɛɛ ye nɔ!

³Moo woo nɔ, wó vijn nán tóó vu-zóó, né sáám, moo ka vun káǎ yúú yag ba'ad wóólí-yelí.

⁴Amáa wó mbaa mbaalí-nán ba'ad Tayii woo vu-yu. Wó ma' zóó, ya hɛn ndóɗɔné vulí, kan hɛn gím vu, kan ya zóó, ndóɗɔné vulí-ám.

⁵Ká vu-gbó wó; vu-tú' wó; dúú vu-duun wó kan moo; ba'ad vu-mba wó kɛb; nɛm buun wulí-né; hɛn lálí-gee ám.

⁶Wó kó hɛn maa duu-méń; wó gaa hɛn; wó ma' zóó; wó kó zóó, nán. Yigid Tayii woo maa wó; wó hǐǐ nán vu-kan zóó, wóó 'waapád.

⁷Wó moo moo yéń; wó kó ba'ad kan néélé, Tayii woo. Wó dii kan moo yéń Tayii woo kó í-gɔn sii kan táa wɔɔ.

⁸Nán tóó vu-na' wó, tóó vu-bée wó, tóó vu-ɔ moo bíɗ yúú wóólí, tóó vu-ɔ moo tɔɔ. Nán vu-hɔ wó kó í-nán vbád vu-wɔɔ, amáa wó nán yéń vu-yu!

⁹Nán vu-mbaa kó í-kuu-gaan wó né wɔɔ, amáa vu-gaa wó gínú! Vu-baa hɔ wó wóó nɔmná, amáa wó mbaa wóó záɗdná. Nán vu-sǐ'jd wó, amáa vu-nɔɔn wó né.

¹⁰Vu-vij wó zóó, amáa wó mbaa wóó sey 'waapád kan zóó, dɛ"é. Vu-hɔ wó wóó nán gím vu, amáa nán buulí-na'a vu-nuɛ hɛn naa yúú wóólí. Wó mbaa kó í-nán hɛn nagá pélí-vu-wɔɔ, amáa wó di wóó kan hɛn 'waapáddú.

¹¹Dan kirtén í-Koríntilí vu, wó tu'u-zóó, wóó, wó ɔɗ ví moo 'waapád.

¹²Wó hǐǐ ví kan zóó, wóó 'waapád, amáa í-víí, ví hǐǐn wó í-yɔɔg né.

¹³Mí ɔɗ ví moo ye kó í-waa ba'a ka ɔɗ waa woo vu-máa wɔɔ. I tú'ud wó hǐǐǐ víí kó í-kóó tú'ud ví ye wɔɔ ám.

Hɛn gagané yúú nán gaa Tayii sá voolí

¹⁴I súg kó ba'ad kan nán gaa Tayii sá vu-sá. Dɛn née nán tɔɔg Tayii woo wún dón kan nán maag Tayii woo vulá? Ya túlí dɛn née ka súg mbaa kan ya dimmá?

15Dəŋ née Krístu wún tɔn kan Seedánná? Tóó téé, hən a sugun nán zóó 'yéí-
vu-kan nán ku- 'yén zóó voo Tayi wóolí-né máa, wu-əná?

16Dəŋ née lig hən ha"í-Tayi woo wún mbaa hən dágá kan lig hən ha"í-nán gaa
Tayi sá voolá? Moo ba ví baa lig hən ha"í-Tayi í-záad woo nɔ kó í-Tayi aga ka
o wɔgɔ, o: "Mín mbaa voolí-səamé, mín 'yem kan vu. Mín mbaa Tayi voo, wún
mbaa zig míí vu-ám."

17Moo woo nɔ í 'yéí-Tayi o: "I kée vu-gbo, i híín kan vu-ú! I za' hən zóó fáájé,
míí yə vu-sá, téé mín fəy ví ya mííí."

18Mín mbaa Ba' víí. Ví ám, vín mbaa waa míí vu."

í 'yéí-ka mba hən 'waapád yə o í-yogɔ.

2 Nán Korínti Vu 7

1Dan gboo vu, Tayi ká tad ba ví yəg yə vu-sú-ú. Moo woo nɔ ba tɛ ví hən ka vji
fóó baa ví, kan zóó baa ví ám yə vu-gbo. Ba ndɔg ví Tayi, ba sən ví fóó, moo
mbaalí-kó í-ka híí wɔgɔ kəd.

Zóó də' Pól

2I tú'ud vó híííí víí ú! Vó kón nán tóó hən kəəg né, vó tun hən nán tóó woo né,
vó bɛ hən nán tóó woo ha'an í-vóólí-né ám.

3Mí oŋ ví moo yɛ moo bi sə'əŋ ví mooí né. Ká mí oŋ ví sí-tíŋŋó, vó híí ví dī zóólé,
a moo nɔmme téé, ba súg nɔɔ ví ám, tóó téé, ba súg mbaa ví záadná ám.

4Mí 'yé zóó míí 'waapád dī vííí; mí dəm fóó míí yúú vííí ám. Mí nuŋ zóó ziginí
wulí. Kóó oo nuŋ hən ndógoné énná sī', zóó míí də' ám.

5Sey kóó yə hág Masedɔwáŋné máa, vó nugun ya wəŋm waaná' aga né sáám.
Hən vu-mba vó kɛb ya 'waapád. Vó bágán fóó kan vu, máa dúú-dī zóó vóólí-ám.

6Amáa Tayi wu-zigid nán daga ku- mba vu- máa zóó voo. Sey Tíd ka yə ya
máa, vó nuŋ zóó ziginí wulí-ú-ám.

7Vó nugun zóó ziginí moo yaalí-woo nɔ dágá né, amáa moo ka oŋ vó ba vinnɔ
zigid bi zóó ám má nɔ. Pá'ad vó ba vín híí bi hɔn ám, zóó ba vji ví moo mííí, ba
vín híí bi sīnó. Moo woo nɔ, zóó míí duu də' mba hən ám.

8Moo woo nɔ, kóó ən vji ví zóó kan dɛrwəl míí yə ó sī', mí gbón dam né. Ká mí
gbó dammó, moo mí hɔ dɛrwəl woo vji ví zóó waaná"ó.

9Amáa 'yá'ə yɛ zóó də'əŋ sú-ú. Zóó də'əŋ mí moo zóó víí ka vjín má nɔ né, amáa
moo zóó vjíní víí yə kó, ví tii zóó víí, moo zóó vji ví kó í-Tayi ka híí wɔgɔ; hən
tóó lín ví yúú vóólí-né.

10Zóó vjíní ka yaa kó í-Tayi ka híí wɔgɔ máa, wu-pəŋ zóó tiíní yaan, wu-səd nán
vu. Hən woo ba gbón dam wulí-né ám. Amáa zóó vjíní í-hágá yelí-wu-yaan kan
nɔm.

11 ʌmáa zóó, víjíní víí Tayi ka híjwọ sú'ú-yẹ, kó ví pi zóó, ví kpad yag, ví kó zóó, yéé, ví kó dúú, ví tú' bin híj bi hōnnó, ví duu faa zóó pi, ví sẹ' moo dẹ"é, na'a ám. Maa hẹn yẹ vu-tú' moo nán yẹ woo ba kan ví sí-né.

12 Ká mí bínda ví d̄erwəl yẹ moo nán ka kón hẹn k̄əḡ yẹ woo n̄ né, ʌmáa mí bínda moo nán ku-kóddu-hẹn k̄əḡ yẹ woo n̄ né ám; ma mí bínda moo zóó pílí víí yúú vóólí-yẹ a kiy s̄əḡm vííí, kan tíj Tayi woolí-ám.

13 Moo woo n̄ ma, vó nuṅ zóó ziginí wulí. ʌmáa vó nugun zóó ziginí moo vóo n̄ dágá né. Vó dẹ' zóó, yúú zóó, dẹ"é, Tíd woo ka nuṅ zóó, k̄ə"é, nag víííl yelé, ám.

14 D̄əmné máa ká mí d̄əm ví, kán pá'ad Tíd moo víí máa, Tíd h̄o ba moo yéñe ám. Hẹn kán ọ yúú víííl tíj Tíd woolí-máa, Tíd nuṅ ba moo yéñe gínú kó í-kóo baa ọd ví moo yéñ yúú hẹn 'waapáddí-máa w̄oḡo.

15 Tíd 'yé zóó woo d̄i sí-víííl ám, moo kíí tuu-f̄eṅo, kíí kiddu-tóḡ ám 'waapád má n̄. Hẹn kíí kóó Tíd yẹ, zán né s̄ám!

16 Zóó d̄e' h̄en moo mí 'yé zóó, míí d̄i víííl yúú hẹn kóólí-víí 'waapád yelé.

2 Nán Korínti Vu 8

Hẹn púlí-kan zóó 'waapád

1 Dan kirt̄en vu, vó híj bi ọd ví hẹn Tayi ka tú' zóó, nán woo nán súggí- hág Mased̄wáñné voolí-má n̄.

2 Vu-duun vu-kan moo duun déñ né, ʌmáa kóó uu-mbaa gírná dam pélí-ú-sj', zóó d̄e' vu-d̄e"é, gb̄oọ méñ. Vu-híj h̄en púlí-kan zóó voo 'waapád.

3 Mí ọd ví vu-pú-h̄en ka maa púlí-má n̄, ma vu-duu pú-mba h̄en ám. Aga

4 vu-'máá vó, moo vu-híj bi sug h̄en ba'ad d̄oḡ nán Tayi woo í-hág Yúúdálí-vu-yu.

5 Vu-pú-h̄en mba h̄en í-kóo taa máa ám. Vu-d̄eṅ pú-í 'yéíí-baa ví f̄óó voo, ma vu-duu pú-h̄en nagá voo vu-kó í-Tayi ka híj w̄oḡo ám.

6 Moo woo n̄ ma, vó ba' Tíd laan vííí, moo a laan tíj kan ba'ad duu-woo yẹ kóólí kó í-ka d̄eṅ kóólí-yẹ w̄oḡo.

7 Ví d̄i kan h̄en 'waapáddú; zóó 'yéíí-d̄ilí, kan moo moolé, kan moo gaalí, kan zóó pílí buulí-na'a, kan híj maa kíí híj vó yẹ ám. Moo woo n̄, vó híj i tú' h̄en naa víí vu-yúú ba'ad duu-yelé, ám.

8 Mí pan ví mooí né, ʌmáa nán tóo ku-pi zóó, yẹ, mí híj bi h̄o zóó, nán víí yẹ yéñ woo n̄ ám,

9 moo ví gaa zóó, nán í 'yéíí-baa ví Yesu Krístu woo ú. Ká nán naaí, ʌmáa tii nán gím, moo i nuṅ naa yúú gím woo yelé.

10 Mí taa míí ba'ad yẹ ban f̄en víw. Ká vee ví d̄eṅ ba'ad yẹ híj s̄ú'ú, ma ví kó.

11'Yạ'ạ ye máa, i laan tíj kan kólí-woo, a sí' la gbug kan hẹn kíí dī kanno kó í-kíí híí tíj yẹ wogo.

12Nán a pú-kan zóó, woo 'waapád tée, Tayii fẹẹ hẹn woo ka dī kanno, ma ka ha'adu-yẹ sú'ú, ọmáa Tayii duu vin hẹn í-nán ka 'yén né máa né.

13Mí ọn ví moo ye moo i pú-nán tóó vu-hẹn tée, i mbaan víí gímná né, ọmáa moo hẹn a man ví kííd.

14'Yạ'ạ ye máa, ví dī kan hẹn buwí-na'a hágá yelí-sú'ú, tée i pú-da ba ví kirtẹn í hág Yúúdálí-kuu-mbaa gímná yẹ vu-ám. Sey tóólí-tée vúnno 'yé hẹn buwí-na'a mba ví, tée vún duu vẹ' pú-ví, moo hẹn a man kííd

15kó í-debtere ka ọ wogo, ọ: “Nán í-ka sug hẹn na'a máa, ka gúg tée, hí' kée né, Ọmáa nán í-ka sug waaná' máa, ka gúg tée, hí' ám.”

Tíd vu-kan daga 'yéem vu-yu-

16Vó dẹn Tayii nag, ka kó zóó, Tíd woo ka pi, ka híí ví ám yẹ no.

17Tíd ki moo vóó kóó ọddu-a laa vííí yẹ ó. Ọmáa zóó, woo ká pi moo laalí-vííí ám.

18Vu-súg laa kan da ba ví kirtẹn í-nán súggí-'waapád kuu-dəmmo yúú moo toọ 'maṅ palí-woolí-yẹ no.

19Vó ba'ano moo woo no dágá né, ọmáa nán súggí-vuu-yeewu, moo a maa vó hẹn púlí-zóó, nán, nán kuu-sug yẹ pṅée. Í 'yelí-baa ví wún nuṅ na"é, wulí; bán tú' ví zóó, pilí baa ví yúú woolí-ám.

20Vó gág moo nán tóó a káj yúú ba'ad kóó dī kólí-yúú hẹn púlí-gbọọ yelí-sá,

21moo vó soo hẹn a toọd í 'yelí-Yesu, kan nánán vu-ám má no.

22Vó sug ba' vu-kan da ba ví kirtẹn tóó kóó guggu-họ yúú hẹn kédkéd wulí, kóó gaa ba dī kan zóó, pilí ú má no. Wu-pi zóó, mba 'yạ'ạ ye ám, moo ka 'yé zóó, woo buwí-na'a yúú vííí yelé.

23Tíd woo máa dan 'yéem, dan ba'ad kólí-moo víí nu ám. Da vó 'yéem tóó yẹ vu, nán súggí-vuu-ba' vu, moo Krístu a nuṅ na"é, moo voo ám.

24Tée i tú'ud vu-hííí í moo yéṅne, moo háá, nán súggí-uu-gaa ba vón dẹm ví yagalí.

2 Nán Korínti Vu 9

Hẹn púlí-kuu-ba'ad daga kirtẹn vu-má no

1Maan ba mín duu bínda ví derwəl yúú hẹn púlí-kíí ba'ad nán Tayii woo vu-hág Yúúdálí-yelé, né,

²moo mí gaa zóó pilí ví yúú woolí-ú, ma mí baa dəm ví nán Masedwáŋ woolí-tíŋ, mí ɔ: “Da ba ví kirtén í hág Akáyyí-vu-mbóg moo yɛ 'waa sí-voo ká vee ú.” Zóó pilí ví wu-pú-nán buwí-na'a vu-néélé, ma, vu-híí bi kó áŋ.

³Amáa mí ba' da ba ví kirtén yɛ vu-laa víílí, moo i mbóg hɛn laa vó ú, moo hɛn dəm né vóó yúú víílí yɛ a mbaa hɛn lee sá.

⁴Tow nán Masedwáŋ tóó wu-laa kan mí, ma wu-hɔ vín mbóg ná hɛn yɛ vu-né-tée, séŋ kan kón, kan tiid ví hɛn séŋ áŋ.

⁵Moo woo nɔ mí ɔd da ba ví kirtén yɛ vu-wu-béé la laan víílí pi nu, moo wu-mbóg hɛn kíí ta yag wulí-yɛ laan mí ú, moo a mbaa hɛn púlí-kan zóó tɔɔ; hɛn kɔɔg a sá.

⁶Amáa mí híí i gaa nán ka ba hɛn waaná' tée, wún nuŋ waaná' áŋ. í ka ba buwí-na'a tée, wún nuŋ buwí-na'a áŋ.

⁷Moo woo nɔ kóó nónná a pú-hɛn ka taa bi pú-zóó woolí-má nɔ. Amáa kan kɔɔg, kan zóó vjíníí pélí, moo Tayii híí nán ka pú-kan zóó dɛ"é má nɔ.

⁸Tayii a híí tée, wún bag ví hɛn; vín nuŋ hɛn kédkéd buwí-na'a, moo i nuŋ hɛn ka maa ví 'waapád sey 'waapád, wún mba áŋ, tée vín kó hɛn duu buwí-na'a áŋ

⁹kó í-debtere ka ɔ wɔɔɔ, ɔ: “Yɛ' hɛn woo pú-nán gím vu-yu, pú-hɛn kan zóó nán woo gbɔn né sáŋ.”

¹⁰Tayii wu-pú-nán hɛn áá, ma ba; wu-pú-nán beréd, ma lá. Wún pú-ví hɛn áá zəŋá, wún nɔ kó ma, ba'ad duu-kíí kó yɛ wún laa tíŋ.

¹¹Wún tii ví nán naa, moo i pú-nán tóó vu-hɛn kan zóó víí 'waapád, tée nán buwí-na'a vún dɛn Tayii nag yúú hɛn púlí-víí kuu-nuŋ nag vóólí-yɛlé,

¹²Ba'ad kíí kó yɛ, ví kón séy fɔ́ɔ́ nán Tayii woo voo vu-yu-dágá né, amáa nán buwí-na'a vún dɛn Tayii nag wulí-áŋ.

¹³Vún na' Tayii moo kíí kó ba'ad yéŋ yɛ, kíí duu moo tɔɔ 'maŋ yúú Krístu woolí, kíí pú-vu-hɛn kan zóó tɔɔ yɛ, nán tóó vu-nuŋ wulí-áŋ.

¹⁴Vún dɛn Tayii nag yúú víílí, vún híí ví kan zóó voo 'waapád, moo Tayii ka bag ví hɛn na'a yɛ nɔ.

¹⁵Ba na' ví Tayii moo hɛn púlí-woo ka mba hɛn 'waapád yɛ nɔ.

2 Nán Korínti Vu 10

Pól kpad yag yúú ba'ad woolí

¹Mí Póllu, nán tóó vu-ɔ sey ba kán mbaa sɔŋm víílí tée, ba mín nán sɔmlógodi, amáa ba kán mbaan sɔŋm víílí né tée, ba mín moo moo néélé, na'a. Amáa aga mí híí bi ɔd ví moo kan zóó ká'ad, kan zóó tɔɔ Krístu woo nɔ,

- 2i mbóg moo la ú! Tow i mbógó né, sey ɔn laa vílí téé, mí gaa duwí-na'a mín kó hɛn woo kɔɔgná yúú nán kuu-taa ba vón kó hɛn kólí-nánán voo no yɛ no.
- 3Moo yéjine, ba mbaa ví mbaalí-nánánne, ɔmáa vó kón sɪ kó í-nánán vu-wɔgɔ né.
- 4Hɛn sɪ máa kóó kón sɪ wulí ye vu, vu-hɛn sɪ nánán hágá ye voo vu-yu-pélí, ɔmáa í-Tayii woo vu-yu. Vu-mba hɛn 'waapád, vuu-maa lig gɔn tunní. Vón tud moo taalí-bíd vu-kan vu-yu.
- 5Vón tud moo yúú na"é, nán kuu-béé moo Tayii woo máa vu-kan vu-yu; vón bɛ moo taalí-tóó vu-kó í-gba'a wɔgɔ ájím, moo uu-kid Krístu tóggi.
- 6Zaa i kid vó tóg 'waa sú'ú-tée, vón sɪ'jɪd tóg ngóó'lé, nán voo 'waapád ájím.
- 7Ví baa hɔ hɛn kílí hɔ kan nós má no. Nán tóó ka taa ba bin nán Krístu woo no máa, a duu taa la tóó; vó ájím, vó nán Krístu woo vu-yu!
- 8Í 'yé'í-Yesu wu-pún néélé, woo moo a duud ví ú, ɔmáa a lín ví sá. Kóó ɔn dɛm fójó, míí waaná' yúú woolí-ú-sɪ', séjím kón mí ní.
- 9Mii bi tɔ'ɔn ví zójó kan dɛrwəl míí ye vu-yu-né. I taa í-yɔgɔ sá,
- 10moo nán tóó vu-baa ɔ: “Dɛrwəl Pól woo vu-mba kɛbbi; moo woo vu-təə ú. ɔmáa aga ka mbaa baa vílí téé, mbaalí-woo, kan moo mbaalí-woo, vu-mbaa la sɔmlógɔdná.”
- 11Nán tóó a taa í-yɔgɔ téé, a gaa duu-na'a, moo í-kóó bínda dɛrwəllí-ya diilíí, kan hɛn í-kóó kó sɔɔm vílí máa, vu-hɛn dágáí!
- 12Vó gúgún fójó, vóó kan nán tóó kuu-dɛm fójó, voo vu-yɛ vu-né! Vó híí bi man kan vu-né ájím! Vu-gaan moo taalí-né, ɔmáa vu-gúgún fójó, voo kan fójó, dán voo vu! Vu-dɛm nán tóó kuu-man kan fójó, voo máa ájím.
- 13Í vóó máa, vón dɛm fójó, vóó mban kɛb né, ɔmáa vón dɛm fójó, vóó dii ya Tayii ka tú'ud vó máalé, ma Tayii híí oo kó ba'ad vílí sɔɔmɛ ájím.
- 14Ka vón yɔn ná vílí sɔɔmɛ né téé, ka vón yɔɔ yɔg húm vóó ú, ɔmáa vó pɔn ví la moo tɔɔ 'maɲ Krístu woo tíj yaalí-nánán tóó voolí.
- 15Vó na'an yúú buwí-na'a yúú yɔg ba'ad da vó voolí-né. ɔmáa vó taa vóó, zójó, 'yé'í-ví a buu-ú-tée, vón nuɲ na"é, gbɔɔ vílí sɔɔmɛ, ya yɔg húm Tayii ka 'yé'd vó yɛlé.
- 16Tée vón duu pɔn moo tɔɔ 'maɲ laan hág tóó vu'í-dáj vílí yɛ ájím, ma vón na'an yúú vóó yúú yɔg ba'ad nán tóó voo kuu-kón hág í-voolí-yɛ né.
- 17ɔmáa debtere ɔ: “Nán í-ka híí bi dɛm hɛn kólí-duu-tóó no téé, a dɛm yúú hɛn í'yé'í-ka kó yɛlé.”
- 18Nán ka dud fójó, woo yɔg máa, moo woo tɔɔ né; séy nán í'yé'í-ka duudu-yɔg máa, moo woo wu-tɔɔ.

2 Nán Korínti Vu 11

Pól moo moo yúú waa ba'ad vbád voolí

- 1 Amáa mí híí i ma' zóó, waaná' yúú yañ míí kán kó yelé, ó! I ma' zóó, la ú
- 2 Mí moo sig moolé, Tayii woo nɔ, moo mí sááɗ ví wəɔ, víí wu-Krístu wu-dágá, téé i mbaadu-víí kó í-náá gíb waa tóó ka pin nóó né máa wɔɔ.
- 3 Amáa mí ndɔg moo taalí-víí kan bəɔ ví ú, mí ndɔg zóó, 'yéí-víí ka néé duulí-na'a yɛ kan tii, ka vín kée Krístu gbɔ kó í-Hawwá ka ki hɛn zo"í-biig woo máa wɔɔ.
- 4 Nán tóó ku-yá tú'ud ví Yesu tóó kéd kóó tú'un ví lá né, tóó téé ku-pəɲ yigid tóó kéd kíí fɛɛ ná tíj né, tóó téé ku-tú'ud ví moo tɔɔ 'maɲ tóó kéd kíí 'yén ná zóó wulí-tíj né téé, ví ma' zóó kan vu-háná.
- 5 Mí taa míí, waa ba'ad kíí híí vu-na'a yɛ, vu-mban mí kan hɛn tóó né sáɲ!
- 6 Kóó ɲn moo moo gaa né sɪ', mí gaa moo ó, Vó tú'ud ví hɛn vu-'waapád kan ya woo sú'ú.
- 7 Sey kán pad ví moo tɔɔ 'maɲ Tayii woo, nán tóó ka súun mí wulí-né yɛ, mí kó soddáa? Mí tii fóó míí hɛn lee, moo i tii nán gbɔɔ vu-yu.
- 8 Mí be hɛn súwíí-nán súggí-tóó voolí, ma kán kón ba'ad wulí-vííí yɛ nɔ.
- 9 Moo woo nɔ ma, kán mbaa vííí yelí, siide ka geen téé, kán vin nán tóó né má nɔ, moo nán kirtɛɲ tóó ku-yaa hág Masedɔwáɲné máa vu-pəɲ hɛn maan 'má'. Mí gág hɛn 'waapád, mí vin ví hɛn tóó né, moo hɛn tóó a zii ví sá; míín baa kó í-yɔɔɔ áɲ.
- 10 Yúú moo yéɲ Krístu woo ka di mííí yelí-yɛ, nán tóó wún há'an mí fóó dɛmné yúú moo yelí-hág Akáyyí-né.
- 11 Moo ɛn kán moo moo í-yɔɔɔlá? Mí híín ví náa? Tayii gaa ba mín híí ví ú.
- 12 Amáa hɛn kán kó yɛ, míín duu laan tíj kan kólí-woo, moo háá bi sə' moo taalí-keb voo, kan hɛn fóó dɛmné voo gbɔ péɲ. Vu-na' yúú voo, vu-ɔ ba bin man kan vó ú.
- 13 Nán yɛ vu-waa ba'ad vbád vu-yu. Vu-gaɲ ba'ad vbád voo dón ya waa ba'ad Krístu woo voolí.
- 14 Í yɛ hɛn sɔgɔɔ péíí, moo Seedán áɲ baa tii fóó, woo mbaa kó í-maleeka Tayii woo tóó ka tú na'a máa wɔɔ.
- 15 Moo woo nɔ, nán ba'ad Seedán woo wu-tii fóó, voo dó ya ba'ad Tayii yéɲ yɛ woolí-tée, hɛn gbɔɔɔ péíí-áɲ. Amáa wún nuɲ hɛn sɪ'íní duu yag ba'ad voo yelé, ó,

Hɛn fíginí Pól ka nuɲ yag ba'ad woolí-má nɔ

- 16Mí duu faa ɔ, nán tóó a hɔn kó í-yɔŋ wɔɔ sá! ʌmáa tow i taa í-yɔɔ tée, i fɛɛ moo míí kó í-kíí fɛɛ moo yɔŋ voo vu-wɔɔ. Tée mín ðəm fɔ́, míí waaná' áŋ.
- 17Moo kán moo ye, mí moon kó í-í'yéí-Yesu ka híjɛn wɔɔ né. ʌmáa kán ðəm fɔ́, míí í-yɔɔ ye, mí moo la kó í-nán yɔŋ wɔɔ,
- 18moo nán tóó kuu-ðəm fɔ́, voo duu hɛn kólí-nánán voo máa, mín ðəm fɔ́, í-míí ye áŋ.
- 19Í víí kíí mbaa kɛbná ye, ví baa ma' zó, kan yɔŋ vu-ú!
- 20Kóó nán uu-buu ví, uu-lá ví hɛn 'waa, uu-vbid ví hɛnnó sɪ', ví ma' zó, kan vu! Kóó uu-na' yúú, kóó uu-déj ví ði nólé sɪ', ví ma' zó, kan vu-áŋ.
- 21Káy, séj kón míí, moo néélé, vóó ká maan vó hɛn tóó kólí-í-yɔɔ né. ʌmáa mí ðid ví ɔlé, kó í-yɔŋ tóó wɔɔ; hɛn nán kuu-baa hɔŋ yɔŋ wulí-máa, mín hɔŋ yɔŋ wulí-áŋ.
- 22Nán ye uu-nán Yúúda vu-yu-tée, mí wu-yu-áŋ. ʌ-nán Izraél vu-yu-tée, mí wu-yu-áŋ. ʌ-zig Ibrahíjma woo vu-yu-tée, mí wu-yu-áŋ.
- 23ʌ-nán ba'ad Krístu woo vu-yu-tée, mí mba vu-sú-ú. Mí moo moo ye kó í-yɔŋ tóó wɔɔ. Míí kó ba'ad tɔɔ mba vu. Nán vu-baa ma' míw tú' mba vu. Vu-gbó míw mba vu. Zaa ka vun nɔɔn áŋ do' buwí-na'a mba vu-ú.
- 24Do' nónó nán Yúúda vu-faa gbón loo nag vo' tɔɔn zuu-kégdágá.
- 25Nán Róma vu-gbón kan la' bá' tɔɔn. Sey tóólí nán vu-gbón kan 'yege bi nɔɔn áŋ. Mí dééb kan néj mammé do' tɔɔn. Sey tóólí-mí mbaa mam gbɔlé, zágɔ háj vid sɔ', yɔŋ kɔ'ám tún la wulí.
- 26Do' buwí-na'a ya 'yéj míí wulí-máa, mam baa yɔɔn ya fólé. Mí baa sód kem voolí-nagá, kan nán míí Yúúda voolí-nagá, kan nán í-kuu Yúúda pélí-máa voolí-áŋ. Mí baa sód kaa gbɔ vulí, kan hóg kɛŋŋí-áŋ, kan mam gbɔlé, kan nán kirtɛn vbád voolí-nagá áŋ.
- 27Mí tɔɔ kan ba'ad gbɔ vu-do' buwí-na'a. Mí baa nɛn né, gɔɔm yɔŋ, mam 'wɔn áŋ. Mí nugun hɛn lálí-né do' buwí-na'a. Sey tóólí-hɔɔm kɔ'ɔn, mí 'yén sɔɔm né áŋ.
- 28Mí wá'an hɛn tóó vu-né áŋ, ʌmáa bá' 'waapád mí baa ha' zó, míí yúú nán súggí-voolí-ya 'waapád áŋ.
- 29Nóo ka nugun néélé, né, ma kán mbaan míí nélé? Nóo ka kó hɛn bíd, ma zó, míí ka ɔn woo nélé?
- 30Tow ɔn ðəm fɔ́, míí tée, mín ðəm ðán ya kán 'yén néélé, wulí-né máalé.
- 31Tayii Ba' í'yéí-baa ví Yesu woo gaa ba mín kón vbáddi né. Ba na"ɔ ví háj káákáá.

³²Sey kán di kaa Damásdí-máa, guvèrnéer gbanii Aréta woo 'yé sóóze woo vu-yaḡ dóm kaalí, moo wu-ma'anó.

³³Amáa vu-gaḡ yaḡ duun mí fènéetèr tóo kuw-ke lig kuw-bèḡ dáḡ dèalí-máalé, kan baa, ma mí sód nag woolí.

2 Nán Korínti Vu 12

Í 'yéí-tú'ud Pól hèn vu-

¹Séy maa ba mín dèm fójó, míí áḡm, kóo a duw-né sɿ'. Amáa 'ya'ya ye mín o moo í hèn saḡa kán hɔ, kan hèn yúggí-í 'yéí-ka tú'un máa áḡm.

²Mí gaa nán kirtèn tóo vu-kpa dɔḡḡḡ be' í tɔḡḡḡ woolí-sú'ú. Ve' wən bó' zu-ndaddú-woo wu-ye nɔ. (U-ɓe dɔḡḡḡ di kan fójó, yɔḡḡ woo áḡmma? Fójó, yɔḡḡ woo a péláa, mí gaa né. Séy Tayii wu-gaa.)

³Mí gaa nán ye áḡm (amáa u-ɓe dɔḡḡḡ di kan fójó, yɔḡḡ woo naa? Tóo tée fójó, yɔḡḡ woo a péláa? Mí gaa né, séy Tayii wu-gaa.)

⁴Í woo vu-kpa dɔḡḡḡ sí-lig zójó, de"é, Tayii woolí-ú. Ki woo moo í-nán ka wu-kuu yaḡ ɔn né, kuw-há' nán wu-moo sá áḡm má nɔ.

⁵Mín dèm fójó, míí yúú nán ye woolí. Amáa fójó, í míí maan mín dèmmɔ né, séy mín dèm hèn í míí kuw-kan néélé, pélí-máa vu-yu.

⁶Tow ka mín híí fójó, míí dèmnée tée, ka mín kón yaḡ né, ka mín moo moo yéḡne. Amáa mí kée gbɔ sú'ú, moo nán tóo a taa moo yúú míílí na'a sá. Séy a hɔ hèn kólí-míí, a ki moo míí vu-yu-áḡm.

⁷Amáa Tayii 'yén hèn ndóḡḡḡ tóo di fójó, míí yeí. Wu-waa ba'ad Seedán woo, Tayii baa fígin mí kan wu-yu, moo ba ka mín na' yúú yúú hèn hɔlé, míí na'a ye vuí.

⁸Do' tɔḡḡḡ mí vi í 'yéí-Yesu moo yúú hèn yeḡé, moo a nəəno.

⁹Amáa ɔn: "Mí púm zójó, nán sú'ú, hèn tóo sín geen mó né, moo nán vu-hɔ néélé, míí yúú nán kuw-'yén néélé, tóo né máa voolí." Sey kán kan néélé, pélí-máa, mí híí bi dèm fójó, míí mba, moo néélé, Kíristu woo a mbaa míílí.

¹⁰Moo woo nɔ ma, sey kán kan néélé, pélí, sey nán kuw-haan, kuw-víjɩn zójó, kuw-duun mí kan moo vu, kuw-tɔ'ɔn zójó, sey woolí-máa zójó, míí de' moo Kíristu woo. Kán kan néélé, pélí-ye, sey woo mí née wuí.

Pól gbó dam yúú nán Korínti voolí

¹¹Mí moo moo kó í nán yaḡ wɔḡɔ, amáa víi kón. Ka vínɔ dun yaḡ, moo waa ba'ad gbɔḡ kíí híí vu-na'a ye vu-mban mí yúú hèn tóo vuí-né sáḡm, kóo ɔn hèn leene sɿ'.

¹²Ba'ad kán kó víílí ye vuw-tú' ba mín waa ba'adi. Mí ma' zójó, háá. Mí kó hèn saḡa tóo vu-kédkéd, kan hèn zálí-tóo vu, kan hèn gbɔḡ tóo vu-áḡm.

13 Hẹn í kǐí họ kǎn kó ya tóó vulí, kǎn kón víílí ní máa, wu-ɛná? Moo kǎn vin ví hẹn súúlí-né má naa? Tow i họ ba yagalí-pélí-tée, i kée “hẹn bíd míí” ye gbo la ú!

14 Mǐn dì laalí-víílí do' tǎṇó woo wu-ye nɔ. Mǐn duu vin hẹn súúlí-tóó né áǎm. Mí hǐjǐn sǐide víí nu né, ɔmáa mí hǐjǐ míí víw, moo waa vu-u-baa sug hẹn naa 'yéń í hǎǎlé, voo vu-né, ɔmáa í-waa hǎǎlé, vu-u-baa sug 'yéń waa vu.

15 Í míí, ka mǐn líd hẹn míí 'waapád, kan fǒǒ, míí áǎm moo víílí sǐ', zǒǒ kan de'ɛnó. Kǎn hǐjǐ ví í-yogǒ ye máa, vín vẹ' la sí-víí yǎg pigimaa?

16 Tow. Moo yéńne, mí vin ví hẹn súúlí-tóó né. Kóó í-yogǒ sǐ', nán tóó vu-ɔ ba mǐn sóo ví sóonée, ba mǐn yúg be hẹn tóó víílí nagá.

17 Nán kǎn ba' vu-la víílí máa, vu-vbid ví hẹn ɔṇ ya wuláa?

18 Mí ɔd Tíd u-súg laa kan da ba ví kirtɛn tóó ye áǎm. Máa Tíd vbid ví hẹn tóó áa? Vó kan Tíd máa, moo taalí-vóó dì dágá, hẹn kólí-vóó dágá péláa?

19 Tóó tée ví taa víí ba vón sǐ fǒǒ, vóó dǐi sú'ú. ɔmáa vó dì vóó moo ye moolé, 'waapád kan yéń Krístu woo tíń Tayɪ woolí. Dan gboo vu, vó ɔd ví moo ye vu-moo zǒǒ 'yéń-víí a há'ay laa tíń tíń.

20 Zǒǒ tǒ'ɔn, moo ɔn laa víílí tée, ka mǐn maan ví kó í-kǎn hǐjǐn wogǒ né, tée ka vín maan mí kó í-kǐí hǐjǐn wogǒ né áǎm. Tóó tée, moo mónné ka vun dǐlí, kan sig mónné vu, kan zǒǒ yéé, kan moo fáńé, kan moo bíd óńné, kan moo bíd moolé, yúú daga voolí, kan yúú na"é, kan hẹn hǐiné áǎm.

21 Zǒǒ tǒ'ɔn, moo ɔn laa víílí tée, Tayɪ kan duu tiin hẹn lee víílí tíń, tée ka mǐn kǎn nán buulí-na'a ku-kó hẹn bíd tíń máa vu-yu. Vu-gbɔn ná hẹn sǐjǐd kólí-voovú-né, kan báa kólí, kan de'de'ɛm kólí-voovú ye vu-né.

2 Nán Korínti Vu 13

Moo sǐ'jǐd, kan hẹn vá"ɪ

1 Mǐn dì laalí-víílí do' tǎṇó woo wu-ye nɔ. Debtère Múúsa woo ɔ: “Kóó dom woo ɛná, u-'yé nán yǎg dulí-vu-wulí-idú, tóó tée tǎṇó.”

2 Ká kǎn laa víílí do' idú woo máa, mí ɔd ví sú'ú. ɔmáa kǎn 'yǎ'ɔ ye víílí pélí-yẹ, mí duu faa ɔd í-kúu-kó hẹn bíd ye vu, kan nán tóó vu-áǎm. Tow ɔn duu laa víílí tée, mǐn duu ma'an zǒǒ kan vu-né.

3 I hǐjǐ Krístu a wu-moo moo yǎg míílí, ma bi ki gaa tée, vín ki ú. Krístu mbaan woo sɔmlógɔdná víílí ní, ɔmáa tú' néélé, woo víílí sǎmɛ sú'ú.

4 Vu-ga"u-la' vbagadí, moo ka kan néélé, pélí-yẹ nɔ, ɔmáa duu mbaa zǎǎdná kan néélé, Tayɪ woo nɔ. Vó áǎm, vó súg kan Krístu áǎm, vó 'yéń néélé, né, ɔmáa vón duu súg mbaa zǎǎd kannɔ kan néélé, Tayɪ woo ka tú' víílí ye nɔ.

5 Aga i gug zǒǒ, víí họ la ú! Ví 'yé zǒǒ, víí vu-Yesu woolí-áa? I taa họ ó! Ví gaa Yesu Krístu ba dì biílí ú náa? Tóó tée, aga ví gaa ba bin kó hẹn sɔddú.

⁶Amáa mí taa ví gaa ba vón kó vóó sɔn né.

⁷Vó bá' Tayii moo i kó hɛn bíd tóó sá! Amáa vó ɔn moo bi nugun moo tɔɔɛ né. Vó híí i kó hɛn ka maa kólí-má nɔ, kóó oo mbaa vóó kó í nán kɔm kó hɛn sɔd máa vu-wɔɔɔ sɪ'.

⁸Vó kón yag kan moo yéñ Tayii woo né, amáa vó kód déh wu-yu-ba'ad kəd.

⁹Sey kóó 'yén vóó néélé, né ye, i mbaa víí néélé, na'a, téé zóó, vóó dɛ' sú'ú. Moo woo nɔ vó vi Tayii i mbaa néélé, na'a kó í Tayii ka híí wɔɔɔ.

¹⁰Mí bínda ví derwəl ye moo woo nɔ, sey kán sɔɔm vííí pélí-yɛ nɔ, moo sey an laa vííí téé, mín duu kón sí-hɛn kɔɔgná kan néélé, í 'yéíí-ka pún mí ye né. Mí nuɲ néélé, ye moo nán súggí-wu-nuɲ néélé, wúlí, amáa moo hɛn tunníí pélí.

¹¹Dan kirtén vu, i mbaa nánná! I mbaa kó í Tayii ka híí wɔɔɔ. I zígín zóó, vííí sɔɔmé. Zóó, víí a dágá, moo a sá. Téé Tayii í-zóó, nán, í-ká'ad púlí-yɛ, wún mbaa kan ví.

¹²I vá'an ya vííí kó í dag sáñ vu-wɔɔɔ, i ka píín ya zóólé. Nán Tayii woo vu 'waapád vu-vá' ví wúlí-áñ.

¹³Í 'yéíí-baa ví Yesu Krístu a bag ví hɛn; Tayii a kód ví zóó, nán; yigid Tayii woo a mbaa kan ví 'waapád.

Nán Galád V

Nán Galád V 1

Hɛn vá"ù

- 1**Mí Póllu, waa ba'ad í Yesu Krístu woo kan í Ba'á Tayi ka nimmɔ nɔmmé yɛ woo nɔ áǎm. Nánán vuu-yeen mí ní, vuu-ba'an mí ní áǎm.
- 2**Vó súg kan da vó kirtɛn í-kóó mbaa kan vu-áǎm yɛ vu, vóo bínda ɔerwɛl yɛ ba'ad ví, nán súggí-hág Galáddí-yɛ víw.
- 3**Ba' baa ví Tayi kan í'yélí-Yesu Krístu uu-kód ví zóó nán, uu'yé ví i mbaa ká'ádi.
- 4**Yesu uu-pú-fóó woo moo hɛn bíd baa ví, moo bi vud ba ví ya mbaalí-bíd baa ví hágá yelí-kó í Tayi Ba' baa ví ka híí wɔgɔ.
- 5**Tayi uu-maa aa na"ɔ ví háá káákáá, aamén!

Moo tɔɔ 'man di dágá

- 6**Kán hɔ kii háá tii duu moo tú"í tóó, kii kée Tayi í-ka bee ví kan zóó nán Krístu woo gbɔ yɛ, kónna bá'.
- 7**Moo yéhná, moo tɔɔ 'man tóó péli-sáǎm! Ámáa nán tóó vu-yúh ví moo, moo bi á moo tɔɔ 'man Krístu woo yɛ gbɔ ú.
- 8**Ámáa kóó fóó vóó, kóó maleeka tóó be"í, ka tú'ud ví moo tɔɔ 'man tóó kéd yúú í-kóó tú'ud ví yelí-tée, Tayi a ga'adu-naggi!
- 9**Ká mí ɔd ví sú'ú; mí duu faa ɔd ví tóó: nán tóó ka tú'ud ví moo tɔɔ 'man tóó kéd yúú í-kii fɛɛwɔ yelí-tée, Tayi a ga'adu-naggi!
- 10**Yee mí ɔ moo yɛ a tɔɔd nánán vu-yaa? Tóó tée, a tɔɔd Tayi? Tóó tée, moo nán uu-híin wuláa? A í-yogɔ tée, mí kón ba'ad Krístu woo nɔ né.

Dɛn née Pól ka tii mbaa waa ba'ad Yesu woolá

- 11**Dan kirtɛn vu, mí híí i gaa moo tɔɔ 'man kán di palí-yɛ, nánán vuu-yimmɔ né.
- 12**Mí nugunɔ nán tóó woolí-né; nán vuu-tú'un mí ní áǎm, ámáa aga Yesu Krístu uu-tú'un.
- 13**Ví ki sey ká kán duu lá moo Tayi tú"í nán Yúúda voo máa, ví gaa ba mín duun nán súggí-Tayi woo vu-kan hɛn bíd buwí-na'a. Mín sɛn fóó bi tud vu-ú-máa áǎm.
- 14**Mii pi zóó mba dan kóó duu moo Tayi tú"í nán Yúúda voo máa vu-áǎm. Mí duu déh hɛn dikab í-nii vóó voo nɔ.
- 15**Ámáa sey ka tɔɔd Tayi, í-ka yeen sii na' míí woolí, ka been kan zóó nán woo yɛ máa,
- 16**uu-tú'un Waa woo, moo áh pad nán í-kuu-Yúúda péli-máa vu-moo tɔɔ 'man woo yɛ ú. Mí la vin nán tóó né áǎm.

- 17Mí dɔŋ waa ba'ad í kuu kó ba'ad tíj míílí máa woolí-Yerúsalemmé né áǵm. Ámáa mí daa laa hág Arábbí, ma mí duu vé' ya kaa Damásdí.
- 18Ve' tǵǵnó ka yǵǵ máa, mí dɔŋ Yerúsalemmé, moo bi la hɔ Piér wu. Vó mbaa áǵm, alad idú.
- 19Mí hɔn waa ba'ad Yesu woo too né, séy Yaakúbu í 'yéíí-daa sǵǵǵi.
- 20Moo kǵn bínda ɔd ví ye, mí ɔ di tíj Tayii woolí, mí kón vbáddi né.
- 21Pig woolí-mí daa yaa hág Siiríí, kan Silisíi.
- 22Ámáa sey woolí-nán kirtén hág Yúúdalí-vu-hɔ yǵǵ túh míí gaa né.
- 23Vu-ki déh kilíi: “Nán ka duun ba ví kan moo na'a pee, duu moo zóǵ 'yéíí-baa ví ka sén né pee, duu pa moo woo áǵm.”
- 24Ma vu-baa na' Tayii moo míílí áǵm.

Nán Galád Vu 2

Pól kan daga waa ba'ad vu-yu

- 1Pig woolí-ve' ka yǵǵ wǵnbó' zuu-ndaddú-máa, mí duu vé' dɔŋ Yerúsalemmé. Vó dɔŋ kan Baanábas áǵm. Mí pǵǵ kan Tíd áǵm.
- 2Mí dɔŋ wulí-moo Tayii wu-yug ɔn ba ǵn dɔŋgú. Vó súg kan nán súggí-vu, mí mbad vu-moo tɔǵ 'maǵ kǵn tú'ud zig í kuu-Yúúda péíí-yɛ vu. Pig woo máa, mí duu mbad í-nii voo vu-moo áǵm, moo mí híí bi ki ba'ad míí a yagalí-té nɔ.
- 3Kóó Tíd a nán Gerég kóó laa áǵm ye nɔ sj', vu-duunɔ moo dɔŋ dólíí-né áǵm.
- 4Ámáa nán kirtén vbád too kuu-yǵǵ kan vó wulí-áǵm máa, vu-híí bi dɔddu-dɔŋǵi. Nán ye vu-puú dǵ ya sǵǵm nán súggí-vóólí, vu-píí vó yúú moo mbaalí-waa vóó yúú Yesu Krístu woolí-yelé, moo oo tii gba'a voo vu-yu.
- 5Ámáa vó kin vu-vóó tóg né sǵǵm, moo moo tɔǵ 'maǵ a mbaa vííí yéǵná.
- 6Ámáa nán í kuu-hɔ vu-kuu-í-nii vu-máa (hɛn too kan mí míí wulí-né, moo Tayii sǵ'ǵn woo moo, moo nóó nánánne né), nán ye vu-duu tú' moo 'maǵ too ha'an mí ní áǵm.
- 7Ámáa kuu-ki máa, vu-hɔ Tayii ba wu-pún ba'ad ǵn kóó nán í kuu-Yúúda péíí-máa vu, moo moo tɔǵ 'maǵǵi, kó í-ka pú-Piér a pad nán Yúúda vu-yɛ wɔǵ.
- 8Moo Tayii ka pú-Piér néélé, waa ba'ad yúú nán Yúúda woolí-yɛ, wu-pún néélé, waa ba'ad yúú nán í kuu-Yúúda péíí-máa woolí-áǵm.
- 9Yaakúbu vu-kan Piér, kan Yoohǵna, kuu-mbaa kó í 'yege ndam wɔǵ nán zóǵ 'yéíí-woolí-yɛ, vu-ki zóǵ nán Tayii ka kón ye, ma vu-pú-vó nag kan Baanábas, moo yǵǵ talí, vu-ɔd vó: “I laa víí nán í kuu-Yúúda péíí-máa woolí, vó laa vóó nán Yúúda woolí.”

10Hɛn ku-ɔ ha'ad vó dágá máa, vu-ɔ: “Tée, i taa ya nán gím yelí-ye vu-ú.” Yúú hɛn yelé, máa, mí 'yé zóó, míí duulí.

Pól sée Piér kaa An̄tiósdí

11Amáa sey Piér ka yaa kaa An̄tiósdí máa, mí lúú moo kanno ya súggíí, moo ka kó hɛn sɔd yɛ nɔ.

12Ká tíj máa, Piér baa lá hɛn kan nán súggí-í-kuu-Yúúda péli-máa vu-ám̄. Amáa sey Yaakúbu ka ba' nán tóo kuu yaa woolí-máa, Piér duu lán sí hɛn kan nán pee vu-nóó woolí-né, moo Piér ndɔg nán kuu-hɔ voo dɔŋ dólí-ba hɛn gbɔɔɔ máa vu-yu.

13Piér vu-súg kan nán Yúúda tóo vu, vu-woo Baanábas dɔd ba'ad yɔg i'idú voo yelé, ám̄.

14Sey kán hɔ kuu-kón hɛn kó í-moo tɔɔ 'maŋ ka tú'un wɔgɔ yéŋná né máa, mí ɔd zuu-Piér nóó nánán woolí-'waapád: “Mó nán Yúúdaí. Yelí-máa mó duu mbaan sí kó í nán Yúúda wɔgɔ né. Ma món kó née péŋ món yú nán í-kuu-Yúúda péli-máa vu-uu-duu hɛn díkab nán Yúúda voo nɔlá?”

Nán Yúúda vu-kan nán í-kuu-Yúúda péli-vu-ám̄, vún sɛd déŋ yúú zóó 'yélií

15Ba ví baa waa Yúúda vu-yu. Ba ví zig nán tóo kuu-kó hɛn bíd máa vu-yu-péli.

16Ba gaa ví nán vu-tɔn kan Tayii moo kuu 'yé zóó Yesu Krístu woolí-má nɔ, amáa moo dooká Múúsa woo duulii péli. Ba ví ám̄, ba 'yé ví zóó Yesu Krístu woolí, moo ba tɔn ví kan Tayii wulí, amáa moo dooká duulii péli. Kóó nán dágá aga tɔn kan Tayii moo dooká duulii ní.

17Amáa tow aa soo ví tɔnné kan Tayii yúú Krístu woolí-tée, ba gaa ví ban ví nán hɛn bíd kólíí ám̄. Moo ye tú' Krístu ba kó ba'ad hɛn bíddi ám̄maa? Péli-sám̄!

18An duu kó hɛn kán há' ye tée, tú' ba mín kin dooká tóg né.

19Ka' í dooká Múúsa woolí-máa, mí nɔó sí míí ú. Dooká sɛ' moo nɔm yúú mííí s'ú. Wu-nɔn, moo háá ɔn mbaad Tayii záádná. Cá mí súg nɔó kan Krístu la' vbagadí-s'ú;

20'yá'á ye máa, míí mbaan záádné, amáa Krístu wu-mbaa fóó, míííí. Mbaalí-í kán di mbaalí-ye, mí mbaa sí-mbaalí-í-kán 'yé zóó Waa Tayii woolí, ka híin, ka be fóó woo pín wulí-má nɔ.

21Mí béen zóó, nán Tayii woo yɛ né. Tow nán uu-tɔn kan Tayii yúú dooká duulíí tée, tú' Krístu ba nɔó la té'.

Nán Galád Vu 3

Dookáa? Tóó tée, zóó 'yélaa?

1Nán yɔŋ Galáddí-yɛ víw, nóo ka zo' ví moolá? Vu-ga' Yesu Krístu la' vbagadí. Vó tú'ud ví moo woo duu-na'a kó í-kíí hɔ kan nóó víí nu zu wɔgɔ.

²Mí híj bi gaa hɛn dágá vílílí. Ví nun yigid Tayii woo moo kíí duu dooká Múúsa woo má naa? Tóó téé moo kíí ki moo tɔɔ 'maŋ, ma kíí 'yé zóó, Tayii woolí-má naa?

³Moo ɛn ví duu mbaa yaŋná ámmá? Ká ví dɛŋ kó ba'ad kan yigid Tayii woo nɔ, ma 'ya'á ye máa, ví híj bi sɪ' kan néélé, dán bii naa?

⁴Vín tid hɛn kíí nun yɛ vu-gbo la té"aa? Mí taa míí vún tin té' né.

⁵Í ka pú-ví yigid woo, ka kó hɛn sɔgɔ gbɔɔ vu-víílí áŋ yɛ, kó vu-moo kíí duu dooká Múúsa woo má naa? Tóó téé moo kíí ki moo tɔɔ 'maŋ ma, kíí 'yé zóó, Tayii woolí-má naa?

⁶Moo woo nɔ ma, debtere Tayii woo ɔ moo yúú Ibrahííma woolí-áŋ: "Ibrahííma ká 'yé zóó, woo Tayii woolí, ma Tayii hɔ zóó, 'yéí-woo, 'yége nán tɔɔg woo."

⁷I gaa áŋ, nán ku- 'yé zóó, Tayii woolí-máa, vu-waa Ibrahííma woo vu-yu-yéŋná.

⁸Debtere tú' Tayii ban tɔn kan nán í-ku- Yúúda pélí-máa vu-yúú zóó, 'yéí-woolí; moo woo nɔ ɔd Ibrahííma moo tɔɔ yɛ, ɔ: "Tayii wún bag zig nán vu-'waapád hɛn yúú móólé."

⁹Moo woo nɔ nán zóó, 'yéí-vu- nun hɛn baggí kó í Ibrahííma nán zóó, 'yéí-yɛ wɔgɔ áŋ.

¹⁰Ámáa kóó nónná ka 'yé zóó, woo dooká Múúsa woolí-tée, Tayii ga'adu-sí naggú, moo debtere ɔ: "Kóó nónná ka duun hɛn ku-bínda debtere Tayii-woolí-yɛ vu-'waan pád né téé, Tayii ga'adu-sí naggú."

¹¹Í yɛ máa yéŋne. Nán tóó vu- tɔn kan Tayii yúú dooká Múúsa woolí- né, moo debtere ɔ yúú zóó, 'yéíí, ɔ: "Nán a 'yé zóó, woo Tayii woolí, téé Tayii síh tɔn kannɔ, téé nán yɛ wún nun vágád yéŋná."

¹²Ámáa moo dooká Múúsa woo kón ba'ad kó í zóó, 'yéí- Tayii woolí-wɔgɔ né, moo debtere duu ɔ: "Nán ka duu dooká Múúsa woo vu-máa, wún nun vágád yéŋná ó."

¹³ Debtere duu ɔ: "Nán ku- ga"u- la' vbagadí-máa, Tayii ga'adu- nag sú'ú," ma Krístu tii hɛn nag ga"í-yúú baa vílí; moo woo nɔ dooká Múúsa woo duu ga'an ba ví sí-nag né.

¹⁴Yesu kó í-yɔgɔ, moo nán í-ku- Yúúda pélí-máa vu- nun hɛn baggí Tayii woo ka bag Ibrahííma yɛ yúú Yesu Krístu woolí-áŋ, moo aa nun ví yigid Tayii woo ka ta yaɔ wulí-yɛ yúú zóó, 'yéí-baa vílí.

Dooká Múúsa woo vu-lín hɛn Tayii ka tan yaɔ yúú woolí-tíh yɛ né

¹⁵Dan kirtɛn vu, mí ɔd ví hɛn ka' í-nánán woolí-má nɔ. Nán tóó ka ta yaɔ néélé, na'a téé, nán tóó duu buu ní, ɔn moo tóó kéd yúú woolí-né áŋ.

16Tayii tad Ibrahimá ma yag kan zig woo no. Amáa Tayii kan hiji bi o kan zig zo"i tee, kan o: "Kan zig woo vu-yu." Amáa Tayii o: "Kan zig woo no." Moo ye tu' fofó, dagai, wu-Kristu wu.

17Hen kan hiji bi od vi máa, wu-ye no. Tayii ka mbog yag tali-woo sú'u, ma dooka Múusa woo yaa woo ve' temere ndaddú-kan ve' vo' tapano pig wooli. Wuh na'ad yag tali-Tayii woo ye gbom ne, kan moo mboggi-woo ye am.

18Nan a nun hen ye"e yuu dookali-tee, duu nugun si-kan yag tali ne. Amáa i-ye Tayii pu-Ibrahimá kan yag tali.

19Tee ba'ad i-dooka Múusa woo máa, wu-ena? Vu ha"u-wuli, moo nan wu-gaa hen Tayii ba ka sen ne ma no, haju a ya yaali. Waa yag tali-Tayii woo ye pen. Maleeka wu-pah dooka Tayii woo ye yaan nag nan moo mboggitoo wooli.

20Amáa ba'ad ka maa nan daga wu-koli-tee, duu maan si-mboggi-fofo, idu ne, amáa Tayii wu-daga, wu-pu-yag tali-woo ye.

Dooka Múusa woo máa, ba'ad woo wu-ena?

21Moo woo no, yee dooka Tayii woo lid yag tali-woo vu-aa? Peli-sam! Tow dooka too kanno pu-nan vu-neele, wu-nun vágad Tayii wooli-kanno o tee, nan ka vun duu dooka ye, ka vun ton kan Tayii wuli-ginu.

22Amáa debtere Tayii woo o nan vu-waapad vun gba'a hen bid woo vu-yu, moo nan wu-ye zozo, voo Yesu Kristu wooli-maa, wu-nun hen Tayii ka ta yag wuli-ye am.

23Sey moo zozo 'yeli-ka yaa na ne máa, dooka Múusa woo tid 'ye ba vi ko i-gba'a wogo, moo haju ba aa laa vi sey zozo 'yeli-ba a ya pen.

24Moo woo no, dooka Múusa woo tu-ba vi ko i-nan waa tuli-too wogo, haju ba a ya sey Kristu woo, moo aa ton vi kan Tayii yuu zozo 'yeli-baa vi yele.

25Amáa sey zozo 'yeli-ka ya sú'u-maa, i-waa tuli-ye duu tun ba vi si-ne.

26Moo ya vii 'waapad kii 'ye zozo, Yesu Kristu wooli-ye, vi si-waa Tayii woo vu-yu,

27moo koo nonna ka woo mam Tayii kan yeg Kristu woo ye, do Kristu ko i-sam wogo.

28Hen too ka duu sagan nan vu-maa si-peli, koo nan Yúuda vu, kan zig too vu, koo gba'a kan waa lig, koo wayee kan wakee, moo ya vii 'waapad vi sugun si-daga kan Yesu Kristu u.

29Amáa kii nan Kristu woo ye, vi zig Ibrahimá woo vu-yu-am; vii nun hen ye"e Tayii wooli-ko i-yag tali-woo ye wogo.

Nan Galad Vu 4

- ¹Moo kán bi ɔd ví máa, wu-ye nɔ. Waa tóo ka bi be hɛn gaga ba"oo woo nɔ tée, dɛn mbaa kó í gba'a wɔɔ nǎásáńńí-péń, kóo hɛn 'waapád a woo nɔ sɪ'.
- ²Ka mbaa lá nǎásáńńí-tée, kid nán kuu-gágadu-hɛn woo máa vu-yu-tóg háǎ, yǎ bá' zǎgǎ ba' woo ka gə máa.
- ³Í baa ví, káa mbaa ví lá nǎásáńńá máa, ba mbaa ví gba'a yúú moo tú"í yúú yigid néélé, tóo vulí.
- ⁴Amáa zǎgǎ woo ka yǎ máa, Tayii ba' Waa woo zuun. Wakéé, wu-hǎawɔ. Waa yɛ kid dooká nán Yúúda voo tóg,
- ⁵moo a sɛd nán í dooká Múúsa woo ka buu vu-máa vu-yu, moo aa tii ví waa Tayii woo vu-yu-ám.
- ⁶Ví waa lig vu-yu. Moo woo nɔ ma, Tayii ba' yigid Waa woo woo yaan zóó, baa vílí, baa bee bee: "Ábba, ábba!" (Moo ye tú' "Ba'á, ba'á!")
- ⁷Moo woo nɔ mó sí gba'ai pélí, mó sí-waa liggi. Kám mbaa waa woo yɛ, món nɔn hɛn yɛ"é, nag Tayii woolí-ám.

Pól gbó dam yúú nán Galád voolí

- ⁸Ká ví gaan Tayii né, amáa hɛn í kuu-Tayiii pélí-máa ví kóo vu-yu-ba'ad.
- ⁹Yǎ'ǎ ye máa, ví gaa Tayii sú'ú (maa i ɔ Tayii ba gaa bi sú'ú!), ma kó née ví duu vé' la moo tú"í yúú yigid néélé, tóo vulí, kan hɛn gím yɛ vulí-ám! Ví híí bi duu la kóo vu-ba'ad gba'aa?
- ¹⁰Ví 'yé zóó, víí bi na' zǎgǎ í-tóo kuu-yee vu, kan sɛɛ tóo vu, kan mam vúnńí tóo vu, kan ve' tóo vu-yélé, ám.
- ¹¹Mí gbó dam yúú vílí, tóo tée ka mín pin fóó, míí leená moo vílí té'.
- ¹²Dan kirtɛn vu, mí híí i mbaa kó í mí wɔɔ, moo mí tii mbaa kó í-ví wɔɔ sú'ú-ám. Ví kón mí hɛn kɛɛg tóo né.
- ¹³Ví gaa sey kán dɛn tú'ud ví moo tɔɔ 'man máa, hɛn ká hɔn sú'ú.
- ¹⁴Amáa kóo ká ɔn hɔɔ í-yɔɔ sɪ', ví zigin mí ní; zóó fáɔn ví moo mílí ní ám. Ví fɛɛn kó í-maleeka Tayii woo wɔɔ, tóo tée í-Krístu wɔɔ ám.
- ¹⁵Zóó dɛ"é, víí pee laa di télá? Moo yéńe, mí ɔ nóo kan hɛn vbənnée tée, ka víń vbəd pún sú'ú.
- ¹⁶Kán ɔd ví moo yéńná máa, mí tii sí-í-maag víí 'yǎ'ǎ ye áa?
- ¹⁷Nán yɛ vu-pi zóó, yúú vílí, vu-kó ba'ad bíd yɛ vu, amáa vu-híí i duu bi ú, tée bi buu ví ú.
- ¹⁸Nán tóo a 'yé zóó, yúú hɛn duu-kólíí-tée, duu-ú, kóo sey woo tée, kóo ɔn hɔnno kan nóo míí ní ám sɪ'.

19 ƒ víí, ví waa haḷé, míí vu-yu. Mí nuḅ hẹn ndóḅné yúú vííí 'yénné, kó í-wakéé, ka di waa haḷé, máa wḅḅ, háḅ, Křístu a dó mbaa zóó vííí péń.

20 'Yá'á ye ka míń mbaa di vííí sḅámé! Tée ka míń tii sí-moo moolé, míí vu-ú, ḅmáa mí gaan hẹn ḅn kón kan ví ní.

Hẹn gúguné yúú Agáar woolí-kan Sára

21 ƒ víí, kíí hǐi bi duu dooká Múúsa woo ye, i ḅnḅ! Ví kin moo debtere Múúsa woo ka ḅn máa náa?

22 Ǫ Ibrahǐma ba nuḅ waa idú. ƒ tóó máa, gba'a kéé, woo Agáar wu-hḅḅwḅ. ƒ tóó máa, kéé, dán woo Sára wu-hḅḅwḅ.

23 Waa í-gba'a kéé, woo ye, vu-hḅḅwḅ kan hẹn hǐíí fóóḅ. ḅmáa waa í-kéé, dán woo máa, vu-hḅḅwḅ kan yḅḅ talí-Tayḅ woo nḅ.

24 Moo pa'ané ye mbaa kó í hẹn gúguné tóó vu-wḅḅ. Wakéé, idú ye vu-tú' yḅḅ talí-vu-idú. ƒ tóó máa, tú' yúú Agáar woolí, yḅḅ talí í-yúú guu-Sináyyé, ma hḅḅ waa gba'a vu.

25 Agáar mbaa kó í-guu-Sináy wḅḅ, háḅ Arábbí. Man kan kaa Yerúsalem í'yá'á ye nḅ, moo vu-kan nán woo vu-ám, vu-gba'ai.

26 ḅmáa Yerúsalem í-tóó yúba zu mbaa woo vḅḅ leená, wu-hḅḅ ba ví baa,

27 moo debtere ḅ: “Zóó a de'em, wakéé, zǐi ye mó, í-kám hḅḅn waa né ye! ḅm de' zóó, ḅm léḅ la ú, í-kám gaan hẹn ndóḅné waa haḷé, né ye nḅ, moo waa í-wakéé, ka hḅḅn waa né ye, waa woo vu, vún buu-mba í-wakéé, ka mbaa kan wḅḅ, ye woo ú.”

28 Dan kirtén vu, í-víí máa, ví waa yḅḅ talí-vu-yu-kó í-lizág wḅḅ.

29 ḅmáa sey tóó máa, í-kuu-hḅḅwḅ kan hǐíí fóó, ye, duun í-kuu-hḅḅwḅ kan hǐíí Tayḅ woo ye kan moo. Máa, hẹn woo di kóyné 'yá'á ye í-yḅḅḅ ám.

30 ḅmáa debtere ḅ nénná? Ǫ: “ḅm nḅḅ gba'a kéé, ye gḅḅ la, kan waa woo ám, moo waa gba'a kéé, ye woo uu-ye'en hẹn gaga kan waa í-wakéé, wḅḅ, ye woo sá sám.”

31 Moo woo nḅ ma, dan kirtén vu, ba ví baa waa gba'a woo nḅ pélí, ḅmáa ba ví baa waa í-wakéé, wḅḅ, ka hḅḅ má nḅ.

Nán Galád Vu 5

I sḅḅ mbaalí-waa lig víí ye gḅḅ sá

1 Křístu vud ba ví sí-nag gba'alí-ú, moo aa mbaa ví waa lig vu-yéńná. Moo woo nḅ mí ḅḅ ví, i nda doo víí la ú, moo ví waa lig vu-yu. I duu tii gba'a sá.

2 I ki péń! ƒ míí Pól máa, mí ḅḅ ví tow i dó ḅḅḅ tée, Křístu wún duu maan ví sí hẹn tóó né sám.

- 3**Mí duu faa ɔd ví, nán ku-dó dɔŋ máa, u-duu dooká Múúsa woo vu-'waapád, a kée sá.
- 4**fí víí kíí soo hɪnaa bi tɔŋ kan Tayɪ yúú dooká Múúsa woo wulí-yɛ, ví híín sí-víí kan Krístu ú. Zóó, nán Tayɪ woo sí-vííí pélí-ám.
- 5**fí vóó máa, vó 'yé vóó zóó, Tayɪ woolí, vó tɔŋ kan Tayɪ sú-ú. Vó nuŋ yigid woo ám, ma yigid woo kó ba'ad zóó, vóólí-kan zóó, 'yéí-Tayɪ woolí, ma vó nuŋ tɔnné wulí,
- 6**moo kóó má'án kan Yesu Krístu sú-ú-máa, kóó dɔŋ dólí, kóó mbaalí-zaga ám, hɛn gbɔɔ tóó wulí-péí, séy zóó, 'yéí-a wu-kó ba'ad kan zóó, nán.
- 7**Ká ví laa dɔŋ tíj du-na'a, ma nóo duu há' ví i kid moo yéŋ yɛ tóg sálá?
- 8**Moo yúnné yɛ yaan Tayɪ ka been ví yɛ woolí-né.
- 9**Nánán vu-ɔ: “Wág waaná' daa kó doo fúŋ.”
- 10**Kóó í-yɔɔɔ sɪ', í-'yéí-Yesu zigin zóó, yúú vííí, ba vín taan hɛn tóó kéd né. Amáa nán í-ka yúh ví moo yɛ, Tayɪ wúh sɛ' moo yúú woolí-ám, kóó nán woo a mbaa nénná sɪ'.
- 11**Dan kirtɛn vu, í-míí, ka mín ɔd nán u-dó dɔŋ la ú-tée, ka vun duun mí kan moo né. A í-yɔɔɔ tée, hɛn a há' nán vu-moo nɔm Yesu woo la' vbagadí-máa, lúú sú-ú.
- 12**Mí híí nán í-ku-yúh ví moo yɛ, aga u-sɛ'ɛ líd la ú
- 13**Dan kirtɛn vu, í-víí, Tayɪ bee ví moo i mbaa kan yúú víí nu. Amáa kóó i mbaa kan yúú víí ú sɪ', i duu gbɔd hííí bíd víí yɛ hɪnaa sá, amáa i kón ba'ad kan zóó, nánne,
- 14**moo dooká Múúsa woo vu-'waapád vu-vúd di moo dágá yɛlé: “Am híí dam vu-kó í-kám híí fóó, móó wɔɔ.”
- 15**Amáa, kíí líh, kíí nógón kó í-yá'ad vu-wɔɔ yɛ, i gággú! Moo ka vín tud dey vu-ú.

Yigid Tayɪ woo a wu-tu-ví, hííí nánán a sá

- 16**Hɛn kán híí bi ɔd ví máa ka yɔ, i duu hɛn yigid Tayɪ woo ka tú'ud ví má nɔ, tée vín kón hɛn hííí dán víí ní sáŋ,
- 17**moo hɛn hííí dán víí sɛn hɛn yigid Tayɪ woo né. Yigid Tayɪ woo ám, sɛn hɛn hííí í-dán víí ní. Vu-kón sɪ, moo i kó hɛn hííí dán víí sá.
- 18**Tow yigid Tayɪ woo a wu-di ví pɛné tée, dooká Múúsa woo vu-duu ma'an ví sí-né.
- 19**Amáa hɛn zóó dán baa ví ka híí mba máa vu-təen hɔlé, né. Wu-báa kólí, kan hɛn sííd kólí, kan dɛdɛm kólí,

²⁰kan tayii mbóggí-vu, kan ndun, kan maag, kan moo kónné, kan sig mónné, kan zóó, yéé, kan moo fáné, kan híiné yúú mbaalíí,

²¹kan zóó, súlí-hen da ba ví voolí, kan doo kííí, kan lálí-vó'om, kan hen ka man kan vu-ám. Mí duu ọd ví kó í-kań ọd ví tíj yẹ wọgọ, nán ku-kó hen yẹ vu-máa, wún dón gban waalí-Tayii woolí-né sáám.

²²Amáa sey yigid Tayii woo ka dó zóó, baalí-tée, ba kó zóó, nán, zóó, de"é, toog, zóó, ma"é, zóó, toog, hen duu-kólí, ta yag buu sá,

²³zóó, ká'ad, kan zóó, zijilí, ám. Dooká tóo há'an hen máa yẹ vu-né.

²⁴Nán Yesu Kíristu woo vu-nọ sí-hen híjilí dán voo vu-la' vbagad Yesu woolí-ú; vu-nọ kan hen híjilí fọ́, voolí-vu-ám.

²⁵Tow yigid Tayii woo ka pú-ba vágád tée, séy ba kó hen woo ám.

²⁶Ba na' ví yúú sá; ba vijj ví da ba ví vu-zóó, sá; ba dọd ví nán tóo yúú ya sig moolé, sá.

Nán Galád Vu 6

I pégén hen gané ú

¹Dan kirtén vu, nán tóo ka kó hen sođ tée, í-ví kii nuñ yigid Tayii woo yẹ, i ka ve"ọ ya kan zóó, ká'adi. Amáa tée i gág ám, moo ka vín dó hen zo"íí-ám.

²I pégén hen gané tée, ví duu dooká Kíristu woo í-yogọ sú'ú-ám.

³Amáa nán tóo a taa bin nán gbọọ, ma a nán gbọọ pélí-tée, sóo fọ́, woo mooí.

⁴Kóo nónná aga a gug mbaalí-woo họ la ú. Tée a họ hen ka dẹm fọ́, woo wulí yẹ tée, wún gaa mbaalí-dán kan yúú woo, amáa a gúgún kan hen í-tóo ka di daga voolí-máa sá,

⁵moo kóo nónná aga a gan hen gané dán woo nọ.

⁶Nán í-kuu-diddu-moo toog 'manj tú"í tée, a ge hen ka 'yé máa, pú-akaw woo yẹ ám.

⁷I sóo fọ́, víí moo sá. Ba kón Tayii bąam né, moo nán ka ndag la' máa, to' wu-yu.

⁸A kó hen híjilí nánanne tée, wún nuñ nom wulí-ám. Amáa a kó hen í-ka toog yigid Tayii woo má nọ tée, wún nuñ vágád káákáá Tayii woolí.

⁹Tée, ba gbọ ví hen duu-kólí-sá, moo nag a kẹ'ạn ba ví ní tée, bán nuñ ví hen bá' sí'íd woolí-ú.

¹⁰Bá' ka di lálí-yẹ, ba gbá' kód ví da ba ví vu-hen duu-wulí, amáa ba kód ví da ba ví kirtén vu-yu-mba.

Moo sí'íd kan hen vá"í

- 11 Hɛn bindigo í na'a laladí-yɛ, aga míí bínda kan nag míí.
- 12 Nán í kuu-híí bi na' yúú nɔ́ nánán voolí-máa, vu-yú ví moo dɔŋ dólí-yɛ nɔ. ʌmáa vu-kó í-yɔŋɔ moo uu-duun bi kan moo yúú zóó, 'yéí-la' vbagad Krístu woolí-yéí-sá.
- 13 Nán súu-kuu-dó dɔŋ yɛ, vu-duun dooká Múúsa woo vu-né áǎ, ʌmáa vu-híí i dó dɔŋ moo bi dɛm fóó, bii wuí-má nɔ té'.
- 14 Í míí máa, séy mí dɛm fóó, míí yúú nɔm í 'yéí-baa ví Yesu Krístu woolí-la' vbagad yéí-péí. Ma hɛn hágá yɛ vu-mbaa kó í-hɛn nɔm wɔŋ zóó, mííí, mí áǎ, mí mbaa kó í-nɔm wɔŋ tíí nánán voolí.
- 15 Kóó dɔŋ dólí, kóó mbaalí-zaga áǎ, hɛn gbɔɔ tóó nɔ péí. ʌmáa moo hɔyéné 'maŋ wu-hɛn gbɔɔ.
- 16 Mí ɔd nán kuu-duu moo tú"í yɛ máa vu-'waapád, uu-mbaa nánná. Tayii a kóó vu-zóó nán, a kóó kan zig woo vu-áǎ.
- 17 Nán tóó a duu fígin sí 'yá'á yɛ sá, moo mí di kan ndóŋ laa Yesu woo fóó, mííí yéí.
- 18 Dan kirtéŋ vu, í 'yéí-baa ví Yesu Krístu a kóó ví zóó, nánne. Aamén.

Nán Eféez Vɛ

Nán Eféez Vɛ 1

Hɛn vá"ù

¹Mí Póllu, waa ba'ad Yesu Krístu woo nɔ, moo Tayii wu-híí bi 'yén í-yogɔ. Mii bínda derwɛl ye ba'ad ví, nán Tayii woo kaa Eféezlí-víw. Ví ta yag buun yúu Yesu Krístu woolí-né ám.

²Ba' baa ví Tayii kan í'yélí-Yesu Krístu wu-kód ví zóó nán, wu'yé ví i mbaa ká'adi.

Hɛn duu-Tayii ka kód ba ví Krístu woolí-ye nɔ

³Ba na' ví Tayii, Ba' í 'yélí-baa ví Yesu Krístu woo! Bag ba ví hɛn yúu Krístu woolí, bag ba ví hɛn baggí-í-be"í, hɛn yigid Tayii woo ka pú-'waapád ye nɔ.

⁴Sey Tayii ka yim ná hɛn vu-né máa, dɛn yee ba ví wulí, moo aa mbaa ví nán bii vu-Krístu woolí, aa kó ví hɛn bíd tíj biilí sá. Yúu zóó nán woolí-

⁵Tayii ká mbóg moo yɛ, moo aa mbaa ví waa bii vu-yúu Yesu Krístu woolí. Hɛn yɛ ka tɔɔdu-máa, kó í-yogɔ.

⁶Moo woo nɔ ba na' ví Tayii moo zóó nán gbɔɔ woo ka kód ba ví na'a yúu waa zóó woo yɛlé, yɛ nɔ.

⁷Ba nuɲ ví sénné mem woolí. Tayii tú' zóó nán woo na'a yɛ, kée hɛn kólí-sɔnné baa ví vu-gbɔ la moo Yesu woo nɔ.

⁸Tayii bag ba ví hɛn buwí-na'a, pú-ba ví moo gaalí-kan moo taalí-'waapád.

⁹Ká mbóg hɛn woo vu-yug woolí-zóólé, ma vud tú'ud ba ví kan hííí woo.

¹⁰Hɛn Tayii ka híí máa wu-ye nɔ, bá' sí'íd woolí-tée, wún sug hɛn í-kuu-di be"í vu, kan í-hágá yélí-vu-'waapád, tíj gbanaa dágá yɛ woolí. Gbanaa woo Krístu wu.

¹¹Kaa sùgún ví kan Krístu ye, ba nuɲ ví sénné ám kó í-Tayii aga ka yee ba ví ye wɔɔ, moo Tayii kó hɛn 'waapád kó í-ka híí wɔɔ.

¹²Í vóó kóó dɛn 'yé zóó vóó Krístu woolí-ye, vó na' na"é, Tayii woo ye nɔ.

¹³Ví ám, kii ki yag ba'ad moo yéñ, moo tɔɔ 'maɲ ka sɛd ví yɛ, ví 'yé zóó víí Krístu woolí, ma Tayii ba' yigid woo ká ka ta yag wulí pee, ba'ad ví kó í-tumbal woo wɔɔ, bi tú' ba vín nán bii nu.

¹⁴Dɛn pú-ba ví yigid woo yɛ, moo aa gaa ví sey a sɛd ba ví 'waa tée, bán nuɲ ví hɛn Tayii ka mbógɔd ba ví máa 'waapád. Ba na' ví na"é, Tayii woo ye nɔ!

Pól bá' Tayii yúu nán Eféez voolí

¹⁵Moo woo nɔ sey kán ki zóó 'yélí-ví yúu í 'yélí-baa ví Yesu woolí, kan hííí máa kii híí zig Tayii woo vu-yɛ máa,

- 16 mí dɛnno nag gən né moo víí áǵm̄. Káń did Tayii moo ɔlé, tée, mí taa ví wuǵí.
- 17 Mí bá' Tayii í 'yéǵí-baa ví Yesu Krístu woo, Ba'á í na"é, yɛ, a pú- ví zóó, moo gaalí, a tú'ud ví i gaawu-duu-na'a.
- 18 Tayii a kó zóó, víí a tú'ú, moo i gaa hɛn gbɔɔ Tayii ka bee ví moo woo yɛ, kan hɛn naa duu-woo yɛ ba 'yéǵ nán woo vu-yu,
- 19 kan néélé, hɛn mbalí-woo ka 'yéǵ nán zóó, 'yéǵí-woo ba ví yɛ. Hɛn mbalí-woo yɛ, wu-hɛn mbalí-Tayii ka tú'
- 20 sey ka nim Krístu nɔmmé, ma ka 'yéǵɛ nag nán woolí-be"í-máa áǵm̄.
- 21 Wuǵí-máa, Krístu wu-mbaa yúú hɛn gbɔɔ voolí, kan hɛn néélé, tóó wuǵí, kan hɛn hɛn mbalí-tóó vu, kan hɛn gban waalí-áǵm̄. Yéé woo mba yéé gbɔɔ tóó ku- 'yé vu-'yá'á yɛ máa 'waapád. Wu-mba í tóó wu-di yaalí-yɛ vu-áǵm̄.
- 22 Tayii 'yé Krístu yúú hɛn 'waapáǵdí-sú'ú. Wu-'yéǵɛ yúú yúú nán súǵǵí-voolí-áǵm̄.
- 23 Eglízə wu-fóó, Krístu woo. Hɛn Krístu woo 'waapád di eglízəlí, ǵmáa Krístu fɛɛ be' kan háǵ áǵm̄ 'waapád!

Nán Efɛ́ ɛz Vu 2

Tayii pú-ba ví vágád Krístu woolí-

- 1 Ví áǵm̄, ká ví mbaa kó í nɔm vu-wɔɔ, moo kíí duun dooká Tayii woo vu-né, kíí kó hɛn vu-sɔd má nɔ.
- 2 Ká ví baa kó hɛn tóó vu-kó í nán háǵá yɛ ku-di kólí-yɛ wɔɔ. Ví duu Seedán, wu-gbanaa yigid bíd ku-di be"í-máa voo. Wu-yigid í ka kó ba'ad nán tóg ngóǵǵé, voolí-zóǵǵé, máa voo áǵm̄.
- 3 Ká ba súǵ kó ví hɛn yɛ vu-áǵm̄, ba ví 'waapád, ba kó ví hɛn híǵǵí fóó, baa ví voo, ba duu ví hɛn híǵǵí fóó, baa ví voo kan zóó, baa ví voo vu-áǵm̄. Vu-hǵǵ ba ví nán bíd vu-kó í nán tóó vu-wɔɔ áǵm̄; maa Tayii a sí'ǵd ba ví ú.
- 4 ǵmáa Tayii di woo kan zóó, nán gbɔɔ, kan híǵǵí gbɔɔ ka híǵín ba ví wuǵí-yɛ nɔ,
- 5 ma sey ká kaa mbaa ví nɔmná, moo kaa sɔd ví dooká Tayii woo vu-yɛ, Tayii duu sug vágád pú-ba ví kan Krístu áǵm̄ yɔ. Ví séǵ sí-yúú zóó, nán woolí-ú!
- 6 Tayii sug nim ba ví nɔmmé kan Yesu Krístu áǵm̄, duu sug 'yé ba ví be"í-áǵm̄,
- 7 moo bi tú' zóó, nán gbɔɔ woo ka kód ba ví yúú Yesu Krístu woolí-sey háǵ a di yaalí-káákáá yɛlé,
- 8 Yúú zóó, 'yéǵí-vííí máa, ví séǵ sí-kan zóó, nán Tayii woo ú. ǵmáa ví nugun sɛnné yɛ kan ba'ad víí nu né áǵm̄, Tayii wu-pú- ví leená.
- 9 Ví nugun moo ba'ad víí vu-yu-né, moo nán tóó a na' yúú woo wuǵí-sá.
- 10 Tayii wu-mbóg ba ví, yib ba ví yúú Yesu Krístu woolí, moo aa kó ví ba'ad duu-vu-yu. Tayii dɛn mbóg hɛn duu-yɛ vu-moo aa kó vu-ví ú.

Nán vu-súgún dágá Krístu woolí

- 11Í víí, kíí zig Yúúda pélí-yẹ, i duu taa mbaalí-víí ká tííj má nɔ. Nán Yúúda vu-ɔ ba bin “nán dɔŋ dólí-vu-yu,” ma vu-bee ví víí “zaga vu-yu.” Dɔŋ dólí-í-yẹ vu-kó kan nag voo nɔ.
- 12Ká sey woolí-máa, ká ví kan Krístu pélí. Ká ví waa Izraél vu-yu pélí, ví waa yaɓ talí-Tayii woo vu-yu-pélí-ám. Ví kan moo tóó vín 'yé zóó, Tayii woolí-wulí-pélí, ví kan Tayii hágá yelí-pélí-ám.
- 13Amáa 'ya'á yé ví sí-nán Krístu woo vu-yu. Í víí ká kíí mbaa díilí na'a kan Tayii yẹ, ví séé ya sí-woolí-bé' yúú nɔm Krístu woolí-ú.
- 14Krístu wu-mbóg tɔnné baa ví kan Tayii. Wu-sugun zig Yúúda vu, kan zig tóó vu, moo wu-tii zig dágá. Tum gbunɓunɓun ka big vu, ku-tɔn né pee kan fọ́, woo sú-ú.
- 15Krístu na'ad dooká nán Yúúda voo vu-'waa la, kan moo palí-voo vu-ám, moo bi sug nán Yúúda vu-kan zig tóó vu, wu-tii zig dágá, wu-mbaa nán 'man vu-yu. Mbóg moo tɔɔg woo í-yɔgɔ.
- 16Krístu sugun zig vu, vu-tii fọ́, dágá, kó vu-tɔn kan Tayii yúú nɔm Krístu woo la' vbagadí-yelé. Tud hɛn maag voo vu-gbɔ yúú nɔm woolí.
- 17Dì í-yɔgɔ, Krístu ya pa moo tɔɔg yẹ, pad nán Yúúda ku-mbaa bé' kan Tayii, kan zig tóó ku-mbaa díi kannɔ máa vu-yu-ám.
- 18Moo woo nɔ, nán Yúúda vu-kan nán ku-Yúúda pélí-máa vu-ám, ba súg nun ví néelé, yúú Krístu woolí-ma, ba séé ví la tííj Ba'á Tayii woolí-kan yigid woo dágá yẹ nɔ.
- 19Moo woo nɔ ma, ví sí-gáái pélí. Ví duu mbaan sí-waa hág tóó woo vu-yu-né. Amáa ví dó sí-zig nán Tayii woo voolí, ví sí-waa lig Tayii woo vu-yu!
- 20Ví mbaa kó í lig ku-yɔgɔ máa wɔgɔ. Vu-ha' ví dī yúú lig dɔɔ súwí; lig dɔɔ súw-wu-waa ba'ad Yesu woo vu, kan anábi vu-yu. 'Yegɛ ndam woo wu-Yesu Krístu wu.
- 21Hɛn yɔɔlé, 'waapád vu-há'ay dī Krístu woolí, ma vu-na', vu-tii lig í-'yelí-baa ví woo.
- 22Ví ám, ví súgún kan Krístu, ví tii ka' lig Tayii woo kan nán tóó vu-ám. Tayii mbaa dī lig yelé, kan yigid woo ám.

Nán Efɛ́ ɛz Vu 3

Ba'ad Tayii ka pú-Pól yúú nán í-kuu-Yúúda pélí-máa voolí

- 1Moo woo nɔ, í míí Pól, káń mbaa púúsinalé, yúú moo Krístu woolí-yelí-yé, mí mbaa wulí-moo í-víí, kíí nán Yúúda pélí-yẹ, mí bá'ad víw Tayii.
- 2Ví ki moo yaɓ ba'ad zóó, nán Tayii ka pún moo víílí yé gaa ú.

- ³Tayii tú'un hɛn tóó ka yuggu-máa sú'ú. (Ba mín bínda ɔd ví sí-páhnó áǵm,
⁴moo i záńga téé, vín ki mín gaa hɛn ka' tóó ka yúg Krístu woolí-máa sú'ú.)
⁵Ká tíń máa, Tayii tú'un nán vu-hɛn woo ka yugun yɛ né, ʒamáa 'yá'á yɛ máa, tú'ud waa ba'ad Yesu woo vu, kan anábi woo vu-áǵm. Tú'ud vu kan yigid woo nɔ.
⁶Hɛn ka yug súu-wu-yɛ nɔ. Moo tɔɔ 'maŋ ɔ nán í-kuu-Yúúda pélí-máa, uu-súg nuŋ hɛn yɛ"é, Tayii woolí, kan nán Yúúda vu-áǵm, ɔ ba vun zig woo nɔ áǵm, ba vun di yáɔ talí-woo ka ta yúú Yesu Krístu woolí-yɛlé, áǵm.
⁷Mí tii nán ba'ad moo tɔɔ 'maŋ woo. Tayii kón zóó, nán, pún néélé, woo kan nag gbaŋ woo yɛ nɔ.
⁸Sʒaam nán Tayii woo voolí-máa, nán tóó vu-mban 'waapád. Kóó í-yɔɔɔ sɪ', Tayii tú'un zóó, nán woo, moo ʒn pad nán í-kuu-Yúúda pélí-máa vu-moo tɔɔ 'maŋ Krístu woo ka mbaa kó í-hɛn naa gbɔɔ tóó ka 'wáa né wɔɔɔ yɛ nɔ.
⁹Tayii ɔ ba ʒn tú'ud nán 'waapád uu-gaa hɛn ba kii mbóg yug yɛ nɔ. Wu-yib hɛn vu-'waapád, ma hɛn woo ka híj kólí-máa, ká yug ya sí-káákáá pi nu.
¹⁰Mí tú' moo yɛ vu, moo háǵ, maleeka gbɔɔ vu, kan í-hɛn mbalí-vu-be"í, uu-ki moo gaalí-Tayii woo na'a yɛ, uu-ki nán súggí-voolí.
¹¹Tayii kó hɛn yɛ kó í-aga ka mbóg moo woo 'yé ya káákáá yɛ wɔɔɔ, kó kan í-'yéí-baa ví Yesu Krístu uu.
¹²Yúú súguné baa ví kan Yesu Krístu yelí, kan zóó, 'yéí-woolí-yɛ, ba nuŋ ví zóó, 'yéí-séené la Tayii woolí-tíń.
¹³Moo woo nɔ, mí vi ví, zóó, a tó, ví yúú hɛn ndóɔɔné míí vííí yelí-sá, moo hɛn woo wúhɔ pú-ví na"é, tóó.

Krístu híj ba ví ú

- ¹⁴Moo woo nɔ, mí gu doo núug tíń Ba'á Tayii woolí;
¹⁵zig 'waapád, kóó be"í, kóó háǵ yelí-áǵm, vu-nuŋ yéé voo woolí-nagá;
¹⁶mí vigi a pú-ví néélé, gbɔɔ ba'a kan yigid woo zóó, vííí,
¹⁷moo Krístu a mbaa zóó, vííí yúú zóó, 'yéííí. Mí duu vigi a kó i híń kan zóó, víí 'waapád áǵm,
¹⁸moo háǵ i súg kan zig Tayii woo vu-'waapád, ví nuŋ néélé, ki gaa zóó, nán Krístu woo, kan neelé, woo, kan lúgúd woo, kan na"é, woo, kan súlí woo, ba di nénná?
¹⁹Mí duu vigi i gaa zóó, nán Krístu woo, nán ba gaa 'waa né máa ó, moo háǵ, Tayii a híj' mbaa zóó, vííí ság.

20 Ba na' ví Tayii, di kan néélé, kó hɛn mba hɛn í kaa taa ví, kaa bá"u- ví máa 'waapád. Kó kan néélé, ka kó ba'ad baa vílí fólé, yɛ nɔ.

21 Nán súggí- wu- na"ɔ voolí- sɛ́amé, kan Yesu Krístu woolí, háǎ, zig kan zig háǎ, káákáá. Aamén.

Nán Efɛ́ ez Vu 4

Nán súggí- wu- 'waapád wu- fólé, Krístu woo nɔ

1 í míí, kán mbaa púúsinalé, moo ba'ad í 'yéí- woolí- yɛ, mí ɔd ví, Tayii ka bee ví yɛ, i kóddu- ba'ad dɛ"é, na'a kó í- ka híí wɔgɔ.

2 I na' yúú sá, i mbaa kan zóó, káǎ, kan zóó, ma"é. I má'án zóó, kan da ví wu, i kó d wu- zóó, nán.

3 Yigid Tayii woo ka sugun ví dágá yɛ, i sɛn fólé, víí, ví tɔn kan zóó, káǎ.

4 Fólé, Yesu woo di dágá, yigid Tayii woo di dágá áǎ; Tayii bee ví i dó la biilí ya dágá.

5 í 'yéí- baa ví di dágá, zóó, 'yéí- baa ví di dágá, mam Tayii woolí- di dágá áǎ.

6 Tayii di dágá áǎ, wu- Ba' baa ví 'waapád. Wu- waa gbani dágá yúú nán voolí- 'waapád, wu- pú- nán wu- néélé, 'waapád, mbaa di zóó, nán voolí- 'waapád.

7 Kóó nónná nɔn zóó, nán kó í- Krístu ka púgu- wɔgɔ.

8 Moo woo nɔ wu- bínda debterelí, ɔ: “Ka dáá dɔg yúba máa, pɔn nán wu- nagá kó í- gba'a wu- wɔgɔ; pú- nán wu- hɛn té'.”

9 (Ámáa moo kíí ki, “dáá dɔg yúba” yɛ, tú' ɛná? Moo yɛ tú' ká ba sí zuu- hág tíí, ya súlí na'a yelé,

10 í ka sí zuu- máa, wu- dáá dɔg yúba, háǎ, mba sí be"í pi áǎ, moo bi fɛɛ ya 'waapád.)

11 í ka pú- nán wu- hɛn yɛ, wu- 'yé nán tóó wu- waa ba'ad Yesu woo wu, tóó wu- anábi, tóó wu- nán moo tɔɔ 'man palí- wu, í- tóó wu- pastéer, tóó wu- akaw.

12 Kó í- yɔgɔ moo bi pú- zig Tayii woo néélé, a kóddu- ba'ad, moo fólé, Krístu woo ka súg yɛ a buu- laa tíí tíí kan zóó, 'yéí- áǎ,

13 háǎ, zóó, 'yéí- baa ví a súg dágá, bán gaa ví Waa Tayii woo 'waa áǎ, téé bán mbaa ví í- nii waa, bán mbaa ví sí- kó í- Krístu ka mbaa máa wɔgɔ.

14 Téé, bán mbaan ví sí- kó í- náásáǎ waa ku- wóó wu- kéǎ daa kan moo tú"í nánán voo wu, kan keb voo wu- yɛ wɔgɔ né. Vu- sóó nánán wu- kan 'wólí- hɛn bɔǎné voo wu- áǎ.

15 Ámáa aa pa ví moo yéí kan hínní téé, zóó, 'yéí- baa ví wúh na' man kan í Krístu woo, moo wu- yúú baa ví.

16Krístu wu-kó fójó, ka' 'waapád vu-súg bé'én néélé, na'a. Kóó fójó, ka' woo télá dí kan ba'ad fójó woolí. Fójó, ka' tóó ku-kód daga vu-ba'ad yagalí-máa, fójó, 'waapád dí na"é, kan hínní.

Krístu híj aa mbaa ví nénná?

17Moo woo nɔ, mí híj bi ɔd ví kan yég í 'yéí-woo, i duu mbaa mbaalí-nán gaa Tayi sá voo sá. Vu-duu moo taalí-lee voo yɛ vu.

18Vu-taan moo de"é, na'a né. Vu-gaan vágád Tayi woolí-né, moo vu-kan moo taalí-péí, vu-sén moo Tayi woo kilí ní.

19Sém duu kón vu-né sám. Vu-kó de'dém, vu-kó hɛn bíd dam péí.

20Amáa ví kúgun hɛn tóó í-yogɔ yúú Krístu woolí-né.

21Ví ki moo woo sú'ú, vu-tú'ud ví sí-moo yéñ Yesu woo ú-ám.

22Vu-ɔd ví, i gbɔ mbaalí-see víí vu, moo mbaalí-see víí yɛ kan híjílí woo, vu-tud nán vu-kan keb vbád voo vu.

23Amáa i gbɔ Tayi a tii zójó, víí 'maná, kan moo taalí-víí ám.

24I duu zójó 'man Tayi ka mbóg pú- ví yɛ nɔ. Wu-man kan zójó í Tayi woo. I duuwu-tée, vín duu moo yéñ, vín kó déñ hɛn híjílí Tayi woo ám.

25Moo woo nɔ, i gbɔ moo vbád vu-ónné sɔɔm vííí ú! I óñ moo yéñne, moo ya baa ví 'waapád, fójó baa ví kékéd vu-súg dí fójó woolí.

26Kíí kó zójó, yéé, tée, i gág hɛn bíd kólí. Zójó, yéé, yɛ, moo woo a yá yag men sá.

27I gbɔd Seedán ya mbaalí-zójó, vííí sá!

28Nán líw a duu kó líw sá, amáa a bé' ba'adu-kólí, moo a kó hɛn yéñ, a nuñ hɛn lálí-wulí, moo a pú-nán í-ku-kí yén hɛn né máa vu-hɛn wulí-ám.

29I móón moo bíd sá, séy moo tɔɔ a wu-vúd yag vííí, moo zójó, 'yéí-da ví voo a laa tíj, a tɔɔd nán í-ku-kí máa vu-ám.

30I vij yigid Tayi woo zójó sá. Yigid woo wu-mbaa zójó, vííí kó í Tayi ka zuñ ví kan tumbal woo máa wɔɔ. Wu-tú' Tayi ban sɛd ba ví 'waa bá' sí'ídí.

31'yéé nán tóó moo zójó, sá; i vij nán tóó zójó, sá; i kó zójó, yéé, sá; i sa nán tóó zójó, kan moo sá; i luu vu-la 'waapád vííí sɔɔm, kan yag vé'ed vu, kan zójó bíd 'waapád ám. I gbɔ vu-la ú!

32Amáa i mbaa kan zójó tɔɔ. Hínní a wu-hí' sɔɔm vííí. I kée hɛn bíd vu-gbóón kó í Tayi ká kée í-víí gbɔ yúú Krístu woolí-yɛ wɔɔ.

Nán Efé' ez Vu 5

I mbaa ya túlílí

1Kíí mbaa waa híjílí Tayi woo vu-yɛ, i kó hɛn kólí-woo nɔ ám.

- 2I mbaa kan hĩnní kó í Krístu ka híj ba ví, ka ha' fọ́, woo pú-moo baa vílí kó í hẹn ha"í-sạg tọọ Tayii woolí-wọgọ yẹ nọ.
- 3Ví nán Tayii woo vu-yu; moo woo nọ, moo baa kólí-vu, kan hẹn sị́d kólí-vu, kan zọ́, súlí-hẹn daga voo vulí, u-ki moo woo vu-víílí sạm mé sá.
- 4I moo moo ka tọọ kilí ní máa vu, kan moo yạn vu, kan moo lee vu-sá. í yẹ vu-maan kólí-né, ạmáa i dẹn Tayii wu-nag.
- 5I gaa duulí-na'a, nán baa kólí-vu, kan nán hẹn sị́d kólí-vu, wún nugun dólí-gban waalí-Krístu woolí, kan Tayii woolí-né, kóo nán zọ́, súlí-vu-ám, moo zọ́, súlí-máa, man kan tayii lee vu-duulíi.
- 6Nán tóo a zo' ví kan moo lee vu-sá. Tayii wún kód nán ki tóg sá vu-zọ́, yéé, yúú hẹn yẹ vulí.
- 7Moo woo nọ, hẹn tóo a sugun ví kan nán yẹ vu-sá,
- 8moo ká ví mbaa dimná, ạmáa 'yạ'ạ ye máa, ví tú' sí-túlí í 'yéílí-baa ví Krístu woo nọ. I baa 'yẹm ya túlílí kó í-waa woo vu-wọgọ,
- 9moo nán ka 'yẹm ya túlílí máa, kó woo hẹn duu 'waapád, kan hẹn híjílí Tayii woo, kan moo yéń ám.
- 10I soo họ hẹn í 'yéílí-ka híj máa ó!
- 11I duu mbaa kan hẹn kólí-vid tóo vu-sá, moo vu-kan hẹn yéń tóo pélí, ạmáa i há' ba'ad voo la ú!
- 12Hẹn nán yẹ ku-baa kó dimná yẹ, moo moolé, yúú woolí-ám, hẹn séjme.
- 13Sey túlí ye ka túd hẹn bíd yẹ vu 'waa sú'ú-máa, ba'ad vid voo yẹ vu-vúd sí-nólé, ó, ám.
- 14Hẹn 'waapád ku-vuddu-ya túlílí máa, tii sí-túlí ú. Moo woo nọ ma, vu-ọ: "í móo kám dī nẹm yẹ, ạm nírm dọg gú! Ạm nírm dọg sạm nán nọm woolí, téé Krístu wún túm."
- 15Moo woo nọ, i gág kan mbaalí-ví vu-ú! I mbaa yạn ná sá, ạmáa i mbaa kan moo taalí-duulí-na'a.
- 16I soo hịnaa duu-vu-yu, moo bá' ye vu-bá' bíddi.
- 17Moo woo nọ, i mbaa yạn ná sá, ạmáa i soo hẹn híjílí í 'yéílí-woo gaa ú.
- 18I kílí doo sá, moo ka vín ti la wulí-ked. Ạmáa yigid Tayii woo a wu-hị' vílí zọ́, dé, dé.
- 19I mban moo kan yéé Tayii na"é, see vu-kan í 'mań vu-ám, kan yéé zọ́, dẹ"é. I bee yéé, ví na"ọ kan zọ́, ví 'waapád.
- 20Sey 'waapád i dẹn Ba'á Tayii nag moo hẹn 'waapád, kan yég í 'yéílí-baa ví Yesu Krístu woo nọ.

Mbanné wẹ, kan kéé

- 21 I ndɔg Krístu téé, i kíń tóg ya víílí áń.
- 22 Wakéé, vu, i kid wəɔ, víí vu-tóg kó í-kíí kid í'yéí-tóg máa wɔgɔ,
- 23 moo wayée wu-yúú kéé, woo kó í-Krístu ka wu-yúú eglíizə woo wɔgɔ. Krístu wu-səd zig Tayɪ woo, wu-fóó, woo.
- 24 Wakéé, wu-kid wəɔ, vu-tóg yúú hɛn 'waapáddí-kó í-eglíizə kuw-kid Krístu tóg máa wɔgɔ.
- 25 Wayée vu, i híí kéé, víí vu-kó í-Krístu ka híí nán súggí-woo vu, ka pú-fóó, woo moo voolí-máa wɔgɔ.
- 26 Mbóg vu-kan mam, kan moo moolé, áń, wu-dɛ' tíj Tayɪ woolí,
- 27 moo wu-mbaad bi kó í-náá gíb waa tóó ka duw-na'a, fóó, woo ka fɔɔ né máa wɔgɔ. Hɛn vǐjg tóó a sá, kan hɛn línné tóó wu-sá áń. Ámáa a mbaa dɛ"é, na'a, hɛn bíd tóó a wulí-sá!
- 28 Moo woo nɔ, wayée wu-híí kéé, voo vu-kó í-fóó, voo wɔgɔ. Nán ka híí kéé, woo téé, híí fóó, woo sú'ú,
- 29 moo nán tóó mán fóó, woo né, amáa baa púgu-hɛn lálí, baa gbá"ɔ kó í-Krístu ka gbá' nán súggí-woo vu-máa wɔgɔ,
- 30 moo fóó, baa ví vu-kákéd vu-súg fóó, woolí-sú'ú.
- 31 Debtere ɔ í-yɔgɔ, ɔ: "Moo woo nɔ wayée wún hí'ín kan ba' woo kan na' woo, wún má'án kan kéé, ya voo idú áń wún tii fóó, dágáí."
- 32 Moo yéj gbɔɔ ka yúg máa wu-vúd moo yelí. Í míí máa, mí taa moo yɛ tú' moo yúú Krístu woolí, kan nán súggí-woo voolí-áń.
- 33 Amáa moo ye dɪ yúú víílí áń. Kóó nónná a híí kéé, woo kó í-fóó, woo wɔgɔ. Wakéé, wu-kid wəɔ, vu-tóg áń.

Nán Efɛ́ ɛz Vu 6

Waa vu-kan í-hǎǎlé, voo vu-yu-

- 1 Waa vu, ba'ad víí í'yéí-woolí-máa wu-ye nɔ. I kid í-hǎǎlé, víí vu-tóggú, moo hɛn Tayɪ ka híí máa wu-ye nɔ.
- 2 "Am na' ba' móó kan na' móó ɔ;" moo Tayɪ ka dɛɲ pa kan yɔg talí-woo máa wu-ye nɔ.
- 3 Duu ɔ: "Tée món mbaa kan zóó, dɛ"é, món mbaa dɪi hágá yelí-áń."
- 4 Í víí waa ba'a vu, i vǐj waa víí vu-zóó, moo wu-kó zóó, yéé, sá. Amáa i tu-vu, i tú'ud vu-mbaalí-duw-kó í-í'yéí-ka híí máa wɔgɔ.

Gba'a vu-kan í-buulí voo vu-yu-

⁵Gba'a vu, i kid íbuulí víí hágá yelí-vu-tóg, kan zóó, víí 'waapád, kó íkíí kid Krístu tóg máa wógó. I ndog vu, i tuu-tíhí voolí.

⁶I kó ba'ad moo nóó voo, moo bi tógó nánán vu-yu-sá, amáa i kó hẹn híííí Tayii woo kan zóó, víí 'waapád kó ígba'a Krístu woo vu-wógó.

⁷I kó ba'ad kan zóó tóg, moo í'yelí-woo nɔ, amáa moo nánán voo nɔ dágá pélí.

⁸Ví gaa nán a kó hẹn duu-woo ẹná, í'yelí-wúh súbúwu-kan hẹn duu-woo yẹ nɔ, kóó a gba'a, kóó a íbuulí, kóó a nónná áhí.

⁹fí víí, baa lig vu, i kó íyogó kan gba'a víí vu-áhí. I gbo hẹn séené ú-áhí, moo ví gaa í'yelí-í-bii kan í'yelí-í-voó ba dágá, ba di be"í, ba sẹghen nán vu-né.

Hẹn sii Tayii ka pú-nán kirtẹn vu-má nɔ

¹⁰Sí'íd woolí-máa, i soo néélé, víí í'yelí-woolí, kan hẹn mbalí-gboq woo yelé,

¹¹I ta sii, ví be hẹn sii Tayii woo ka pú-ví máa 'waapád, ví nda doo duu-na'a, téé vín mba keb Seedán woo yẹ,

¹²moo ba kón ví sii kan fógó nánánne né, amáa ba kó ví kan yigid tóó kuu-di kan néélé, kan yigid bíd tóó kuu-di be"í, kuu-mba hẹn kan hẹn mbalí, kuu-waa gban ya dim yelí-ye vu-yu.

¹³Moo woo nɔ, i be víí hẹn sii í-Tayii woo ka pú-ví máa 'waapád! Zágá uu-duun ví kan moo wulí-tée, vín kó sii, vín nda doo, vín mba hẹn 'waapád.

¹⁴Moo yéh a mbaad ví kó íhẹn sii talí-wógó. Hẹn híííí Tayii woo kólí-a mbaad ví kó í-sąam hii wógó.

¹⁵I pi zóó, ví pa moo tóg 'man moo tónné kan Tayii ye, a mbaad ví kó í-tégé wógó.

¹⁶Zóó 'yelí-víí a mbaad ví kó í-gọh sii wógó. Sey Seedán a kó keb woo téé, wúh man kan síí, wúh ya ta'an ví ní.

¹⁷Sénné kíí nuh Tayii woolí-ye a mbaad ví kó í-fẹmee hii wógó. Moo Tayii woo a mbaa vííí kó í-pag naa yigid Tayii woo ka pú-ví máa wógó.

¹⁸I bá' Tayii hẹn mbaan wulí-sey 'waapád kó í-yigid Tayii woo ka tú'ud ví máa wógó. I bee Tayii, a maa ví ú. I nɔ sá, i nda doo wulí. I bá'ad nán kirtẹn vu 'waapád Tayii ú.

¹⁹I bá'an Tayii áhí, moo ẹn moo moo téé, Tayii a 'yén moo yagá wulí, moo ẹn pa moo tóg 'man Tayii woo ka yug yẹ, ẹn paga néélé, na'a.

²⁰Mí waa ba'ad moo tóg 'man ye woo nɔ, kóó ẹn di lig púsinalé, yelí-sí'. I bá'an Tayii moo háá, mí pa moo woo kan néélé, kó í-Tayii ka híí wógó.

Hẹn vá"í-sí'ídi

²¹Da ba ví kirtẹn Tisíg kaa hííwọ ví na'a, ka kód í'yelí-ba'ad gbɔn né yẹ, wúh ọd ví moo míí 'waapád, téé vín gaa mbaalí-míí.

22Mí ba"u-la víílí déń moo a ɔd ví ba vón mbaa née yeílíá, moo a zigid ví zóó, áń.

23Ba'á Tayii kan í 'yéíí-baa ví Yesu Krístu uu 'yé nán kirtén vu uu mbaa ká'ad, uu kó d vu-zóó nán, uu pú-vu-zóó 'yéíí-áń.

24Zóó nán Tayii woo a mbaa kan nán ku-híí í 'yéíí-baa ví Yesu Krístu, kan híííí í a 'wáa né máa vu-yu.

Nán Filíb Vᵤ

Nán Filíb Vᵤ 1

Hɛn vá"ù

¹Vó yu, Pól kan Timótée, nán ba'ad Yesu Krístu woo vu-yu. Vóo ba'ad nán Tayiï woo ví kii di kaa Filíbbí, kii duu Yesu Krístu yɛ víw ɗerwɛl yɛ nɔ, kan í-nii súggí-vu, kan diyáakərə vu-ám.

²Ba' baa ví Tayiï kan í'yélí-Yesu Krístu ɯ-kód ví zóó nán, ɯ'yé ví i mbaa ká'adi.

Pól bá'ad nán kirtɛn kaa Filíbbí vu-Tayiï

³Bá' 'waapád kán baa taa ví tée, mí ɗɛn Tayiï míí nag yúú vííí.

⁴Sey kán baa bá'ad ví Tayiï ya víí 'waapád tée, mí bá"u-kan zóó ɗɛ"éɛ,

⁵moo kii maan moo tɔɔ 'maŋ palí-ya ɗɛné woolí-hájá ka ya yá 'yá'á yɛ nɔ.

⁶Mí gaa Tayiï ka ɗɛŋ ba'ad duu-kóllí-vííí yɛ, wún kó sɪ' la gbug hájá wún yá zágá fiini Yesu Krístu woolí.

⁷Kán taa moo yúú vííí í-yɔɔɔ 'waapád yɛ, mí taa yagalí. Kóó 'yá'á yɛ, ɔn di lig púúsinalé, kóó sey kán di yáɔ kpanné yúú moo tɔɔ 'maŋɛ-ám yɛ nɔ sɪ', mí taa ví mbaan ɗɛn wu-yu, moo ví nuŋ zóó nán Tayiï woo nag mííí sú'ú-ám.

⁸Kán ɔd ví: “Mí híí ví ú” yɛ, Tayiï gaa ba mín ɔ yagalí, ba mín híí ví 'waapád kan hííí gbɔɔ í-Yesu Krístu woo má nɔ.

⁹Hɛn kán bá' Tayiï yúú vííí máa, wu-yɛ nɔ, hínní vííí sɔ́ámé a há'ay laa tíɣ tíɣ, kan moo gaalí, kan moo yéŋ taalí-ám,

¹⁰moo hájá i gɛ moo woo pəgən, tée vín mbaa kó í Tayiï ka híí wɔgɔ, nán tóó wún séen ví zágá Krístu woolí-né ám.

¹¹Tée vín baa kó hɛn ka tɔɔd Tayiï máa, kan néélé, Yesu Krístu woo, moo nán ɯ-na' Tayiï, ɯ-dəmmɔ ám.

ɔn mbaa kan vágád tée, mín mbaad Krístu wu-

¹²Dan kirtɛn vu, mí híí i gaa hɛn ka kóy yúú mííí yɛ, hɛn woo wu-kó péŋ, moo tɔɔ 'maŋ ka di laalí-tíɣ tíɣ yɛ nɔ.

¹³Moo woo nɔ nán 'waapád lig ŋgómna woolí-yelí, kan nán tóó vu-ám, vu-gaa ba vun ɗɔn púúsinalé, yelí-moo kán kód Krístu ba'ad má nɔ.

¹⁴Moo woo nɔ, nán kirtɛn tóó vu-bwílí-na'a ku-gaa í-yɔɔɔ ám máa, vu-nuŋ néélé, moo Tayiï tú"i; dúú-kón vu-né ám.

¹⁵Moo yéŋne, nán tóó vu-sɔ́ám woolí-vu-pa moo Krístu woo kan sig moolé, yúú mííí, kan hɛn bágané vu, ɔmáa tóó vu-pa voo moo bi kó hɛn duu.

- 16 Nán í-kuu-kó kan hínní máa, vu-gaa voo Tayi ba 'yén moo ʒn tú' moo tɔɔ 'man ba moo yéñe.
- 17 Amáa nán í-tóó yɛ vu-tú' moo Krístu woo kan zóɔ, sig moolé, Vu-taa ba bin kó mbaalí-míí lig púúsinalé, yɛ ba a duu mban kebbi.
- 18 Tée nénná? Kóó moo taalí-vo a moo bíddi, kóó a moo tɔɔ ʒm sɪ', hɛn tóó tɛə né. Vu-di moo Krístu woo wu-tú"í ʒm, ma mí dɛ' míí zóɔ, moo woo nɔ. Amáa zóɔ, míí wúh dɛ' laa tíh tíh ʒm,
- 19 moo mí gaa hɛn yɛ wúh nɔ tiin hɛn ká'ʒad púí-yúú moo kíf bá' Tayi yelé, yigid Yesu Krístu woo wúh maan ʒm.
- 20 Hɛn kán di laalí, kán 'yé zóɔ, míí wulí-na'a yɛ, séjm wúh kón mí wulí-né sájm. Kóó ʒn mbaa kan vágád, kóó wu-nɔnɔ sɪ', dúú-kón mí ní ʒm, moo nán vu-hɔ na"é Krístu woo sey 'waapád fóɔ, mííí sù'ú; vu-hɔ 'yá'á yɛ ʒm.
- 21 Í míí máa, ʒn mbaa kan vágád tée, mí mbaad Krístu wu. Amáa ʒn nɔ ó tée, mín nuɲ hɛn ha'an wulí-ʒm.
- 22 Amáa kán di lá mbaalí-kan vágád yɛ, ba'ad a di laalí-tíh tíh tée, mí ɔn ví hɛn kán yeen máa dágá né.
- 23 Mí dii la ndɛg. Hɛn ka duu-mba máa, mí híí bi lúú la mbaa kan Krístu wu.
- 24 Amáa maa ba mín mbaa záʒad moo víí nu.
- 25 Moo woo nɔ, mí gaa mín mbaa kan ví, moo zóɔ, 'yéí-víí a laa tíh tíh, vín mbaa kan zóɔ, dɛ"é, wulí-ʒm.
- 26 An duu laa vííí tée, vín dɛm fóɔ, víí moo mííí, yúú mbaalí-víí Yesu Krístu woolí yɛ nɔ.
- 27 Amáa hɛn dágá máa, i mbaa kó í-moo tɔɔ 'man Krístu woo ka ɔ wɔɔ. Kóó ʒn laa vííí, kóó ʒn laa né sɪ', tée mín ki la ba vín nda doo néélé, na'a kan zóɔ, dágá, ba vín sùg kó ba'ad kan zóɔ, 'yéí-dágá yúú moo tɔɔ 'manɲí-yɛ ʒm.
- 28 Dúú-a kó ví kan í-maag víí vu-sá sájm. Tée vúh hɔ gaa ba bin ti ú. Í víí máa, vín gaa ba bín séd sù'ú-ʒm, moo hɛn yɛ Tayi wu-kó.
- 29 Tayi wu-kód ví zóɔ, nán yɛ yúú Krístu woolí, moo i 'yé zóɔ, víí Krístu woolí dágá sá, amáa i nuɲ hɛn ndógné moo woo ʒm.
- 30 Ví gaa, ká ba mín kó ba'ad Yesu woo néélé, na'a. 'Yá'á yɛ ví ki ba mín kó laa tíh, ma ví sùg kó ba'ad dágá yɛ kó í-mí wɔɔ ʒm.

Nán Filíb Vu 2

Krístu nə' yúú, ma Tayi na"o mba hɛn 'waapád

1 Kíí 'yé zóɔ, víí Krístu woolí-yɛ, ví nuɲ néélé, wulí-sù'ú. Krístu ka híí ví yɛ, wu-zigid ví zóɔ, ʒm. Yigid Tayi woo ka tɔn ví yɛ, zóɔ tɔɔ, kan zóɔ, nán kuu-di vííí yɛ,

- 2** mí híjí i de'ɛn zóó sɪ' la gbug. Moo taalí-víí a dágá, hínní víí a dágá, zóó víí a dágá, zóó 'yéíí-víí a dágá áǵ.
- 3** I móón sig sá, i soo na"é, té' sá. Ámáa i nə' yúú, i taa nán tóó vu-'waapád vun mba bi kan na"é, ó.
- 4** Kóó nónná a taa déh fóó, woo nɔ sá, ámáa a taa daga vu-áǵ.
- 5** Moo taalí-Yesu Krístu woo a mbaa víííí sɛ́ámé áǵ ná':
- 6** Yesu ká mbaa woo kó í Tayii wɔ́ɔ, ámáa soon keb moo bi vbin na"é, tóó í a man kan í Tayii woo nɔ né.
- 7** Ámáa aga gbɔ hɛn 'waapád, bɛ mbaalí-gba'ai. Tii mbaa kó í nánán wɔ́ɔ, tú' fóó, woo nánáná.
- 8** Aga nə' yúú woo, kid Tayii tóg háǵ, nɔɔn zuu-wulí-la' vbagadí-áǵ.
- 9** Moo woo nɔ Tayii na"ɔ, luuwu-dɔg yúba mba hɛn 'waapád, 'yéddu-yéé í ka mba yéé tóó vu-'waapád máa,
- 10** moo hɛn í-be"í, kan í háǵá yelí-vu, kan í kaa nɔmmé vu, uu-ki yéé Yesu woo téé, uu-nə'əyó,
- 11** Téé nán 'waapád vún ɔ Yesu Krístu ba wu-í 'yéíí, moo Ba'á Tayii a nuɲ na"é, wulí.

I tú kó í-lám vu-wɔ́ɔ háǵá yelí

- 12** híjíí mii vu, kán mbaa víííí máa, ví kin tóg. Ámáa hɛn ka duu-máa, kán víííí péíí-yɛ, i kin tóg mba, i kó ba'ad kan dúú, kan zóó tuulí-áǵ, moo i séddú,
- 13** moo Tayii wúhɔ baa pú-ví híjíí duu, kan néélé, ma vín baa kó hɛn híjíí woo.
- 14** I kó hɛn 'waapád, moo nguuní a sá, moo fanné a sá áǵ,
- 15** moo i mbaa mbaalí-waa Tayii woo vu-yu. I duu dooká Tayii woo vu-yu, i mbaa kan zóó ká'ad; hɛn bíd tóó a vijj ví sá. I tú sɛ́ám nán hɛn kɛɛg kólí-yɛ voolí, kan nán bíd vu-kó í-zoo waa vu-be"í-wɔ́ɔ.
- 16** I pɛn vu-la moo vágád káákáá ú. Tow i kó í-yɔ́ɔgɔ téé, mín dɛm fóó, mii zǵá Krístu woolí, téé mín ɔ hɛn pee ba bin ken dɔg yɛ té' né, ba bin kó ba'ad yɛ tɛ́n té' né áǵ.
- 17** Zóó 'yéíí-víí mbaad Tayii kó í hɛn ha"í-wɔ́ɔ. Kóó uu-nɔɔ fóó, mii kó í hɛn ha"í-wɔ́ɔ áǵ sɪ', zóó wúh de'ɛn kó í ka de' ví yɛ wɔ́ɔ áǵ.
- 18** I de' zóó, i súb de' zóó, kan mí áǵ.

Timótée vu-kan Epafodídu-

- 19** Mii taa yúú í 'yéíí-baa ví Yesu woolí, ba bín ba' Timótée la víííí díí. Sey ɛn ki moo víí téé, zóó wúh pɛn,
- 20** moo mí hɔn nán tóó 'yéén zóó, víííí na'a kó í Timótée wɔ́ɔ né.

- 21 ʔmáa nán tóó vu-káŋ voo fọ́ọ voo nɔ, vu-taan hɛn Yesu Krístu woo né.
- 22 Ví gaa Timótée máa, mbaalí-woo, kan ta yɔg buu sá woo áŋmó. Maan ba'ad kólí-kó í-waa ka kó ba'ad kan ba' woo wɔgɔ yúú moo tɔɔ 'manŋí.
- 23 Mí taa, ɔn gaa mbaalí-míí ye téé, mín háá ba"u-la víílí dilí.
- 24 Mí gaa í-'yéílí-woolí-máa, mín di laalí-víílí dilí-háná áŋ.
- 25 Da ba ví kirtɛn Epafodíd, dan ba'ad kíí ba"u-ya, ka ɔn ya hɛn kán híí pee máa, vó súg kó ba'ad néélé, na'a wulí-áŋ, ma mí taa, maa ba mín ba"u-ve' laan víílí.
- 26 Híí bi la hɔ ví 'waapád áŋ. Zóó tó"ɔ, moo ká ví ki hɛn ba hɔwɔ ó.
- 27 Hɔɔ woo zaa kan nɔ ó. ʔmáa Tayi wu-kóddu-zóó nán. Kón wu-yu-dágá né, kón áŋ, moo ɔn nuŋ zóó vííní ha'an sá.
- 28 Moo woo nɔ, mí ba"u-la víílí hána, moo i hɔgɔ, zóó a ká' ví, a de' ví áŋ, moo zóó a víín sá áŋ.
- 29 I feɔwɔ kan yég í-'yéílí-woo, kan zóó de"é, duu-na'a. I na' nán í-yɔgɔ máa vu-ú,
- 30 moo zaa kan nɔ moo ba'ad Krístu woolí. Kóó nɔm a yaa woolí-bé"ú-sí', feɔ ba'ad ví kón áŋ.

Nán Filíb Vu 3

Hɛn híílí Tayi woo kólí

- 1 ʔmáa dan kirtɛn vu, zóó víí a de' í-'yéílí-baa ví woolí-la ú! Kán baa faa hɛn ye bínda ɔd ví ye, míílí máa, hɛn fọ́ọ tɔɔnée pélí; í-víí áŋ, vín nuŋ néélé tóó wulí.
- 2 I gág kan yá'ad yɛ vu-ú, nán ba'ad bíd kólí, kuu-híí dɔŋ dólí-na'a yɛ vu-yu.
- 3 Í baa ví, ba ví nán dɔŋ dólí-yéŋ vu-yu! Baa kód ví Tayi ba'ad kan yigid woo ye. Ba de' ví zóó Yesu Krístu woolí. Ba 'yén ví baa ví zóó hɛn fólé, wulí-né.
- 4 Mí áŋ, ka mín híí ú téé, ka mín 'yé zóó míí yúú hɛn fọ́ọ míí wulí-áŋ. Tow nán tóó a taa ba bin di kan hɛn tóó fọ́ọ biílí, bin 'yé zóó bii wulí-áŋ téé, míí mbaga.
- 5 Kuu-hɔn máa, bá' ka'andaddú-woo vu-dɔn dɔŋ wulí. Vu-hɔn zig Izraéllí, zig Benzamén woolí, zig Eebəréə déŋ kəddi. Ka' í-dooká Múúsa woo vu-duulí máa, mí nán farísaí.
- 6 Ká mí pi zóó, mí duun nán súggí-vu-kan moo. Moo dooká Tayi woo vu-duulí máa, nán tóó wún séen mí wulí-né áŋ.
- 7 Hɛn yɛ vu-míílí máa, nán tóó wún ɔ ba mín nuŋ hɛn gbɔɔ ba'a duulí, ʔmáa Krístu woolí-máa, mí hɔ míí hɛn yɛ ba vuŋ hɛn nag tunní.
- 8 ʔmáa mí hɔ míí hɛn tóó vu-'waapád kó í-hɛn nag tunní vu-wɔgɔ áŋ yúú hɛn gbɔɔ yeílí. ʔmáa hɛn ka mba máa, wu-kán gaa í-'yéílí-míí Yesu Krístu ye nɔ. Yúú

woolí, mí gbo hɛn 'waapád, mí hɔ hɛn í-tóó yɛ vu-kó í-hɛn yenné búúlí vu-wɔgɔ, moo háá bi mbaa kan Krístu,

⁹bi sùgún kannɔ ó, Mí nugun hɛn yɛ moo kán duun dooká Tayi wo vɔ-na'a má nɔ né, ʒamáa moo kán 'yé zóó, míí Krístu woolí-má nɔ. Wu-hɛn Tayi ka mbóg, moo aa tɔn ví wulí-yúú zóó 'yéíí-yéíí.

¹⁰Kóó ʒan nuɲ hɛn ndógɔné, kóó ʒan nɔ kó í-Krístu ka nuɲ hɛn ndógɔné, ka nɔ yɛ wɔgɔ sɪ', mí híí sɛy bi gaawu, a nim fóó, míí nɔmmé áǵ.

¹¹Mí soo déh hɪnaa bi nírm nɔmmé.

Mí ke ɗug bi nuɲ hɛn Tayi ka been wulí-yɛ péh

¹²Mí nuɲ hɛn woo 'waa ná né; mí mbaa ná kó í-Tayi ka híin wɔgɔ né áǵ, ʒamáa mí di lá ɗug kelí, moo bi nuɲhɔ, moo Yesu Krístu kan sí-nagá ó.

¹³Káy, dan kirtɛn vu, mí taan ba bin nuɲhɔ sú-ú-né, ʒamáa mí di hɛn dágá yɛ wu-kólí. Mí zán hɛn í-pigim vu, mí sɛn fóó,

¹⁴ke ɗug líí la tég, bi la nuɲ hɛn Tayi ka been, ʒan la nuɲ biilí, kan yég Yesu Krístu woo yɛ péh.

¹⁵f baa ví, kaa mbaa ví kó í-Tayi ka híí wɔgɔ yɛ, ba taa ví hɛn dágá yɛ nɔ. Tow i taa moo í-víí di kédda téé, Tayi wún tú'ud ví hɛn woo áǵ.

¹⁶ʒamáa ba duu ví baa hɪnaa dágá yɛ nɔ kó í-kaa kó ví tíh yɛ wɔgɔ.

¹⁷Dan kirtɛn vu, i duu hɛn kólí-Yesu woo kó í-kán duu yɛ wɔgɔ áǵ. I 'yé nóó víí nán ku-duu hɛn kólí-vóó yɛ voolí.

¹⁸Mí baa ɔd ví, mí duu faa ɔd ví, kan kán ʒagá yɔ. Nán tóó vu-bwulí-na'a, vu-mán nɔm Yesu woo la' vbagadí-yɛ ó.

¹⁹Tayi wún tud vu, moo vu-taa voo déh hɛn lálí-voo yɛ nɔ. Hɛn fóó, dɛmné voo wu-hɛn séǵ vu-yu. Vu-taa voo déh hɛn hágá yɛ vu-yu.

²⁰Ba ví baa waa hág í-be"í-vu-yu. Ba laa ví Yesu Krístu í'yéíí-baa ví ú, wún yaa wulí, wún sɛd ba ví áǵ.

²¹Wún tii fóó, gím baa ví yɛ kó í-fóó, woo ka na' na'a yɛ wɔgɔ. Kó hɛn yɛ vu-kan néélé, woo ka mba hɛn 'waapád yɛ nɔ.

Nán Filíb Vu 4

Hɛn gagané vu-yu

¹Dan kirtɛn í-híííí míí vu, kán 'yé zóó, míí víííí yɛ, víí hɛn zóó dɛ"é, míí, kan hɛn yúú na"é, míí. í híííí míí vu, i nda doo í'yéíí-baa ví woolí-í-yogɔ!

²Mí gagad Evodii vu-moo kan Sintís. Moo taalí-voo a dágá tíh í'yéíí-woolí.

³Dan ba'ad míí, mí híí bi vim, ɔm mbógɔn wakéé, yɛ vu-ú, moo vu-u dii ba'ad maan déh moo tɔɔ 'man palí, vu-súg kan Kelemán, kan dan ba'ad tóó vu. Yéé voo di debtere gban waalí-Tayii woolí-ám.

⁴I de' zóó sey 'waapád tíh í 'yéíí-woolí. Mí duu ɔd ví, i de' zóó la ú!

⁵Nán 'waapád u-hɔ zóó ká'ɔd víí áh; í 'yéíí-di bé'.

⁶I gbó dam yúú hɛn tóó wulí-sá, ɔmáa hɛn kii híí máa, i bá' Tayii; i bá"u-kan nag dehé áh.

⁷Tée ká'ɔd Tayii woo ka mba moo taalí-nánán voo 'waapád yɛ, wún tu-zóó víí, kan moo taalí-víí yɛ Yesu Krístu woolí.

⁸Dan kirtɛn vu, hɛn ka kée máa, i 'yé zóó víí yúú hɛn yéh kólí-wulí, kan hɛn duu vu, kan hɛn ka tɔɔd Tayii, kan hɛn ka mbaa de"é, na'a, kan hɛn ka maa híííí, kan hɛn tɔɔ vu, kan hɛn yéh vu, kan hɛn ka maa dɛmné máa áh.

⁹Hɛn kii kúgú míííí, kán baa tú'ud ví, kan hɛn kii ki, kii hɔ kán baa kó áh máa, i duu wu-yu. Tée Tayii í-ká'ɔd púlí-yɛ wún mbaa kan ví.

Pól deŋ nán Filíbbí vu-nag yúú hɛn ku-púgu-yéíé

¹⁰Zóó míí de' yúú í 'yéíí-woolí-mbaa ná', moo kii duu nuɛn hɛn naa taan háh ná yɛ nɔ. Ví din taalí-tíh áh, ɔmáa ví nugun hɛn naa né.

¹¹Mí ɔn moo bin mbaan gírmmi né, moo í míí, mí kúgú hɛn bi mbaa kan zóó de"é, yúú hɛn kán nuɛn yéíí.

¹²Mí gaa gírmmi mbaalí-ú; mí gaa mbaalí-ya hɛn naalé áh. Mí gaa mbaalí-ya kédkéd 'waapád, kan ya 'waapád áh. Sey tóólí-tée, mí nuɛn hɛn lálí-buulí-na'a; sey tóólí-tée, gɔɔm yɛn. Sey tóólí-tée, mí nuɛn hɛn vu-mba; sey tóólí-tée, mí nugun na'a né.

¹³ɔmáa hɛn tóó mban mí keb wulí-né, moo Krístu ka pún nééléé woo yɛ nɔ.

¹⁴Kóó í-yɔgɔ sɛ', sey ká kii hɔ hɛn ka mban keb máa, ví ya maan áh; máa duu-ú.

¹⁵Nán Filíb vu, ví gaa áh. Sey kán dɛn pad ví moo tɔɔ 'man, ma kán lúú hág Masedɔwánné máa, nán súggí-tóó vu-maan ví hɛn púlí-yúú míííí ní, séy aga víí baa pún hɛn dágá.

¹⁶Kán di kaa Tesalonííí máa, ví ba'an hɛn ka geen máa wulí-do' idú áh.

¹⁷Mí soon moo bi baa nugun hɛn víííí ní, ɔmáa mí kó í-yɔgɔ moo Tayii a bag ví hɛn laan tíh tíh.

¹⁸Mí nuɛn hɛn kii pú-Epafodíd na'a a pɛn ya ú-yɛ 'waapád sú'ú. Hɛn woo buu-mba ú-ám. Hɛn kii pú-yɛ vu-mbaa kó í-hɛn ha"í-sɔg tɔɔ Tayii ka híí máa wɔgɔ; vu-tɔɔd Tayii sú'ú.

19 Tayii míí wúńno ha'ad ví hẹn kíkí híj maa 'waapád de"é, na'a Yesu Krístu woolí, moo wu-í naa.

20 Tayii wu-Ba' baa ví; ba na"o ví háá, káákáá, aamén.

Hẹn vá"í-sí'ídi

21 I vá' nán Tayii woo vu-kan yég Yesu Krístu woo wu-í 'waapád. Da ba ví kirtén í míííj ye vu-vá' ví wu-í-ám.

22 Nán Tayii woo ye-í-vu-vá' ví 'waapád. Nán kíkí gbani nán Róma voo woolí, wu-vá' ví mba.

23 Zóó, nán í 'yé-í-baa ví Yesu Krístu woo a mbaa kan ví ú!

Nán Kolosí Vⵓ

Nán Kolosí Vⵓ 1

Hɛn vá"ù

¹Mí Póllu, waa ba'ad Yesu Krístu woo nɔ, moo Tayɪ wu-híj bi 'yén í yɔgɔ. Vó súg kan Timótée, da ba ví kirtɛn yɛ áǹ,

²vóo ba'ad nán Tayɪ woo vu-kaa Kolosíilí, kílí duu Yesu gbɔn né yɛ víw ɗerwəl yɛ nɔ. Ba' baa ví Tayɪ a kóɔ ví zóó, nán, a 'yé ví i mbaa ká'ɗi.

Nag ɗɛné

³Kóo baa ɔɗ Tayɪ Ba' í 'yéilí-baa ví Yesu Krístu woo moo téé, vó ɗɛnno nag bá' 'waapád yúú víilí.

⁴Vó ki moo zóó 'yéilí-víí Yesu Krístu woolí-yɛ, kan híjílí máa kílí híj nán Tayɪ woo vu-'waapád yɛ nɔ.

⁵Sey yag ba'ad yéñ, í-moo tɔɔ 'man yɛ ka ɗɛn yá víilí máa, vu-tú'ud ví hɛn gbɔɔ Tayɪ ka 'yéɗ ví be"í-yɛ nɔ. Ma ví 'yé zóó víí vu-wulí.

⁶Nán vu- di moo tɔɔ 'man kilí laa tíj tíj, kan hɛn baggí-woo yɛ yá sí hág 'waapáddú-kó í-ka kóy víilí yɛ wɔgɔ. ɗɛn sey kílí ɗɛn ki moo zóó, nán Tayɪ woo yéñná yéle.

⁷Epa fára, da ba ví ba'ad, kaa híjwɔ ví na'a yɛ, ká wu-tú'ud ví moo yɛ. Kó ba'ad Krístu woo kan zóó, woo 'waapád víilí sɔamé.

⁸Wu-ya ɔɗ vó zóó, nán yigid Tayɪ woo ka pú-ví yɛ áǹ.

⁹Moo woo nɔ, sey kóo ki moo ku-ɔɗ vó yúú víilí yɛ máa, vó ɗɛn Tayɪ nag gɛn yúú víilí ní áǹ. Vó vi Tayɪ a kó moo gaalí-víí kan moo taalí-víí a laa tíj, moo háǵ i gaa hɛn híjílí yigid woo ka pú-máa 'waapád.

¹⁰Tée vín mbaa kó í- 'yéilí-ka híj wɔgɔ, vín kó hɛn híjílí woo 'waapád. Ba'ad duu víí vún laa tíj tíj; vín gaa Tayɪ laa tíj tíj áǹ.

¹¹Vó vi Tayɪ a pú-ví néelé, gbɔɔ woo yɛ 'waa, téé vín ma' zóó, yúú hɛn 'waapáddí,

¹²vín ɗɛn Ba'á Tayɪ nag kan zóó, ɗɛ"é, áǹ. Wu-tii ví nán woo, moo i nuɗ hɛn yɛ"é, gbaɗ waalí-túlí biilí.

¹³Wu-vbid ba ví vud nag néelé, vid woolí-laan ba ví ya gbaɗ waalí-Waa híjílí woo woolí.

¹⁴Waa ka pú-fóó, woo moo bi sɛd ba ví ú yɛ; Tayɪ kée hɛn bíɗ baa ví vu-gbo moo woo nɔ.

Krístu kan ba'ad woo nɔ

¹⁵Krístu wu-fóto Tayɪ í-kaa hɔnno ví kan nóó né yɛ woo. Tayɪ ɗɛn háǵ wu-yu-tíj, ma yib hɛn tóo vu-'waapád pigim.

16Tayii yib hɛn 'waapád kan wu-yu, hɛn kuu-di be"í, kan í hágá ye vu; í-kaa hɔ vu-ví kan nóó, kan í-kaa hɔn vu-ví ní áǎm; yigid néélé, vu, kan hɛn gban waalí-vu, kan hɛn gbɔɔ vu, kan hɛn néélé, tóó vu-'waapád. Tayii yib vu-kan wu-yu, yib vu-moo woo nɔ áǎm.

17Wu-mbaa tíń, ma hɛn 'waapád vu-yib. Hɛn 'waapád vu-mbaa kan néélé, woo nɔ.

18Wu-man kan yúú eglíizə woo. Fóó, máa, nán súggí-vu-yu. Wu-í hɛn dənə. Wu-waa nii, wu-dɛn níń nɔmmé, moo aga a mbaa í-nii yúú hɛn 'waapáddí,

19moo Tayii híí hɛn bii 'waapád a mbaa fóó, Krístu woolí.

20Tayii híí aga bi duu tɔn kan hɛn 'waapád yúú woolí, bi tɔn kan hɛn 'waapád be"í-kan hágá áǎm yúú nɔm woo la' vbagadí-yelé.

21Ví áǎm, ká ví mbaan dáń Tayii woolí-né. Ká ví í-maag woo yúú hɛn bíd ví kii taa, kii kó yelé.

22Amáa 'yá'á ye máa Tayii duu tɔn kan ví yúú hɛn ndógné Waa woo woolí, kan nɔm woo yelé, moo i mbaa tíń biilí kó í-ka híí wɔgɔ dɛ"é, na'a, hɛn bíd tóó a sá.

23Amáa i 'yé zóó, víí Tayii woolí-kəd, i nda doo woolí. I híń moo taalí-víí yúú moo taalí-Tayii ka 'yé d ví yelé, sá, kó í-moo tɔɔ 'maŋ ka ɔd ví yɛ wɔgɔ. Moo dágá yɛ, vu-pad nán vu-wu-yu-ya 'waapád hágá yelí. Mí áǎm, mí mbaa nán ba'ad wulí-áǎm yɔ.

Ba'ad Tayii ka gbɔd Pól nagá a kó d nán súggí-vu-ú-má nɔ

24'Yá'á ye máa zóó, míí dɛ' moo hɛn ndógné kán nuŋ moo vílí yelí, moo hɛn tóó ka kée Krístu ka kón ná moo nán súggí-voó né máa, míí kó sɪ' moo nán súggí-voó. Nán súggí-súu-vuu-fóó, Krístu woo.

25Tayii wu-tiin nán ba'ad nán súggí-yɛ voó. Tayii gbɔn sɔɔm vílí yelí, moo ɔn pad ví moo woo 'waapád.

26Moo súu-Tayii ká yuggu-ya káákáá, ká yug nán vu-'waapád yɛ, 'yá'á ye vud hɛn woo tú'ud sí-nán woo vu-ú.

27Tayii híí bi vud moo mbóggí-gbɔɔ woo yɛ tú'ud ví ú. Moo yɛ duu-la wulí-yúú nán kuu-Yúúda pélí-máa voolí. Hɛn ka mbóg yug súu-wu-ye nɔ, Krístu dí vílí, víń gaa ba bíń dɔ gban waalí-Tayii woolí-áǎm.

28Ma vó tú'ud nán 'waapád vu-moo Krístu woo. Vó gaa moo woo vu-'waapád péń, vó tú'ud nán vu-kan hínaa hínaa, vó gagad vu, moo uu-súgún kan Krístu, uu-mbaa kó í-Tayii ka híí wɔgɔ.

29Yúú hɛn máa kán dí ba'ad kólí-wulí-néélé, na'a ye, mí kó kan néélé, gbɔɔ Krístu ka pún ye nɔ.

Nán Kolosí Vu 2

- ¹Mí híj i gaa ba'ad máa kán di kólí-néélé, na'a ye, ba ba'ad gbọọ, moo víi kan nán Lawdisée voo, kan nán í-kwu-hon mí ní máa voo ám.
- ²Mí híj zóó, voo a ká', wu-hín 'waa, wu-hj' kan moo gaalí-yéñ, wu-dii la dæg, moo wu-gaa hen Tayii woo ba ka yug ye, ba Krístu wu.
- ³Moo gaalí, kan nóc 'wólí 'waapád yúg di woolí.
- ⁴Mí ọd víi moo ye moo baa yag kúm tóo kan zo' víi ú.
- ⁵Kóo an mbaan kan víi ní sị', zóó, míi di vííí. Kán họ kii 'yé zóó, Krístu woolí-duu na'a, kii nda doo wulí-ye, zóó, de'ẹn ám.

Mbaalí-dén kəd kan Krístu wu-

- ⁶Kíi fẹẹ moo Krístu ba wu-í 'yéí-ye, i duu wu-yu.
- ⁷I nda doo wulí, i mbaa dén woolí, i 'yé zóó, woolí-kó í-kwu-tú'ud víi ye wogo. Nag dẹné víi a buu-ám.
- ⁸I gággu, nán tóo a buu víi kan moo tú"i nánán voo sá, kan hen zo"í-lee vu, kan hen dikab voo vu, kan moo tú"i yúu yigid néélé, tóo wulí, ka yúu Krístu woolí-péí máa vu-ám.
- ⁹Hen Tayii woo 'waapád dó hj' di Krístu woolí, vu-man kíid ám.
- ¹⁰Hen woo hj' di vííí 'waapád ám. Wu-mbaa yúu hen gbọọ voolí 'waapád, kan hen néélé, tóo vu-ám.
- ¹¹Kíi sùgún kan Krístu ye, víi dó dọ tóo sú'ú, dọ í-nánán kwu-don kan nag má nọ né, amáa víi híín sí-kan hen bíd ka buu víi ye ó. Dọ dólí-Krístu woolí-wu-ye nọ.
- ¹²Kwu woo víi mam Tayii woo máa, víi sùg dó sí-kan Krístu béégí-ú. Víi duu sùg níím nómme ám, moo kíi 'yé zóó, néélé, Tayii woo ka nim Krístu nómme ye woolí-má nọ.
- ¹³Ká víi mbaa nómna yúu hen kólí-sonné víi wulí, víi nán Yúúda péí-ám. Amáa Tayii ya kée hen kólí-sonné baa víi gbo la 'waapád; kó víi, víi sùg mbaa záad kan Krístu ám.
- ¹⁴Kaa duun víi dooká Tayii woo vu-né máa, duu ba víi boo. Amáa be derwəl boo baa víi ga' la' vbagadí, na'ad kée gbo la.
- ¹⁵Krístu ka nọ la' vbagadí-máa, Tayii sid hen gbọọ, kan hen néélé, tóo vu, vu-nugun sí-néélé, né. Buu vu-gba'a, kód vu-hen séj la zo"í.
- ¹⁶Moo woo nọ, i gbod nán tóo a sẹ, moo yúu hen lálí-víi, kan hen zólí-víi wulí-sá, kóo yúu zága mam vunní wulí, kóo moo sẹ 'man kan zága asawə wulí-ám.
- ¹⁷Hen woo vu-mbaa kó í-yigid fóó woo wogo, moo yigid tú' fóó ban yaa dilí, amáa fóó máa wu-Krístu wu.

18Nán tóó a vbid hən súúí- víí kan hən zo"í- sá. Vu- hɔ́ fɔ́ɔ́ voo hən leená. Vu- kóɔ́ maleeka vu- ba'ad, vu- ɔ́ ba bin hɔ́ hən tóó vu, ma vu- na' yúú moo hən lee taalí-nánán voo yɛlé,

19Vu- má'an voo kan Krístu né; Krístu wu- yúú baa ví, wu- gbá' fɔ́ɔ́ woo 'waapád, ma ndíd vu- bé'én ya bé'ené voo vulí; fɔ́ɔ́ woo na' kó í Tayii ka híí wɔ́ɔ́ áǎ.

Aa súg nɔɔ ví kan Krístu téé, bán nuɲ ví vágád káákáá woolí-áǎ

20Kíí súg nɔɔ kan Krístu, kíí gbɔ́ moo tú"í yúú yigid néélé, tóó vulí-yɛ, moo ɛn ví duu mbaa kó í-nánán hágá yɛ vu- wɔ́ɔ́lá? Moo ɛn ví duu dooká voo yɛ vulá?

21Vu- ɔ́: "I be í-yɛ sá;" "I bé' í-yɛ hɔ́ sá;" "I za' í-yɛ sá" áǎ.

22Vu- pa moo yúú hən nán ku- za', ku- kó ba'ad kan vu, ma ku- líɔ́ zu- yɔ́ woolí-yɛlé. Dooká voo vu- déh dooká nánán voo vu- yu.

23Hən kólí- í-yɔ́ɔ́ yɛ, nán vu- hɔ́ vu- kó í- moo gaalí- gbɔ́ɔ́ wɔ́ɔ́. Vu- di Tayii na"é, kan hínaa aga ku- mbóg máa; vu- nə' yúú voo vu, vu- pí- fɔ́ɔ́ voo. Ámáa hən kólí voo vu, hən gbɔ́ɔ́ tóó nɔ́ pélí-áǎ, séy hən ka tɔ́ɔ́ zóó bíɔ́ voo má nɔ́.

Nán Kolosí Vu 3

1Tayii ka sug nim ví sí- nɔ́mmé kan Krístu áǎmó yɛ, i soo sí- víí hən í- be"í- má nɔ́. Krístu waa gbaɲ di nag nán Tayii woolí- wulí.

2I 'yé zóó, víí yúú hən í- be"í- vulí- dágá; i 'yé vu- yúú hən í- hágá yɛ vulí- sá,

3moo ká ví nɔɔ sú'ú. Vágád víí kan Krístu máa, yúg di Tayii woolí.

4Krístu 'yéɔ́ ví vágád káákáá sú'ú. Sey Krístu a gbɔ́ vúd ya téé, vín súg mbaa kannɔ́ kan na"é, woo áǎ.

Mbaalí-see kan mbaalí-'manɲi

5Moo woo nɔ́, i sɲ' hən kólí- í- hágá yelí- máa vu- gbɔ́ la ú! Wu- báa kólí, kan hən sííɔ́ kólí, kan hən hííí fɔ́ɔ́ woo kólí, kan hííí hən bíɔ́ kólí, kan zóó, súlí- hən daga voo vulí, moo zóó, súlí- máa, man kan tayii mbóggí- vu- duulíi.

6Tayii kóɔ́ nán ki tóg sá vu- zóó, yéé, moo hən yɛ voo nɔ́.

7Ká ví mbaa í-yɔ́ɔ́, ká ví baa kó hən yɛ vu- í-yɔ́ɔ́ áǎ.

8Ámáa 'yá'á yɛ i gbɔ́ hən yɛ vu- 'waa la páɔ́! I gbɔ́ zóó, yéé, kólí, kan zóó, vijíní, kan línné áǎ. Yɔ́g vé'éd, kan moo séǎm tóó a vúd yɔ́g vííí sá.

9I gəɔ́ da ví vu- moo sá áǎ, moo ví gbɔ́ mbaalí-see víí kan hən kólí- woo vu- áǎ sú'ú.

10Ví tii nánán 'man vu- sú'ú. Sey 'waapád nánán 'man yɛ tii mbaa kó í- fóto í- ka yibbu- pee wɔ́ɔ́, moo háá a gaa Tayii 'waa áǎ.

11Wulí- máa, vu- səgən nán vu- né, í-yɛ nán Yúúɔ́ɔ́ pélí, í-yɛ ba nán Yúúɔ́ɔ́ máa pélí, í-yɛ wu- dɔ́ ɔ́ɲ, í-yɛ zagai, í-yɛ wu- gaa hən, í-yɛ gaan woo né, í-yɛ gba'ai, í-

ye waai máa pélí, amáa Krístu wu-hen 'waapád, dó di zóó, nán woolí 'waapád ám.

12Tayii wu-yee ví moo i mbaa nán bii nu, híí ví ú. Moo woo nɔ, i kó zóó, nán, kan zóó tɔɔ. I na' yúú sá, i ká' zóó, i ma' zóó,

13I ká'án zóó, ya vííí ú. Moo ka kóy sɔɔm vííí tée, i 'yéń moo woo zóólé, sá. I kée moo woo vu-gbo la kó í-í'yéíí-baa ví ka kée í-víí gbo máa wɔɔ.

14Amáa hen ka mba hen ye vu-'waapád máa, wu-hínní. Hínní wu-kó, ma vín súg mbaa kó í Tayii ka híí wɔɔ.

15Zóó ká'ad Krístu woo a hí' zóó, vííí. Tayii bee ví yúú zóó, ká'ad yelé, sug ví fóó, dágá. I dɛnno nag ám.

16Moo Krístu woo 'waapád a hí' zóó, vííí; i tú'ún moo, nóo a gagad daga, a gagad daga moo kan moo gaalí. I bee yée Tayii na"é, kédkéd, í-yigid woo ka tú'ud ví má nɔ. I na' Tayii kan yée nag dɛné zóó, vííí.

17Hen kii di kólí-'waapád, kóo moo moolé, kóo ba'ad woo ɛná, i kógo kan yég í 'yéíí-baa ví Yesu woo nɔ. I baa dɛn Ba'á Tayii nag kan yég woo ám.

Mbaalí-'man ye, tée ba mbaa née kan nánán vulá?

18Wakéé, vu, i kid wɛɔ, víí vu-tóg kó í ka maa kólí-tíí í 'yéíí-baa ví woolí máa wɔɔ.

19Í víí wayée vu, i híí kée, víí vu-ú. I kó d vu-zóó, bí d sá ám.

20Waa vu, i kid í-hɔɔlé, víí vu-tóg yúú hen 'waapáddí. Hen ka tɔɔd í 'yéíí-baa ví máa wu-ye nɔ.

21Waa ba'a vu, i vij waa víí vu-zóó, sá, nag kan ká' vu-ú.

22Gba'a vu, i kid í-buulí víí hágá yelí-ye vu-tóg yúú hen 'waapáddí. Tée i taa wu-tu-bi, ma bi kó d vu-hen zóó, ká'ad sá, amáa i kid vu-tóg kan zóó, víí 'waapád, moo kii ndɔg í 'yéíí-baa ví ye nɔ.

23Kóo ba'ad woo ɛná, kii di kólí-tée, i kó kan zóó, víí 'waapád, kó í-kii kó d í 'yéíí máa wɔɔ, amáa moo nánán voo nɔ pélí.

24Ví gaa hen súwíí víí wún yaa di í 'yéíí woolí, wún dɔd ví gban waalí woolí í buulí víí wu-Krístu; i kó d wu-yu-ba'ad dágá.

25Kóo nónná a kó hen bí d tée, Tayii wún ye' hen bí d woo súwɔn wu-wu-yu, moo Tayii sɛgɛn nánán vu-né.

Nán Kolosii Vu 4

1Í gba'a buulí vu, i kó d gba'a víí vu-hen duu-kó í Tayii ka híí wɔɔ. Tée i gaa í buulí bii ba di be"í-ám.

Hen gagané vu-yu-

²I ɔd Tayɪi moo nəə sá, i nə sá áǵ, i dɛnno naggi.

³Sey dágá yɛlé, i bá"u-moo vóó áǵ, moo Tayɪi a pú-vó hɪnaa duu-oo tú' moo woo, oo tú' hɛn ka yúg yúú Krístu woolí-yɛ áǵ. Vu-dɔn púúsinalé, yelí-yúú moo yɛlé.

⁴I bá"u-moo ʒan moo moo yúú woolí-dɛ"é, na'a kó í-ka híj wɔgɔ áǵ.

⁵I gaa mbaalí-kan nán í-kuu-kirtɛn pɛlí-máa vu-ú. I soo hɪnaa duu-vu-yu.

⁶Moo tɔɔ a wu-vúd déh yɔg víílí kó í-Tayɪi ka híj wɔgɔ. I híjd kóó nónná moo ka maa ɔlé, má nɔ.

Hɛn vá"í-sí'jdi

⁷Da ba ví kirtɛn Tisíg, nán ba'ad í-yélí-woo yéhná, kán híjwɔ na'a yɛ, vó súg kóó í-yélí-ba'ad, ma wúhno pá'ad ví moo míí vu-'waapád.

⁸Mí ba"u-la í-yɔgɔ moo a la ɔd ví vón mbaa nénná, moo a zigid ví zóó, wulí-áǵ.

⁹Vu-súg laa kan da ba ví kirtɛn yéh Onezím, kán híjwɔ máa áǵ. Aga nán víí nu. Vúh pá'ad ví hɛn ka yɔɔ yelí-máa 'waapád.

¹⁰Aristáar, ka di púúsinalé, yelí-áǵ yɛ, vá' ví wulí. Márkus, Baanábas daa sáǵ vá' ví wulí-áǵ. (Ká mí ɔd ví moo yúú Márkus woolí-sú'ú; a yɔ la víílí téé, i fɛɛwɔ duu-na'a má nɔ.)

¹¹Yesu í-kuu-beewu-Yústus yɛ, vá' ví wulí-áǵ. Nán Yúúda tɔɔnó yɛ aga vuu-kɔ'ʒan zóó, yúú ba'ad moo gban waalí-Tayɪi woo yelí, vuu-sɛn mí fóó áǵ.

¹²Epa fára, nán víí yɛ, vá' ví wulí-áǵ. Nán ba'ad Yesu Krístu woo yɛ bá' Tayɪi gɛn yúú víílí ní, moo i dii néélé, na'a kó í-í-nii vu-wɔgɔ, i 'yé zóó, víí 'waapád yúú hɛn híjílí Tayɪi woo kólí-'waapáddí.

¹³Mí hɔ kan nóó míí áǵ, Epa fára kó ba'ad néélé, na'a moo víí, kan moo nán í-kaa Lawdiséelí-voó, kan nán kaa Hirapolíilí voó áǵ.

¹⁴Dóbta vóó Lúg, kóó híjwɔ na'a yɛ, vu-kan Demás vu-vá' ví wulí-áǵ.

¹⁵I vá' da ba ví kirtɛn í-kaa Lawdiséelí-vu-wulí, kan Nímfa áǵ, kan nán súggí-kíi woolí-vu.

¹⁶Kíí záǵga ɔerwɛl yɛ 'waa téé, i ba' pú-nán súggí-í-Lawdiséelí-vu-áǵ. Téé, uu-ba'ad ví ya ɔerwɛl í-voó, ví záǵga áǵ.

¹⁷I duu ɔd Aasíb: “ʒm gág ba'ad í-yélí-woo ka gbɔm nagá yɛ, ʒm kógɔ duulí-na'a ó.”

¹⁸Aga mí bínda hɛn yɛ kan nag míí nu: Mí vá' ví ú. I zán mí sá, mí di lig púúsinalé, yelí. Tayɪi a bag ví hɛne.

1 Nán Tesaloníi V

1 Nán Tesaloníi Vu 1

Hɛn vá"ù

¹Mí Póllu, vó súg kan Silád, kan Timotée áǎ, vóo ba'ad nán súggí Ba'á Tayií woo kii súg kan yég í 'yéí-Yesu Krístu woo kaa Tesaloníilí yé víw ɛrɛwɛl yɛ nɔ. Tayií a kóɔd ví zóɔ, nán, a 'yé ví i mbaa ká'adi.

Mbaalí-nán Tesaloníi voo, kan zóɔ 'yéí-voo nɔ

²Vó baa ɔɛn Tayií nag bá' 'waapád yúú vííí 'waapád. Kóo diddu-moo ɔlé téɛ, vó baa pɔpɔ ví wulí,

³yúú zóɔ 'yéí-víí kan ba'ad woo, kan zóɔ nán víí kii mbaa wulí-yé, kan zóɔ ma"é, víí kii 'yé taalí-víí yúú í 'yéí-baa ví Yesu Krístu woolí-yé. Vó ɔí ví taalí-í yogo tíh Tayií Ba' baa ví woolí.

⁴Dan kirtɛn vu, vó gaa Tayií híí ví sú'ú, yee ví sú'ú-áǎ,

⁵moo moo tɔɔ 'man kóo pɔɔ laan vííí yé, vó pɔɔn mooɔ dágá né, amáa néélé, Tayií woo duulí, kan yigid woo áǎ, ma vó faan moo yé né áǎ. Ví gaa mbaalí vóo sɔɔm vííí yúú moo vííí áǎ.

⁶Ví duu hɛn kólí-vóo, kan í-í 'yéí-baa ví woo áǎ. Ví nuɔ hɛn ndóɔné buulí-na'a, amáa ví fɛɛ sí-víí moo Tayií woo kan zóɔ, ɔ"é, í yigid Tayií woo ka pú-ví yé ó.

⁷í víí, ví tú'ud nán zóɔ 'yéí-í hág Masedɔwánné vu hɛn uu kó duu máa ó. Ví tú'ud kan í hág Akáyyí-vu-áǎ.

⁸Kíí fɛɛ moo Tayií woo yé, ví pa yég í 'yéí-woo hág Masedɔwánné, kan hág Akáyyí-sú'ú-áǎ. Háɔ tóo vu-buulí-na'a áǎ, vu-ki moo yúú zóɔ 'yéí-víí Tayií woolí yé sú'ú. Moo woo nɔ duu maan sí-moo tóo ha"í-yúú woolí-né áǎ.

⁹Nán vu-pa'a fɛɛlé, máa kíí fɛɛ vó, kíí gbóo tayií mbóggí-víí vu, kíí tii ya Tayií í záɔd woolí, kíí kóɔd Tayií yéh yɛ ba'ad,

¹⁰kíí laa Waa woo Yesu, Tayií ka nimmo nɔmmé yé, a fíí ya be"í péh yé nɔ. Yesu yé sɛd ba ví zóɔ, yéé, Tayií woo a ɔí yaalí-yé, sú'ú.

1 Nán Tesaloníi Vu 2

Ba'ad Pól ká ka kó háɔ Tesaloníilí má nɔ

¹Dan kirtɛn vu, aga ví gaa áǎ, laalí-vóo kóo laa vííí yé, hɛn leeí péí.

²Amáa ví gaa ká vu-ɔɛn haa vó, vó nuɔ hɛn ndóɔné kaa Filíbbí péh, ma vó laa vííí. Amáa Tayií zigid vó zóɔ, moo oo pad ví moo tɔɔ 'man bii nu, kóo oo nuɔ hɛn ndóɔné wulí-buulí-na'a ó sɔ'.

³Moo kóo pa yɛ, vbád wulí-péí, hɛn vííɔ kólí-tóo wulí-péí, vó sóon nánán vu-moo wulí-né áǎ.

⁴Amáa Tayii ka gug vó họ máa, gbod vó moo họ 'man nagá, ma vó tú' kó í-ka híí wogo. Vó soon keb bi họ nánán vu-yu-né, amáa bi họ Tayii, í-ka baa gug zóó nánán voo họ nɔ.

⁵Ví gaa ba vón baa naan nánán too né. Tayii gaa ú, vó yug moo too họ bi nugin siide wulí-né ám.

⁶Vó soon na"é, nánán voolí-né, kóó vííí, kóó nán too voolí-ám.

⁷Ka vón họ i kid vó tóg 'wapád, moo aga vó waa ba'ad Krístu woo vu-yu. Amáa vó họ né, vó mbaa vííí kan zóó ká'ad kó í-waa na'a ka di waa vaa púíí-máa wogo.

⁸Moo kóó híí ví na'a họ nɔ, vó híí bi họ ví ya moo họ 'man Tayii woo nɔ dagá né, amáa vó híí bi pú-fóó, vóó moo víí ám. Vó híí ví na'a í-yogo.

⁹Dan kirtén vu, i taa ba'ad fóó họ né, kan họ fóó pííí-vóó họ vu-yu. Sey kóó did ví moo họ 'man Tayii woo palí-yé, vó kó ba'ad vid kan zágá ám moo mbaalí-vóó ye a zijí ví sá.

¹⁰Ví gaa ú, Tayii gaa ám; mbaalí-vóó kan nán zóó 'yéíí-ye ví họ Tayii, mbaa déh kó í-Tayii ka híí wogo. Nán too wúh seen vó wulí-né ám.

¹¹Ví gaa vó mbaa saam vííí kó í-waa ba'a ka mbaa kan waa vu-máa wogo.

¹²Vó baa gagad ví moo, vó zigid ví zóó, vó họ ví moo néélé, na'a i mbaa kó í-Tayii ka híí wogo. Wu-bee ví i dó họ waalí-biíí, ya na"é, bii yélé.

¹³Vó họ Tayii nag họ yúú họ í-too yélé, né ám. Sey kóó họ ví la moo Tayii họ, ví kí, ví họ ám. Ví họ kó í-moo nán voo vu-wogo né, amáa ví họ họ họ moo Tayii yéhná kəd, ma Tayii baa kó ba'ad zóó vííí í-kíí 'yé zóó víí voolí-yé nɔ.

¹⁴Dan kirtén vu, ví ám, ví họ họ kó í-nán súggí-Tayii woo vu-hág Yúúdali-kwu 'yé zóó voo Yesu Krístu voolí-máa wogo ám. Ví họ họ ndógóné nag waa hág víí voolí-kó í-kwu họ họ ndógóné nag daga nán Yúúda voolí-máa wogo. Nán Yúúda vu-duun vu-kan moo í-yogo ám.

¹⁵Nán Yúúda họ vu-nɔ í-yéíí Yesu, kan anábi vu; vu-duun vó kan moo ám. Vu-họ Tayii né, vu-tii mbaa nán maag nán voo 'wapád ám.

¹⁶Moo vu-há' vó oo pad zig too vu-moo họ senné ye sá. Vu-kó í-yogo moo bi kó ba'ad bíd nán Yúúda voo sí' la gbug péh. Amáa sí'íd woo, zóó, yéé, Tayii woo yaa sí-yúú voolí-ú.

Pól híí bi duu la họ nán Tesaloní vu-yu

¹⁷Dan kirtén kaa híí ví bá' waaná' ye, ba híí ví di nólé, amáa zóó, péíí. Vó di ví taalí-kan zóó, vóó 'wapád, kí kaa vó na'a ye, bán duu hóh ví nólé, péh.

¹⁸Ká vó híí bi vé' laa vííí. Í míí Pól, ká mí híí bi laa vííí háá, do' idú, amáa Seedán wu-há' vó.

- 19** Sey í 'yéíí-baa ví Yesu a fíí ya téé, nóo wúh mbaa hẹn zóó, 'yéíí-vóó, kan hẹn zóó, dẹ"é, vóó, kan hẹn yúú na"é, vóó tíj Yesu woolíhá? Wu-víw náa? Séy víw,
20 moo víí hẹn nóó tunní vóó, kan hẹn zóó, dẹ"é, vóó áh.

1 Nán Tesaloní Vu 3

- 1** Moo woo nɔ, kíf kạạ vó na'a ye, vó mbóg moo bi kée mbaa Aténné vó méh.
2 Ma vó ba' da ba ví kirtén Timótée, kóó súg kó ba'ad moo tọọ 'man Tayii woo áh yúú Kristu woolí-ye; vó ba"u-la vííí, moo a zigid ví zóó, yúú zóó, 'yéíí-vííí, a kạ' ví zóó áh,
3 moo nán tóó a ndog moo máa kuu-di ba ví dunní ye sá, moo ví gaa Tayii ba wu-híí aa nuh ví moo vu-í-yogọ.
4 Sey ká vó mbaa vííí máa, vó baa ọd ví vúh di ba ví dunní kan mooí, ma hẹn woo kóy kó íkíf gaa wogọ.
5 Moo woo nɔ, zóó ka tó'ọn máa, mí ba' Timótée, moo bi gaa zóó, 'yéíí-víí mbaa di nénná! Ká mí ndog í-hẹn zo"í-kan zo' ví, ba'ad vóó kan tii sí-hẹn leeí áh!
6 Amáa 'yạ'ạ ye Timótée ka vé' ya vííí yẹ, pá'ad vó moo tọọ yúú zóó, 'yéíí-vííí, kan hínní víí áh, ọ ba vín di vó taalí-bá' 'waapád, ba vín híí vó họlé, kó í-kóó híí bi họ ví yẹ wogọ.
7 Moo woo nɔ dan kirtén vu, a hẹn zóó, víjíní kan hẹn ndógóné kóó nuh na'a ye nɔ sị', vó nuh zóó, ká'ạd yúú zóó, 'yéíí-víí yẹlé, sú'ú!
8 Tow i nda doo yúú mbaalí-víí kíf súg mbaa wulí-kan í 'yéíí-Yesu yẹlé, téé, vó duu nuh zóó, 'man 'yạ'ạ ye sú'ú-áh.
9 Hẹn zóó, dẹ"é, máa kíf kód vó tíj Tayii baa ví woolí-yẹ, vó gaan moo tóó oo ọn né; séy vó dẹn Tayii wu-nag dágá.
10 Vó baa pinno vid kan zágạ áh a gbod vó hịnaa vó la họ ví la nólé, bi duu ha'ad ví moo gaalí-tóó ka kée yúú zóó, 'yéíí-vííí máa áh.
11 Aga Ba' baa ví Tayii, kan í 'yéíí-baa ví Yesu uu-tú'ud vó hịnaa vó la họ ví ú!
12 'yéíí-a kó i híń hínní gbọọ, i híí nán 'waapád kó í-kóó híí ví ye wogọ.
13 Téé vín nuh néélé, nán tóó wúh séen ví yúú hẹn bíd tóólí-né. Sey í 'yéíí-baa ví Yesu a fíí ya kan nán woo vu-'waapád téé, vín mbaa nán Ba' baa ví Tayii woo vu-áh.

1 Nán Tesaloní Vu 4

Mbaalí-ka tọọd Tayii má nɔ

- 1** Hẹn dágá máa, dan kirtén vu, ká vó tú'ud ví mbaalí-í-a tọọd Tayii máa sú'ú; mbaalí-woo, ví mbaa wu-yu-áh. Amáa vó duu vi ví kan yég í 'yéíí-baa ví Yesu Kristu woo nɔ, hẹn í-tóó ka maa kólí-máa kée dilí-áh.

- ²Ví gaa moo máa kóó tú'ud ví yúú í 'yéíí-baa ví Yesu woolí-yẹ sú'ú.
- ³Hẹn Tayii ka híí máa, wu-ye nɔ: I mbaa déh kó í Tayii ka híí yẹ wɔgɔ; i kó báa sá;
- ⁴kóó nónná a éé kéé dán woo kó í Tayii ka híí wɔgɔ, a tɔɔd nánán vu-ám;
- ⁵i kó hẹn híííí fọ́, woo kó í nán gaa Tayii sá ku- kó máa wɔgɔ sá.
- ⁶Yúú hẹn yelé, máa, nán tóó a kó daga hẹn bíd, a kii kéé sááíé, daga woo sá, moo í 'yéíí-wúh sɪ'jd nán í ku- kó hẹn í yɔgɔ máa vu- kó í ba vón ɔd ví tíj yẹ wɔgɔ.
- ⁷Tayii been ba ví moo hẹn séj́n kólí né, ɔmáa moo aa mbaa ví kó í ka híí yẹ wɔgɔ.
- ⁸Moo woo nɔ, nán a duun moo tú"í ye né tée, man nánánne né, ɔmáa ma Tayii í ka pú-ví yigid woo yẹ nɔ.
- ⁹Moo hínní kan da ba ví kirtén vu-máa, maa ba vón duu bínda ví sí-moo woo né, moo aga Tayii tú'ud ví sí-hẹn yúú hínní súwí-ú,
- ¹⁰moo ví did da ba ví kirtén í hág Masedɔwánné vu-kólí-í-yɔgɔ 'waapád. ɔmáa vó duu gagad ví, i laan kan ba'ad ye kólí-woo zɔɔná.
- ¹¹I sɛn fọ́, ví mbaa kan zóó ká'ad, ví kó ba'ad dán víí, moo ví nuɲ hẹn lálí-víí wulí-kó í kóo ɔd ví tíj máa wɔgɔ.
- ¹²Tée vín mbaa duwí-na'a kan nán í ku- kirtén péíí-máa vu-ám, vín duu vin vu-hẹn nagá né.

Fíiní í 'yéíí-woo nɔ

- ¹³Dan kirtén vu, vó híí i gaa hẹn yúú nán í ku- nɔ yẹ voolí, moo zóó a víí ví kó í nán tóó ku- kan hẹn zóó 'yéíí-péíí-máa vu-wɔgɔ sá.
- ¹⁴Ba 'yé ví zóó Yesu ba nɔ, ba níh nɔmmé sú'ú. Nán í ku- 'yé zóó voo Yesu woolí, ku- nɔ yẹ, Tayii wúh nim vu-ám, wúh sùg níh kan Yesu ám.
- ¹⁵Vó did ví ɔlé, kó í í 'yéíí-ka ɔ wɔgɔ; í 'yéíí-a yaa tée, í baa ví kaa nɔn ví lá né ye, báhɔ dɛɲ lúún ví kannɔ tíj ma, í ku- nɔ máa wúh níh duun ba ví ní.
- ¹⁶ɔmáa nán wúh ki yég tóó wúh pa moo, yég í nii maleeka woo voo nɔ, kan gá' naa Tayii woo ám; ma í 'yéíí-aga wúhɔ lúú zu- be"í-pi. Nán í ku- 'yé zóó voo Kíristu woolí, ku- nɔ máa, wúhɔ dɛɲ níh nɔmmé.
- ¹⁷Pig woolí-tée, í kaa nɔn ví lá né ye, wúh sad ba ví dɔgɔn, báh sùg ví mam híjígí ám, moo kanné kan í 'yéíí-be"í, tée báh mbaa ví kannɔ háá káákáá ám.
- ¹⁸Tée i ká' da ba ví vu-zóó kan moo ye ú.

1 Nán Tesaloní Vu 5

- ¹Dan kirtɛn vu, moo zágá yaalí í 'yéíí-woo, tóó téé, wúh yá ya zag ndɛnná má nɔ téé, maa ba vón duu bínda ɔn ví woo né,
- ²moo aga ví gaa ban yaa kó í líw ka yaa viddí máa wɔgɔ, ba gaan ví sey woo tíh né.
- ³Sey nán wu-baa ɔ: “Mbaalí-ká'ad wu-ye nɔ! Hɛn zóó tó"é, vu-sí-péíí!” téé, hɛn tunní wúh yá voolí-háná kó í-zágá hɔg ndógoné ka yá wakéé, hɔg silí woolí-máa wɔgɔ. Vúh sɛn né áh.
- ⁴Amáa dan kirtɛn vu, í-víí máa, ví nán vid péíí. Zágá woo wúh yá n vííí kó í líw wɔgɔ né,
- ⁵moo ya víí 'waapád ví waa túlí woo vu-yu. Ví waa zágá woo vu-yu. Ba ví waa vid woo vu-yu-péíí, kóó waa dim woo vu.
- ⁶Téé ba nɛ ví kó í-nán tóó vu-wɔgɔ sá! Amáa ba mbaa ví nóó tɔɔɔ; ba gág ví ú!
- ⁷Nán vu-baa nɛ nɛm viddí. Nán doo kííí vu-baa kíí doo viddí áh.
- ⁸Amáa ba ví baa waa zágá woo vu-yu. Téé ba gág ví ú! Zóó 'yéíí-kan hínní wu-mbaad ba ví kó í-sɔam híí wɔgɔ. Moo zóó 'yéíí-a séd ví ú téé, a mbaad ba ví kó í-fɛmee híí wɔgɔ,
- ⁹moo Tayíí yee ba ví moo bi kón ba ví zóó yééé né, amáa yee ba ví moo aa nuɔ ví sɛnné yúú í 'yéíí-baa ví Yesu Krístu woolí.
- ¹⁰Wu-nɔ moo baa ví, moo zágá yaalí woolí-téé, aa súg mbaa ví áh, kóó aa mbaa ví zágá, kóó aa nɔ ví ú sí'.
- ¹¹Moo woo nɔ, i zígín zóó ya vííí, i kid Yesu tóg laa tíh tíh kó í-kíí baa kó yɛ wɔgɔ áh.

Hɛn gagané sí'íd vu, kan hɛn vá"í

- ¹²Dan kirtɛn vu, vó ɔd ví moo yúú nán ku-kó ba'ad í 'yéíí-woo vííí sɔamé, ku-diid ví tíh, ku-tú'ud ví moo í 'yéíí-woo máa; i kid vu-tóggú.
- ¹³I na' vu, i híí vu-mba, moo ba'ad voo yɛ nɔ. I tóh ya vííí ú.
- ¹⁴Vó ɔd ví áh, dan kirtɛn vu, i gagad nán zúb vu-ú; i zigid nán dúú-vu-zóó; i maa nán ku-née né máa vu-ú; i ma' zóó yúú nán voolí-'waapád.
- ¹⁵I gág hɛn bíd súwíí-kan hɛn bíddi, amáa zágá 'waapád i soo hɛn duu wu-kólí sɔam vííí kan yúú nán tóó voolí-áh.
- ¹⁶I mbaa kan zóó dɛ"é, sey 'waapád.
- ¹⁷I ɔd Tayíí moo nɛ sá.
- ¹⁸I dɛn Tayíí nag yúú hɛn 'waapáddí. Hɛn Tayíí ka híí i kó yúú Yesu Krístu woolí máa wu-yɛ nɔ.
- ¹⁹I há' yigid Tayíí woo ba'ad kólí-sá.

20I họ moo anábi voo kó í hẹn lee wɔɔ sá.

21Amáa i gug hẹn vu-họ 'waapád; i tu-hẹn í ka duu-má nɔ.

22I gág hẹn bíd 'waapád kólí.

23Tayii, í zóó, ká'ad púlí-a mbóg ví i kó déh hẹn ka híj má nɔ. A tu-hẹn vílí fólé, 'waapád, a tu-diga yigid víí, kan vágád víí, kan fọ́, víí ám. Hẹn víjg tóó a dó voolí-sá, moo zágá yaalí-í 'yéí-baa ví Yesu Krístu woo nɔ.

24Í ka bee ví yẹ ta yag buun woo né. Aga wúhɔ kó hẹn woo.

25Dan kirtén vu, i bá' Tayii yúú vóólí-ám.

26I vá' nán kirtén vu 'waapád kó í dag sáh vu-wɔɔ; i ka píjín ya zóólé.

27Mí dẹn ví nag kan yég í 'yéí-woo nɔ, téé i záhga ɗerwɛl ye ɔd da ba ví kirtén tóó vu 'waapád.

28Zóó, nán í 'yéí-baa ví Yesu Krístu woo a mbaa kan ví ú.

2 Nán Tesaloníi V#

2 Nán Tesaloníi V# 1

Hɛn vá"ù

¹Mí Póllu, wó súg kan Silád, kan Timótée áǎ, wó ba'ad nán súggí-Ba' baa ví Tay# woo kíí súg kan yéǎ í 'yéǎ-Yesu Krístu woo kaa Tesaloníilí yé víw ɗerwəl yɛ nɔ.

²Ba' baa ví Tay# kan í 'yéǎ-Yesu Krístu w#kód ví zóǎ nán, w#yé ví i mbaa ká'ɗadi.

Krístu a fíí ya téé, wúh sǎ' moo

³Dan kirtén vu, séy wón ɗɛn Tay# naǎ ǎn yúú vííí ní. Wó ɗɛnno yagalí, moo zóǎ 'yéǎ-víí Tay# woolí-ɗi laalí-tíǎ tíǎ, kan hínní víí yé áǎ, ɗi há'aynéé.

⁴Moo woo nɔ ma, wó na' yúú wó yúú vííí sǎǎm nán súggí-Tay# woo woolí. Kóó w#duun ví kan moo, kóó i nuǎ hɛn ndóǎné ɗwǎf-na'a sǎ', kíí nda doo, kíí gbɔn zóǎ 'yéǎ-né yé nɔ.

⁵Hɛn yé tú' moo sǎ"é, yéǎ Tay# woo ba ɗilí. Kíí nuǎ hɛn ndóǎné moo gbɔn waalí-Tay# woo yé, maa ví ɗóǎ-woolí-ú.

⁶Tay# wúh sǎ' moo yéǎ woo tóó áǎ, moo nán k#w-kód ví hɛn píím yé, wúh tii hɛn ndóǎné víí kód vu.

⁷Amáa í víí máa, wúh nəə ví daa hɛn píím yéǎ, kan wó áǎ, sey í 'yéǎ-baa ví Yesu a wúd fíí ya kan maleeka gbɔǎ woo vu-be"í-té nɔ.

⁸Wúh yaa kan vee gbɔǎ ba'a, wúh sǎ'ɗ nán k#w-gaan Tay# né máa vu, kan nán k#w-sén moo tǎǎ 'maǎ í 'yéǎ-baa ví Yesu woo né máa vu-áǎ.

⁹Tay# wúh sǎ'ɗ vu-sǎ'ɗ ní í káákáái. Wúh lúú laa sí-voo kəǎ nóó í 'yéǎ-woolí, kan néélé, na"é, woo yéǎ, áǎ.

¹⁰Sey a fíí ya téé, nán woo wúh na"ǎ; nán zóǎ 'yéǎ-vu-'waapád wúh ɗəmmɔ ó, Vín ɗó woolí-áǎ, moo kíí 'yé zóǎ víí yúú moo kóó tú'ud ví yé woolí-ú.

¹¹Moo woo nɔ ma, wó ǎǎ Tay# baa ví moo ǎn yúú vííí ní. Wó vigi a mbóǎ ví, moo i mbaa mbaalí-í-ka bee ví wǎf-yé nɔ. Wó kǎnno a kó kan néélé, woo, híǎǎ hɛn ɗw#kóǎ-víí a kóy, zóǎ 'yéǎ-víí a kó ba'ad kó í-kíí híǎ yé wǎǎ.

¹²Téé nán wúh na' yéǎ í 'yéǎ-baa ví Yesu woo moo vííí, téé wúh na' ví wǎf-áǎ. Hɛn yé wúh kóy, moo vín nuǎ zóǎ nán Tay# baa ví woo, kan í 'yéǎ-Yesu Krístu woo áǎ.

2 Nán Tesaloníi V# 2

í ɗisǎnne

¹Dan kirtén vu, moo fiini í 'yéǎ-baa ví Yesu Krístu woo, aa súg ví kannɔ máa,

²i gbo nán tóo a hi'i moo taalí-víí sá; zóó a tó' ví sá ám. Kóo anábi tóo a wu-od ví, kóo nán moo tú"í tóo a wu-od, kóo wu-od ví ba vónno bínda di derwéllí, zágá í'yéí-woo ba ya sú-ú-tée, i ki sá.

³I gbo nán tóo a zo' bąą ví sá sám, moo zágá nán wu-kée moo Tayii woo gbo máa, wúnno dę ya tíh, kan "í-disan" ám, wún ya tíh. Tayii wún sę' moo yúú í-disan yę woolí, moo bi tuđu-ú-ám.

⁴í-disan yę wún há' hę nán ku-na' vu-máa 'waapád, kan tayii nán ku-duu vu-ye ám. Wún lúú moo kan hę yę vu-'waapád, háą wún dó la lig hę ha"íí, wún kám zuu-wulí, wún o ba binno Tayii.

⁵Ká mí mbaa vííí máa, mí on ví lá moo yę náa?

⁶Yą'ą ye máa ví gaa hę tóo ba há' hę yę vu-kólí-sú-ú, moo zágá "í-disan" woo yan ná né.

⁷Amáa í-disan yę dę sí-moo Tayii woo linné yúggíná ó. Hę í-ka há"u-máa dilí; hę woo wún lúú laa péh.

⁸Sey woo téé "í-disan" yę wún gbo vúd. Téé í'yéí-baa ví Yesu wún yaa kan na"é, woo, wún tuđu-kan węm woo.

⁹"í-disan" yę wún yaa kan néélé, Seedán woo, wún kó hę sęą vu, kan hę dúú-zálí-vu-kédkéd vbádná.

¹⁰Wún be hę bíd kédkéd, wún zo' nán í-wu-ti máa vu. Téé wún ti, moo ku-sén moo yéh a sęn vu-né, ku-fęęn moo woo né ám má n.

¹¹Moo woo nọ Tayii ba'ad vu-hííí moo vbád kilí, moo wu-'yé zóó, voo vbád yelé,

¹²moo bi s'j'jd nán í-ku-sén moo yéh né, ku-dę' zóó, yúú hę bíd kólíí-máa vu-yu.

Tayii ká yee ví, bi sęd ví ú

¹³Séy vón baa dęn Tayii nag gęn yúú vííí ní, dan kirtęn Tayii ka híí ví yę víw. Tayii yee ví, mbóg ví nán woo vu-kan yigid woo, pú-ví zóó, 'yéí-yúú moo yéhné, moo i mbaad bi kó í-hę 'maņ ka dęn séd wog.

¹⁴Tayii bee ví kan moo tọọ 'maņ kóo pad ví yę, moo i nuņ na"é, ka' í-ví í'yéí-baa ví Yesu Krístu woolí-ám.

¹⁵Moo woo nọ, dan kirtęn vu, i nda doo, i 'yé zóó, ví yúú moo kóo tú'ud ví yelí, kóo í-kóo od ví kan yę, kan í-kóo bínda ví derwéllí-vu-ám.

¹⁶í'yéí-baa ví Yesu Krístu, kan Ba' baa ví Tayii ka híí ba ví na'a, ka kód ba ví zóó nán, ka zigid ba ví zóó, ka mbógod ba ví ya mbaalí-duu-woolí-káákáá yę,

¹⁷wu-zigid ví zóó, wu-pú-ví néélé, i kó hę duu, kan moo tọọ moolé, ám.

2 Nán Tesaloní Vu 3

I bá'ad vó Tayií ú.

- 1I bá' Tayií yúú vóólí-ám, dan kirtén vu, moo moo Tayií a kiy laa tíj tíj, nán uu-na"o kó í-vííli yé wogo ám.
- 2I bá' Tayií a səd vó nán bíd yé voolí, kan nán disan yé voolí-ám, moo nán 'waapád vu- 'yén zóó, voo Tayií woolí-né.
- 3Amáa í-'yéí-ka ta yag téé, duu buun woo né. Wúh zigid ví zóó, wúh səd ví nag Seedán woolí-ám.
- 4Í 'yéí-zigid vó zóó, yúú vííli ám sú'ú, moo vó gaa hən kóó tú'ud ví yé, ba vín kó hən woo, ba vín kó laan tíj tíj ám.
- 5Í 'yéí-a kó zóó, víí uu-tii la, i híí Tayií laa tíj, i ma' zóó kó í-Yesu ka tú'ud ví yé wogo ám.

Kóó nónná a kó ba'adú!

- 6Dan kirtén vu, vó ɔd ví kan yég í-'yéí-baa ví Yesu Krístu woo nɔ, i dii nán 'waapád í-kuu-kón ba'ad né, kuu-duun moo tú"í vóó yé né máa vu-ho la zulí!
- 7Aga ví gaa hən i kó, ma i mbaa mbaalí-vóó máa ám. Sey kóó mbaa vííli máa, vó kón zub né.
- 8Vó lán hən nán tóó woo té' né; amáa vó kó ba'ad vid kan zága ám vó taa, vó ndog moo ka vón há'an nán tóó vííli saamé vu-hən ganée.
- 9Ka vón lá ú! Amáa vó lán né ám, moo vó híí i 'yé nóó wulí, téé i kó duu wulí-ám.
- 10Ma sey kóó mbaa vííli máa, vó ɔd ví: “Nán ka sən ba'ad kólí-né téé, a lá hən sá ám.”
- 11Vó ɔ í-yogo, moo vó ki nán tóó vu-saam vííli vun sən ba'ad kólí-né; vu-kó voo séy yag donné yúú moo daga voolí.
- 12Amáa vó ɔd nán yé vu, vó duu ɔd vu-kan yég í-'yéí-baa ví Yesu Krístu woo nɔ, uu-mbaa de"é, na'a, aga uu-kó ba'ad dán voo téé, vún lá wulí.
- 13Dan kirtén vu, í-víí máa, i gbo hən duu-kólí-sá.
- 14Tow nán tóó a kin tóg yúú derwəl vóó kóó ba'an ví yelí-né téé, i səggu-'yé, i mbaa kanno sá ám, moo sérn a kogo ú.
- 15Amáa i kóddu-hən maag sá, amáa i gagadu-moo ka kirténne má nɔ.

Hən vá"í-kan hən baggií

- 16Í 'yéí, í-ká'ad púlí-a bag ví hən kan nag woo bá' 'waapád yúú hən 'waapáddí. A mbaa kan ví 'waapád.
- 17Mí Póllu. Aga míi bínda hən vá"í-ye kan nag míi. Vín gaan kan hən bindigo míi ye vu-derwəl míi vúlí-'waapád; míi bínda í-yogo.
- 18Zóó nán í-'yéí-baa ví Yesu Krístu woo a mbaa kan ví 'waapád.

1 Timotée

1 Timotée 1

Hɛn vá"ù

1Mí Póllu, waa ba'ad Yesu Krístu woo nɔ, moo Tayɪ í-sənné baa ví, kan Yesu Krístu kaa 'yé ví zóó, woolí-ye, vu-híí bi 'yén í-yogɔ.

2Timotée, waa yéñ míí kán hɛm kan zóó 'yéí-ye, míí ba'am ɔerwəl ye. Ba'á Tayɪ, vu kan Yesu Krístu í 'yéí-baa ví vu-kóm zóó, nán, vu-hɔ gím gaam, vu 'yéñ ɔm mbaa ká'adi.

Pól gagad Timotée moo yúú hɛn tú"í vbád vuí

3Mí duu ta'ad ɔm kó í kán ɔm, ma kán lúú laa hág Masedɔwánné máa wɔɔ. Mí 'yéñ kaa Efészí, moo ɔm ɔd nán vu-vu-tú' moo vbád wuí-sá.

4Am ɔd vu-vu-gbɔ moo pa'ané vbád vu, kan yéé aa yéé voo vu-wá"í-ka 'wáan van né ye áñ. Hɛn woo vu-pú-séy moo fanné mén; vu-kón ba'ad Tayɪ woo né, vu-pún zóó 'yéí-né áñ.

5Mí pa moo ye moo i híín yéñná, i yug hɛn bíd kólí-ví vu-sá, i mbaa kan zóó 'yéí-yéñ áñ.

6Nán tóó vu-kón hɛn ye né, vu-báa la moo lee vu-móólé, té'.

7Vu-taa ba bin nán moo Tayɪ tú"í gbɔ vu-yu, ɔmáa vu-kin moo voo aga ku-pan ye né, vu-gaan ɔdɔɔ moo voo ku-ɔn néélé, na'a ye né áñ.

8Ba gaa ví nán vu-tú' dooká Tayɪ woo vu-kó í Tayɪ ka híí máa wɔɔ téé, dooká sú-vu-kó ba'ad du.

9Ba gaa ví, vu-baa pún dooká moo nán ku-kó hɛn hííí Tayɪ woo máa voo né, ɔmáa moo nán ku-duun dooká vu-né máa voo nɔ, kan nán ki tóg sá vu, kan nán ku-duun Tayɪ né máa vu, kan nán hɛn bíd kólí-vu, kan nán ku-béé Tayɪ kan hɛn woo máa vu-áñ, kan nán ku-nɔ ba' voo vu, tóó téé na' voo vu, kan nán nɔm nɔné tóó vu-áñ máa voo nɔ,

10kan moo nán báa kólí-voo, kan wayéé ku-ud kan daga vu, kan nán ku-gí daga vu, kan nán vbád kólí-vu, kan nán ku-saɔ hɛn vbádná máa vu, kan hɛn kólí-tóó ku-duun moo tú"í yéñ ye né máa vu-áñ.

11Moo tɔɔ 'man yúú na"é, Tayɪ woolí, Tayɪ ka gbɔnɔ nagá ye, vu-tú' í-yogɔ. Tayɪ mbaa woo kan zóó, ɔé"é.

Pól ɔn Tayɪ nag moo zóó, nán woo ye nɔ

12Mí ɔn í 'yéí-baa ví Yesu Krístu nag, vu-pún néélé, moo ká vu-hɔn kó í nán yéñ wɔɔ, ma ka 'yén ba'adí-ye nɔ.

13Kóó ká ɔn haawu, ɔn duun nán woo vu-kan hɛn bíd, ɔn béé moo woo vu-ú-sí, kón sí-zóó nánno, moo ká mí 'yén ná zóó, míí woolí-né; mí kó hɛn yɛ vu, moo ká kán gaa né má nɔ.

14Amáa zóó nán í 'yéí-baa ví woo wu-mba keb. Pún zóó 'yéí-buulí-na'a, kan hɛnní kaa híj ví yúú Yesu Krístu woolí-yɛ nɔ.

15Moo yéj ka maa duulí, kaa fɛɛwɔ ví máa wu-yɛ nɔ kəd: Yesu yaa hágá yéí-moo bi sɛd nán hɛn bíd kólí-vu-yu. Míí kó hɛn bíd súu-mba nán tóó vu-'waapád áj.

16Amáa moo woo nɔ Tayii hɔ gím gaan, moo Yesu Krístu a tú' zóó ma"é woo yúú nán hɛn bíd kólí-yɛ mííj 'waapád, moo nán wu-hɔ gaa mííj, wu-'yé zóó voo Yesu woolí-moo wu-nuɔ vágád káákáá Tayii woolí.

17Amáa gbanii í káákáá, í ka nɔ né, í nán ku-honno kan nóó né áj máa wu-Tayiii dágá. Ba na"ɔ ví, ba dɛmmo ví háj káákáá. Aamén.

18Waa míí Timótée, mí gbom moo yɛ vu-nagá kó í-anábi kúu-moo yúú móólé, diilí na'a máa wɔɔ, moo ɔm sɛn fój kó ba'ad Yesu woo duulí-na'a.

19Mó di kan zóó 'yéí, mó yugun hɛn bíd tóó zóólé né áj. Nán tóó vu-ma yéj tóó ka ɔd vu-moo zóó, voolí-yɛ gbɔ, ma vu-tid zóó 'yéí-voo gbɔ sú'ú.

20Nán súu-sɔɔm voolí-máa, tóó wu-Himenée vu-kan Alegzándərə, kán gbɔ vu-Seedán woolí-nagá, moo wu-kúgú, wu-moo moo bíd yúú Tayii woolí-sá yɛ nɔ.

1 Timótée 2

Nán ka bi bá' Tayii té nɔ

1Hɛn kán híj bi dɛɔ ɔd ví máa, i bá' Tayii hɛn; i ɔddu-moo; i kánno hɛn; i dɛnno nag yúú nán 'waapád voolí.

2I dɛnno nag moo gbanaa voolí-kan nán gbɔɔ vu-'waapád, moo ba mbaa ví páj, duulí-na'a; ba duu ví déh Tayii kó í ka híj máa wɔɔ, ba kó ví hɛn tóó sá.

3Hɛn ka duu, ka tɔɔd Tayii í-sənné baa ví máa wu-yɛ nɔ.

4Híj nán 'waapád wu-nuɔ sɛnné, wu-kúgú moo gaa yéj ná,

5moo Tayii di dágá, í ka mbóg moo sɔɔm nánán voolí-kan Tayii máa di dágá áj, wu-Yesu Krístu wu. Wu-nánán áj,

6wu-pú-fój woo moo nán 'waapád wu-séddú. Sey Tayii ka híj máa, ya tú' bin híj bi sɛd nán vu-'waapád.

7Moo woo nɔ ma, Yesu 'yén waa ba'ad woo kan nán moo palí-woo. Mí ɔ moo yéjne, vbáddi péí; Krístu 'yén moo ɔn tú'ud nán gaa Tayii sá vu-zóó 'yéí-kan moo yéj yɛ nɔ.

8Moo woo nɔ, mí híj nánán wu ɔd Tayii moo ya 'waapád, wu-éj nag dɔg be"í moo Tayii bá"í-kan zóó voo 'waapád, wu-kó zóó yéj sá, moo fájé a sá áj.

⁹Mí híjí wakéé, kuu-mbóg fógó, téé, uu-dó sɔɔm kuu-maa dólí-máa la ú; uu-kó hɛn séjím vu-sá; uu-mbaa duulí-na'a; uu-zan yúú ka tɛn zané né má nɔ; uu-dɔd vɔgɔ dɔ' vu-sá, kóó zan vɛg gáálí-vu, kan sɔɔm wílig vu;

¹⁰Amáa wakéé, í-kuu-ɔ ba bin duu Tayii yɛ, uu-kó voo ba'ad duu.

¹¹Wakéé, í-kuu-kúgú moo Tayii woo máa, uu-ki tóg, uu-mbaa simná.

¹²Mí gbɔn wakéé, vu-hjnaa moo tú"í ní, uu-diid wayée vu-ba'ad sá ájím. Amáa uu-mbaa voo simná,

¹³moo Tayii dɛn yib Adamú uu-tíj, ma ya yib Hawwá pigim.

¹⁴Amáa Seedán ká zo'on Adamú uu-tíj ní, amáa zo' Hawwá uu-tíj. Wu-dɛn béé moo Tayii woo.

¹⁵Amáa moo waa haɔlé, wúhɔ sɛd wakéé, vu, tow uu-'yé zóó, voo Tayii woolí, uu-kó zóó, nán, uu-kó hɛn híjíjí Tayii woo, uu-mbaa kan zóó, tɔɔ ó té nɔ.

1 Timótee 3

Nán ba'ad diilí nán súggí-voolí-vu-yu

¹Moo yéjím uu-ye nɔ: Nán tóó ka híjí bi mbaa nán ba'ad diilí sɔɔm nán súggí-voolí-tée, híjí ba'ad duu.

²Tée a kó ba'ad tóó nán uu-séewu-wulí-máa sá. A éé kéé, dágá, a mbaa duulí-na'a, a gaa moo taalí, a mbaa nán tɔɔ, a fɛɛ gáá vu-duulí-na'a, a gaa moo tú"í,

³a kii doo sá, a kó yɔg sá ájím, amáa a mbaa kan zóó, ká'ad, a fájím moo sá, a 'yé zóó, woo siidelí-sá ájím.

⁴A tu-kii woo duulí-na'a; waa uu-kiddu-tóg, uu-kó hɛn tóó sá ájím.

⁵(Tow nán tóó a gaan kii woo tulí-né téé, wúhɔ dɛn née tu-nán súggí-Tayii woo vulá?)

⁶Uu-yee nán í-kuu-woowu-mam Tayii dii ná né máa sá, moo kan na' yúú, kan nuɲ moo sɛ"é, kó í-Tayii ka sɛ'ɛd Seedán moo wulí-máa wɔgɔ ájím.

⁷Amáa nán kuu-kirtɛn pélí-máa uu-duudu-yɔg duulí-na'a ájím, moo kan wáá hɛn séjím tóólí, kan dó hɛn zo"í-Seedán woolí.

Moo diyáakərə voo vu-yu

⁸Diyáakərə vu-ájím, uu-mbaa duulí-na'a, uu-moo yɔg i'idú sá, uu-zɔ doo buulí-na'a sá, uu-tá kan siide sá.

⁹Uu-duu zóó, 'yéjí-Tayii ka tú'ud ba ví ye kan zóó, voo 'waapád.

¹⁰Amáa nán súggí-uu-dɛn gug vu-hɔ péjím. Tow uu-kan hɛn tóó nán ba séen vu-wulí-né téé, uu-dó ba'ad diyáakərə súu.

11 Wakéé, vu-ám, uu-mbaa duulí-na'a; uu-dáb moo bíd vu-sá; uu-mbaa nán moo taalí-duulí-na'a, uu-'yé zóó, yag talí-voovulí.

12 f wayée woo máa, a éé kéé, dágá, a gaa waa woo vu-tulí, kan nán kii woolí-vu-ám.

13 Diyáakərə íkuu-kó ba'ad voo duulí-na'a máa, vún nuṅ na"é, wulí, vún pa moo de"é, na'a yúu zóó, 'yéí-voovoo Yesu Krístu woolí-yelé.

Hən gbọọ Tayii ka yuggu-má nɔ

14 Kán taa bi laam hólé, háńá yé nɔ sɪ', mí bíńda mó ɖerwəl ye péń.

15 Amáa tow ɔn laan van né tée, món hɔ ɖerwəl yelí, món gaa mbaalí-kan zig Tayii woo, wu-nán súggí-Tayii í-záad woo yé vu-yu. Eglízə wu-mbaa kó í-gimsígi kan lig dɔɔ ka tíd moo yéń máa wɔɔ.

16 Moo yéńne, hən Tayii ka yug, kaa duu ví ye, hən gbọọ! Wu-vúd ya kan fód, nánán; yigid Tayii woo tú' ba wu-kó hən híjíjí Tayii woo; maleeka vu-hogɔ; nán vu-pad, zig nán tóo vu-moo moo yúu woolí; nán vu-fẹẹ moo woo hágá yelí; ma Tayii be dɔɔɔ a mbaa biilí be"í.

1 Timótee 4

Nán moo vbád tú"í vu-yu

1 Amáa yigid Tayii woo ɔ la had, bá' sí'íd vulí-tée nán zóó, 'yéí-tóo ba vún kéé zóó, 'yéí-voovoo gbɔ, ba vún éé, tóg yúu moo vbád tú"í, kan hən tú"í yigid bíd voo vu,

2 ba vún dɔd yúu voo ya hən tú"í nán zóó, víjig voolí-kan nán vbád voolí-ám; ba vún gaa ba bin kó hən bíddi, amáa vún káj kólí.

3 Nán ye vu-ɔ kéé, éelí-ba duu-né, ba maa hən lálí-tóo vu-keɛléé ám. Amáa Tayii yib hən ye vu, moo nán zóó, 'yéí-kuu-gaa moo yéń Tayii woo máa, uu-dən Tayii nag wulí-tée, uu-lá.

4 Hən Tayii ka yib 'waapád máa maa hən duu-méń. Hən tóo maan keɛlé, wulí-né, amáa nán ka di lálí-tée, a dən Tayii nag ám,

5 moo moo Tayii woo, kan moo kaa ɔd Tayii máa, tiiwu-sí-hən duu-ú.

Nán ba'ad duu-Yesu Krístu woo nɔ

6 Am tú'ud da ba ví kirtén vu-hən ye vu-tée, món mbaa nán ba'ad duu-Yesu Krístu woo, tée món tú' ba bin nuṅ hən lálí-duu-yúu zóó, 'yéí, kan moo yéń tú"í kám duuwu-yelí-ye sú'ú.

7 Amáa am há' moo pa'ané yəṅ voo kuu-há' zóó, 'yéí-Yesu woolí-ye la ú; am sən fód, kó hən i tɔn kan Tayii wulí,

⁸moo espóor kólí-máa, gug duu-waaná"ó, amáa hɛn tɔɔg kólí-kan Tayɪ máa, wu-duu mba hɛn 'waapád. Wúh pú-ba ví vágád duu-hágá yelí, kan vágád í-káákáá Tayɪ woolí-tíh áh.

⁹Moo yéh wu-yɛ nɔ, wu-moo fɛɛlé, kan zóó-baa ví 'waapád.

¹⁰Moo woo nɔ ba kó ví ba'ad kan néélé, baa ví yɔ, moo ba 'yé ví zóó-baa ví di Tayɪ í-záɔd yɛ woolí. Wu-í-sɛnné nán voo 'waapád, amáa sɛd nán zóó, 'yé-í-vu-mba.

¹¹Tée am gagad nán vu-moo yɛ ó, mó tú'ud vu-ú!

¹²Kóó kám náásáh yɛ nɔ sɪ', am gbo nán tóó a béem sá. Am kó hɛn nán zóó, 'yé-í-wu-kó duu má nɔ. Am tú'ud vu-moo móólé, yagá, kan mbaalí-móó, kan zóó, nán kólí, kan zóó, 'yé-í, kan mbaalí-duu-móó áh.

¹³Am baa záhga debtere Tayɪ woo ya zo"í, mó ta'ad ɔd nán vu, mó tú' moo Tayɪ woo áh, mí laa dilí.

¹⁴Am béé hɛn púlí-yigid Tayɪ woo ka púm yɛ sá. Púm hɛn yɛ vu-kó í-anábi ku-ɔ wɔgɔ, sey í-nii súggí-ku-ha'am nag yɛlé.

¹⁵Am sɛn fóó kó hɛn yɛ vu, moo háá nán wu-hɔ ba'ad kám di kólí-laan tíh tíh yɛ ó.

¹⁶Tée am gág fóó móó, kan hɛn tú"í móó áh; am nda doo wulí-duwí-na'a. Tow am kó í-yɔgɔ téé, aga món sɛd fóó móó, kan nán ku-ki moo móó yɛ vu-áh.

1 Timótee 5

Ba'ad Timótee a kóó nán zóó, 'yé-í-vu-má nɔ

¹Am sée í-gbɔɔnaa vu-sá, amáa am hɔ vu-kó í-ba' móó vu-wɔgɔ. Am 'yé náásaa vu-kó í-dag sáh vu-wɔgɔ.

²Am hɔ wakéé, gbɔɔnaa vu-kó í-na' móó vu-wɔgɔ áh. Am hɔ náá gíb vu-kó í-dam kéé, vu-wɔgɔ, am gág kan mbaalí-móó ó!

³Am hɔ wakéé, yɛd yéh vu-kó í-wakéé, yɛd vu-wɔgɔ.

⁴Amáa tow wakéé, yɛd tóó ka di kan waa vu, tóó téé, ka di kan a' woo vu-tée, am tú'ud í-yɛ vu-wu-na' nán voo vu, wu-vɛ' hɛn duu-kód í-háɔlé, voo vu, kan a' voo vu, kan aa yée vu-áh, moo hɛn ka tɔɔd Tayɪ máa, wu-yɛ nɔ.

⁵Wakéé, í-yɛd yéh, nán gbɔ"é, woo ka pé-í-máa, 'yé sí-dén zóó, woo Tayɪ woolí-ú, ɔd Tayɪ moo mbaan wulí-vid kan záɔɔ áh.

⁶Amáa wakéé, yɛd, í-ka mbaa woo hɛn híllí hágá yɛ wulí-máa, kóó a mbaa záɔd-í-sɪ', nɔ zóó, woolí-sú-ú.

⁷Hɛn am ɔd vu-máa, wu-yɛ nɔ, moo wu-kó hɛn nán tóó a sée vu-wulí-máa sá.

- 8Tow nán tóó a taan nán woo vu-né, kan nán kii woolí-vu-ám né téé, nán woo zóó, 'yéí-woo 'wáawu-sú'ú, téé duu kó hən bíd mba sí-nán gaa Tayii sá vu-ú-ám.
- 9Tow wakéé, yed ka di kan ve' vo' gúú, ká a éé wəə, di dágá téé, ʒm bínda yéé woo sʒam wakéé, yed voolí.
- 10Téé uu-gaa ba wakéé, ba'ad duu-kólí, ba ka tu-waa woo vu-duuí-na'a, ba ka feɛ gáá vu-duuí-na'a máa ám, ba ka tɛ nán Tayii woo vu-doo, ba ka maa daga ku-duun vu-kan moo, ba ka kó déh ba'ad duu-vu-má nɔ.
- 11ʒmáa ʒm bɛ wakéé, yed náá gíb vu-sá, moo sey tóólí-ka vun kée Krístu gbo moo hən hííjí voo, ka vun duu éé wəə, tóó ám.
- 12Téé kan tiid vu-hən yʒg talí-buuní voo yelé,
- 13Téé ka vun baa kúgú déh mbaalí-té', ka vun baa 'yéí daa yúba yúba kii vulí, ʒmáa 'yéímnée té''i péí-ám, ʒmáa ka vun laan kan moo vu-béené ɔlé, ka vun kó hən ka maan kólí-né, ka vun moo moo í-ka maan ɔlé né máa vu-ám.
- 14Moo woo nɔ, mí híí wakéé, yed í-náá gíb uu-duu éé wəə, uu-hʒa waa, uu-tu-kii voo, téé nán maag baa ví vún nugun hɪnaa moo bíd moolé, yúú baa vílí ní.
- 15Ma wakéé, yed tóó vu-hí' duu sí-Seedánnó.
- 16ʒmáa tow wakéé, zóó, 'yéí- tóó ka di kan wakéé, yed ka mem woo nɔ téé, a maawɔ ó, moo ba'ad yúú woolí-a təə nán súggí-vu-sá. Téé nán súggí-vún nuɲ néelé, tu-wakéé, yed yéí ku-kan nán péí-máa vu.
- 17 Í nii súggí-ku-dii ba'ad duuí-na'a máa, uu-súú-vu-hən ha'an do' idú, ʒmáa nán í-ku-pa moo Tayii, ku-tú' moo ám máa í-voo a wu-mba.
- 18Moo Tayii ɔ: “Kám bɛ ndaa kón ba'ad kɔɔgí-téé, ʒm gbo'odu-kéə saa yʒgá sá.” Duu ɔ: “Maa nán ba'ad ba nuɲ hən súuí-woo ú.”
- 19Nán ku-doo í-nii súggí-tóó téé, ʒm feɛ moo woo háɲá sá. Séy nán idú, tóó téé tʒanó uu-ɔ ba moo yéíne péí.
- 20Í ku-kó hən bíd laa tíɲ téé, ʒm séé vu-zuu sʒam nán súggí-voolí-zo''í, moo nán tóó uu-hɔ téé, vún ndɔg hən bíd kólí.
- 21Mí ɔm de''é, na'a tíɲ Tayii woolí, kan tíɲ Yesu Krístu woolí, kan tíɲ maleeka Tayii woo voolí-ám, ʒm duu moo tú''í míí ye vu, ʒm sɛ' moo kan kʒalé, sá, tóó téé moo dag gbooi sá ám.
- 22ʒm ha'ad nán tóó nag moo ba'ad í-nii kólí-vaɲná sá. ʒm yug hən bíd kólí-nán tóó woo sá. ʒm mbaa móó duuí-na'a.
- 23ʒm baa zɔ déh mamme kəd sá, ʒmáa ʒm zɔ doo waaná'ná', moo búú móó a kó ba'ad duu-ám, moo kám mbaan kan hɔɔ bə' bə' ye nɔ.
- 24Hən bíd kólí-nán tóó voo ba hɔ gaa la vaɲná, ma vu-laa ná ya moo sɛ''é, né, ʒmáa í-nán tóó voo, ba sɛ' vu-moo ma, ba gaa pigim.

²⁵Ba'ad duu-kólí-ám, ba họ gaa vu-la. Kóó aa họn tóó vu-zuu-pélélé né sị', vún yúgu-né ám.

1 Timótee 6

¹Gba'a uu-na' í buulí voo vu-duulí-na'a ó, moo nán tóó a haa Tayi, uu-haa dug yúú moo tú"í baa vílí ám sá!

²Í buulí gba'a voo uu-nán zóó, 'yéí-vu-yu-tée, gba'a uu-béé vu-moo ba vun da bi nii vu-yu-sá. Amáa maa ba vun duu kóó vu-ba'ad duulí-na'a ám, moo nán ku-kóó vu-ba'ad yẹ, vu-nán zóó, 'yéí-vu-yu, vu-híjín ám.

Moo tú"í vbád vu, kan họn naa déń kəd vu-yu-

Am tú' moo yúú moo yelí, mó gagad nán vu-ám.

³Tow nán tóó a tú' moo í-woo kəd, a duun moo tú"í yéń í-'yéí-baa ví Yesu Křistu woo, kan moo tú"í yúú họnaa Tayi duulí baa ví yelé, né téé,

⁴na' yúúí, gaan họn tóó né ám, di kan zóó, moo fáńé kan háńnée. Zóó, yẹ wu-baa kó, ma nán vu-sú-zóó, họn daga voolí, vu-món moo, vu-haa dug, vu-taa moo bíđ.

⁵Moo fáńé síjín voolí-yagá, né, vu-di kan moo taalí-bíđ ku-gbo moo yéń yẹ. Vu-taa Tayi duulí máa, ba họn naa nuní.

⁶Moo yéńne, moo Tayi duulí máa, họn naa gboq tóó nɔ, tow zóó, a de' ba kan họn í-kaa nuη vu-ú-té nɔ.

⁷Ba yaan ví kan họn waaná' aga hágá yelí-né. Bán duu paη ví họn tóó laan pig nɔmmé né ám.

⁸Moo woo nɔ, tow aa nuη ví họn lálí-kan saam téé, ba de' ví zóó, wulí-'wáa yẹ.

⁹Amáa í-kuu-híj voo naa kólí-máa, vu-dɔd voo yúú họn zo"ńí-kó í-nán ka dɔd yúú ség vэгéí-máa wɔgɔ. Ma vu-soo họn paη vu, vu-híj họn bíđ vu-kólí, kan họn bíđ ka pin nán vu-laan ya línnelé, kan ya tunníj yẹ.

¹⁰Síde híjílí wu-paη họn bíđ vu-'waapád kėdkėd! Nán tóó ku-'yé zóó, voo wulí máa, vu-ti la, vu-duu 'yéń sí-zóó, voo Tayi wulí-né, ma vu-dɔd yúú voo ya họn ndógóné vulí-buulí-na'a.

Pól gagad Timótee moo ám

¹¹Amáa í-móó, nán Tayi woo, am ndɔg họn yẹ vu-la ú! Am seń fọó kó họn híjílí Tayi woo nɔ, am duuwu-duulí-na'a, am 'yé zóó, móó wulí, am kó zóó, nán, am ma' zóó, am mbaa kan zóó, ká'adi.

¹²Am nda doo zóó, 'yéí-móólé, duulí-na'a, am be vágád káákáá Tayi wulí, moo Tayi ká beem am nuη vágád yẹ kan bi, sey ká kám tú' zóó, 'yéí-móó tíń nánán buulí-na'a voolí-yelé,

- 13 Mí ɔm tíh Tayii ka 'yé hɛn vu-záɔdná máa woolí, kan tíh Yesu Krístu ka du-
yag duwí-na'a yúú zóó, 'yéí-woolí-tíh Pilád woolí-yélé, mí ɔm
- 14 ɔm duu dooká míí yɛ, ɔm kó hɛn víig tóó sá, ɔm kó hɛn tóó nán tóó a séem
wulí-sá háá a yá bá' í 'yéí-baa ví Yesu Krístu woo a fíí ya wulí.
- 15 Wúh yaa sey Tayii ka mbóg máalé, Tayii í-zóó dɛ"é, wu-gbanii gbɔɔ kəd. Tayii
wu-mbaa gbanii yúú gbanii voolí, wu-í 'yéí-í 'yéí-voó ám,
- 16 wu-dágá wu-nɔɔ né. Wu-mbaa ya túlí tóólí; nán tóó wúh séen la wulí-né. Nán
tóó hɔnɔ lá kan nóc né, wúh di kan néélé, hɔnɔ né ám. Ba na' ví Tayii, wu-
mba hɛn 'waapád háá káákáá. Aamén.
- 17 ɔm ɔd nán naa hágá yelí-vu-wu-na' yúú voo yúú hɛn naa voo wulí-sá. Ɔu-'yé
zóó voo wulí-sá ám, moo wúh di 'wánée. ɔmáa wu-'yé zóó voo Tayii woolí-
dágá, wu-pú-ba ví hɛn 'waapád buwí-na'a moo aa kón ví ba'ad wulí.
- 18 ɔm ɔd vu-wu kó hɛn duwí, wu kó ba'ad duu-záɔná, wu kó sig kɔm sá, wu-pú-
daga vu-hɛn ám.
- 19 Tée wúh sug hɛn naa duu-tóó í-a mbaa káákáá moo wu-nuɔ vágád káákáá í
dén kəd máa wulí.
- 20 Timótée, ɔm tu-moo tú"í ku-gbɔm nagá duwí-na'a yɛ ó. ɔm ki moo dámné
lee vu-sá, kan moo faalí-vbád nán ku-ɔ bin nán hɛn gaalí yɛ voo sá ám.
- 21 Nán í-tóó ku-duu moo yɛ vu-máa, vu-kée zóó 'yéí-yéí voo gbɔ sú'ú. Tayii a
kód ví zóó nánne.

2 Timotée

2 Timotée 1

Hɛn vá"ù

¹Mí Póllu, waa ba'ad Yesu Krístu woo nɔ, moo Tayɛ hĩĩ bi 'yén í-yogɔ. Tayɛ gbɔn moo palí-nagá yúú wágád káákáá Tayɛ woolí, ka ta yag wulí-yɛ, hĩĩ aa nunɔ vɛ yúú Yesu Krístu woolí.

²Timotée, waa hĩĩlĩ míí, míí ba'am dɛrwɛl yɛ. Ba'á Tayɛ, vu-kan Yesu Krístu í 'yéíí-baa vɛ wu-kóm zóó, nán, wu-hɔ girín gaam, wu-'yéɛm am mbaa ká'adi.

Nag dɛné kan zóó ziginí yúú hɛn fóó sɛnnélé

³Mí dɛn Tayɛ nag yúú móólé, mí baa taam bé' bé' vid kan zágá áɛ, sey kán did Tayɛ moo ɔlé, té nɔ. Mí diddu-ba'ad kólí-kó í-an yéé kúu-kó máa wɔgɔ; mí mbaa páá tíj Tayɛ woolí.

⁴Kán taa kán móó yɛ téé, mí hĩĩ bi hɔm nólé, zóó a ká'ánó.

⁵Mí duu taa zóó 'yéíí-yéíí máa ka di móólé, yɛ, zóó 'yéíí-yɛ a' móó Lowís ká di kannɔ áɛ, kan na' móó Ewnís áɛ. Mí gaa zóó 'yéíí-yɛ wu-di zóó móólé 'yá'á yɛ áɛ.

⁶Moo woo nɔ ma, mí duu ta'ad ɔm, am tíd hɛn yigid Tayɛ woo kán ha'am nag ma, ka púm wulí-yɛ duulí-na'a,

⁷moo yigid Tayɛ ka pú-ba vɛ yɛ tiin ba vɛ nán ya' né. Amáa pú-ba vɛ néélé, kan zóó nán, kan zóó tɔɔ áɛ.

⁸Moo woo nɔ, séɛm a kóm moo í 'yéíí-baa vɛ woo tú"í sá. Kóó ku-dɔn púúsinalé, moo woo yɛ nɔ sɛ, séɛm a duu kóm yúú míílĩ sá áɛ, amáa am fɛɛ hɛn ndóɔné yúú moo tɔɔ 'manɛ; Tayɛ wún púm néélé, hɛn yɛ kólí-áɛ.

⁹Wu-sɛd ba vɛ, wu-bee ba vɛ moo aa mbaa vɛ zig bii nu, amáa moo ba'ad baa vɛ nu pélí, séy yúú moo mbóggí-woo, kan zóó nán woo yɛ nɔ. Ká dɛn kóɔ ba vɛ sí-zóó nán yɛ yúú Yesu Krístu woolí, sey ka yim ná hág né máalé.

¹⁰Tú'ud ba vɛ sí-hɛn woo 'yá'á yɛ yúú nímní Yesu Krístu í-sɛnné baa vɛ woo nɔmmé yɛlé, ó, Yesu wu-'waa néélé, nɔm woo; yúú moo tɔɔ 'manɛ ka pɛn yaan yɛlé, tú'ud ba vɛ mbaalí-í-nɔm a dɔn wulí-né máa áɛ.

¹¹Tayɛ gbɔn ba'ad moo tɔɔ 'manɛ palí-yɛ nagá, moo mbaalí-waa ba'ad, kan moo Tayɛ tú"í áɛ.

¹²Moo woo nɔ ma, mí nun hɛn ndóɔné yɛ, amáa séɛm tóó kón mí ní, moo mí gaa í-kán 'yé zóó, míí woolí-yɛ ó. Mí gaa wún di kan néélé, tu-hɛn ka gbɔn nagá yɛ ú, háá zágá woo wún yá.

¹³Am duu moo yéíí kám ki míílĩ yɛ vu; am nda doo zóó 'yéíí-kan zóó nán kaa nun vɛ Yesu Krístu woolí-yɛ nɔ.

14 ʔm tu-moo tú"í duu-kuu-gbom nagá ye, kan néélé, yigid Tayi woo ka di baa vílí ye nɔ.

15 Mɔ́ gaa nán hág Aazíilí 'waapád vu-kée gbom sú'ú. Sɔ́m voolí-máa, Fizél vu-kan Heemozén vu-yu.

16 f' yéí-a hɔ́ gím gaad nán Onesifoo woo vu, moo baa kɔ́'ɔ́n zó'ó, sey tóólí-buulí-na'a. Sé'm kónnɔ́ moo dág mí lig púúsinalé, yelí-né á'm,

17 ɔ́máa sey ka yɔ́ kaa Rómalé, máa, pi zó'ó, soon há'ɔ́ ya nugun.

18 f' yéí-a hɔ́ gím gaadu-zá'gá fiini woolí-ú. Mɔ́ gaa duulí-na'a ba'ad máa ka kón kaa Eféezílí-na'a ye ó.

2 Timótee 2

Só'oze ta yag buu sá Yesu Krístu woo nɔ

1 Moo woo nɔ, waa míí, ɔ́m zigin zó'ó, yúú zó'ó, nán kaa nuɲ ví yúú Yesu Krístu woolí-yelé!

2 Hɛ́n kám ki, kán pa la dúú zo"í-yɛ, ɔ́m duu tú'ud nán yé'ɲ tóó vu-moo uu-duu tú'ud nán tóó vu-á'm.

3 ʔm fɛ́ɛ hɛ́n ndó'gɔ́né ka' í-móó yelé, kó í-só'oze ta yag buu sá tóó Yesu Krístu woolí-máa wɔ'gɔ.

4 Nán ka dó ba'ad só'oze tée, dɔ́n woo yag yúú mbaalí-nán kaa voolí-né, moo a tɔ'ɔd í-nii bii nu.

5 Nán tóó a ke dɔ'g duun dooká dɔ'g kelí-né tée, wúh nugun hɛ́n súwílí-né.

6 Nán ka baa hɛ́n máa, maa ba dɛ́ɲ nuɲ hɛ́n bab ka' í-woo tí'ɲ pé'ɲ.

7 ʔm taa moo máa kán ɔ́m ye vu-ú, moo í 'yéí-wúh kó mɔ́h ki gaa 'waapád.

8 ʔm taa Daavíd aa yée, Yesu Krístu ka ní'm nɔ́mmé, kán pa moo tɔ'ɔ 'man woo ye nɔ.

9 Moo woo nɔ ma, kán nuɲ hɛ́n ndó'gɔ́né, kuu-ga'an kan dág kó í-nán hɛ́n bíd kó'í-tóó wɔ'gɔ ye nɔ. ʔmáa vu-ga'an moo Tayi woo nɔ né.

10 Moo woo nɔ, mí ma' zó'ó, yúú hɛ́n 'waapáddí, moo nán í-Tayi ka yee vu-máa voo nɔ, moo uu-séd yúú Yesu Krístu woolí, uu-nuɲ mbaalí-káákáá na"é, na'a á'm.

11 Moo ye vu-moo yé'ɲne: “Aa súg nɔ́ ví kannɔ́ á'm tée, bán duu nuɲ ví vágád kannɔ́ á'm;

12 aa ma' ví zó'ó, tée, bán súg waa ví gban kannɔ́ á'm; aa suuwu-ví tée, wúh suu-ba ví á'm;

13 tow aa buu ví yag talí-baa ví tée, aga ta yag buun woo né, moo wúh suu fɔ'ó, woo né.”

Nán ba'ad kuu-guggu-ho duu-na'a má no

- 14 ʔm duu ta'ad ɔd nán vu-tíj Tayi woolí, uu-fáñ moo yúú moo moolé, too vulí-sá. Moo fáñé yɛ vu-kón hɛn duu-too né, ʔmáa vu-á nán kuu-ki máa vu-yu.
- 15 ʔm sɛn fóó, kó ba'ad duu-ka tɔɔd Tayi má no. ʔm kó ba'ad moo sérn a kóm vulí-sá, ʔmáa ʔm tú' moo í-yéñne kəd.
- 16 ʔm tii tóg ki la moo pa'ané lee kuu-duun zóó, 'yéí-baa ví ní yɛ vu-sá, moo nán í-kuu-baa moo moo yɛ, vu-híín kan Tayi laa tíj tíj.
- 17 Moo moolé, nán yɛ voo mbaa kó í-hɛn hú'í-ka lá nán fóó, woo máa wɔɔ. Sʔam voolí-máa, Himenée vu-kan Filédu.
- 18 Vu-ma moo yéñ gbo sú'ú, vu-ɔ nímní nɔmmé baa ví ba yʔ sú'ú, vu-zo' nán vu-buulí-na'a.
- 19 ʔmáa lig dɔɔ Tayi woo ka pɛd yɛ dii mbaa woo néélé, na'a. Moo kuu-bínda yúú lig dɔɔ woolí-máa uu-yɛ no: “í 'yéí-Tayi gaa nán woo vu-ú;” ma vu-duu bínda vulí-ám: “Nán í-kuu-ɔ bin nán í 'yéí-woo vu-yu-máa, uu-gbo hɛn bíd kólí-la ú.”
- 20 Kii nán naa voolí-máa, vu-'yéén dǎn tasaw dɔ' vu, kan tasaw nú' bal vu-yu-dágá né, ʔmáa vu-'yéé dǎg vu, kan gbág vu-ám. í too vu-moo nán gbɔɔ voo vu-yu, ʔmáa í too vu-moo nán lee voo no.
- 21 Tow nán too a gbo hɛn bíd yɛ vu-kólí-tée, wún mbaa kó í-tasaw gáálí-yɛ wɔɔ, wún mbaad dǎn í-hɛn aga, wún mbaa bǎ' moo ba'ad duu-'waapád uu-kólí.
- 22 ʔm ndɔg hɛn hííí náásaa voo la ú, ʔmáa ʔm soo hɛn Tayi ka híí máa, kan zóó 'yéí-kan zóó, nán, kan tɔnné kan nán í-kuu-ɔ ba bin nán í 'yéí-woo vu-yu-kan zóó 'waapád máa vu.
- 23 ʔm kée moo yʔ fanné máa gbo la woo zulí, moo mó gaa hɛn í-yɛ ba woo hɛn yʔ soolí.
- 24 ʔmáa nán ba'ad í 'yéí-woo a kó yʔ sá, ʔmáa a mbaa kan zóó, ká'ad sʔam nán 'waapád voolí. A baa tú'ud vu-moo, a ma' zóó.
- 25 A tú'ud nán moo faalí-vu-moo kan zóó, tɔɔ. Too tée Tayi wún tii zóó, voo, wún gaa moo yéñ ám.
- 26 Tée wún séd nag Seedán woolí-kó í-kuu-ka tɔ'oy ndowwí-wɔɔ, moo Seedán buu vu, uu-kó hɛn hííí bii nu.

2 Timótee 3

Bá' sí'íd vu-yu

- 1 ʔm gaa duulí-na'a, bá' sí'íd vulí-tée, mbaalí-vún tǎé ú,

- ²moo nán vún híj dǎn fǒǒ, voo nǒ, vún híj síide vu, vún dáb moo yúú fǒǒ, voolí, vún na' yúú, vún haa Tayii, vún béé í-hǎǎlé, voo vu, vún gaan nag dǎné né, vún béé hǎn Tayii woo vu,
- ³vún lín mba hǎn, vún hǒ gím gaan daga vu- né, vún líd daga vu- yég, vún tun fǒǒ, voo né, vún kó zǒǒ bíd, vún máh hǎn duu- kólí,
- ⁴vún dǎn hǎn, vún taan moo né, vún na' yúú mba kǎb, vún híj hǎn híjílí voo vu- mba Tayii.
- ⁵Ba hǒ vu- la nán Tayii ndǒggǐ, ǎmáa vu- ma néélé, woo. ǎm dǒn kan vu- sá.
- ⁶Sǎǎm nán yǎ voolí- máa, tóó vu- dǒ duu ligí ligí, vu- baa zo' wakéǎ, kuu- née né, kuu- kó hǎn bíd na'a, kuu- duu hǎn híjílí voo,
- ⁷kuu- baa kúgú moo Tayii mbaan wulí, ǎmáa kuu- gaan moo yǎn woo né sǎm máa vu.
- ⁸Nán yǎ vu- lúú moo kan moo yǎn kó í- Zanés vu- kan Zambéréé kuu- lúú moo kan Múúsa máa wǒǒ. Moo taalí- voo líd súú; zǒǒ, 'yéí- voo yǎ hǎn lee tóó nǒ ǎm.
- ⁹ǎmáa vún laan sí- tíj né, moo nán 'waapád vún gaa vu, ba vun kó hǎn yǎn kó í- Zanés vu- kan Zambéréé yǎ wǒǒ.

Hǎn gagané í- sí'íd vu- yu

- ¹⁰Aga í- móó, mó gaa sí- moo tú"í míí, kan mbaalí- míí, kan moo taalí- míí, kan zǒǒ, 'yéí- míí, kan zǒǒ, zǐílí míí, kan zǒǒ, nán míí, kan zǒǒ, néélé, míí,
- ¹¹kan moo kuu- duun mí máa vu, kan hǎn ndǒgǎné míí vu- ǎmǎmó. Mó gaa hǎn kuu- kón na'a kaa Anǎíósdí, kan Ikónné, kan Lístalí- máa vu- ǎm. Hǎn yǎ vu, mí ma' zǒǒ, wulí, ma í- 'yéí- sǎn wulí- 'waapád.
- ¹²Dí í- yǒǒ; nán 'waapád kuu- bi duu Tayii kan zǒǒ, voo 'waapád, kan yég Yesu Krístu woo máa, vún duun vu- kan moo í- yǒǒ ǎm.
- ¹³ǎmáa nán bíd vu- kan nán vbád vu, vún laa tíj tíj kan ba'ad bíd voo yǎ vu. Vún zo' nán vu- bǎǎ, vún súg bǎǎ ǎm.
- ¹⁴ǎmáa í- móó máa, ǎm nda móó doo hǎn kám kúgú, kám 'yé zǒǒ, wulí- 'waapád yǎlé, moo mó gaa nán ka tú'um hǎn yǎ ǎm.
- ¹⁵Mó gaa debtere Tayii woo diga náásǎj móólé, súú. Wúhǎn tú'um hǎn, ma món gaa hǎnaa sénné yúú zǒǒ, 'yéí- Yesu Krístu woolí- máa.
- ¹⁶Debtere Tayii woo 'waapád, moo woo yaa Tayii woolí. Wu- tú' moo yǎn, wu- há' moo vbád vu, wu- sǎ' hǎn kǎǎg nán voo vu, wu- tú'ud vu- u- mbaa kó í- Tayii ka híj máa wǒǒ,
- ¹⁷moo nán Tayii woo u- nuǎ néélé, u- mbǒg zǒǒ, voo moo ba'ad duu- vu- kólí- 'waapád.

2 Timǎté 4

¹Mí ɔm de"é, na'a tíj Tayii woolí, kan tíj Yesu Krístu í a di moo sə"é, yúú nán zágad woolí, kan í nom vu-yə woolí, mí ɔm kan fiini Yesu woo, kan gbanj waali woolí-ám, mí ɔm

²Am pa moo Tayii, am nda doo wuli-zagga duuli, kan zagga biddi-ám. Am gagad nán vu, mó sée vu, mó zigid vu-zóó, mó tú'ud vu-kan zóó, ká'ad í déh kəd má nɔ.

³Sey tooí-tée nán vuh ma'an zóó, moo moo yéj tú"í kilí ní, amáa vuh duu hen hiji dán voo nɔ, vuh sug dúú nán hen tú"í voo vu, moo uu-tú'ud bi hen kuu-hiji kilí má nɔ.

⁴Vuh duu kin sí-moo yéj né, vuh vé' la 'yé tóg moo pa'ané vbád vuí.

⁵Amáa í-móó, am pí-fóó, móó yúú hen 'waapáddí. Am ma' zóó, yúú hen ndógoné vuí, mó kó ba'ad moo toq 'manj palí, mó kó ba'ad móó si' la gbug.

⁶Í míí máa, zaa vuh ha' sí-fóó, míí kó í hen ha"í-wogó ú. Bá' nom míí yá sú'ú.

⁷Mí kó ba'ad néélé, na'a kó í sii wogó sú'ú. Mí ke dug yá sí-ya sí'ídí ú. Zóó, 'yéí míí 'wáa né ám.

⁸Yá'a ye máa, hen súwí- míí wu-din laalí; wu-mestawel toqog. Í 'yéí, í moo yéj sə"é, wuhno pún zagga woolí. Wuh pún míw dágá né, amáa wuh pú-nán í-uu-laa zagga fiini woo kan zóó, de"é, máa vu-ám.

Pól tú' moo fóó woolí

⁹Am ha fóó, yaa vanjá,

¹⁰moo Demás kée gbɔn sú'ú; hiji déh hen hágá ye vu-yu, laa di kaa Tesalonííj. Keresén laa di woo hág Galáddí; Tíd laa di woo hág Dalmáadí.

¹¹Lúg wu-kée kan mí yelí-dágá. Am panj Márkus nagá, ví yaa ám, moo mí hiji a maan ba'ad kólí-yelí.

¹²Mí ba' Tisíg la di kaa Efézí.

¹³Am yaa téé, mó be sɔam hɔm míí kán gbɔ kaa Trowáddí-yə panj ya nagá, di Karpús woolí. Am panj debtere vu-ám, am zán debtere í-kóó, ye vu-sá ám.

¹⁴Nanj Alegzájndərə duun mí kan moo duun déh né, amáa í 'yéí-wuh súwuwú ba'ad woo yelí-ó.

¹⁵Am gággu-ú. Há' moo tú"í baa ví ye duun déh né.

¹⁶Sey kán dəj kpad yag míí máa, nán baa ví too maan mí dágá aga né, amáa ya voo 'waapád vu-kée gbɔn. Máa Tayii a 'yéí vu-moo woo zóó, sá!

¹⁷Amáa aga í 'yéí-wu-maan, wu-pún néélé, ám, moo an pa moo yag ba'ad ye de"é, na'a, háj, nán gaa Tayii sá vu-'waapád uu-ki ú. Mí sód yag kəə woolí-ám.

18ǃ 'yéíí-wúń sən ba'ad bíd wuíí-'waapád, wúń dən gbaŋ waalí-woolí-be"í. Ba na"o ví háǎ káákáá, aamén.

Hən vá"í-sí'ídi

19ǃm vá' Prisíl wuíí, kan Akíla, kan Onesifóo kan nán kíi woolí-vu-ám.

20Erás ká mbaa di kaa Koríntilí. Ká mí gbo Trofím ud họo di kaa Miléelí.

21ǃm ha fój, yaa vaŋná ma zó'od a kó. Ebulúu, kan Pudén, kan Linúd, kan Kolodía kan da ba ví kirtén tóo vu-'waapád vu-vá'am wuíí.

22ǃ 'yéíí-baa ví a mbaa kan mó ó. Tayii a kód ví zój, nánne.

Tíd

Tíd 1

Hẹn vá"ù

¹Mí Póllu, nán ba'ad Tayi wo, kan waa ba'ad Yesu Krístu wo nɔ. Tayi 'yén moo ɗɗ nán ka yee vu-máa vu-laan zóó, 'yéllí, ɗɗ tú'ud vu-moo yéñ, moo Tayi baa ví ka tú' ye nɔ.

²Tée uu 'yé zóó, voo ba bíñ nuɗ vágád káákáá Tayi woolí. Tayi kón vbád né, ká wu-dɗɗ tad ba ví yag wulí-tíh, ma yib hẹn vu-pigim.

³Záɗa ka híj wulí-máa, vud hẹn woo tú' wulí-sú'ú, ma mí vud tú' kan moo ka 'yén yagá kó í Tayi í-sənné baa ví ka mbóg ye wogo.

⁴Tíd, waa míi kán haam kan zóó, 'yéllí-baa ví ye, míi ba'am ɗerwəl ye. Ba'a Tayi, vu-kan Yesu Krístu í-sənné baa ví, uu-kóm zóó, nán, uu 'yém am mbaa ká'adi.

Ba'ad Pól ka gbɔd Tíd hág Keréddí-má nɔ

⁵Mí gbɔm hág Keréddí, moo am mbóg hẹn í-kuu-kée wulí-máa vu-yu, moo am mbóg í-nii súggí-vu-duu kaalí-kaalí-kó í-kán om ye wogo.

⁶Í nii súggí-máa, a kó hẹn too nán uu-séewu-wulí-sá, a éé kéé, dáɗa, waa woo uu-mbaa nán zóó, 'yéllí, uu-kó hẹn táhɗa sá, uu-ɗogó, tóg sá.

⁷Í nii ba'ad diilí a kó dɗn Tayi wu-ba'ad. Moo woo nɔ, a kó hẹn too nán uu-séewu-wulí-máa sá. A na' yúu sá, a kó zóó, yéé, vaɗná sá. A kíi doo sá, a kó yag sá, a tá kan siide sá.

⁸Amáa a feɗ gáa vu-duwí-na'a, a híj hẹn duu-wu-kólí, a taa moo duwí-na'a, a kó hẹn híjílí Tayi wo, a 'yé zóó, woolí-'waapád, a pí-fóó, woo áh.

⁹A nda doo yúu moo tú"í yéñ yúu moo Tayi woolí. Tée wún nuɗ néélé, zigid daga vu-zóó, yúu moo tú"í yéñ yelé, tée wún gaad nán moo faalí-vu-yag híjílí yúu hẹn kəɗg kólí-voo yelé, áh.

¹⁰Nán Yúúda vu-buwlí-na'a, kan nán too kuu-tii zóó, voo, ma kuu-duu ɗogó, tóg máa, vu-woo daga vu-baɗ kan moo yag voo vu.

¹¹Am gbɔd vu-hinaa uu-laan tíh kan moo ɗé, sá. Vu-kó nán zóó, 'yéllí-toó vu, vu-duu vu-kan kíi voo áh. Vu-tú' hẹn ka maan tú"í ní má nɔ, moo bi nuɗ siide wulí-ɗɔmɗɔm.

¹²Nán Keréd too, anábi voolí-saamé aga o kan fóó, woo: "Nán Keréd vu-nán vbád vu-yu-sey 'waapád; vu-lín 'yénné; vu-kó zub, vu-taa voo hẹn lálí-méñ."

¹³Amáa hẹn ka o ye moo yéñne. Moo woo nɔ am sée vu-ú, moo uu-mbaa kan zóó, 'yéllí-í-yéñne.

¹⁴Hu-sege moo pa'ané vbád nán Yúúda voo vu, kan dooká nánán kuu-kée moo yéñ gbɔ la pigim ye voo sá.

¹⁵Nán zóó, 'yéíí u- gaa hən kíb too ban sí-péíí; amáa nánán gaa Tayii sá, kan nán ku- 'yén zóó, voo Tayii woolí-né máa, hən 'waapád mbaad vu-hən vjigi, moo moo taalí-voo, kan yég zóó, voolí-máa, hən vjigi.

¹⁶Vu-ɔ ba bin gaa Tayii ú, amáa ba'ad voo tú' woo hən too kéd. Vu-maa séenéé, vu-ŋgóó, tóg mba keb, vu-di kan néélé, kón ba'ad duu-too né.

Tíd 2

Moo tú"í yéñne

¹Í móó máa, am tú' hən ka man kan moo yéñ Tayii woo má nɔ.

²Am ɔd í-gbɔɔnaa vu-u- taa moo duuí-na'a, u- mbaa duuí-na'a, u- gaa moo taalí, u- mbaa kan zóó, 'yéíí-yéñ, u- kó zóó, nán, u- ma' zóó ám.

³Am ɔd wakéé, gbɔɔnaa vu-u- mbaa kó í Tayii ka híí máa wɔɔ. U- dáb moo kéé, daa kan mɔm sá, doo a buu vu- gba'a sá ám. U- tú'ud nán vu- hən duu-kólí,

⁴u- tú'ud náá wɔɔ u- híí wɔɔ vu, kan waa vu-ám,

⁵u- taa moo duu- vu, u- mbaa duuí-na'a, u- kó ba'ad kii voolí-duuí-na'a, kan zóó tɔɔ, u- kid wɔɔ voo vu- tóg, moo nán too a moo moo bíd yúú moo Tayii woolí-sá.

⁶Tée am ɔd náásaa vu-ám, u- taa moo duuí-na'a.

⁷Mó ám, am tú'ud vu- mbaalí-duu- kan ba'ad móó yɛ. Am tú' moo Tayii woo yéñná, de"é, na'a.

⁸Am moo moo tɔɔ vu- yag móólé, moo nán too a séem wuí-sá. Tée sém wún kó nán maag baa ví vu, moo ku- hən hən bíd u- ɔn yúú baa vílí ní yɛ nɔ.

⁹Gba'a u- kid í buulí voo vu- tóg, u- kó hən ka tɔɔd vu- máa 'waapád. U- fan moo kan vu- sá,

¹⁰u- be vu- hən líw sá ám. Amáa u- kód vu- hən duu- laan tíj tíj, u- kód í buulí voo vu- ba'ad de"é, na'a, moo nán u- na' hən tú"í yúú Tayii í-sənné baa ví woolí.

¹¹Tayii tú' zóó, nán woo yúú nán voolí-'waapád, moo u- séddú.

¹²Zóó, nán yɛ tú'ud ba ví aa ma ví mbaalí-bíd baa ví, kan hííí hən hágá baa ví yɛ, moo aa mbaa ví kan moo taalí-duu, aa kó ví hən híííí Tayii woo, aa duu ví Tayii duuí-na'a hágá yelí.

¹³Moo woo nɔ ba mbaa laa ví zágɔ kaa 'yé ví zóó, wuí-yelé, Tayii gbɔɔ baa ví, kan í-sənné baa ví Yesu Krístu wún gbɔ vúd maa ba ví wuí-kan na"é, máa yɛ nɔ.

¹⁴Pú-fóó, woo moo baa ví, moo bi sɛd ba ví ya hən bíddí-'waapád, moo bi mbóg ba ví zig dán woo nɔ, aa kó ví hən vjig too sá, aa pi ví zóó, moo aa kó ví ba'ad duu má nɔ.

¹⁵Hɛn ʒm tú'ud vu-kan néélé, móó 'waapád máa wu-yɛ nɔ. ʒm zigid nán í tóó ku-ki moo móó máa vu-zóó, wulí, ʒm sée í tóó vu-wulí-ʒm. ʒm gbɔ nán tóó a béem sá.

Tíd 3

Mbaalí-kirténne

¹ʒm duu ta'ad ɔd nán kirtén vu-wu-kid nán gbɔ vu-tóg, kan í nii hág vu-ʒm. ʒu-kid vu-tóg, wu-mbaa bé' moo ba'ad duu-vu-kólí 'waapád.

²ʒu-háa nán tóó vu-sá, wu-baa yɔg sá, wu-mbaa kan zóó, tɔɔ, wu-tú' zóó, ká'ad mbaan wulí-yúú nánán voolí 'waapád.

³Ká ba mbaa ví yɔɔná, ba kin ví tóg né, ba kó ví hɛn kɛɔg vu-ʒm. Ba mbaa ví gba'aná moo hɛn hágá ye vu-híjílí, kan hɛn ku-tɔɔd ba ví ye wulí. Ba lín ví, ba sú-ví zóó hɛn da ba ví voolí, ba máh ví da ba ví vu, vu-máh ba ví ʒm.

⁴ʒmáa sey Tayii í-sənné baa ví ka tú' zóó tɔɔ woo, kan zóó nán woo moo nánán voo máa,

⁵sən ba ví moo ba'ad duu-baa ví nu ní, ʒmáa moo ka hɔ gím gaad ba ví má nɔ. Səd ba ví mam woolí-Tayii woolí; yigid Tayii woo hɔɔ ba ví 'waapád 'maɔná wulí, pú-ba ví zóó 'maɔ ʒm.

⁶Tayii pú-ba ví yigid woo buwí-na'a kan yég Yesu Krístu í-sənné baa ví woo nɔ.

⁷Yúú zóó nán woolí-ba tii tɔɔd ví Tayii sú'ú, moo aa nuɔ ví vágád káákáá kaa 'yé ví zóó woolí-yélé.

⁸Í yɛ moo yéɔne. Mí híj ʒm nda doo wulí, moo nán í-ku- 'yé zóó voo Tayii woolí-máa, wu- 'yé zóó voo moo ba'ad duu-kólí-ʒm. Hɛn yɛ wu-duu, duud nánán vu-ʒm.

⁹ʒmáa ʒm ndɔg moo fanné kan yɔg vu-ú. ʒm há' moo fanné lee vu; ʒm há' yéé aa yéé voo vu-wá"í-lúggí-na'a yɛ, kan moo fáne yúú dookálí-yɛ ʒm. Vu-voo hɛn lee vu-yu; hɛn yéɔ tóó vu-wulí-pélí.

¹⁰Nán í-ka yaan kan hɛn hi'ine yɛ, ʒm vud moo ɔddu-la do' dágá, do' idú woo tée, mó vuddu-la góh.

¹¹Mó gaa nán í-yɔgɔ yɛ ba kée hiɔnaa Tayii woo gbɔ sú'ú, hɛn bíd kólí-woo wu-tú' ba ka digi daa báɔné yɛ nɔ.

Hɛn gagané í-sí'íd vu-yu

¹²Sey ʒn ba'am la Aatemáa, tóó tée Tisíg tée, ʒm ha fóó, yaa ba kan kaa Nikopolíilí, moo mí híj bi yɔɔ mbaa wulí-sey hɔmɛ.

¹³ʒm pú-Zenás nán debtere gaalí-yɛ hɛn, kan Apoloo ʒm, moo hɛn tóó a gee vu-ya 'yéɔm voolí-sá. Tée ʒm pú-vu-kan zóó, de"éɛ.

14 Nán baa ví ɔ-kúgú ba'ad du-kólí-mbaan wufí, ɔ-kó hɛn ka maa kólí-má nɔ. Ɖ-mbaa nag lee sá.

15 Nán 'waapád kɔ-mbaa kan mí yɛ, vu-vá'am wufí. Am vá' da ba ví gboo í-zóó, 'yéí-yɛ vu-wufí-ám. Tayɪ a kó d ví zóó, nán 'waapád.

Filmón

Filmón 1

Hɛn vá"ù

1-2 Mí Póllu, vu-dɔn púúsinalé, moo kán duu Yesu Krístu ye nɔ. Í hǐǐǐ vóo Filmón, da vó ba'ad kólí, kan nán súggí kii móólé, vu-ám, vó súg kan da ba ví kirtɛn Timótée, vóo bínda ɛrweɔl ye ba'ad ví. Vó ba'ad ví da ba ví kirtɛn Apía ám, kan Aasíb, ka kód Yesu ba'ad néélé, na'a ye nɔ.

3 Ba' baa ví Tayii kan í'yéí-Yesu Krístu uu-kód ví zóó, nán, uu-'yé ví i mbaa ká'adi.

Filmón hǐǐ nán Tayii woo vu, 'yé zóó, woo Yesu woolí

4 Sey kán did Tayii míi moo ɔlé, tée, mí taam, mí ɛnno nag,

5 moo mí ki moo hǐǐ kám hǐǐ nán Tayii woo vu-ye, kan zóó, 'yéí-móó yúú í'yéí-baa ví Yesu woolí-ye nɔ.

6 Mí bá' Tayii yúú tɔnné zóó, 'yéí-baa vílí a púm néélé, am gaa hɛn duu-'waapád ka mbaad ba ví Krístu woolí-ye nɔ.

7 Dan gboo, hǐǐ móó ye ɛ'ɛn zóó, zigin kan zóó, ám, moo kám zigid nán Tayii woo vu-zóó, na'a ye nɔ.

Pól vi Filmón, moo a fɛɛ Onezím

8 Moo woo nɔ, kóo kán nuɛ néélé, 'waapád Krístu woolí-moo an om hɛn am kó ye nɔ sǐ',

9 mí hǐǐ bi vim hɛn tóo yúú hǐnní baa vílí. Í míi Pól, ku-dɔn púúsina gbɔɔnaalé, moo Yesu Krístu woolí-ye,

10 mí vim moo yúú Onezím woolí, waa míi kán haawɔ kan yég Yesu Krístu woo lig púúsinalé, yeí-ye nɔ.

11 Sey tóólí-máa, Onezím ká mbaam hɛn leená, amáa 'ya'á ye máa, tiid ba sí hɛn duu-ú.

12 Mí ba'amɔ la ye, mbaa sí-kó í-nóó míi wɔɔ.

13 Kán di la mbaalí-lig púúsinalé, moo moo tɔɔ 'maɛ ye, ká mí hǐǐ kan kón ba'ad doo móólé.

14 Amáa mí hǐǐn kólí-í-yɔɔ né, tow am sɛn né té nɔ. Mí hǐǐ am kón hɛn duu-ye kɔɔgná sá, amáa am kó kan hǐǐ móó nɔ.

15 Tóo tée, hɛn woo ká kóy ba i híin kan Onezím bá' waaná' ma, ba món duu nuɛɔ dɛn kɛd,

16 moo 'ya'á ye Onezím duu sí-gba'ai dágá pélí, mba sí-gba'a ú. Sí-dam kirtɛnne. Mí hǐǐwɔ míi 'yénné, amáa mó ám mónno hǐǐwɔ mba. Wu-gba'a móó, kan dam sáj í'yéí-baa ví woolí-ám.

- 17Tow ɔm hɔn kɔ ɛ-dam gboo wɔɔɔ tɛɛ, ɔm fɛɛwɔ kɔ ɛ-kám baa fɛɛn máa wɔɔɔ.
- 18Tow a kóm hɛn kɛɔɔ tóó, tóó tɛɛ a bɛm booi tɛɛ, ɔm wá' gbɔd ya míw.
- 19Aga míi bínda hɛn yɛ kan nag míi: Mí Póllu, míhno súum boo woo vu. (Mí ɔn mó ba món duun bi boo moo vágád móó nɔ né áh.)
- 20Ee, dan sáɔ, mí dɛm nag ɔm kón hɛn yɛ kan yéɔ ɛ-'yéí-woo nɔ. ɔm zigin zóó, yúú Krístu woolí-ú.
- 21Kán bínda moo yɛ máa, mí gaa món kón hɛn woo ú. Mí gaa món duu kɔ mba áh.
- 22Tɛɛ ɔm mbógɔn lig dágá áh, moo mí la ud wuí, moo mí taa Tayi wún híid ví moo yúú hɛn kii bá"u-yúú míílí yɛlé, ó. Wúhno kɔ ma, wún gbɔn té', tɛɛ mín laa víílí díí.

Hɛn wá"í-sí'ídi

- 23Epafára ɛ kóó súg mbaa kannɔ lig púúsinalé, yéí-woo Yesu Krístu woo yɛ, wá'am wuí.
- 24Márkus kan Aristáar, kan Demás, kan Lúg, dan ba'ad kólí-yɛ vu, vu-'waapád, vu-wá'am wuí-áh.
- 25Í 'yéí-baa ví Yesu Krístu a kóɔd ví zóó nánne.

Nán Eebərə́ ǎ Vɯ

Nán Eebərə́ ǎ Vɯ 1

Tayɯ ɔ moo Waa woo woolí-yǎǎ

¹Tayɯ ká ɔd a ba ví yée vu-moo do' buwí-na'a, kan hɯnaa kédkéd anábi woolí-yǎǎ.

²ǎmáa bá' sǐ'ǐd woolí-ye, ɔd ba ví moo yǎǎ Waa woo woolí. Tayɯ yib hɯn 'waapád kan wu-yu. Tayɯ 'yédu wu-yu-hɯn 'waapád nagá.

³Na"é, woo man kan í Tayɯ woo kííd, mbaa kó í Tayɯ ka mbaa máa wɔɔ. Moo woolí-yǎǎ ka mba hɯn 'waapád ye, wu-kó ma, hɯn 'waapád mbaa kó í ka yib vu-wɔɔ. Ka te hɯn bíd nán voo vu-'waa sú'ú-máa, dɔɔga waa gban be"í, mbaa di nag nán Tayɯ ka mba hɯn 'waapád máa woolí.

Waa Tayɯ woo wu-mba maleeka vu-

⁴Waa Tayɯ woo ye wu-mba maleeka vu. Tayɯ 'yéddu-yée gbɔɔ mba í-voo áǎ,

⁵moo Tayɯ ɔddu: “Mó Waa míí nu; mí hǎǎm sí-bəə ú.” Tayɯ ɔn moo ye yúú maleeka tóó woolí-né, ɔ yúú Waa woo woolí. Duu ɔ: “Míí mbaa Ba' woo, wúh mbaa Waa míí.”

⁶ǎmáa sey Tayɯ ka di Waa nii woo ba"í-zwu-hágá yelí-máa, ɔ: “Maleeka 'waapád wu-nə'əy tíh woolí.”

⁷Hɯn Tayɯ ka ɔ yúú maleeka woolí-máa, wu-ye nɔ: “Tayɯ wu-kó ma, maleeka woo vu-tii sápeém. Wu-kó nán ba'ad woo vu-mbaa kó í-vee nóó wɔɔ.”

⁸ǎmáa Tayɯ vud ɔ yúú Waa woo woolí: “Tayɯ, láan gban móó mbɔɔy sí-woo káákáá ú. Mó waa gban ya gban waalí-móólé, kan hɯn kólí-tég tég.

⁹Ká mó híí móó hɯn hííí Tayɯ woo nɔ; mó máh hɯn Tayɯ ka sɛn né má nɔ. Moo woo nɔ, Tayɯ móó púm ya mbaalí-sú'ú, de'əm zóó gbɔɔ ba'a, ɔ nán wu-na'am wulí. Ya mbaalí-móó mba í-dam voo ú.”

¹⁰Tayɯ duu ɔ: “Í 'yelí-vóó, ká mó dɛn yib hág; mó mbɔɔ be' kan nag móó áǎ.

¹¹Vúh tégéd 'waapád, ǎmáa món di móó mbaalí; vúh zégéd 'waapád kó í-sǎǎm see vu-wɔɔ.

¹²Món ka vu-kó í-sǎǎm wáalí-wɔɔ; món pí vu-kó í-sǎǎm dólí-vu-wɔɔ. ǎmáa í móó, mó pín ní, món gbɔɔ né áǎ.”

¹³Tayɯ ká ɔ: “ǎm ya mbaa nag nán mííí, háǎ mí 'yé í maag móó vu-wu-mbaa hɯn doo 'ná'ané móó vu-péh.”

ɔn moo ye yúú maleeka woo tóó woolí-né.

¹⁴Maleeka sú-wu-voo ɛná? Ya voo 'waapád, vu-yigid í-kuw-kód Tayɯ ba'ad máa vu-yu. Wu-ba' vu-ya, moo wu-ya maa nán í-wu-séd máa vu-yu.

Nán Eebərə́ ǎ Vu 2

Tayii sǎd ba ví sǎnné gbogǒ

- ¹Moo woo nɔ, ba má'án ví kan moo yéǎ kaa ki ví yɛ, a séǎna wulí, moo kó kan yǎǎ ba ví ú.
- ²Yǎǎ ba'ad maleeka kuu pǎn ya Múusa yɛ, ká moo yéǎne; nán 'waapád kuu duun moo voo né, kuu-kin tóg né máa, vu-nun hɛn sǎ'ǎnǎ yagalí-ǎm.
- ³Ma tow aa béé ví moo sǎnné yɛ téé, bán dǎn née sód ví hɛn sǎ'ǎnǎ yeléléǎ? Í 'yéǎ-baa ví dǎn moo moo sǎnné yɛ wu-tíǎ, ma nán kuu-ki máa, vu-duu tú'ud ba ví moo yéǎ yɛ.
- ⁴Tayii ǎm, kó hɛn sǎǎǎ vu-kédkéd kan hɛn zálí vu-buulí na'a, bi tú' ba moo yéǎne. Duu kó yigid woo yɛ' hɛn gaalí-vu-té' kó í-ka híǎ wǎǎ.

Yesu wúh sǎd ba ví ú

- ⁵Hág í a di yaalí, kóó ɔ moo woo wulí-yɛ, Tayii pún maleeka vu-yu-néélé, wulí-né.
- ⁶Ka' tóólí-máa, nán tóó bínda debterelí-ɔ: “Tayii, nánán súu-vu-ɛn, món duu taa vulá? Nánán yɛ, món duu gbá' vu-yaa?”
- ⁷Sey waaná' máa, mó nǎ' vu-zuu-tíǎ maleeka voolí. Mó pú-vu-nii kan na"é, kó í-gbanii tóó wǎǎ.
- ⁸Mó 'yé vu-yúú hɛn 'waapáddí.” Sey ka ɔ Tayii ba “yé nán vu-yúú hɛn 'waapáddí” yɛ, hɛn woo tú' ba gbod vu-hɛn 'waapád sú'ú, ba sǎǎ hɛn tóó gbɔn né. Kóó í-yogǒ sǎ', ba hɔn ví nánán ba vun di kan néélé, yúú hɛn 'waapáddí-né.
- ⁹Amáa ba hɔn ví hɛn yɛ: sey waaná' máa, Yesu ká wu-nǎ'ɛy tíǎ maleeka voolí, moo bi nɔ moo nánán voo 'waapád. Zóǎ, nán Tayii woo wu-kó hɛn yɛ nɔ. 'Yǎǎ yɛ ba hɔǎǎ ví nun nɔm ma, Tayii púgu-nii kan na"é, kó í-gbanii tóó wǎǎ.
- ¹⁰Tayii ka yib hɛn vu, ka tíǎ vu-'waapád yɛ, kó yagalí, kóǎ Yesu hɛn ndógɔné moo a mbaa kó í-Tayii ka híǎ wǎǎ, moo a pǎn waa buulí-na'a vu, uu-la mbaa ya na"é biilí. Aga Yesu wu-pǎn vu-laan ya hɛn sǎnnélé.
- ¹¹Ma Yesu ka tɛ hɛn bíǎ nán voo, kan nán í-hɛn bíǎ voo kuu-tey sú'ú-yɛ, ya voo 'waapád, vu-waa ba'a dágáǎ. Moo woo nɔ, séǎm kón Yesu né, amáa bee vu-dag sǎǎ vu,
- ¹²ɔ: “Tayii, míǎ ɔǎ dan sǎǎ vu-moo yúú móólé, ɔ. Míǎ bee yéé na'am sǎǎm nánán súggí-voolí-ú.”
- ¹³Duu ɔ: “Í míí, míǎ 'yé zóǎ, míí Tayii woolí.” Duu faa ɔ: “Mí duulí-kan waa í-Tayii ka pún máa vu-ǎm!”
- ¹⁴Í ka bee vu-“waa vu” yɛ, vu-yogǒ kan memme. Moo woo nɔ, Yesu aga tii mbaa kó í-kuu-mbaa wǎǎ, mbaa mbaalí-nánán kó í-vu-wǎǎ ǎm. Seedán ka tíǎ néélé, nɔm woo yɛ, Yesu kó hɛn yɛ, moo bi tud néélé, Seedán woo kan nɔm bii nu,

- 15 moo bi sɛd nán í-dúú-nɔm ka tíd vu-kó í-gba'a vu-wɔgo sey 'waapád yɛ nɔ.
- 16 Yesu ya maan maleeka vu-yu-né, ʒmáa yaa Ibrahimá ma aa yéé vu-yu-maalé,
- 17 Moo woo nɔ, Yesu tii man kan daa sáɲ vu-'má', moo bi mbaad vu-í-nii hɛn ha"í-voó, í-ka buun yɔg talí-woo né, ka hì' kan zóó, tɔɔ yúú ba'ad woolí-tíɲ Tayii woolí, moo Tayii a kée hɛn bíd nán zóó, 'yéí-voó gbo ú-má nɔ.
- 18 Ká tíɲ máa, Seedán zo' Yesu, ma Yesu nuɲ hɛn ndógoné wulí-áɲ; moo woo nɔ 'yá'á yɛ máa, di kan néélé, maa nán í-Seedán ka zo' vu-máa vu-áɲ.

Nán Eebərə́ ɔ Vu 3

Yesu wu-mba Múúsa

- 1 Moo woo nɔ, dag sáɲ kirtɛn vu, í-víí, Tayii ka bee ví áɲ yɛ, i 'yé nɔ́ Yesu woolí. Tayii ba"u-ya, moo a mbaa í-nii hɛn ha"í-yúú zóó, 'yéí-kaa pa ví moo woo yɛlé,
- 2 Kó hɛn híííí Tayii ka ba"u-ya yɛ woo nɔ, kó í-kuu-bínda yúú Múúsa woolí-wɔgo, vu-bínda: “Múúsa kó hɛn híííí lig Tayii woolí-'waapád.”
- 3 Nán ka yɔɔ lig máa, wu-nuɲ na"é, mba lig yɛ. Ma Yesu wu-maa na"é, mba na"é, í-Múúsa woo áɲ,
- 4 moo lig 'waapád, í-yɔɔlé, woo dilí. ʒmáa Tayii wu-yɔɔ woo hɛn vu-'waapád.
- 5 Múúsa woo máa, kó hɛn híííí Tayii woo lig Tayii-í-'waapád, mbaa nán ba'ad, moo bi moo moo yúú hɛn Tayii ka di ɔlé, yɛlé,
- 6 ʒmáa Krístu woo máa, mbaa waa kuu-'yége yúú lig Tayii-í-yɛ nɔ. Ba ví lig woo nɔ, tow aa 'yé ví zóó, yéhná yúú hɛn Tayii ka tad ba ví yɔg, bi pú-ba ví woolí-yɛ ó-té nɔ.

Tayii mbóg ya nœlé, 'yéɛ zig woo vu-yu-

- 7 Moo woo nɔ, kó í-yigid Tayii woo ka ɔ wɔgo, ɔ: “Tow i ki yéɛ Tayii woo bæé téé,
- 8 i ngóó, tóg kó í-a ví yéé kuu-lúú moo kannɔ sey tóólí-máa wɔgo sá, kó í-ka kuu-guggu-hóg kɛɲɲí-máa wɔgo sá áɲ.
- 9 A ví yéé ká vu-zo'on, vu-gug hɔn wulí-áɲ. ʒmáa ká vu-hɔ hɛn kán kóɛd vu-ve' vo' ndaddú-yɛlé, máa ó-bó!
- 10 Moo woo nɔ, mí kóɛd nán yɛ vu-zóó, yéé, ma mí ɔ: ‘Vu-kó déh hɛn sɛd moo taalí-voólí-ú; vu-gaan hɲnaa míí ní sáɲ.’
- 11 Mí sɔɔ hɛn kan zóó, yéé, mí ɔ ba vúh dón ya uu-súg nœn kan mí wulí-yɛ né sáɲ.”
- 12 Dan kirtɛn vu, i gággú, nán tóó vííí sɔɔmɛ a mbaa kan zóó, bíd í-moo faalí, a kée Tayii í-záɔd gbo sá.
- 13 ʒmáa kóó nónná a zigid daga zóó, zágá 'waapád, sey uu-di ɔlé: “bœ nɔ, bæ nɔ” yɛlé, moo nán tóó vííí sɔɔmɛ a ngóó, tóg moo hɛn bíd kólí-sá.

14Ba ví nán kaa súg mbaa ví kan Krístu máa vu-yu, tow aa 'yé ví zóó, woolí yéhná háá, bá' sí'ídí kó í-kaa dɛŋ 'yé ví yɛ wɔɔ té nɔ.

15Hɛn debtere ka ɔ pee wu-ye nɔ: “Tow i ki yég Tayii woo bæ téé, i ngóó, tóg kó í-a ví yéé kuu-lúú moo kannɔ sey tooíí-máa wɔɔ sá.”

16Nán í-kuu-ki yég Tayii woo, ma kuu-lúú moo kannɔ máa, wu-nóo vulá? Wu-nán í-Múusa ka vud vu-ya hág Mísiralí-máa vu-yu-náa!

17Tayii ká kóó nóo vu-zóó, yéé, ve' vo' ndaddú-máalá? Ká kóó nán kuu-kó hɛn bíd, ma kuu-nɔ hóg kɛŋŋí-máa vu-yu.

18Sey Tayii ka sɔɔ hɛn kan zóó, yéé, ka ɔ: “Vúh dón ya uu-súg nəen kan mí wulí-yé, né sáŋ” máa, ɔd nóo vu-moo yé, ɔd nán kuu-ngóó, tóg máa vu-yu.

19Ba hɔ ví súú; vúh dón ya nəé, yé, né, moo vu-'yén zóó, voo Tayii woolí-né.

Nán Eebərə ɔ Vu 4

1Tayii ta yɔg gbɔd ba ví ba bán súg nəé ví kan bi ya nəé, biilí áŋ. Téé ba gág ví nán too víilí sɔɔmé, ya nəé, yɛ a sóddu-sá,

2moo ba ki ví sí-moo tɔɔ 'maŋ ye kó í-nán kuu-mbaa hóg kɛŋŋí, kuu-ki máa vu-wɔɔ ú. Vu-ki yɔg ba'ad yɛ súú, ɔmáa kón vu-hɛn too né, moo sey kuu-ki máa, vu-fɛŋ moo yɛ né.

3Í baa ví kaa fɛɛ ví moo ye, bán la dó ví ya nəé, Tayii ka ɔ yé, ká ɔ: “Mí sɔɔ hɛn kan zóó, yé, mí ɔ ba vúh dón ya uu-súg nəen kan mí wulí-yɛ né sáŋ.” Tayii moo moo yɛ, kó ba'ad bii ba kan 'wáa sí-woo gbóŋ na'a, sey ká ba kii yib hág máalé, sí'.

4Ka' tooíí-debterelí-máa, vu-ɔ moo ye yúú zɔgá í-gúndɛm woolí: “Bá' gúndɛm woolí-máa, Tayii nəé yúú ba'ad woo vulí.”

5Tayii duu ɔ moo yúú moo yé, debterelí, ɔ: “Vúh dón ya uu-súg nəen kan mí wulí-yɛ né sáŋ.”

6Nán í-kuu-dɛŋ ki moo tɔɔ 'maŋ ye, vúh dón ya nəé, yé, né, moo vu-fɛŋ moo yɛ né. Moo woo nɔ, nán too vúh dó wulí.

7Moo woo nɔ ma, pig ve' buulí-na'alé, máa, Tayii duu 'yé zɔgá too nag 'maŋná, beewu “bæ” yɔg Daavíd woolí, ɔ: “Tow i ki yég Tayii woo bæ téé, i ngóó, tóg sá.”

8Tow Yuusúwa kan pɔŋ zig yɛ vu-laan sí-ya nəé, yé, ó, téé, Tayii kan duu pɔŋ moo yɛ ɔn yúú zɔgá tooíí-né.

9Moo woo nɔ, nəé, too mbaad nán Tayii woo vu-yu. Nəé, woo man kan nəé, í-Tayii woo bá' gúndɛm yɛ nɔ,

10moo nán a dó ya nəé, dáŋ Tayii woolí-yɛ téé, nəé sí-yúú ba'ad woo vulí-ú, kó í-Tayii ka nəé yúú ba'ad woo vulí-máa wɔɔ.

11 Moo woo nɔ, ba sɛn ví fɔ́ó, ba dó ví ya nɛələ́ yelé. Ba kó ví í-yɔ́gɔ, moo nán tóó baa vílí sɛ́amé a ngóó, tóg kó í-a ba ví yée kúu-kó hóg kɛ́nɛ́í-máa wɔ́gɔ sá.

12 Moo Tayii woo mbaa záádi, séhna wulí, hag mba pag naa í-ka hag ka' idú máa vu-'waapád. Dó yá la ya vágád woolí-sag, kan ya bé'ené yigid woolí, kan ya kúm 'nó'od ka z'án néhɛ́í-'waapád. Moo Tayii woo sɛ́, moo yúú hɛ́n híjǐjǐ nánán voolí-zóólé, kan moo taalí-voó ám.

13 Hɛ́n tóó yúgun Tayii woolí-né. Hɛ́n Tayii ka mbóg máa vu-'waapád, vu-mbaa la di ya nanaalé, vu-yúgun nók Tayii woolí-né. Bán wá' ví hɛ́n 'waapád tíj woolí.

Yesu wu-í-nii hɛ́n ha"í-ka mba hɛ́n 'waapád

14 Ba di ví kan í-nii hɛ́n ha"í-ka mba hɛ́n, ka dii tíj Tayii woolí-má nɔ. Wu-Yesu Waa Tayii woo nɔ. Moo woo nɔ, ba 'yé ví zóó, baa ví néélé, na'a yúú moo kaa tú' ví yelí.

15 Í-nii hɛ́n ha"í-baa ví hɔ́ gím gaad ba ví, gaa ban néen ví ní. Seedán ká zo"u-ám kó í-ka zo' ba ví ye wɔ́gɔ, ámáa Yesu kón woo hɛ́n bíd né.

16 Ba séé ví la láan Tayii woolí-bé', ba 'yé ví zóó, baa ví woolí, ya zóó nán ka duulí-yɛ nɔ. Tée bán nuɲ ví zuu-hɛ́n bíd kéélí-gbolí-wulí. Wún maa ba ví sey hɛ́n kɛ́b mbalí-wulí-ám.

Nán Eebərə́ ǎ Vu 5

1 Nán vu-yee í-nii hɛ́n ha"í-'waapád sɛ́am nánán voolí, ma vu-'yége, moo a kód Tayii ba'ad moo biilí, a pú-Tayii hɛ́n, a ha' hɛ́n moo hɛ́n bíd kólí-voó vu-yu.

2 Aga í-nii hɛ́n ha"í-súu-ka gaa ba bin néen tíj Tayii woolí-né máa, wún di kan néélé, tú' zóó, nán yúú nán kuu-kó hɛ́n gaa né, kuu-báá hɛ́naa máa voolí-ú.

3 Aga ka néen tíj Tayii woolí-né ám yɛ, a ha' hɛ́n moo fɔ́ó woo péh, tée wún ha' hɛ́n moo hɛ́n bíd kólí-nán tóó voó vu-ám.

4 Nán tóó bɛn na"é, yɛ moo mbaalí-í-nii hɛ́n ha"í-dáhná né. Na"é, yɛ yaa kan bee Tayii woo nɔ, kó í-Tayii ka bee Harúna máa wɔ́gɔ.

5 Krístu ám, bɛn na"é, í-yɛ moo bi mbaan í-nii hɛ́n ha"í né, ámáa Tayii wu-ɔ́du: “Mó waa míí nu; mí hɛ́am sí-bɛə ú.”

6 Ka' tóólí-máa, duu ɔ́: “Món mbaa nán hɛ́n ha"í-káákáá, kó í-hɛ́n kólí-Mɛlkisedég woo wɔ́gɔ.”

7 Sey Yesu ka mbaa hágá yelí-máa, ɔ́d Tayii moo kan yáɔ káh, kan wáyáɔ gbɔ́, kan mɛmém, moo Tayii a sɛd bi nɔmmé. Tayii ki moo woo, moo Yesu ka baa kiddu-tóg má nɔ.

8 Kóó ká a Waa Tayii woo nɔ sɛ́, duu kúgú tóg kilí ya hɛ́n ndógoné woolí.

9 Pig Tayii ka tiiwu-kó í-ka híjǐ wɔ́gɔ 'waa sú'ú-máa, Yesu tii mbaa sí-í-sənné nán í-kuu-kiddu-tóg máa voó ú, pú-vu-vágád káákáá.

10Tayii vud moo ɔ la yúú Yesu woolí, ba í-nii hɛn ha"í-kó í-hɛn kólí-Melkisedég woo wɔɔ.

I gággú, moo kó ka vín kée zóó, 'yéí-víí gbo ú

11Vó di kan moo buwí-na'a moo bi ɔd ví yúú moo yɛ vulí, ɔmáa tú"í woo tæ ú, moo ví kin moo vaná né.

12f víí máa, ka vín mbaa nán moo tú"í vu-yu, moo ví mbaa wulí-dii sú'ú, ɔmáa ví duu kin ní, maa ba u-duu tú'ud ví yag ba'ad Tayii woo ka dɛn yɛ nag 'maɲná. Hɛn ka maa ka vín lá hɛn í-ka zij yagá yɛ nɔ máa, ví tii híí vɔɔ méh zólí.

13Nán í-ka zo woo vɔɔ máa, lá náásáj waai. Hɔ hɛn híííí Tayii woo sɛgɛn kan hɛn bíd né.

14Amáa moo hɛn lálí-í-ka zij la wulí-máa, vu-pú-í-nii vu-wu-yu, moo vu-baa sɛgɛn sí-voɔ hɛn duu-kólí, kan hɛn bíddú, ma vu-gaa hɛn u-kó máa áǵ.

Nán Eebərə́ ɔ Vu 6

1Moo woo nɔ, ba gbo ví moo kuu-tú'ud kaatekumén vu-máa, ba duu tú"u-ví tóó nag 'maɲná sá. Ba laan ví tíh kan moo tú"í í-nii voo nɔ. Moo gbɔɔ vu-máa, vu-baa tú' vu, aa gbo ví ba'ad lee vu, aa 'yé ví zóó baa ví Tayii woolí.

2Vu-tú' moo yúú mam Tayii woolí-vulí, kan nag ha"í-yúú nánán voolí, kan moo tú"í yúú nímní nɔmmé, kan moo sɛ"é, déh kɛd máa áǵ.

3Tayii a pú-ba ví néélé, ɔ tée, bán gbo ví moo yɛ vu, bán tú' ví moo tóó vu-laan tíh tíh.

4Nán tóó vu-nuɲ ya túlí Tayii woo, vu-gug nuɲ hɛn yɛ"é, í-be"í-máa sú'ú, vu-nuɲ yigid Tayii woo sú'ú-áǵ.

5Vu-gaa moo Tayii woo ba moo tɔɔɔ; vu-gaa sí néélé, gban waalí Tayii woo ú áǵ.

6Ma u-duu kée zóó, 'yéí-voɔ gbo tée, zóó tiini voo máa síh tæ ú, tée vu-duu ga' Waa Tayii woo la' vbagadí-sú'ú. Vu-vuddu-fóó kan dug nɔ́ nánán voolí-sú'ú áǵ.

7Sey hág a zo mam ka nanno na'a yɛ, ma hɛn bab u-tá'ad nán í-kuu-baawu-máa vu-duwí-na'a tée, Tayii baggu-hɛn sú'ú.

8Amáa tow a tá' ganhuu-kan ngagame tée, duu maan sí hɛn tóó kólí-né. Tayii wúh ga'adu-nag vaná, tée wúh ɔnno kan vee.

9Dan gbo vu, kóó oo ɔ moo í-yɔɔɔ sǵ, vó 'yé zóó di yúú vííí. Vó gaa ví di hɛnaa duwí, hɛnaa sénné.

10Tayii kó hɛn yagalí. Wúh zán ba'ad kíí dɛn kólí-yɛ né, gaa ba vín híí bi áǵ, moo zóó nán ká kíí kóɔ da ví kirtɛn vu-tíh yɛ, ví duu kóɔ vu-wu-yu-'yá'á yɛ nɔ.

11 ʌmáa wó híj kóó nónná vílí sʌámé a gug kó hɛn yɛ kan zóó, pilí háá a yá sí'jd woo, moo hɛn kíí 'yé zóó, wulí-yɛ a kóyyú.

12 Vó híj i kó zub sá, ʌmáa i duu hɛn kólí-í-nán zóó, 'yé-í-woo nɔ. Vu-ma' zóó, ma vu-nun hɛn Tayii ka ta yʌg wulí-yɛ.

Yʌg talí-Tayii woo ka néé la wulí-má nɔ

13 Sey Tayii ka tad Ibrahimá yʌg máa, sug kó kan hɛn sʌalé, áǎm. Ma nugun nán tóó ka mbanno na"é, a sʌan hɛn kannɔ máa né. Ma nán tóó ka pélí-máa, Tayii aga sʌa hɛn kan fóó, woo,

14 vud ɔ: “Mín bagam hɛn baggí-gbɔɔɔ; mín kó zig móó wún buu-la wulí.”

15 Ibrahimá ka ma' zóó, laa hɛn yɛ máa, nun hɛn Tayii ka taddu-yʌg wulí-yɛ.

16 Sey nán ku-sʌa hɛn téé, vu-sʌa kan yég nán í-ka mbaga máa woo nɔ. Hɛn sʌalé, máa, tú' woo hɛn ka sí'jd moo fanné sʌam nánán voolí-má nɔ.

17 ʌmáa Tayii híj bi tú'ud nán uu-nun hɛn yɛ vu-duwí-na'a, yúú hɛn ka ta yʌg wulí-yɛ, ba bíń duu vɛ'ɛn yʌg pigim né. Moo woo nɔ ma, sʌa hɛn ha' yʌg talí-woolí.

18 Téé ba'ad vu-duwí-idú; nán tóó wún di kan néélé, vɛ'ɛn vu-pigim né. Yúú ba'ad idú yɛ wulí-Tayii ba kó vbád yúú voolí-máa pélí-sáǎm. † baa ví kaa nun ví ya yúggí-Tayii woolí-yɛ, ba di ví baa kan hɛn a zigid ba ví zóó, ma, aa tíd ví zóó, 'yé-í-baa ví nag idú néélé, na'a máa áǎm. Tayii tad ba ví yʌg wulí-sú'ú.

19 Hɛn zóó, 'yé-í-máa yɛ mbaad ba ví zóó, baa vílí kó í-hɛn néj ga"í-wɔgɔ. Dii la woo dɛg, néé la wulí, dó la pig sʌam ku-yɛɛ dun zuu-lig hɛn ha"í-í-be"í-zu woolí-sag, háá yá la ya gbɔɔ mba hɛnné.

20 Ya woo Yesu dɛj dó wulí-tíj baa vílí sú'ú, dó moo baa ví nu. Tii í-nii hɛn ha"í-káákáá kó í-hɛn kólí-Melkisedég woo wɔgɔ.

Nán Eebərə ʌ Vu 7

Melkisedég gbanaai, nán hɛn ha"í áǎm

1 Melkisedég yɛ, ká gbanaa kaa Salémme, nán hɛn ha"í-Tayii í-be"í-zu woo nɔ áǎm. Sey Ibrahimá ka mba gbanaa tóó vu-kan sii ma, ka vé, ya máa, Melkisedég ya kan kannɔ, baggu-hɛn.

2 Ibrahimá gɛ hɛn dágá dágá yúú hɛn woo ka wá' wʌnbó'bo"í-máa 'waapád púgu. Yéé Melkisedég yɛ dǎn kəd máa, tú' “gbanaa í-ka kó hɛn híjij Tayii woo má nɔ.” Ká gbanaa kaa Salémme áǎm. Yéé yɛ tú' “gbanaa tɔɔgi.”

3 Vu-gaan Melkisedég ba' woo kan na' woo né; vu-gaan aa yéé vu-dágá aga né áǎm. Nán tóó ɔn moo yúú hʌalé, woolí-né sáǎm, kan moo nɔm woo áǎm. Man woo kan Waa Tayii woo nɔ; wu-mbaa nán hɛn ha"í-káákáá.

4I tég na"é, woo yẹ họ lá ví! A ba ví yée gbọọ baa ví Ibrahííma ká wá' hẹn woo ka nuṅ ya siilí-máa, wẹnbó'ból' ma ge dágá dágá púgu-duu wulí 'waapád.

5Zig Levíd woo ku- mbaa nán hẹn ha"í máa, vu- baa be hẹn dágá dágá yúú hẹn wẹnbó'ból'í zig Izraél tóo volí 'waapád kó í dooká Múúsa woo ka ọ wọgọ, kóo w- zig Ibrahííma woo no sị' ám.

6Melkisedég ká zig Levíd woo no pélí. Kóo í-yọgọ sị', be hẹn dágá dágá yúú hẹn wẹnbó'ból' Ibrahííma ka nuṅ máalé! Ma duu bag í Tayii ka taddu-yag yẹ hẹn ám.

7Moo yéíne, nán ka bag daga hẹn máa, wu- nán gbọọ yúú nán í-ka baggu- hẹn yẹ woolí.

8Ka' í Levíd woolí máa, nán í wu- noo máa, vu- be hẹn dágá dágá yúú hẹn wẹnbó'ból'í. Amáa ka' í Melkisedég woolí-máa, woo nán í-ka noo né má no, kó í-debtere ka ọ máa wọgọ.

9Nán Levíd vu- baa be hẹn dágá dágá yúú hẹn wẹnbó'ból'í daga volí. Amáa ba di kan néelé, ọ ví ná': sey Ibrahííma ka pú- hẹn naa woo dágá dágá yúú hẹn wẹnbó'ból'í-máa, nán Levíd vu- pú-ám,

10moo sey Melkisedég ka ya kan kan Ibrahííma máa, vu- haṅ ná Levíd né. Ká mbaa di lá sii aa yée Ibrahííma woolí.

11Tayii pú- Múúsa dooká yúú ba'ad Levíd waa volí, moo zig Izraél a duu ú. Tow hẹn ha"í Levíd waa voo ka vun kó ba'ad sị' la gbug téé, nán hẹn ha"í tóo kéd kan duu yaa né. Nán hẹn ha"í tóo ka yaa kan hẹn kólí í Melkisedég woo yẹ, yaan kan hẹn kólí í Harúna woo no né.

12Amáa sey ba'ad hẹn ha"í-ka tii kéd sú-ú-máa, dooká a tii ám.

13Í 'yéí-baa ví ku- moo moo yúú woolí-yé, di woo zig tóo kéd. Zig woo, nán tóo kón woo ba'ad hẹn ha"í-wulí-né,

14moo nán 'waapád vu- gaa í 'yéí-baa ví ba di woo zig Yúúda woolí. Múúsa ká moo moo yúú nán hẹn ha"í-voolí-máa, moon woo moo yúú zig í-yẹ woolí-né.

Nán hẹn ha"í-tóo ka man kan Melkisedég má no

15Sey nán hẹn ha"í-tóo kéd ka vúd ya kó í Melkisedég wọgọ máa, ba họ la hẹn yẹ kéléj.

16Nán hẹn ha"í-tóo kéd yẹ mbaan woo nán hẹn ha"í-kó í moo mbóggí-nánán voo vu- wọgọ né, amáa mbaa woo moo di kan néelé, vágád í-ka mbaa káákáá má no,

17moo vu- bínda debterelí, vu- ọ: "Món mbaa nán hẹn ha"í-káákáá, kó í hẹn kólí Melkisedég woo wọgọ."

18Moo woo no ma, moo see mbóggí-vu- ná'ád sú-ú, moo ká vu- née né, vu- hẹn lee vu-yu.

- 19**Dooká Múúsa woo vu-kó hẹn sị'jìn gbug né. Ạmáa Tayii mbóg hịnaa tóó, moo ba aa duuwu-ví tée, ba bán séé ví la Tayii woolí-tíh.
- 20**Hẹn tóó dilí. Tayii sạạ hẹn, ma Yesu mbaa nán hẹn ha"í. Nán tóó vu-mbaa voo nán hẹn ha"í; Tayii sạạ vu-hẹn né.
- 21**Ạmáa Tayii ká mbóg Yesu nán hẹn ha"í-kan hẹn sạạlé, ọd Yesu: "Í 'yéíí-sạạ hẹn sú'ú, wún duu tiin yạg né, ọ: 'Món mbaa nán hẹn ha"í-káákáá.' "
- 22**Moo woo nọ ma, Yesu mbaad ba ví hẹn yạg talí í-ka duu-mba í-ká tíh máa áh.
- 23**Hẹn tóó dilí-áh. Nán hẹn ha"í-tóó ká vu-dilí-buwí-na'a, moo kóó nónná wún nọ wuí, wún laan tíh kan ba'ad káákáá né.
- 24**Ạmáa Yesu di woo mbaalí háá káákáá. Ba'ad hẹn ha"í woo yẹ di mbaalí káákáá áh.
- 25**Moo woo nọ, nán ku-séé ya Tayii woolí-kan yég Yesu woo máa vu, Yesu di kan néélé, sẹd vu-duwí-na'a, moo di sí-mbaalí-káákáá, di Tayii bá"í-yúú voolí-a kóđ vu-zóó nánne.
- 26**Tée Yesu wu-í-nii hẹn ha"í-ka maa ba ví máa. Mbaa déh kó í-Tayii ka mbaa wọgọ, kón hẹn bíđ tóó né, hẹn vjig tóó woolí-péíí-áh. Híín sí-woo kan nán bíđ vu-ú, Tayii đaawu-dọg sí-be"í-ú.
- 27**Mbaan woo kó í-í-nii hẹn ha"í-tóó vu-wọgọ né. Maa ba ha'an woo hẹn zága 'waapád né; ha'an woo hẹn moo hẹn bíđ dáh woo, ma duu ha'an moo zig woo voo né. Ạmáa ha' woo hẹn do' dágá 'néh, sey ka ha' fọó woo má nọ.
- 28**Dooká Múúsa woo mbóg í-nii hẹn ha"í-ku-kó hẹn sị'jìn gbug né máa vu-yu. Ạmáa hẹn sạạlé, Tayii woo ka yaa pig dooká Múúsa woolí-yẹ, mbóg Waa woo yẹ kó í-í-nii hẹn ha"í-wọgọ, mbaa la woo déh kó í-Tayii ka híj wọgọ háá káákáá.

Nán Eebərə ọ Vu 8

Yesu wu-í-nii hẹn ha"í-baa ví

- 1**Ạmáa moo súu-déh kẹd kóó di ọlé,ye, dọdọọ woo déh kẹd máa, ba di ví kan í-nii hẹn ha"í-í-yọgọ. Di mbaalí-ka' nag nán láan gban Tayii woolí-na"é, na'a be"í.
- 2**Kó ba'ad woo lig hẹn ha"í-woo í-déh kẹd máalé; moo ye tú' lig hẹn ha"í-í 'yéíí-baa ví ka sé' máalé, ọmáa lig í-nánán voo nọ péíí.
- 3**Vu-yee í-nii hẹn ha"í-vu-'waapád moo uu-ha' hẹn vu-kédkéd. Moo woo nọ ma, í-nii hẹn ha"í-baa ví a 'yé hẹn ha"í-í-a ha' máa áh.
- 4**Ạmáa Krístu kan di hágá yelí-tée, kan nán hẹn ha"í péíí-áh, moo nán hẹn ha"í-vu-duwí-hágá yelí. Vu-ha' voo hẹn kó í-dooká nán Yúúda voo ku-ọ máa wọgọ.

⁵Ba'ad nán hɛn ha"í-kuu-kó yɛ, vu-man kan hɛn kuu-kó be"í-máa vu-yu. Múúsa áǎm, sey ka di lig Tayii sé"í-máa, Tayii ɔddu: "Tée ɔm mbóg hɛn 'waapád, uu-man kan hɛn kán tú'um yúú guwí-máa kííd."

⁶Amáa 'yá'á yɛ Yesu bɛ ba'ad ka duu-mba í voo máa sú'ú, moo wu-dii moo mbóggí-yúú yag talí-ka duu-mba yɛlé. Tayii táń yag yɛ duu-mba sí-í-ka ta tíń yɛ ó.

⁷Tow yag talí-í-yɛ kan duu-'waa ú-tée, ka vun pínno kan tóó né.

⁸Amáa Tayii kán nán woo vu-debterelí,

ɔ: "Zágá tóó wún yaa dilí, mín mbóg yag talí-'manj tóó kan zig Izraél, kan zig Yúúda áǎm.

⁹Wún man kan yag talí-í-ká kán tan aa yée vu-máa né. Zágá woo ká mí pań vu-kan nag mí, mí bɛ vud vu-hág Mísiralí. Amáa vu-duun yag talí-í-mí yɛ né. Moo woo no, kɔɔn mí kan vu-né.

¹⁰Yag ɔn tad zig Izraél pig bá' yɛlé máa, wu-yɛ no. Mín 'yé d vu-dooká mí vu-zóó, voolí. Mín bíńda 'yé d vu-zóólé. Mín mbaa Tayii voo, téé wún mbaa zig mí.

¹¹Kóó nónná wún duu tú'un sí-daga moo né. Nán tóó wún ɔn daga: 'Am gaa Tayii la ú' né, moo nán 'waapád wún gaan, kóó waa vu, kóó í-nii vu.

¹²Mín kée hɛn kɔɔg kólí-vo voo vu-gbo la, mín duu taan sí-hɛn bíd kólí-vo yɛ vu-né."

¹³Sey Tayii ka moo moo yúú yag talí-'manji máa, tii í tíń pee hɛn see sú'ú. Amáa hɛn ka tii hɛn see, ka gbɔɔ sú'ú-tée, di bé' kan áynée.

Nán Eebərə́ ɔ Vu 9

Lig hɛn ha"í-hágá yelí, kan í-be"í

¹ Yag talí-í-ká tíń máa, tú' hɛn kólí-yúú lig hɛn ha"í-hágá yelí, kan hɛn kuu-kó tíń woolí-máa vu-áǎm.

²Ká vu-dɛn sé' lig tóó, vu-dun ya idú; í-dɛné woo máa, vu-beewu "ya gbɔɔɔ." Ya woo lám ká vu-duwí, kan táabələ kuu-baa ha'ad Tayii beréd wulí-máa áǎm.

³Í idú woo di pig sɔɔm kuu-yɛɛ dun zuu-lig sɔɔmé yɛlé, vu-beewu "ya gbɔɔ mba hɛnne."

⁴Ya woo ká vu-'yé ya hɛn ha"í í dɔ' kuu-baa uu zugu-sag tɔɔ wulí máa wulí. Akɔti yag talí-ká duwí-áǎm. Vu-sú"u-kan dɔ' 'waapád. Akɔti yɛ, gbág dɔ' tóó ká di tíń woolí-áǎm, vu-'yé mána kéélí-vu-tíń woolí; vu-'yé vbéé Harúna woo ka sa kpag, ka kɔ' áǎm máa akɔti yɛlé, kan aluwa 'yɛge yag talí-Tayii woo kuu-bíńda moo yag talí-wulí-máa vu-áǎm.

- 5**Fóto seerubéŋ voo vu-dii mbaa yúú akoti yeŋé, kpakpag voo vu-wáá ya kuu-ha' hən moo hən bíd kéélí-gbolí-máalé, Ámáa sey ban tú' moo ye vu-duu yúú hən ye vuŋí-kédkéd máa pélí.
- 6**Hən woo ká vu-mbóg vu-ná', ma nán hən ha"í-ká vu-baa dó záḡḡ 'waapád ya í kuu-dəŋ du-máalé, moo ba'ad voo vu-kólí.
- 7**Ámáa séy í-nii hən ha"í-wu-dó la wu-dágá ya í-idú woo yeŋé; ve' dágá téé, dó wuŋí-do' dágá. Pəŋ mem hən buulí la ha'ad Tayii hən wuŋí, moo fóó, woo, kan moo hən bíd kólí-zig woo kuu-kó, kuu-gaa né máa voo áŋ.
- 8**Yigid Tayii woo tú' yeŋí, sey lig hən ha"í-í-hágá yeŋí-ye ba ka di lá mbaalí-máa, hínaa laalí-ya gbəḡ mba hənéné ye ba tú-u-ná né.
- 9**Hən ye vu-tú' hən ha"í-kédkéd kuu-ha'ad Tayii 'yá'á ye máa, ba ten zóó, nán ka ha'an vu-hən ye woo né.
- 10**Hən kólí-ye vu-moo moo yúú hən lálí-vuŋí, kan hən zólí, kan mam béŋí; vu-moo moo séy yúú hən fóó, mbóggí-vuŋí-mén. Hən kólí-ye ká vu-kó ba'ad háá, yá sey Tayii a duu mbóg hən 'waapád nag 'maŋná péŋ.
- 11**Ámáa Krístu yaa yaalí-í-nii hən ha"í, ya mbaa yúú hən duu í kuu-di mbaalí-'yá'á ye voolí. Lig hən ha"í-máa Krístu ká kó ba'ad wuŋí-ye, wu-hən gbəḡ, wu-mbaa duuŋí-na'a áŋ. Nánán vu-yəḡ né, hága yeŋí-péŋí-áŋ.
- 12**Sey Krístu ka dó la ya gbəḡ mba hənéné do' dágá 'néŋ máa, ha'an woo mem bee kan ndaaí né, səd ba ví kan mem dán woo nɔ háá, káákáá.
- 13**Tow mem bee, kan mem ndaa, kan hújum ndaa kuu-ən veŋí-ma kuu-méd nán vu-moo hən vjig voo vu-na'ané ye, a vu-te hən vjig fóó, voolí-ye téé,
- 14**dan tóó mem í Krístu woo naa? Krístu ha'ad Tayii fóó, woo kan néélé, yigid woo ka mbaa káákáá ye nɔ. Hən ha"í-woo ye kón vjig né. Mem woo wúŋ te moo taalí-lee zóó, vílí, a mbaa de"é, na'a, téé vín gbɔ ba'ad lee víí vu, vín kód Tayii í záḡḡ ba'ad.
- 15**Moo woo nɔ Krístu dó moo mbóggí-kan yəḡ talí-'maŋ, moo nán í Tayii ka bee vu-máa, wu-nuŋ hən Tayii ka tad vu-yəḡ tíŋ wuŋí-máa kó í-hən gaga wəḡo káákáá. Vúŋnɔ di kan néélé, woo, moo nɔm tóó dó ya səḡam voolí-sú'ú. Nɔm ye wu-səd nán vu-ya hən bíd kuu-kó, sey kuu-duu lá voo yəḡ talí-ká tíŋ ye má nɔ.
- 16**Derwəl yəḡ talí-ka dilí-ye, vu-tú' nán ba ka bínda hən ye ba nɔw sú'ú,
- 17**moo nán ka bínda derwəl yəḡ talí-ye ka nɔw ná né máa, derwəl woo ye kón ná ba'ad né. Ámáa kó wúŋ kó ba'ad pig nɔm voolí.
- 18**Moo woo nɔ, yəḡ talí-Tayii woo ká tíŋ máa kón ba'ad né, séy vu-yed mem péŋ.
- 19**Dəné woo máa, Múúsa ká tú'ud zig woo vu-dooká ye vu-'waapád ya súggíí-duu debtere Tayii woo; pig woo máa, be de' tóó, ta kan sugud yeé, yoo mem ndaa waalí-kan mam, méd yúú debtere peelí, kan dúú voolí-fólé, áŋ,

²⁰Ɔd vu: “Í ye mem Tayii ka mbóg moo yúú woolí-má nɔ. I buu yag talí-woo sá.”

²¹Múusa duu méd mem ye daa lig hɛn ha"íí, kan yúú hɛn kuu-kón ba'ad wulí-moo Tayii na"é, máa áǎ.

²²Hɛn viig 'waapád wún ná'ád kan mem kó í-moo Tayii woo ka ɔ wɔgɔ. Tow mem yenné a pélí-tée, hɛn bíd kéelí-gbolí-wún pélí-áǎ.

Hɛn ha"í-Krístu woo wu-na'ad hɛn bíd kólí-vu

²³Hɛn kólí-í-ka 'yéj hɛn kólí-í-be"í-máa, di í-yɔgɔ. Ámáa hɛn í-be"í-súu-aga vu- hii hɛn ha"í-í-ka duu-mba hɛn ye vu-máa.

²⁴Ma Krístu dón woo lig hɛn ha"í-nán kuu-yɔɔn máalé, né, moo lig hɛn ha"í-í-ka dó wulí-máa, man woo kan hɛn í-dén kəd ye mannee. Krístu dó woo di be"í-pi nu. 'Yá'á ye dii la di tíj Tayii woolí-moo baa ví.

²⁵Ve' 'waapád í-nii hɛn ha"í-nán Yúúda voo dó woo ya gbɔɔlé, pɔɔ mem hɛn buulí wu-laan. Ámáa Yesu Krístu dón woo moo fóǔ woo ha"í-do' buulí-na'a né.

²⁶Kan í-yɔgɔ téé, Krístu kan nuɔ hɛn ndógɔné do' buulí-na'a diga sey hág ka mbógɔyyí-máalé. Ámáa 'yá'á ye, sey hág 'wáané ka di bé' máa, gbɔ vúd ya do' dágá 'néj, pí-fóǔ woo kó í-hɛn ha"í-wɔgɔ, bi na'ad hɛn bíd kólí-vu-yu.

²⁷Nán 'waapád wún nɔ ó; pig woo téé, Tayii wún sɛ'əd vu-moo.

²⁸Krístu ha' fóǔ woo do' dágá 'néj í-yɔgɔ áǎ, moo hɛn bíd kólí-nán buulí-na'a voo na'anée. Wún duu vé' ya do' idú woo díí; wún duu yaan sí-moo hɛn bíd kólí-na'anée né, ámáa moo bi sɛd nán í-kuu-laawu-máa vu-yu.

Nán Eebərə ǎ Vu 10

¹Debtère Múusa woo vu-tú'un voo hɛn zuu-tég, moo yéjné né, man woo kan hɛn ka di yaalí-ye mannee. Hɛn ha"í-kuu-di ha"í-ve' kan ve', kuu-síj ní ye, vu-kan néelé, uu-mbóg nán í-kuu-hii bi séé la Tayii woolí-duulí-na'a máa pélí.

²Tow nán máa kuu-na' Tayii í-yɔgɔ ye, hɛn bíd voo kan ná'ád 'waa sí-kəddú-tée, ka vun duu taan sí-bin nán hɛn bíddi né, ka vun gbɔ hɛn ha"í-vu-'waapád.

³Moo yéjne, hɛn ha"í-ye vu-kó moo nán uu-duu taa hɛn bíd kólí-voo vu-wulí-ve' kan ve',

⁴moo mem ndaa kan mem bee wún na'an hɛn bíd né sáǎ.

⁵Moo woo nɔ, sey Krístu ka di yaalí hágá yelí-máa, ɔd Tayii: “Mó sɛn móó hɛn ha"í-í-kuu-sɛ', kan í-kuu-pú-té' má nɔ né. Ámáa mó mbógɔn fóǔ sú'ú.

⁶Hɛn ha"í-kuu-sɛ' ɔn ya hɛn ha"íí, kuu-sɛ' moo hɛn bíd voo vu-yu-máa vu-áǎ, vu-tɔɔn mó né.

⁷Ma mí ɔ: ‘Tayii kán yelá! Vu-bínda yúú mííj debtère moo Tayii: Mí yaa bi kó hɛn hííj móó nɔ.’ ”

⁸Dəŋ ɔ: “Mó sɛŋ móó hɛn ha"í í kuu-sɛ́', kan í kuu-pú-té', kan hɛn í kuu-sɛ́' ɔn ya hɛn ha"íí, kan í kuu-sɛ́' moo hɛn bíd vu-yu-má nɔ né. Vuu-tɔŋn mó né,” kóó ká uu-ha' hɛn yɛ vu-kó í-debtere Múúsa woo ka ɔ wɔɔɔ sɪ'.

⁹Duu ha' moo tóó, ɔ: “Kán yelá, Tayi! Mí yaa bi kó hɛn híííí móó nɔ.” Tayi mbigid hɛn ha"í-see vu-'waapád í-yɔɔɔ, ma duu pí vu-kan hɛn ha"í-í Krístu woo.

¹⁰Yesu Krístu ka kó hɛn híííí Tayi woo sɪ' la gbug sú-ú-máa, ba ví sí-nán Tayi woo vu-yu. Ha' fɔ́ɔ́ woo do' dágá 'néé, moo hɛn bíd baa vi vu-yu.

¹¹Nán hɛn ha"í-vu-'waapád vu-dii záɔɔ 'waapád, moo uu-kó ba'ad hɛn ha"í-voó vu-yu. Hɛn ha"í-voó vu-'waapád vu-man 'má', ɔmáa vu-na'an hɛn bíd kólí-vu-né sáŋ.

¹²Yesu woo máa, ha' woo hɛn ha"í-dágá 'néé, moo hɛn bíd kólí-vu-yu. Hɛn ha"í-woo yɛ mbaa háá káákáá; pig woo máa, la mbaa ka' nag nán Tayi woolí.

¹³Yá'á yɛ máa, mbaa laa Tayi a 'yé í maag woo vu-uu mbaa hɛn doo 'ná'ané woo vu-péŋ.

¹⁴Kan hɛn ha"í-dágá 'néé yɛ, Yesu kó nán í kuu-di zóó mbóggí-máa vu-mbaa déŋ káákáá kó í Tayi ka híí wɔɔɔ.

¹⁵Yigid Tayi woo ɔd ba ví í-yɔɔɔ áŋ, dəŋ vud ɔ péŋ, ɔ:

¹⁶“Í 'yéí-ɔ: ‘Yáɔ ɔn tad vu-pig bá' yelé, máa, wu-yɛ nɔ. Míŋ 'yéé vu-dooká míí vu-zóó, voolí. Míŋ bínda 'yéé vu-zóó, voolí.’ ”

¹⁷Pig woolí-máa, duu ha' moo yɛ: “Hɛn bíd kólí-voó yɛ vu, kan hɛn kólí-sonné voó yɛ vu, míŋ duu taan vu-sí-né.”

¹⁸Ma Tayi ka kée hɛn bíd kólí-nán voó vu-gbɔ sú-ú-yɛ, maan ban duu ha'an ví sí-Tayi hɛn yúú voolí-né.

Ba séé ví la Tayi woolí

¹⁹Dí í-yɔɔɔ, dan kirtɛn vu, moo nɔm Yesu woolí-ma, ba dó ví la ya gbɔɔ mba hɛné; dúú-kón ba ví ní áŋ.

²⁰Tú-ud ba ví hɛnaa 'man, wu-hɛnaa záɔɔ. Wu-pɔŋ ba ví laan kii sɔɔm kuu-yɛɛ dun zuu-lig hɛn ha"íí-yelé; hɛnaa yɛ fɔ́ɔ́ Yesu woo nɔ.

²¹Ma ba dí ví kan í-nii hɛn ha"í-gbɔɔ ba'a lig Tayiíí.

²²Moo woo nɔ, ba séé ví la tíŋ Tayi woolí-kan zóó moo yéŋ; ba 'yé ví zóó baa ví woolí-duuí-na'a. Tayi wún vud hɛn bíd 'waapád baa vílí zóólé, dɛ"é, na'a péŋ. Wún tɛ fɔ́ɔ́ baa ví kan mam í-ka dɛ' mba hɛn máa áŋ.

²³Ba tú-ud ví nán tóó vu-moo zóó 'yéí-baa ví yɛ duu-na'a, moo ba gaa ví Tayi wún tíd yáɔ talí-woo yɛ ó.

²⁴Ba nə ví sá. Ba zígín ví zóó, duu-na'a, ba hííŋ ví, ba kó ví séy ba'ad duu.

- 25 Ba gbo ví súggí-baa ví kó í nán tóo kuu-baa kó máa wogó sá. Amáa ba zigid ví da ba ví vu-zóó. Tée i kó a duu-mba ú, moo ví gaa zága í 'yéí-woo ba di bé'.
- 26 Sey kaa gaa ví sí moo yéí ná ó, yé, tow aa káń ví laané tíń kan hẹn bíd kólí tée, hẹn ha"í-tóo a duu na'ad hẹn bíd baa ví yé máa, sí-péí.
- 27 Hẹn ka kée máa, séy ba ndog ví hẹn a di yaalí-yẹ nọ. Wu-moo sẹ"é, kan vee píim gbog a di í-maag Tayii woo vu-tunní yẹ nọ.
- 28 Nán í-ka béé dooká Múúsa woo vu-ma, fọ́, idú, tóo tée tẹ́nó kuu-du-yag yúú woolí-tée, vu-nogwo sú-ú, zóó, nán péí-ám.
- 29 Ma dan tóo nán í-a béé Waa Tayii woo má naa! A 'yén mem yag talí-ka tọn ba ví kan Tayii yẹ kó í hẹn zága tóo wogó né, a haa yigid zóó, nán yẹ tée, wún mbaa nénná? Tée vín taa duulí-na'a, hẹn sị'íní woo a nuń máa, ban zii mban kebbú náa!
- 30 Moo ba gaa ví í-ka vud ọ: "Míńnọ vẹ' hẹn bíd nán voo súun vu; míńnọ vẹ' súú vu;" ka duu ọ: "Í 'yéí-wúnńnọ sẹ'ed zig woo vu-moo."
- 31 Tayii í-záad ka sị'íd ba tée, maa kaa ki dúú-wulí-ú náa!
- 32 I taa lá ví mbaalí-ví ká tíń má nọ. Sey ká kii nuń ya túlí Tayii woo máa, ví nuń hẹn ndógóné záaná, amáa ví nda doo wulí-duulí-na'a.
- 33 Sey tóo tée, vu-haa ví, vu-kód ví la hẹn bíd segege nọ nánán voolí; sey tóo tée, ví gbó dam yúú nán í-kuu-nuń hẹn sị'íní í-yogọ máa voolí-ám.
- 34 Ví maa nán kuu-dod vu-púúsinalé, máa vu. Kuu-vbid hẹn naa víí vu-tée, ví gbod vu-kan zóó de"é, moo ví gaa ba bíń di kan hẹn naa tóo ka mba hẹn 'waapád, ban mbaa sey 'waapád máa ám.
- 35 Moo woo nọ, i mbi nọó zóó 'yéí-vííí yéí ná, ví mbaan wulí. Tée vín nuń hẹn súulí-gbog ba'a.
- 36 Maa i ma' zóó, moo i kó hẹn Tayii ka híí yẹ tée, vín nuń hẹn Tayii ka ta yag wulí yẹ,
- 37 kó í-debtere ka ọ wogó, ọ: "Sey di lálí-waaná', í-a di yaalí-máa, wún di yaalí; wún dij' ní.
- 38 Amáa nán a 'yé zóó, woo mííí, a tọn kan mí tée, wún nuń vágád yéí ná. Amáa a duu vé' la pigim tée, mín duu híńnọ sí-né."
- 39 Ba ví baa nán í-kuu-vé' pigim, kuu-ti máa vu-yu-péí. Amáa aa 'yé ví zóó, baa ví Tayii woolí-tée; ba di ví hínaa vágád káákáálí.

Nán Eebərə ǎ Vu 11

Zóó 'yéí-Tayii woolí

- 1 Zóó 'yéí-máa, wu-kaa 'yé zóó, kaa gaa hẹn kaa 'yé zóó, wulí-yẹ, ba bán nuńnọ ó, má nọ. Wu-hẹn kaa hẹn ná nólé, né ma kaa gaa ba dilí-yéí ná má nọ.

- 2**Tayii ka gug nán ká tíh vu-máa, họ vu-nán yéñ yúú zóó, 'yéíí-woolí.
- 3**Yúú zóó, 'yéíí-baa vílí, ba gaa ví Tayii ba yib hẹn 'waapád kan moo woolí-yagáí, moo hẹn kaa họ vu-ví yẹ, yib vu-kan hẹn kaa họ vu-ví ní má nɔ.
- 4**Yúú zóó, 'yéíí-Abél woolí-ma, ká ha'ad Tayii hẹn, hẹn ha"í-woo mba í-Kayín woo ám. Tayii 'yége nán tɔɔg yúú zóó, 'yéíí-woolí, moo Tayii aga gug hẹn púlí-woo họ sú-ú. Kóó Abél a nɔ ó sị', duu di lá moo moolé, yúú zóó, 'yéíí-woolí.
- 5**Yúú zóó, 'yéíí-Enóg woolí, gaan hẹn ku-been nɔm máa né. Nán tóó vu-soowu hɔn né, moo Tayii be laano sí woolí-ú. Tayii ká bennɔ lá né máa, debtere Tayii woo ɔ Enóg ba tɔɔd bi ú.
- 6**Amáa tow zóó, 'yéíí-a pélí-tée, nán tóó wún tɔɔn Tayii né, moo nán ka séé ya Tayii woolí-máa, a 'yé zóó, woo Tayii ba díí, ba wu-di nán ku-soowu-máa vu-hẹn púlí.
- 7**Yúú zóó, 'yéíí-Núúhụ woolí, ki moo Tayii woo ka vud ɔ yúú hẹn ka di yaalí, ka họ ná kan nɔ́ woo né yelé. Núúhụ kid Tayii tóg, ma dud néh, vu-séd kan kii woo vu-wulí. Ma Tayii 'yége nán tɔɔg yúú zóó, 'yéíí-woolí. Yúú zóó, 'yéíí-woo yelé, ma, Núúhụ sẹ' moo yúú nán hágá ye woolí.
- 8**Yúú zóó, 'yéíí-Ibrahííma woolí, kid Tayii tóg, sey ka beewu-máalé. Ibrahííma daa laa hág Tayii ka digi púlí-kó í-hẹn gaga wɔgɔ yelé. Lúú hág dán woo gbɔ, laa ya ka gaa né máalé.
- 9**La mbaa hág Tayii ka taddu-yag wulí-yelé, kan zóó, 'yéíí, mbaa wulí-gááná. Ud mbaa sanhí, kan lizág, kan Yaakúbu ku-nun yag talí-dágá Tayii woolí-yẹ nɔ.
- 10**Ibrahííma ká laa woo kaa gban í-ku-ped dɔɔ woo dɛg má nɔ. Gban yɔɔlé, woo wu-Tayii, wu-yɔɔwɔ ám.
- 11**Yúú zóó, 'yéíí-Sára woolí, kóó a kan pɔn waa pélí, kóó ve' woo a yag sí-waa haalé, ó sị', tii waa na'a sú-ú. Ká gaa woo duulí-na'a Tayii ban gbɔn yag talí-woo né.
- 12**Moo woo nɔ ma, wayée dágá yẹ, kóó ká a mbaa kó í-nɔm wɔgɔ sị', duu haɔ waa. Zig woo vu-bu-kó í-zoo waa be"í-vu-wɔgɔ, kó í-hád sagad vu-yag mam gbɔɔlé, wɔgɔ. Vu-wá' hád sagad yẹ vu-'waa né sám.
- 13**Vu-'yé zóó, voo Tayii woolí-ma, nán yẹ vu-nɔ 'waapád. Vu-hɔn hẹn du-máa Tayii ka tan yag wulí-yẹ né, amáa vu-hɔgɔ, vu-vá"u-la ya díilíí. Ma vu-ɔ bin gáá vu-yu, bin nán 'yémné vu-yu-hágá yelí.
- 14**Nán ku-moo moo í-yɔgɔ yẹ, tú' ba vun soo hág tóó nɔ.
- 15**Ka vun gbɔ dam moo hág voo, ku-lúú gbɔ yẹ ó-tée, ka vun nun sey moo vé,"é, la wulí-ú.

- 16 ʌmáa vun híj hág í ka duu mba má nɔ. Hɛn woo tú' hág í be"í má nɔ. Moo woo nɔ, sey kuu-bee Tayɪ, Tayɪ voo máa, séjń kónnɔ né, moo mbógɔd vu-kaa gbanj tóó sú'ú.
- 17 Yúú zóó 'yéí-Íbrahíjma woolí ma, ha' lizág kó í hɛn ha"í wɔgɔ, sey Tayɪ ka guggu má nɔ. Tayɪ ká tad Íbrahíjma yag yúú lizág woolí. Kóó í yɔgɔ sj', Íbrahíjma mbaa bé' moo bi ha' waa dágá woo yɛ nɔ.
- 18 Tayɪ ká ɔddu: "Món nuɲ zig móó lizág woolí;"
- 19 moo woo nɔ Íbrahíjma taa Tayɪ ban di kan néélé, nim lizág nɔmmé ó. Ma Íbrahíjma duu nuɲ lizág nag 'manjá kó í ka nírm di nɔmmé zu wɔgɔ.
- 20 Yúú zóó 'yéí-lizág woolí ma, bag Yaakúbu vu-kan Esáw hɛn, moo uu-nuɲ hɛn ka di yaalí-máa pigim ájń.
- 21 Yúú zóó 'yéí-Yaakúbu woolí, bag Yuuséfu waa vu-hɛn dágá dágá, ndág vbéé dii wulí, na' Tayɪ, ma nɔɔ lá pigim.
- 22 Yúú zóó 'yéí-Yuuséfu woolí, ka di nɔm máa, gagad waa Izraél vu, ɔd vu-hɛn uu-kó kan néj bii máa, sey uu-di vúnńi hág Mísiralí-té nɔ.
- 23 Yúú zóó 'yéí-Ílí, sey kuu-haɟ Múúsa máa, í haɟalé, woo vu-yuggu-sɛɛ tɟanó, moo vu-hɔ ka duu-na'a máa, vu-ndɔgɔn sí-dooká gbanii woo né ájń.
- 24 Yúú zóó 'yéí-Múúsa woolí, ka na' sú'ú máa, sén ba uu-been bi waa gbanii Faarónj waa woo nɔ né.
- 25 Híj bi súg nuɲ hɛn ndɔgɔné kan nán Tayɪ woo vu-mba mbaalí-waaná' kan zóó de"é, yúú hɛn bíd kólí-ú.
- 26 Múúsa ka taa zóó ma"é, yúú béélí-woolí-kó í-í-nán sɛnné wɔgɔ máa, wu-duu mba hɛn naa hág Mísiralí-yɛ, moo ká 'yé woo nóó di hɛn púlí-ka di yaalí-yelé.
- 27 Yúú zóó 'yéí-Múúsa woolí ma, lúú gɔ hág Mísira, ndɔgɔn zóó yéé gbanii woo né ájń; mbaa woo néélé, na'a kó í ka hɔ Tayɪ kaa hɔnɔ né yɛ di nólé, zu wɔgɔ.
- 28 Yúú zóó 'yéí-woolí ma, mbóg Páska, ɔd nán vu-uu-sɔ' mem mbee vu-yagníimí, moo maleeka nɔm a nɔɔ waa nii Izraél voo vu-sá.
- 29 Yúú zóó 'yéí-waa Izraél woolí ma, vu-dáá mam yéé 'wógná kó í mam ka wulí-pélí-zu wɔgɔ. ʌmáa nán Mísira kuu-bi gug hɔ ájń máa, mam yɔgɔy ganj nɔɔ vu.
- 30 Yúú zóó 'yéí-Ílí, pig nán Izraél kuu-'yem kéj, daa kan kaa Yeríkolí-bá' gúndem máa, dɛə vu-túm.
- 31 Yúú zóó 'yéí-Ílí ma, Raháb, wakéé tálí-kan wayée vu-yɛ, súg nɔɔn kan nán kuu-béen Tayɪ yɛ vu-né, moo ká fɛɛ nán hág giiní vu-kan zóó tɔɔ, 'yé vu-lig woolí.
- 32 Míń duu ɔ nénná? Sey wún maan, moo an duu moon moo yúú Gedeónj woolí né, kan Barág, kan Sámson, kan Zépte, kan Daavíd, kan Samél, kan anábi woolí-ájń.

33 Yúú zóó, 'yéíí-voolí-ma, vu-lá hág tóó vu-kan sɪ̃, vu-kó hɛn hǐ́lǐ́ Tayɪ̃ woo, vu-nun hɛn Tayɪ̃ ka tad vu-yag wulí-máa, vu-tú' kəə vu-yag.

34 Vu-nim vee gbog vu. Vu-sód nɔmmé, vu-nɔɔn vu-kan pag naa né. Ká vu-mbaan kan néélé, né, ma vu-duu néé dɔg. Vu-nun néélé, sɪ̃ kólí, vu-mba nán gáa vu-bwulí-na'a.

35 Yúú zóó, 'yéííí, wakéé, tóó vu-hɔ nɔm voo vu-nírɪ̃ nɔmmé. Nán í-tóó ku- gbó vu, ku-kód vu-hɛn ndógné bwulí-na'a, ku-nɔ vu-la máa, vu-sén sɛnné né, moo bi nɔ, bi nírɪ̃ bii ya mbaalí-í-ka du-mba hɛn máalé.

36 Nán í-tóó vu-ma' zóó, mbaa yúú ku-kód vu-baam, ku- gbó vu-kan loo yélé, Vu-ta nán í-tóó vu-kan zaɲ, vu-tú' vu-lig púúsinalé.

37 Vu-nɔ í-tóó vu-kan 'yɛɛ vu, vu-sə'ə, tóó vu-kan síi, vu-nɔ tóó vu-kan pag naa. Vu-lúú laa ya 'waapád, tóó vu-ta kóó, mbee, kan kóó, bee vu. Gírɪ̃ kó vu, vu-duun vu-kan moo, vu-kód vu-hɛn bíd.

38 Maa nánán yɛ ka vun mbaan hágá yelí-né, moo mbaalí-duu-voo yɛ nɔ. Vu-dó kéé, daa hóg tíɲ, kan yúú gu-vulí, vu-ud ndóg vulí, kan dəə vulí-áɲ.

39 Tayɪ̃ dud nán yɛ vu-'waapád yag yúú zóó, 'yéíí-voolí. Kóó í-yogɔ sǐ', vu-nugun hɛn Tayɪ̃ ka tan vu-yag wulí-yɛ né,

40 moo Tayɪ̃ ka taad ba ví hɛn ka du-mba má nɔ. Ma Tayɪ̃ hǐ́ nán yɛ u-nun hɛn 'waa tíɲ péɲ sá, a máa hǐ́ aa súg nun ví áɲ do' dágá.

Nán Eebərə́ ə Vu 12

Tayɪ̃ wu-Ba' baa ví

1 Í baa ví máa, dúú zo' yɛ vu-gbo daa kan ba ví kan yag dulí-sú'ú. Tée ba gbo ví hɛn ka há' ba ví 'yéem yɛ, kan hɛn bíd ka bi ség ba ví yɛ vu-ú. Ba ma' zóó, kɛ ví dɔg Tayɪ̃ ka 'yéé ba ví yɛ nɔ.

2 Ba 'yé ví la nóó Yesu woolí. Zóó, 'yéíí-baa ví dəɲ ya woolí, wu-kó ma, zóó, 'yéíí baa ví laa tíɲ. Yesu ma' zóó, mbaa moo u-nɔ bi la' vbagadí. Duu taan woo nɔm séɲ a nɔɔn yɛ né, moo hɔ woo zóó, də"é, ku-'yéddu-yɛ nɔ. 'Yá'á yɛ máa, mbaa di ka' nag nán láan Tayɪ̃ woolí.

3 I taawu-taalí-í-ka ma' zóó, yúú séené máa nán hɛn bíd kólí-ku-séewu-yélé, Tée i pɔg yag sá.

4 Sɪ̃ víí yúú hɛn bíddí-yɛ, ví kón ná yag háá, u-nɔɔn ví wulí-né.

5 Ví zán sí-moo zóó, ziginí Tayɪ̃ ka ɔd ví kó í-waa woo vu-wogɔ máa sá'áa? Ká ɔ: "Waa míí, a hɔ hɛn tulí-í 'yéíí-woo kó í-hɛn lee wogɔ sá. Sey ka séem tée, nag a kə'am sá,

6 moo í 'yéíí-tu-woo nán í-ka hǐ́wɔ má nɔ. Nán í Tayɪ̃ ka gaa ba vun waa bii vu-yu-máa, gbó vu-yu-'waapád."

7I ma' zóó, yúú hən ndógné vííí ú. Tayi s'i'jd ví s'i'jní waaí. Waa tóó ba' woo ka s'i'jno né máa diláa?

8Tow Tayi a s'i'jn ví kó í-ka s'i'jn waa tóó vu-wogó né téé, ví waa yéñ vu-yu-péíí, amáa ví waa báa vu-yu.

9Ba duu taa ví ba' baa ví hágá ye vu-yu. Vu-s'i'jd ba ví, amáa ba na' vu- ví bó! Ndíga ba kid ví Ba' baa ví í-be"í-wu-tóg mba, téé bán nuñ ví vágád.

10Ba' baa ví í hágá ye vu-s'i'jd ba ví sey waaná' kó í-kuu-híí wogó. Amáa Tayi s'i'jd ba ví woo moo hən duu, moo aa mbaa ví kó í-bi wogó.

11Sey kuu-di ba ví s'i'jní téé, ba taa ví ba hən zóó, vijiní, ba hən zóó, de"éé péíí. Amáa pig woolí-tée, nán í-kuu-tú'ud vu-hən kan hən s'i'jní máa, wún nuñ mbaalí-ká'ad, wún mbaa kó í-Tayi ka híí wogó.

Moo palí-vu-kan hən gagané vu-yu

12Moo woo no, i sən nag nom víí ye vu-la ú! I zigid doo nom víí ye vu-la ú!

13I mbógod doo víí vu-hinaa waa ka líí la wulí-máa ó, moo doo nom ye uu-tə'oy sá, amáa uu-kə' kə"éé.

14I sən fóó, moo ví mbaa mbaalí-duu-kan nán vu-'waapád. I mbaa déñ kó í-Tayi ka híí wogó. A í-yogó péíí-tée, nán dágá aga wún hən í-yéíí-baa ví ní.

15I gággu, nán tóó a kée zóó, nán Tayi woo gbo sá. A tii mbaa kó í-la' yóm tóó ka tá' na' ma, kuu-lá líid woo téé, ka líd nán vu-máa wogó sá.

16I gággu, nán tóó a kó báa sá, a béé hən Tayi woo kó í-Esaw ka hi nii woo gbod daa sáñ moo hən lálí-do' dágá aga ye no wogó sá.

17Ví gaa ú, pig woo máa, duu híí ba' bii a bag bi hənne. Amáa kóó Esaw ká a soo hən ye kan memémme s'i', ba' woo ndaa gbogó la zulí, moo Esaw ká kan keb tóó a kó ma, a pí hən ka kó ye máa péíí.

18Ma ví séé la za'an guu-waa Izraél ka vun baa za'an ye né. Guu-Sináy ye, vee gbogó ká duulí, kan dim ka sa' wulí, kan mam hijg ka fii wulí, bóó, ka séé hən wulí,

19kan yég gə' naa, kan yég gbogó tóó ám. Sey waa Izraél kuu-ki yég ye máa, vu- vi a duu od bi moo sá,

20moo kuu-ki dooká ye máa, mba vu-keb, moo ká o: "Hən 'waapád uu-za' guu- ye téé, kóó a púggi s'i', uu-nəwə kan 'yegəi."

21Amáa hən hólé, ye ká hən dúú-zálí, ma Múusa o: "Mí tuu-duun déñ né, dúú-kón ám!"

22Amáa í víí, vi séé la guu-Sióñjí, kan kaa gban Tayi í-záad ye woolí, wu-Yerúsalem í-be"í-zu, kan maleeka woo uzineere háá, uzineere ye volí-sú-ú.

23 ƒ víí, ví séé la nán súggí-zóó, de"é, ye voolí. Vu-u waa nii Tayii woo ku-u bínda yéé voo be"í-ye nɔ. Ví séé la víí bé' Tayii í-moo sɛ"é, yúú nán voolí-'waapád ye woolí, kan yigid nán ku-u kó hɛn híííí Tayii woo sɪ' la gbug máa voolí-sú'ú-ám.

24 Ví séé la víí di Yesu í-ka dó moo mbóggí-saam nánán voolí-kan Tayii, moo yaɔ talí-'manɛí, kan mem woo ka yéd ye nɔ. Mem woo moo moo tɔɔ mba moo í-Abél woo ám.

25 I gággu! I ma moo í-ka did ví moo ɔlé, ye woo sá. Nán í-ku-u ma moo í-ka did vu-moo Tayii woo gagané hágá ye máa, vún sɔn hɛn sɪ'ɪnɪ yelɛ, né, ma dan tóó ba vía? Tow aa tii pig sad ví í-ka did ba ví moo ɔlé, zu-u be"í-zu woo téé, bán sɛn ví ní ám.

26 Yég woo ká wu-nam hág, amáa 'ya'á ye máa tad ba ví yaɔ sú'ú, ɔ: "Mín duu nam hág tóó, amáa hággi dágá pélí. Mín nam be' ám."

27 Moo ka ɔ: "Mín duu nam hág tóó" ye, tú' hɛn ku-u yib vu-ye ba vún nam, ba vún tú 'waa la, moo í-ba ku-u nam voo né máa, u-mbaa voo ú.

28 Kaa nuɲ ví gbaɲ waalí-í-ka nam né ye, ba deɲ ví Tayii naggi. Moo woo nɔ ma, ba kóddu-ví ba'ad kó í-ka híí wɔɔ; ba na"ɔ ví; ba ndɔggɔ-ví ám,

29 moo Tayii baa ví wu-vee í-ka tud hɛn má nɔ.

Nán Eebərə ɔ Vu 13

Hɛn ka tɔɔd Tayii má nɔ

1 I gbo hínní ya vííí sá, i mbaa kó í-waa na'a dágá vu-wɔɔ Krístu woolí.

2 I zán gáá vu-fɛɛlé sá, moo hɛn kólí-í-yɔɔɔ ye, nán tóó ká vu-fɛɛn maleeka vu-wulí, amáa ká vu-gaan vu, vun maleeka vu-yu-né.

3 I taa nán í-ku-u di lig púúsinalé máa vu-kó í-kíí súg mbaa kan vu-duulí-zu wɔɔ. I taa nán í-ku-u duun vu-kan moo máa vu-kó í-ka vun súg duun ví moo kan vu-ám zu wɔɔ.

4 I na' moo kéé, kan moo wɛɛ, máa ya 'waapád. Wɛɛ kan kéé, u-buu yaɔ talí voo sá, moo Tayii wún di moo sɛ"é, yúú nán ku-u tá kan wakéé, vu, kan nán baa kólí-máa vu-ám.

5 I baa 'yé zóó, víí sɪidelí-sá. Zóó, víí a de' yúú hɛn kíí nuɲ máalé, maa sú'ú, moo Tayii ɔ: "Mín gbɔn mó né sáɲ, mín gbɔn mó la kəd né."

6 Moo woo nɔ bán ɔ ví kan zóó, baa ví 'waapád, bán ɔ ví: "ƒ 'yéí-í-wúnɔ ya maan. Dúú-wún kón mí ní. Nánán vún kón nénná?"

7 I duu taa í-nii víí ká tíí kúu-baa ɔd ví moo Tayii woo máa vu-ám. I taa mbaalí voo ku-u mbaa ma ku-u nɔ wulí-máa ám. I 'yéí zóó, 'yéí-voo nɔ.

8 Mbaalí-Yesu Krístu woo ká bán pee, mbaa bæ wu-yu-í-yɔɔɔ ám, wún di mbaalí-í-yɔɔɔ háá káákáá ám.

9I gbod nán too vu-fóó, uu-zo' ví tid kan moo tú"í too vu, kan moo tú"í gáá voo vu-ám sá. Du-u, Tayii ka nee ví zóó, kan zóó, nán woo má nɔ. Amáa zóó, víi uu-née kan hen tú"í yúu hen lálíí-sá. Nán í-kuu-na' moo tú"í yúu hen lálíí-máa, kón vu-voo hen duu-too né.

10Nán hen ha"í-vu-lig hen ha"í-nán Yúúda voolí-máa, vu-kan néélé, hen kuu-ha' ya hen ha"í-baa vílí yẹ lálí-woo pélí.

11Í nii hen ha"í-nán Yúúda voo vu-paŋ mem hen buulí voo vu-laan ya gbog mba henné moo bi la ha"u-moo hen bíd vu-yu, amáa vu-aŋ hen buulí vu-kaa pigim.

12Moo woo nɔ ma, Yesu nɔ kaa pigim ám, moo bi na'ad hen bíd nán voo kan mem dán bii nu.

13Moo woo nɔ, ba súg vúd la kan ví kannɔ kaa pigim, ba súg ma' ví zóó, yúu béélí-woo kuu-bééwu-yélé, ám,

14moo kaa kaa mbaa ví wulí hágá ye vún mbaan káákáá né. Amáa ba soo ví baa kaa gbaŋ ka di yaalí-yẹ nɔ.

15Moo woo nɔ, téé bán na' ví Tayii kan yég Yesu woo gən yag né. Bán na"o ví kan yag baa ví kó í-hen ha"í-wogɔ.

16I zán hen duu-kólí-sá. Nóo a maa daga, nóo a maa daga, moo hen ha"í-iyogɔ máa, vuu-togɔ Tayii.

17I duu í-nii víi vu, i kid vu-tóggú, moo vu-tu-ví nən né, moo vúnɔ tú'ud Tayii hen kuu-kó yúu vílí máa. I kid vu-tóg téé, vún kó ba'ad voo kan zóó de"é. A í-yogɔ pélí-tée, vún kó ba'ad kan zóó vjini, téé hen woo wún duu ví ní ám.

18I baa bá' Tayii yúu vóólí, moo vó gaan hen bíd í-kóó kón nán too vu-né, amáa vó híí bi mbaa duu-na'a yúu hen 'waapáddí.

19Mí vi víw, téé i bá' Tayii a gbɔn hɔnaa laalí-vílí vaŋná.

Hen baggí

20Tayii wu-kó hen togɔ, wu-nim í 'yélí-baa ví Yesu, í-mbee tulí gbog baa ví nommé. Yesu yed mem woo, ma yag talí-í-káákáá woo mbogɔy.

21Tayii a pú-ví néélé, ví kó hen duu-ka híí máa 'waapád. A kó hen ka togɔdu-máa baa vílí kan yég Yesu Krístu woo nɔ. Ba na' ví Yesu Krístu háá káákáá. Aamén.

Moo sí'íd kan hen vá"í

22Dan kirtén vu, mí vi ví, i ma' zóó, ví ki moo zóó, ziginí ye ú, moo hen kán bínda ví derwəl yelí-ye, vu-lúgu-né.

23Mí híí i gaa da ba ví kirtén Timotée pee, vun vuddu-sí-lig púúsinalé, ó. Tow a ya ya mílí háná ó, aŋ di ví laalí-holé, téé, mín paŋŋɔ nagá ám.

24I vá' í-nii ba'ad diilí víi vu-wulí, kan nán Tayii woo vu-'waapád. Da ba ví kirtén í-hág Italiilí vu-vá' ví 'waapád.

²⁵Tayii a kód ví zóó, nán 'waapád áń.

Yaakúbu

Yaakúbu 1

Hɛn vá"ù

¹Mí Yaakúbu wu, nán ba'ad Tayi woo, kan í 'yéí-baa ví Yesu Krístu voo nɔ. Mí bínda moo ye ba'ad ví nán súggí-Tayi woo kii hí'í 'waa hág 'waapád ye víw. Mí vá' ví wulí.

Zóó 'yéí-kan moo gaalí

²Dan kirtɛn vu, sey nán ku-gug ví, kóó kan ɛná sɪ', i mbaa kan zóó dɛ"éɛ,

³moo ví gaa wu-gug zóó 'yéí-víí tée, zóó ma"é' víí wún vúd wulí.

⁴Amáa zóó ma"é' víí ye a mbaa kan ba'ad yéí, moo háá' i mbaa duulí-na'a, dɛ"é' na'a, hɛn tóó a kéed ví sá ám.

⁵Tow nán tóó vííí sɛámé ka gaan moo né tée, a vi Tayi, tée Tayi wún tú'udu, moo Tayi wu-pú-hɛn hí' nag, vin woo yag né ám.

⁶Amáa sey a vi Tayi moo woo tée, a 'yé zóó woo wulí, a faa moo sá, moo nán ka faa moo tée, mbaa kó í sá-péém ka nam mam gbɔɔ máa wɔɔɔ, laano yéí, daa laano zulí.

⁷Nán í-yɔɔɔ máa, a taa ba bíñ nuɛ hɛn tóó í 'yéí-baa ví woolí-ú-máa sá,

⁸moo di kan zóó i'idú, 'yéñ zóó ya dágá né ám.

Gím kan naai

⁹Nán kirtɛn tóó ka mbaa gímná tée, a dɛm fóó woo sey Tayi ka púgu-hɛn ha' wulí-maalé,

¹⁰Amáa nán naa a dɛm fóó woo sey Tayi ka tiwu-gímná yelé, moo fóó woo wún di yoné kó í-hɛn kó'ɔd vu-wɔɔɔ.

¹¹Záɔɔ ka ye' dɔɔ tée, pi, hɛn vu-mbé 'waa, kó'ɔd voo vu-yɔɔ 'waa, vu-sóɔɔ 'waa ám. Nán naa wún ti 'waa ba'ad voo wulí-sɛámé í-yɔɔɔ ám.

Hɛn guggí-vu-kan hɛn zo"í-vu-yu-

¹²Duud nán ku-guggu-péí, ka nda doo néélé na'a wulí-má nɔ, moo wu-gug néélé woo hɔ sú-ú-tée, wún nuɛ hɛn súulí-woo. Wu-vágád í-káákáá Tayi ka tad nán ku-híjwɔ máa vu-yag wulí-má nɔ.

¹³Sey hɛn zo"í-ka yaa nán tóó woolí-tée, nán ye a ɔ: "Tayi wu-zo'on" sá, moo hɛn bíd zo'on woo Tayi né; Tayi zo'on woo nán tóó né ám.

¹⁴Hɛn ka zo' nán vu-bi ma' vu-ú-tée, wu-híjílí dán voo ku-woo vu-laani;

¹⁵pig woolí-tée, hɛn bíd híjílí yaa kó í-ka fɛɛ hɔg máa wɔɔɔ, tée hɔɔ hɛn bíd. Ma hɛn bíd ka bu-na'a tée, duu pɛn nɔm ám yaan.

16f hǐǐǐ mǐí, dan kirtén vu, zóó a zo' ví moo sá!

17Hẹn púlí-kuu-duu, kuu-tọọ 'waapád máa, vu-zuu-be"í. Ba'á ka yib ya túlí be"í máa ba' vu-zuu-woolí. Tiin woo né, gbɔn ba ví ya dimmí ní.

18Dəŋ hǐǐ, ma hǎǎ ba ví kan moo yéŋ woo, moo aa mbaad bi ví kó í-hẹn gbọọ sǎǎm hẹn hágá ye wulí-wogo.

I ki moo Tayi woo, i duuwu-ám

19f hǐǐǐ mǐí, dan kirtén vu, i gaa hẹn ye vu-duu-na'a. Kóó nónná a ki moo vanhá, amáa téé a moo moo háhá sá, a kó zóó,yéé, háhá sá ám,

20moo nán ka kó zóó,yéé,tée, kón hẹn hǐǐǐ Tayi woo né.

21Moo woo nɔ, i gbɔ hẹn ka vij nán vu, kan ba'ad bíd voo vu-'waapád máa ám. I nə' yúú duu moo Tayi ka 'yéđ ví zóó,yé, nɔ, moo moo ye wúnɔ səđ ví.

22I sóó fọ́, víí vu-moo sá, i ki moo Tayi té' sá, amáa i duu ú,

23moo nán í-ka ki moo, ka kón hẹn woo né téé, man kan nán tóó ka tég fọ́, woo daadugeelí, ka họ mbaalí-woo má nɔ.

24Ma sey ka daa lúú sú'ú-tée, zán mbaalí-woo pee vanhá.

25Amáa nán í-ka baa kúgú moo yéŋ Tayi woo, ka mbaad nán kuu-mbaa kan yúú voo ye, a zán gbɔn né, amáa a ki duu téé, Tayi wún baggu-hẹn yag ba'ad woolí-ú.

26Tow nán tóó a taa ba bin nán Tayi woo nɔ, amáa a moo moo ma'an yag né téé, sóó fọ́, woo moo sú'ú. Moo taalí-woo ye moo yéŋne pélí.

27Ba'ad Ba'á Tayi ka hǐǐ déŋ kəd máa, wu-waa séeg vu-tulí, kan wakéé,yed vu-ya hẹn ndógɔné voolí. Wu-aa mbaa ví de"é, na'a yúú hẹn vijg nánán hágá ye voolí-ám.

Yaakúbu 2

I sɛg nánán vu-sá

1Dan kirtén vu, í-víí kǐí 'yé zóó, víí Yesu Krístu í-'yéí-baa ví ka mbaa na"é, na'a woolí-ye, i sɛg nánán vu-sá.

2I taa moo waaná'; nánán tóó a dɔ la ya súggí-vííí, a dɔd ka nag waa dɔ', a dɔ sǎǎm duu, ma nán gím tóó a dɔ la wulí-ám, sǎǎm zégédná péŋ téé,

3vín tég nán í-ka di woo kan sǎǎm duu-ye, vín ɔddu: “f víí máa, i ya mbaa ya duu-yelí.” Ma vín ɔd nán gím ye: “Am tii la móó zulí, tóó téé, am mbaa la móó hágá yeŋé.”

4Tow a di í-yogɔ téé, ví hi'in hẹn sǎǎm víííí sú'ú, ví sə' moo kan moo taalí-bíd vu-sú'ú.

5 ƒ hǐǐǐ míí, dan kirtén vu, i ki ú! Tayii yee nán gím vu-hágá yelí, moo uu-'yé zóó, voo biilí duulí-na'a, uu-dó gbanj waalí í-ba kii tad nán hǐǐǐ bii vu-yag wulí-yelé, ƒ yogo pélaa?

6 Amáa í víí, ví tii kód víí nán gím vu-hen séjín méń. Nán naa vuu-baa duun ví kan moo, vuu-pañ laan ví ya moo sə"éjé, má nɔ náa?

7 Vuu-baa haan yéé toq Tayii ka 'yén ví yé má nɔ náa?

8 Debtere o: “Am hǐǐ dam vu-kó í-kám hǐǐ fóó móó wogɔ;” moo yéjine, tow i kó hen dooká gbanii voo yé sǐ' la gbug téé, ví kó hen duu-ú.

9 Amáa tow i səg nán tóó vu-gbo téé, ví kó hen bíddi. Dooká doo ví sú-ú-ám, moo ví kinno tóg né,

10 moo nán tóó a duu dooká Tayii woo vu, ma a kée dagá gbo téé, kée í-tóó yé vu-gbo 'waapád ám.

11 ƒ ka o: “Am kó báa kan kéé, nánán tóó woo sá” yé, wu-o: “Am nɔ nɔm sá” ám yé nɔ. Tow am kón báa né, amáa am nɔ nɔm téé, mó tii nán ka kin dooká tóg né má nɔ.

12 I moo moo, i kó hen dooká ka o má nɔ, moo Tayii wún sə' moo duu dooká í-ka mbaad nán kuu-mbaa kan yúú voo yé nɔ.

13 Tayii wún họ gím gaan nán í-ka họ gím gaan daga né máa ám. Amáa nán a họ gím gaad daga téé, Tayii wún sə'əñ moo yúú woolí-né ám.

Zóó 'yéí-kan ba'ad Tayii woo kólí

14 Dan kirtén vu, tow nán tóó a o: “Mí 'yé míí zóó míí di Tayii woolí,” amáa a kón ba'ad ka toqon Tayii né yé téé, ɛn wún duudulá? Zóó 'yéí-woo yé wún səddu-áa?

15 Tóó téé dam sáǐ, tóó téé dam kéé, vu-mbaa fóó leená, tóó téé hen lálí-gee vu,

16 ma món oq vu: “I laa nánná; i oq vee, i lá hen, i hạ' la ú!” Amáa tow i pún vu-hen ka maan vu-púlí-máa né téé, ɛn wún duud vulá?

17 Zóó 'yéí-di í-yogo ám. Ba'ad ka toqon Tayii máa ka péli-téé, zóó 'yéí-yé ám zóó 'yéí-nɔmme.

18 Amáa tóó téé nán tóó wún o woo: “Mó 'yé móó zóó móó Tayii woolí, amáa mí kó míí ba'ad ka toqon Tayii má nɔ.” Ma mín hǐǐdu: “Am tú'un zóó 'yéí-í-móó ka toqon Tayii ba'ad ka wulí-péí-má nɔ. Téé mín tú'um ba'ad í-míí ka toqon Tayii yé, téé món gaa zóó 'yéí-míí wulí.”

19 Mó 'yé zóó Tayii ba di dagáa? Téé duu-ú. Yigid bíd vu-fẹẹ moo yé ám, amáa vu-tuu-kan dúú.

- 20Mó taa moo họ áḗ? Mó híj bi gug zóḗ, 'yéí-ba'ad ka wulí-péí, ba hẹn leene máa họ áḗ?
- 21Dəŋ née Tayii ka 'yé a ba ví yée Ibrahííma nán tḗḗg woo máalá? Moo ba'ad woo ku- tḗḗd Tayii máa vu- yu- péláa? Moo ka be waa woo lizág ha'ad Tayii ya hẹn ha"íí-má nḗ.
- 22Mó họ sí-yẹ, zóḗ 'yéí-woo, kan ba'ad woo, vu-súg kó hẹn ma, zóḗ 'yéí-woo dó sé' yúú ba'ad woo ka kó yelé.
- 23Hẹn woo kóy kó í-debtere ka ọ máa wḗḗ, ọ: "Ibrahííma ká 'yé zóḗ woo Tayii woolí, ma Tayii họ zóḗ 'yéí-woo, 'yége nán tḗḗg woo," ma beewu-daga gboo.
- 24Ví họ sí-yẹ náa? Nánán vu-tḗn kan Tayii yúú ba'ad kólí-voovulí, ʒmáa yúú zóḗ 'yéííí dágá péí.
- 25Moo Raháb woo di í-yḗḗg áḗ, wakéé, tálí-kan wayée vu-yẹ nḗ. Ká vu-tḗn kan Tayii yúú ba'ad kólí-woo vulí, moo ká feḗ waa ba'ad nán Izraél ku-ba' vu-ya, ka maa vu, ka tú'ud vu-hjnaa duulí tóó kéd máa áḗ.
- 26Zóḗ 'yéí-ka kan ba'ad kólí-péí-tée, mbaa kó í-nán wəḗm ka péí-máa wḗḗ. Sí-nomme.

Yaakúbu 3

Yaggi

- 1Dan kirtén vu, i híj mbaalí-akaw vu-buulí-na'a sá, moo ví gaa í-vóó kóó akaw máa vón nuḗ moo sə"é píim mba nán tóó vu-ú.
- 2Ya baa ví 'waapád, ba baa di ví hẹn kólí-sonné kédkéd. Nán tóó a son moo yḗḗ woolí-né tée, nán hẹn yéḗ kólí, tée wún di kan néélé, tu-fóḗ woo 'waapád áḗ.
- 3Ba 'yéḗ ví go'oy vu-yéḗg yḗḗg, moo w-kid ba ví tḗḗḗ. Ma ba tú'ud vu-ví 'yéḗm kan wu-yu, ba tu-ví fóḗ voo 'waapád.
- 4Tóó tée ba taa họ ví néḗ vee vu-yu. Kóó w-na' gbḗḗ ba'a, kóó sápeém gbḗḗ w-ndaa vu-laan sḗ, faan waaná' aga wu-tú'ud vu-hjnaa áḗ, pḗn vu-laan ya í-néḗ yúulí-ka híj máalé.
- 5Yḗḗ di í-yḗḗg áḗ. Fóḗ, móólé, yḗḗ di waaná' aga nḗ, ʒmáa kárḗm dáb moo tée, tii hẹn gbḗḗ ba'a. I họ lá ví vee kan zúḗḗḗ, ʒn hẹn kóddí-buulí-na'a.
- 6Yḗḗ mbaa di kó í-vee wḗḗ. Hẹn bíḗ hḗ di woolí, di ka' tóólí-fóḗ baa vílí áḗ, ma bé' vijí fóḗ baa ví kan yḗḗg áḗ. Baa ʒn ba ví bá' mbaalí-záḗḗ baa ví yelí. Vee woo vúd ya di Seedán woolí.
- 7Nánán di kan néélé, tii púḗ hḗḗ vu-'waapád, buu vu. Buu nóḗ vu, kan hẹn wóoné háḗḗ vu, kan hẹn mammé vu-áḗ.

⁸Amáa nán dágá aga ken yag woo né. Wu-hen bíd í-ka mba keb má nɔ. Nɔŋ í-hen nɔɔné hì' di woolí-ám.

⁹Ba be yag ye na'an ví Ba' í-'yélí-baa ví woo wulí, amáa ba faan ví nán Tayii ka mbóg vu, ku-man kanno máa vu-wulí-ám.

¹⁰Yag dágá yelé, ba den ví Tayii nag wulí, ba ga'an ví nag wulí-ám. Dan kirtén vu, hen too a mbaa í-yoggo sá.

¹¹Dæ mam dágá gan mam togo, kan mam lagad ám né.

¹²Dan kirtén vu, zɔgɔb di kan néélé, liin líid kɔ'ɔb né, mbu' liin líid zɔgɔb né ám. Di í-yoggo, mam tam di kan néélé, len mam togo né ám.

Moo gaalí-í-ka zuu-be"í-má nɔ

¹³Nán moo gaalí, too tee, nán moo taalí-too a di vílí ú tee, mbaalí-duu-woo, kan yúú nɛ"é, woo a wu-tú' moo gaalí-woo ye.

¹⁴Amáa tow i di kan sig mɔnné maag zóó, vílí, kan moo fáne vu-vílí ú tee, i na yúú sá, i kó vbád yúú moo yéhné sá ám.

¹⁵Moo gaalí-í-yoggo ye vu-zuun be"í-né. Vu-voo hen hága ye vu-yu, kan hen híllí nánán voo vu-yu-ám. Vu-yaa voo Seedán woolí,

¹⁶moo ya sig mɔnné ka duulí, kan moo fáne vu-máa, hen híiné kan hen kɛg kólí-vu-kédkéd vu-duulí-ám.

¹⁷Amáa moo gaalí-í-ka zuu-be"í-máa, dené woo, mbaa woo de"é na'a, kan zóó, ká'ad kan zóó togo, faan moo né, hì' kan zóó nán, ba'ad duu-woo vu-laa tíh tíh, sɛgɛn nánán vu-né, kón zóó, víllig né ám.

¹⁸Nán ku-mbóg moo togo kan daga vu, kan zóó ká'ad máa, vuh mbaa í-toogo Tayii woo vu-ú-ám.

Yaakúbu 4

Dag gboo kólí-kan hen hága ye vu-yu-

¹Yag kónné, kan hánné vílí sɛamé ye, vu-yaad ví télá? Vu-yaan kan hen híllí víí ka di ví pinní fólé, ye nɔ náa?

²Ví híllí hen, amáa ví nugu ní. Ví mbaa bá' kan nɔm nɔɔné, ví sú-zóó, amáa ví nugun hen woo né. Ví háh, ví kó yag vu. Ví nugun hen kíl híllí ye vu-né ám, moo ví bá'an Tayii wu-hen ye né.

³Tow kíl bá' hen tee, ví nugu ní, moo moo taalí-zóó, vílí vu-duu-né. Hen kíl bá' ye, ví híllí bi kón hen dán bi nu.

⁴Nán kíl duun Tayii dágá né ye víw! Ví gaan mbaalí-dag gboo hen hága ye voo máa, ba hen maag Tayii woo nɔ máa náa? Nán ka híllí bi mbaa dag gboo hen hága ye voo nɔ máa, tii nán maag Tayii woo sú'ú.

⁵Ví taa moo debtere ka ɔ yɛ, ba moo lee naa? Ɔ: “Tayɪi moo siɔ moo yigid woo ka pú-ba ví ye, a mbaa baa vílí.”

⁶Amáa Tayɪi duu kóɔ ba ví zóó nán woo tóó áɪ. Moo woo nɔ, debtere ɔ: “Tayɪi há'án nɔ kan nán yúú na"é, vu-yu, Amáa nán ku-na'an yúú né máa, kóɔ vu-yu zóó nán.”

⁷Moo woo nɔ, i kid Tayɪi wu-tóg. I ma Seedán téé, wúh lúú gbo ví la díilí na'a.

⁸I séé ya Tayɪi woolí-tée, wúh séé la vílí áɪ. Nán hɛn bíɔ kólí-yɛ ví, i nɛ' nag víí vu-duulí-na'a. Nán zóó vjig yɛ ví, i mbóg zóó víí vu-wu-mbaa de"é, na'a.

⁹I mbaa kan zóó vjini, i káj, i du'ud memém. Víɔ víí wu-tii káj, zóó de"é, víí wu-tii zóó vjini.

¹⁰I nə'əy tíh í'yélí-woolí-tée, wúh ka luu ví dɔg.

I sə' moo yúú da ví woolí-sá

¹¹Dan kirtɛn vu, i óh moo bíɔ vu-sá. Nán tóó a moo moo bíɔ yúú daga kirtɛn woolí, a sə' moo yúú woolí-áɪ téé, moo moo bíɔ yúú dooká Tayɪi woo vulí-sú'ú, sə' moo yúú dooká yɛ vulí-áɪ sú'ú. Amáa tow am sə' moo yúú dooká Tayɪi woo vulí-tée, mó duun sí-dooká sú-vu-né, amáa mó sə' moo wu-yúú woolí.

¹²Tayɪi wu-dágá wu-pú-dooká vu. Wúh nɔ sə' moo, wúh nɔ sɛd nán vu-áɪ, tóó téé wúh nɔ vu. Í móó kám sə'əɔ dam tóó moo yɛ, mó móó nónná?

I na' yúú sá

¹³I ki ú, í víí kii ɔ: “Bəə vón laa kaa yɛlé, tóó téé yógó, vón səə wulí-ve' dágá, vón kó lum wulí, vón nuɛ siide wulí.”

¹⁴Í víí kii gaan hɛn yógó né, ví gaan mbaalí-víí yógó né áɪ, moo ví mbaa kó í mam ka uu yag kə'amé máa wɔgɔ. Zaa téé daa 'wáa la.

¹⁵Moo woo ka vín baa ɔ máa, wu-ye nɔ: “Tow í'yélí-baa ví a híí ú téé, vón mbaa, vón kó hɛn yɛ vu.”

¹⁶Amáa 'yá'á ye ví na' yúú, ví zun haa sú'ú. Yúú na"é, í-yogɔ yɛ duu-né.

¹⁷Nán ka gaa hɛn duu-kólí, ma ka kón né téé, kó hɛn bíɔɔ.

Yaakúbu 5

Nán naa vu, i ki ú!

¹'Yá'á ye máa, i ki moo míí ye ú, í naa vu! I káj, i híɔ moo hɛn ndógɔné ka di yaalí-vííí yɛ nɔ.

²Hɛn naa víí vu, wúh mbúggú! Ga'ad wúh lá sɔam víí vu-'waa ú

³Dɔ' víí, kan sardi víí, wúh tɔ ha'ad 'waa áɪ! Ha'ad tólí-voɔ yɛ wúh mbaa hɛn yag duulí-yúú vííí, wúh lá fóó, yogɔ víí vu-kó í-vee wɔgɔ. Ví sug hɛn naa víí vu-bá' sɪ'íɔ yelí-sú'ú.

⁴Ví súun nán kuu-kód ví ba'ad babbí-máa vu siide ba'ad voo né. I ki dam siide voo gbólí-ú! Káñ nán yẹ voo yạ dog í 'yélí-baa ví ka mba hẹn 'waapád yẹ woolí-sú'ú.

⁵Ví di víí mbaalí-kan hẹn naa hágá yelí, ví mbaa víí hẹn híjílí hágá yelí-vulí. Yạg víí vu-sig, háá yạ zágạ uu-sẹ' ví wulí.

⁶Ví sị'jd hẹn, ví nọ nán í-kuu-kan moo pélí-máa vu, ụmáa nán yẹ vu-há'an ví fọ́ọ voo né ám.

Zóọ ma"é kan Tayi bá"i

⁷Dan kirtẹn vu, i ma' zóọ mbaa háá a yạ bá' fiini ya í 'yélí-baa ví woolí. I ma' zóọ mbaa kó í-nán hẹn baalí-kuu-ma' zóọ laa hẹn bab voo ka yọd vu-máa wọgọ. Vu-ma' zóọ mbaa laa mam híjig, háá yạ zọ́od.

⁸I ma' zóọ víí la ám, i zij zóọ la ú, moo bá' fiini ya í 'yélí-baa ví woo di bá'.

⁹Dan kirtẹn vu, i vjín zóọ sá, moo Tayi kan sẹ'əd ví moo. Í moo sẹ'é di bá', zaa wún dó ya sú'ú.

¹⁰Dan kirtẹn vu, i duu taa hẹn anábi kuu-pa moo kan yég í 'yélí-woo máa vu-yu. I 'yéj duu vu-yu-kan zóọ ma"é ya hẹn ndógónélé.

¹¹Ba ọ ví, duud nán í-kuu-ma' zóọ máa vu-yu. Ká ví ki moo zóọ ma"é Zóob woo sú'ú. Ví gaa hẹn í 'yélí-ka duu púgu-sị'jd woolí-máa sú'ú-ám, moo í 'yélí-wu-hi' kan zóọ nán, họ gím gaad nán vu-ám.

¹²Dan kirtẹn vu, dán kəd máa, i sạạ hẹn sá. I sạạ hẹn kóo kan be', kóo kan hág, kóo kan keb tóo sá. Hẹn ka maa ọlé ee téé, i ọ: "Ee;" í-ka maa ọlé áá'a téé, i ọ: "Áá'a;" moo Tayi kan sẹ' moo yúú vílí.

¹³Nán tóo vílí sạamé ka nuh hẹn ndógóné téé, a bá' Tayi. Zóọ ka de' nán tóo téé, a bee yéé na' Tayi.

¹⁴Hẹn ka họọ nán tóo vílí sạamé téé, a bee í-nii súggí-vu, uu-túudu-kúm kan yég í 'yélí-baa ví woo, téé uu-bá' Tayi yúú woolí.

¹⁵I 'yé zóọ í 'yélí-baa ví woolí-tée, hẹn bá'í víí wún səd nán họọ yẹ. Í 'yélí-wún kó họọ woo wún kạ"ọ, ma a kó di hẹn bíddaa, téé í 'yélí-wún kéé hẹn bíd woo gbọ ám.

¹⁶Moo woo nọ, i tú'un hẹn bíd víí vu-ú! Kóo nónná a dẹn Tayi nag moo daga tóo woo, moo háá họọ víí uu-kạ'. Nán ka kó hẹn híjílí Tayi woo máa, ka bá' Tayi kan zóọ woo 'waapád téé, moo yẹ kó hẹn gbọọ ám.

¹⁷Elía ká nánanne kó í-ba ví wọgọ, ụmáa bá' Tayi kan zóọ pilí, moo mam a nan sá, ma mam nagan hágá yelí-né háá ve' tẹanó kan sẹẹ gúú.

¹⁸Pig woolí-máa, Elía duu bá' Tayi, ma be' gbọ mam nan zuu, hẹn vu-tá', vu-yó, túd.

¹⁹Dan kirtén vu, nán tóó vílí sɔ́ámé ka báɔ́ hɔ́naa moo yéń péń, daga tóó ka vẹ"o ya téé,

²⁰i gaa nán ka kó daga tóó ka gbo hɔ́naa báɔ́né woo yẹ, sɛddu-nɔ́mmé sú'ú. Kó hẹ́n bíd woo vu-buulí-na'a yẹ vu-ná'ád sú'ú-áń.

1 Piér

1 Piér 1

Hɛn vá"ù

1Mí Piérru, waa ba'ad Yesu Krístu woo nɔ. Míi ba'ad ví ɗerwəl yɛ, nán Tayɪ ka yee ví, kii mbaa gááná hág Póŋŋí, kan hág Galáddí kan hág Kapadósdí kan hág Aazíilí kan hág Bitiníilí yɛ víw.

2Ba'á Tayɪ yee ví kó í-ká mbóg tíh máa wɔgɔ, tii ví sí-nán woo vu-kan yigid woo ú, moo i kid bi tóggi, bi te ví kan mem Yesu Krístu woo nɔ áŋ. Tayɪ a kóɗ ví zóó, nán buwí-na'a, a 'yé ví i mbaa ká'ɗi.

Nán kirtɛn wúh mbaa záɗú

3Ba na' ví Tayɪ, Ba' í 'yéí-baa ví Yesu Krístu woo. Wu-hɔɔ ba ví 'maɲná kan zóó nán gbɔɔ woo yɛ, moo aa mbaa ví záɗ kó í-ka nim Yesu Krístu nɔmmé yɛ wɔgɔ áŋ.

4Ba ɗɛ' ví zóó, yúu hɛn ka 'yéɗ ba ví, ka nɔɔ né, ka kón víjɔ né, ka bugu ní, ka ɗi be"í-yɛlé.

5Tayɪ tu-ví kan néélɛ woo, moo i 'yé zóó víi biilí. Bá' sí'ɗí tée, bán hɔ ví hɛn sɛnné ka mbóg 'yéɗ ba ví yɛ.

6Moo woo nɔ, kóó wu-gug ví sey waaná', wu-kóɗ ví hɛn zóó, víjɔ ní vu-kéɗkéd sí', ví ɗɛ' zóó víi wu'í-mbaa ná'.

7Vu-baa pɛ ɗɔ' vɛí, tée vu-gaa duu-woo, ɔmáa ɗɔ' wúh ti woo ú. Zóó 'yéí-víi wu-mba ɗɔ' kan gáálí, vu-guggu péh áŋ. Sey Yesu Krístu a fíi ya tée, vín nuɲ ɗəmné kan na"é, kan yéɔ tɔɔ yúu zóó 'yéí-víi yɛlé.

8Kóó kii hɔnɔ kan nɔɔ né yɛ nɔ sí', ví híi wɔ ó. Kóó kii hɔnɔ lá 'yá'á yɛ né sí' yɛ, ví 'yé zóó víi vu-ɗi woolí, ma ví ɗi víi kan zóó ɗɛ"é gbɔɔ ba'a, ba nugun keb wu-gúgúɔ kan hɛn tóo vu-né.

9Tée ví nuɲ hɛn zóó 'yéí-a pú-ví máa sú'ú, ví sɛɗ sú'ú-áŋ.

10Yúu hɛn sɛnné yɛlé, máa, anábi vu-soo, vu-soo duwí-na'a, moo bi gaa hɛn duu-Tayɪ ka ɗi ví púí-leená yɛ ó, ma vu-ɔ moo yɔɔ ba'ad yúu woolí-áŋ.

11Vu-sɛn fóó soo hɛn yigid Krístu woo ka tú'ud vu-yɛ, moo bi gaa ve' woo, tóo tée, hɛn woo ban mbaa nénná. Ma yigid ká ku-ɗi kannɔ yɛ tú'ud vu-hɛn ndóɔɔné Krístu woo a ɗi nuní máa, kan na"é, woo a ɗi yaalí-pig woolí-máa áŋ.

12Tayɪ tú'ud vu-yɔɔ ba'ad máa ba kii pú-vu-yɛ, ba yɔɔ ba'ad moo voo nɔ péí, ba yɔɔ ba'ad moo víi nu. Anábi vu-pa moo yɛ vu-kó í-waa ba'ad vu-wɔgɔ. 'Yá'á yɛ máa, yigid Tayɪ woo be"í-ba' nán tóo vu-ya, nán ku-ɗid ví moo tɔɔ 'maɲ palí yɛ vu-yu. Yɔɔ ba'ad woo maleeka vu-híi bi gaa áŋ.

Tayɪ bee ví i mbaa kó í-ka híi wɔgɔ

- 13 Moo woo nɔ, i 'yé moo taalí-ví vu-bé' moo ba'ad kólí; i nə sá; i 'yé zóó, víi yúu zóó, nán Tayii a kóđ ví zágá fíiní Yesu Krístu woolí-yelé.
- 14 I mbaa waa tóg kilí vu-yu, i duu tii mbaa mbaalí-bíd víi ká tíj, kíi gaan hən né pee sá.
- 15 Amáa i mbaa kó í Tayii ka híj wogo, moo Tayii ka bee ví yę kón hən bíđ né áń.
- 16 Tayii vud ọ la hąđ debtere woolí, ọ: “I mbaa kó í-kán híj wogo, moo mí kón hən bíđ né.”
- 17 Tayii sęghen nán vu-né, sə' moo yéńná yúu nán voolí 'waapád yúu ba'ad voolí-áń. Kíi beewu-Ba'á yę, bá' ka kээđ ví kíi di lá mbaalí-gááná hágá yelí-yę, i kiddu-tóggú.
- 18 Ká ví mbaa mbaalí-lee a ví yée ká ku-gbod ví yę nɔ, ma Tayii ya sęđ ví. Sən ví kan siide, kan dọ"ę né, moo vún duu lán sí-né.
- 19 Amáa sęđ ví kan nɔm Krístu woo ka lá mba hən 'waapád yę nɔ. Fóó, woo mbaa kó í-mbee waa tóo ka kogo né, ndóg laa ka fóó woolí-pélí-máa wogo.
- 20 Tayii ká mbaa kan Krístu tíj péń, púgu-ba'ad hən senné yę, ma yib be' kan hág. Tayii duu vud Krístu tú' bá' sí'jđ yelé, moo víi nu.
- 21 Yúu Krístu woolí-ma ví 'yé zóó, víi vu-Tayii í-ka nimmɔ nɔmmé yę woolí, í-ka pú-Krístu na"é, yę nɔ. Moo woo nɔ, zóó, 'yelí-víi kan moo taalí-víi vu-súg mbaa di Tayii woolí.
- 22 I híj kan da ví kirtén vu-moo yéńná. Tow i kid moo yéń tóg sú-ú-péń tée, hən bíđ víi vún ná'ád. I pi zóó, ví híj kan zóó, víi 'waapád.
- 23 Vu-hąą ví 'manhá sú-ú. Amáa hąąlé, yę yaan kan hąąlé, í-hágá yelí né, amáa yaa woo kan hən áą í-ka bugu ní má nɔ, wu-moo záąđ Tayii woo ka di mbaalí-háą káákáá yę nɔ,
- 24 kó í-debtere ka ọ máa wogo, ọ: “Nánán vu-mbaa kó í-hóđ vu-wogo. Na"é, voo mbaa kó í-kó'od voo vu-wogo. Kpag voo vu-mbé, kó'od voo vu-yoń.
- 25 Amáa moo í 'yelí Tayii woo mbaa woo háą káákáá.” Wu-moo tọọ 'man kíi ki yę nɔ.

1 Pié r 2

'Yęę zágđ, kan zig Tayii woo nɔ

- 1 I gbo línné, kan hən sóoné, kan yąg nán zóó, víjig voo, kan zóó, súlí-hən da ba ví voolí; i óń moo bíđ ya víilí sá áń.
- 2 I baa híj moo yéń kó í-waa péęđ ku-híj vąą máa wogo, moo i ki tée, vín na', vín sęđ áń.
- 3 Kó í-debtere ka ọ wogo, ọ: “Ví dęń ki tọm í 'yelí-woo họ sú-ú.”

4I séé ya í 'yéí-Yesu woolí. Wu 'yεε záǵad nán ku- ma gbo máa, amáa Tayii yee 'yéε hen gboq sú-ú.

5Ví áǵm, ví mbaa kó í 'yεε záǵad yigid Tayii woo ka yoon lig Tayii woo wulí-máa wogó. Tée vín mbaa nán hen ha"í Tayii woo vu, vín kó ba'ad í yigid Tayii woo ka pú-ví, í ka toqod Tayii yúú Yesu Krístu woolí-máa.

6I ki hen Tayii ka o debtere woolí-máa no, o: “Mí yee 'yεε tóó 'yé kaa Sióŋŋí. Wu 'yεε ndam, sóg woo néé mba keb áǵm. Nán a 'yé zóó woo woolí-tée, séǵm wún kónno né sáǵm.”

7Í víí kii 'yé zóó woolí, sóg woo ka néé na'a ye, sí hen víí nu. Amáa nán í ku- fεen moo woo né ye, wún ho “yεε nán hen yoolé, ku- ma gbo ye, ba wu-duu tii 'yεε ndam,” kó í-debtere ka o wogó.

8Duu o: “Yεε ye nán wún baa féń wulí, wún ii wáǵ wulí-áǵm.” Wún féń woolí, moo ku- 'yéń zóó voo moo Tayii woolí-né má no. Tayii wu-mbóg hen woo í-yogó.

9Amáa í víí máa, ví zig Tayii ka yee máa vu-yu; ví nán hen ha"í gbanií woo vu-yu; ví zig Tayii woo vu-yu-áǵm. Tayii 'yé ví zig woo moo i tú' ba'ad duu-bii vu-yu. Wu-bee ví moo i vúd ya ya dimmí, i yaa ya túlí bii ka mba hen 'waapád yelé.

10Ká tíń máa, ká ví zig Tayii woo vu-yu-péí, Amáa 'ya'á ye máa, ví sí-zig woo vu-yu. Ká ví nugun zóó nán Tayii woo né, Amáa 'ya'á ye máa, kó d ví sí-zóó nánno.

Mbaalí-nán ba'ad Tayii woo voo no

11Í hǵǵǵ mii vu, mí hǵǵ bi o d ví, kii di mbaalí-hágá yelí-gáána ye, i gág kan hen hǵǵǵ nánán voo ku-di sii kóí-kan zóó víí ye vu-ú.

12I mbaa mbaalí-duu-víi saam nán gaa Tayii sá voolí. Tée kóó u- o ba vín nán hen bí d kóí- vu-yu-sǵ, wún ho ba'ad duu-víí, wún na' Tayii sey záǵa a fíí vu-ya giini téelí.

13I kid nán gboq vu-tóg 'waapád moo í 'yéí-woo no. I kid gbanií tóg, moo ka 'yé nán vu-'waapád;

14kan guvernéer vu, moo Tayii wu-'yé vu-moo u-sǵ'ǵid nán hen bí d kóí-vu, u-na' í hen duu-kóí-máa vu-áǵm.

15Hen Tayii ka hǵǵ máa wu-ye no; nán ku-taan moo né, ku-moo moo bí d yúú vííí ye, i kó víí hen duu-tée, wún tú' vu-yag.

16I mbaa mbaalí-waa vεg lee vu-yu, amáa i wáá nóó moo hen bí d kóí-sá. I mbaa kó í nán ba'ad Tayii woo vu-wogó.

17I na' nán vu-'waapád; i hǵǵn ya kirtén vííí; i ndog Tayii ú; i na' gbanií víí áǵm.

Hen gúguné kan hen ndógné Krístu woo vu-yu

18Nán ba'ad vu, i kid baa lig víí vu-tóg duulí-na'a, baa lig í-ku-tog, ku-ká' zóó, máa vu-yu-dágá péí, amáa í-ku-'wó nag máa vu-áǵm.

- 19 Duu-ú, kaa nuŋ hɛn ndógɔné la té', ʒmáa kaa ma' zóó, moo Tayii woolí-má nɔ.
- 20 Tow i zii zóó, mbaa moo kii kó hɛn bíd, ma kuu gbó ví yɛ nɔ téé, ví kó hɛn gbɔɔ wu-yɛ naa? ʒmáa tow i nuŋ hɛn ndógɔné pig hɛn duu kólí-vííí, ma i zii zóó, wulí-tée, tíí Tayii woolí-máa hɛn duu.
- 21 Tayii bee ví moo woo nɔ, moo Krístu ká nuŋ hɛn ndógɔné moo víí, ma gbɔd ví hɛn gúguné woo, i duu doo woo ú.
- 22 Kón woo hɛn bíd né, ba kin moo vbád yag woolí-né, kó í-debtere ka ɔ wɔɔ.
- 23 Kuu haawu-tée, duu haan vu-voo né; ka nuŋ hɛn ndógɔné máa, kón hɛn tóo moo bi séen vu-ú-né, ʒmáa gbɔd vu-kan Tayii í-ka sɛ' moo yéíiná má nɔ.
- 24 Krístu gan hɛn bíd kólí-baa ví dɔɔn la' vbagadí-kan fóó, woo, moo aa sɛ' ví hɛn bíd kólí, aa duu mbaa ví kó í-Tayii ka híí máa wɔɔ. Ndóg víí vu-yó, yúú ndóg woo ka nuŋ vu-yéí,
- 25 moo ká ví báɔ daa kó í-mbee vu-wɔɔ; ʒmáa 'yá'á yɛ vu-vɛ' ví yaan woolí-sú-ú. Wu-waa tu-mbee, wu-baa gii ví áí.

1 Pié r 3

Mbaalí-kéé kan wɛɛ

- 1-2 Ví áí, wakéé vu, i kid wɛɛ víí vu-tóggú. Nán tóo vu-sɛɛm wayée yɛ voolí-ká uu-fɛɛn moo Tayii woo né, kóo i ɔn vu-moo tóo né sɛ', vún hɔ mbaalí-víí ka duu, kii na' vu-yɛ, vún tii zóó, voo yúú mbaalí-duu-vííí.
- 3 I mbóg fóó, moo nán uu-hɔ bi ú sá, kó í-yúú zané kuu-təə máa vu-wɔɔ, kan la' tóg duu-vu, kan sɛɛm bó' vu-áí.
- 4 ʒmáa zóó, vííí i mbaa nán tɔɔ, kan zóó, ká'adi, moo hɛn woo vu-lín né, wu-hɛn gbɔɔ tíí Tayii woolí-áí.
- 5 Wakéé, zóó, 'yéíí-ká tíí kuu-baa 'yé zóó, voo Tayii woolí-máa, vu-baa kó í-yɔɔ duulí-na'a; vu-kid wɛɛ, voo vu-tóg áí.
- 6 Sára ká kid Ibrahííma tóg í-yɔɔ, beewu-“í'yéíí-míí;” 'yá'á yɛ i kó hɛn duu, i gbo hɛn fíginí tóo a mban ví keb né téé, ví sí-waa Sára woo vu-yu.
- 7 Ví áí, wayée vu, i mbaa kan kéé, víí vu-tée, i taa mbaalí-voo ka née né yɛ, i na' vu-ú, moo vín súg nuŋ hɛn Tayii a pú-ví leená yɛ áí, wu-vágád káákáá yɛ nɔ. I kó í-yɔɔ, moo hɛn tóo a há' Tayii moo víí vu-kilí sá.

Hɛn ndógɔné kaa nuŋ ví yúú hɛn hííí Tayii woo kólíí-má nɔ

- 8 Ma mí ɔd ví, moo taalí-víí a dágá, zóó, vííí víí a dágá, i híín hínní dag sáíí, i ká'án zóó, i kíń tóg.
- 9 I vɛ' hɛn bíd súún sá, i háń sá. ʒmáa nán ka haa ví téé, i tii baggu-víí hɛne, moo Tayii bee ví i bag nánán vu-hɛn, moo bi bag ví hɛne áí.

- 10 Debtere ɔ́ í-yogɔ, ɔ́: “Nán ka híjǐ bi mbaa mbaalí-zóǔ, de"é, bi họ zágá zóǔ, de"éǝ áǎm téé, a gbɔ moo bíd móólé, vu, a sóo daga vu-sá.
- 11 A kée hɛn bíd gbɔ, a kó hɛn duu. A soo mbaalí-togɔ, a sɛn fóǔ, duu wu-yu-dágá,
- 12 moo í'yéí' yé nóó di nán í-kuu-kó hɛn híjǐ woo máa voolí, kid vu-moo kuu-vigi máa áǎm. Amáa tiid nán í-kuu-kó hɛn bíd máa vu-yu-pig.”
- 13 Tow i pi zóǔ, moo hɛn duu-kóí-tée, nóo wúh kó d ví hɛn bíddá?
- 14 Kóó i nuɲ hɛn ndógɔné moo kǐ kó hɛn híjǐ Tayii woo yɛ nɔ sǐ', zóǔ a de' ví la ú l ndɔg hɛn nán kuu-baa ndɔg vu-máa sá, zóǔ a tó' ví sá áǎm.
- 15 Amáa i na' Krístu í'yéí-ví zóǔ vííí; nán kuu-vi ví i tú'ud bi moo víí kǐ 'yé zóǔ, wulí-yɛ nɔ téé, i tú'ud vu-vanǎ.
- 16 Amáa i kó kan zóǔ ká'ad, i na' vu-áǎm. Hɛn í-ka duu-máa, i kó wu-yu. Téé i gaa áǎm, moo nán kuu-doo ví, kuu-haa ví máa, séǎm a kó vu, moo kǐ mbaa duulí-na'a moo Krístu woolí-yɛ nɔ.
- 17 Tow a híjǐ Tayii woo nɔ téé, duu-ú-kaa nuɲ ví hɛn ndógɔné moo hɛn duu-kóíí má nɔ, amáa moo hɛn bíddi péíí.
- 18 Krístu nɔ do' dágá 'néǎ moo hɛn bíd kóíí-nánán voo nɔ. Ká kó woo hɛn híjǐ Tayii woo nɔ, ma sɛd nán kuu-kó hɛn Tayii ka sɛn né máa vu, moo bi paɲ ví laan Tayii woolí. Nánán vu-dɔd fóǔ Yesu woo nɔmmé, amáa yigid Tayii woo duu nimmo nɔmmé.
- 19 Sey woolí-máa laa la pad yigid kuu-sǐ'ǐd vu-yɛ vu-moo Tayii woo.
- 20 Yigid yɛ vu-yigid í-kuu-kin Tayii tóg sey Núúhɔ woolí-né máa vu-yu; sey woo Tayii ká ma' zóǔ mbaa laa Núúhɔ a dud néǎ 'waa péǎ. Nán waaná' ká vuu-dó néǎ yelé, vu-di fóǔ ka'andaddú-aga nɔ, ma vu-séd mam yelé,
- 21 Mam yɛ ká kó í-mam Tayii woolí-ka sɛd ví 'ya'á yɛ wɔgɔ. Ten hɛn víǐǐ í-fóǔ né, amáa woo hɛn zóǔ mbóggí-kan Tayii yúú nímní Yesu Krístu woo nɔmmé yelé,
- 22 Yesu dáá dɔg be"í sǐ'ú, mbaa di ka' nag nán Tayii woolí, waa gban yúú maleeka voolí, kan nán gbɔɔ tóó vu, kan hɛn mbalí-tóó vu-áǎm.

1 Piér 4

Mbaalí-'manɲi

- 1 Krístu ka nuɲ hɛn ndógɔné fóǔ woolí-yɛ, ví áǎm, i nda doo, ví taa nán ka nuɲ hɛn ndógɔné fóǔ woolí-yɛ, wúh duu kón sí-hɛn bíd né.
- 2 A dɛɲ mbaa mbaalí-í-Tayii ka híjǐ máa, bá' ka kéedu-hágá yelí-yɛ, moo híjǐ fóǔ péíí.

³Ká ví kó hẹn kólí-nánán gaa Tayii sá voo nɔ. Maa sú'ú; ká ví kó dẹdẹm, kan hẹn híjílí dǎn fọ́ọ́, víí, ví kíí doo, ví lá lálí-vó'om, ví zɔ hẹn zólí-vó'om, ví súg kó hẹn bíd kan yég tayii mbóggí-voo vu.

⁴Nán gaa Tayii sá kuu hɔ 'yá'á yɛ kíí súg dón kan vu-ya hẹn vó'om kólí-bídná yẹlé, né máa, kó vu-la bá', vu-haa ví.

⁵Amáa í-ka mbaa b'é' moo moo sɛ'ɛ́ yúú nán zǎǎd voolí-kan í-nɔm vu-yɛ, nán yɛ vún híjídu-yǎg yúú ba'ad voo yẹlé ó.

⁶Moo woo nɔ nán nɔm kuu-nun hẹn sǐjǐnǐ fọ́ọ́ voolí-kó í-nán tóó vu-wɔgɔ máa, vu-ki moo tɔɔ 'man ǎm, moo yigid Tayii woo a pú-vu-vágád kó í-Tayii ka mbaa kan vágád yɛ wɔgɔ.

Nán uu-kó ba'ad duulí-na'a kan hẹn Tayii ka pú-vu-má nɔ

⁷Hẹn 'waapád zaa vún 'wáa sú'ú. Moo woo nɔ, i taa moo, i nɛ sá, moo i bá' Tayii.

⁸Hẹn i kó dǎn kəd máa, i híjín ya vílílí duulí-na'a ó, moo zóó, nán wu-na'ad hẹn bíd nánán voo buulí-na'a.

⁹I fɛɛ da ví vu-nag idú, i dɔd vu-kíí vílílí, i nguú moo yúú voolí-sá ǎm.

¹⁰Hẹn Tayii ka pú-ví kǎdkǎd leená yɛ, i kón da ví vu-ba'ad kannɔ kó í-nán ba'ad duu-vu-wɔgɔ.

¹¹Nán ka tú' moo téé, a tú' dǎn moo Tayii woo nɔ. Nán ka kó ba'ad téé, a kó kan néélé, Tayii woo ka púgu-má nɔ, moo hẹn 'waapád a kóy moo ba na' ví Tayii kan yég Yesu Krístu woo wulí. Ba na' ví Yesu ú, hẹn mbalí-woo a mbaa háá, káákáá. Aamén.

Nán kirtɛn a nun hẹn ndógɔné

¹²Í híjílí míí vu, hẹn uu-gug ví wulí-néélé, na'a máa, hẹn woo a la' ví keb kó í-hẹn sǎgǎ tóó vu-wɔgɔ sá!

¹³Amáa kíí nun hẹn ndógɔné Krístu woo ka' tóó yɛ, i dɛ' zóó, víí, moo bá' gban waalí-woo a vúd ya téé, vín duu dɛ' zóó, tóó.

¹⁴Tow kuu-haa ví moo ba kíí waa duulí Krístu woo vu-yu-má nɔ téé, zóó, víí a dɛ' la ú, moo yigid í-na"é, yigid Tayii woo mbaa di vílílí.

¹⁵Nán tóó sǎm vílílí a nun hẹn ndógɔné moo nɔm nɔné sá, tóó téé moo líw, tóó téé moo hẹn bíd kólí, tóó téé moo ka dɔd yǎg yúú moo daga voolí-má nɔ sá.

¹⁶Amáa nán tóó a nun hẹn ndógɔné moo ka kirtɛnne má nɔ téé, sém a kógɔ sá, amáa a dɛn Tayii nag moo ka nun yéé kirtɛn yɛ nɔ.

¹⁷Bá' moo sɛ'ɛ́ a dɛn wulí-máa yá sú'ú; wún dɛn sɛ' zig Tayii woo wu-moo tíj. Amáa tow moo sɛ'ɛ́ a dɛn kan ba víw téé, nán í-kuu-ma moo tɔɔ 'man Tayii woo fɛlé, yɛ vún kó voo nénná?

18Debtere ɔ: “Sənné nán tɔɔ voo a təə ú-tée, nán kuu-duuno né máa vu, kan nán hən bíd kólí-vu-máa, wúh mbaa voo nénná?”

19Moo woo nɔ nán Tayii ka híí u-nun hən ndóɔɔné yɛ, u-laan tíh kan hən duu-woo kólí, u-'yé zóó voo 'waapád í hən yimné ka ta yag buu ní yɛ woolí.

1 Piér 5

I tu-hú' mbee Tayii woo duulí-na'a

1Moo woo nɔ, mí híí bi ɔd í-nii súggí-vu-moo saam vííí. Mí í-nii súggí áh. Mí í yag duí-yúú hən ndóɔɔné Krístu woolí áh. Sey na"é, Tayii woo ka di yaalí-yɛ a yaa téé, mín nun hən ka' í-míí wulí-áh. Hən kán bi ɔd ví máa, wu-yɛ nɔ:

2I tu-hú' mbee Tayii woo ka gbɔd ví nagá yɛ ó. Amáa i kó kó í-kuu-yú ví kɔɔgi zu wɔɔ sá. I kó kan hííí víí kó í-Tayii ka híí máa wɔɔ. I kó moo bi nun siide wulí sá, amáa i tú'ud vu-kan zóó víí yéhná.

3Nán kuu-pú-ví kan vu-i tu-vu-ú-yɛ, i mbaa gbanaa yúú voolí-sá. I tú' mbaalí-duu víí tíh mbee víí voolí.

4Sey waa tu-mbee gbɔɔ voo a gbɔ vúd ya téé, vín nun hən súulí-í-ka lín né máa wulí. Na"é, Tayii woo máa wu-yɛ nɔ.

5Náásaa ví áh, i kid í-nii víí vu-tóggú. Ya víí 'waapád, i nə' yúú, i kón ba'adú, moo debtere ɔ: “Tayii há'án nɔ́ kan nán yúú na"é, vu-yu, Amáa nán kuu-na'an yúú né máa, kóɔd vu-yu-zóó nán.”

6Moo woo nɔ, i nə' yúú Tayii í-ka mba hən 'waapád yɛ woolí-tíh, moo a dii ví dɔɔ yúba záɔɔ ka híí yelé.

7I pid hən kíí gbó dam wulí-máa vu-'waapád woolí-tíh, moo wu-tu-ví.

8I mbaa kan nɔ́ tɔɔɔ, i gággú, moo í-maag víí Seedán di ví gbagané kó í-kəə ka zé' soo daa púg bi ma"ɔ séhɔ́ máa wɔɔ.

9I dii néélé, na'a yúú zóó 'yéíí-vííí. I ndad Seedán doo, moo ví gaa da ví kirtén í-kuu-fɛɛ hág 'waapád yɛ vu-nun hən ndóɔɔné kó í-ví wɔɔ áh.

10Tayii kó zóó, nán yúú hən 'waapáddí, bee ví moo i súg mbaa kan Krístu ya na"é bii í-káákáá yelé. Amáa pig hən ndóɔɔné víí waaná' yelé yɛ, Tayii aga wúhɔ́ gbá' ví, wúh nee ví, wúh sɛn ví fóó, wúh mbóg ví néélé, na'a.

11Hən mbalí-máa woo nɔ háá, káákáá. Aamén.

Hən vá"í-sí'íd vu-yu

12Derwəl kán ba'ad ví waa kpéh yɛ, Silád wu-maan ba'ad woo. Mí hɔɔɔ máa, fóó woo yɛ kirtén í-ka ta yag buu ní má nɔ. Mí híí bi zigid ví zóó, bi ɔd ví moo kíí duu yɛ, moo zóó, nán Tayii woo nɔ gínú. I nda doo wulí-néélé, na'a!

13Nán súggí-Tayii ka yee vu-kó í-ví wɔɔ, kaa Baabilónné yɛ, vu-vá' ví wulí. Waa míí Márkus vá' ví wulí-áh.

14I vá'án ya víílí kó í-dag sáj̄ vu-wogó, i ka píj̄n ya zóó̄lé, kan zóó, nánne. Nán Kristu woo ví 'waapád, Taȳi a 'yé ví i mbaa ká'adi.

2 Piér

2 Piér 1

Hɛn vá"ù

1Mí Simón Piérru, nán ba'ad kan waa ba'ad Yesu Krístu woo nɔ. Mí ba'ad ví ðerwɛl yɛ, nán í kíí nuɲ zóó, 'yéí-duu kan nag Tayii woo, kan í sɛnné baa ví Yesu Krístu woo yɛ víw. Tayii kó hɛn yéñ, ma ví nuɲ zóó, 'yéí-yɛ man kan í vóó áñ.

2Yúú gaalí-kíí gaa Tayii kan í 'yéí-baa ví Yesu yɛ, Tayii a kó d ví zóó, nán buwí na'a, a 'yé ví i mbaa ká'adi.

Tayii bee ba ví, yee ba ví aa mbaa ví dɛ"é na'a

3Tayii mbaa na"é na'a, wu-kó hɛn duu áñ. Bee ba ví, aa 'yé ví zóó baa ví biilí, ma pú-ba ví vágád káákáá kan zóó, 'yéí-áñ. Aga kó hɛn yɛ vu-'waapád kan néélé dán woo nɔ.

4Tayii tad ba ví yag ba bíñ kó hɛn yɛ vu-í-yogɔ, ba bíñ buun yag talí-bii ní sáñ, moo i sód hɛn hííjí í-hɛn línne voo hágá yelí-yelé, háá i mbaa mbaalí-í-bii áñ.

5Moo woo nɔ, kíí fɛɛ moo woo, kíí 'yé zóó, wulí-yɛ, i sɛn fóó mbaa duwí na'a; téé hɛn gaalí-víí a há'ay áñ.

6I sɛn fóó, zii zóó, i ma' zóó, i duu Tayii duwí na'a,

7i híí da ví kirtɛn vu, i kó zóó, nán áñ.

8Tow i kó hɛn yɛ vu-mbaan wulí buwí na'a téé, tú' ba víñnɔ kó d Yesu Krístu í 'yéí-baa ví ba'ad yéñná, ba víñnɔ gaa Yesu laa tíj tíj.

9Amáa nán a kón hɛn yɛ vu-né téé, man kan nán dii nóóe. Duu gaan sí-hɛn bíd bii ká tíj máa, vun ná'an sú'ú-né.

10Moo woo nɔ, dan kirtɛn vu, Tayii ka yee bee ví yɛ, i sɛn fóó, zaaaná, i 'yé zóó, wulí-kɛd, moo i baa kó hɛn yɛ téé, hɛn bíd wún baa ví ní sáñ.

11Téé Tayii wún gbod ví hĩnaa neelé na'a, moo dólí la ya gbanj waalí-káákáá Yesu Krístu woo yelé. Wu-í 'yéí-baa ví, kan í sɛnné baa ví áñ.

12Moo woo nɔ, kán baa ta'ad hɛn yɛ vu-ɔd ví b' b' yɛ nɔ, kóó kíí gaa moo yéñ, kíí nda doo wulí 'yá'á yɛ nɔ s'j'.

13Mí taa bi kó d ví hɛn yagalí, bi baa ta'ad moo yɛ ɔd ví, bá' kán nɔ ná né yelí,

14moo mí gaa zaa téé, mín lúú fóó, nɔm yɛ gbo sú'ú. Í 'yéí-baa ví Yesu Krístu tú'un hɛn yɛ sú'ú.

15Mín kó hɛn í ɲ kó máa 'waapád, moo bi tú'ud ví hɛn i baa ta'ad mban moo wulí-pig nɔm mííjí má nɔ.

Nán í-kuu-ho na"é Yesu Krístu woo máa vu-yu-

16Yúú néélé, í'yéí-baa ví Yesu Krístu woo kan yaalí-woo yelí-máa, vó tú'unó vííí kan moo pa'ané vbád í-keb tóó kóó yim té' né má nɔ. Aga ká vó hɔ vóó na"é, woo kan nóó vóó nɔ.

17Yesu ká nuɲ dæmné kan na"é, Ba'á Tayii woolí. Í ka mba hɛn 'waapád yɛ, yéɔ woo kiy zuu-be"í, ɔ: "Í yɛ Waa míí nu; mí hííwɔ ɔ. Zóó, míí dɛ' yúú woolí."

18Ká vó ki yéɔ ka zuu-be"í-yɛ kan tóg vóó nɔ. Sey woo vó súɔ mbaa kannɔ di guu-Tayii woolí.

19Ba di ví kan yag ba'ad yéɲ dɛ"é, na'a, í-anábi kuu-tú' má nɔ. I bi tóg duu-na'a, moo moo woo mbaa kó í-lám ka tú ya dimmí máa wɔɔ, háá, yag ká'am a tú wulí, háá, zuu-yóg a tú zóó, vííí wulí-ám.

20Dén kəd máa, i gaa duulí-na'a, nán tóó ban tú'un moo anábi voo debterelí-yɛ kan néélé, dán woo né,

21moo moo anábi tóó yaan kan hííí nánán tóó woo nɔ né sáɲ, amáa yigid Tayii woo wu-tú'ud nán vu, ma vu-fɛɛ moo Tayii woo moo.

2 Pié r 2

Akaw vbád vu-yu

(Yúúda 4-13)

1 Anábi vbád ká vu-vúd zig yelɛ. Akaw vbád vún di vunní saam vííí ám. Vún tú'ud nán vu-moo vbád a tud vu-yelɛ. Vún gbɔ daa gbanaa voo ka sɛd vu-yɛ, tɛɛ hɛn nag tunní wún yaa voolí-hána.

2Nán buulí-na'a vún kó dɛdɛɛm. Nán tóó vún haa hɛnaa moo yéɲ moo voo.

3Akaw vbád yɛ vún naa ví kan moo vbád voo vu-moo siide hííí voo yɛ nɔ. Amáa í-moo sɛ"é, voo ka nɛn né yɛ, mbaa di woo bé' gbóɲ na'a, moo bi tud vu-ú.

4 Maleeka í-kúu-kó hɛn bíd máa, Tayii gbɔn vu-té' né, amáa tú' 'yé vu-ya dimmí, dæ gbɔɔlé, ga' vu-'yé wulí-laan záɔa moo sɛ"éɛ.

5Tayii gbɔn háɔ í-tíɲ máa té' né ám, amáa kó mam gbɔɔ naɲ, hí' háɔ nán kuu-duun Tayii né máa voolí, amáa sɛd Núúhɔ ka pa moo yéɲ Tayii woo máa, sɛddu-kan nán tóó vu-ám gúndɛm.

6Tayii ká tud kaa Súúduma kan Gomór, an vu-kan vee, moo nán disan uu-hɔ hɛn ba ii di vu-kólí-má nɔ.

7Sɛd nán tɔɔ Lód ám, ká vij zóó, yúú mbaalí-nán dɛdɛɛm bíd yɛ voolí-ám,

8moo Lód ká kó hɛn hííí Tayii woo nɔ, ká mbaa voolí-saamé, ká baa hɔ ba'ad bíd voo yɛ, hɛn ka baa ki bá' 'waapád yɛ, zóó, tɔɔ woo yɛ tó"ó.

9Í'yéí-gaa woo hɛn a kó, a sɛd nán í-kuu-duuwu-ma hɛn zo"í-ka duu vu-máa vu-ú. Gaa hɛn a kó kan nán bíd vu-ám, ga' 'yé vu-laan záɔa moo sɛ"éɛ.

10 Wúh sɪ'jd déh nán í kuu duu déh hɛn hɪ́lɪ́ bíd kan hɛn sɪ́jd kólí, kuu béé gban waalí-Tayɪ woo máa vu-yu. Akaw vbád yɛ vu-nán hɛn béélí-vu-yu, vu-nán yúú na"é, vu-yu, vu-ndɔgɔn maleeka gbɔɔ vu-haalí-né áh.

11 Maleeka Tayɪ woo kuu mba nán vbád yɛ vu-kan néélé, yɛ sɪ', vu-paɣan dom maleeka gbɔɔ yɛ voo laan tíh í 'yéí-woolí-kan dug né.

12 Amáa nán yɛ vu-kó hɛn man kan púg hóg kuu-ma' vu, kuu-ɔɔ vu-má ɔ. Vu-taan moo né, vu-haa hɛn í-kuu-gaan vu-né máa vu, vu-líd sú'ú, vún tú áh.

13 Vún nuh hɛn súwí-yúú ba'ad kɛɣ voo yɛlé. Hɛn kuu-hɪ́ na'a máa, fólí-kólí-vid kan zágá áh. Vu-líd ví yég, vu-kód ví hɛn séh kan hɛn sóné voo yɛ. Vu-lá hɛn vó'om ya hɛn lálí-víí vuí.

14 Vu-taa báa kólí-mbaan déh wu-yu. Hɛn bíd voo maan vu-né sáh. Vu-zo' nán zóó 'yéí-waaná' yɛ vu-dɔd hɛn bíddí. Vu-kó ba'ad kan zóó voo 'waapád moo bi nuh siide ha'an wuí. Tayɪ ga'ad vu-nag sú'ú.

15 Vu-kéé hɪnaa moo yéh gbɔ, vu-báɣ sú'ú áh. Vu-duu hɪnaa Balám Bosór waa woo ka hɪ́ hɛn kɛɣ kólí, moo siide nuní yɛ áh.

16 Amáa Balám nuh hɛn séené moo ki tóg sá woo yɛ ɔ; wamnde na'a ka mbaa kpɔɔgná yɛ, bé'edu-moo moolé, kan yég nánán, sɛ' ba'ad yɛn anábi woo yɛ gbɔ.

17 Nán yɛ vu-mbaa kó í-mam tóo ka 'wód máa wɔgɔ. Vu-mbaa kó í-sápéem ka gan mam hɪ́g laan máa wɔgɔ áh. Tayɪ 'yéé vu-ya mbaalí-voo di ya dim tóo ka sɛ' mbaa kpɔ́lóg máalé.

18 Vu-pa moo yɛn vu, vu-na' yúú wuí. Vu-kó hɛn hɪ́lɪ́ fój kan lo'om, moo bi zo' nán í-kuu-háj sɛdda sɛɛm nán báɛné voolí-yɛ vu-yu.

19 Nán vbád yɛ vu-tad vu-yɛg, hɛn tóo ban buun vu-né, amáa aga vu-mbaa gba'a í-hɛn tunní voo, moo kóo nónná mbaad déh hɛn buulí woo wu-gba'a.

20 Nán vu-sód mbaalí-bíd nán hágá yɛ voolí, moo kuu-gaa í 'yéí-baa ví Yesu Krístu ka sɛd ba ví yɛ má ɔ. Ma uu-duu gbɔ fój voo hɛn tóo uu-mba vu-tée, mbaalí-sɪ́'jd voo wúh lín mba í-tíh máa áh.

21 Nán yɛ kuu-gaa hɪnaa tɔnné kan Tayɪ ma, kuu-kéé moo Tayɪ woo kuu-tú'ud vu-yɛ gbɔ máa, duud vu-ka vun gaan hɪnaa woo né má ɔ.

22 Hɛn yɛ kó vu-kó í-gɛn zilí yéh tóo ka ɔ máa wɔgɔ, ɔ: “Yá'ad ka gbú'úd tée, duu lá;” tóo ɔ áh, ɔ: “Dgurya ka woo mam tée, duu vé' la gbód bɛd.”

2 Pié r 3

Í 'yéí-baa ví ta yɛg ba bíh duu fíi ya díí

1f hɪ́lɪ́ míí vu, í-yɛ dɛrwɛl í-idú woo wu-kán bínda ví yɛ ɔ. Ya voo idú áh máa, mí hɪ́ bi ta'ad ɔd ví, i taa moo zóó vílílí duuí-na'a.

- 2 I taa víi hɛn anábi Tayii woo voo kúu-ɔ yɛ, i taa kan dooká í 'yéí-*b*aa ví kan í sɛnné *b*aa ví woo vu, waa ba'ad Yesu woo kúu-tú'ud ví yɛ nɔ.
- 3 I dɛn gaa ú, zágá sǐ'ǐd woo u-yaa téé, nán bɛɛm kólí-vúh dɛ yaalí. Vúh kó déh hǐǐǐ voo nɔ.
- 4 Vúh ɔ: "Yesu ta yag ba bín fíí ya dilí-náa? Maa di téé? A ba ví yée ká vu-nɔ ya sí-káákáá pi nu, amaa hɛn 'waapád vu-di mbaalí-nag dágá yɛ nɔ kó í Tayii ka yib vu-maa wɔgɔ."
- 5 Hɛn nán yɛ kuu-sén taalí-né maa, wu-yɛ nɔ, Tayii ká ba moo moo ma be' ba yib, hág ba hu vúd dɔg mammé, hág ba yib kan mamme,
- 6 ma Tayii ba duu kó mam dágá yɛ ba nan háá, zuu-hǐ' hág, ba tud hág yɛ áh.
- 7 Amaa be' kan hág 'yá'á yɛ, moo Tayii woo dágá yɛ wu-'yé vu, moo bi an vu-ú, amaa zágá moo sɛ"é"é, nán kuu-duun Tayii né maa u-tú wulí-yɛ, a yá péh.
- 8 Amaa í-hǐǐǐ míí vu, téé i zán moo í-yɛ sá, í 'yéí-woolí-maa, zágá dágá mbaa kó í-ve' uzineere wɔgɔ, ve' uzineere mbaa kó í-zágá dágá wɔgɔ áh.
- 9 Í 'yéí-wúh duu dij'in daa né, wúh kó hɛn ka ta yag wulí-yɛ sǐ' la gbug péh. Nán tóo vu-doowu, moo ɛn ba yaan háháná nélé? Amaa Tayii ma' woo zóó, yúú vííí, hǐǐ nán tóo a ti sá, amaa moo nán 'waapád u-tii zóó, gbɔ hɛn bíd voo vu-péh.
- 10 Amaa zágá í 'yéí-woo wúh yaa dilí-kó í-íw wɔgɔ. Zágá woo be' wúh túm wulí-pilib. Hɛn 'waapád be"í-vúh an tú wulí. Hág kan ba'ad woo kuu-kó wulí-maa, wúh duu yúgun sí-né.
- 11 Hɛn yɛ wúh yíib 'waa í-yɔgɔ. Moo woo nɔ, yúú mbaalí-vííí i baa kó déh hɛn Tayii ka hǐǐ má nɔ, i dugu kɛd.
- 12 I laa zágá Tayii woo, i kó ba'ad moo a yaa háháná. Zágá woo be' wúh má' vee, wúh tú, hɛn 'waapád be"í-vúh yíib wulí-áh.
- 13 Amaa hɛn kaa laa ví baa maa, wu-be' 'man kan hág 'manhǐ, kó í Tayii ka ta yag wulí-maa wɔgɔ, ya hɛn a mbaa wulí-kó í Tayii ka hǐǐ wɔgɔ má nɔ.
- 14 Moo woo nɔ, í-hǐǐǐ míí vu, kaa di ví hɛn yɛ vu-laalí-yɛ, i pi zóó, i mbaa dɛ"é, na'a, hɛn bíd tóo a sá, i mbaa nán tɔɔg vu-yu.
- 15 I taa la ú; zóó, ma"é, í 'yéí-*b*aa ví woo wu-pú-ví sey moo i séd wulí-kó í-nán baa ví Pól, kaa hǐǐwɔ ví na'a yɛ, ká bínda ɔd ví yɛ wɔgɔ áh. Tayii wu-púgu-hɛn gaalí-yɛ.
- 16 Hɛn Pól ka bínda dɛrwɛl woo wulí-'waapád, ya ka moo moo yúú hɛn yɛ wulí-maa wu-yɛ nɔ. Kaa záhga ví téé ka' tóo vu-tə kilí áh, amaa nán í-kuu-gaan hɛn né, kuu-néen zóó, 'yéí-woolí-né áh maa, vu-tii moo woo vu-tú' kéd kó í-kuu-kó kan debtere tóo vu-wɔgɔ áh, ma wúh ti.
- 17 Í hǐǐǐ míí vu, kán ɔd ví sí-moo yɛ haddú-maa, i gággu, moo nán bíd yɛ ka vun bɛá ví ú. I gbɔ mbaalí-duu-víí yɛ sá.

18 Amáa kii gaa í 'yélí-baa ví Yesu Krístu ka sɛd ba ví, kii mbaa zóó, nán woolí-yɛ, i nuɲ néélé, tóo wulí-laan tíí tíí áǹ. Ba na"o ví 'ya'ya ye háǵ káákáá. Aamén.

1 Yoohána

1 Yoohána 1

Moo vágád káákáái

¹Vó bínda ví d̄erwəl ye yúú Moo í-ka pú-vágád máa woolí. Moo ye ká mbaa tíh p̄éñ, h̄en 'waapád yíb. Vó ki moo woo kan tóg vóó, vó h̄oḡo kan nóó vóó, vó t̄oḡgu, vó za"u-kan nag vóó áñ.

²Sey í-vágád p̄úlí-ȳe ka gb̄o vúd máa, vó h̄oḡo ó, vó duddu-ȳag, vó pá'ad ví moo vágád í-káákáá ká ka mbaa dáj Ba'á woolí-ȳe, Taȳi ká vud tú'ud vó kanno áñ.

³H̄en kóó h̄o, kóó ki máa, vó pá'ad ví wu-yu-áñ, moo i s̄úḡún kan vó, kó í-kóó s̄úḡún kan Ba'á kan Waa woo Yesu Krístu ye w̄oḡo áñ.

⁴Vó bínda ví h̄en ye moo z̄óó, vóó a d̄e' s̄í' la gbug.

Taȳi wu-túlí

⁵Ȳag ba'ad kóó ki yúú Yesu Krístu woolí-máa, vó ọd ví wu-yu-ye no: Taȳi máa, wu-túlí, ya dim tóó woolí-waaná' aga p̄élí.

⁶Tow aa ọ ví ban s̄úḡún ví kan wu-yu, ma aa baa kó ví h̄en dim téé, ba kó ví vbáddi, ba kón ví h̄en yéñ né.

⁷Amáa tow aa kó ví ba'ad túlí na'a kó í-Taȳi ka mbaa túlíná ye w̄oḡo téé, ba s̄úḡún ví s̄ú'ú; m̄em Yesu Waa Taȳi woo wu-baa te h̄en bíd kólí-baa ví 'waapád.

⁸Amáa tow aa ọ ví bin kón h̄en bíd né téé, ba sóó ví f̄óó, baa ví moo; ba ví kan moo yéñ p̄élí-áñ.

⁹Tow aa vud ví h̄en bíd kólí-baa ví tú' téé, Taȳi wún na'ad h̄en k̄əḡ kólí-baa ví vu-'waapád gb̄o la, moo Taȳi ta ȳag téé, buu ní, baa kó h̄en ka ọ máa áñ.

¹⁰Tow aa ọ ví ká ba bin kón h̄en bíd né téé, ba 'yé ví Taȳi í-vbáddi; moo Taȳi woo z̄óó, baa vílí p̄élí.

1 Yoohána 2

Yesu Krístu ya s̄əd ba ví

¹Waa míí vu, mí bínda ví h̄en ye, moo i kó h̄en bíd sá. Amáa nán tóó a kó h̄en bíd téé, ba d̄i ví kan í-s̄iílí-dáj Ba'á Taȳi woolí, wu-Yesu Krístu wu, wu-í-h̄en híl̄l̄l̄l̄ Taȳi woo kólí.

²Pú-f̄óó, woo, moo Taȳi a k̄éé h̄en bíd baa ví gb̄o ú, amáa moo baa ví nu dágá p̄élí, amáa moo nán voo 'waapád.

³Tow aa duu ví dooká woo vu-tée, bán gaa ví ban gaa ví Taȳi s̄ú'ú-áñ.

⁴Tow nán tóó a ọ: “Mí gaa Taȳi ú,” amáa a duun dooká woo vu-né téé, nán vbáddi, kan moo yéñ p̄élí-áñ.

⁵Amáa nán í-ka duu moo woo máa, híjǐ Tayii sí' la sí-woo gbugú. Hẹn aa gaa ví ban súgún ví di woolí-máa, wu-yẹ nɔ;

⁶nán ka ɔ: “Mí súgún kan wu-yu” tée, a baa kó ba'ad kó í-Yesu ká baa kó máa wɔgɔ.

Dooká 'manɔi

⁷Í híjǐ míí vu, mí bínda ví dooká 'manɔi né, amáa dooká see ká ví nuɔ sey dənɛ woolí-pee nɔ. Dooká see yẹ, wu-moo ká kǐ ki pee nɔ.

⁸Kóó í-yɔgɔ sí', mí bínda ví dooká ye 'manɔi áǎ, yéǎ woo dənɔ di Krístu woolí, ma ví duu áǎ. Moo dim lúú sú'ú, túlí yéǎ wu-tú.

⁹Nán ka ɔ ba bin mbaa di ya túlǐlǐ, ma ka duu máǎ daga kirtɛn tóó tée, di lá ya dimmí.

¹⁰Nán í-ka híjǐ daga kirtɛn tée, kó ba'ad woo túlí na'a. Hẹn a há' nán tóó Tayii duulí máa, woolí-péǐ.

¹¹Amáa nán í-ka máǎ daga kirtɛn tóó tée, kó ba'ad woo di ya dimmí; 'yɛm di dimmí áǎ, amáa gaan ya a din laalí-wulí-yẹ né, moo dim tiwu-sí-yɛmmó.

¹²Mí bínda víw moo ye nɔ, waa míí vu, moo Tayii kée hən bíd víí vu-gbɔ, moo Krístu woo nɔ.

¹³Mí bínda víw moo ye nɔ, ba'á vu, moo ví gaa í-ka mbaa diga ya dənɛ woolí-máa ó. Mí bínda víw moo ye nɔ, náásaa vu, moo ví mba gban hən bíd sú'ú.

¹⁴Mí bínda víw moo ye nɔ, náásáǎ waa vu, moo ví gaa Ba'á Tayii ú. Mí bínda víw moo ye nɔ, ba'á vu, moo ví gaa í-ka mbaa diga ya dənɛ woolí-máa ó. Mí bínda víw, náásaa vu, moo ví née víí sú'ú; moo Tayii woo mbaa di vílǐ, ma ví mba gban hən bíd sú'ú.

¹⁵I soo hən hágá ye vu-sá, kóó hən nánán ku-wulí-máa áǎ. Tow nán tóó a híjǐ hən hágá ye vu-tée, duu híjǐn sí-Ba'á Tayii né.

¹⁶Hẹn híjǐlǐ nán voo máa, wu-hən bíd í-ka tɔɔd fɔ́ɔ́ má nɔ, kan hən hílǐ, kan hən 'waapád nán ku-na' yúú voo yúú voolí-máa áǎ. Hẹn yẹ vu-pád, vu-yaan Tayii woolí-né, amáa vu-yaa di nánán voolí.

¹⁷Hẹn hágá ye vu-di 'wáané, kan hən híjǐlǐ nán voo yẹ áǎ. Amáa nán í-ka kó hən híjǐlǐ Tayii woo máa, wúǎ mbaa háǎ káákáá.

Í maag Krístu woo nɔ

¹⁸Waa míí vu, hág 'wáané di bé'. Ká ví ki vu-ɔ í-maag Krístu woo ban yaa díǐ, amáa 'yǎ'á ye í-maag Krístu woo vu-buulí-na'a, vu-gbɔ vúd sú'ú. Moo woo nɔ ba gaa ví hág 'wáané di sí-bé'.

¹⁹Nán yẹ ká vu-di baa vílǐ saǎmé, amáa vu-lúú gbɔ ba ví, moo ká vu-nán baa ví yéǎná péǐ. Ká ka vun nán baa ví vu-yu-tée, ka vun mbaa kan ba ví. Amáa vu-

kéé gbo ba ví sú'ú, moo ba họ gaa ví la árn, nán ku-lúú gbo ba ví 'waapád yẹ, vu-nán baa ví vu-péí.

20 ƒ víí máa, ví nuṅ yigid Tayii woo sú'ú, máa ví gaa moo yéñ ya víí 'waapád sú'ú.

21 Mí bínda ví moo yẹ, moo ba vín gaan moo yéñ né má nɔ péí, amáa moo ví gaa sú'ú; ví gaa moo vbád tóó ba vún moo yéñ woolí-né.

22 Náo kó vbáddá? Wu-nán í-ka ọ Yesu ba Krístu péí-má nɔ. Nán yẹ í maag Krístu woo nɔ, su-Ba'á Tayii kan Waa Tayii woo árn.

23 Nán ka su-Waa Tayii woo téé, ma Ba'á Tayii árn. Nán ka dud Waa Tayii woo yag la zo"í-tée, mbaa kan Ba'á Tayii árn.

24 I tu-yag ba'ad ká kíf dẹṅ ki sey dəné woolí-zóó, víííí yẹ. Tow hẹṅ kíf dẹṅ ki sey dəné woolí-yẹ, a mbaa zóó, víííí téé, vín sùgún kan Waa Tayii woo, kan Ba'á Tayii árn.

25 Hẹṅ Krístu ka ta yag wulí, bi pú-ba ví ú máa, wu-vágád káákáái.

26 Mí bínda ví hẹṅ yẹ yúú nán ku-di ví zo"í-yẹ voolí.

27 ƒ víí máa, Yesu pú-ví yigid woo. Maa nán tóó ba duu tú'un ví sí-hẹṅ né, moo yigid woo wu-did ví hẹṅ tú"í 'waapád. Hẹṅ ka tú'ud ví yẹ, moo yéñne. Vbáddi péí. Moo woo nɔ, i sùgún kan Krístu kó í-ka tú'ud ví wogó.

28 Ee, waa míí vu, i sùgún kan Krístu, moo sey a yaa téé, dúú-a kó ba ví sá; sém a kó ba ví tíh woolí-sá árn.

29 Ví gaa Krístu wu-baa kó hẹṅ híííí Tayii woo. Moo woo nɔ, i gaa árn nán 'waapád ku-kó hẹṅ híííí Tayii woo máa, vu-waa Tayii woo vu-yu.

1 Yoohana 3

Waa Tayii woo vu-yu

1 I họ lá ví zóó, nán Ba'á Tayii woo ka kód ba ví yẹ nɔ! Bee ba ví waa woo vu-yu, máa ba ví waa woo vu-yu-gínú. Moo woo nɔ, nán tóó vu-tɔn kan ba ví ní, moo vu-gaan Tayii né árn.

2 ƒ híííí míí vu, 'yá'á yẹ ba ví waa Tayii woo vu-yu, amáa mbaalí-baa ví kó aa tii mbaa ví máa, tún ba ví lá duulí-na'a né. Kóó í-yogó sị', ba gaa ví hẹṅ í-yẹ ó; sey Krístu a gbo vúd ya téé, bán tii man ví kannɔ, moo bán họ ví mbaalí-woo déh kəddú.

3 Nán 'waapád ku-'yé zóó, Krístu woolí-í-yogó máa, vu-di zóó, mbóggí, bi mbaa dẹ"é, na'a kó í-ka mbaa yẹ wogó árn.

4 Nán 'waapád ku-kó hẹṅ bíd máa, vu-kin Tayii tóg né, moo hẹṅ bíd kólí-wu-ki tóg sái.

5 Ví gaa Yesu Krístu ba gbo vúd ya, moo bi gan hẹṅ bíd nán voo luu ú. ƒ woo máa, kan hẹṅ bíd tóó woolí-péí.

⁶Nán ka sùgún kanno máa, gbo hɛn bíd kólí-ám. Amáa nán ka sɛɣɛ hɛn bíd kólí-máa, hɛn Krístu lá né, gaano né ám.

⁷Waa míí vu, i gbod nán tóo fój, a zo' ví moo sá. Nán ka kó hɛn híjíí Tayii woo téé, kó hɛn woo kó í-Yesu Krístu ka kó hɛn híjíí Tayii woo máa wɔgo ám.

⁸Nán ka sɛɣɛ hɛn bíd kólí-tée, nán Seedán woo nɔ, moo Seedán ká dɛɣ ya hɛn bíd kólí-pi nu. Waa Tayii woo gbo vúd ya déh moo bi tud ba'ad Seedán woo ú.

⁹Nán í-Tayii ka haawo máa, gbo hɛn bíd kólí, moo hɛn yéń Tayii woo mbaa di woolí. Wúń duu sɛn fój, kón hɛn bíd né, moo Tayii wu-haawo.

¹⁰Hɛn ka sɛgɛn waa Tayii woo vu-kan waa Seedán woo vu-kéd máa, wu-yɛ nɔ; kóo nónná a kón hɛn híjíí Tayii woo né, tow a híjín daga kirtɛn vu-né téé, nán Tayii woo nɔ pélí.

Ba híjín ví ú

¹¹Yɛg ba'ad ká ví dɛɣ ki ya sey dɛné woolí-máa, wu-yɛ nɔ: ba híjín ví ú.

¹²Ba mbaa ví kó í-Kayín wɔgo sá. Ká woo nán gban hɛn bíd woo nɔ, ká nɔo daa sáj. Nɔwɔo moo ɛná? Moo ba'ad woo aga ka kó máa, ba'ad bíddi, ba'ad daa sáj woo ká wu-tɔɔd Tayii.

¹³Dan kirtɛn vu, nán hágá yɛ wu-mán ví téé, hɛn woo a kó ví bá' sá.

¹⁴Kaa híjíí ví da ba ví kirtɛn vu-yɛ, ba gaa ví ba gbo ví ya nɔm, ba dó ví ya vágádí. Nán ka híjín daga kirtɛn né téé, di lá ya nɔmmé.

¹⁵Nán 'waapád ka mán daga tóo téé, nán nɔm nɔonée. Ví gaa nán nɔm nɔoné vu-kan vágád káákáá woolí-pélí.

¹⁶Hɛn aa gaan ví híjíní wulí-máa, wu-yɛ nɔ: Yesu Krístu pú-fój, woo moo baa ví. Téé ba pú-ví fój, baa ví moo da ba ví kirtɛn voo ám.

¹⁷Nán tóo ka kó naa péń, ka hɔ daga kirtɛn tóo ka 'yéń hɛn né, amáa ka sɛɣ nóo yaawo daa téé, wúń duu o ba bin híjíí Tayii zój, biilí áa?

¹⁸Waa míí vu, híjíní víí a nda woo doo séy kan moo moolé, kan yaɣ tɔɔɛ sá, amáa i kón zój, nán yéńná.

Dúú-tíj Tayii woolí-pélí

¹⁹Téé bán gaa ví ban ví nán í-moo yéń woo nɔ, bán kin ví dúú-tóo tíj woolí-né ám.

²⁰Moo zój, baa ví a sɛ'ɛd ba ví moo téé, ba gaa ví Tayii wu-mba zój, baa ví, wu-gaa hɛn 'waapád ám.

²¹Í híjíí míí vu, tow zój, baa ví a sɛ'ɛn ba ví moo né téé, bán duu kin ví dúú-tíj Tayii woolí-né.

²²Bán nuɣ ví hɛn 'waapád aa bá' ví máa woolí, moo kaa duu ví dooká woo vu, kaa kó ví hɛn tɔɔ woo vu-ám má nɔ.

23Hẹn ka vi ba ví wulí máa, wu-ye nɔ: moo aa 'yé ví zóó, yúú Waa woo Yesu Kristu woolí, aa híjín ví ya baa vílí kó í-Kristu ka ɔd ba ví máa wɔgɔ.

24Nán ka duu dooká Tayɪ woo vu-máa, sùgún kan Tayɪ sú'ú, Tayɪ sùgún kanno áh. Hẹn aa gaan ví Tayɪ ba sùgún kan ba ví ú máa, wu-yɛ nɔ: wu-pú-ba ví yigid woo.

1 Yoohána 4

Yigid Tayɪ woo kan yigid í-maag woo nɔ

1ƒ híjǐlǐ míí vu, i káń moo nánán voo fɛɛlɛɛ sá, ɔmáa i gug vu-họ yigid máa ku- di kanno yɛ, a yaa di Tayɪ woolí-té nɔ. Mí ɔ í-yogɔ moo anábi vbád vu-hí' di hágá yelí.

2Hẹn i gaan yigid Tayɪ woo wulí máa, wu-ye nɔ: nán 'waapád ka vud ɔ Yesu Kristu ba tii ya nánán yéńná sú'ú-tée, yaa di Tayɪ woolí.

3Amáa nán í-ka sɛn Yesu né máa, yaan Tayɪ woolí-né. Yigid í-ka di kanno yɛ, yigid í-maag Kristu woo nɔ. Ká ví ki ban yaa dilí, ɔmáa 'yá'á yɛ máa, yaa sí-hágá yelí-ú.

4Amáa í-víí máa, ví nán Tayɪ woo nɔ, waa míí vu. Ví mba sí-anábi vbád vu-ú, moo yigid máa kíí di kanno yɛ, wu-mba yigid í-ka mbaa nán hágá yɛ voolí-yɛ.

5Vu-voo nán hágá yɛ vu-yu. Moo woo nɔ, vu-moo voo moo hɛn hágá yɛ vu-yu, ma nán hágá yɛ vu-baa kid vu-tóg.

6Amáa í-baa ví máa, ba ví baa nán Tayɪ woo vu-yu. Nán í-ka gaa Tayɪ máa, kid ba ví tóg. Nán í-ka gaan Tayɪ né máa, kin ba ví tóg né. Báń họ ví yigid moo yéń sɛgɛn kan yigid hɛn zo"í-í-yogɔ.

Tayɪ wu-zóó nán

7ƒ híjǐlǐ míí vu, ba híń ví ú, moo hínní máa, yaa Tayɪ woolí. Kóó nónná ka híj daga téé, nán Tayɪ woo nɔ, gaa Tayɪ áh.

8Nán ka híjín daga né téé, gaan Tayɪ né, moo Tayɪ wu-zóó nán.

9Tayɪ ba' Waa woo dágá kpégkpég yaa hágá yelí, moo aa nuɲ ví vágád káákáá yúú ba'ad Waa woo woolí. Hẹn ka tú' Tayɪ ba híj ba ví ú máa, wu-ye nɔ.

10Aa híj ví Tayɪ ú-tée, zóó nánne pélí. Zóó nán wu-ye nɔ: Tayɪ wu-híj ba ví, ma ba' Waa woo ya nɔ, moo a pú-fóó woo, a sɛd ba ví yúú hɛn bíd baa vílí.

11ƒ híjǐlǐ míí vu, Tayɪ ka híj ba ví na'a í-yogɔ yɛ, ba híjín ví áh.

12Nán tóó hɔn ná Tayɪ né sáń. Tow, aa híjín ví téé, Tayɪ di mbaalí-zóó baa vílí; zóó nán woo kó ba'ad baa vílí sí' la sí-gbugú áh.

13Pú-ba ví yigid woo sú'ú. Moo woo nɔ ba gaa ví ba sùgún ví kan Tayɪ, Tayɪ wu-sùgún kan ba ví áh.

14Vó họ, ma vó baa du-yag: Ba'á Tayii ba' Waa woo, moo a ya sɛd nán vu-hágá yelí.

15Tow nán tóo a ɔ kan zóó, woo 'waapád Yesu ba Waa Tayii woo nɔ téé, Tayii súgún kanno sú'ú, nán súu-súgún kan Tayii sú'ú-ám.

16Ba họ ví baa zóó, nán Tayii ka kód ba ví ye, ba 'yé ví zóó, wulí-ám. Tayii wu-zóó nán. Nán ka baa kó zóó, nán máa, nán ye súgún kan Tayii sú'ú, Tayii súgún kanno ám.

17Zóó, nán woo a kó ba'ad baa vílí sí' sí-gbugú téé, dúú-wún kón ba ví zága moo sɛ"é"lé, né ám, moo mbaalí baa ví hágá yelí ye, man kan mbaalí í Yesu Krístu woo sú'ú.

18Hínní máa, dúú-wulí-pélí. Hínní í-ka sí' la gbug máa, họd dúú-gbo la zulí. Dúú-ka kó nán téé, gaa họn sí'íní bii ba dílí, moo gaa ba bin híjí da bi vu-sí'ín gbug ní.

19Í baa ví máa, ba híjí ví Tayii, moo ká wu-dəŋ híjí ba ví.

20Tow nán tóo a ɔ: “Mí híjí Tayii ú,” amáa a máh daga tóo téé, kó vbáddi. Nán súu-a họ daga vu-nólé, ma, a híjín vu-né téé, wún híjín Tayii né ám, moo nán súu-hon Tayii né.

21Dooká Krístu woo ka pú-ba ví máa, wu-ye nɔ: nán ka híjí Tayii téé, a híjí daga vu-ám.

1 Yoohána 5

Hən aa mban ví hən hágá yelí

1Nán 'waapád ka fɛɛ Yesu ba wu-Krístu téé, Tayii wu-həɣwɔ. Kóo nónná ka híjí waa ba'a téé, híjí waa woo vu-ám.

2Aa híjí ví Tayii, aa duu ví dooká woo vu-tée, hən aa gaa ví ban híjí ví waa Tayii woo vu-ú-máa, wu-yɛ nɔ.

3Tayii híjí wu-ye nɔ: ba duu ví dooká woo vu-yu. Dooká woo vu-təən ba ví duulí ní;

4moo nán Tayii ka həɣ vu-'waapád máa wún mba hən hágá ye vu-ú. Hən kaa mban ví hən hágá ye vu-wulí-máa, wu-moo zóó, 'yelí-baa ví.

5Nóo mba hən hágá ye vulá? Séy nán í-ka fɛɛ moo Yesu ba Waa Tayii woo nɔ má nɔ.

Yag dulí-yúú Yesu Krístu woolí

6Yesu Krístu wu-í-ka yaa kan mam Tayii wooné kan mem nɔm woo má nɔ. Yaa kan mamme dágá né, amáa yaa kan mam kan mem ám. Yigid Tayii woo diddu-yag dulí-ám, moo yigid máa, moo woo moo yéíne.

7Í yag dulí-vu-di təɣnɔ:

⁸yigid Tayïi woo, kan mam, kan mem. Ya voo t̃aṅnó áṃ, ỹaḡ voo dágá.

⁹Kaa f̃eḡ ví ỹaḡ dulí-nánán voo máa, ỹaḡ dulí í Tayïi woo wu-mba. Du-woo ỹaḡ yúú Waa woolí.

¹⁰Nán ka 'yé zóó, Waa Tayïi woolí-máa, di kan ỹaḡ dulí-ỹe zóó woolí-áṃ. Ámáa nán í-ka 'yén zóó, Tayïi woolí-né máa, 'yé Tayïi í-vbáddi, moo f̃eḡn moo Tayïi ka duudu-ỹaḡ yúú Waa woolí-ỹe né.

¹¹Ỹaḡ dulí-woo wu-ye nɔ: Tayïi pú-ba ví vágád káákáá; vágád ye yaa yúú Waa woolí.

¹²Nán ka mbaa kan Waa Tayïi woo máa, nuḡ sí-vágád ye ú. Nán í-ka mbaan kan Waa Tayïi woo né máa, nugun vágád ye né áṃ.

Vágád káákáái

¹³Í kíí 'yé zóó, Waa Tayïi woolí-ỹe, mí bínda ví h̃en ye, moo i gaa bin nuḡ sí-vágád káákáá ú.

¹⁴Ba 'yé ví zóó, Tayïi woolí, moo woo nɔ ba gaa ví tow aa bá' ví h̃en tóó woolí-kó í-ka híí wɔɔ tée, wún kid ba ví ú.

¹⁵Ba gaa ví Tayïi ba di moo baa ví kilí yúú h̃en 'waapáddi; ba gaa ví áṃ, h̃en kaa bá' ví woolí-máa, ba nuḡ ví sú'ú.

¹⁶Tow nán tóó ka h̃o kirt̃en tóó ka kó h̃en bíd ka maan nɔm né tée, a bá' Tayïi; Tayïi wún pú-kirt̃en ỹe vágád, moo ka kón h̃en bíd í-nɔm né má nɔ. Ámáa h̃en bíd í-ka maa nɔm máa, dilí. Mí ɔn ví i bá'an Tayïi moo woo nɔ né.

¹⁷Ba'ad bíd vu-'waapád vu-h̃en bíddi, ámáa h̃en bíd tóó vu-maan nɔm né.

¹⁸Ba gaa ví nán í-Tayïi ka h̃aḡwɔ máa, seḡḡ h̃en bíd kón sí-né, ámáa Waa Tayïi woo wu-tugu, tée gbaḡ h̃en bíd duu za'ano sí-né.

¹⁹Ba gaa ví ba ví nán Tayïi woo vu-yu, ámáa nán hágá ye vu-'waapád, vu-di voo nag gbaḡ h̃en bíd woolí.

²⁰Ba gaa ví Waa Tayïi woo yaa, wu-pú-ba ví moo taalí-duu, moo aa gaa ví Tayïi í-yéḡnó. Ba súgún ví kan í-yéḡ sú'ú, moo kaa mbaa ví Waa woo Yesu Krístu woolí-ye nɔ. Wu-Tayïi í-yéḡ, wu-pú-nán vu-vágád káákáá.

²¹Waa míí vu, i gág tayïi mbóggí-vu-duulíi.

2 Yoohána

2 Yoohána 1

Hɛn vá"í

¹Míi í nii súggí, míi ba'ad naa lig í Tayii ka yee ví yɛ, kan waa vu-ɔerwɛl yɛ nɔ. Míi híí ví dam pélí. Míi híin ví dágá né, ɔmáa nán í kuu gaa moo yéñ máa vu-'waapád, vu-híí ví áñ,

²moo moo yéñ mbaa di baa vílí, wún di mbaalí-kan ba ví háá káákáá.

³Ba'á Tayii kan Yesu Krístu Waa Ba'á woo, uu-bag ba ví hɛn, uu-kód ba ví zóó, nán, uu-'yé ba ví ká'ad; ba mbaa ví kan moo yéñ, kan hínníi.

Moo yéñ kan hínníi

⁴Zóó, míi dɛ' mbaa ná' kán hɔ waa móó tóó kuu-duu moo yéñ, kó í Ba'á Tayii ka ɔ wɔɔ yɛ nɔ.

⁵Yá'á yɛ máa, mí ɔm: ba híin ví ú, naa lig míi. Mí bínda mó dooká 'manɛi né, ɔmáa dooká kaa dɛn nuɲ ví ya sey dɛné woolí-pee nɔ.

⁶Hínní máa wu-dooká Tayii woo vu-duulíi. Ká ví dɛn ki dooká yɛ sey dɛné woolí-sú'ú, téé i hínnú.

⁷Nán hɛn zo"í-vu-hí' di hágá yelí. Vu-ma Yesu Krístu, vu-sén ɔlé ba tiin nánán yéñná sú'ú-né. Nán ka kó í-yɔɔɔ téé, nán hɛn zo"í, í maag Krístu woo nɔ.

⁸I gág kan fóó, víí ú, moo ka vín tid hɛn kii nuɲ ba'ad vóólí-máa gbɔ ú. ɔmáa hɛn sú'ú-víí a mbaa yagalí.

⁹Kóó nónná a mbaan moo tú"í Krístu woolí-né, ɔmáa a tú' moo tóó kéd téé, kan Tayii pélí. Nán í-a mbaa moo tú"í yelé, téé, mbaa kan Ba'á Tayii kan Waa áñ.

¹⁰Nán tóó ka yaa vílí, ka pɔɔn moo tú"í yɛ né téé, i fɛɛwɔ vílí sɔmɛ sá, i vá"u-sá áñ,

¹¹moo nán a vá"u-téé, kó ba'ad bíd nán yɛ ka kó yɛ sú'ú-áñ.

Moo sí'ídi

¹²Mí di kan hɛn tóó vu-buulí-na'a, bi ɔd ví ú, ɔmáa mí sén bi duu bínda ví ú ní. Mí 'yé zóó, moo laalí-víí, moo bi ɔd ví kan yɔɔ míi nu, moo zóó, baa ví a dɛ' sí' la gbug.

¹³Dam nii í Tayii ka yeewu-yɛ, waa woo vu-vá'am wulí-áñ.

3 Yoohána

3 Yoohána 1

Hɛn vá"ù

- ¹Míi í-nii súggí, míi ba'ad Gayús í-kán híjwɔ na'a yɛ, ɗerwɛl yɛ nɔ.
- ²Dan gboo í-híjli míi, Tayii a bagam hɛn yúú hɛn 'waapáddí. Am mbaa nánná kó í-kán 'yé zóó, móó Tayii woolí-yɛ wɔgɔ.
- ³Sey da ba ví kirtɛn tóó kuu-yɔ ya, kán ki ba món man moo yéñ né, món di moo yéñ yɛ duulii máa, mí mbaa ɗén kan zóó, ɗɛ"éɛ kɛd.
- ⁴Hɛn tóó ɗɛ'ɛn mí zóó, kó í-kán ki waa míi ba vun duu moo yéñne yɛ wɔgɔ né.

Ba'ad yéñ Gayús woo nɔ

- ⁵Í híjli míi, mó kó ba'ad yéñná, sey kám kód kirtɛn vu-kan gáá yɛ vu-hɛn duu-yɛ nɔ.
- ⁶Vu-pa'a hɛn kám kód vu-yɛ nán súggí-vóólí-yelí-ám. Mí ɗɛm nag, am ba' vu-gáá la kó í-ka tɔɔɔ Tayii wɔgɔ,
- ⁷moo vu-dó hijnaa ba'ad Krístu woolí-sú'ú. Vu-vin hɛn tóó nán í-kuu-duun Yesu né máa woolí-né.
- ⁸Í baa ví kirtɛn vu, maa ban tíd ví nán í-yogɔ máa vu-ú. Tée bán súg kód ví í hɛn yéñ ba'ad.

Dioɗɛréf vu-kan Demetirii wu

- ⁹Ká mí bínda nán súggí-vu-ɗerwɛl waaná', amáa Dioɗɛréf ka híj bi mbaad vu-gbanaai yɛ, fɛɛn moo kán ɔn yɛ né.
- ¹⁰Moo woo nɔ, sey an laa tée, mín tú' hɛn bíd woo ka kó yɛ vu, yag disan woo kan yag vbád ka kó yúú vóólí-yɛ. Amáa hɛn yɛ maano lá né, ma nán kirtɛn kuu-yɔ woolí-máa, Dioɗɛréf fɛɛn vu-né ám, há' nán í-kuu-bi fɛɛ vu-máa vu, nɛɲ vu-ya súggíí-ám.
- ¹¹Í híjli míi, am 'yéñ hɛn bíd kólí-máa sá, amáa am 'yéñ hɛn duu. Nán ka kó hɛn duu-máa, nán Tayii woo nɔ. Nán ka kó hɛn bíd máa, hon ná Tayii né.
- ¹²Nán 'waapád vu-moo moo yúú hɛn duu Demetirii woolí. Kó ba'ad woo duu moo yéñ; vó duudu-yag ám, ma mó gaa moo vóó ba moo yéñne.

Hɛn vá"í-sí'ídi

- ¹³Mí di kan moo tóó vu-buulí-na'a bi ɔmmó, amáa mí sɛn bi duu bínda ví ú ní.
- ¹⁴Mí 'yé zóó, zaa mín hɔm sú'ú, tée bán mba moo woo ya baalí.
- ¹⁵Tayii a 'yém ká'adi. Dam gboo vu-vá'am wulí. Am vá' da ba ví gboo vu-wulí 'waapád, dágá dágá.

Yúúda

Yúúda 1

Hẹn vá"ù

¹Mí Yúúda wu, Yaakúbu daa sáńńi, nán ba'ad Yesu Krístu woo nɔ. Mí ba'ad ví ðerwəl ye, nán í Ba'á Tayii ka bee ví, kíí mbaa kan híjǐlǐ woo, Yesu Krístu ka tu ví yẹ víw.

²Tayii a họ gím gaad ví, a 'yé ví i mbaa ká'ąđi, a kód ví zóó, nán buwí-na'a.

Akaw vbád vu-yu-

(2 Piér 2:1-17)

³Í híjǐlǐ míí vu, mí pi zóó, moo bi bínda ví ðerwəl yúú hẹn kaa súg sэд ví wulí-yelí, hẹn woo ndaan moo ąn zigid ví zóó, moo i kó sii yúú zóó, 'yelí-Tayii ka pú-zig woo vu-do' dágá 'néń yelé.

⁴Ma, nán í-tóo kuu-duun Tayii né máa, vu-pụyú dó ya sạm baa vílí. Vu-tii yạ ba'ad í-ka tú' moo zóó, nán Tayii woo yẹ, moo bi kó bii ðeđeđeme. Vu-kéé Yesu Krístu, gbanaa baa ví, kan í 'yelí-baa ví dágá yẹ gbɔ ąm. Moo Tayii ọ moo sị'jini voo ðii sú'ú-ąm.

⁵Ví gaa hẹn yẹ vu-'waa sú'ú. Ma mí duu ta'ad ọd ví, í 'yelí-ká sэд zig Izraél hág Mísiralí, ąmáa tud nán í-kuu-sén zóó, voo 'yelí-woolí-né máa vu.

⁶I duu taa, maleeka í-kuu-đe'ẹn zóó, mbaalí-nii voo kuu-'yén vu-yelé, né, ąmáa kuu-kéé ya mbaalí-dán voo gbɔ yẹ; Tayii 'yé vu-đi ðeəlí, ya ðimmí, ga' vu-'yé ðággí-duwí-káákáá, moo zágą gbọọ a yạ téé, bi sẹ'ẹd vu-moo wulí-má nɔ.

⁷I taa moo Súúduma woo, kan moo Gomór woo, kan kaa tóo dáj voolí-máa vu-yu. Nán kaa yẹ ká vu-kó kó í-maleeka yẹ vu-wọgɔ. Vu-kó báa, kan hẹn ka maan kólí-né máa vu. Vún nun sị'jini í-vee dólí-káákáái. Hẹn gúguné voo yẹ mbaad nán vu-yu-'waapád.

⁸Amáa nán vbád baa ví yẹ vu-kó zuu-hẹn dágá yẹ nɔ, vu-họ hẹn tóo vu-nəəgí-ma, vu-kó hẹn sịjđ, vu-họ gban waalí-Tayii woo hẹn leená, vu-haa maleeka gbọọ vu-ąm.

⁹Hẹn í yẹ, kóo maleeka Miséllu-sị', kón né. Wu-maleeka gbọọ, ąmáa kuu-fan moo kan Seedán yúú fọó, Múúsa woolí-máa, Misél ndog Seedán haalí. Moo Misél ká ọd Seedán ðéń máa wu-ye nɔ: "Í 'yelí-wún sị'jmó."

¹⁰Amáa nán yẹ, hẹn kuu-gaa né máa, vu-haa wu-yu. Hẹn gaalí-voo máa, mbaa kó í-púg hóg voo wọgɔ. Zóó, pí'in vu-đog hí-đéń né. Hẹn yẹ vún nɔ kó ma vún ti.

¹¹Zóó, wún vjǐ vu! Vu-duu hẹn kólí-Kayin woo nɔ. Vu-đod yúú voo moo sịdelí-kó í-Balám wọgɔ. Vu-ti sú'ú, moo vu-lúú moo kó í-Koorée wọgɔ.

¹²Kíí lán hẹn lálí-zig kirtén téé, vu-líd ví yég, vu-lá hẹn vó'om, vu-kan séjń nólé, pélí, aga vu-káj ðéń fọó, voo nɔ. Vu-mbaa kó í-mam hijj tóo sápeém ka ganjɔ,

ma ka nagan mam né máa wɔɔɔ. Vu-mbaa kó í-la' tóó ka lii ní máa wɔɔɔ, kóó gaagí-sj'. Vu-mbaa kó í-la' tóó kuu-bugu vu-kan zágád vu-ám' máa wɔɔɔ, vu-'wó 'waapád.

13Vu-man kan mam gbɔɔ, ka nam, ka fúń dag dag máa wɔɔɔ. Vu-kó hɛn sɛ́m vu-la zo"í. Vu-mbaa kó í-zoo waa tóó kuu-mbaan ya dágá né máa vu-wɔɔɔ, ɔ́máa Tayi' 'yé d vu-ya mbaalí-voó di ya dimmí káákáá, ya dæ súlí yɛlé.

14Zig Adamú woo kuu-hay 'waa, tóó ka pud daga haɔ la, haɔ la máa, í-gúndɛm woo Enóg, ká moo moo anábi yúú akaw vbád yɛ voolí, ɔ: "I ki ú, í 'yé lí-wún di yaalí-kan maleeka woo, kaa wá' vu-'waa né yɛ vu-yu,

15moo bi sɛ' moo yúú nán voolí-'waapád, bi sɛ'j d nán kuu-duunɔ né, kuu-kó hɛn zóó fáájé, Tayi' woo yɛ nɔ. Nán kuu-haawu-na'aa, kuu-sɛnnɔ duulí ní yɛ, wún sɛ' moo yúú nán hɛn bí d kólí-yɛ voolí."

16Nán yɛ vu-baa ŋuu moo, vu-baa gbó dam yúú mbaalí-voolí. Vu-mbaa mbaalí-í hɛ́j j voo nɔ. Vu-móó moo yúú na"é, vu, vu-naa nán vu, moo bi nuɛ hɛn wulí.

I gággu-

17ɔ́máa í hɛ́j j mii vu, í víí, i taa moo waa ba'ad í 'yé lí-baa ví Yesu Krístu woo kuu-ɔ d ví tíń má nɔ.

18Ká vu-ɔ d ví: "Bá' sɛ'j d voolí-tée, nán tóó vún kó d ví bɔ́m, vún mbaa mbaalí-bí d kó í kuu-hɛ́j j wɔɔɔ."

19Vu-kó ma, nán kuu-hí'ín yɛ nɔ. Hɛn dán fóó, voolí-vu-buu vu-gba'a, moo vu-kan yigid Tayi' woo pé lí.

20ɔ́máa í hɛ́j j mii vu, moo hɛn gbɔɔ kii 'yé zóó, wulí-yɛ, i 'yé zóó, wulí-laan tíń tíń. I bá' Tayi' kan yigid woo yɛ nɔ.

21I 'yé zóó, víí yúú zóó, nán Tayi' woolí-kə d. I laa í 'yé lí-baa ví Yesu Krístu wu, wún 'yé ví gbaɛ waalí-woolí-káákáá kan zóó tɔɔ woo yɛ.

22I hɔ gím gaad nán í kuu-faa moo máa vu,

23i sɛ d nán yɛ vu-kó í kii tu'ud la' velí-zu wɔɔɔ. I hɔ gím gaad nán tóó vu-ám', ɔ́máa i gággu. I máń hɛn kólí-voó, kan sɔ́m vɛ́j voo kuu-kón hɛn vɛ́j wulí-yɛ la ám'.

Tayi' dæmné sɛ'j di

24f a di kan néélé, tu-ví i wáɔn hɛn bí d d-éné, a 'yé ví i dii tíń na"é, woo yɛlé, dɛ"é, na'a, i fóo kan zóó, dɛ"é, wulí-máa,

25wu-Tayi' dágá, ka sɛ d ba ví kan ba'ad Yesu Krístu í 'yé lí-baa ví woo má nɔ. Ba na"ɔ ví, ba dæmmɔ ví, wu-í hɛn mbalí-kan néélé, diga gbóń na'a, wu-di lá mbaalí-'yá'ɔ yɛ ám', wún di mbaalí-í-yɔɔɔ háá káákáá ám'. Aamén.

Debtere Hɛn Holé

Debtere Hɛn Holé, 1

Hɛn Yoohána ka dɛn ɔ má nɔ

¹Debtere ye tú' hɛn a di yaalí, Yesu Krístu ka vud tú' má nɔ. Tayii wu-púgu, moo a vud hɛn a di yaalí-vaɲná máa, tú'ud nán ba'ad woo vu-yu. Ba' maleeka woo ya tú'ud nán ba'ad woo Yoohána sú'ú.

²Yoohána du-yag yúú hɛn ka hɔ máalé, 'waapád, paɲ yag ba'ad Tayii woo Yesu Krístu ka tú'udu-máa vuu-yaan yeíí.

³Duud nán í ka záɲga debtere ye má nɔ. Duud nán í uu-ki moo yag ba'ad anábi ye, uu-kid hɛn kuu-bínda yeíí-ye vu-tóg máa vu-yu, moo Tayii sə' bá' hɛn 'waapád uu-di yaalí-wuí-yɛ, di bé'.

Yoohána vá' nán súggi-vu-kaa gúndɛmmé

⁴Mí Yoohána wu. Mii ba'ad nán súggi-í-kaa gúndɛm hág Aaziilí ye vuu-ɛerwəl ye nɔ. Tayii í-ka di mbaalí-yɛ, í-ká dilí, í-a di yaalí-ám yɛ, a kóɔ ví zóó, nán, a 'yé ví i mbaa ká'ɛdi. Yigid kuu-di tíɲ láan woolí-gúndɛm ye uu-kóɔ ví zóó, nán ám.

⁵Yesu Krístu ka du-yag yéɲ yɛ, a kóɔ ví zóó, nán ám. Wu-Waa nii Tayii woo ka dɛn nimmo nɔmmé máa. Wu-gbanii í-gbanii hágá ye voo. Híí ba ví ú, səd ba ví, nɔ moo hɛn bíɔ baa ví.

⁶Mbóg ba ví zig woo, aa tii ví nán hɛn ha"í woo vu-yu, moo aa kóɔ ví Ba' bii Tayii ba'adi. Ba na"ɔ ví, wu-í-hɛn mbalí-hájú káákáá! Aamén.

⁷I ki duuí-na'a! Wúh yaa kan mam hijgi! Nán 'waapád vúh hɔgɔ ám. Kóó nán í kuu-sa táa vbə'əɲo la fólé yɛ, vúh hɔgɔ ám. Zig 'waapád hágá ye vúh káj moo woolí. Ee, a kóy í-yɔgɔ, aamén.

⁸Tayii í 'yéíí-ka mba hɛn 'waapád máa ɔ: "Mii A. Mii Zéd ám," í-ka di mbaalí-yɛ, í-ká dilí, í-a di yaalí-ám yɛ.

Yoohána hɔ Yesu zóólé

⁹Mí da ví kirtɛn Yoohána wu. Kaa súgún ví kan Yesu ye, ba súg nuɲ ví hɛn ndógɔné kan gbaɲ waalí, ba ma' zóó laawu-ví ám. Ká vu-neɲ la tú'un mam bam kuu-beewu-Padmód máalé, moo kán tú' moo Tayii woo, kan moo yéɲ Yesu woo ka tú'un má nɔ.

¹⁰Záɲá í 'yéíí-woolí-máa, yigid Tayii woo ma'an. Mí ki yéɲ tóo pig mííí, kiy kó í gá' naa wɔgɔ,

¹¹ɔ: "Ám bínda hɛn kám hɔ ye, mó ba'ad nán súggi-í-kaa gúndɛm ye vu-ú. Mó pú-kaa Eféezli, kan Simín kan Pɛɛgám, kan Tiatíi, kan Sadés, kan Filadelfii, kan Lawdisée ám."

¹²Ma mí tii daa bi hɔ nán ka ɔn moo ye nɔ, ma mí hɔ séy hɛn lám kəmné dɔ' vu-gúndɛm.

- 13 S̄aam voolí-máa, nán tóo dii wulí-kó í waa nánán wogɔ. Dó s̄aam lúg yá zuu doo péég sag, ta daa kandá dɔ' haalí.
- 14 Yúú woo kan yúú h̄ú' woo mbaa heená kó í-zad mbee wogɔ, bú kó í-s̄eɛ wogɔ ám̄. Nóó woo ȳeɛ mbaa kó í-vee yig wogɔ.
- 15 Doo woo vu-mbaa kó í h̄i ka gáá vee túggí, ma ka yúgúd mbaa sígsíg máa wogɔ. Yég woo moo kó í-mam ka moo di sug gbogɔ tóolí-máa wogɔ.
- 16 Tíd zoo waa vu-gúndem nag nán woolí. Pag naa tóo vúd woolí-yagá, í-ka hag duulí-na'a ka' idú ám̄ máa. Yag tún woo gáá kó í-zága s̄aam wogɔ ám̄.
- 17 Sey kán hogɔ máa, mí k̄eɛ zuu-tíh̄ woolí, mí mbaa kó í-nom wogɔ. Nán pee ha'an nag nán woo yúlí, ɔ: “Am kó dúú-sá! Mii í-d̄ené, mii í-s̄í'íd.
- 18 Mii í-záad. Ká mí noɔ sú'ú, amáa 'yá'á ye mí di mbaalí-záadná háá, káákáá. Mí di kan néel̄é, yúú nom woolí, kan ya mbaalí-nom voolí-ám̄.
- 19 Am bínda h̄en kám̄ h̄ɔ ye ú, kan h̄en í 'yá'á ye, kan h̄en í-a di yaalí-pig woolí ye ám̄.
- 20 Am ki h̄en ka yúg zoo waa kán tíd vu-nag nán míílí, kan h̄en lám̄ k̄amné dɔ' gúndem ye voolí-ú. Zoo waa gúndem ye vu-maleeka nán súggí-í-kaa gúndem ye voo vu-yu. H̄en lám̄ k̄amné gúndem ye vu-egliz̄e gúndem ye vu-yu.”

Debtère H̄en Holé, 2

Yag ba'ad kuu-ba'ad nán súggí-vu-kaa Ef̄eɛzli-má no

- 1 Nán ye duu ɔn: “Am bínda ba'ad maleeka í-nán súggí-voo kaa Ef̄eɛzli-ye ó, mó ɔddu: 'í-ka tíd zoo waa vu-gúndem nag nán woolí, ka 'yé'm̄ s̄aam h̄en lám̄ k̄amné gúndem voolí-ye, h̄en ka ɔ máa wu-ye no.
- 2 Mí gaa ba'ad móo vu-'waapád. Mí gaa h̄en f̄óɔ, píílí-móo, kan z̄óɔ, ma"é, móo ye ám̄. Mó ma'an z̄óɔ kan nán línné na'a ye vu-né. Mó gug nán í-kuu-ɔ bin waa ba'ad vu-yu-ye vu-h̄ɔ. Amáa vu-waa ba'ad pélí, mó h̄ɔ vu, vu-nán vbád vu-yu.
- 3 Mó ma' z̄óɔ kan h̄en ndógoné kám̄ nuɲ yúú míílí ye, amáa mó p̄ogon f̄óɔ, móo né.
- 4 Amáa h̄en ka t̄ogon mí móólé, né máa wu-ye no. Mó híjn mí sí-kó í-kám̄ d̄en híjn mí pee wogɔ né.
- 5 Am taa h̄en duu-kám̄ k̄éé gbo ye, am̄ tii z̄óɔ, móo la ú! Am fíí ya kó h̄en kó í-kám̄ kó d̄ené woolí-máa wogɔ. Tow a pélí, am̄ tiin z̄óɔ, móo né téé, mín yaa, mín be h̄en lám̄ k̄amné móo luu ya mbaalí-woolí.
- 6 Amáa mó di kan h̄en duu-tóo móólé. Mó má'n ba'ad nán Nikoláy woo vu-kó í-kán má'n vu-wogɔ ám̄.

⁷Nán a di kan tóggú-tée, a ki moo yigid Tayii woo ka ɔd nán súggí-vu-yɛ duwí-na'a. 'Nán í-a mba hɛn zo"í-máa, míń púgu-néélé, la' líid lálí-bab Tayii woolí, la' wágád káákáá yɛ nɔ.' ”

Yɛg ba'ad kuu-ba'ad nán súggí-vu-kaa Simínní má nɔ

⁸Nán yɛ duu ɔn: “Am bínda ba'ad maleeka í-nán súggí-voo kaa Simínní yɛ ó, mó ɔddu: 'I ki hɛn í-dɛné kan í-sí'í d ka nɔɔ ma ka duu níń nɔmmé, ka ɔ máa wu-yɛ nɔ!

⁹Mí gaa hɛn ndóɔné móó vu-ú. Mí gaa gírń móó áń, amáa moo yéńná, mó nán naai! Mí ki moo bíd nán í-kuu-ɔ ba bin nán Yúúda vu-yu, kuu-ɔm yɛ ó, amáa vu-wu-yu-péń. Vu-súg súggí-Seedánne!

¹⁰Am ndɔg moo ba bíń nuɲ hɛn ndóɔnéé ó, máa sá. Am ki ú, Seedán di ví guggí, síń má'a nán tóó vu-víílí sɔamé dɔd lig púúsinalé, Vín nuɲ hɛn ndóɔné bá' wɛnbó'. Am buu yɛg talí-móó sá háá, a yɛ sey nɔm móólé, Míń púm hɛn súwí, món nuɲ wágád káákáá ú.

¹¹'Nán a di kan tóggú-tée, a ki moo yigid Tayii woo ka ɔd nán súggí-vu-yɛ duwí-na'a. 'Nán í-a mba hɛn zo"í-máa, wún nɔɔn nɔm í-idú woo né sáń.' ”

Yɛg ba'ad kuu-ba'ad nán súggí-vu-kaa Pɛɛgámmé má nɔ

¹²Nán yɛ duu ɔn: “Am bínda ba'ad maleeka í-nán súggí-voo kaa Pɛɛgámmé yɛ ó, mó ɔddu: 'Í ka di kan pag naa ka hag duwí-na'a ka' idú áń yɛ, ɔ ná':

¹³Mí gaa ya mbaalí-móó yɛ, ya woo Seedán waa gbaɲ duwí. Mó má'án móó néélé, na'a kan mí. Mó kée zóó, 'yéń-móó gbɔn né, kóó zágɔ Antipáa ká mbaa í-yɛg duń-míílí áń. Ká vu-nɔɔwɔ víílí, ya Seedán ka mbaa wulí-yéń.

¹⁴Amáa hɛn ka tɔɔn mí móólé, né máa wu-yɛ nɔ. Mó di kan nán tóó vu-móólé, vu-'yé zóó, voo di moo tú"í Balám woolí. Balám wu-tú'ud Balág ba a zo' waa Izraél uu-kée Tayii gbɔ, ba uu-lá púg kúu-ha' gbaalí, ba uu-kó kan báa áń.

¹⁵Mó duu 'yé nán tóó vu-móólé, vu-'yé zóó, voo di moo tú"í Nikoláy woolí-áń.

¹⁶Am kée hɛn bíd móó yɛ gbɔ ú. Tow a í-yɔɔɔ péń-tée, míń di laalí-móólé, vaɲná, míń sa nán yɛ vu-sii kan pag naa ka vúd míílí yɛgá yɛ.

¹⁷'Nán a di kan tóggú-tée, a ki moo yigid Tayii woo ka ɔd nán súggí-vu-yɛ duwí-na'a. 'Nán í-a mba hɛn zo"í-máa, míń púgu-mána í-ka yúg máa. Míń duu púgu-'yɛɛ hee í-kuu-bínda yéé 'maɲ wulí-máa; nán tóó wún gaa né, séy nán í-a nuɲ má nɔ.' ”

Yɛg ba'ad kuu-ba'ad nán súggí-vu-kaa Tiatíílí má nɔ

¹⁸Nán yɛ duu ɔn: “Am bínda ba'ad maleeka í-nán súggí-voo kaa Tiatíílí yɛ ó, mó ɔddu: 'Waa Tayii, nóó woo ka mbaa kó í-vee yíg wɔɔɔ, doo woo kuu-gáá kó í-hii ka yúgúd mbaa sígsíg wɔɔɔ yɛ, wu-ɔ:

- 19** Mí gaa hɛn kám kó yɛ vu-'waapád. Mí gaa zóó, nán móó, kan zóó, 'yéí-móó, kan zóó, ba'ad kólí-yéń móó, kan zóó, ma"é, móó yɛ ó. Mí gaa zóó, pilí móó ba'adí 'yá'á yɛ mba í-dəné woo máa ó.
- 20** ʌmáa hɛn ka tɔɔn mí móólé, né maa wu-yɛ nɔ. Mó ma' zóó, kan Yesabél, ka ɔ ba bin anábi Tayii woo nɔ yɛ nɔ. Wakéé, yɛ tú'ud nán ba'ad míí vu-hɛn woo yɛ, uu-tii nán báa kólí, uu-lá hɛn kuu-ha'ad tayii mbóggí-vu-máa áń.
- 21** Mí gbɔddu-sey moo a kée hɛn bíd woo vu-gbɔ ú. ʌmáa sɛn gbɔlí-né, gbɔn báa kólí-né áń.
- 22** Moo woo nɔ, míń dígí hɛn ndóɔɔné púlí-leesolí. Míń dɔd nán í-kuu-súg kó báa kannɔ áń máa vu-ya hɛn ndóɔɔné, tow uu-kée ba'ad bíd voo yɛ gbɔn né té nɔ.
- 23** Pig woo téé, míń nɔɔ waa woo vu, téé nán súggí-vu-'waapád vún gaa ba mín gaa moo taalí-nánán voo, kan hɛn hííí voo vu, ba míń súú-ví kóó nónná duu hɛn a kó máa áń.
- 24** ʌmáa í-víí, nán súggí-í-tóó kaa Tiatíí yɛ, kíí dón ya hɛn tú"í bíd yɛ vuí-né, kíí kúgun ví hɛn nán yɛ kuu-bee ba hɛn yúggí-dííí Seedán woo nɔ yɛlé, né máa, mí ɔd ví, míń duu ha'an ví hɛn gané toó né.
- 25** ʌmáa i tíd hɛn kíí dɪ kannɔ yɛ néélé, na'a, háá a yá sey fiini míí ya.
- 26** Nán í-a mba hɛn zo"í, a laan tíń kan hɛn í-kán híí máa kólí-háá a yá bá' s'í'ídí téé, míń púgu-néélé, yúú zig nán voolí;
- 27** wún waa gbaɲ yúú voolí-kan yé'en zid, wún 'woo vu-kó í-gbág hád van wɔɔɔ.
- 28** 'Ká mí nuɲ néélé, yɛ Ba'á woolí-í-yɔɔɔ, ma míń duu pú-nán í-ka mba hɛn zo"í yɛ. Míń púgu-zuu-yóg áń.
- 29** 'Nán a dɪ kan tóggú-tée, a ki moo yigid Tayii woo ka ɔd nán súggí-vu-yɛ duuí na'a.' ”

Debtère Hɛn Holé, 3

Yáɔ ba'ad kuu-ba'ad nán súggí-vu-kaa Sadésdí-má nɔ

- 1** Nán yɛ duu ɔn: “ʌm bíńda ba'ad maleeka í nán súggí-voo kaa Sadésdí-yɛ ó, mó ɔddu: 'í ka dɪ kan yigid Tayii woo vu-gúndɛm, kan zoo waa vu-gúndɛm yɛ, hɛn ka ɔ máa wu-yɛ nɔ: Mí gaa hɛn kám kó yɛ vu-'waapád; mí gaa nán vu-taa ba món nán zááɔɔ, ʌmáa mó nɔɔ sú'ú.
- 2** ʌm níń dɔggú! Hɛn í-ka kée mbaa yɛ, ʌm tugu-ú, moo kan nɔɔ la kəd, moo mí hɔ ba'ad móó vu-s'í'í ná gbug tíń Tayii míí woolí-né.
- 3** ʌm taa moo ká kuu-tú'um má nɔ. ʌm taa ká ba bin ki nénná! ʌm kid moo tú"í yɛ tóg, ʌm kée hɛn bíd móó vu-gbɔ ú! Tow ʌm níń ní téé, míń laa díí, míń lɔɔm ya kó í-nán líw wɔɔɔ, món gaan sey woo né áń.

⁴Kóó í-yoggo sɪ', nán tóó vu-di Sadésdí, vu-vij ná sɛɛm voo né. Vúh 'yem kan mí, vúh dó sɛɛm hee, moo vu-maa voo sɛɛm hee wu-dólí.

⁵ƒ a mba hɛn zo"í-máa, wúh dó sɛɛm hee í-yoggo ám. Míh na'an yéé woo debtere dólí-gbanj waalí-Tayɪ woolí-né. Míh ɔd Ba' míí kan maleeka woo vu-ba vun nán míí vu-yu.

⁶'Nán a di kan tóggu-tée, a ki moo yigid Tayɪ woo ka ɔd nán súggi-vu-yɛ duwí-na'a.' "

Yag ba'ad ku-ba'ad nán súggi-vu-kaa Filadelfiilí má nɔ

⁷Nán yɛ duu ɔn: "Am bínda ba'ad maleeka í-nán súggi-voo kaa Filadelfiilí yɛ ó, mó ɔddu: 'ƒ ka mbaa hɛn gbɔɔ, í-yéɛ, ka di kan waa makúblí gbanii Daavíd woo, a tu'u-yagníim tée, nán tóó wúh duu tú'u-né, a tú' yagníim tée, nán tóó wúh duu tu'u-né, máa wu-ɔ moo ye nɔ:

⁸Mí gaa hɛn kám kó yɛ vu-'waapád; mí gaa néélé, móó buu-né. Kóó í-yoggo sɪ', mó ki tóg yúú moo mííí, mó kée gbɔn mí ní. Mí tu'u-yagníim 'yéem sú'ú, nán tóó wúh duu tú'u-né.

⁹Am ki ú! Hɛn an kód nán súggi-Seedán woo vu-máa wu-yɛ nɔ. Nán vbád yɛ vu-tú' fɔ́, voo bin nán Yúúda vu-yu, amáa vu-nán Yúúda vu-yu-pélí. Míh kó vu, vúh ya nə'əy tíh móólé, vúh na'am, vúh gaa ba mín híimó.

¹⁰Kám tu-moo míí, moo am ma' zóó, móó yɛ, mí áh, míh tum zága hɛn gím a di yaalí-hág 'waapád yɛlé, Hɛn woo wúh kóy, moo míh gug nán ku-mbaa hága yɛ vu-yu.

¹¹Míh yaa vaɲná. Am tíd hɛn kám di kannɔ yɛ néélé, na'a, moo nán tóó kan vbim hɛn súwíí-móó yɛ ó.

¹²Nán í-ka mba hɛn zo"í-máa, míh 'yége kó í-gimsígi wɔgɔ lig hɛn ha"í-Tayɪ míí woolí, wúh vún wulí-né sáɲ. Míh bínda yéé Tayɪ míí woo yúú woolí, kan yéé kaa gbanj Tayɪ míí woo yúú woolí-ám. Wu-Yerúsalem 'maɲ; wúh sí zuu-be"í-Tayɪ míí woolí-pi nu. Míh bínda yéé 'maɲ míí yúú woolí-ám.

¹³'Nán a di kan tóggu-tée, a ki moo yigid Tayɪ woo ka ɔd nán súggi-vu-yɛ duwí-na'a.' "

Yag ba'ad ku-ba'ad nán súggi-vu-kaa Lawdiséelí-má nɔ

¹⁴Nán yɛ duu ɔn: "Am bínda ba'ad maleeka í-nán súggi-voo kaa Lawdiséelí-yɛ ó, mó ɔddu: 'ƒ ku-beewu-Aamén, í-yag dulí-yéɛ, ka buun yag talí-woo né, ká dɛɲ yib hɛn Tayɪ woo 'waapád yɛ, ɔ ná':

¹⁵Hɛn kám kó yɛ, mí gaa 'waapád. Mí gaa, mó kə'ə né; ma mó pin ní áh. Máa, mí híí am pi, tóó tée, mó kə' la kəd.

¹⁶Amáa kám pi déh lúglúg, kám kə'ə né, kám pin ní áh yɛ, míh diɲ bénnée!

- 17Mó ɔ móo ba bin í-naai, ba bin nuɲ hɛn duu-vu-yu, hɛn too ba geen bi ní sám. ʌmáa mó gaan ba binno mbaan í-kɔɔɔné kan í-gírmmi ní! ʌmáa móo nán gír, mó yɛmme, mó mbaa fɔ́ɔ́ leene áh.
- 18Moo woo no, mí ɔm, ʌm hi dɔ' í-kuu-pe máa míílí, téé món kó naa. ʌm hi sʌʌm hee áh, mó wáan fɔ́ɔ́ móo wulí, món yug fɔ́ɔ́ lee móo yɛ wulí, séh a kóm sá. ʌm hi gam nóó, mó tɛg, mó hɔ nóó áh.
- 19Í míí nán kán híí vu-máa, mí tu-vu-yu, mí sɪ'ɪd vu-yu áh. ʌm pi zóó, ʌm kée hɛn bíd móo vu-gbo ú!
- 20ʌm ki ú! Mí dii di yagníimí, mí wʌʌ bígí. Tow nán too a ki yég míí, a tú'um yagníim téé, mín dó woolí, mín lá hɛn kanno, wún lá kan mí áh.
- 21Nán í-a mba hɛn zo"í-máa, mín púgu-néélé, wún mbaa kan mí láan míílí kó í kán mba hɛn zo"í, ma kán mbaa kan Ba' míí láan woolí-yɛ wɔɔ.
- 22'Nán a di kan tóggú-tée, a ki moo yigid Tayii woo ka ɔd nán súggí-vu-yɛ duulí-na'a.' ”

Debtore Hɛn Holé, 4

Vu-na' Tayii be"í

- 1Pig woolí-máa, mí duu hɔ hɛn too. Mí hɔ yagníim be' tú'ú. Yég ká moo í-gʌ' naa wɔɔ, kán ki pee, ɔn: “ʌm dáá dɔg yelí, mín tú'um hɛn a di yaalí-pig hɛn yelí, máa.”
- 2Yigid Tayii woo ya ma'an vanhá dɔɔn mí woolí-be"í. Láan too ká duulí, nán too dáá mbaa yúú woolí,
- 3tú ya zʌy kó í-dɔ' wɔɔ, kó í'yɛɛ yéé, too wɔɔ áh. Mam vɛɲ dɛy daa kan láan pee, gáá kó í'yɛɛ hód vé'ɛd too wɔɔ.
- 4Láan too vu-gbɛg zuu-ndaddú-vu-gbo daa kan láan gbanj pee. Nán í-nii too vu-gbɛg zuu-ndaddú-vu-dó sʌʌm hee vu, vu-méeta mɛɛtawɛl dɔ' vu, vu-mbaa yúú láan yɛ wulí.
- 5Mam yéd nóó vúd ya láan gbanjí, kan hɛn úulí vu, kan hɛn séené vu-kó í-bóó wɔɔ. Vu-mu' vee káláj too wulí-gúndɛm, tú ya tíj láan peelí; káláj yɛ vu-yigid Tayii woo vu-yu.
- 6Hɛn too ká mbaa di tíj láan gbanj yelí áh, man kan mam gbɔɔ too kuu-mbóggukán 'yɛɛ hee má no. Tú mbaa kéláj kó í daadugee wɔɔ. Hɛn záʌd too vu-ndaddú, vu-di kan nóó too vu-buulí-na'a kɔɔgí-kan tíj áh, vu-mbaa daa kan láan gbanj peelí.
- 7Hɛn záʌd yɛ too dágá mbaa kó í-kəə wɔɔ. Í idú woo mbaa kó í ndaa waa wɔɔ. Í tʌʌnó woo yʌg tún woo mbaa kó í-nánán wɔɔ. Í ndaddú-woo mbaa kó í-bɔɔ ka úg daa máa wɔɔ.

⁸Ya voo ndaddú-ám, kóó nónná di kan kpakpag gúú gúú. Vu-họ nóó voo vu-ya 'waapád, pig kan tíj ám. Vu-bee yéé ghen né, vid kan záḡḡ ám, vu-ọ: “Hẹn gbọọ, hẹn gbọọ, hẹn gbọọ, wu-Tayii í'yéíí-baa ví, wu-mba hẹn 'waapád, íká díí, íka di mbaalí-yẹ, ía di yaalí-yẹ ám.”

⁹Sey 'waapád hẹn záḡḡ ndaddú-yẹ vu-di yéé beelí, vu-ké' íka mbaa láan gbanjé-yẹ, vu-na"ọ, vu-dẹn íka di mbaalí-háḡ káákáá yẹ nag.

¹⁰Ma ínii gbeg zuu-ndaddú-pee vu-gu doo núug tíj íka mbaa láané pee woolí, vu-na' íka di mbaalí-háḡ káákáá yẹ. Vu-buu mɛɛtawəl voo vu-la gbo do' láané, vu-ọ:

¹¹“Tayii í'yéíí-vóó, móo maa Ạm nuj na"é, kan ké"é, kan néélé, ám, moo móo yib hẹn vu-'waapád. Hẹn 'waapád vu-yíb kan híííí móó nɔ.”

Debtore Hẹn Holé 5

Debtore kalí-kan mbee waaí

¹Pig woolí-máa, mí họ debtore kalí-tóó nag nán íka mbaa láané pee woolí. Vu-bínda hẹn pig woolí, kan tíj woolí-ám, vu-sẹẹb ya gúndɛm, vu-zunj tumbal duu wulí-ám.

²Ma mí họ maleeka tóó ka mba daga vu-máa, moo moo dɔg yúba, ọ: “Nóó síh di kan néélé, de hẹn sẹẹmné ye vu, ma síh buu debtore ye lá?”

³Amáa nán tóó dágá aga péí, kóó be"í, kóó hágá, kóó hág tíj, ba nuj néélé, debtore ye buuní moo bi họ tíj woo ú-máa péí.

⁴Ma mí káj háḡ, moo nán tóó dágá aga nugun néélé, moo debtore ye buuní woo, bi họn tíj woo ú-né.

⁵Amáa ínii dágá sọm ínii pee voolí-ọn: “Am káj sá. Am họ kəə zig Yúúda woo, kan gbanii zig Daavíd woo mba hẹn sú'ú. Wúh di kan néélé, de hẹn sẹẹmné gúndɛm ye, wúhɔ buu debtore ye ám.”

⁶Mí duu họ mbee waa dii sọm láan kan hẹn záḡḡ ndaddú-pee voolí, vu-gbo daa kannɔ sọm ínii pee voolí-ám. Mbee waa ye mbaa kó íkuu-sə"ọ sú'ú-máa wɔgɔ. Di kan gá' gúndɛm, kan nóó gúndɛm. Hẹn ye vu-yigid Tayii woo ka ba' vu-laan hág 'waapád máa vu-yu.

⁷Mbee waa pee séé la bɛ debtore kalí-pee nag nán íba mbaa láané pee woolí.

⁸Sey mbee waa ka bɛ debtore kalí-yẹ máa, hẹn záḡḡ ndaddú-pee vu, kan ínii gbeg zuu-ndaddú-pee, vu-ya gu doo núug woolí-tíj. Kóó nónná di kan kọj nagá, kan tig dọ', zugu-sąg tọọ hí' tíj woolí. Tig dọ' ye vu-hẹn nag dẹné nán Tayii woo voo vu-yu.

⁹Vu-bee yéé Tayii na"é, 'manj tóó, vu-ọ: “Debtore ye maam móó belí-ú! Hẹn sẹẹmné ye maam móó delí-ú-ám, moo vu-nɔɔm, mó bɛ mɛm móó, mó sən nán

vu-wulí-paŋ laan Tayi̯ woolí, kan nán zig kédkéd, kan yağ kédkéd, kan dúú kédkéd, kan hág vu-kédkéd 'waapád.

10Mó mbóg vu-zig Tayi̯ baa ví woo, u-tii nán hən ha"í-woo vu; wún waa gbaŋ hágá yelí-ám̄.”

11Mí duu hō hən tóó, mí ki maleeka vu-buulí-na'a, vu-di miliyón kan miliyón, háǵ, miliyón uzinεere. Vu-dii daa kan láané, kan hən záǵad pee vu, kan í-nii pee vu-ám̄,

12vu-bee yéé dōg háǵ yúba, vu-ɔ: “Mbee waa ká ku-nōwɔ yɛ, maa ba wu-nuŋ hən mbalí, kan hən naa, kan hən gaalí, kan néélé, kan hən dəmné, kan na"é, kan hən ké"é-ám̄!”

13Mí duu ki hən Tayi̯ ka yib vu-be"í, kan hən í-hágá ye vu, kan hən í-hág tíj vu, kan í-mam tíj vu, hən Tayi̯ ka yib vu-'waapád yɛ, vu-bee yéé, vu-ɔ: “Í ka mbaa láané yɛ, kan mbee waa yɛ, ba ké' vu-ví, ba na' vu-ví, ba dəm vu-ví; néélé, ám̄ a mbaad vu-yu-háǵ káákáá!”

14Hən záǵad ndaddú-pee vu-híj: “Aamén!”

Í nii pee vu-gu doo núug hágá, vu-na' vu-ám̄.

Debtère Hən Holé 6

Hən sɛmné vu-yu

1Pig woolí-máa, mí hō mbee waa pee de hən sɛmné gúndem pee dágá. Hən záǵad dágá sɛm í-ndaddú-pee voolí-moo yég tóó kó í-bóǵ wɔgɔ, ɔ: “Yaa ú!”

2Mí duu tég nók, mí hō go'oy tóó mbaa heená. Nán ka dáá mbaa yúú woolí-máa, di kan kpaa nagá, vu-púgu-mɛtawəl. Vúd la mba hən sú'ú, wún duu mba hən tóó.

3Pig woolí-máa, mbee waa pee duu de hən sɛmné í-idú woo. Hən záǵad í-idú woo duu ɔ: “Yaa ú!”

4Go'oy tóó vúd ya, mbaa yééná. Nán ka dáá yúú woolí-máa, nuŋ néélé, yağ sii yɛ"é, hágá yelí, moo nán u-nón ya voolí. Vu-púgu-pag naa gbɔɔ ba'a.

5Pig woolí-máa, mbee waa pee duu de hən sɛmné í-taǵnó woo. Ma hən záǵad í-taǵnó woo ɔ: “Yaa ú!” Mí duu tég nók, mí hō go'oy tóó mbaa diiná. Nán ka dáá yúú woolí-máa, paŋ hən hən gúggí-nagá.

6Mí ki yég tóó vúd ya sɛm hən záǵad ndaddú-pee voolí, ɔ: “Am gúg túd ááwa dágá, téé wún súu-man kan hən súulí-ba'ad záǵa dágái. Tóó téé, lugubaa ááwa taǵnó, u-súu-hən dágá ye nɔ ám̄. Amáa am líd kúm kan doo la' líid máa vu-sá.”

7Mbee waa pee ka duu de hən sɛmné í-ndaddú-woo máa, mí ki hən záǵad í-ndaddú-woo ɔ: “Yaa ú!”

⁸Mí duu tég nóó, mí họ go'oy too mbaa kubkub. Nán ka dáá yúú woolí-máa, yéé woo nóm. Í ka waa gban yúú kaa nómme máa, dugu pigim. Ku-yẹ'ẹn hág ka' ndaddú-yẹ máa, vu-ge dágá pú-vu, moo u-noo nán vu-kan táa, kan gọom, kan họ, kan họ nóm ma"é, hágá yelí-vu.

⁹Mbee waa ka de họ sẹmne í-nónó woo máa, mí họ yigid nán kúu-tú' moo Tayii woo, kúu-du-yag yúú woolí, kúu-noo vu-máa voo. Vu-mbaa hágá ya họ ha"íí.

¹⁰Vu-moo yég dog yúba, vu-vi: "Í 'yelí-vóó, í-hen gbọọ, í-yéń, mó laa bi sẹ'ed nán ku-noo vó hágá yẹ vu-moo, bi sị'íd vu-sey woo télá?"

¹¹Tayii pú-vu-kóó nónná sọm dólí-heená heená; ọd vu-u-duu ma' zóó, waaná', háá nán gaa Tayii sá ba u-noo nán kirtén too vu, kan daga ba'ad kólí-too vu, kó í-ku-noo vu-yẹ wọgọ, háá u-wá' vu-u-dó sé' woolí-péń.

¹²Pig woolí-máa, mí duu họ mbee waa pee de họ sẹmne í-gúú woo. Hág nam gbọọ ba'a. Zágá tii mbaa diiná kó í-sọm yed diílí too wọgọ. Sẹ tii woo yééńá kó í-mem wọgọ.

¹³Zoo waa vu-tọ'ọ pee zuu hágá kó í-sápéem ka tọ'ọ máńgọlọń viń gbóo zuu hágá máa wọgọ.

¹⁴Be' lúú ti la kó í-ku-ka píg luu máa wọgọ. Gu-vu, kan mam bam vu-lúú ya mbaalí-voo vu-gbọ.

¹⁵Gbanii hágá ye vu, kan nán gbọọ vu, kan gban sii vu, kan í-naa vu, kan í-hen mbalí-vu, kan nán too vu-'waapád, kóo gba'a, kóo nán í-ku-mbaa vẹg lee máa vu-ám, vu-yúg ndóggí-kan zig 'yegge gbọọ too vulí-guulí.

¹⁶Vu-ọd gu-vu, kan 'yegge vu: "I ya pee vóólí-yúlí! I wáá vó ya ú! I yug vó diílí na'a, moo í-ka mbaa láané ye kan họ vó, mbee waa ye kan sị'íd vó ú!

¹⁷Zágá họ sị'íní vóọ ya sù-ú. Nóo síń nda doo kan vulá?"

Debtore Họn Họlé 7

Họn ku-kó kan nán Tayii woo í-144.000 vu-má no

¹Pig họn ye vulí-máa, mí duu họ maleeka too vu-ndaddú, vu-dii ya hág nduguyní ka' ndaddú-yẹ vulí. Vu-há' sápéem a pe hágá yelí-sá, kóo yúú mammé, kóo yúú la' vulí-ám.

²Mí duu họ maleeka too dáá vúd dog ka' mam na'alé, tíd tumbal Tayii í-záad woo nagá. Moo moo dog yúba ọd maleeka í-ndaddú-ku-nun néélé, moo hág línné, kan mam ám pee vu,

³ọ: "I kóđ hág họn bíđ sá, kóo mam, kóo la' vu, háá a ya séy vó zun tumbal yag túń nán ba'ad Tayii woo voolí-péń."

⁴Vu-wá' nán Tayii woo ku-zun tumbal yag túń voolí-máa tú'un vu. Vu-di fọó, 144.000 sọm zig Izraél woolí-'waapád,

⁵fóó, 12.000 zig Yúúda woolí, fóó, 12.000 zig Rúben woolí, fóó, 12.000 zig Gád woolí,

⁶fóó, 12.000 zig Asér woolí, fóó, 12.000 zig Nebtalí woolí, fóó, 12.000 zig Manasée woolí,

⁷fóó, 12.000 zig Simión woolí, fóó, 12.000 zig Levíd woolí, fóó, 12.000 zig Izakár woolí,

⁸fóó, 12.000 zig Zabalón woolí, fóó, 12.000 zig Yuuséfu woolí, fóó, 12.000 zig Benzamén woolí.

Dúú sạạ vu-yu

⁹Pig hẹn yẹ vulí-máa, mí duu tég nóó, mí họ dúú sạạ tóó vu, ba wá' vu-'waa né. Vu-vúd zig nán voolí-'waapád. Zig 'waapád duulí, kan dúú 'waapád, kan yạg 'waapád ám. Vu-dii láan peelí, tíh mbee waa woolí, vu-dó sạạm hee vu, vu-tíd kpag vag vu-nagá.

¹⁰Ma vu-lég dọg yúba, vu-ọ: “Sənné vóó yaa Tayi vóó í-ka mbaa láané, kan mbee waa ám yẹ woolí.”

¹¹Maleeka vu-'waapád, vu-dii daa kan láan gban pee, kan í-nii pee vu, kan hẹn záad ndaddú-pee vu. Vu-ya kə̀ la do' láan peelí, vu-nə̀əy zuu-háá, yạg túh voo yạ zuu-hágá sag. Vu-na' Tayi,

¹²vu-ọ: “Aamén! Hẹn ká"é, kan hẹn dəmné, kan hẹn gaalí, kan nag dẹné, kan na"é, kan hẹn mbalí, kan néélé, máa, Tayi baa ví woo no, háá, káákáá, aamén!”

¹³Í-nii pee dágá vin: “Nóo vu-dó sạạm heená heená yelá? Vu-yaa ya woo télá?”

¹⁴Mí hijdu: “Aga móo gaa vu, í-'yelí-míí!” Duu ọn: “Nán kuu-duun vu-kan moo na'a, kuu-séd máa vu-yu. Vu-te sạạm voo vu-dẹ' tál mem mbee waa woolí.

¹⁵Moo woo no, vu-dii tíh láan gban Tayi woolí, vu-kóddu-ba'ad vid kan záạ ám woolí-lig hẹn ha"íí.

Í-ka mbaa láané yẹ, wúhno ken vu-lig woolí.

¹⁶Gọom síh duu yạn vu-sí-né, mam wúh 'won vu-sí-né ám. Záạ síh pin vu-né, kóo ya píim gbọọ tóo síh duu pin vu-sí-né ám,

¹⁷moo mbee waa ka mbaa tíh láané yẹ síhno tu-vu-kó í-waa tu-mbee tóo wọgọ. Síh pạn vu-laan mam zọg vágádí. Tayi síh na'ad vu-memém nóó voolí.”

Debtore Hẹn Holé, 8

Hẹn sẹmné í-gúndem woo no

¹Sey mbee waa pee ka de hẹn sẹmné í-gúndem woo máa, hẹn tóo nam be"í-né, ya mbaa simm háá, yạ réeta hii waa.

²Pig woo máa, mí hɔ maleeka í-kuu-dii tíj Tayi woolí-gúndem pee vu. Vu-pú-vu-gá' naa gúndem.

³Maleeka tóo ya dii do' ya hɛn ha"íí, tíd tíg dɔ' nagá. Zugu-sɔg tɔɔ di tíj woolí. Vu-duu ha'adu-zugu-tóo buwí-na'a. Be zugu-yɛ kan hɛn bá"í-nán Tayi woo voo, uu hɛn 'waapád ya hɛn ha"í-dɔ' tíj láané yɛlé.

⁴Nim zugu-ka ɔn yɛ uu dɔg nag maleeka pee woolí-tíj Tayi woolí, súg dɔg kan hɛn bá"í-nán Tayi woo pee voo ám.

⁵Pig woolí-máa, maleeka be tíg pee, fáǎ vee yig ya hɛn ha"íí-pee hɛ' tíj woolí, gbɔ zuu-hágá kpuy. Vaná bóǔ, sée hɛn, hɛn wǎǎlé, vu-kiy, mam nim, hág nam ám.

Gá' naa vu-yu

⁶Maleeka gúndem vun tíd gá' naa gúndem pee vu, vu-laa mbaa bé' moo úúlí.

⁷Maleeka í-dané woo dɛɛj úú gá' naa woo. Ta'ab kan vee, vu-yáǎn kan mem, vu-gbɔ vu-zuu-hágá. Hág ka' dágá ɔn, kan la' vu-ám, kée ka' idú. ɔn hɔd háǎd vu-'waapád.

⁸Pig woolí-máa, maleeka í-idú woo duu úú gá' naa í-woo. Ma hɛn tóo man kan guu-gbɔɔ tóo, ma' vee, ma vu-gbɔɔ zuu-mam gbɔɔlé. Mam ka' dágá tii mem, kée ka' idú.

⁹Hɛn záǎd Tayi ka yib vu-mammé máa, ka' dágá vu-nɔɔ, kée ka' idú. Vu-tud néj gbɔɔ vu-ka' dágá, kée ka' idú ám.

¹⁰Pig woolí-máa, maleeka í-tǎǎnó woo duu úú gá' naa í-woo. Zoo waa gbɔɔ dágá pɛ zuu-be"í-kó í-vee nó tóo ka dɔg máa wɔgɔ. Pɛ zih gbɔɔ vuwí-ka' dágá dágá, kan ya mam ka ga vúd hágá máalé, ám, kée ka' idú.

¹¹(Yée zoo waa yɛ woo "hɛn yóm.") Mam yɛ ka' tóo yóm sú'ú. Nán buwí-na'a kuu-zɔ máa, vu-nɔɔ, moo mam yɛ ka' tóo ká vu-tii hɛn yóm sú'ú.

¹²Pig woolí-máa, maleeka í-ndaddú-woo duu úú gá' naa í-woo. Záǎ ka' dágá, kan sɛɛ ka' dágá, kan zoo waa ka' dágá, vu-duu tún ní, vu-kée túlí ka' í-idú voo vu. Ya tún ní háǎ yǎ hɛ waa ndaddú. Hɛn dágá yɛ wu-kóy kan vid ám.

¹³Mí duu tég nó, mí ki bɔɔ úg daa be' sǎǎmé zulí, kǎj yég dɔg yúba, ɔ: "Gírmi, gírmi! Sey maleeka tǎǎnó kuu-kée yɛ uu-úú gá' naa í-woo tée, nán hágá yɛ vún mbaa née kan hɛn gím ka di yaalí-na'a yɛlá?"

Debtère Hɛn Holé 9

¹Pig woolí-máa, maleeka í-nónó woo duu úú gá' naa í-woo. Mí hɔ zoo waa tóo ka pɛ zuu-hágá máa, vu-púgu-makúblí waa dɛɛ dim gbɔɔ tóo ka sú na'a máa.

²Zoo waa pee tu-u-dɛɛ súlí na'a pee, nim uu vúd dɔg wuí-kó í-nan kuu-gɛ zóm sǎn aalí-máa wɔgɔ. Nim pee ní' záǎ, be' sǎǎm vǎj mbaa kúlúm.

- ³Sig gboo vu-vúd nim peelí-hí' hág 'waapád. Vu-pú-vu-néélé, hən tá'ané kó í-nεεg vu-wɔgɔ.
- ⁴Vu-ɔd vu-ba u-kód hód vu-hən ndógɔné sá, kóo la' vu, kóo hən háɔd tóo dágá aga a nuɲ hən ndógɔné sá. ʔmáa u-kód séy nánán í-kuu-zugun tumbal Tayi wo yag tún voolí-né máa vu-yu.
- ⁵Sig gboo ye vu-nugun néélé, nán pee vu-nɔɔné né, ʔmáa ba u-baa tá'a vu-háɔ, seɣ nónó. Kuu-ta' vu-tée, ndógɔ vu-kó í-nεεg ka ta' ba máa wɔgɔ.
- ⁶Seɣ máa nónó ye, nán vún soo nɔm, ʔmáa vún nugu né. Vún híí nɔm, ʔmáa nɔm wún lúú dɔg vu-la diilí na'a.
- ⁷Sig gboo ye vu-mbaa kó í-go'oy tóo kuu-mbóg vu-'waa moo laalí sii kólí-máa wɔgɔ. Vu-'yé hən tóo yúlí kó í-mεεtawəl dɔ' wɔgɔ. Yag tún voo mbaa kó í-nánán voo wɔgɔ.
- ⁸Yúú hí' voo mbaa kó í-í-wakéé, voo vu-wɔgɔ. Nú' voo mbaa kó í-í-kəə voo vu-wɔgɔ.
- ⁹Vu-ta zaɲ sii hí tóo kó í-sɔɔm yég wɔgɔ. Namné voo kiy kó í-móóta zo' tóo kuu-di laalí-yag siilí-zu wɔgɔ.
- ¹⁰Vu-di kan zam kan síd kó í-nεεg vu-wɔgɔ. Vu-tá'an nán vu-kanno háɔ, yá seɣ nónó.
- ¹¹Maleeka í ka mbaa yúú dəə dim gbɔɔ peelí-máa, waa gbanii yúú voolí. Vu-beewu-kan yag eebəréə “Abadón,” kan yag gerég máa “Apoliyón;” yéé woo tú’ “í-hən tunní.”
- ¹²Hən gím í-dágá woo yáɔ sú'ú. Pig hən yełé, máa, hən gím í-tóo idú vún duu di yaalí.
- ¹³Pig woolí-máa, maleeka í-gúú woo úú gɔ' naa í-woo. Mí ki yég tóo vúd ya ya nduguyní ya hən ha"í-dɔ' tíj Tayi woolí-peelí.
- ¹⁴Yég pee ɔd maleeka í-gúú woo ka tíd gɔ' naa pee: “ʔm buu maleeka ndaddú-kuu-ta vu, kuu-dii yag ziɲ gbɔɔ Eefaláddí-ye vu-gbɔ la ú!”
- ¹⁵Vu-buu maleeka ndaddú-pee vu-gbɔ. Tayi ká mbóg vu-déń moo sey ye, a ya kan bá' ye, kan seɣ ye, moo ve' ye nɔ, moo u-pəg nán ka' dágá vu-nɔ wulí, a kée ka' idú.
- ¹⁶Vu-wá' sóóze í-kuu-dáá go'oy máa vu-tú'un; vu-di miliyón tɛmɛre idú.
- ¹⁷Hən hólé, míi kán hɔ máa, di ná'. Mí hɔ go'oy vu, kan nán kuu-dáá vu-máa vu, vu-dó sɔɔm hí vu-yééńá kó í-vee wɔgɔ. Tóo vu-mbaa kó í-zargína wɔgɔ, tóo vu-mbaa kó í-ke'ed pu' wɔgɔ. Yúú go'oy ye voo vu-mbaa kó í-yúú kəə voo vu-wɔgɔ. Kíd tóo má' vee vúd yag voolí, kan nim ám.
- ¹⁸Hən nɔm tɔɔnó ye vu, kíd, kan vee, kan nim kuu-vúd yag voo vullí-ye, vu-nɔɔn nánán vu-ka' dágá; kée ka' idú,

¹⁹moo go'oy yɛ vu-nun néélé, yɛ di yag voolí, kan zam voo vulí-ám. Zam voo vu-man kan biig vu-yu. Vu-di kan yúú, vu-nógɔn nánán vu-wulí.

²⁰Nán kéelí-woo ku-nɔɔn vu-kan hɛn nɔm nɔɔné yɛ vu-né máa, vu-gbɔn tayii lee ká ku-mbógɔn kan nag voo yɛ vu-duulí né. Vu-gbɔn yigid bíd vu-na"é, né, kan tayii ku-mbógɔn kan dɔ' yɛ vu, kan sardi, kan hii yéé, vu, kan 'yegɛ vu, kan la' vu-ám né. Hɛn yɛ vu-hɔn nóó né, vu-kin tóg né, vu-'yɛm né ám.

²¹Nán yɛ vu-dii nɔm nɔɔné voo gbɔn né, kan ndun, kan báa kólí, kan líw kólí-ám.

Debtère Hɛn Holé 10

Maleeka tóó kan debtère kalí-waai

¹Mí duu hɔ maleeka í-tóó ka mba hɛn máa, sí zu-be"í, sakuud wááwu, mam vɛɛ dɛy daa yúú woolí-ám. Yag túh woo tú mbaa kó í-zágɔ wɔɔ. Doo woo vu-mbaa kó í-vee ka kpə' yag wɔɔ ám.

²Kuu ɛr-wəl waa tíd nagá, dii doo nag nán woo mammé, dii doo nag kpáag woo ya 'wóggí.

³Moo dɔg moo yúba kó í-kəə ka zə' máa wɔɔ; pig moo yɛlé, máa, bóó, gúndɛm vu-híí zu-kan hɛn séené.

⁴Ku-moo moo 'waa sú-ú-máa, mí bi bínda ú. Amáa mí ki yéɛg tóó ɔn zu-moo be"í, ɔ: "Hɛn í-bóó, gúndɛm yɛ ku-ɔm yɛ, am yug vu, am bínda vu-sá."

⁵Maleeka ba mín hɔgɔ ba dii doo ka' dágá mammé, dágá ya 'wóggí-pee, luu dɔg nag nán be"í,

⁶sag hɛn kan yéɛg Tayii í-ka mbaa káákáá, ka mbóg be' kan hɛn 'waapád ka di tíj woolí, ka mbóg háɛ kan hɛn woo vu-'waapád, kan mam kan hɛn ka di tíj woolí-'waapád ám máa woo, ɔ: "Vúh duu gə bá' tóó gbɔn né.

⁷Amáa sey maleeka í-gúndɛm woo a úú gə' naa í-woo tée, Tayii síh 'waa ba'ad woo ka mbóg yug 'yé woolí-yɛ kó í-ká ɔd nán ba'ad woo anábi vu-máa wɔɔ."

⁸Pig woolí-máa, yéɛg ba ɔn moo zu-be"í-pee duu ɔn moo nag 'maɛná, ɔ: "Am la be debtère waa maleeka ka tu-u-diin nagá, ka dii doo dágá mammé, ka dii tóó ya 'wóggí-yɛ ó."

⁹Ma kán la vigi a pún debtère waa yɛ ó, máa, ɔn: "Am be lága la ú! Wúh yom yə' móólé, amáa wún zigim yagá, kó í-naam wɔɔ."

¹⁰Mí be debtère waa woolí-nagá pee, mí lá. Zigin yagá, kó í-naam wɔɔ. Amáa sey kán tɛɛɔ sú-ú-máa, tii yóm mí yə"é.

¹¹Vu-duu ɔn: "Am duu moo moo anábi yúú zig buwí-na'a yɛ voolí, kan nán háɛg tóó vu, kan nán yag kékéd vu, kan gbani tóó vu-ám."

Debtère Hɛn Holé 11

Í yag duí-vu-idú

- 1** Pig woolí-máa, vu-pún de' moo hən gúggí, man kan vbéé kííd, ma vu-ɔn: “Am lúú dɔg, mó gúg lig hən ha"í Tayii woo, kan ya hən ha"í woo ám̄. Mó wá' nán ku-di Tayii na"é, wulí-máa vu-ám̄.
- 2** Amáa am̄ gbɔ na'am í-góh lig hən ha"íí-máa ó, am̄ gúggu-sá, moo vu-pú-nán gaa Tayii sá vu-yu, vún waa gban̄ yúú kaa Yerúsalem yelé, háá sɛɛ vo' ndaddú zu-idú.
- 3** Míín ba' í-yag duí-míí vu-idú, vún dɔ sɛam̄ zóó, vjíní vu, vún moo moo anábi bá' 1.260 ye wulí.”
- 4** Í yag duí-idú sú-vu-la' kúm̄ idú, kan hən lám̄ kəm̄né idú ku-dii tíh í-hág aga woolí-ye vu-yu.
- 5** Nán tóó a soo hɪnaa bi nɔɔ vu-ú-tée, í-yag duí-idú ye vún vud vee yag voolí, vún an í-maag voo vu-wulí. Kóó nónná a soo hɪnaa bi nɔɔ vu-ú-tée, séy nán yag duí-idú ye vún nɔɔ vu-í-yogɔ.
- 6** Sey u-di moo anábi moolé, téé, vún di kan néélé, tú' be', mam a nan̄ sá. Vu-di kan néélé, kó mam a tii mem̄ ám̄. Vu-di kan néélé, pəh hən ndógoné vu-sij̄n hág wulí-kó í-ku-hj̄j̄ wogɔ.
- 7** Sey u- 'waa yag ba'ad voo vu-tú'í sú-ú-tée, hən mam wún vúd dɔg dæ dim gbɔɔ súlí na'a peelí, wún sa vu-sii, wún mba vu, wún nɔɔ vu.
- 8** Nán vún gbɔ nɔm voo vu-mbaa la na'am kaa gbɔɔ yelé, ya ká ku-ga' í 'yéíí voo wulí-la' vbagadí-peelí. Vu-bee yéé kaa woo gúgún kan kaa Súúduma, tóó téé Mísirai.
- 9** Zig nán vu-'waapád, zig kan zig, kan yag kékéd vu, kan dúú buwí-na'a, vún hɔ nɔm voo vu-bá' tɛanó kan rééta, vún há' nɔm voo vu-donné ám̄.
- 10** Nán ku-mbaa hágá ye vún de' zóó, yúú nɔm nán idú ye voolí. Vún de' zóó, vún ba' hən pún, moo anábi idú ye ká vu-yún nán ku-mbaa hágá ye vu.
- 11** Amáa pig bá' tɛanó kan rééta ye wulí-tée, wəm̄ vágád wún yaa Tayii woolí, wún dɔ nán pee voolí, vún níín dɔg dii yúba. Nán u-hɔ vu-tée, dúú-gbɔɔ tóó wún kó vu.
- 12** Anábi idú pee vún duu ki yég tóó zu-be"í-həad, wún ɔ: “I dáá dɔg yelí.” Ma vún dáá dɔ dɔg be"í-mam̄ hij̄gí; í-maag voo vún dii hɔ vu-dɔg.
- 13** Hág wún nam sey woolí-gbɔɔ ba'a; kaa gban̄ ka' í-wənbó' woo wún dííb; fóó, uzinɛere gúndem̄ vún nɔɔ hág namné yelé. Dúú-wún kó nán tóó vu, vún na' Tayii í-be"í.
- 14** Hən gím̄ í-idú woo yag sú-ú, amáa i gággu! í tɛanó woo wún yaa dilí-van̄ná.

Gə' naa í-gúndem̄ woo nɔ

15 Pig woolí-máa, maleeka í-gúndem woo úú gạ' naa í woo. Yég tóo vu-kiy zuu-be"í-hạạ, vu-ọ: "Néélé, gban waalí-hágá yelí-máa sí-í-yéí-baa ví woo, kan í-nán senné woo nọ. Wún di gban waalí-hágá, káákáá."

16 Í nii gbeg zuu-ndaddú-vun mbaa láan voolí-tíj Tayii woolí-pee vu, vu-nə'əy tíj Tayii woolí, yạg túń voo yạ zuu-hágá sag,

17 vu-ọ: "Vó dem naggi, í-yéí-vóó, Tayii í-kám mba hẹn 'waapád néélé, kám dilí, ká mó dilí. Vó dem nag, moo mó kó ba'ad kan hẹn mbalí-gbọọ móó, kám di gban waalí-ye nọ.

18 Zig nán gaa Tayii sá vu-kó zọọ, yéé, Amáa sey móó ọm tú' zọọ, yéé, móó wulí-máa, yạ sú'ú, kan sey ọm did nán nom vu-moo sẹ"é, wulí-máa ọm. Sey ọm sú'ú nán ba'ad móó anábi vu-wulí-máa, yạ sú'ú-ọm, kan nán móó vu-kan nán ku-ndogom máa vu-'waapád, kóó nán gbọọ vu, kóó nán lee vu-ọm. Sey ọm tud nán hág tunní vu-wulí-máa, yạ sú'ú-ọm."

19 Lig hẹn ha"í Tayii woo be"í tú'ú-sú'ú, vu-ọ akoti yạg talí lig hẹn ha"í-sú'ú. Ya tú zạy, vu-úú hẹn vu, bóọ, vu-sée hẹn vu, hág nam, ta'ab gbọọ vu-pee zuu-hágá.

Debtore Hẹn Holé 12

Wakéé, tóo vu-kan hẹn nii naai

1 Hẹn sạạ gbọọ tóo vúd be"í. Wakéé, tóo zạạ mbugu-kó í-kuu-mbu nán kan sạam máa wọọ. Di kan sẹẹ kó í hẹn doo 'ná'ané woo wọọ. Di kan mɛɛtawəl yúí, zoo waa wạnbó' zuu-idú vu-mbaa wulí.

2 Ká di hạạ silí. Hạạ ka ndógowu-máa, wạạ wạyạg, moo sey waa hạạlé, woo yạ sú'ú.

3 Pig woo máa, hẹn sạạ tóo duu vúd be"í. Hẹn nii naa gbọọ tóo nọ, yééná, di kan yúú gúndem, kan gạ' wạnbó'. Di kan mɛɛtawəl yúú woo gúndem yẹ wulí-'waapád.

4 Bẹ zam woo tọ'ọ zoo waa vu-be"í-ka' dágá gbóo zuu-hágá; kée ka' idú. Dii tíj wakéé, ba di waa hạạlé, pee woolí, moo bi yó' waa ka di hạạlé, yẹ ó,

5 Wakéé, pee hạạ wayée waa. Wúnno waa gban yúú zig nán voo wulí-'waapád kan yé'en zid. Amáa vu-sad waa woo pee pạ laan dáj Tayii woolí-láané.

6 Wakéé, pee lúú đug dó la hóg kẹnhi, ya mbaalí Tayii ká mbóg 'yéddu-máalé, moo a nuh hẹn lálí-wulí-bá' 1.260.

7 Pig woo máa, si kóy be"í, Misél kan maleeka woo vu, vu-sa hẹn nii naa kan maleeka woo vu-si. Hẹn nii naa vu-híj bi nda doo ọm,

8 amáa néélé, voo maa né. Vu-nugun sí-ya mbaalí-be"í-né.

⁹Hɛn nii naa gbɔɔ pee vu-gbɔɔ la góó. Biig dikab ye nɔ. Vu-beewu-“í hɛn zo”í,” tóó tée “Seedán,” wu-zo' nán hágá ye vu-'waapád. Vu-súg nɛɲ vu-gbɔ zuu-hágá kan maleeka woo vu-ám.

¹⁰Pig woolí-máa, mí ki yég tóó zuu-be"í hɛn ɔ: “'Yá'á ye Tayii sɛd nán woo vu-sú'ú! 'Yá'á ye Tayii baa ví tú' nag gban woo, kan hɛn mbalí-woo sú'ú!

'Yá'á ye í-nán sɛnné Tayii woo tú' néélé, woo sú'ú, moo í-dom doolí-ka baa doo da ba ví sáj vu, ka baa dii tíj Tayii woolí-vid kan zágá ám pee, vu-nɛɲɔ luu sí-be"í-ú.

¹¹Da ba ví sáj vu-mbaga yúú mɛm mbee waa woolí, kan moo yéj kuu-tú' máa sú'ú, moo vu-há'an fój, voo nɔɔné né.

¹²Moo woo nɔ, i dɛ' zój, víí, be' kan í-kíí mbaa wulí-ye víw! Ámáa hɛn gím ɛn ka di yaalí-hágá, kan mam gbɔɔ vulí-na'a yelá, moo Seedán sí zuu-sí-vííí ú. Zój, yéé, kóɔ 'yénné, moo gaa sey bii ba kée di waaná' aga nɔ.”

¹³Sey hɛn nii naa ka hɔ kuu-gbɔɔ zuu-hágá máa, bé' duun wakéé, ba hɛn waa pee kan moo.

¹⁴Ámáa wakéé, pee nuɲ kpakpag bɔɔ woo gbɔɔ ba'a, moo úggí laan hóg kɛɲɲí, moo bi nuɲ ya mbaalí-wulí-ve' tɛɛnɔ kan rééta, moo a yúg biig ba kan saga sií.

¹⁵Biig bɛɲ mam yag woolí-duuna wakéé, pee pigim, tii mam gbɔɔ, moo a ganɲɔ ó,

¹⁶Ámáa hág ya maa wakéé, pee; hág áá yag, zo mam hɛn nii naa ba bɛɲ yag woolí-pee.

¹⁷Ma hɛn nii naa kóɔ wakéé, pee zój, yéé, laa la kó sií kan zig wakéé, woo kuu-kée máa vu, í-kuu-kid dooká Tayii woo vu-tóg, kuu-du-yag yúú moo yéj Yesu woolí-máa vu-yu.

¹⁸Ma hɛn nii naa la dii yag mam gbɔɔlé,

Debtore Hɛn Holé 13

Hɛn mam vu-kan hɛn hóg

¹Pig woolí-máa, mí duu hɔ hɛn tóó vúd dɔg mam gbɔɔlé, kó í-púg hóg wɔɔɔ. Di kan gɔ' wɔnbó', kan yúú gúndɛm. Mééta mɛɛtawɛl vu-duu gɔ' woo ye vulí wɔnbó' ám. Vu-bínda yéé dug Tayii woo vu-duu yúú woo ye vulí.

²Hɛn mam kán hɔ ye man kan zággi. Doo woo vu-mbaa kó í-í-zág woo wɔɔɔ, yag woo mbaa kó í-í-kɛθ woo wɔɔɔ. Hɛn nii naa púgu-néélé, woo kan láan woo, kan néélé, hɛn mbalí-gbɔɔ woo.

³Yúú dágá mbaa baa vun dugu-kan pag moo ba a nɔɔ ó, zu wɔɔɔ. Ámáa ndóg woo ka maawɔ nɔm ye yó, sú'ú. Nán hágá ye vu-'waapád vu-mbaa dii, vu-duu hɛn mam pee.

- ⁴Nán 'waapád vu-bé' hɛn nii naa na"é, moo ka pú-hɛn mam yɛ néélé, woo má nɔ. Vu-na' hɛn mam pee áǎm, vu-ɔ: "Nóo man kan hɛn mam yɛlá? Nóo síh di kan néélé, kó sɛh kannólá?"
- ⁵Hɛn mam pee nuɲ néélé, a moo moo yúú na"é, a haan Tayɛ wulí-áǎm. Nuɲ néélé, hɛn yɛ kólí-sɛɛ vo' ndaddú-zuu-idú.
- ⁶Bé' moo bíd Tayɛ woo moolé, haa yéé Tayɛ woo, kan ya mbaalí-Tayɛ woo, kan íkũ-mbaa be"í-máa vu-áǎm.
- ⁷Nuɲ néélé, sɛh kólí-kan zig Tayɛ woo, ma mba vu. Nuɲ néélé, yúú zig tóó voolí-'waapád, kan hág tóó vu, kan íkũ-moo yɛg kékéd máa vu, kóó hág woo télá.
- ⁸Nán kũ-mbaa hágá yɛ vu-'waapád vún na"ɔ. Nán yɛ vu-bínda lá yéé voo debtere dólí-gban waalí-Tayɛ woolí-né, moo ya hág ká dɛɲ máa, vu-bínda lá yéé voo wulí-né áǎm. Debtere yɛ di mbee waa kũ-sɛ"ɔ pee woolí-nagá.
- ⁹"Nán a di kan tóggú-tée, a ki duwulí-na'a.
- ¹⁰Nán tóó a mbaa woo moo uu-dɔddu-púúsinalé, tée, vún dɔddu-wulí-gínú. Nán tóó a mbaa woo moo uu-nɔwɔ kan pag naai tée, vún nɔwɔ í-yɔɔɔ gínú. Moo woo nɔ nán Tayɛ woo uu-ma' zóó, wulí, uu-'yé zóó, voo Tayɛ woolí-áǎm."
- ¹¹Pig woolí-máa, mí duu hɔ hɛn hóg vúd dɔg hágá, hɛɛ gɔ' idú kó í-í-mbee waa woo wɔgɔ, ɔmáa moo moo kó í-hɛn nii naa wɔgɔ.
- ¹²Kó ba'ad kan néélé, hɛn mam í-tíj yɛ woo 'waapád nóó woolí. Yú hág kan nánán kũ-mbaa wulí-máa vu-'waapád, ba uu-na' hɛn mam í-tíj ndóg nɔm woo ba ká yó, pee nɔ.
- ¹³Hɛn hóg yɛ kó hɛn sɔgɔ gbɔɔ vu, háǎ, yɔɲ vee gbɔ zuu-be"í-nóó nánán voolí-'waapád áǎm.
- ¹⁴Zo' nán kũ-mbaa hágá yɛ vu-kan hɛn sɔgɔ woo vu; nuɲ néélé, kó hɛn sɔgɔ yɛ vu-nóó hɛn mam í-tíj pee woolí. ɔd nán kũ-mbaa hágá yɛ vu-ba uu-mbɔg fóto hɛn mam íkũ-dugu-ndóg kan pag naa, ma ka duu mbaa záǎd yɛ woo, uu-na"ɔ ó.
- ¹⁵Hɛn hóg yɛ nuɲ néélé, moo a pú-fóto hɛn mam í-tíj yɛ woo wɛm vágád, moo a moo moo; ma a nuɲ néélé, nɔ nán íkũ-na'anɔ né máa vu-'waapád.
- ¹⁶Hɛn mam yɛ yú nán vu-'waapád kɔɔgná, nán lee vu, kan nán gbɔɔ vu, nán naa vu, kan nán gím vu, gba'a vu, kan nán kũ-mbaa vɛg lee máa vu, moo uu-bínda hɛn tóó nag nán voolí, tóó tée yɛg túhní.
- ¹⁷Nán í-tóó ba uu-bínda hɛn yɛ woolí-né tée, ba a hi hɛn sá, ba a gí hɛn sá áǎm. Hɛn bindigo yɛ yéé hɛn mam yɛ woo, tóó tée, hɛn wá"í-ka man kan yéé woo yɛ má nɔ.
- ¹⁸Hɛn ɔm gug hɛn gaalí-wulí-máa wu-yɛ nɔ. Nán a gaa hɛnnó tée, a ki hɛn wá"í-hɛn mam yɛ woo, moo hɛn wá"í-yɛ yéé nán tóó woo nɔ. Hɛn wá"í-woo di 666.

Debtere Hɛn Holé 14

Yéé nán kuɔ-dəŋ səd vu-máa vu-yu

- ¹Pig woolí-máa, mí duu tég nóó, mí hɔ mbee waa yɛ dii guɔ-Sióŋŋí, kan nán 144.000; vu-bínda yéé mbee waa woo, kan yéé Ba' woo woo yɛg túń woolí.
- ²Mí ki yég tóó kiy zuɔ-be"í kó í-sug gbɔɔ tóó ka moo wɔgɔ, kó í-bóó ka sée hɛn máa wɔgɔ áŋ. Yég kán ki yɛ man kan nán kɔŋ wɔɔlé, tóó kuɔ-dí kɔŋ voo vu-wɔɔlé, máa wɔgɔ.
- ³Nán uzinɛɛre háá, uzinɛɛre yɛ vu-dii tíŋ láané, kan tíŋ hɛn záɔd ndaddú-yɛ woolí, kan tíŋ í-nii yɛ woolí-áŋ. Vu-bee yéé 'maŋ. Nán tóó dí kan néélé, kúgú yéé woo gaa né, séy nán 144.000 kuɔ-səd vu-zuɔ-hágá yɛ vu-yu.
- ⁴Nán yɛ ká vu-un voo kan wakéé, vu-né, moo vu-mbaa voo də"é, na'a. Vu-duu mbee waa yɛ ya ka dí laalí-máalé, 'waapád. Ká vu-səd vu-yu-saam nánán woolí, moo u-dəŋ mbaa kó í-hɛn 'maŋ kuɔ-ha'ad Tayii, kan mbee waa yɛ wɔgɔ.
- ⁵Ba kin vbád yɛg woolí-né, vu-kón hɛn bíd né áŋ.

Maleeka tóó vu-taŋó

- ⁶Pig woolí-máa, mí duu hɔ maleeka tóó úg daa háá yúba be' saamé zulí, paŋ moo tɔɔ 'maŋ í-káákáa a ɔd nán kuɔ-mbaa hágá yɛ vu-má nɔ, nán hág vu-'waapád, kan zig 'waapád, kan nán yɛg kékéd vu, kóó hág woo télá 'waapád.
- ⁷Maleeka pee ɔ moo dɔg yúba, ɔ: "I ndɔg Tayii, ví na"ɔ ó! Sey moo sə"é, woo a sə, moo yúú nánán woolí-máa yɛ sú'ú. I na' í-ka mbóg be' kan hág, kan mam gbɔɔ, kan ya mam ka ga wulí-yɛ ó."
- ⁸Maleeka í-idú woo duu í-ba bée tíŋ pee, ɔ: "Baabilón kaa gbɔɔ pee túm sú'ú, túm sú'ú! Ká wu-zo' zig nán vu-'waapád, moo u-kó báai má nɔ. Hɛn zo"í woo mbaa kó í-doo kíílí wɔgɔ."
- ⁹Maleeka í-taŋó woo duu duu í-tóó pee vu, moo moo dɔg yúba, ɔ: "Nán a na' hɛn mam yɛ, kan fóto woo, a bínda hɛn woo yɛg túńní, tóó tée, nag woolí-tée,
- ¹⁰aga wún zo doo lílí zóó, yéé, Tayii woo ka túú dɔg waa zóó, yéé, woolí-yɛ! Nán í-'waapád u-kó í-yɔgɔ áŋ máa, wún díí vee kíd duubí-tíŋ maleeka Tayii woo woolí, kan tíŋ mbee waa woolí-áŋ.
- ¹¹Nim vee u-díí wulí-yɛ, wún uu mbaa wulí-háá, káákáa. Nəélé, wulí-pélí-zága kan vid áŋ. Nán í-kuɔ-na' hɛn mam yɛ kan fóto woo áŋ máa, wún mbaa wulí kan nán 'waapád kuɔ-bínda hɛn woo, kan yéé woo fóó, woolí-máa vu-áŋ."
- ¹²Tée nán Tayii woo í-kuɔ-duu dooká Tayii woo vu-máa, u-ma' zóó, voo vu-wulí, kan í-kuɔ-'yé zóó, voo Yesu woolí-máa vu-áŋ.
- ¹³Pig woolí-máa, mí duu ki yég tóó ɔn zuɔ-moo be"í, ɔ: "Ám bínda hɛn yɛ ú. Duud nán í-kuɔ-nɔ ba'ad í'yélí-woo woolí-diga 'yɛ'á yɛ máa vu-yu!" "Ee, moo

yéñne, wúh nəə yúú ba'ad voo tǎlí na'a yǝ wulí, moo hən duu voo ku-kó yǝ, vuu-duu vu," yigid Tayii woo wu-ɔ í-yogɔ.

Moo sə"é í-sí'íd yúú nánán woolí

¹⁴Mí duu tǎg nǔó, mí hɔ mam hijig heená. Mí hɔ hən tǔó mbaa zuu-wulí kó í nánán wɔgɔ. Mééta məstawəl dɔ' yúú woolí; tíd pag haggí-woolí-nagá.

¹⁵Maleeka tǔó vúd ya lig hən ha"íí, ɔd í-ba mbaa mam hijigí pee, moo dɔg moo yúba, ɔ: “Am be pag móó, mó gbɔ zuu-hágá a sə' túddi, moo sey túd sə"é, yǝ sú'ú. Túd vu-'wó maa sí-sə"é, ɔ.”

¹⁶Í ba mbaa mam hijigí pee be pag gbɔ zuu-hágá, túd vu-sə'əy 'waapád.

¹⁷Maleeka tǔó vúd ya lig hən ha"í-í-be"í-peelí, pəŋ pag haggí-na'a.

¹⁸Maleeka í tǔó ka di kan néélé, yúú velí máa, vúd ya hən ha"íí, ɔd maleeka í ba tíd pag haggí-nagá pee moo dɔg yúba, ɔ: “Am be pag móó, mó sə'ə, ləmó hágá yǝ vu, moo vu-yó sú'ú.”

¹⁹Maleeka pee be pag gbɔ zuu-hágá, sə'ə, ləmó vu-bab hágá yelí, gbóo vu-ya hən kǎǎlé, gbɔɔ tǔólí. Hən woo tú' zóó, yéé, Tayii woo nɔ.

²⁰Vu-kǎǎ ləmó yǝ vu-kapigim ya hən kǎǎlé, yelí, yǝ dɔg yég go'oy woolí-yágá, líg kó í-mam wɔgɔ háǎ, yǝ kilométər tɛmɛre tǎǎnó.

Debtore Hən Holé 15

Maleeka í-uu-pəŋ hən ndógɔné sí'íd vu-yaan má nɔ

¹Pig woolí-máa, mí duu hɔ hən sǎgǎ gbɔɔ tǔó vúd be"í, maleeka gúndɛm uu-pəŋ hən ndógɔné sí'íd vu-gúndɛm máa vu-yu. Kó la nánán vu-bá'. Zóó, yéé, Tayii woo síh 'wáa kan vu-yu.

²Pig woolí-máa, mí duu hɔ daadugee kó í-mam gbɔɔ tǔó wɔgɔ, yǎǎŋ kan vee. Mí duu hɔ nán í kúu-mba hən mam yǝ, kan fóto woo, kan hən wá"í-yéé woo máa, vu-dii yúú daadugee ka man kan mam gbɔɔ peelí. Vu-tíd kɔŋ Tayii ka pú-vu-máa nagá.

³Vu-bee yéé Múusa woo ká bee máa, Múusa ká nán ba'ad Tayii woo nɔ, kan yéé mbee waa woo, vu-ɔ: “Tayii, ba'ad móó vuu-ba'ad gbɔɔ, vu-kó nánán vu-bá'.

Í 'yelí-vóó, móo mba hən 'waapád néélé. Gbanii zig nán voo 'waapád, hən kólí móó vu-yagalí, vu-hən yéñ vu-yu!

⁴Nóo wúh ndógɔn mó nélé, í 'yelí-vóó? Nóo wúh sɛn mó na"é, nélé, moo móo mbaa hən gbɔɔ dágá, moo zig nán 'waapád wúh yaa, wúh nə'əy tíh móólé, wúh na'am, moo ba'ad yéñ móó vu-vúd; nán vu-gaa sú'ú.”

⁵Pig woolí-máa, mí duu hɔ lig hən ha"í-tú'ú-be"í, lig sǎǎm ka tú' Tayii ba duulí-má nɔ.

⁶Maleeka gúndem vun p̄ɔ̄n h̄ɛn ndóɔ̄ɔné pee vu- vúd ya lig h̄ɛn ha"íí. Vu- d̄ó s̄aam hee gááí-na'a, vu-ta kandá d̄ó' haalí.

⁷H̄ɛn záɔ̄d ndaddú-pee dágá pú-vu-ɗag waa d̄ó' ya voo gúndem á̄m; ɗag waa ȳɛ vu-h̄í' kan zóó,yéé, Tayii woo ka mbaa wulí-káákáá ȳɛ.

⁸Lig h̄ɛn ha"í-ȳɛ h̄í' kan nim, wu-tú' na"é, kan h̄ɛn mbalí-Tayii woo. H̄ɛn ndóɔ̄ɔné maleeka gúndem ku- tíd nagá ȳɛ vún kó h̄ɛn woo 'waa péñ, téé nán too vún nuñ néélé, dólí-wulí.

Debtore H̄ɛn Holé, 16

Dag waa zóó,yéé, Tayii woo vu-yu-

¹Pig woolí-máa, mí ki la yég too vúd ya lig h̄ɛn ha"íí, moo d̄og moo yúba ɔ̄d maleeka gúndem pee vu: "I la yed zu- h̄ɛn ɗag waa zóó,yéé, Tayii woolí-ȳɛ hágá."

²Maleeka í-d̄ené woo la yed h̄ɛn ɗag waa woolí-pee gb̄o zu- hágá. Ndóɔ̄g bíd too ndóɔ̄ɔné na'a vu-vúd kó nánán í-vun bínda h̄ɛn h̄ɛn mam woo ȳaɔ̄ túñ voolí-pee, vun na' kan fóto woo á̄m pee vu.

³Maleeka í-idú woo yed h̄ɛn í-ɗag waa woolí-pee mam gb̄oɔ̄lé. Mam gb̄oɔ̄ tii mem mbaa kó í-mem nán n̄om too woo w̄oɔ̄. H̄ɛn záɔ̄d ku- mbaa mam ȳelé, máa, vu-n̄o 'waapád.

⁴Maleeka í-t̄ānó woo yed h̄ɛn í-ɗag waa woolí-pee z̄iñ gb̄oɔ̄ vulí, kan ya mam ku- ga vúd wulí-máa vulí, vu-tii mem á̄m.

⁵Mí ki maleeka í-ka tu-mam vu-máa, ɔ̄: "Mó kó móo yagalí, í-kám di mbaalí-ȳɛ, ká mó dilí-á̄m. Wí! Móo h̄ɛn gb̄oɔ̄, moo mó s̄ə' moo í-ȳoɔ̄.

⁶Ká vu-yed mem zig móo woo voo, kan mem anábi voo vu-á̄m, ma 'ȳa'á ȳe mó pú-vu-mem u- z̄o ú! Vu-nun̄ h̄ɛn ka maa vu-nuní má n̄o!"

⁷Pig woolí-máa, mí duu ki yég too vúd ya ya h̄ɛn ha"íí, ɔ̄: "Ee, Tayii í-ȳéí-vóo, í-kám mba h̄ɛn 'waapád, moo s̄ə' é, móo vu-moo ȳéñe, vu-yagalí!"

⁸Maleeka í-ndaddú-woo yed h̄ɛn í-ɗag waa woolí-pee gb̄o d̄og záɔ̄ɔlé, ma záɔ̄ kó h̄ɛn í-woo, ān nán vu-kan vee woo.

⁹Nán vu-ān kan píim vee gb̄oɔ̄ ȳɛ woo, vu-haa Tayii ka di kan néélé, pú-vu-h̄ɛn ndóɔ̄ɔné ȳɛ. Āmáa vu-tii zóó, voo na'an Tayii né á̄m.

¹⁰Maleeka í-nónó woo yed h̄ɛn í-ɗag waa woolí-pee gb̄o láan h̄ɛn mam pee woolí. Van̄á ya dim tid hág h̄ɛn mam woo pee; ma nán vu-s̄éj méé voo yúu h̄ɛn ndóɔ̄ɔné ȳelé.

¹¹Vu-háa d̄og Tayii be"í, moo h̄ɛn ndóɔ̄ɔné ku- nuñ, kan ndóɔ̄g ȳɛ vu-á̄m. Āmáa vu-gb̄on ba'ad bíd voo ȳɛ vu-kólí-né.

- 12 Maleeka í gúú woo yed hẹn í ɗag waa woolí pee gbo zih gbọọ Eefaláddí. Mam pee 'wód, moo bi gbod gbanii í kuu yaa ka' mam na'alé, máa vu-hjinaa wulí.
- 13 Pig woolí-máa, mí họ yigid bíd tóo vu-tàṅnó, vu-mbaa kó í bubugum vu-wogo. Vu vúd zuu yaḡ hẹn nii naa pee woolí, kan yaḡ hẹn mam pee woolí, kan yaḡ anábi vbád woolí-ám.
- 14 Vu-yigid bíd kuu-kó hẹn saḡa máa vu-yu. Yigid bíd tàṅnó yẹ vu-laa gbanii hágá yẹ voolí, moo uu súg kó sɪ zágá gbọọ Tayii í ka mba hẹn 'waapád néélé, ka mbóg yélé.
- 15 Ma í 'yéí-ọ: “Am ki ú, mí di yaalí-kó í líw tóo wogo! Duud nán í a mbaa nóó tọṅá, a tu-saḡm woo vu-má nɔ, moo kan 'yem fọ́, leená, nán ka vun họḡo téé, sém kan kóḡo ú.”
- 16 Yigid bíd yẹ vu-sug gbanii vu-laan ya tóo kuu beewu kan yaḡ eebərəé “Armagedón” máalé.
- 17 Maleeka í-gúndem woo yed hẹn í ɗag waa woolí pee gbo la sápeémé. Yég tóo vúd ya lig hẹn ha"íí, yaa láané, ọ: “Hẹn kóy sú-ú!”
- 18 Mam vu-nim, yég vu-kiy ya, bóḡ, sée hẹn, hág vu-nam gbọọ ba'a. Diga sey Tayii ka yib nán vu-máa, hág nam ná gbọọ ba'a í-yogo né; hág namné woo í-yẹ lín 'yénné.
- 19 Kaa gbanj pee ka' tóo vu-pégén túm la ya tàṅnó. Kaa gbanj vu-hág 'waapád vu-túm ám. Tayii duu taa moo yúú kaa gbanj Baabilónné, kóḡo zo doo ɗag waa zóḡ, yéé, peelí, doo zóḡ, yéé, woo píímná pee nɔ.
- 20 Mam bam vu-su'uy 'waa, ba duu họn sí-guu vu-né ám.
- 21 Ta'ab gbọọ vu-yoḡ zuu be"í-yúú nán voolí, vu-zij háá, ya kilo vo' ndaddú, ma nán vu-duu haa Tayii moo hẹn ndóḡoné yẹ, moo hẹn sɪ'íní yẹ ká hẹn sɪ'íní gbọọ.

Debtore Hẹn Holé 17

Wakéé, báa kólí-gbọọ pee nɔ

- 1 Maleeka dágá saḡm í-gúndem vun tíd ɗag waa vu-gúndem nag voolí-pee, ya ọn: “Am yaa ú. Míń tú'um hẹn sɪ'íní kaa gbanj woo, ka waa gbanj dáj mam gbọọ tóo wulí, ka mbaa kó í-wakéé, báa kólí-gbọọ tóo wogo yẹ nɔ.
- 2 Gbanii hágá yẹ vu-baa kó báa kannɔ; nánán hágá yẹ vu-kíí doo báa kólí-woo yẹ.”
- 3 Yigid ya ma'an, ya ganj laan mí hóg kẹṅjí. Mí họ wakéé, tóo ɗáá mbaa yúú hẹn hóg yéé, tóólí. Yéé dug kuu haan Tayii wulí máa hí' woolí fólé. Di kan yúú gúndem kan gá' wənbó'.
- 4 Wakéé, yẹ dó saḡm gáálí-na'a, kan saḡm yéé, sóy, mbóg fọ́, woo kan vaḡa dọ' vu, kan 'yegé gáálí-vu, kan zanj woo vu-ám. Di kan ɗag waa dọ' woolí-nagá, hẹn zóḡ fáájé, vu-hí' tíj woolí-ság, kan báa kólí-woo vu.

5 Vu-bínda yéé tóó yug yag tún woolí, yéé woo “Baabilón gbogbe, na' í-báa kólí-voó, kan í-hen zóó, fáálé, kólí-voó hágá yelí-voó no.”

6 Mí họ wakéé, súu, mem zig Tayii woo voo kíwu, kan mem nán í-kuu-ncó vu, moo ku-gbon Yesu né máa voo vu-ám. Kán họ wakéé, yé máa, kónna bá'.

7 Maleeka pee duu on: “Moo en mó mbaa díilá? Míín tú'um hen ka yúg wakéé, yé woolí, kan hen hóg ka ganho yé ám, hen hóg ka di kan yúú gúndem kan ga' wanbó' yé no.

8 Hen hóg kám họ yé ká mbaa záadi, amáa duu sí-péí-ám. Wúh vúd ya dæ dim súlí na'a yelé, moo laalí-ya a ti máalé, Tayii ká den bínda yéé nán tóó voo debtere dólí-gbanj waalí-woolí-péí, ma yib be' kan hág. Nán hágá yelí-uu-ho hen hóg yé téé, wúh kó vu-la bá', moo ká mbaa záadi, amáa duu sí-péí, ma síh duu vúd ya díí.

9 “I ki gaa yelí-duulí-na'a. Yúú gúndem yé vu-guu-gúndem wakéé, yé ka mbaa yúú voolí-má no. Vu-gbanii gúndem ám.

10 Í nónó woo vu-ncó 'waa sú'ú. Í gúú woo wu-di gbanj waalí. Í gúndem yé yaa ná né; sey a yaa téé, wúh sæə waaná' aga no.

11 Hen hóg ká mbaa záadná péí, ka sí-péí yé, aga wúhno waa gbanii í-ka'andaddú-woo. Ká di saam í-gúndem yé voolí-ám; ma wúh di laalí-ya tilíí.

12 “Ga' wanbó' kám họ vu-yé, vu-gbanii wanbó' ku-dæge ná gbanj waalí-voó né máa vu-yu. Amáa vún nuh néelé, gbanii waalí-hi waa dágá; vún súg waa gbanj kan hen hóg yé péí.

13 Ya voo 'waapád wanbó' ám, moo taalí-voó wúh dágá, vún bæ hen mbalí-voó kan néelé, voo pú-hen hóg yé.

14 Vún sa mbee waa yé si, amáa mbee waa síh mba vu, moo mbee waa wu-í 'yelí-í 'yelí-voó, wu-gbanii í-gbanii voo. Wúh mba vu, kan nán í-woo ká bee vu, ká yee vu, ku 'yé zóó, voo woolí-máa vu-yu.”

15 Maleeka duu on: “Mam kám họ wakéé, báa kólí-na'a yé ka waa gbanj yúú voolí yé, vu-zig nán vu, kan dúú tóó vu, kan hág tóó vu, kan nán yag kékéd tóó vu-yu.

16 Ga' wanbó' kám họ vu-yé, vu-kan hen hóg yé ám, vún máh wakéé, báa kólí-na'a yé, vún vbid hen woo vu-'waapád, vún gbogo fóó, leená, vún lá fóó, yogo woo, vún an kéelí-woo velí,

17 moo Tayii 'yé hen hííí woo zóó, voolí, moo uu-kó hen hííí bii sí' la gbug, uu-kó hen nag dágá yé no, uu-bæ néelé, gbanj waalí-voó pú-hen hóg, háá hen woo a kóy kó í-moo Tayii woo ká o máa wogo péí.

18 “Wakéé, kám họgo yé, wu-kaa gbanj ka waa gbanj yúú gbanii hágá ye voolí-ye no.”

Debtere Hẹn Holé 18

Kaa Baabilón tú sú'ú

- ¹Pig hẹn yẹ vulí máa, mí duu họ maleeka tóó sí zuu-be"í. Dì kan néélé, gbọọ tóó; túlí woo tú fẹẹ hág 'waapád.
- ²Ọ moo dọg yúba, ọ: "Baabilón kaa gbọọ pee túm sú'ú, túm sú'ú! Tii sí 'yá'á yẹ ya mbaalí-yigid bíd voo ú, tii sí-ya yúggí-hẹn hóg voo ú. Nóg bíd vu-mbaa duulí 'waapád, í-kuu-lán vu-né máa vu-yu.
- ³Pú-zig nán vu-doo báa kólí-woo na'a yẹ, ma nán hágá yẹ vu-zo 'waapád. Gbanii hágá yẹ vu-kó báa kanno áń. Nán lum kólí-hágá yelí-yẹ vu-nun naa kan hẹn duu-woo ka tí' gbo na'a yẹ no."
- ⁴Pig woolí-máa, mí duu ki yég tóó zuu-be"í, ọ: "Nán míí vu, i vúd kaa yelé, moo i 'yéń hẹn bíd woo yẹ sá, moo hẹn ndógóné ka dī yaalí-woolí-yẹ, ka víń súg nuńho áń.
- ⁵Hẹn bíd woo vu-há'án dọg la yá sí-be"í-ú. Tayii duu taa moo yúú ba'ad bíd woo yẹ vulí-sú'ú-áń.
- ⁶I kógo kó í-ka kó ví yẹ wogo! Hẹn ka kó yẹ, i duu súúwu-ha'an do' idú. 'Dag waa ka pú-ví doo wulí-yẹ, i duu púgu-doo ka sa mba hẹn máa wulí-do' idú áń.
- ⁷I kóddu-hẹn ndógóné buulí-na'a, kan hẹn gím kó í-ka híj woo na"é wulí, kan hẹn duu-ti"í-woo na'a yẹ wogo, moo aga ká ọd zóó woo: 'Mí waa gbanii, mí wakéé, yed pélí, míń gaan míń nom kẹlẹ, né sáń.'
- ⁸Moo woo no hẹn ndógóné yẹ vún súg wạ'ọ do' dágá, họọ wạ' mud, kan nom kẹlẹ, kan gọom gbọọ, Tayii wún ọno kan vee áń, moo Tayii í-yélí-ka sẹ' moo yúú woolí-yẹ wu-mba hẹn."
- ⁹Gbanii hágá yẹ kuu-súg kó báa kanno yẹ, kan hẹn duu-ti"í-woo yẹ, vún káj nom, vún du'ud memém, sey uu-họ nim vee a ọn kaa yẹ té no.
- ¹⁰Vún dii diilí na'a, moo dúú-hẹn ndógóné ka maa kaa yẹ yẹ no. Vún ọ: "Gím mi, gím mi! Hẹn gím woo ẹn na'a í-yogo kaa gbọọ yelé! Baabilón kaa gbọọ ka mba hẹn na'a pee no! Hii waa dágá maam sí-si'jní ú!"
- ¹¹Nán sóg gílí hágá yelí-vu-du'ud memém áń, vu-káj nom moo kaa yẹ woo, moo nán tóó duu hin vu-sí-hẹn sóg voo vu-né.
- ¹²Hẹn sóg súu-vuu-dọ', kan sardi, kan 'yegé gáalí-vu, kan zań kikii vu; kan sọam kuu-tẹẹ vu-mé'é' máa vu, kan sọam bed yẹẹg vu, kan silíki yéé, vu, kan wilig vu; kan la' í-kuu-gee máa vu, kan hẹn kuu-mbóg vu-kan nú' bal máa vu, kan la' gáalí-tóó hẹhẹlí-máa vu, kan hii yéé, vu-kan hii dii vu, kan dikay
- ¹³kan la' kun tóó kuu-beewu-kanél máa vu, kan ndúń hág, kan hẹn uulí sọg toọ tóó kuu-beewu-miir máa vu, kan zugu-sọg toọ vu; kan doo, kan kúm, kan zum, kan túd; kan ndaa vu, kan mbee vu, kan go'oy vu, kan kikíí-vu, kan gba'a vu, kan nánán tóó vu-áń.

14 Nán hẹn sóg gílí yẹ vu-ɔd kaa gbaŋ yẹ: “Hẹn naa móó kám híj vu-na'a pee, vu-hi'i gbom sí-diilí na'a ó. Hẹn naa móó vu-kan hẹn duu móó vu-'waapád, vu-tim sú'ú. Món duu nugun vu-sí-né sáám!”

15 Nán hẹn sóg gílí kúu-kó sóg kaa yelẹ péh, kúu-nun naa pee, vún dii diilí na'a, moo dúú-hẹn ndógóné kaa yẹ ka di nuní yelẹ. Vún du'ud memém, vún káh nóm,

16 vún ɔ: “Gírmmi, gírmmi! Hẹn gím woo ẹn na'a í-yogɔ kaa gbogɔ yelẹ! Ká baa taa woo sɔ́ám kuu-tẹẹ vu-mé'é'é máa, kan sɔ́ám bed yẹẹ vu, kan silíki yéé vu. Ká dɔd woo déh vɔ́gɔ dɔ' vu-yu, kan 'yege gáálí-vu, kan zan kikih vu-ám.”

17 Amáa hi waa dágá maa hẹn naa ye vu-tunní sú'ú!” Gbaŋ néh vu-'waapád, kan nán néh dáálí-vu, kan nán kuu-kó ba'ad mammé kan néh, vu-'waapád vu-dii diilí na'a,

18 vu-ho nim vee ka ɔn kaa yẹ, ma vu-káh, vu-ɔ: “Kaa gbogɔ tóó kó í-kaa yẹ wogɔ máa péh!”

19 Vu-fáj hád zum du' yúú woolí, vu-du'ud memém, vu-káh nóm, vu-ɔ: “Gírmmi, gírmmi! Hẹn gím woo ẹn na'a í-yogɔ kaa gbogɔ yelẹ! Nán kuu-kó ba'ad mammé kan néh, vu-'waapád vu-nun naa kan hẹn naa woo yẹ nɔ 'waapád ám. Hi waa dágá aga nɔ, maa hẹn naa woo vu-tunní 'waapád!”

20 Be', zóó móó a dẹ' yúú tunní woo yelẹ la ú! Zig Tayih woo vu, i dẹ' zóó ví la ú, kan waa ba'ad vu, kan anábi vu-ám, moo Tayih sɔ́ sí moo yúú woolí, moo hẹn ndógóné ká kód ví yẹ nɔ!

21 Maleeka tóó ka mba hẹn máa, be 'yege tóó man kan naag gbogɔ tóó gbo zuu-mam gbogɔlé, ɔ: “Vún gbo zuu-kaa gbaŋ Baabilón í-yogɔ kɔ́gná, téé vún duu hɔnno sí-né sáám.”

22 Vún duu kin sí-kon móólé, né sáám, kan nán hẹn wɔ́alé vu, kan í-litid úúlí vu, kan í-gɔ' vam úúlí vu. Vún duu nugun sí-nán hẹn ba'ad mbóggí-tóó móólé, dágá aga né; vún duu kin sí-naag hẹn nané móólé, né.

23 Vee lám vún tún sí-móólé, né sáám. Vún kin sí-yég lig púlí-móólé, né ám. Nán lum móó ká vuu-mba daga vu-hágá yelí. Mó zo' zig nán vu-'waapád kan hẹn ndun kólí-móó.”

24 Vu-nun mem anábi voo vu-kaa gbaŋ yelẹ ám, kan zig Tayih woo vu, kan nán í-kuu-nɔ vu-hágá yelí-máa vu.

Debtore Hẹn Holé 19

1 Pig hẹn yelẹ máa, mí duu ki yég dúú zo' tóó kiy zuu-be"í-ɔ: “Alelúya! I na' Tayih ú! Hẹn senné, kan na"é, kan hẹn mbalí-máa, Tayih baa ví woo nɔ!

2 Moo sɔ́"é woo yéhne, yagalí, moo sɔ́' moo yúú wakéé, báa kólí-gbogɔ yẹ woolí; wakéé, yẹ líd hág kan báa kólí-woo yẹ. Tayih sí'jdu, moo ka nɔ nán ba'ad Tayih woo vu-na'a má nɔ.”

³Dúú pee vu-duu ɔ: “Alelúya! I na' Tayii ú! Nim vee ba ɔn kaa gbanj pee mbaa wulí-káákáá.”

⁴Í nii gbeg zuu-ndaddú, kan hen záɔd ndaddú-pee, vu-ya gu doo núug, vu-na' Tayii ka mbaa láané pee, vu-ɔ: “Aamén! Alelúya! I na' Tayii!”

Hen lálí-lig púlí-mbee waa woo nɔ

⁵Yég tóó kiy ya láané, ɔ: “Nán ba'ad Tayii woo vu, kan nán í-kíí ndɔggu-máa vu-'waapád, nán gbɔɔ vu, kan í-lee vu-ám, i na' Tayii ú!”

⁶Pig woolí-máa, mí ki yég dúú tóó voo duɔ ya kó í-mam sug wɔgɔ, kó í-bóɔ, ka wu-sée hen zu wɔgɔ. Mí ki vu-ɔ: “Alelúya! I na' Tayii ú, moo í-'yéí-baa ví mbaa sí-gbanii ú, Tayii ka mba hen 'waapád pee nɔ.

⁷Ba fóó ví, ba de' ví zóɔ, ba na"ɔ ví, moo sey lig púlí-mbee waa woo ya sú-ú, kéé, woo mbóg fóɔ, woo 'waa sú-ú.

⁸Vu-púgu-néélé, a ta sɔɔm í-kuu-tɛɛ mé'é'é ka gáá la wulí, ka de' la wulí-má nɔ.” (Sɔɔm í-kuu-tɛɛwɔ mé'é'é ye, tú' ba'ad duu-zig Tayii woo ka kó vu-má nɔ.)

⁹Maleeka duu ɔn: “Am bínda ú! Zóɔ wúh de' nán í-kuu-bee vu-hen lálí-lig púlí-mbee waa woolí-máa vu-yu.” Duu ha' moo tóó ɔ: “Moo yéí Tayii woo ye vu-yu.”

¹⁰Mí kɛɛ la woolí-tíh, moo bi na"ɔ ó, amáa ɔn: “Am kó í-yɔgɔ sá! Mí nán ba'adi kó í-mó wɔgɔ ám, kó í-dam sáh tóó kuu-di kan moo yéí Yesu woo ye vu-wɔgɔ ám. Am na' séy Tayii!” Moo yéí Yesu ka vud tú' máa, anábi vu-tú' déh wu-yu ám.

Gbanj í-go'oy tóó yúú go'oy heelí

¹¹Pig woo mí duu hɔ be' tú-ú, go'oy hee tóó gbɔ vúd ya wulí. Nán ka dááwu-máa, yéé woo “Ta yag buu sá,” kan “Moo yéí.” Sɛ' moo, kó sii kó í-Tayii ka híí máa wɔgɔ.

¹²Nóɔ woo dógɔ kó í-vee nóɔ wɔgɔ. Di kan mɛɛtawəl buulí-na'a yúú woolí. Vu-bínda yéé tóó wulí, nán tóó gaa né, séy wu-yu.

¹³Sɔɔm woo ka dó máa, mbaa baa vun yoo di mɛmmé. Yéé woo “Moo Tayii woo.”

¹⁴Sóɔze í-be"í-vu-dugu, vu-dáá go'oy hee vu, vu-dó sɔɔm í-kuu-tɛɛ mé'é'é heená, de"é na'a máa vu-yu.

¹⁵Pag naa haggí-na'a vúd yag woolí, wúh gbón zig 'waapád kan wu-yu. Wúh waa gbanj yúú woolí-kan ye'en zid. Wúh kɛɛd vu-doo zóɔ,yéé, Tayii í-ka mba hen 'waapád néélé, máa woo.

¹⁶Vu-bínda yéé ye vu-sɔɔm woolí-kan doo woolí: “Gbanii í-gbanii voo nɔ; í-'yéí-í-'yéí-voo nɔ.”

¹⁷Pig woo mí duu họ maleeka tóó dii mbaa záǵalé, ọd nóg gbọọ kuu úg daa yúba be' sạ́mẹ máa vu-moo dọg yúba: "I yaa ú, i sùg ya moo hẹn lálí gbọọ Tayii woo na'a yelí!"

¹⁸I ya lá fọ́ọ yọgọ gbani voo, kan gban sii voo, kan sóóze voo, kan yọgọ go'oy voo, kan nán kuu-đáá vu-máa voo, kan yọgọ nánán voo 'waapád, kóó gba'a vu, kóó í-vẹg lee vu, kóó nán gbọọ vu, kóó í-lee vu-ám."

¹⁹Pig woolí-máa, mí duu họ hẹn mam pee, kan gbani hágá ye vu, kan sóóze voo vu, vu-sùg moo bi sa í-ka-đáá yúú go'oyí-ye sii kan sóóze woo vu-yu-ám.

²⁰Vu-ma' hẹn mam pee, kan anábi vbád ká kó hẹn sạgạ vu-tíh woolí-máa ám. (Ká wu-zo' nán vu-kan hẹn sạgạ woo ye vu, í-kuu-bínda hẹn hẹn mam ye woo fọ́ọ voolí, kuu-na' fóto woo máa vu-yu.) Hẹn mam ye kan anábi vbád ye ám, vu-gbọ vu-vee gbọọ tóólí-záǵdná, ya wu-án wulí-kan kíđ tóó má nọ.

²¹Nán kéelí-woo ye vu-nọ vu-kan pag naa ba vúd yạg nán ba-đáá go'oy pee woo. Nóg gbọọ pee vu-'waapád vu-ya lá yọgọ voo.

Debtore Hẹn Holé 20

Ve' uzinere

¹Pig woolí-máa, mí duu họ maleeka tóó sí zuu-be"í, tíđ makúblí waa dẹ dim gbọọ pee nagá, kan-đág gbọọ tóó.

²Ma' hẹn nii naa, biig see ká pee nọ, yéé woo í-hẹn zo"í, kan Seedán. Maleeka ye ga"u-kan-đág, moo a mbaa wulí-ve' uzinere,

³gbọgọ zuu-dẹ dim gbọọ peelí, tú"u, ga"u-kan makúblí, seşeb, moo hẹn nii naa a duu nuh néelé, zo' zig nán vu-sá, háǵ ve' uzinere a yạg péh. Pig hẹn yelé, tee, vún duu buu gbọgọ sey waaná'.

⁴Pig woolí-máa, mí duu họ láan tóó vu. Nán kuu-mbaa yúú voolí-máa, vu-nuh néelé, moo sẹ"é. Mí họ yigid nán í-kuu-du-yạg yúú Yesu woolí, kuu-gbọn moo Tayii woo né, ma kuu-nọ vu-máa voo. Ká vu-na'an voo hẹn mam ye né, kóó kan fóto woo ám. Ká vu-bínda hẹn hẹn mam ye woo yạg túh voolí-né, kóó nag voolí-ám. Vu-ním nọmmé, vu-waa gban kan Křistu háǵ ve' uzinere.

⁵(Nán nọm í-kéelí-woo vún ním voo né, háǵ ve' uzinere vún yạg péh.) Dẹné nímni nọmmé woo wu-ye nọ.

⁶Nán í-wu-dẹh ním nọmmé ye, zọ́ọ wún dẹ' vu-yu, moo vu-nán Tayii woo vu-yu! Nọm í-đú woo sí-kan néelé, yúú voolí-pélí. Vún mbaa nán hẹn ha"í-Tayii woo vu-kan Křistu woo ám. Vún waa gban kan Křistu ve' uzinere.

Tunní Seedán woo nọ

⁷Sey ve' uzinere ye wu-yạg sù-ú-tee, vún vud Seedán ya vun ga"u-peelí.

⁸Wúh laa ka' hág nduguyní ndaddúfí-ám, wúh zo' zig nán ku- hì' wulí-máa vu- 'waapád (vu-bee zig nán ye vu-Góg kan Magóggi.) Wúh sug vu-moo sii salí, wúh bu- lá wulí-kó í-hád sagad mam gbọ́lẹ́, wọ́gọ.

⁹I họ vu-sínná! Vu-yaa hág 'waapád, vu-gbo daa kan san zig Tayii woo, kan kaa gban í-Tayii ka híjwọ́ máa. Amáa vee sí zuu-be"í-tud vu-'waapád.

¹⁰Ma Seedán ka zo' vu-pee, vu-gbogo vee gbogọ́ ka hí' kan kíd tóó, ya ku- gbo hen mam kan anábi vbád woo vu-wulí-peelí. Wúh díj wulí-vid kan zága ám háá, káákáá.

Moo sẹ̀'ẹ́ í-sí'ídi

¹¹Pig woolí-máa, mí duu họ láan gbogọ́ tóó heená, kan í-ka mbaa yúú woolí-máa ám. Hág kan be' vu-lúú dug tíj woolí, vu-ti la kəd.

¹²Pig woo, mí duu họ nóm vu, nán gbogọ́ vu, kan í-lee vu-ám, vu-dii tíj láan peelí. Vu-tu-u debtere vu. Vu-duu tu-u debtere tóó ám, debtere dólí-gban waalí-Tayii woolí. Vu-sẹ̀'ẹ́d nán nóm vu-moo duu ba'ad voo ku- kó máalẹ́, duu hen ku- bínda debtere wulí-máa ám.

¹³Mam gbogọ́ fii nóm ku- di tíj woolí-máa vu-gbo ya. Nóm kan kaa nóm ám, vu-fii nóm ku- tu- vu-pee gbo ya. Ya voo 'waapád, vu-sẹ̀'ẹ́d vu-moo duu hen voo kúu-kó máalẹ́.

¹⁴Vu-gbo nóm kan kaa nóm vee gbọ́lẹ́. Vee gbogọ́ ye wu-nóm í-idú woo!

¹⁵Kóó nónná ku- bínda yéé woo debtere dólí-gban waalí-Tayii woolí-né téé, vu-gbogo zuu-vee gbọ́lẹ́.

Debtere Hen Holé, 21

Be' 'man kan hág 'manj

¹Pig woolí-máa, mí duu họ be' 'man kan hág 'manj. Be' í-ká tíj, kan hág í-tíj máa, vu-ti sú'ú, mam gbogọ́ sí-pélí-ám.

²Ma mí họ kaa gban Tayii woo, Yerúsalem 'manj di zuu-sílí be"í-Tayii woolí. Tayii mbóggu-kó í-ku-mbóg náá gíb waa, moo a laa lig wẹ́, woolí-máa wọ́gọ.

³Mí ki yég tóó moo dog moo yúba ya láané, ọ: "Yá'á ye máa, ya mbaalí-Tayii woo di sí-sąm nánán voolí! Wúh mbaa kan vu, téé wúh mbaa zig woo ám. Tayii aga wúh mbaa kan vu, wúh mbaa Tayii voo.

⁴Wúh na'ad vu-memém nólẹ́ 'waapád. Nóm sí-pélí, káh nóm wúh sí-pélí-ám, kóó wáyag, kóó hen ndógóné. Hen see wúh ti 'waapád."

⁵Í-ka mbaa láané pee ọ: "Mí duu mbóg hen 'waapád vu-'manjá." Pig woolí-máa, duu ọn: "Am bínda hen ye ú! Moo míj ye vu-moo yéj vu-yu, vu-maa zóó, 'yéj-wulí-ú."

⁶Duu ha' moo tóo ɔ: “Kóy sù'ú! Mii A. Mii Zéd árn, í-dəné kan í-sí'í'd árn. Mam a 'wod nán téé, míń púgu-mam zólí-leená, ya mam vágád káákáá ka ga máalé,

⁷Kóó nónná a mba hən zo"í-máa, wúh nuη hən yẹ mílílí leená. Míń mbaa Tayii woo, wúh mbaa waa míí.

⁸Amáa nán dúú-vu, kan nán ku- 'yén zóó, voo Tayii woolí-né máa vu, kan í-ku- kó hən zóó, fáálé, Tayii woo, kan í-nom nɔɔné vu, kan nán báa kólí-vu, kan nán ndun vu, kan nán tayii lee duulí vu, kan nán vbád vu-'waapád máa, ya mbaalí-voo wúh di ya vee gbɔɔ a hí' kan kíd vee tóo yelé, Wu-nom í-idú woo.”

Yerúsalem 'manjɛ

⁹Maleeka dágá sɔam maleeka í gúndem vun tíd ɔag waa ku- hí' kan hən ndóɔné sí'í'd pee ya ɔn: “Yaa ú. Míń tú'um wakéé, ku- púgu lig yẹ, wɛɛ, wu-mbee waaí.”

¹⁰Yigid Tayii woo ma'an, maleeka yẹ ya gan ɔɔɔn mí yúú gu-lúgúd gbɔɔ tóólí, tú'un kaa gban Tayii woo Yerúsalem ba sí zu-be"í Tayii woolí-pee.

¹¹Tú kan túlí Tayii woo. Kaa yẹ gáalí-woo tú mbaa gbar kó í-'yegɛ hee wɔɔ, tú kó í-daadugee wɔɔ kéléj.

¹²Di kan dəə gbɔɔ ba'a. Vu-gbɔ dəə woo lúgga wulí. Di kan yag dóm wɔnbó' zu-idú; maleeka wɔnbó' zu-idú vu-tu yag dóm yẹ vu. Vu bínda yéé zig Izraél voo wɔnbó' zu-idú árn duu yag dóm yẹ wulí.

¹³Ka' 'waapád di kan yag dóm tɔɔnɔ tɔɔnɔ. Tɔɔnɔ ka' mam na'alé, tɔɔnɔ ka' mam gbózámmé, tɔɔnɔ ka' mam wázammé, tɔɔnɔ ka' mam waaí.

¹⁴Dəə yẹ vu peddu- yúú 'yegɛ wɔnbó' zu-idú wulí. Vu bínda yéé waa ba'ad mbee waa woo voo wɔnbó' zu-idú árn yúú 'yegɛ yẹ wulí.

¹⁵Maleeka ka ɔn moo yẹ pɔɔ hən hən gúggí-dɔ' nagá, mbaa kó í-dɛ' wɔɔ, moo bi gúg kaa gban yẹ, kan yag dóm woo, kan dəə woo árn.

¹⁶Kaa yẹ neelé, woo man daa kíd ka' ndaddú- árn. Maleeka pee gúg kaa pee kan dɛ' woo pee. Di kiloméɛtər uzinɛɛre idú kan tɛmɛre idú. Neelé, woo kan lúgúd woo kan lúgúd woo ɔɔ yúba árn, vu-man kíd.

¹⁷Maleeka duu gúg dəə lúgúd woo, ká di kan méɛtər vo' gúú zu-nónó kó í-nán ku-baa gúg máa wɔɔ. Maleeka gúggú-í-yɔɔɔ.

¹⁸Vu-yɔɔ dəə yẹ kan 'yegɛ pɔ'í. Kaa síu- vu-yɔɔwɔ woo kan dɔ' dɛ"é, na'a, ba daa hɔ la nóó pig woolí-kó í-vér wɔɔ.

¹⁹Kaa yẹ ku- peddu- máa, vu- mbóggú- kan 'yegɛ bó' vu- kédkéd. 'Yegɛ ku- dən 'yé zu- hágá máa, 'yegɛ pɔ'í; í-idú woo máa, 'yegɛ zargínaí. í tɔɔnɔ woo ke'ed pɔ'í. í ndaddú-woo hóɔ vé'ɛdi.

²⁰í nóó woo 'yegɛ yééé, í-gúú woo mbaa ig'ig, í-gúndem woo 'yegɛ manjɛnaí, í ka'andaddú-woo mbaa bəd silí, í-kéɔdágá woo mbaa ke'ed hɛɛbná. í wɔnbó'

woo mbaa biig ha'adná. í wǎnbó' zuu dágá woo mbaa bed yeęgná. í wǎnbó' zuu-idú woo mbaa hēhēlí.

²¹Yǎg dóm wǎnbó' zuu-idú áǎm vu-mbóg vu-kan zan kikii hee dágá ye nɔ, ya voo wǎnbó' zuu-idú áǎm. Na'am woo maa dɔ' hee méń, ba daa hɔ la nók pig woolí kó í-vér wɔgɔ.

²²Mí hɔn lig hɛn ha"í tóó kaa yełé, né, moo Tayii í 'yéłí-baa ví ka mba hɛn 'waapád ye, aga wu-lig hɛn ha"í-súu, kan mbee waa ye áǎm.

²³Kaa ye duu maa zágá ba tún sí-wulí-né, kan seę áǎm, moo túlí Tayii woo wu-di túlí wulí. Mbee waa wu-lám woo áǎm.

²⁴Zig nán 'waapád vún 'yem ya túlí woolí. Gbanii hágá ye vún paŋ hɛn naa voo vu-yaan wulí-áǎm.

²⁵Yǎg dóm kaa ye vún mbaa téədná zágá 'waapád; vún tú'uno né sǎm, moo wulí-máa, vid wulí-péłí.

²⁶Nán vún paŋ hɛn gbɔɔ zig nán voo vu-yaan wulí, kan hɛn naa voo vu-áǎm.

²⁷Amáa hɛn víig tóó wún dón kaa yełé, né, kóó nán í-kuu-kó hɛn zóó fááłé, Tayii woo máa vu, kan nán vbád vu-áǎm. Séy nán í-kuu-bínda yéé voo debtere dólí-gbaŋ waalí-Tayii woolí-máa vu-yu, debtere í-mbee waa ye woo nɔ.

Debtere Hɛn Holé 22

¹Maleeka ye duu tú'un mam vágád káákáá, tú dɛ' mbaa kó í-daadugee wɔgɔ, líg vúd ya láan Tayii woolí-kó í-zin wɔgɔ, vúd láan mbee waa woolí-áǎm.

²Líg duu na'amé. Ka' mam ye la' vágád káákáá vu-dii duu wulí-kaa kan kaa áǎm. Lii do' wǎnbó' zuu-idú ve' dágá, seę dágá téé lii do' dágá. Kpag woo vu-záa zig nán vu-hoqlé, áǎm.

³Tayii duu ga'an sí-nán tóó nag wulí-né sǎm. Láan Tayii woo kan láan mbee waa woo vún mbaa kaa gbaŋ yełé, ma nán ba'ad Tayii woo vún na"ɔ,

⁴vún hɔ yǎg tún woo. Yéé Tayii woo wún mbaa yǎg tún voolí.

⁵Vid wún sǎ'ǎn sí-wulí-né, maa ya túlí lám ba duu tún sí-wulí-né, kóó kan ya túlí zágá áǎm, moo Tayii í 'yéłí-wún yeɔ ya túlí woo gbɔɔd vu, ma vún waa gbaŋ háá, káákáá.

Fíini Yesu woo nɔ

⁶Pig woolí-máa, maleeka pee duu ɔn: “Moo ye vu-moo yéń vu-yu, vu-maa zóó 'yéłí-wulí-ú. Tayii í 'yéłí-baa ví ká pú-anábi vu-yigid woo pee, wu-ba' maleeka woo ba a ya tú'ud nán ba'ad bii vu-hɛn ba a di yaalí-vaŋná má nɔ.”

⁷Yesu ɔ: “Am ki ú, míń di fíini ya vaŋná! Moo debtere ye vu-mbaa kó í-moo anábi voo vu-wɔgɔ. Zóó a dɛ'ɛd nán í-uu-kid vu-tóg máa vu-yu.”

- 8**Mí Yoohána wu, mí ki, mí họ hẹn yẹ vu-kan nóó míí; sey kán ki, kán họ 'waa sú-ú-máa, mí la nə'əy tíj maleeka ka tú'un hẹn yẹ vu-yẹ woolí, bi na"ọ ó.
- 9**Amáa ọn: “Am kó í-yogo sá! Mí nán ba'adi kó í-mó wogo árn, kó í-dam anábi vu-wogo, kan nán í-kuu-kiid moo debterelí-woo yẹ vu-tóg máa wogo árn. Am na' Tayii!”
- 10**Pig woolí-máa, maleeka yẹ duu ọn: “Am yug moo anábi debterelí-yẹ vu-sá, moo bá' Tayii ká sẹ' yúú hẹn a di yaalí-yelẹ, máa di bẹ'.
- 11**Nán ka nán bíddi téé a laan tíj kan hẹn bíd kólí. Nán ka nán víjgi téé a laan tíj kan ba'ad víjg árn. Amáa nán ka nán hẹn duu-kólí téé, a laan tíj kan hẹn duu-wu-kólí. Nán ka nán Tayii woo no téé, a baa kó hẹn híjíjí Tayii woo no árn.”
- 12**Yesu duu ọ: “Am ki ú, míń di fiiní ya vanhá! Míń pań hẹn míí ẹn súun kóó nónná yúú ba'ad woolí-máa nagá.
- 13**Míi A. Míi Zéd árn, í-dəné kan í-sí'ídi árn. Míi í-béélí-tíj, kan í-ka sí' pigim máa árn.”
- 14**Zóó, a de' nán kuu-te sşam voo kuu-maa dólí-kaa yelẹ, kuu-maa la' vágád káákáá yẹ líid woo lálí-má no.
- 15**Amáa nán hẹn kólí-woo ka yşşad Tayii máa, wún dón wulí-né, nán ndun vu, kan nán báa kólí-vu, kan nán nom nɔɔné vu, kan nán kuu-na' tayii lee vu, kan nán kuu-híj hẹn vbád, kuu-kó árn máa vu-yu.
- 16**“Míw, mí Yesu wu. Mí ba' maleeka míí a pad ví moo ya súggí-víí vulí-'waapád. Mí zig Daavíd woo no, mí waa woo no árn, mí zuu-yóg ka tú má no.”
- 17**Yigid Tayii woo kan kéé, sáájé, mbee waa woo vu-ọ: “Am yaa ú!” Nán ka ki hẹn yẹ téé, a ọ árn: “Yaa ú!” Mam ka 'wod nán téé, a yaa ú; nán a híjí mam vágád káákáá yẹ ó-tée, wún nun leená.

Moo sí'ídi

- 18**Mí Yoohána wu, mí ọd nán kuu-ki moo anábi debterelí-yẹ máa vu-yu: tow nán tóó a ha' hẹn tóó wulí-tée, Tayii wún ha'adu- hẹn ndógɔné máa kuu-bínda debterelí-yẹ árn.
- 19**Tow nán tóó a vud hẹn tóó yúú moo anábi kuu-bínda debterelí-yelí-yẹ téé, Tayii wún há"u-la' vágád káákáá yẹ lálí, wún há"u-dólí-kaa gbanj kuu-bínda debterelí-yelí-yẹ árn.
- 20**Nán ka du-yşş yúú moo yelẹ, yẹ, ọ: “Ee, míń fií ya vanhá!” Ee, a kóy í-yogo! Am yaa sínná, í'yélí-vóó Yesu!
- 21**Zóó, nán í'yélí-baa ví Yesu woo a mbaa kan ví 'waapád.

Esclarecimento

Trata-se de iniciativa particular, com os seguintes objetivos: (i) colaborar para divulgação dos diversos textos bíblicos disponíveis, e, (ii) facilitar o acesso a esses textos, inclusive por meio de download.

Todo esforço em tornar a Palavra de Deus acessível a todos, em quaisquer localidades e falantes das mais diversas línguas, precisa ser um objetivo de todos os que são guiados pelo Espírito Santo. Ele inspirou o profeta Jeremias a dizer “não ensinará jamais cada um ao seu próximo, nem cada um ao seu irmão, dizendo: Conhece ao SENHOR, porque todos me conhecerão, desde o menor até ao maior deles, diz o SENHOR” (Jer. 31:34).

Jesus, também, falou assim: “e será pregado este evangelho do reino por todo o mundo, para testemunho a todas as nações” (Mat. 24:14).

Muitas organizações foram constituídas com o propósito de fazer a Bíblia disponível nas diversas línguas. Não é uma tarefa simples. Anos de trabalho, dedicação e entrega são necessários para esta tão extraordinária missão.

O texto deste trabalho está disponível na internet, em páginas eletrônicas de organizações que produzem ou divulgam bíblias, sem acréscimos de notas ou comentários. Assim, reconhecendo e respeitando os direitos que possuem sobre seus trabalhos, incumbe a todos os que amam a Palavra de Deus, o esforço em contribuir para amplificar sua divulgação.

Se possível, faça download do texto, para que sejamos, também, guardiões da Bíblia, e, com isso, preservando-a para as futuras gerações.

Divulga a Palavra de Deus, ela mostra o Caminho e permite a todos, que se conheça Sua vontade, em todos os lugares e épocas.

Marcel da Glória Pereira
2021, Vitória/ES - Brasil